

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM
NA HRVATSKOME JEZIKU
ZA DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE
U BOSNI I HERCEGOVINI**

**Nastavni plan i program
na hrvatskome jeziku
za devetogodišnje osnovne škole
u Bosni i Hercegovini
za Kanton
Središnja Bosna**

Kanton Središnja Bosna
Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa

**Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku
za devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini**

Nakladnik:

Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa Kantona Središnja Bosna

Za nakladnika:

Ministrica Greta Kuna, prof.

Tekst uredili:

Dr. sc. Ante Pavlović i mr. sc. Marko Nedić

Lektor:

Prof. Ilija Drmić

Recenzenti:

**Mr. sc. Marko Tokić, dr. sc. Božo Goluža, dr. sc. Mario Vasilj, dr. sc. Mladen Kvesić,
dr. sc. Marijana Sivrić, dr. sc. Vjekoslav Šimunović, prof. Niko Sušac.**

Naslovnica:

Josip Primorac, akademski grafičar

Tisak:

multimediaPrint, Nova Bila

Naklada:

100 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

373.3:371.214(497.6)

**NASTAVNI plan i program na hrvatskome jeziku za
devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini**

: Logotip : Ministarstvo prosvjete, znanosti,
kulture i športa,
2008. - 519 str. ; 30 cm

ISBN 978-9958-9931-1-4

COBISS.BH-ID 17123846

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SREDIŠNJA BOSNA
Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
NA HRVATSKOME JEZIKU
ZA DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE
U BOSNI I HERCEGOVINI
ZA KANTON SREDIŠNJA BOSNA

TRAVNIK, 2009.

**Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku
za devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini
priređuju:**

- **Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa Kantona Središnja Bosna**
- **Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije
Zapadnohercegovačke**
- **Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Posavske**
- **Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa Hercegovačkoneretvanske
županije**
- **Ministarstvo znanosti, prosvjete, kulture i športa Hercegbosanske županije**
- **Služba za opću upravu i društvene djelatnosti općine Žepče**
- **Zavod za školstvo Mostar**

**Projekt izrade Nastavnoga plana i programa vodili i izradili: Županijska
ministarstva prosvjete i Koordinacija hrvatskih županijskih ministara prosvjete,
znanosti, kulture i športa Federacije BiH, Služba za opću upravu i društvene djelatnosti
općine Žepče, Zavod za školstvo Mostar:**

- **Greta Kuna, ministrica u Kantonu Središnja Bosna**
- **Vjekoslav Čamber, ministar u Županiji Zapadnohercegovačkoj**
- **Marijan Živković, ministar u Županiji Posavskoj**
- **Gordana Cikojević, ministrica u Hercegbosanskoj županiji**
- **Ilija Barešić, pomoćnik općinskog načelnika za opću upravu i društvene
djelatnosti Općine Žepče**
- **Jago Musa, ravnatelj Zavoda za školstvo Mostar**

SADRŽAJ

Predgovor	6
Rješenje	7
MODERNIZACIJA OSNOVNOGA ODGOJA I OBRAZOVANJA U BiH.....	9
1. Modernizacija odgojno-obrazovnog sustava u BiH	9
2. Ciljevi i zadaće odgoja i obrazovanja u osnovnim školama u BiH	10
3. Temeljne odrednice odgojno-obrazovnog i nastavnog rada u školi	11
4. Programska obilježja nastavnoga plana i programa na hrvatskome jeziku u BiH	12
5. Nastavni plan za provedbu nastavnoga programa.....	13
6. Didaktičko-metodičko strukturiranje plana i programa	15
7. Posebnosti provođenja plana i programa u prvom razredu	15
8. Odgojno-obrazovni i nastavni rad u školi	17
9. Odgojno-obrazovni oblici, metode i sredstva izvannastavnoga i izvanučioničkoga rada	18
10. Rad s darovitim učenicima	19
11. Rad s učenicima koji imaju poteškoće u razvoju i učenju	19
12. Odgojno-obrazovni rad stručnih suradnika	20
13. Školska knjižnica	21
14. Odgojno-obrazovni sadržaji integrirani u nastavni plan i program i rad škole	21

NASTAVNI PROGRAM

HRVATSKI JEZIK	27
LIKOVNA KULTURA	97
GLAZBENA KULTURA	127
STRANI JEZICI	143
ENGLJSKI JEZIK.....	147
NJEMAČKI JEZIK	203
FRANCUSKI JEZIK	267
MATEMATIKA.....	291
MOJA OKOLINA	327
PRIRODA I DRUŠTVO	333
PRIRODA	349
BIOLOGIJA	361
KEMIJA	371
FIZIKA	379
POVIJEST	387
GEOGRAFIJA	401
TEHNIČKA KULTURA	414
INFORMATIKA	425
TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA	445
KATOLIČKI VJERONAUKE	459
Popis sudionika u izradi nastavnoga plana i programa	519

Predgovor

Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini plod je ustrajna nastojanja oko modernizacije i poboljšanja odgojno-obrazovne djelatnosti u osnovnim školama u BiH u kontekstu novih društvenih, kulturnih i obrazovnih izazova i potreba. Modernizacija se temelji na konceptu cjelovita odgoja i obrazovanja učenika, cjeloživotnog učenja u „društvu koje uči“, čime se obuhvaćaju, usavršavaju i usklađuju različite razine, oblici i procesi učenja i poučavanja u svim životnim razdobljima, od predškolskoga odgoja, preko osnovnih i srednjih škola do sveučilišnog obrazovanja i trajnog učenja i usavršavanja.

Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini obuhvaća, poštuje i promovira povijesnu i društvenu stvarnost Bosne i Hercegovine s nacionalnim, jezičnim, kulturnim, tradicijskim i religijskim posebnostima njezinih konstitutivnih naroda i nacionalnih manjina. Polazeći od činjenice da javna škola u BiH mora prepoznati, potvrditi i posredovati navedene posebnosti, ona je dužna jamčiti i promovirati jednaka prava i mogućnosti svim učenicima kako bi ostvarili puninu svojih temeljnih ljudskih, pojedinačnih i kolektivnih prava u odgoju i obrazovanju. Navedeni *Nastavni plan i program*, poštujući ustavna i druga pozitivna prava djece i roditelja, pruža mogućnost učenicima, pripadnicima hrvatskoga naroda, da se u javnim školama odgajaju i obrazuju na svome hrvatskom jeziku, da upoznaju i promiču svoju tradiciju, kulturu, običaje i vrijednosti, izgrađujući tako svoj ukupan i cjelovit identitet. Kako škola s nastavnim planom i programom na hrvatskome jeziku u cijelosti ostvaruje opću odgojnu i obrazovnu zadaću i nudi sve zajedničke obrazovne ciljeve, sadržaje i standarde u BiH, ona je otvorena i ponuđena svima, pripadnicima svih drugih naroda i nacionalnih manjina, trajno promičući načelo jednakopravnosti u posebnosti, sa zadaćom upoznavanja, suživota, poštovanja i suradnje među svim učenicima i narodima, bez obzira na rasne, spolne, jezične, kulturne, religijske i svjetonazorske posebnosti.

Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini oslanja se na dosadašnju školsku odgojno-obrazovnu tradiciju u BiH, slijedi suvremene međunarodne i domaće dokumente, standarde, zakone i postignuća u oblasti odgoja i obrazovanja, uvažava Zajedničku jezgru i Okvirne planove i programe donesene u BiH, doraduje dosadašnji *Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku za osnovne škole u BiH*, preuzima kvalitetna rješenja koja nude suvremeni nastavni planovi i programi za osnovnu školu iz našega susjedstva te užega i širega europskog okruženja.

Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u BiH ostvaren je plodnom suradnjom županijskih ministarstva obrazovanja s brojnim stručnjacima iz različitih odgojno-obrazovnih područja, u povezanosti s nositeljima odgojno-obrazovne prakse u našima školama. Zahvaljujemo članovima *Koordinacije za izradu nastavnoga plana i programa, Povjerenstvu* i članovima povjerenstava za izradu programa pojedinih nastavnih predmeta, recenzentima, djelatnicima naših ministarstava i Zavoda za školstvo, sveučilišnim profesorima i drugima koji su predano radili na doradi i poboljšanju nastavnih sadržaja i ustrajavali na podizanju kvalitete odgojno-obrazovnog i nastavnoga rada u osnovnoj školi. Osobita zahvalnost pripada Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske što je svoje dokumente o suvremenom odgoju i obrazovanju, potom stečene spoznaje i bogato iskustvo te praktična ostvarenja u izradi vlastitoga nastavnoga plana i programa za osnovne škole, stavilo na raspolaganje našim ministarstvima i stručnjacima u oblasti obrazovanja u BiH.

Greta Kuna, ministrica

Odluka o nastavnom planu i programu

Na temelju članka 15. i 16. Zakona o osnovnom školstvu („Službene novine Kantona Središnja Bosna“, broj 11/01 i 17/04), ministrica Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Kantona Središnja Bosna, d o n o s i

O D L U K U

o donošenju nastavnog plana i programa na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole

I.

Ovom Odlukom donosi se Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini za Kanton Središnja Bosna.

II.

Nastavni plan i program iz točke I. ove Odluke primjenjivat će se od početka školske 2009./2010. godine za devetogodišnje osnovne škole.

III.

Nastavni plan i program iz točke I. ove Odluke sastavni je dio ove Odluke.

IV.

Primjena Nastavnoga plana i programa iz točke I. ove Odluke za osmogodišnje osnovne škole na hrvatskome jeziku, uredit će se posebnim propisom, kojega donosi ministrica Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa u Kantonu Središnja Bosna.

V.

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objave u „Službenim novinama Kantona Središnja Bosna.“

Bosna i Hercegovine
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Središnja Bosna/Srednjobosanski kanton
Ministarstvo prosvjete, znanost, kulture i športa,
Ministarstvo obrazovanja nauke, kulture i sporta,

MINISTRICA
Greta Kuna, prof.

Ur.broj: 01-38-175/09
Travnik, 6. 2. 2009. god.

MODERNIZACIJA OSNOVNOGA ODGOJA I OBRAZOVANJA U BiH

1. MODERNIZACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOGA SUSTAVA U BiH

Modernizacija školskoga odgojno-obrazovnog sustava u Bosni i Hercegovini jest dugoročan, programiran i sustavan proces u promicanju i ostvarenju kvalitetnoga osnovnog školstva i njegovih odgojno-obrazovnih ciljeva. Često se govori o obrazovnoj reformi školstva što je nemoguće brzo i kvalitetno ostvariti jer zahtijeva promišljene i domišljene, brze i korjenite, strateške i strukturalne promjene na različitim razinama i područjima odgoja i obrazovanja. Prikladniji su pojmovi „modernizacija odgoja i obrazovanja“ i „modernizacija školstva“, jer mnogo bolje označuju mogućnosti, putove i procese istraživanja, planiranja i ostvarenja kvalitete suvremene škole i školskog odgojno-obrazovnog sustava po mjeri učenika i društva. Modernizacija se temelji na konceptu cjelovita odgoja i obrazovanja učenika, cjeloživotnog učenja u „društvu koje uči“, čime se obuhvaćaju, usavršavaju i usklađuju različite razine, oblici i procesi učenja u svim životnim razdobljima, od predškolskog odgoja do visokoškolskog obrazovanja i daljnjeg usavršavanja.

Tako shvaćen sustav odgoja i obrazovanja usmjeruje se na učenika, pridonosi cjelovitu razvoju svakog pojedinca, osposobljava ga za kvalitetan osobni život, aktivno sudioništvo u zajedničkim vrijednostima ljudskog života i stvaralaštva te doprinosi napretku zemlje i društva u oblastima znanstvenog, društvenog, gospodarskog i kulturnog djelovanja i stvaranja. Riječ je o takvu školskom odgojno-obrazovnom sustavu koji ostvaruje cjelovit proces poučavanja i učenja, odgoja i obrazovanja, odnosno ciljeve i zadaće suvremene demokratske i pluralne škole. Modernizacija obrazovanja obuhvaća cjelinu odgojno-obrazovnog sustava i učenja, koji u prvi plan stavljaju dobro učenika, dobrobit zajednice, humaniziranje škole i razvijanje njezine osjetljivosti u pristupima djetetu. Stoga se odgojna i obrazovna zadaća škole ne može pojednostavljeno svesti na formalno stjecanje i razvijanje znanja, sposobnosti i vještina, nego ona istodobno obuhvaća usvajanje vrijednosti, stavova i navika koji omogućuju sveobuhvatan razvitak učenika. Modernizacija obrazovanja isto tako potiče kreativnost, rješavanje problema, primjenu znanja i samoobrazovanje. Razvoj svih tih potencijala ovisi o ukupnom sustavu odgoja i obrazovanja, a osobito o ciljevima, sadržajima, metodama učenja, sposobnostima učitelja i kvaliteti međusobnih odnosa u odgojno-obrazovnim procesima, kao i suradnji roditelja i škole u odgojnoj zadaći šire društvene zajednice.

Modernizacijske promjene obrazovanja u BiH posebno se odnose na koncepciju devetogodišnjeg osnovnog odgoja i obrazovanja. Posebno se naglašava činjenica da dijete već s pet i pol ili šest godina života postaje školskim obveznikom, premda mnogo djece nije obuhvaćeno predškolskim odgojem pa im škola postaje prvo mjesto šire društvene socijalizacije s brojnim izazovima i poteškoćama. Preko noći donesene strateške odluke o uvođenju devetogodišnjeg obrazovanja, povlače za sobom niz promjena u svim važnijim aspektima odgoja i obrazovanja, od predškolskih ustanova do srednjih škola i sveučilišta. Kvalitetna se modernizacija obrazovanja ne postiže političkim ili strateškim odlukama niti pukom prilagodbom postojećih nastavnih planova i programa novim okolnostima i uvjetima učenja, niti se ona može svesti na nekritičko preuzimanje, pa i kvalitetnih obrazovnih programa iz europskih zemalja sa sličnom ili različitom tradicijom. Politika obrazovanja, modernizacija obrazovanja i školstva u BiH treba nadasve polaziti od vlastitog povijesnog, društvenog i kulturnog realiteta te vrjednovati i utkati u svoj odgojno-obrazovni sustav društvene, tradicijske, kulturološke i obrazovne posebnosti BiH. Multietnička, multikulturološka i multireligijska BiH ima ustavom zajamčene posebnosti i stoga treba jasno definiranu svoju politiku obrazovanja, razviti strategiju i sustav osnovnoga odgoja i obrazovanja koji će jamčiti jednaka prava i mogućnosti svim učenicima, poštujući posebnosti pripadnika svakoga naroda i nacionalne manjine. Bitno je da se ni jedan učenik, nitko od pripadnika konstitutivnih naroda i nacionalnih manjina, ne osjeća obespravljen i zaknut u svojim pojedinačnim i kolektivnim, ljudskim i nacionalnim pravima, u svom jeziku i kulturnom identitetu. Škola i školski sustav u BiH dužan je prepoznati, priznati, posredovati i afirmirati postojeće jezične, tradicijske i kulturološke posebnosti kao vlastito bogatstvo i put izgradnje cjelovita, pravedna i odgovorna sustava odgoja i obrazovanja svih učenika, kao jednakopravnih građana BiH, pripadnika konstitutivnih naroda i nacionalnih manjina.

Modernizacija odgojno-obrazovnog sustava te plana i programa na hrvatskome jeziku za devetogodišnju osnovnu školu u BiH oslanja se na bogatu školsku i obrazovnu tradiciju u BiH, ustavna prava hrvatskoga naroda u BiH da ima obrazovanje na svome hrvatskome jeziku i latiničnom pismu, na pravima djece i roditelja i drugim relevantnim međunarodnim i domaćim dokumentima. On u isto vrijeme slijedi suvremena europska odgojna i obrazovna načela i zadaće. U tom vidu posebno naglašava opredijeljenost za društvo znanja, humanosti i vrijednota, te za takvu odgojno-obrazovnu politiku koja je usmjerena na stvaralaštvo, inovativnost,

kompetitivnost, osposobljenost za usavršavanje i potrebu cjeloživotnoga obrazovanja. Tomu teži na svim razinama formalnoga odgoja i obrazovanja, a temelj mu je obvezni odgoj i obrazovanje u osnovnoj školi.

Nastavni plan i program na hrvatskom jeziku za devetogodišnju osnovnu školu, nudi prije svega suvremene programske ciljeve i sadržaje učenja svih nastavnih predmeta koji su prilagođeni interesima, potrebama i sposobnostima djece u osnovnoj školi, imajući u vidu njihove tjelesne, kognitivne, emocionalne i duhovne sposobnosti, te njegovu ucijepljenost u obiteljski i širi društveni ambijent. Osobito se to odnosi na djecu prvog razreda devetogodišnje škole koji tek počinju školski život, pa im odgojno-obrazovni rad i ambijentu u školi treba biti posebno prilagođen. Stoga, uza sva pozitivna iskustva i priznate vrijednosti našega dosadašnjega školstva, u izradi ovoga *Nastavnog plana i programa na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u BiH*, vodili smo se načelima suvremenoga europskog obrazovanja, osobito smo se oslonili na odgojno-obrazovne primjere, poticaje i dobra obrazovna rješenja brojnih europskih zemalja, kao što su, primjerice, Republika Hrvatska, Slovenija i Finska, uvažavajući pritom u cijelosti povijesne, kulturološke, obrazovne, političke i zakonodavne odrednice BiH koje su izložene u *Koncepciji devetogodišnjeg obveznog odgoja i obrazovanja u BiH*, Okvirnom zakonu i županijskim zakonima o osnovnom odgoju i obrazovanju, te drugim relevantnim domaćim i stranim dokumentima.

2. CILJEVI I ZADAĆE ODGOJA I OBRAZOVANJA U OSNOVNIM ŠKOLAMA U BiH

Osnovna škola osigurava stjecanje širokog općeg odgoja i obrazovanja u skladu sa suvremenim obrazovnim standardima te po sebi predstavlja obveznu razinu odgoja i obrazovanja u BiH. Učenici općim odgojem i obrazovanjem dobivaju temeljna znanja potrebna čovjeku za život, otvara im se mogućnost daljnjega školovanja i postiže se jednakost njihovih odgojno-obrazovnih mogućnosti. Obveznim osnovnim školovanjem sprječava se odgojno-obrazovna diskriminacija i marginalizacija učenika.

Stjecanje općeg znanja u smislu usvajanja brojnih činjenica i njihova generalizacija samo po sebi nije dostatno za osobni i društveni život učenika. Opće obrazovanje zapravo podrazumijeva primjenu djelotvornih načina poučavanja onim odgojno-obrazovnim sadržajima koji su temelj za razvijanje intelektualnih, društvenih, estetskih, duhovnih, stvaralačkih, moralnih, tjelesnih i drugih sposobnosti, praktičnih vještina i oblika osobnosti. Zato se osnovna razina odgoja i obrazovanja u školi odnosi na poučavanje učenika onim znanjima i na razvijanje onih kompetencija koje će mu biti potrebne za obnašanje različitih uloga u odrasloj dobi. Škola jednako tako učenike osposobljava za razumijevanje i otkrivanje svijeta u kojemu žive, razumijevanje prošlosti i sadašnjosti u svijetu prirode i društva, za čovjekov odnos prema prirodi i društvu, ljudskom stvaralaštvu, materijalnim i duhovnim vrijednostima, te međuljudskim odnosima. Stjecanje znanja, kompetencija i vrijednota ostvaruje se kontinuirano, prilagođeno je razvojnoj dobi i sposobnostima učenika i primjereno je njihovim predznanjima i životnim iskustvima.

Od škole se očekuje da učenike nauči učiti. Škola se danas ne može reducirati na puko prenošenje znanja i društveno-kulturnu reprodukciju. U promijenjenim društvenim, političkim, gospodarskim, radno-tehnološkim, informacijskim i drugim okolnostima, u kojima se događa dinamičan razvoj znanosti, sama škola treba uspostaviti novu kulturu poučavanja i učenja te učenike naučiti učiti. Time ona doprinosi razvoju kritički orijentiranih, aktivnih i odgovornih pojedinaca, otvorenih za promjene, motiviranih i osposobljenih za cjeloživotno učenje.

Odgoj i obrazovanje u osnovnoj školi promiče opredijeljenost za poštovanje i suživot europskih naroda i kultura kojima pripada i BiH. To znači prihvaćanje novih društveno-kulturnih vrijednosti, novih standarda u svim životnim područjima, ali istodobno čuvanje vlastitih kulturnih i povijesnih vrijednosti i nacionalnog identiteta. To posebno vrijedi za poštovanje i zajednički život triju suverenih i konstitutivnih naroda u BiH, u pogledu i jezika, i tradicijskih i kulturoloških vrijednosti što čini konstitutivni dio pojedinačnih ljudskih prava i kolektivnih prava učenika u očuvanju i izgradnji nacionalnog i kulturnog identiteta. Osnovni odgoj i obrazovanje sadrži etičku dimenziju potrebnu za dostojan život čovjeka. Zato je razvoj stavova, mišljenja, motivacije i volje sastavni dio poučavanja i učenja u osnovnoj školi. Osobne i društvene vrijednosti ispunjavaju život svakog čovjeka.

Učenike također valja poučiti društveno prihvatljivim vrijednostima. U tom smislu od škole se očekuje promišljanje o vrijednostima i dugoročnim odgojno-obrazovnim ciljevima te djelovanje u skladu sa zajedničkim usuglašenim društveno-kulturnim vrijednostima i odgojno-obrazovnim ciljevima na razini BiH. Suvremeno društveno-kulturno okruženje pretpostavlja odgoj i obrazovanje odgovorne, istinoljubive, tolerantne i solidarne osobe, osobe stvaralačkoga duha, s dubokim osjećajem za očuvanje vlastite nacionalne i kulturne baštine, te poštivanje vrijednosti drugih naroda, tradicija i kultura, osobito onih s kojima se živi na istom prostoru. Odgojno-obrazovni rad u školi valja usmjeriti na cjelovit razvoj učenika poštujući pritom društvene, političke, gospodarske, informacijsko-tehnološke, globalizacijske i druge promjene.

Osobnost učenika pripada posebnoj odgojno-obrazovnoj zadaći humane i demokratske osnovne škole. Odlike osobnosti kojima školski odgoj teži jesu: samostalnost, inicijativnost, istraživački duh, stvaralački interes, komunikativnost, poštenje, pravednost, samopouzdanje, poštivanje drugoga i briga o drugome, tolerancija i razumijevanje, samostalno i kritičko mišljenje, miroljubivost, odgovornost, osjećaj za jednakovrijednost i jednakopravnost svih ljudi, solidarnost, suradnički duh te samosvjesnost.

U skladu s navedenim polazištima i temeljnim opredjeljenjima, mogu se precizirati osnovni ciljevi odgoja i obrazovanja u školi:

- osigurati sustavan način učenja o svijetu, prirodi, društvu, ljudskim dostignućima, o drugima i sebi;
- poticati i kontinuirano unaprjeđivati intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni i duhovni razvoj učenika, u skladu s njegovim sposobnostima, interesima, potrebama i sklonostima;
- stvoriti mogućnost da svako dijete uči i bude uspješno;
- osposobiti učenike za učenje, naučiti ih kako učiti i pomoći im u učenju;
- pripremiti učenike za zadaće, mogućnosti i iskušenja koja ih čekaju u osobnom i društvenom životu;
- poučiti učenike o temeljnim vrijednostima i vrijednotama u skladu s ljudskim dostojanstvom i zadaćom.

Da bi se ostvarili postavljeni ciljevi, školsko učenje i poučavanje smjera uravnoteženu i povezanu odgojnom i obrazovnom djelovanju. U tom smislu učenike valja „poučiti o“ i „osposobiti za“ življenje prema:

- suvremenim spoznajama iz jezičnoga, matematičkoga, prirodoslovnoga, društvenoga, tehnološkoga, informacijsko-komunikacijskoga, umjetničkoga, zdravstveno-tjelesnoga područja i područja opće kulture i religije;
- zahtjevima promjenjivoga svijeta, što iziskuje visoko razvijene spoznaje sposobnosti, sposobnosti apstraktnog mišljenja, sposobnosti samostalnoga učenja i samostalnoga rješavanja problema, trajno razvijena intelektualna čuvstva, te sposobnosti za ostvarivanje humanih međuljudskih odnosa;
- vrijednostima znanja i učenja individualnoga i društvenog dobra;
- individualnim i kolektivnim pravima i odgovornostima;
- općim moralnim, kulturnim i civilizacijskim vrijednostima koje izvire iz nacionalne i europske tradicije;
- temeljnim ljudskim pravima i pravima djece;
- sadržajima i načelima zdravog življenja;
- slobodi moralnoga rasuđivanja te slobodi mišljenja, svijesti i savjesti;
- načinima poštivanja različitosti, interkulturalnog i međureligijskog razumijevanja.

3. TEMELJNE ODREDNICE ODGOJNO-OBRAZOVNOG I NASTAVNOGA RADA U ŠKOLI

Odgojno-obrazovna i nastavna djelatnost u školi jedna je od ključnih odrednica modernizacije devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja. Ona se poglavito odnosi na usmjerenost procesa učenja i poučavanja na učenika. Ta djelatnost podrazumijeva:

- prilagodbu nastavnih oblika, metoda i sredstva rada pojedinačnim potrebama učenika, kako bi se osigurao odgojno-obrazovni uspjeh svakog učenika;
- odabir i primjenu nastavnih oblika, metoda i sredstava koji potiču razvoj svih područja učenikove osobnosti;
- planiranje i pripremu nastavnog rada u skladu s postavljenim kratkoročnim odgojno-obrazovnim ciljevima i vrijednostima, tako da je svrha učenja određenog nastavnog sadržaja jasna učitelju, učenicima i roditeljima/skrbnicima;
- uvažavanje učenikovih predznanja i neposrednoga iskustva;
- uzimanje u obzir medija i drugih „poučavatelja“ u učenikovu okruženju;
- planiranje i priprema školskoga i nastavnoga rada prema sposobnostima učenika, stvarajući razlikovne sadržaje, diferencijalne djelatnosti, diferencijalno ustrojstvo i tempo nastave;
- praćenje učenikovih područja interesa i uvođenje njemu primjerenih oblika poučavanja i učenja, koji omogućuju aktivno i samostalno učenje i praktično djelovanje učenika;
- uporaba primarnih izvora znanja, nastavnih sredstava i drugih izvora koji promiču promatranje, samostalno istraživanje, zaključivanje, znatiželju te učenje „kako učiti“;
- stvaranje ugodnog razrednog i školskog ozračja koje će odražavati interes i motivaciju učenika za učenje;
- stvaranje školskog i razrednog ozračja koje se temelji na međusobnu poštivanju, iskrenosti, razumijevanju i solidarnosti;

- upućivanje na samostalno učenje kod kuće, upućivanje u tehnike uspješnog učenja i sustavno praćenje izradbe domaćih zadaća;
- identificiranje, praćenje i poticanje darovitih učenika i omogućavanje njihova stvaralaštva;
- identificiranje učenika s teškoćama u razvoju, pružanje pomoći i razvijanje osjetljivosti ostalih učenika za njihove potrebe, pomoć i suradnju;
- sustavno ocjenjivanje učenika, primjenjivanje različitih vrsta ocjenjivanja s obzirom na postavljene odgojno-obrazovne ciljeve, dosljedno provođenje standarda ocjenjivanja i redovito izvješćivanje o učenikovu napretku, o učenju i razvoju;
- redovito praćenje te uobličeno i zbrojno vrjednovanje učenika s povratnim informacijama o učenikovu napredovanju, razvoju i ponašanju tako da roditelji ili skrbnici razumiju potrebu odgojno-obrazovnog interventa i način daljnjeg razvoja i poboljšanja;
- uvođenje i praćenje samovrjednovanja učenika i međusobnoga vrjednovanja učenika u razredu;
- ocjenjivanje vlastitoga rada (samovrjednovanje) učitelja glede postavljenih odgojno-obrazovnih ciljeva, načina njihova postizanja i ishoda nastavnoga rada i rezultata učenika;
- redovitu i trajnu suradnju s drugim učiteljima u obliku rasprava o povezanosti i postojanosti odgojno-obrazovnih sadržaja s drugim odgojno-obrazovnim područjima i predmetima, razmjene mišljenja o vrsnosti metoda i sredstava poučavanja, mogućnosti organizacije i dr.;
- redovitu i trajnu suradnju s roditeljima u smislu podijeljene odgovornosti glede ostvarivanja ciljeva odgoja i obrazovanja u školi, odnosno u nastavi svakoga pojedinog predmeta; razumljivu komunikaciju, dogovorena načela rada u školi, način praćenja učenikova rada kod kuće i zahtijevanje dosljednosti u njihovu provođenju;
- djelotvornu iskorištenost vremena na nastavnom satu i u školi.

4. PROGRAMSKA OBILJEŽJA NASTAVNOGA PLANA I PROGRAMA NA HRVATSKOME JEZIKU U BiH

Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u BiH promiče opća načela humane, pluralne i demokratske škole te omogućuje poštivanje jezične, tradicijske i kulturne posebnosti triju konstitutivnih naroda i nacionalnih manjina u BiH. Program na hrvatskome jeziku u isto vrijeme sadrži i osigurava opće odgojno-obrazovne ciljeve, sadržaje, načela i standarde te jezične i kulturne posebnosti u BiH. On po programskim „zajedničkim jezgrama“ omogućuje ostvarenje obrazovnih standarda i slobodno kretanje i prelaske učenika iz jedne u drugu školu, te priznanje istovrijednosti stečenog stupnja obrazovanja i diplome na cijelom prostoru BiH, što propisuje *Okvirni zakon osnovom i srednjem obrazovanju u BiH* i *Koncepcija devetogodišnjeg obveznog odgoja i obrazovanja u BiH*. U skladu s tim, poštivala su se ustavna prava triju konstitutivnih naroda u BiH i dogovorena zajednička strategija i načela o izradi nastavnih planova i programa na hrvatskom, srpskom i bošnjačkom jeziku, kako bi nastavni planovi te ciljevi i sadržaji nastavnih programa bili međusobno usklađeni. Dvije su bitne sadržajne odrednice nastavnog plana i programa, bez obzira na kojem se jeziku ostvaruje, pa tako i za program na hrvatskome jeziku. Te su programske i kurikularne odrednice:

a) Opći dio i/ili „zajednička jezgra“ nastavnoga programa. Opći dio programa obuhvaća temeljne programske sadržaje svakog nastavnog predmeta koji mu daju identitet, jer se bez njih taj predmet u školi ne može ostvariti ni znanstveno-epistemološki niti pedagoško-didaktički. Osnovni sadržaj predmeta čini opći dio programa, koji se izučava u svakoj europskoj školi, što se osobito odnosi na prirodoslovno-matematičku i tehničku skupinu predmeta. U opći dio programa ulazi i „zajednička jezgra“ ili nastavni sadržaji koji osiguravaju kvalitetnu i objektivnu informaciju o povijesnim, geografskim, gospodarskim, jezičnim, etničkim, kulturnim i drugim posebnostima važnim za konstitutivne narode i nacionalne manjine u BiH (znanstvena, tehnička i umjetnička ostvarenja, rezultati u kulturi i kulturnom nasljeđu, običaji pojedinih naroda na prostoru BiH itd.). Osobito se to odnosi na tzv. „nacionalnu skupinu predmeta“, da se i tu ostvari programska ravnoteža i usklađenost. U *Nastavnom planu i programu na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u BiH*, nastavni se ciljevi i sadržaji povezuju i strukturiraju na načelima vertikalnog i horizontalnog izlaganja predmetne građe prema dogovorenoj „zajedničkoj jezgri“, što omogućuje učenicima da u isto vrijeme i u svim razredima osnovne škole u BiH uče isti temeljni nastavni sadržaj (gradivo). Time škole i programi na hrvatskome jeziku omogućuju svoj djeci, bez obzira na jezičnu i kulturnu pripadnost, slobodan pristup i izbor škole, te osigurava prohodnost učenika na cijelom prostoru BiH. Opći dio programa, sa zajedničkom jezgrom, osigurava ne samo jednaku mogućnost obrazovanja i kretanja djece na prostoru BiH, nego su ti isti programski ciljevi i sadržaji, u istom godištu i na istom stupnju školovanja, kompatibilni i usporedivi s ciljevima i sadržajima nastavnih programa zemalja Europske unije.

b) Posebni dio nastavnoga programa. On obuhvaća jezične, tradicijske i kulturne posebnosti konstitutivnih naroda u BiH, kao i nacionalnih manjina, uključujući posebnosti lokalne zajednice. Posebni dio školskog kurikulumu, odnosno nastavnog plana i programa obuhvaća nacionalne, tradicijske i kulturne posebnosti koje svaki od konstitutivnih naroda smatra posebno važnima za promicanje vlastitog kulturnog identiteta, a nisu obuhvaćeni općim dijelom, odnosno „zajedničkom jezgrom“. Posebni dio programa obuhvaća i županijsku razinu kurikulumu, tj. obrazovne standarde, programske ciljeve i sadržaje koji imaju odgojnu i obrazovnu važnost na razini županija. Naime, konstitutivni narodi na razini županija ostvaruju svoja posebna prava i donose nastavne planove i programe na svome jeziku koji čuvaju i promoviraju posebnosti jezičnog, tradicijskog i kulturnog identiteta u BiH, integrirajući u njih „zajedničke jezgre“. Posebni dio nastavnoga programa, uz opći dio, nužni je i bitni dio županijskog školskog kurikulumu, odnosno županijskih nastavnih planova i programa na standardnom jeziku konstitutivnog naroda, pa tako i hrvatskog naroda u BiH. Taj posebni dio ne osigurava niti "zajednička jezgra" niti lokalna zajednica, jer svaki od konstitutivnih naroda tek na razini planova i programa na svome jeziku, s ugrađenim sadržajnim dijelom (građom) iz područja vlastitoga jezika, tradicije i kulture, i to na vlastitome jeziku i pismu, čuva i izgrađuje kulturne posebnosti koje su svakom od konstitutivnih naroda jezično, tradicijski, kulturno i životno važne, na individualnoj i društvenoj razini. U poseban dio programa stoga nužno ulaze razne tradicijske, povijesne, znanstvene, kulturne, religijske i druge posebnosti koje ne donosi "zajednička jezgra" niti ih može donijeti lokalna zajednica. Lokalna zajednica ima svoje posve lokalne, tj. općinske, gradske, mjesne i školske posebnosti koje promovira i obilježava svaka pojedina škola. Lokalna razina ustvari samo je onaj dio školskog programa koji se odnosi na neku školu u njezinu posebnom društvenom okružju, a te sadržaje i aktivnosti školama u lokalnoj zajednici omogućuje županijski nastavni plan i program.

5. NASTAVNI PLAN ZA PROVEDBU NASTAVNOGA PROGRAMA

U onim županijama i školama, u kojima se nastava izvodi prema planu i programu na hrvatskome jeziku, u skladu s *Koncepcijom devetogodišnjeg osnovnog odgoja i obrazovanja* u Federaciji BiH, kao i drugim relevantnim županijskim, federalnim, državnim i međunarodnim dokumentima, propisuje se sljedeći *Nastavni plan na hrvatskome jeziku za devetogodišnje osnovne škole u BiH*:

NASTAVNI PREDMETI BROJ SATI TJEDNO PO RAZREDIMA (NAJMANJE GODIŠNJE)									
OBVEZNI PREDMETI	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
1. HRVATSKI JEZIK	3(102)	5(175)	5(175)	5(175)	5(175)	5(175)	5(175)	4(140)	4(140)
2. LIKOVNA KULTURA	2(68)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)
3. GLAZBENA KULTURA	2(68)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)
4. STRANI JEZIK		2(70)	2(70)	2(70)	2(70)	3(105)	3(105)	3(105)	3(105)
5. MATEMATIKA	2(68)	4(40)	4(140)	4(140)	4(140)	4(140)	4(140)	4(140)	4(140)
6. PRIRODA						2(70)	2(70)		
7. BIOLOGIJA								2(70)	2(70)
8. KEMIJA								2(70)	2(70)
9. FIZIKA								2(70)	2(70)
10. MOJA OKOLINA	2(68)								
11. PRIRODA I DRUŠTVO		2(70)	2(70)	2(70)	3(105)				
12. POVIJEST						2(70)	2(70)	2(70)	2(70)
13. GEOGRAFIJA						2(70)	2(70)	2(70)	2(70)
14. TEHNIČKA KULTURA						1(35)	1(35)	1(35)	1(35)
15. TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA	2(68)	3(105)	3(105)	3(105)	2(70)	2(70)	2(70)	2(70)	2(70)
OBVEZNI PREDMETI S PRAVOM IZBORA									
17. VJERONAUKE	2(68)	2(70)	2(70)	2(70)	2(70)	2(70)	2(70)	2(70)	2(70)
UKUPNO OBVEZNI PREDMETI (REDOVITA NASTAVA)	15(510)	20(700)	20(700)	20(700)	20(700)	25(875)	25(875)	28(980)	28(980)
IZBORNI PREDMETI									
18. STRANI JEZIK					2(70)	2(70)	2(70)	2(70)	2(70)
19. OSTALI IZBORNI PREDMETI					2(70)	2(70)	2(70)	2(70)	2(70)
UKUPNO IZBORNI PREDMETI					4(140)	4(140)	4(140)	4(140)	4(140)
OSTALI OBLICI NEPOSREDNOGA ODGOJNO-OBRAZOVNOGA RADA									
20. DOPUNSKA NASTAVA I DODATNI RAD	1+1 (35+35)	1+1 (35+35)	1+1 (35+35)	1+1 (35+35)	1+1 (35+35)	1+1 (35+35)	1+1 (35+35)	1+1 (35+35)	1+1 (35+35)
21. IZVANNASTAVNE DJELATNOSTI	1(34)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)
22. SAT RAZREDNIKA		1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)	1(35)

6. DIDAKTIČKO-METODIČKO STRUKTURIRANJE PLANA I PROGRAMA

Nastavni plan i program oblikovan je prema osnovnim načelima suvremenog kurikulumu (*curriculum*) koji treba biti otvoren, demokratičan, inkluzivan, predmetno integriran, ujednačen i usklađen s europskim odgojno-obrazovnim paradigmatama i postignućima. Ovdje se razrađuju i donose sljedeći programski elementi za svaki nastavni predmet: a) obrazovni i odgojni ciljevi (postignuća) i zadaće pojedinog predmeta u povezanosti s obrazovnom cjelinom kurikulumu; b) sadržaj ili predmet učenja pojedinog nastavnog predmeta; prijedlozi za didaktičko-metodičku obradu nastavnih tema radi pospješivanja procesa učenja i poučavanja.

Takav pristup u programiranju pojedinih nastavnih predmeta objedinjuje širi i užu sadržajni koncept kurikulumu, od sadržajnih struktura planova i programa na različitim razinama do školskog ambijenta i organizacije škole, planiranja nastavnih i izvannastavnih aktivnosti, uključujući elemente skrivenog kurikulumu. Time se u isto vrijeme daje bitni okvir i nužni sustav ciljeva (postignuća) i sadržaja svakom nastavnom predmetu i ujedno ostavlja prostor kreativnom radu učitelja i nastavnika, kako u kreiranju izvedbenog programa, tako i u ostvarenju nastavnog sata. U donošenju i praktičnoj provedbi nastavnog plana i programa u središtu su učenici, odnosno različite životnih i kulturnih okolnosti u kojima žive te postignuće naznačenih odgojno-obrazovnih ciljeva usklađenih s mogućnostima, potrebama i interesima učenika u procesima njihova cjelovita odgoja i obrazovanja.

U didaktičko-metodičkom strukturiranju nastavnog programa pojedinog predmeta (*silabus*) nastoje se skladno povezati, na uspravnoj i vodoravnoj ravni, sve strukturalne sastavnice kurikulumu. Pretpostavka kvalitetna programiranja jest poznavanje učenika, odnosno njihovih razvojnopsiholoških osobina i odgojno-obrazovnih mogućnosti, ucijepljenih u njihov obiteljski i društveni ambijent.

Druga su razina programiranja odgojno-obrazovni ciljevi (postignuća) koji se oslanjaju na učeničku situaciju i na njima se definira intencionalna cjelina i razina učenja, odnosno odgoja i obrazovanja, i to na spoznajnoj, afektivnoj i psihomotornoj razini. Ciljevi mogu biti opći, posebni i pojedinačni. Iz njih se izvode zadaci i aktivnosti učenika i učitelja u procesima učenja. Opći ciljevi učenja definiraju se za cijelo godišće, iz njih proizlaze posebni ciljevi koji se postavljaju za svaku nastavnu cjelinu u tom godišću. Pojedinačne ciljeve postavlja, na temelju općih i posebnih ciljeva, sam učitelj/nastavnik kod pripreme nastavnog sata, ali tako da su oni posve konkretni, provedivi i mjerljivi. Posebni i pojedinačni ciljevi zapravo označavaju konkretne obrazovne standarde i odgojno-obrazovna postignuća za svaki nastavni predmet u svakom pojedinom godišću. Pojedinačni ciljevi na toj razini nisu ništa drugo doli posve precizno definirani ishodi procesa učenja za svaku nastavnu temu ili nastavnu jedinicu koji se donose za izravnu nastavu.

Treća bitna razina programiranja nastave jesu sadržaji pojedinih nastavnih predmeta koji, u korelacijskoj povezanosti ciljeva i sadržaja, područja i predmeta učenja, čine središnji dio programa. Nastavne teme i sadržaji pojedinih predmeta strukturiraju se u smislena sadržajna područja, kao i didaktičke ili nastavne cjeline radi što bolje preglednosti sadržaja (gradiva) kroz godišće, pa one po sebi čine didaktički i pedagoški osmišljenu i zaokruženu odgojno-obrazovnu cjelinu. Tako strukturirani sadržaji omogućuju kvalitetnije međusobno povezivanje sadržaja pojedinih nastavnih predmeta, tj. međupredmetnu korelaciju i integrirano učenje. Zato se u uvodnom dijelu kratko opisuje narav svakoga predmeta kako bi se jasno uočile programske intencije, nastavni ciljevi i sadržaji.

Programsku piramidu upotpunjuje didaktičko-metodička strategija s prijedlozima korištenja suvremenih nastavnih oblika, metoda, postupaka i sredstava u učenju i nastavi, kako bi se ostvario nastavni proces usmjeren na učenike. Naglasak se stavlja na duševne vlastitosti, sposobnosti i aktivnosti učenika u procesima učenja i poučavanja, na kritičko, stvaralačko, suradničko i integrirano učenje kao bi se postigli ciljevi njihova cjelovita odgoja i obrazovanja koji se očekuju od suvremene škole.

7. POSEBNOSTI PROVOĐENJE PLANA I PROGRAMA U PRVOM RAZREDU

Ostvarenje aktivne, stvaralačke, suradničke, integrirane nastave, osiguranje suvremenih metoda i sredstava za provođenje procesa učenja i poučavanja u školi, uvjet su provođenja našega plana i programa kao i suvremenog kvalitetnog odgoja i obrazovanja učenika. Navedene didaktičko-metodičke odrednice odlika su cjelokupnog devetogodišnjega osnovnog odgoja i obrazovanja, ali one u prvom razredu osnovne škole treba pristupiti s posebnom osjetljivošću i odgovornošću, kako se radi o učenicima koji s pet i pol ili šest godina polaze u školu. Zato je u tom razredu potrebno osobito imati na umu neke činjenice u provedbi samog programa, kao i u izvođenju nastave. Evo nekih načela:

- djeca uče kroz igru i aktivnost, te stoga učionica mora biti mjesto gdje su djeca prvoga razreda u potpunosti uključena u zajednički rad i igru;

- ekspanzija dječjih racionalnih aktivnosti povezana je s njihovom emocionalnom prihvaćenošću, pa ona neće kvalitetno učiti ako su nesretna i zabrinuta, ako se u učionici ne osjećati dobrodošlo, sretno i sigurno;
- na različitim razinama razvoja, djeca uče na različite načine, stoga se obrazovanje u ranom djetinjstvu mora zasnivati na poznavanju cjelovita razvoja djeteta;
- djeca se u isto vrijeme skladno razvijaju u više područja: emocionalno, intelektualno, tjelesno, duhovno, moralno, društveno, jezično itd., pa se stoga obrazovanje u ranom djetinjstvu mora pozabaviti svim ovim područjima, a ne ograničiti se samo na njegov intelektualni razvoj i racionalne aktivnosti (briga o cjelovitu odgoju djeteta);
- zbog različitosti među djecom, odgoj i obrazovanje moraju biti prilagođeni za svu djecu kako bi se mogle uvažiti razlike u kulturi, brzini razvoja, prethodnim mogućnostima učenja, prednostima i slabostima, interesima i sklonostima, različitim stilovima učenja i mnogostrunoj inteligenciji; ključ za osiguranje raznolikosti jest mogućnost izbora u okviru razreda (centri za učenje), kao i fleksibilnost u metodologiji i nastavnom planu i programu;
- djeca također uče jedna od drugih, pa je važan rad u skupinama i suradnja između djece;
- djeca ne promatraju život i učenje kao odvojene skupine “predmeta”, jer većina aktivnosti u isto vrijeme uključuje nekoliko nastavnih i obrazovnih područja (integrirana nastava);
- učitelj mora prepoznati i biti svjestan potreba i interesa svakog djeteta pojedinačno te planirati spektar različitih odgojno-obrazovnih aktivnosti u povezanosti s tim potrebama;
- prvi učitelj djece jest njihova obitelj, pa ako učitelj i roditelji dobro surađuju, dijete će biti otvoreno suradnji, osjećat će se prihvaćenim i bit će uspješno u učenju.

Temeljne karakteristike školskog rada učitelja jesu ozbiljnost u pristupu i odgovornost prema zajednici, stručne kompetencije, mogućnost anticipacije odgojno-obrazovnih ciljeva, planski i organiziran pristup realizaciji svih školskih, programskih i nastavnih područja koji vode ostvarenju tih ciljeva, razumijevanje filozofije odgoja i obrazovanja i dr. Osobito treba paziti na sljedeće:

a) Osnovna strategija i didaktičko-metodička organizacija. U prvom razredu treba djeci omogućiti rad u posebno uređenim prostorima s centrima za učenje i kreativnu primjenu društvenih oblika učenja, interaktivnih metoda učenja, kooperativnu i projektnu nastavu i dr. Male skupine učenika angažiraju se svakodnevno na “kratkoročnim projektima” (ono što skupina može pratiti i raditi 1-2 dana) i na “dugoročnim projektima”, kad je neophodno da se jedna pojava ili proces prati dulje, a sadržaj praćenja može se uzeti kao okosnica za ostale aktivnosti (npr. praćenje procesa razvoja biljke od sjemenke do ploda, razvoj životinja, vremenskih promjena uz pomoć kalendara prirode, procesa pripreme kazališnih predstava i sl.) ne zanemarujući pritom kratka uopćenja s cijelim odjelom ili većim interesnim skupinama.

b) Naizmjenične aktivnosti kretanja i tihog rada sa širokim izborom pripremljenih igara za malu skupinu i didaktičkih materijala tipa slagalica i slično.

c) Dominacija igre, neusiljen razvoj kognitivnih sposobnosti, razvoj govora i socijalno-emotivno sazrijevanje tijekom aktivnosti u skupini, učenje u stalnom dodiru s različitim prirodnim i didaktičkim materijalom i iskustvima skupine, iskustvima stečenim promatranjem uz aktivan odnos kroz igru. Nezamjenljiva je i nezaobilazna igra kao najbolji način poticanja razvoja djece i djeci najprirodniji način učenja. Igra i igrolike aktivnosti, osim utjecaja na intelektualno, emocionalno i socijalno sazrijevanje, otvara izvanredne mogućnosti za utjecaj na razvoj govora, stvaranje radnih navika i jačanje volje za rad (voljni napor da uči, shvati, zapamti, ali i elementi radnog odgoja kao što su: dječja dežurstva, dužnost vođe skupine na kratkoročnom ili dugoročnom projektu, pojedine radne dužnosti u centrima za učenje i sl.). S tim u svezi poznate su i definirane sljedeće igre: pokretne, igre mašte, didaktičke i igre konstruiranja. Sa stajališta pedagoške teorije možemo razlikovati sljedeće vrste: funkcionalne igre (senzomotoričke), simboličke igre, konstruktivne igre i igre s pravilima, jezične igre (fonološke, paradigmatičke, semantičke, rimovanje; rimovanje riječi, rimovanje stihova, skladiranje glasova i stihotvorstvo - lanac, ekikiki). Uza spomenute igre poznate su i tzv. igrolike aktivnosti koje djeca vrlo često kreiraju uz minimalnu, ali obveznu podršku odraslih.

d) Individualno i diferencirano učenje i podučavanje zahtijeva da se odgojno-obrazovni proces prilagodi svakom učeniku. Da bi se ovo načelo moglo primijeniti i na šestogodišnjake, nužno ih je dobro upoznati i znati uvjete pod kojim optimalno mogu učiti. Kognitivno mišljenje djeteta u ovoj dobi je konkretno, interes prema igri i svim oblicima komunikacije veoma naglašen, dijete je otvoreno i radoznalo, vlada usmenim govorom u opsegu koji osigurava komunikaciju i u nekim se aspektima govora približava govoru odraslih. Predstoji rad na finijim aspektima jezika i govora. To je vrijeme koje daje mogućnost korekcija. Vrijeme do 10. godine smatra se najpogodnijim za učenje jezika, ali i za usvajanje svih bitnih sadržaja. I na tjelesnom planu dijete doživljava intenzivne promjene, rast i razvoj. Ako odgojno-obrazovni pristup i rad s tom djecom nije primjeren i dobro osmišljen, može doći do problema u razvoju djece, pa dovesti i do nazadovanja u razvoju ličnosti. Zato, odgojno-obrazovni rad s tim učenicima treba planirati cjelovito, i nije ga dovoljno planirati samo na temelju očekivanih potreba djece ili osiguranjem prikladna okruženja za učenje. Odgojno-obrazovni program treba odgovoriti

individualnim i zajedničkim sposobnostima, interesima i potrebama djece, pa stoga i u pripremanju i u provođenju treba biti fleksibilan i otvoren navedenim sposobnostima i potrebama učenika.

e) Učenje podređeno djetetu razlikuje se od tradicionalne didaktike i metodike time što se središte pozornosti prenosi s učitelja na učenike i procese učenja. Učenje se zasniva na mogućnostima, potrebama i interesiranjima djece. To također podrazumijeva da djeca uče kroz aktivno angažiranje u procesima učenja. Kako su djeca u središtu procesa, njihove potrebe imaju prednost u odnosu na bilo kakvo planiranje koje je napravljeno ne brinući se o učenicima. Nastavni plan daje samo opće smjernice učitelju koji mora uzeti u obzir trenutnu situaciju i potrebe svakog pojedinog djeteta u razredu.

f) Orijentacija na fleksibilnu, više izvornu strategiju učenja i saznavanja: otkrivanje, klasifikacija i uređivanje informacija o predmetu svake kratkotrajne aktivnosti, vježbanje dok god postoji interes za aktivnost, povremenu sistematizaciju i verifikaciju saznanja na praktičan, zoran način. Ovakva orijentacija podrazumijeva organizaciju aktivnosti učenja s obvezom navikavanja djece da završe započetu aktivnost bez obzira na intenzitet interesa. Uvažavanje interesa djece često zahtijeva i svjesno plansko stvaranje, kultiviranje i buđenje afiniteta i volje za neku aktivnost u vidu kratkoročnog ili dugoročnog interesa djeteta. U protivnom, jedan broj djece bi se pretjerano dugo zadržavao ili trajno ostajao samo na poznatim sadržajima igre i na taj način ostajao u granicama vlastitog iskustva. Najveću odgojno-obrazovnu vrijednost imaju upravo sadržaji učenja koji pobuđuju interese za saznanjem izvan ponuđenog sadržaja aktivnosti i tako obogaćuju i kultiviraju dječja iskustva kao otvorena za nova saznanja.

g) Podrška procesu učenja jednostavnijim didaktičkim sredstvima pogodnima učenicima, prikladnim udžbenikom ili materijalima koji podsjećaju na knjigu, eventualnim priručnicima za učitelje i drugim didaktičkim materijalima za učenike (parne slike, domine, asocijacije, razna lota, igračke tipa Crni Petar, Sretna obitelj i sl., prometne igračke, kutije za konstruiranje, radni listovi i listovi za igru u prirodi, matematičke aktivnosti, vježbanje grafomotorike, vježbanje kulture govora i komunikacije i sl.).

h) Međusobno oslanjanje i podrška škole i obitelji u vidu aktivne suradnje u odgoju i obrazovanju djece, kroz raznolike oblike susreta, potom aktivniju i raznovrsniju koordinaciju u sustavu podrške za novu strategiju učenja, ali i povezivanja i koncentracije interesa na školu kao važnu društvenu odgojnu i obrazovnu ustanovu.

8. ODGOJNO-OBRAZOVNI I NASTAVNI RAD U ŠKOLI

Odgojno-obrazovni rad u školi ostvaruje se redovitim i izbornom nastavom, te dopunskim i dodatnim radom s učenicima.

Redovita nastava odnosi se na obvezno uključivanje djece starosne dobi od pet i pol do petnaest godina u odgojno-obrazovni rad osnovne škole, koji se u pravilu organizira kao razredna nastava za učenike od I. do V. razreda i kao predmetna nastava za učenike od VI. do IX. razreda. Redovita nastava ostvaruje se unutar jednoga razrednog odjela koji se formira od učenika istog razreda. Izuzetak čine kombinirani razredni odjeli koji se mogu formirati za sve učenike od II. do V. razreda ili za učenike od VI. do IX. razreda u školama koje djeluju u posebnim uvjetima. Nastava za učenike prvoga razreda devetogodišnje škole organizira se u školskom ambijentu prilagođenu toj dobi i odgojno-obrazovnim ciljevima, potrebama i sposobnostima učenika.

Izborna nastava odnosi se na učenikov osobni izbor određenoga nastavnoga predmeta iz ponude nastavnih predmeta kao izborni odgojno-obrazovni sadržaj u školi. O učenikovu izboru i obvezatnosti pohađanja izborne nastave potrebno je obavijestiti roditelje/skrbnike. Svrha organiziranja izborne nastave jest omogućavanje slobode u kreiranju odgojno-obrazovnog procesa, proširivanje i produbljivanje znanja i sposobnosti u onom odgojno-obrazovnom području za koje učenik pokazuje posebne sklonosti i pojačan interes.

Vjeronauk u školi „obvezni je predmet s pravom izbora“, pa ne pripada uobičajenim izbornim nego obveznim predmetima i dio su redovite nastave. Izbornost vjeronauka odnosi se na pravo učenika i njihovih roditelja/skrbnika da slobodno izaberu i na anketnom listiću, pri upisu učenika u prvi razred osnovne škole, potpišu koji će vjeronauk pohađati njihovo dijete (katolički, pravoslavni, islamski...). Roditelji/skrbnici, koji ne žele vjeronauk za svoje dijete, svoju odluku također potpisuju na anketni listić. Nakon ankete provedene pri upisu u školu, i pismene odluke roditelja, izabrani vjeronauk dio je redovite nastave kroza sve vrijeme devetogodišnjeg školovanja.

Dopunski rad (programi nadoknađivanja zaostatka u učenju) predstavlja posebni odgojno-obrazovni program koji se odnosi na učenika i/ili skupinu učenika koji ne prate redoviti nastavni program s očekivanom razinom uspjeha, pa se privremeno za njega/njih organizira oblik pomoći u učenju i nadoknađivanju znanja, stjecanju sposobnosti i vještina iz određenih nastavnih područja ili više nastavnih predmeta ili samo jednog nastavnog predmeta. Dopunski rad može se organizirati za sve nastavne predmete izuzevši likovnu, glazbenu, tehničku kulturu i izborne predmete. Ovaj oblik nastave služi i kao posebna pomoć djeci građana BiH koji se vraćaju iz inozemstva. Dopunski rad se tada organizira radi bržeg prevladavanja odgojno-obrazovnih razlika glede različitih školskih sustava, uspješnijeg prilagođavanja novom školskom okružju, te kao uspješan način prevladavanja jezičnih zapreka u služenju materinim jezikom.

Dodatni rad jest oblik rada u školi koji se organizira za darovite učenike. Razina uspješnosti rada u školi ne ovisi samo o kvaliteti i opsegu odgojno-obrazovnih i nastavnih sadržaja, i oblicima nastavnoga rada, nego i o stupnju osposobljenosti učitelja za primjenu prikladnih oblika, metoda i sredstava školskoga, nastavnoga i izvanškolskoga rada. Učitelji trebaju biti sposobni za rad u svim oblicima nastavnoga i školskog rada, te u svim vidovima odgoja i obrazovanja - frontalnom, skupnom, individualiziranom i plenumskom radu s učenicima. Potrebno je prevladati tradicionalne oblike i navike u nastavnom radu i otvoriti se više timskom promišljanju i unošenju promjena koje povećavaju kvaliteta nastavnoga i školskog rada.

9. ODGOJNO-OBRAZOVNI OBLICI, METODE I SREDSTVA IZVANNASTAVNOGA I IZVANUČIONIČKOGA RADA

Izvannastavne aktivnosti u školi podrazumijevaju učiteljevu slobodu kreiranja odgojno-obrazovnog rada i smisao za stvaralaštvo, a istodobno i uspješan poticaj angažiranja učenika u radu izvan redovite nastave. One su povezane s određenim nastavnim predmetom ili su interdisciplinarne naravi. Načini i metode realizacije izvannastavnih aktivnosti pretežno su radioničkoga, skupnoistraživačkoga, samoistraživačkog tipa odgojno-obrazovnog rada, terenske nastave i drugih aktivnih didaktičko-metodičkih pristupa.

Ovaj se oblik aktivnosti organizira za sve učenike, od prosječnih i darovitih do učenika s posebnim potrebama, jer pretpostavlja samostalnu učeničku odluku o uključivanju, njihovo htijenje i motivaciju za većim uspjehom i učenjem. Sadržaji i područja ostvarenja izvannastavnih aktivnosti raznolika su, a to su:

- literarne, dramske, novinske, filmske i likovne radionice, organiziranje školskog radija i školskih novina, projekti - umjetnički stilovi i razdoblja, glazbeni projekti, zborsko pjevanje i dr.;
- prirodoslovno-matematičko područje, koje omogućuje iskustvo učenja i razmatranja odnosa, primjerice čovjek, biljke i životinje, pokusi iz kemije, kemija u svakodnevnom životu, istraživanje uzroka i posljedica prirodnih nepogoda, kartografija, genetika, astronomija itd.;
- športsko-zdravstveno-rekreacijsko područje koje se odnosi na stjecanje športskih vještina i sposobnosti u različitim športovima, učenje društvenih plesova, folklora, ovladavanje vještinama korektivne gimnastike, vježbama relaksacije i dr.;
- njegovanje nacionalne i kulturne baštine, što se odnosi na izradbu i ostvarenje projekata o istraživanju zavičaja, etnologije, spomeničke baštine, turističke kulture i sl.;
- očuvanje prirode i okoliša, učenje o zaštiti okoliša, očuvanje zdrava načina života i stjecanje kulture življenja u zdravom okolišu i za zdrav okoliš;
- društveno-humanistički projekti i radionice što uključuje građanski odgoj i obrazovanje, prava djece i ljudska prava;
- učeničko zadugarstvo - seosko gospodarstvo, domaćinstvo, pčelarstvo, osnovne tehnike kukičanja, vezenja, pletenja, uređenja školskih vrtova i dr.;
- tehničko stvaralaštvo, kao tehničke inovacije, modeliranje i građenje, maketarstvo i sl.

Izvanučionička nastava jest oblik nastave koji podrazumijeva ostvarivanje planiranih programskih sadržaja izvan škole. Tu pripadaju: izleti, ekskurzije, odlasci u kina, kazalište, galerije i druge ustanove, terenska nastava, škola u prirodi i drugi organizirani oblici poučavanja i učenja izvan škole. Cilj ovog oblika nastave jest učenje otkrivanjem u neposrednoj životnoj stvarnosti, u kojemu se učenici susreću s prirodnim i kulturnom okolinom, ljudima koji u njoj žive i stvaraju. Rad izvan škole potiče radost otkrivanja, istraživanja i stvaranja, pogodan je za timski rad, utječe na stvaranje kvalitetnih odnosa unutar skupine i potiče intelektualna čuvstva. Pogodnost ovog oblika nastave jest lakše i brže učenje. Važno je voditi računa o interesima, mogućnostima i sposobnostima učenika te temeljito planirati aktivnosti izvan učionice, s jasno postavljenim ciljevima i zadaćama. Izvanučionička nastava posebno omogućuje međupredmetno povezivanje ciljeva i sadržaja različitih predmeta, zajedničko i integrirano planiranje i izvođenje nastave.

Školski izlet i ekskurzija organiziraju se u svrhu ispunjavanja odgojno-obrazovnih ciljeva i zadaća. Školski izlet je poludnevni ili cjelodnevni organiziran zajednički odlazak učenika i učitelja u mjestu u kojemu je škola ili izvan njega. Ekskurzija je višednevno putovanje radi posjeta prirodnim, kulturnim, povijesnim, športskim i tehničkim odredištima izvan sjedišta škole. One mogu trajati najdulje tjedan dana. Razrednik je dužan upoznati roditelje s planom i programom izleta ili ekskurzije prije početka provedbe.

Škola u prirodi jest oblik nastave koji se organizira višednevno na posebno odabranom prirodnom odredištu s odgovarajućim uvjetima zatvorenoga i otvorenog prostora za poučavanje i učenje. Program Škola u prirodi temelji se na godišnjem nastavnom planu i programu osnovne škole.

10. RAD S DAROVITIM UČENICIMA

Suvremeni odgojno-obrazovni standardi i postignuća usmjereni su otkrivanju izvanprosječne i darovite djece i stvaranju mogućnosti za razvijanje njihove darovitosti u jednom ili više područja. Učitelj, u suradnji sa stručnim suradnicima u školi, dužan je prevladati uobičajenu praksu prilagodbe ciljeva, sadržaja i oblika rada prosječnoj većini u razredu, te uočiti darovite učenike i poticati razvoj njihove darovitosti izradbom izvedbenih programa u skladu sa sklonostima, interesima, motivacijom i sposobnostima tih učenika.

Dva najčešća pristupa koji se koriste za potrebe darovitih učenika u osnovnoj školi: a) izradba i realizacija posebnoga ili obogaćenoga odgojno-obrazovnog programa i b) akceleracija programa.

Izrada i primjena posebnoga programa pretpostavlja identificiranje darovitoga učenika i njegove darovitosti, izradbu programa za jednog ili skupinu darovitih učenika, formiranje tima stručnjaka za praćenje rada, ostvarenje uvjeta za provođenje programa i napokon vrjednovanje ostvarenih postignuća. Mogućnosti obogaćivanja programa za darovite učenike raznovrsne su, može se odnositi na svako odgojno-obrazovno područje, a pristup sadržaju je dublji, individualno je vođen, interaktivan i povezan s drugim područjima, a može se ostvariti i pod vodstvom mentora izvan škole. U ostvarenju toga programa, učenici se ne izdvajaju iz razredne zajednice i školskog okružja, nego individualno rade na zadacima ili projektima uza stručno vođenje.

Akceleracija je oblik nastave kojim se učeniku omogućuje završavanje osnovne škole u vremenu kraćem od propisanog. Odnosi se na one učenike koji se ističu izvrsnim postignućima u dijelu ili svim odgojno-obrazovnim predmetima. Takvim se učenicima pruža mogućnost svladavanja nastavnih programa iz dva razreda tijekom jedne školske godine. Akceleracija može biti djelomična: kada daroviti učenik provodi u višem razredu samo dio školskoga dana, slušajući jedan ili više predmeta, i potpuna: kada učenik u jednoj školskoj godini završava dva razreda.

11. RAD S UČENICIMA KOJI IMAJU POTEŠKOĆE U RAZVOJU I UČENJU

Zadaća škole jest omogućavanje i poticanje integracije učenika s lakim ili umjerenim teškoćama u razvoju i učenju u redoviti školski sustav, što ovisi o stupnju teškoće i procjeni posebne odgojno-obrazovne podrške koju ti učenici trebaju, odnosno o uvjetima koje pruža škola i omogućuje lokalna zajednica.

Učenici s teškoćama u razvoju i učenju svrstavaju se u učenike s posebnim potrebama, jer njihova integracija u redoviti sustav školovanja podrazumijeva prakticiranje posebnih sadržaja, načina, metoda rada i vrjednovanja postignuća. Učenici s lakim ili umjerenim teškoćama u razvoju u pravilu uključuju se u redovite razredne odjele, te svladavaju prilagođene nastavne programe uz individualizirane načine rada s obzirom na stručnu procjenu posebnoga odgojno-obrazovnog djelovanja, o kojemu mišljenje i prosudbu donosi poseban tim stručnjaka.

Redoviti sustav odgoja i obrazovanja osnovne škole omogućuje dva vida integracije djece s teškoćama u razvoju i učenju: a) potpunu integraciju i b) djelomičnu integraciju.

Potpuna integracija podrazumijeva uključenost učenika s teškoćama u razvoju i učenju u razredni odjel, izradbu i primjenu posebno prilagođenih programa za te učenike, koje izrađuje učitelj/nastavnik u suradnji s defektologom i drugim stručnjacima. S posebnim programom treba upoznati roditelje/skrbnike. Pravilnikom ili pedagoškim standardom regulira se broj učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu u osnovnoj školi, u koji su uključeni učenici s posebnim potrebama i teškoćama u razvoju i učenju.

Djelomična integracija podrazumijeva uključenost učenika s teškoćama u razvoju, najčešće s lakom ili umjerenom mentalnom retardacijom, dijelom vremena u razrednom odjelu sa skupinom učenika koji rade prema redovitom nastavnom planu i programu, a dio programa svladavaju prema prilagođenom nastavnom planu i programu za učenike s teškoćama u razvoju i učenju, što ga realizira defektolog individualno ili u posebnom razrednom odjelu.

Učenici s lakim mentalnim teškoćama, koji nemaju izrazito naglašene razvojne poteškoće, školuju se u sustavu djelomične integracije u posebnim razrednim odjelima u kojima svladavaju nastavne sadržaje hrvatskoga jezika, matematike i prirode i društva, dok nastavne sadržaje likovne i glazbene te tehničke te tjelesne i zdravstvene kulture svladavaju u redovitom razrednom odjelu, uglavnom po prilagođenom programu.

U planiranju i provedbi odgojno-obrazovnog rada s učenicima s teškoćama u razvoju i učenju pozornost se usmjerava na sposobnosti i potrebe učenika, individualizaciju odgojno-obrazovnoga i nastavnog rada, te na osiguravanje dodatne podrške primjenom rehabilitacijskih programa, uključivanjem asistenata u nastavi i dr. To podrazumijeva i zahtijeva stručno osposobljavanje i usavršavanje učitelja/nastavnika, stručnih suradnika, ravnatelja, roditelja/skrbnika i članova obitelji, lokalne zajednice i udruga, kao i međuresornu suradnju s civilnim sektorom, osuvremenjivanjem nastavnih planova i programa, mobilne službe i podrške i dr.

U radu s učenicima s posebnim potrebama u redovitom sustavu odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi težište se stavlja na izradbu prilagođenih odgojno-obrazovnih i nastavnih programa. Prilagođeni program

pretpostavlja individualizirani rad, praćenje i vrijednovanje učenikova napredovanja, savjetovanje sa stručnim suradnicima i stalnu suradnju s roditeljima. Izradba individualiziranog programa temelji se na procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika, te procjeni područja koja treba razvijati kod učenika s posebnim potrebama. To omogućuje i uvođenje alternativnih oblika rada s učenicima s teškoćama u razvoju i učenju, kao što je primjerice „bonus nastava“. Etape izradbe individualiziranog programa jesu: inicijalna procjena, određivanje nastavnih predmeta i sadržaja, razine usvajanja sadržaja, vremenske dimenzije (kratkoročni i dugoročni ciljevi i zadatci), izbor metoda, postupaka i sredstava i pomagala, praćenje i ocjenjivanje postignuća učenika.

Ako škola nema zaposlenog stručnjaka koji se bavi s učenicima s teškoćama u razvoju i učenju, ona je dužna osigurati primjerenu odgojno-obrazovnu i rehabilitacijsku potporu suradnjom sa stručnjacima izvan ustanove i ovlaštenim institucijama. Svi dokumenti i prilozi praćenja učenika ulaze se u mapu učenika (*portfoglio*). Na kraju svake školske godine stručni tim i učitelji škole dužni su izraditi pismeno izvješće o postignućima, kao i preporuku za daljnji rad.

12. ODGOJNO-OBRAZOVNI RAD STRUČNIH SURADNIKA

Pedagoška i psihološka djelatnost i podrška sastavni je dio programa rada osnovne škole sa zadaćom stalnog unaprjeđivanja svih sastavnica odgojno-obrazovnog rada u školi i nastavi. Nositelji razvojno-pedagoške djelatnosti jesu stručni suradnici u školi: pedagog, psiholog, defektolog, socijalni radnik i knjižničar. Njihov je rad usmjeren na sva područja odgojno-obrazovne djelatnosti i sudionike u ostvarenju ciljeva osnovne škole. To su područja:

- pripremanje školskih odgojno-obrazovnih programa i njihove realizacije;
- neposredno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu;
- vrijednovanje odgojno-obrazovnih rezultata, provođenje istraživanja i projekata;
- stalni stručni razvoj nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti u školi;
- bibliotečno-informacijska i dokumentacijska djelatnost.

Pedagog je najšire profiliran stručni suradnik. Sudjeluje u svim fazama odgojno-obrazovne djelatnosti, od planiranja i programiranja do vrijednovanja rezultata. On surađuje sa svim drugim sudionicima odgojno-obrazovne djelatnosti/procesa u školi. Prati, istražuje i analizira nastavni rad, te predlaže načine i sadržaje za unaprjeđivanje i poboljšanje nastave i cjelovitog odgojno-obrazovnog rada u školi. Težište rada pedagoga je na pedagoško-didaktičkom području školskoga i nastavnog rada.

Psiholog je stručnjak koji primjenjuje znanstvene spoznaje pedagoške i razvojne psihologije u školskoj praksi. Primjenom odgovarajućih psiholoških instrumenata i metoda pridonosi unaprjeđivanju psihološkoga aspekta odgojno-obrazovnog i nastavnog procesa. Težište njegova rada jest individualni i skupni rad s učenicima, a suradnja s drugim sudionicima odgojno-obrazovnog djelovanja stoji u funkciji njihova osposobljavanja za bolje razumijevanje učenikovih potreba i ponašanja, te djelotvorniji rad s njima. Prateći razvoj i napredovanje učenika, psiholog radi s njima savjetodavno, a posebice u profesionalnom informiranju i usmjeravanju.

Defektolog radi na otkrivanju, dijagnosticiranju i terapiji učenika s teškoćama u razvoju i učenju. Utvrđuje individualne odgojno-obrazovne sadržaje namijenjene učenicima s teškoćama u razvoju i učenju, te određuje nastavne oblike i metode rada primjerene sposobnostima takve djece. Brine se o osposobljavanju i stručnom usavršavanju učitelja u području integracije i brige za razvoj djece s poteškoćama. U skladu s vrstom i stupnjem teškoće, utvrđuje didaktičko-metodičke uvjete rada. Surađuje s roditeljima usklađujući odgojno-obrazovne napore škole i roditeljskog doma.

Socijalni radnik utvrđuje socijalni sastav učenika u školi i pojedinim razrednim odjelima, te analizira i utvrđuje odnose i utjecaj između socijalnih čimbenika i uspjeha učenika. Analizom socijalne situacije u školi utvrđuje moguće uzroke odgojno-obrazovnih problema i neuspjeha pojedinih učenika. Upoznaje se s neposrednim uvjetima socijalne sredine u kojoj odrastaju djeca s izraženim socijalnim potrebama te predlaže rješavanje socijalnih problema takvih učenika. Pruža pomoć učiteljima i roditeljima u razumijevanju socijalnog ambijenta i u otklanjanju socijalnih problema.

Knjižničar potiče razvoj čitalačke kulture i osposobljava korisnike za intelektualnu proradu izvora, pridonoseći razvoju kulture samostalnoga intelektualnog rada. Osim neposrednoga odgojno-obrazovnog rada s učenicima i njihova upućivanja u korištenje različitih izvora znanja, knjižničar sudjeluje u formiranju multimedijskoga središta škole kroz opremanje stručnom literaturom, drugim izvorima znanja i odgovarajućom odgojno-obrazovnom tehnikom. Knjižničar prati znanstveno-stručnu literaturu, izrađuje anotacije i tematske bibliografije, te potiče učenike i učitelje u korištenje znanstvene i stručne literature. Knjižničar posebno doprinosi podizanju kvalitete odgoja i obrazovanja promicanjem rada na programu informacijske pismenosti i poticanja čitanja.

13. ŠKOLSKA KNJIŽNICA

Suvremena školska knjižnica nadilazi posredničku ulogu i postaje informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte škole. Ona je izvor informacija i znanja te je prvotno namijenjena učenicima i učiteljima za potrebe redovite nastave, ali je i potpora svim nastavnim i izvannastavnim aktivnostima škole, mjesto okupljanja i provođenja izvannastavnoga i slobodnoga vremena.

Školska knjižnica jest prostor prilagođen potrebama učenika i omogućuje im učenje i samostalno istraživanje. Ona daje potporu odgojno-obrazovnim ciljevima i zadacima nastavnoga plana i programa škole. Knjižnica stoga mora osigurati pristup izvorima znanja koji će učenike potaknuti na različite ideje u procesima iskustvenoga učenja i omogućiti im stjecanje stvaralačkoga iskustva pri uporabi i kreiranju informacija. To su preduvjeti za uspješna postignuća u učenju i razumijevanju, poticanju mašte i uživanju u čitanju, razvoja vlastita mišljenja, stavova i vrijednota u današnjem pluralnom demokratskom društvu.

Suvremena knjižnica usmjerena je na razvoj i promicanje informatičke pismenosti i poticanje čitanja. Informacijska pismenost jedna je od važnijih sastavnica opće čovjekove pismenosti u današnjem društvu. Ona obuhvaća razumijevanje i uporabu informacija, ne samo iz klasičnih izvora znanja, nego i onih znanja koje posreduju suvremene tehnologije. Knjižnica time danas dobiva ulogu poučavanja učenika u samostalnom projektno-istraživačkom radu, poticanja na stvaralačko i kritičko mišljenje pri pronalaženju, selektiranju, vrjednovanju i primjeni informacija. Samostalnost u uporabi različitih izvora informacija i znanja osposobljava učenike za snalaženje u svim knjižnicama, u služenju njihovom građom, uporabi različitih kataloga, bibliografija, referentne zbirke i drugih izvora bez kojih nema uspješna cjeloživotnoga učenja niti napredovanja u struci, sve do kvalitetnog provođenja slobodnoga vremena.

Školska knjižnica jest mjesto gdje se učenik uvodi u svijet knjige i čitanja. Čitanjem učenik otkriva raznoliki svijet literature. Pritom tehnike čitanja i razumijevanje pročitanoga postaju bitan preduvjet uspješnosti procesa cjelokupnoga školskog učenja. Zadaća je školskoga knjižničara stvoriti od učenika čitatelja koji će s oduševljenjem i radošću uzeti u ruke književno djelo i osjetiti ga. Realizacija programa informacijske i čitalačke pismenosti nije određena brojem nastavnih sati, vremenom i tempom rada niti brojem i redoslijedom odgojno-obrazovnih sadržaja vezanih za rad u školskoj knjižnici. Za neke sadržaje bit će potrebno više sati, a neki će se obraditi tijekom jednog sata. Redoslijed sadržaja ne upućuje na strogi redoslijed obradbe.

U svim aktivnostima školske knjižnice potrebna je kreativna suradnja, timski rad učitelja i svih stručnih suradnika, među kojima je školski knjižničar, te korelacijski pristup planiranju i programiranju rada, jer se samo međupredmetnim povezivanjem i suodnosom, usporedbom sadržaja, pokazivanjem sličnosti i razlike unutar određenoga područja znanja može usvojiti kvalitetno i primjenjivo znanje.

Školska knjižnica je također prostor za kulturne i javne djelatnosti kao što su organiziranje, priprema i provedba kulturnih sadržaja: književne tribine, večeri poezije, predstavljanje školskih novina, knjiga, tematske izložbe, videoprojekcije, sve do organiziranja rada s djecom i mladima u slobodno vrijeme u suradnji s drugim ustanovama koje se time bave.

14. ODGOJNO-OBRAZOVNI SADRŽAJI INTEGRIRANI U NASTAVNI PLAN I PROGRAM TE RAD ŠKOLE

Četiri su važna područja odgoja i obrazovanja kojima škola u cjelovitu odgoju djece pridaje osobitu važnost, i integrirani su rad škole i u cjelinu nastavnoga plana i programa:

- a) Zdravstveni odgoj i obrazovanje,
- b) Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj,
- c) Prometna kultura,
- d) Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo.

a) Zdravstveni odgoj i obrazovanje

Planiranje i ostvarivanje zdravstvenoga odgoja i obrazovanja učenika u osnovnoj školi jedan je od temeljnih ciljeva i zadataka općega odgoja i obrazovanja. Sadržaji zdravstvenoga odgoja odnose se na učenje o zdravlju i zdravom življenju, promicanju zdravlja i kulture zdravog življenja svakoga čovjeka. Posebni ciljevi zdravstvenoga odgoja usmjereni su razumijevanju čimbenika higijene i osobnoga životnog stila u odgoju i obrazovanju za zdravlje.

Kako *Svjetska zdravstvena organizacija* zdravlje ne definira kao odsutnost bolesti i iznemoglosti, nego kao fizičko, duševno i socijalno blagostanje, potrebno je preventivni zdravstveni odgojno-obrazovni program učenika

temeljiti na višedimenzionalnom modelu zdravlja koji uključuje područje tjelesnoga, emocionalnoga, mentalnoga, socijalnoga, osobnoga i duhovnog zdravlja.

U zdravstvenom odgoju i obrazovanju očekivanja su usmjerena na to da učenici razumiju odnos higijene i osobnoga životnog stila, čime se razvija odgovornost za vlastito zdravlje i zdravu okolinu. U sigurnom ozračju škole i roditeljskog doma učenici trebaju naučiti preuzimanje odgovornosti za vlastito zdravlje, što podrazumijeva stjecanje znanja o zdravoj prehrani, učenje o spolno prenosivim bolestima, očuvanju reproduktivnoga zdravlja, odgovornom roditeljstvu, učinkovitim suprotstavljanju uživanja sredstava ovisnosti i drugim rizičnim ponašanjima. Potrebne informacije o zdravlju, zdravstvenoj zaštiti, zdravstvenoj kulturi i o prevenciji bolesti, treba uskladiti s razvojnom dobi učenika, njihovim interesima i potrebama.

Nastavne teme o zdravlju mogu biti međupredmetno povezane s konkretnim temama i sadržajima što obvezuju učitelje prirode, biologije, tjelesne i zdravstvene kulture, razrednike i druge suradnike koji sudjeluju u neposrednom odgojno-obrazovnom radu ili u realizaciji drugih planiranih programa i projekata.

Zdravstveni odgoj i obrazovanje ostvaruju se u školi timskim radom i u suradnji odgojno-obrazovnih i zdravstvenih djelatnika. Opći cilj interdisciplinarnog i suradničkog rada jest promicanje zdravlja i zdravog načina života, usvajanje zdravih navika, pravilne prehrane i redovite tjelesne aktivnosti. Budući da na zdravlje utječu okolina i životne navike, potrebno je u provedbu zdravstvenoga odgoja uključiti roditelje i druge stručnjake, odnosno istaknute osobe koji bi s pozitivnim stavovima, konkretnim životnim navikama i prijedlozima postali saveznici u ostvarenju općih i posebnih ciljeva odgoja i obrazovanja za zdravlje.

Zdravstveni odgoj i obrazovanje nezaobilazan je sadržaj razredne zajednice, koji se odražava na cjelokupni život i aktivnosti razreda. Redovita je tema roditeljskih sastanaka i okosnica zajedničkoga druženja, okupljanja, provedbe različitih humanitarnih i drugih aktivnosti.

Učinkovito odgojno-obrazovno djelovanje podrazumijeva opredjeljenje cijele škole i usklađeno djelovanje svih čimbenika u okolini. Cjelovito djelovanje zahtijeva da se u zdravstveni odgoj uključe svi učitelji, pedagozi, psiholozi, defektolozi, socijalni radnici, vodstvo škole i svi zaposlenici škole u suradnji s roditeljima. Roditeljsku je suradnju potrebno uključiti čim dijete krene u školu, osobito radi promicanja zdrave prehrane, dječjeg sna i odmora, boravka i kretanja na svježem zraku, pa sve do rješavanja problema u doba puberteta i adolescencije.

Odgojno-obrazovno djelovanje škole i roditelja dopunjuje se suradnjom sa zdravstvenim djelatnicima, ovlaštenim vanjskim suradnicima i ustanovama. A za kvalitetnu provedbu zdravstvenoga odgoja i obrazovanja potrebno je trajno usavršavanje učitelja, nastavnika i stručnih suradnika.

b) Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj

Zaštita okoliša i održivi razvoj u središtu su zanimanja međunarodne zajednice, brojnih deklaracija i međudržavnih sporazuma, i strateško je pitanje svake države. Održivi razvoj podrazumijeva gospodarski i društveni razvoj te istodobno očuvanje kvalitete okoliša i razumna korištenja prirodnih bogatstava. Odgoj i obrazovanje novih naraštaja za brigu o okolišu posebno su važni radi promjene svijesti o neiscrpnu kapacitetu okoliša, i osobito radi razvijanja sposobnosti i vještina koje će im pomoći u suočavanju s naslijeđenim i novonastalim problemima.

Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj obuhvaća sve što nas okružuje te podrazumijeva prirodne, socijalne, kulturno-tradicijske i gospodarske aspekte okoliša. Budući da se taj odgoj temelji na izgradnji pozitivnoga sustava vrijednosti pojedinca, govori se o unutarnjem okolišu, što se odnosi na poštovanje fenomena života, uvažavanje vlastitih potreba i potreba drugih, kao i budućih generacija, radi uspostavljanja kvalitetnih odnosa s drugima, s prirodom i samim sobom. Kompetencije koje taj odgoj treba pružiti odnose se na stjecanje relevantnih znanja, kritičkog mišljenja i vještina vrjednovanja informacija te vještina demokratske rasprave u rješavanju problema, mirnom rješavanju sukoba i spremnosti za odgovorno donošenje odluka. To zahtijeva primjenu nastavnih metoda i oblika koji omogućuju iskustveno učenje i učenje otkrivanjem, sposobnost rješavanja problema i aktivnog sudionitva u donošenju odluka.

Osim u postojećim nastavnim predmetima, odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj može se ostvarivati u izvannastavnim aktivnostima te drugim organizacijskim oblicima rada: integriranom izvanškolskom nastavom, danima integrirane nastave u školi, ostvarivanjem školskih projekata za okoliš, posebno u suradnji s lokalnom zajednicom, stručnim institucijama, udrugama i gospodarskim tvrtkama, organiziranjem tribina, sudjelovanjem u različitim regionalnim, nacionalnim i međunarodnim projektima.

Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj predstavlja relevantan sadržaj cjeloživotnog učenja. U realizaciju ovoga programa poželjno je uključivanje roditelja/skrbnika, ali i lokalne zajednice.

c) Prometna kultura

Prometna kultura dio je opće kulture, a odnosi se na sudionike u prometu. Odgoj i obrazovanje za sudjelovanje u prometu sastavni su dio plana i programa osnovne škole. Njegova se važnost ostvaruje u sprječavanju i smanjenju broja nesreća u kojima stradavaju djeca i odrasli.

Prometni odgoj počinje već u roditeljskom domu. Polaskom u prvi razred devetogodišnje škole šestogodišnjoj djeci potrebna je pratnja odraslih u prometu ili organiziran prijevoz do škole, učenje prvih koraka ponašanja u prometu. U sljedećoj školskoj godini treba pokazati djelomičnu samostalnost u cestovnom prometu i prelasku željezničke pruge ako put do škole vodi preko nje. Za samostalno kretanje učenika do škole i oko škole odgoj i obrazovanje počinje u školi. Zato se u prvom i drugom razredu od učenika ne očekuje snalaženje u složenijim prometnim situacijama. U nižim razredima osnovne škole djeca su posebno ugrožena u prometnoj svakidašnjici, kako zbog nedovoljno razvijenih osjetila, tako i zbog skromnog prometnog znanja i iskustva. Zbog niskog rasta imaju suženo vidno polje i orijentacija im je znatno otežana na prometnoj ulici. U toj dobi nemaju dovoljno izgrađenu ni odgovornost za opasne prometne situacije, pa im pažnja često skreće na druge sadržaje i to ih posebno ugrožava.

Nastavnim sadržajima predviđeni su sadržaji prometne kulture i prometnoga odgoja u sustavu predmeta priroda i društvo u razrednoj nastavi te u sklopu predmeta tehničke kulture u višim razredima osnovne škole. Osim u redovitoj nastavi, sadržaji prometne kulture predviđeni su u izbornoj nastavi, uz program tehničke kulture.

Rad s prometnim jedinicama i prometnim sekcijama klubova mladih tehničara pruža velike mogućnosti za odgojno-obrazovno djelovanje u području prometne kulture i preporučuje se njihovo osnivanje gdje postoje mogućnosti za njihov rad. Osim redovitoga rada, učenicima su korisne i povremene akcije u suradnji s prometnom policijom. Učenicima su korisna i natjecanja prometnih jedinica, natjecanja u vještinama kao što su vožnja bicikla i natjecanje na prometnom poligonu, uklanjanje kvarova na biciklu i dr.

Razvoju prometne kulture pridonose sastanci i razgovori s roditeljima, a pomoću filmova roditelji mogu pomoći učiteljima u prevenciji stradavanja djece u prometnim nezgodama. Zato se prometni odgoj ne smije ograničiti samo na davanje znanja o prometnim pravilima, nego on uključuje vježbanje ponašanja na ulici i prometnoj stvarnosti i simuliranoj prometnoj situaciji.

d) Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo

Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i za demokratsko građanstvo važan je dio ukupna plana i programa devetogodišnjih osnovnih škola na hrvatskom jeziku u BiH. Taj program podržava nastojanja i inicijative CIVITAS-a BiH oko promicanja demokracije i ljudskih prava u školskom odgojno-obrazovnom sustavu. Program odgoja obuhvaća odgoj za ljudska prava, odgoj za građanstvo, identitetni i interkulturalni odgoj i obrazovanje, odgoj za mir i nenasilno rješavanje sukoba, odgoj za održivi razvoj, odgoj za sprječavanje predrasuda i diskriminacije te istraživanje humanitarnog prava i dr.

Program odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo ostvaruje se na nekoliko načina:

- interdisciplinarno, kroza sve predmete koji sadrže programske teme koje su bliske temama ljudskih prava;
- kao izborni predmet;
- kroz izvannastavne aktivnosti u vidu projekta;
- kroz izvanškolske aktivnosti;
- sustavno kroz cjelokupni školski plan i program;
- u radu s razrednom zajednicom.

Odgoj za ljudska prava i demokratski građanski odgoj programski je ujedinjen od I. do V. razreda, u području razredne nastave, a učenicima je u predmetnoj nastavi od VI. do IX. razreda omogućeno pohađanje posebnog programa toga odgoja. Poželjno je da svi učitelji, uz one koji su dobili posebne certifikate za promicanje odgoja za ljudska prava, budu upućeni u taj program kako bi učinkovitije koristili metode integracije i korelacije srodnih odgojno-obrazovnih sadržaja.

Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo omogućuje primjenu aktivnih metoda učenja i poučavanja: projektno učenje, suradničko učenje, učenje u paru, igranje uloga, simulacije, rješavanje problema; socijalno učenje korištenjem informacijskih i komunikacijskih tehnologija i drugo.

NASTAVNI PROGRAMI

HRVATSKI JEZIK

Hrvatski jezik nastavni je predmet koji je najopsežniji i najviše je povezan s ostalim predmetima u osnovnoj školi. Sva nastavna komunikacija ostvaruje se hrvatskim jezikom. Predmet je zastupljen od prvog do devetog razreda i ima četiri nastavna područja: hrvatski jezik, književnost, jezično izražavanje i medijska kultura.

Sadržaji svih nastavnih područja hrvatskoga jezika međusobno su povezani, nadopunjuju se i prožimaju prema načelu unutarpredmetnog povezivanja, a s drugim povezuju se po načelu međupredmetnog povezivanja.

CILJEVI

Osnovni je cilj nastave hrvatskog jezika osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja će im omogućiti ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u stalno i učinkovito učenje. Nastava hrvatskog jezika uključuje ovladavanje standardnim jezikom, a ciljevi su mu:

- osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja im omogućuje ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje;
- razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti pri govornoj i pisanoj uporabi jezika u svim funkcionalnim stilovima;
- razvoj literarnih sposobnosti, čitateljskih interesa i kulture;
- stvaranje zanimanja i potrebe za sadržajima medijske kulture, osvješćivanju važnosti znanja hrvatskoga jezika;
- razvijanje poštovanja prema jeziku hrvatskoga naroda, njegovoj književnosti i kulturi (te prema jezicima, književnosti i kulturi Bošnjaka, Srba i nacionalnih manjina u BiH).

Nastava hrvatskog jezika omogućuje učenicima stjecanje znanja, sposobnosti, vrijednosti i navika koje pridonose njihovu cjelovitu osobnom razvoju kako bi kako bi ostvarili uspješan osobni život i bili aktivni članovi društva. Kako je struktura ovoga nastavnoga predmeta vrlo složena, potrebno je naglasiti da svako predmetno područje ravnopravno pridonosi osposobljavanju učenika za jezičnu komunikaciju u svim životnim situacijama. Komunikacija se ostvaruje primanjem i odašiljanjem poruka. Poruke moraju biti primjerene na razini jezično-komunikacijskih sposobnosti učenika

ZADACÉ

NASTAVNO PODRUČJE - HRVATSKI JEZIK

- osposobljavanje učenika za uspješno snalaženje u svakodnevnim priopćajnim situacijama;
- ovladavanje jezičnim sredstvima potrebnim za uspješnu komunikaciju;
- osvješćivanje potrebe za jezičnim znanjem;
- suzbijanje straha od jezika;
- osvješćivanje razlika između standardnoga jezika i zavičajnih idioma;
- postupno usvajanje hrvatskoga jezičnoga standarda.

NASTAVNO PODRUČJE - JEZIČNO IZRAŽAVANJE

- razvoj sposobnosti izražavanja doživljaja, osjećaja, misli i stavova;
- stvaranje navika uporabe pravogovornih (ortoepskih) i pravopisnih (ortografskih) normi;
- ostvarivanje uspješne usmene i pismene komunikacije.

NASTAVNO PODRUČJE - KNJIŽEVNOST

- spoznavanje i doživljavanje, tj. primanje (repcija) književnih djela;
- razvijanje osjetljivosti za književnu riječ;
- razvijanje čitateljskih potreba;
- stvaranje čitateljskih navika;
- osposobljavanje za samostalno čitanje i primanje (repciju) književnih djela.

NASTAVNO PODRUČJE - MEDIJSKA KULTURA

- osposobljavanje za komunikaciju s medijima: kazalištem, filmom, radijem, tiskom, stripom, računalom;
- primanje (repcija) kazališne predstave, filma, radijske i tv emisije;
- osposobljavanje za vrednovanje radijskih, televizijskih emisija te filmskih ostvarenja.

RAZREDNA NASTAVA

PRVI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

PRIPREMNO RAZDOBLJE

Uočavanje govornih sposobnosti i razvijenosti govora.
Socijalizacija djeteta u novu sredinu.
Oslobađanje učenika za komunikaciju.

PRIPREMA I UVOD ZA UČENJE POČETNOG ČITANJA I PISANJA

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIČNO IZRAŽAVANJE (SLUŠANJE, GOVORENJE I OPAŽANJE)

NASTAVNA CJELINA: JA U ŠKOLI

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Ja imam svoje ime

- I moji prijatelji imaju svoje ime,
- I moj-a učitelj/ica ima svoje ime,
- I moja škola ima svoje ime,
- Sve se na svijetu nekako zove.

Ključni pojmovi: ime, škola, učenik, učitelj/ica.

Obrazovna postignuća: upoznati svog učitelja/icu, prijatelja/icu, svoju školu i zapamtiti njihova imena; prihvaćanje pravila ponašanja u školi; znati imenovati članove svoje obitelji i razumjeti da se sve na svijetu nekako imenuje i ima svoje ime.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre predstavljanja i upoznavanja pomoću kartica, na papiru učenici crtaju što ih predstavlja (što vole), predstaviti vlastiti rad i izmijeniti radove; igre predstavljanja pjevanjem.

2. Svi smo različiti i svi smo vrijedni poštovanja

- S obzirom na spol,
- S obzirom na dob,
- S obzirom na zdravlje,
- S obzirom na zanimanje,
- S obzirom na religijsku pripadnost,
- S obzirom na nacionalnu pripadnost.

Ključni pojmovi: međusobna različitost, jednaka vrijednost.

Obrazovna postignuća: poznavanje razlika među članovima svoje zajednice obzirom na spol, dob, zdravlje, religijsku i nacionalnu pripadnost, prihvaćanje drugih i drugačijih i graditi prema svima osjećaje poštovanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i razgovor na temelju vlastitih fotografija, kakav sam bio-la prije, kakav sam sada, te fotografije ljudi različitih po boji kože, uzrastu, izgledu, spolu itd.

3. Što čujemo?

- Zvukovi,
- Glasovi.

Ključni pojmovi: zvukovi i glasovi.

Obrazovna postignuća: zorno i pojedinačno izgovaranje glasova, samoglasnika (otvornika), prepoznavanje zvukova iz okoline (glasanje ljudi, životinja, šuškanje lišća, osluškivanje tišine, osluškivanje disanja, oponašanje ritma itd.).

Prijedlozi za metodičku obradu: igre pozornosti; vježbe slušanja; oponašanje ritma pljeskanjem; oponašanje zvukova iz okoline - igre pogađanja.

4. Što vidimo?

- Bića,
- Predmeti.

Ključni pojmovi: bića i predmeti.

Obrazovna postignuća: razvoj zapažanja i uočavanja bića i predmeta u svojoj zajednici, užoj i široj okolini.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre razvrstavanja pločica sa slikama raznih živih bića i predmeta u određenu skupinu.

NASTAVNA CJELINA: (RE)KONSTRUKCIJA SMISLA PREPRIČAVANJEM TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Pričanje i prepričavanje

- Priče sa slikama - nadopunama,
- Prepričavanje uz pomoć pitanja,
- Samostalno prepričavanje (niz događaja u vremenskom i uzročno-posljedičnom slijedu).

2. Pričanje uz pomoć slika

- Pričanje uz pomoć pitanja;
- Samostalno pričanje.

Ključni pojmovi: pričanje, prepričavanje (z pomoć slika i pitanja), slikopriča.

Obrazovna postignuća: uočavati priče kao niz događaja uz pomoć sličica i pitanja, prepoznavati događaje i osobe na slici, nizu događaja dati oblik i jednostavno ispričati priču vlastitim riječima.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra uz sliku i poticajna pitanja: pitaj me pa ću ti reći; pričanju priča ne ograničavati se na jedno čitanje (višekratno čitanje iste priče učiniti zabavnijim natjecanjem između skupina učenika u boljem nadopunjavanju pojmova prikazanih sličicama); pitanja postavljati što jednostavnije i konkretnije; pripovjediti što se dogodilo, pa onda - priča kao niz događaja; pričanje i razgovor uz pomoć slika: najprije prepoznati događaje i uspostaviti niz događaja; poticajnim zadacima poticati i potpomagati iskazivanje priče.

3. Što je dobro, a što nije dobro ponašanje

- Primjeri i razgovor.

Ključni pojmovi: dobro, loše, lijepo ružno (dječja svakodnevnica).

Obrazovna postignuća: osnovna pravila pristojnosti, dobrog i lošeg ponašanja u školi, užoj i široj zajednici.

Prijedlozi za metodičku obradu: dječji razgovor, postavljanje pitanja: što je dobro, a što nije; rad sa stripom koji priča o lijepom ponašanju i kulturnom ophođenju uz uporabu čarobnih riječi: molim, izvoli, hvala i oprost.

4. Grafomotoričke vježbe

- Šaranje,
- Povlačenje crta/bez prostornog ograničenja – navikavanje na olovku.

Ključni pojmovi: šaranje i pisanje crta.

Obrazovna postignuća: ovladavanje rukom i razvoj fine motorike šake šaranjem i povlačenjem raznovrsnih crta.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisanje crta u zraku; pisanje po pijesku; pisanje na školskoj ploči, proporcionalno smanjivanje prostora: polovina, četvrtina, osmina početnoga prostora.

NASTAVNA CJELINA: FAZA IMENOVANJA I CJELOVITOG PREPOZNAVANJA TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Ovo je slika pojma, na ovoj je slici (neki drugi pojam)

- Imenovanje bića,
- Imenovanje predmeta.

Ključni pojmovi: prepoznavanje pojmova bića i predmeta slikom.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razumjeti pojmove koji se predstavljaju slikom i otkriti vezu između pojmova i njihova predstavljanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazivanje slika s prepoznavanjem pojmova na slici.

2. Ima još jedan način da se pojmovi imenuju, osim da ih predstavlja slika (on se sastoji od napisane riječi: gore je slika, a ovdje piše...), - bez čitanja

- Imenovanje bića,
- Imenovanje predmeta.

Ključni pojmovi: riječ, slika (faza imenovanja i cjelovitog prepoznavanja).

Obrazovna postignuća: učiti prepoznavati slike i napisane riječi s njezinim značenjem; prepoznavati riječi bez slike, te razumjeti da je predstavljanje pojmova slikom i riječju jednako valjano.

Prijedlozi za metodičku obradu: prepoznavanje napisane riječi bez slike (kuća, lopta, škola, mama, torba); prepoznavanje natpisa, npr. Coca - Cola.

3. Grafomotoričke vježbe

- Valjanje crta različitih duljina i debljina od plastelina,
- Razvoj fine motorike šake,
- Spajanje točaka crtama svih vrsta,
- Praćenje isprekidanih i blijedih crta.

Ključni pojmovi: crta, točka, isprekidana crta.

Obrazovna postignuća: crtama svih vrsta spajati zadane točke, praćenje postojećih crta.

Prijedlozi za metodičku obradu: morski valovi - valovita crta; krov - elementi slova A i V; pišemo crte - lijevo, desno, gore, dolje, koso prema gore, koso prema dolje; crte - krugovi; igre s plastelinom.

NASTAVNO PODRUČJE

POČETNO ČITANJE I PISANJE

JEZIK

NASTAVNA CJELINA: RAZVIJANJE GLASOVNE OSJETLJIVOSTI

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Početni glas
2. Zadnji glas
3. Glas u sredini
4. Slušanje, ponavljanje, učenje pjesmica u rimi
5. Igre rime
6. Kradljivac glasova
7. Nadodavanje glasova
8. Umetanje glasova

Ključni pojmovi: rima, glas, riječ, početak, kraj i sredina riječi.

Obrazovna postignuća: razvijanje glasovne osjetljivosti, prepoznavanje rime u odabranim pjesmama, zamjećivanje glasova na početku, u sredini i na kraju riječi i njegovo izgovaranje.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre prepoznavanje rime u odabranim pjesmama; zorno izgovaranje s čitačem glasovni izgovor imena, predmeta i likova na pokazanim slikama; vježbe u prepoznavanju pozicije glasa (početak, sredina, kraj); zborna imenovanja da se djeca oslobode za aktivnost, ali i pomognu jedna drugima u razvijanju glasovne osjetljivosti.

NASTAVNA CJELINA: RASTAVLJANJE RIJEČI NA SLOGOVE

(Govorne vježbe - prepoznavanje)

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Dva glasa
2. Tri glasa
3. Četiri glasa
4. Dva sloga
5. Uvođenje pojma sloga
6. Četiri sloga
7. Rastavljanje duljih riječi na slogove

Ključni pojmovi: slog, glas, riječ.

Obrazovna postignuća: rastavljati riječi na slogove, prepoznati broj slogova u riječi.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre prepoznavanja sloga u riječi; vježbe u prepoznavanju pozicije sloga u riječi; igre rastavljanja dugih riječi na glasove i slogove; igre nadodavanja i spuštanje slogova; Igre nastajanja riječi spajanjem slogova.

NASTAVNA CJELINA: ODNOS GLASA I SLOVA, GOVORA I PISMA

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Odnos slike i napisane riječi
  2. Odnos govora i pisma
  3. Odnos glasa i slova
  4. Početno slovo i glas (onoga što je na slici i velika latinična slova)
- S L O V A R I C A (Sva velika latinična slova na razini prepoznavanja)**

Ključni pojmovi: glas - slovo, glas - čujem, govorim, slovo - vidim, pišem.

Obrazovna postignuća: razumjeti odnos glas - slovo, odnos slike i napisane riječi i odnos govora i pisma, upoznati da se isti glas može obilježiti nekim drugim znakom (pismom).

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć slika (igara sa slovima) povezati slova s početnim glasom u riječi pojma koji predstavljaju; vježbe prepoznavanja velikih tiskanih slova bez slike; rad, vježbe i igre s početnim glasom u riječi i istovjetnim slovom (velika); provjeravanje vještine čitanja slova.

5. Grafomotoričke vježbe

- Pisanje crta svih vrsta uz ograničenje između zadanih crta,
- Moja prva tiskana slova (I, O - samo velika).

Ključni pojmovi: velika tiskana slova: I i O.

Obrazovna postignuća: usvajanje i pisanje velikih latiničnih tiskanih slova I i O.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbe iscrtavanja različitih vrsta crta; pišemo crte - gore, dolje, crte, crtice i krugove; crtamo predmete koji u svom nazivu imaju slovo I, O; oblikujemo slova od plastelina; slažemo slova od lego kockica, pisanje slova: slijed povlačenja crta odozgor prema dolje, slijeva na desno.

NASTAVNA CJELINA: OD GLASA DO RIJEČI

(Ponavljanje i primjena u izgovaranju riječi)

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Rastavljanje riječi na slogove – sastavljanje slogova u riječ

2. Glas do glasa - riječ

3. Rastavljanje riječi na glasove i sastavljanje glasova u slog i slogova u riječ

4. Recipročno

Ključni pojmovi: glas, riječ, slog.

Obrazovna postignuća: pravilno izgovarati sve glasove u riječima te izgovaranjem riječi i njezino raščlanjivanje na glasove; rastavljati riječi na slogove, slogovima izgovarati riječ i da obrnutim slijedom izrekne kraću riječ.

Prijedlozi za metodičku obradu: brojalicama učiti rastavljanje riječi na slogove; promatrajući se u zrcalu izgovarati glasove; korištenje obrnutog izgovora kombinirano koristeći riječi koje obrnutim izgovorom ne daju nikakvo značenje i one koje daju nove riječi; od kartončića sa slogovima slagati riječi, naglasak se stavlja na gradnju riječi pomoću slogova, i na posvješćivanje svakog glasa u riječi.

5. Grafomotoričke vježbe (pisanje velikih tiskanih slova A, U, E i ponavljanje pisanja slova I i O)

Ključni pojmovi: velika tiskana slova A, U i E.

Obrazovna postignuća: pravilno pisanje slova i riječi velikim tiskanim slovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisanje slova i poticaj za pisanje prve domaće zadaće: pisanje slova; oblikovanje slova plastelinom (glinamolom); građenje slova od sitnih lego kocaka; slaganje riječi od izgrađenih slova.

NASTAVNA CJELINA: PREVOĐENJE SLOVA U GLAS I GLASOVA U SLOVA

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Prve riječi – čitanje

Ključni pojmovi: početno čitanje.

Obrazovna postignuća: globalno osposobljavanje za slovkanje, slogovno čitanje i čitanje riječi.

Prijedlozi za metodičku obradu: početno slovkanje uz različite igre sa slovima i riječima, povezivanje; povezivanje pojedinih slova sa pripadnom sličicom i slaganje riječi od tih slova; vježbe i igre čitanja slogovnog izgovora riječi za ubrzavanje toga čitanja, vježbe slovkanja i izgovora igricom ili pjesmom; slaganje riječi od kartončića sa slogovima i slovima; slaganje slogova i riječi od slova izrađenih od kockica (lego); dopunjavanje riječi slovima koja nedostaju.

2. Grafomotoričke vježbe: Pisanje suglasnika (zatvornika): R, B, C, Č, Ć, - D, Đ, DŽ, - F, G, H, - J, K, L, LJ, - M, N, NJ, - O, P, R, S, Š, T, - V, Z, Ž, - samo velika tiskana slova

Ključni pojmovi: suglasnik (zatvornik), veliko tiskano slovo, slog, riječ.

Obrazovna postignuća: pisanje slova i riječi velikim tiskanim slovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbe pisanja suglasnika (zatvornika); svakim novim usvajanjem suglasnika (zatvornika) otvara se poticaj za pisanje novih riječi; čitanje kraćih riječi; pisanje kraćih riječi; građenje slova od lego kockica, plastelina, glinamola; slaganje riječi od izgrađenih slova.

NASTAVNO PODRUČJE

ZAVRŠNI CIKLUS POČETNOG ČITANJA I PISANJA

NASTAVNA CJELINA: POČETNO ČITANJE I PISANJE

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Od riječi rečenici - čitanje

Ključni pojmovi: čitanje slova, slog, riječ, rečenica.

Obrazovna postignuća: globalno čitanje riječi; glasovna analiza i sinteza riječi; analitičko-sintetičko čitanje kraćih rečenica.

Prijedlozi za metodičku obradu: jezične igre i vježbe otklanjanja pogriješaka i čitanja napamet; povezivati riječi neke pjesme uz ritmičku pratnju i glazbu.

2. Napisao sam svoje ime i prve riječi: mama, tata, baka, sestra, brat

- Pisanje prvih rečenica: **Kiša pada. Trava raste. Ja volim svoju mamu.**

Ključni pojmovi: pisanje prvih riječi i rečenica velikim tiskanim slovima; abeceda tiskanih slova; glasovna abeceda.

Obrazovna postignuća: pisanje slova, riječi i kraćih rečenica velikim tiskanim slovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: izricanja i pisanja vlastitih rečenica i vlastitih misli uz poticajne slike i događaje; vježbe pisanja prvih riječi i rečenica; vježbe provjeravanja urednosti, čitkosti i ispravnosti pisanja slova, riječi i kraćih rečenica; vježba prepisivanja slova, riječi i kraćih rečenica.

NASTAVNO PODRUČJE

KNJIŽEVNOST

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Priča

Ključni pojmovi: priča.

Obrazovna postignuća: spoznati, doživjeti i iskazati doživljaj kratke priče stilski i sadržajno primjerene učeniku, samostalno i uz pitanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbe u pričanju priča: pričati jednostavne priče; nastaviti pričati već poznatu priču; povezati dvije poznate priče; poredati točnim redoslijedom slike koje predstavljaju glavne događaje u priči; uz pomoć slika ispričati ili prepričati priču.

2. Pjesma

Ključni pojmovi: pjesma.

Obrazovna postignuća: spoznati, doživjeti i iskazati svojim riječima doživljaj kratke pjesme, stilski i sadržajno primjerena učeniku.

Prijedlozi za metodičku obradu: povezivati riječi neke pjesme uz ritmičku pratnju i glazbu; igre uz ritmičku pratnju kraćih pjesama; igre smišljanja rime na zadane riječi; Lanac riječi koje se rimuju.

3. Književni tekstovi /Zajednička jezgra:

Balog, Zvonimir: *Nevidljiva Iva, Pjesma sa šlagom*

Hubijar Zehra, *Zeko i djeca, Čudna sprava*

Kapidžić, Nasiha, *Baka čisti put*

Letić-Fabri, Bosiljka, *Jesen*

Narodna priča, *Zekina kućica*

Parun, Vesna, *Uspavanka za ježa*

Paljetak, Luko, *Gusjenica, Gramatička česma*

Tartalja, Gvido, *Koliko je težak san, Kratkotrajna škola*

Vitez, Grigor, *Prepelica*

Izbor autora i književnih tekstova, primjerenih dječjoj dobi, na hrvatskom jeziku.

NASTAVNO PODRUČJE

MEDIJSKA KULTURA

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Lutkarska predstava

Ključni pojmovi: lutkarska predstava.

Obrazovna postignuća: doživjeti lutkarsku predstavu kao poticaj.

2. Animirani film

Ključni pojmovi: Lutkarski ili crtani film.

Obrazovna postignuća: prepoznavanje kratkih lutkarskih i crtanih filmova koji su stilski i sadržajno primjereni djetetu.

DRUGI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

POČETNO ČITANJE I PISANJE

TEME

1. Početno čitanje i pisanje - priprema

Ključni pojmovi: riječ, rečenica.

Obrazovna postignuća: globalno čitanje i otkrivanje smisla pročitanih skupova riječi i rečenica; zamjećivanje glasova na početku, u sredini i na kraju riječi; stvaranje rima na zadani poticaj; rastavljanje riječi na glasove/slova; rastavljanje rečenice na riječi.

Prijedlozi za metodičku obradu: smišljati jednostavne rečenice i rastavljati ih na riječi; prikazivati riječi karticama i slikama; sastavljati i čitati slikovne rečenice; zamijeniti mjesta sličicama u rečenici i otkriti nelogičnosti (zaključiti da treba poštivati red riječi u rečenici); igrati igru Na slovo, na slovo; izdvajati sličice s riječima koje imaju zadano slovo/glas na početku, u sredini ili na kraju riječi; smišljati rime na zadani poticaj; rastavljati riječi na slogove i sastavljati različite riječi od zadanih slogova; igre: Slovni domino, Glasovni lanac.

2. Svladavanje glasova i slova

Ključni pojmovi: slovo, čitanje.

Obrazovna postignuća: prepoznavanje v. i m. tiskanih slova (grafema) i povezivanje s glasom (fonemom); povezivanje glasova i slova u riječ; otkrivanje značenja riječi.

Prijedlozi za metodičku obradu: rastavljati riječi na glasove; sastavljati riječi od zadanih glasova; upoznati tiskana slova i povezati glasove sa slovima; povezati glasove i slova u cjelovitu riječ; sastavljati riječi od zadanih slogova, povezivati pročitano riječ sa slikom; čitati rečenice i kraće tekstove; otkrivati smisao pročitanoog teksta; razgovarati o pročitanoom tekstu.

3. Početno čitanje i pisanje

Ključni pojmovi: globalno čitanje, analitičko-sintetičko čitanje, čitanje „slijevanjem“ slogova.

Obrazovna postignuća: globalno čitanje riječi; glasovna analiza i sinteza riječi; analitičko-sintetičko čitanje riječi i rečenica te kraćih tekstova; čitanje „slijevanjem“ riječi, rečenica i tekstova.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje i obrada te ilustracija pročitanih tekstova; čitanje zadataka u udžbenicima, vježbenicima, nastavnim listićima...

4. Početno pisanje tiskanih slova (latinično pismo)

Ključni pojmovi: veliko i malo tiskano slovo, napisana riječ i rečenica, abeceda tiskanih slova, glasovna abeceda.

Obrazovna postignuća: pravilno pisanje slova, riječi i rečenica tiskanim slovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: izvoditi grafomotoričke predvježbe za pisanje; najprije modelirati slova, potom ih pisati po zraku, a tek onda u pisanku; tražiti u slovima zajednički element; stvarati slikovne asocijacije sa slovima.

5. Početno pisanje pisanih slova (latinično pismo)

Ključni pojmovi: veliko i malo pisano slovo, abeceda pisanih slova.

Obrazovna postignuća: pravilno pisanje slova, riječi i rečenica pisanim slovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: izvoditi grafomotoričke vježbe sa ključnim potezima potrebnim za pisanje pisanih slova; tražiti slikovne asocijacije sa slovima; oblikovati slova potezom iz ramena, iz lakta te iz šake i prstiju; povezivati pisana slova u riječ; pisati kraće rečenice.

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIK

TEME

1. Glas, slovo, slog, riječ

Ključni pojmovi: glas, slovo, slog, riječ.

Obrazovna postignuća: razumjeti i razlikovati pojmove glas, slovo, slog, riječ.

Prijedlozi za metodičku obradu: izdvajati glasove na početku, u sredini i na kraju riječi; prebrojavati glasove; riječi u rečenici naglasiti pljeskom ili nekim drugim dogovorenim znakom.

2. Izgovor i pisanje glasova/slova

Ključni pojmovi: glas, slovo.

Obrazovna postignuća: pravilno izgovarati i pisati sve glasove u riječima, s osobitom pozornošću na one koje većina učenika teže zamjećuje i razlikuje (*č-ć, lj-nj, dž-đ*, skupine glasova *ije-je*).

Prijedlozi za metodičku obradu: uz prikladnu priču personificirano predstavljati pojedine glasove; uvježbavati izgovor i pisanje „kritičnih“ glasova/slova u najčešćim riječima; ustrajati na slušnom i vidnom pamćenju tih riječi.

3. Rečenica

Ključni pojmovi: rečenica.

Obrazovna postignuća: razumjeti pojam rečenice u komunikacijskim situacijama; samostalno izgovarati i napisati rečenicu; prepoznati prema intonaciji i interpunkciji te samostalno upotrebljavati izjavnu, upitnu i uskličnu rečenicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: sastavljati rečenice prema slici ili poticajnoj riječi; igre u paru -prepoznaj moju rečenicu prema intonaciji; odgovori ili postavi pitanje.

4. Interpunkcija

Ključni pojmovi: kraj rečenice, točka, upitnik, uskličnik.

Obrazovna postignuća: označiti kraj izjavne rečenice točkom, upitne upitnikom i usklične uskličnikom.

Prijedlozi za metodičku obradu: prepoznavati izgovorene rečenice prema intonaciji i svrstavati ih u križaljke prema znaku (., ?, !); igre u paru (Označi kraj moje rečenice).

5. Veliko početno slovo

Ključni pojmovi: veliko početno slovo, malo početno slovo.

Obrazovna postignuća: znati da se velikim početnim slovom uvijek piše početna riječ u rečenici i sva imena; primjenjivati pravilo o pisanju velikog slova na početku rečenice, u imenima i prezimenima ljudi, imenima životinja te u imenu mjesta u kojem učenik živi.

Prijedlozi za metodičku obradu: istaknuti bojom prvo slovo riječi koja se piše velikim slovom; izdvojiti imena napisana velikim početnim slovom.

6. Imenice

Ključni pojmovi: imenice, biće, stvar/predmet.

Obrazovna postignuća: povezati pojam imenice (riječi kojom imenujemo) s bićem ili stvari/predmetom (koje imenujemo); primjenjivati pravilo pisanja vlastitih imenica velikim početnim slovom.

Prijedlozi za metodičku obradu: igrati igre imenovanja bića i stvari; pronalaziti imenice u tekstovima.

7. Pisanje čestica *ne* i *li*

Ključni pojmovi: čestice *ne* i *li*.

Obrazovna postignuća: uočiti da se čestice *ne* i *li* pišu odvojeno od glagola (osim iznimaka); vježbati pravilo pisanja čestica *ne* i *li*.

Prijedlozi za metodičku obradu: sastavljati niječne i upitne rečenice od kartica sa odvojenim *ne* i *li*, koristeći različite materijale.

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIČNO IZRAŽAVANJE

TEME

1. Slušanje i govorenje

Ključni pojmovi: slušanje i govorenje.

Obrazovna postignuća: slušati sugovornika i govoriti; primiti kraću slušnu poruku; saslušati i primiti dulju slušnu poruku (priče, pjesme); interpretativno čitanje književnih tekstova.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušati interpretativno čitanje pjesme, priče; slušati glazbene priče; komunicirati s tekstom; iskazati vlastiti doživljaj teksta i slušati druge; govoriti i razgovarati na osnovi glazbenog ili slikovnog poticaja; poticati učenike da govore o sebi, ali i da pažljivo slušaju druge.

2. Postavljanje pitanja i davanje odgovora (razgovor)

Ključni pojmovi: razgovor, pitanje, odgovor.

Obrazovna postignuća: poštivati pravila pristojnoga razgovaranja; znati oblikovati pitanje i odgovor.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronalaziti i oponašati dijaloške situacije u svakodnevnoj komunikaciji; poticaj za razgovor su teme iz svakodnevnog života, književnoumjetnički tekst; stripovi ili slike priče iz dječjih časopisa.

3. Stvaranje nizova riječi

Ključni pojmovi: niz riječi.

Obrazovna postignuća: pridružiti nekoj riječi druge riječi na temelju zadanoga poticaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvarati nizove riječi na zadani poticaj; proširiti učenički leksik.

4. Sastavljanje rečenica od zadanih nizova riječi

Ključni pojmovi: niz riječi, rečenica.

Obrazovna postignuća: sastavljati rečenicu od zadanoga niza riječi.

Prijedlozi za metodičku obradu: kao poticaj rabiti slike, plakate, strip, glazbu ili neposrednu stvarnost; stvorene nizove riječi koristiti kao gradivo za stvaranje rečenica; „zbrčkane“ rečenice posložiti pravilnim redoslijedom.

5. Dopunjavanje rečenica

Ključni pojmovi: dopunjavanje rečenica.

Obrazovna postignuća: znati dopuniti rečenicu riječju koja nedostaje na različitim sintaktičkim mjestima.

Prijedlozi za metodičku obradu: dopunjavati rečenicu na različitim sintaktičkim mjestima.

6. Pripovijedanje

Ključni pojmovi: pripovijedanje.

Obrazovna postignuća: samostalno pripovijedati prema poticaju slike ili niza slika, iskustva ili zamišljanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: smisliti i ispriopovijedati priču na temelju zadanoga poticaja; upućivati učenike na kompoziciju; poticati učenike da pripovijedaju o svojim doživljajima ili događajima kojima su nazočili.

7. Čitanje

Ključni pojmovi: tekst, čitanje.

Obrazovna postignuća: otkriti poruku u pročitanoj tekstu; čitati glasno s točnom intonacijom izgovornih cjelina i rečenice; usavršavati vještinu čitanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: glasno i izražajno čitati tekst prema dobrom uzoru; čitati tekst u sebi; čitati u nastavcima zanimljivu priču u razredu; razgovarati o pročitanoj; zajednički sažeti pročitani tekst; utvrđivati uzročno posljedične odnose.

8. Pisanje

Ključni pojmovi: pisanje.

Obrazovna postignuća: samostalno oblikovati kraću pisanu poruku.

Prijedlozi za metodičku obradu: poticati učenike u svakoj prigodi da napišu što misle, osjećaju; međusobno izmjenjivati poruke; oblikovati poruku dana; birati najdražu poruku tjedna pisati pisma prijatelju, roditeljima, liku iz priče...

9. Pisanje-poštivanje pravopisne norme

Ključni pojmovi: veliko slovo na početku rečenice, točka, upitnik, uskličnik.

Obrazovna postignuća: slušanjem određivati rečenične granice i pisati ih u skladu s pravopisnom normom; uvježbati pisanje i izgovor najčešćih riječi u kojima se pojavljuju glasovi *č, ć, đ, dž, ije/je*.

Prijedlozi za metodičku obradu: dosljedno poštivati naučene pravopisne norme; organizirati samoispravljanje pogrešaka; međusobno u paru kontrolirati uratke.

10. Usmeno i pismeno prepričavanje (kraćih tekstova)

Ključni pojmovi: tekst, prepričavanje.

Obrazovna postignuća: znati samostalno usmeno i pismeno prepričati kratku priču, basnu ili tekst (slušan ili čitan).

Prijedlozi za metodičku obradu: pričati priče u nastavcima poštujući fabulu (svaki učenik drugi dio priče); složiti po redu izrezanu priču pa je prepričati; prepričaj priču koju si čuo od bake, djeda prijatelja...

NASTAVNO PODRUČJE

KNJIŽEVNOST

TEME

1. Priča

Ključni pojmovi: priča.

Obrazovna postignuća: ostvariti komunikaciju s kraćim proznom djelom preko pitanja otvorenoga i zatvorenoga tipa; spoznati, doživjeti i iskazati doživljaj kratke priče stilski i sadržajno primjerene učeniku.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušati i čitati priče; uvoditi učenika u literarnu percepciju i komunikaciju s književnim tekstom; poticati učeničko stvaralaštvo kao odziv na književni tekst.

2. Upoznavanje sa književnoteorijskim pojmovima

Ključni pojmovi: radnja i glavni lik.

Obrazovna postignuća: uočiti i pravilnim redoslijedom poredati događaje; odrediti mjesto i vrijeme radnje; razlikovati glavni od sporednog lika; uočiti osnovne karakterne osobine likova.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra uživljanja u književni tekst; bio sam jedan od sedam patuljaka...; što bi se dogodilo da sam ja glavni lik?

3. Pjesma

Ključni pojmovi: pjesma.

Obrazovna postignuća: spoznati doživjeti i iskazati doživljaj kratke pjesme, stilski i sadržajno primjerene učeniku; razlikovati pjesmu od proznog teksta; razlikovati kiticu/strofu i stih; uočiti rimu/srok.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušati i čitati primjerene pjesme; komunicirati s pročitanim ili slušanim pjesmama; iskazivati dojmove o dijelovima ili cijeloj pjesmi; poticati učeničko stvaralaštvo kao odziv na pjesmu.

4. Lik

Ključni pojmovi: lik.

Obrazovna postignuća: zamijetiti i međusobno razlikovati likove u priči, zapaziti osnovne etičke osobine likova.

Prijedlozi za metodičku obradu: izdvojiti najdraži lik u doživljenom djelu; obrazložiti svoj izbor; razlikovati likove u priči i navesti njihove osnovne etičke osobine; komunicirati s likom u zamišljenom susretu; komentirati njegove postupke; napisati poruku odabranom liku.

5. Lutkarski igrokaz

Ključni pojmovi: igrokaz, glumac, uloga, pozornica.

Obrazovna postignuća: spoznati i doživjeti (receptija) kraće igrokaze stilski i sadržajno primjerene djetetu; razlikovati igrokaz kao tekst namijenjen izvođenju na pozornici.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati po ulogama primjerene lutkarske igrokaze; iskazivati osobni doživljaj književnoga teksta interpretacijom uloge; po sjećanju na tekst stvarati dramske improvizacije; izvesti igrokaz više puta u različitim postavama; birati najbolju izvedbu i obrazložiti svoj izbor.

6. Slikovnica

Ključni pojmovi: slikovnica, slika, tekst.

Obrazovna postignuća: spoznati i doživjeti (receptija) kratke slikovnice stilski i sadržajno primjerene djetetu; razlikovati slikovnicu od drugih knjiga zbog povezanosti slike i teksta.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene slikovnice; preporučivati prijateljima najdraže slikovnice; izrađivati svoje slikovnice.

7. Prijedlozi autora književnih tekstova za čitanke/Zajednička jezgra

Andrić, Ivo
Balog, Zvonimir
Hubijar Zehra
Kapidžić, Nasiha
Kulidžan, Dragan
Letić-Fabri, Bosiljka
Narodna priča
Parun, Vesna
Paljetak, Luko
Tartalja, Gvido
Vitez, Grigor

Izbor autora i književnih tekstova, primjerenih dječjoj dobi, na hrvatskom jeziku.

8. Prijedlozi autora književnih djela za lektiru /Zajednička jezgra

Balog, Zvonimir, *Male priče o velikim slovima*
Bauer, Ljudevit, *Tri medvjeda i gitara*
Čopić, Branko, *Ježeva kućica*
Ezop, *Basne*
Femenić, Stanislav, *Idi pa vidi*

Grimm, Jacob i Wilhelm, *Bajke* (izbor)
Kapidžić-Hadžić, Nasiha, *Sjenica*
Sigsgaard, Jens, *Pale sam na svijetu*
Škrinjarić, Sunčana, *Plesna haljina žutog maslačka*

Izbor autora i lektire, primjerene razvojnoj dobi učenika, na hrvatskom jeziku.

NASTAVNO PODRUČJE

MEDIJSKA KULTURA

TEME

1. Animirani film

Ključni pojmovi: lutkarski film i crtani film.

Obrazovna postignuća: razlikovati lutkarski i crtani film; primanje kratkih lutkarskih i crtanih filmova stilski i sadržajno primjerenih djetetu.

Prijedlozi za metodičku obradu: raspravljati o sadržaju filma; komentirati postupke likova; izdvojiti pozitivne likove i obrazložiti svoj izbor; komunicirati s likovima.

2. Lutkarska predstava

Ključni pojmovi: lutka, lutkarska predstava.

Obrazovna postignuća: doživjeti lutkarsku predstavu; navesti glavne likove; oživiti scensku lutku; izvesti kraći ulomak iz igrokaza.

Prijedlozi za metodičku obradu: gledati pravu lutkarsku predstavu (ili izvedbu drugih učenika); razgovarati o doživljenoj predstavi; iskazivati dojmove; navesti glavne likove; uz pomoć scenske lutke izvoditi kraće ulomke igrokaza u razredu.

3. Knjižnica

Ključni pojmovi: školska knjižnica, mjesna knjižnica, knjižničar.

Obrazovna postignuća: upoznati školsku i mjesnu knjižnicu; naučiti posuđivati, čuvati i vraćati knjige; razlikovati knjižnicu od knjižare.

Prijedlozi za metodičku obradu: posjetiti školsku i gradsku knjižnicu; upoznati knjižničara i prostor u knjižnici namijenjen najmlađima; naučiti pronaći traženu knjigu, posuditi je i voditi računa o urednome vraćanju.

4. Popis filmova

Kolar, B: *Vau-vauu*

Jović, M. – Fabrio, S: *Pale sam na svijetu*

Kostelac, N.: *Crvenkapica*

Filmovi iz serije kratkih animiranih filmova o *Loleku i Boleku, Mickeyu Mouseu,*

Profesoru Baltazaru, Tomu i Yerriyu.

TREĆI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIK

TEME

1. Imenice

Ključni pojmovi: imenice.

Obrazovna postignuća: razumjeti imenice kao riječi kojima imenujemo sve što nas okružuje; razlikovati imenice među drugim riječima u govornoj i pisanoj komunikaciji.

Prijedlozi za metodičku obradu: igramo igru Pogodi što sam zamislio - što je to, tko je to?; zatvorenih očiju dodirujemo, opisujemo, imenujemo predmet, igračku; promatrati sve što nas okružuje; imenovati stvari i pojave iz najbliže okoline (u razredu, u kući, u školskom dvorištu, vrtu, voćnjaku, na ulici...); na temelju slikovnoga predloška zapisivati imenice koje učenici mogu povezati sa zadanom slikom; razlikovati imenice među drugim riječima u govornoj i pisanoj komunikaciji prema pitanju „Tko je to“ i „Što je to“.

2. Glagoli

Ključni pojmovi: glagoli.

Obrazovna postignuća: razlikovati glagole kao riječi kojima izričemo što tko radi ili što se događa; prepoznati glagol u rečenici prema pitanjima što netko radi, što se događa.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre u skupini - Pantomima: Pogodi što radim? Što se sa mnom zbiva, što osjećam, u kojem se stanju nalazim? Rabiti pokret pri obradbi jezičnoga sadržaja; pročitati polazni tekst zasićen glagolima; poticati učenike na postavljanje pitanja: Tko što radi? Što se događa?; nizati glagole na zadani poticaj (Navedi što više riječi kojima možeš reći što pčela radi. Pčela leti... - nastavi niz glagola); tražiti glagole suprotnog značenja; odrediti glagole kao vrstu riječi; razlikovati glagole među drugim riječima.

3. Sadašnjost, prošlost, budućnost

Ključni pojmovi: prošlost, sadašnjost, budućnost (na razini prepoznavanja).

Obrazovna postignuća: prepoznati prošlu, sadašnju i buduću glagolsku radnju.

Prijedlozi za metodičku obradu: donijeti fotografije iz obiteljskog života; razgovarati s učenicima o događajima iz prošlosti kojih se rado sjećaju; upoznati ih kako iskazujemo prošlu radnju glagolom; razgovarati o tome što se događa danas; upozoriti ih na glagolski oblik kojim iskazujemo sadašnjost; razgovarati o tome što misle što će se događati u budućnosti; iskazivati budućnost glagolom; otkrivati u rečenici ili tekstu glagolom izrečenu budućnost.

4. Veliko početno slovo

Ključni pojmovi: imena, veliko početno slovo.

Obrazovna postignuća: naučiti pisati veliko početno slovo u imenima (jednočlanima i višečlanima s kojima učenik dolazi u doticaj), imenima ulica i trgova te naseljenih mjesta.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati kraći polazni tekst primjerenoga i prigodnoga sadržaja zasićen primjerima navedenih tipova pisanja velikoga početnoga slova; istaknuti bojom prvo slovo riječi koja se piše velikim slovom; naglasiti da se sva imena pišu velikim početnim slovom; raspravljati o tome tko ili što sve može imati ime (ljudi, životinje, knjige, gradovi, ulice, blagdani itd.); navesti i primjere višečlanih imena s kojima učenik dolazi u doticaj; povezivati sadržaje s konkretnim svakodnevnim komunikacijskim situacijama.

5. Rečenice

Ključni pojmovi: izjavna rečenica, upitna rečenica, usklična rečenica, jesna rečenica, niječna rečenica.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razlikovati izjavnu, upitnu i uskličnu rečenicu; shvatiti, prepoznati i razlikovati jesnu (potvrđnu) i niječnu (negiranu) rečenicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre u paru - Prepoznaj moju rečenicu! Izreci i preoblikuj rečenicu!; skupne igre - Promijeni rečenicu!: po četvero učenika sjedi u krugu, prvi izrekne jesnu rečenicu, drugi je imenuje i preoblikuje u niječnu, treći u uskličnu, a četvrti u upitnu - igra traje dok svaki učenik ne smisli svoju jesnu rečenicu, a ostali je preoblikuju.

6. Red riječi u rečenici

Ključni pojmovi: rečenica, red riječi.

Obrazovna postignuća: povezati riječi u smislenu, jasnu i razumljivu cjelinu.

Prijedlozi za metodičku obradu: jednostavnom scenskom igrom Posjet iz svemira u kojoj nestvarni lik govori; rečenicama s pogrešnim redoslijedom riječi uvesti učenike u temu; u scenskoj igri „pomagati“ scenskom liku: Ispravi moju 'zbrkanu' rečenicu!; skupne igre - složiti pravilnu i smislenu rečenicu (odabrati potrebna sredstva među riječima napisanim i izrezanim od kolaž papira, voditi računa o boji podloge); uočavati i ispravljati nelogične rečenice s nepravilnim redoslijedom riječi.

7. Otvornici, zatvornici, slog

Ključni pojmovi: otvornici, zatvornici, slog.

Obrazovna postignuća: razlikovati otvornike i zatvornike; rastavljati riječi na slogove; odrediti broj slogova u riječi prema broju otvornika.

Prijedlozi za metodičku obradu: izgovarati brojalice, brzalice i razbrajalice u paru i skupno; kucati ritam brojalice i razbrajalice udaraljka; čitati ritmičke pjesme označavajući ritam sloga (kuckanjem, pljeskanjem...); rastavljati riječi na slogove (uz pokret ruku) i glasove; razlikovati otvornike i zatvornike; odrediti broj slogova prema broju otvornika; uočiti da riječ ima onoliko slogova koliko je samoglasnika; na temelju konkretnih primjera navesti učenike na zaključak da glas **r** ponekad preuzima ulogu samoglasnika (kr-pa, pr-vi...).

8. Rastavljanje riječi na kraju retka, spojnica

Ključni pojmovi: spojnica.

Obrazovna postignuća: pravilno rastavljati riječi na kraju retka; naučiti pravopisni znak spojnicu i rabiti je.

Prijedlozi za metodičku obradu: rastavljati riječi na slogove pomoću brojalica, brzalice, razbrajalica, ritmičkih; pjesama i igara (pojedinačno, u paru, skupno); od slogovnih kartica slagati riječi i rastavljati ih na sve moguće načine; upoznati pravopisni znak spojnicu i rabiti je.

9. Skupovi *ije/je/e/i*

Ključni pojmovi: 0.

Obrazovna postignuća: pravilno izgovarati i pisati skupove *ije/je/e/i* u češće rabljenim riječima; uputiti na razlike u izgovoru i pismu navedenih skupova i moguće nerazumijevanje sadržaja ako se pogriješi; njegovati urednost, točnost i preglednost u pisanju; poticati suradničko i prijateljsko ozračje u razredu.

Prijedlozi za metodičku obradu: odabrati pjesmu ili kraću priču zasićenu glasovnim skupovima *-ije,-je, -e, -i*; pravilno izgovarati riječi i točno ih zapisati u stupce, ovisno kojemu skupu pripadaju; moguće stvaralačke igre - "otpjevati" pjesmu pazeći na izgovor glasovnih skupova; uvježbavati izgovor i pisanje glasovnih skupova u najčešćim riječima; ustrajati na slušnom i vidnom pamćenju tih riječi.

10. Pisanje niječnica

Ključni pojmovi: niječnice, ne i ni.

Obrazovna postignuća: pravilno izgovarati i pisati niječnice (riječice ne i ni) u niječnim izjavnim rečenicama.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati niječnicu napisanu uz glagole; izdvojiti ju i označiti (npr. bojom ...); uočiti i razlikovati način čitanja i pisanja u odnosu na pripadajući glagol (učenicima ne spominjati riječ glagol, nego se oslanjati na njihov jezični osjećaj stvoren analogijom); uputiti na izuzetke kad se niječnica piše sastavljeno ili kad su moguća oba načina pisanja; provoditi igre s DA i NE tekstovima (npr. Volim čokoladu - Ne volim čokoladu... Hoću mir - Neću rat... Imam puno prijatelja - Nemam mnogo prijatelja...)

11. Pisanje riječice *li*

Ključni pojmovi: riječica *li*.

Obrazovna postignuća: pravilno izgovarati i pisati riječicu *li* u upitnim rečenicama.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati *li* uz glagol; izdvojiti ju i napisati na karticu (kartončić) u boji; vježbati izgovor i pisanje uz napravljeno didaktičko sredstvo (kartončići); uočiti da se riječica *li* piše odvojeno od glagola (učenicima ne spominjati riječ glagol, nego se oslanjati na njihov jezični osjećaj stvoren analogijom); uvježbavati pravilno izgovaranje i pisanje riječice *li*.

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIČNO IZRAŽAVANJE

TEME

1. Dijalog i monolog

Ključni pojmovi: monolog, dijalog.

Obrazovna postignuća: razlikovati samostalni govorni nastup od razgovora; uljudno i prikladno sudjelovati u svakodnevnim različitim dijaloškim komunikacijskim situacijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati kratki monolog i dijalog kojeg učenici mogu naučiti izvoditi; razlikovati samostalni govorni nastup (monolog) od razgovora (dijaloga); promatrati neverbalnu komunikaciju u razgovornoj igri, naučiti njezinu ulogu; igre u paru: učenici na određenu temu kreiraju dijalog, monolog.

2. Slušanje sugovornika i govorenje - telefonski razgovor

Ključni pojmovi: govornik, sugovornik.

Obrazovna postignuća: uljudno razgovarati i slušati sugovornika u telefonskom razgovoru; razlikovati razgovor i telefonski razgovor; postavljati pitanja i odgovarati na pitanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: organizirati jednostavne scenske igre „Susret prijatelja“ i „Telefonski poziv“; uočiti razlike između razgovora i telefonskog razgovora; razlikovati govornika od sugovornika; uočiti stalnu izmjenu uloga u razgovoru; istaknuti potrebu za kulturnim ophođenjem, slušanjem sugovornika i pravilnim oblikovanjem poruke; poticaj za slušanje ili razgovor može biti tema iz svakodnevnoga života, film, odlazak na izlet i sl.; poticati raznovrsnost pitanja; razgovorne igre: Zvoni telefon, Pokvareni telefon.

3. Pripovijedanje prema poticaju

Ključni pojmovi: pripovijedanje.

Obrazovna postignuća: oblikovati i ispričati kratku priču prema poticaju; uočavati nejezične sastavnice u komunikaciji.

Prijedlozi za metodičku obradu: smisliti i ispričati priču na temelju poticaja (slika, niz slika, vlastitoga doživljaja ili sna); upućivati na dobru kompoziciju - najprije zamislite kako će priča započeti, zatim - što se dalje događa, a onda - kako je sve završilo; uočavati ulogu nejezičnih sastavnica u komunikaciji.

4. Opisivanje

Ključni pojmovi: opisivanje opis.

Obrazovna postignuća: zapažati pojedinosti u promatranju (primjerice predmeta, lika cvijeta...); opisati lik prema planu opisa; opisati predmet prema planu opisa (udaljeni, prednji).

Prijedlozi za metodičku obradu: zapažati cjelinu, a zatim pojedinosti pri promatranju stvarnoga (ili ilustriranoga) lika ili predmeta; opisivati počevši od cjeline i nižući pojedinosti (udaljeni, zatim prednji plan); redosljed navedenih pojedinosti ovisi o učenikovu doživljaju njihove važnosti.

5. Obavijest

Ključni pojmovi: obavijest.

Obrazovna postignuća: ovladati pojmom obavijesti; oblikovati usmenu i pisanu obavijest.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati za učenike važnu obavijest iz novina (biciklist stradao nepropisno prelazeći ulicu ...) ili školskoga života (kazališna predstava, razredni sastanak, školsko natjecanje...); razgovarati o obavijesti i onome što se iz obavijesti može saznati; uočiti da je to najkraći način kazivanja o nekom događaju; oblikovati usmenu i pisanu obavijest prema zadanom poticaju; jezične igre - učenici prave usmene i pismene obavijesti o događajima u školi; stvoriti svojevrsan školski dnevnik.

6. Izvješćivanje o prošleme događaju

Ključni pojmovi: usmeno izvješćivanje; prošli događaj.

Obrazovna postignuća: usmeno izvještavati o prošleme događaju bez suvišnih pojedinost.

Prijedlozi za metodičku obradu: usmeno izvijestiti učenike o nekom prošlom događaju u školi (na igralištu, u gradu...); potaknuti učenike na razgovor o izvještaju (što smo saznali, o kojem događaju, jesmo li izviješteni o svim pojedinostima); uočiti razliku između izvješćivanja i pripovijedanja; uvježbavati usmeno izvješćivanje o prošlim događajima iz života učenika bez suvišnih pojedinosti; pravilno rabiti glagolska vremena (učenik ne zna što su glagolska vremena, ali ako pogriješi pri uporabi, učitelj ga upozorava „Je li se to već dogodilo? Izreci tako da ne bude zabune.“).

7. Izvješćivanje o obavljenom zadatku

Ključni pojmovi: izvješćivanje.

Obrazovna postignuća: izvještavati o zadatku obavljenome ili onome koji će se tek obaviti, držeći se kronološkoga slijeda događaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici u suradničkom radu trebaju riješiti zadani zadatak; dogovaraju se o podjeli posla i zaduženjima o čemu izvještavaju ostale skupine; nakon izvršenja zadatka predstavnici skupina izvještavaju o obavljenome zadatku, držeći se kronološkoga slijeda događaja, i bez suvišnih pojedinosti.

8. Izražajno čitanje (interpretativno)

Ključni pojmovi: izražajno čitanje.

Obrazovna postignuća: glasno čitati ulomke svakoga obrađenoga književnoumjetničkoga teksta; obratiti potrebnu pozornost na govorne vrjednute jezika.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati književnoumjetničke tekstove; naglašavati izgovor dužine i intonacije sloga, stanku da bi je učenici zapazili i sami znali koristiti; glasno čitati ulomke obrađenoga književnoumjetničkoga teksta; čitanjem u sebi pripremati se za glasno izražajno čitanje.

9. Pisanje čestitke i razglednice

Ključni pojmovi: čestitka, razglednica.

Obrazovna postignuća: oblikovati pisanu poruku koja se uobičajeno upućuje primatelju kao razglednica i čestitka; poštivati pravopisnu normu.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanjem raznovrsnih čestitki i razglednica uočiti u kojim se životnim situacijama primaju i pišu čestitke ili razglednice; razgovarati o porukama koje se upućuju kao čestitka i razglednica; poticati učenike da pričaju o vlastitom iskustvu primanja i pisanja čestitki; uočiti mogućnosti slanja i primanja čestitki (usmeni i pisani oblik) u odnosu na razglednicu (pisani oblik); razlikovati prostor na čestitki i razglednici predviđen za pisanje adrese, sadržaja i poštanske marke; oblikovati pisanu poruku za razglednicu i čestitku; pri pisanju čestitki i razglednica mogu se koristiti skupni oblici rada; svaka skupina piše jednu vrstu čestitke ili razglednice (npr. rođendanska čestitka, blagdanska čestitka; razglednica s mora, razglednica iz druge države).

10. Stvaralačko pisanje - sastavak

Ključni pojmovi: sastavak.

Obrazovna postignuća: samostalno pisati kraće vezane tekstove - sastavke prema zadanome poticaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: osmisliti poticaj za stvaralačko pisanje; najjednostavnije - divergentni zadatak kao odziv na književno umjetnički tekst (zamisliti da..., uvođenje novoga lika u priču, promjena završetka priče, nizanje novih događaja itd.).

11. Pisanje - poštivanje pravopisne norme

Ključni pojmovi: veliko slovo - višečlana vlastita imena, niječnice, točka, upitnik, uskličnik.

Obrazovna postignuća: osvješčivati i primjenjivati prethodna znanja i vještine; pisati višečlana vlastita imena; niječnicu u skladu s pravopisnom normom; uvježbati pisanje i izgovor najčešćih riječi u kojima se pojavljuju glasovi *č, ć, đ, dž* i glasovne skupine *ije/je* prema popisu riječi.

Prijedlozi za metodičku obradbu: uvježbavati izgovor i pisanje najčešćih riječi u kojima se pojavljuju glasovi *č, ć, đ, dž*, i glasovne skupine *ije* i *je*, pisanje niječnice, interpunkcijskih znakova te veliko slovo višečlanih vlastitih imena; uvježbati služenje razrednim popisom riječi (Razredni rječnik); poticati učenike na samoreguliranje i samoispriavljanje pogrešaka stvaranjem vlastitoga popisa riječi.

NASTAVNO PODRUČJE

KNJIŽEVNOST

TEME

1. Dijelovi pjesme

Ključni pojmovi: pjesma, kitica, stih, pjesnička slika.

Obrazovna postignuća: razlikovati dijelove pjesme: kiticu i stih; primati (receptija) pjesme i pojedine pjesničke slike stilski i sadržajno primjerene učenicima.

Prijedlozi za metodičku obradbu: stvoriti poticajno ozračje za primanje pjesme (lirska meditacija, asocijacije, ilustracija, glazba...); zapažati grafostrukturu (izgled) pjesme (kitice i stihovi); slušati dijelove pjesme zatvorenih očiju; zamišljati i jezičnim sredstvima iskazivati zamišljenu pjesničku sliku; prepoznati pjesničku sliku.

2. Redosljed događaja u priči

Ključni pojmovi: redosljed događaja.

Obrazovna postignuća: zamijetiti vremenski slijed događaja u priči; ostvariti receptiju stilski i sadržajno učeniku primjerenih tekstova s jasnim fabulativnim tijekom.

Prijedlozi za metodičku obradbu: slušati i čitati priče s jasnim fabulativnim tijekom; razgovarati o pročitanoj priči; zamjećivati pojedine događaje; izdvojiti i navesti događaje iz priče onim redosljedom kojim su se događali; odrediti vrijeme i mjesto događaja; zamijetiti uzročno-posljedičnu povezanost događaja s mjestom, vremenom i likovima.

3. Glavni i sporedni likovi

Ključni pojmovi: glavni lik, sporedni lik.

Obrazovna postignuća: razlikovati glavne i sporedne likove; zamijetiti važne pojedinosti o likovima: osnovne etičke osobine (npr. hrabar kukavica, marljiv - lijen).

Prijedlozi za metodičku obradbu: pročitati učenicima priču (ulomak iz lektirnog djela); razgovarati o likovima; navesti njihove osnovne osobine (hrabar, kukavica, marljiv, lijen); argumentirati stajališta dijelovima teksta i važnim pojedinostima o liku; objasniti da je lik koji upravlja većinom događaja glavni lik, ostali su sporedni; izdvojiti glavni lik.

4. Bajka

Ključni pojmovi: bajka.

Obrazovna postignuća: razlikovati bajku među drugim djelima kao priču o čudesnim događajima i likovima.

Prijedlozi za metodičku obradbu: slušati i čitati bajke; izdvajati čudesne događaje i likove; prepoznati bajku i razlikovati ju među drugim djelima; razlikovati pozitivne i negativne likove; argumentirati stajalište ponašanjem lika, uočiti da u bajkama dobro uvijek pobjeđuje zlo; navesti redosljed događaja u bajci.

5. Basna

Ključni pojmovi: basna, pouka.

Obrazovna postignuća: primati basnu (receptija); zamijetiti osobine likova; uopćiti zaključak basne u obliku pouke; zamijetiti pripisivanje ljudskih osobina drugim živim bićima i stvarima.

Prijedlozi za metodičku obradbu: čitanje basne; imenovanje likova i njihovih osobina; uspoređivanje sa osobinama i postupcima ljudi; uočiti i objasniti pouku basne.

6. Igrokaz

Ključni pojmovi: igrokaz, glumac, uloga, gluma, vlastito iskustvo.

Obrazovna postignuća: ostvarivanje igrokaza primjerenih učeniku; u izvedenom igrokazu razlikovati glumca, ulogu i glumu.

Prijedlozi za metodičku obradbu: pogledati igrokaz (u kazalištu, video snimak, igrokaz kojeg su pripremili učenici viših razreda); potaknuti učenike na iskazivanje osobnoga doživljaja o sadržaju igrokaza, glumcima i

njihovom interpretacijom uloga; u izvedenom igrokazu razlikovati ulogu, glumca, glumu; čitati po ulogama primjerene lutkarske igrokaze u razredu; iskazivati osobni doživljaj književnoga teksta interpretacijom uloge; po sjećanju na tekst stvarati dramske improvizacije; u improviziranim uvjetima izvesti igrokaz nekoliko puta u različitim postavama; birati najbolju izvedbu; obrazložiti izbor.

7. Prijedlozi autora književnih tekstova za čitanke/Zajednička jezgra

Andrić, Ivo
Antić, Miroslav
Balog, Zvonimir
Brlić-Mažuranić, Ivana
Bekrić, Ismet
Čopić, Branko
Ezop
Grimm, Jacob i Wilhelm
Hromadžić, Ahmet
Kapidžić-Hadžić, Nasiha
Kišević, Enes
Krklec, Gustav
Kulidžan, Dragan
Lovrak, Mato
Narodne poslovice
Narodne zagonetke
Narodne pripovijetke
Narodne basne
Narodne bajke
Nazor, Vladimir
Paljetak, Luko
Pandžo, Šukrija
Parun, Vesna
Raičković, Stevan
Ruska narodna priča
Tolstoj, L. N.

Izbor autora i književnih tekstova, primjerenih dječjoj dobi, na hrvatskom jeziku.

8. Prijedlozi autora književnih djela za lektiru/Zajednička jezgra

Brlić-Mažuranić, Ivana, *Priče iz davnine*
Grimm, Jacob i Wilhelm, *Bajke*
Mahmutefendić, K., *Roman o novčiću*
Narodne pripovijetke
Radović, D., *Izbor iz poezije*

Izbor autora i lektire, primjerene razvojnoj dobi učenika, na hrvatskom jeziku.

NASTAVNO PODRUČJE

MEDIJSKA KULTURA

TEME

1. Filmska priča: animirani film i igrani, dječji film

Ključni pojmovi: filmska priča, slijed događaja, lik u filmu.

Obrazovna postignuća: primati (repcija) primjerene dječje filmove; zamijetiti i odrediti slijed događaja u filmu; ispričati filmsku priču kratkoga crtanoga filma; razlikovati glavne i sporedne likove u filmu.

Prijedlozi za metodičku obradbu: pratiti filmsku priču kratkoga crtanoga ili dječjega filma; razlikovati glavne i sporedne likove u filmu; razgovarati o njihovim postupcima i osobinama; prepričavati filmski sadržaj pazeći na tijek događanja; isticati uzročno-posljedične veze među događajima; po sjećanju na film stvarati dramske improvizacije; iznositi vlastiti doživljaj filmskoga ostvarenja i glumačke interpretacije uloga.

2. Kazalište

Ključni pojmovi: kazališna predstava, pozornica, gledalište.

Obrazovna postignuća: primati (repcija) nekoliko primjerenih kazališnih predstava (prema mogućnosti); razlikovati kazališnu predstavu od filma; razlikovati pozornicu od gledališta.

Prijedlozi za metodičku obradbu: po mogućnosti posjetiti kazalište; promatrati njegovu unutrašnjost; razlikovati pozornicu koja je namijenjena glumcima od gledališta; pogledati primjerenu kazališnu predstavu; razgovarati o osobnom doživljaju; razlikovati glavne i sporedne likove; uočiti njihove osnovne osobine; navesti i objasniti sličnosti i razlike između kazališne predstave i filma; po sjećanju na kazališnu predstavu stvarati dramske improvizacije s različitim postavama; izraditi tematski plakat: Kazalište; napisati reklamu za kazališnu predstavu; razgovorna igra: Razgovor s glavnim glumcem (zamišljeni razgovor).

3. Televizija

Ključni pojmovi: televizija, televizijski program, televizijska emisija.

Obrazovna postignuća: izdvojiti iz televizijskoga programa najdražu emisiju, pogledati ju i razgovarati o njoj.

Prijedlozi za metodičku obradbu: u dnevnim novinama pronaći tjedni raspored tv emisija i čitati ga; potaknuti učenike na razgovor o osobnom iskustvu; izdvojiti najdraže emisije; glasovanjem izabrati jednu tv emisiju; zajedno ju pogledati i razgovarati o njoj; promatrati i zapažati događaj i povezivati ih u cjelinu; prepričavati sadržaj tv emisije; iznositi svoje mišljenje; poticati učenike na kritičko razmišljanje o televizijskom programu; razlikovati televiziju, televizijski program i televizijsku emisiju.

4. Dječji časopisi

Ključni pojmovi: dječji časopisi, strip.

Obrazovna postignuća: poznavati neke dječje časopise i stripove u njima; poznavanje razlika između časopisa i stripa i ostaloga tiska.

Prijedlozi za metodičku obradbu: pregledavati prikupljene dječje časopise i tražiti stripove u njima; razgovarati o mogućnostima da pričanja nizom slika (slikopriča) i stripom; poznati važnost slike u stripu i razgovarati o poruci stripova u kojima mnogo saznajemo o mjestu događaja, izgledu i osobinama likova; raditi na prepoznavanju razlika između dječjih časopisa i ostaloga tiska.

ČETVRTI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIK

TEME

1. Imenice

Ključni pojmovi: vrste riječi, opće imenice, vlastite imenice, jednina/množina.

Obrazovna postignuća: razumjeti pojam imenice kao vrste riječi; razlikovati opće i vlastite imenice; razlikovati jedninu i množinu imenica.

Prijedlozi za metodičku obradu: pri predočavanju imenica što češće postavljati pitanja: Što je to? i Tko je to?, npr. Služi za kopanje. Što je to? (*motika*); Kad plačeš, ona klizi niz lice. Što je to? (*suza*); Ona je majka našoj majci. Tko je to? (*baka*) itd.

2. Veliko početno slovo

Ključni pojmovi: imenica, veliko početno slovo.

Obrazovna postignuća: primjenjivati pravilo o pisanju višečlanih vlastitih imenica, u pisanju imena voda i gora u zavičaju, nebeskih tijela, naseljenih mjesta koja učenik poznaje, nazivima ustanova i poduzeća, škola, kazališta.

Prijedlozi za metodičku obradu: povezati s prirodom i društvom; koristiti zemljovid i plan mjesta pri učenju, ali i pri ponavljanju.

3. Umanjenice i uvećanice

Ključni pojmovi: umanjenice, uvećanice.

Obrazovna postignuća: prepoznati umanjenice i uvećanice kao vrste imenica.

Prijedlozi za metodičku obradu: Priča o divu i patuljku, npr. div ima ručtinu, a patuljak... što? (*ručicu*); Div ima torbetinu, a patuljak... što? (*torbicu*). Po mogućnosti napraviti diva i patuljka od papira, zalijepiti na školsku ploču, a da im djeca pridružuju pripadajuće predmete (također napravljene od papira).

4. Izgovor i pisanje č i ć u umanjenicama i uvećanicama

Ključni pojmovi: glas č, glas ć.

Obrazovna postignuća: pravilno izgovarati i pisati č i ć u umanjenicama na -ić, -čić, -ćica, u uvećanicama na -čina.

Prijedlozi za metodičku obradu: pojasniti djeci da ovi glasovi nastaju slijevanjem i to: **č** nastaje slijevanjem glasova **t** i **š**, a glas **ć** slijevanjem glasova **t** i **j**. Raditi govorne vježbe sporijim pa sve bržim izgovorom glasova **t** i **š** pa onda glasova **t** i **j**.

5. Skupovi *ije/je/e/i* u umanjenicama i uvećanicama

Ključni pojmovi: umanjenice, uvećanice, skupovi *ije/je/e/i*.

Obrazovna postignuća: pravilan izgovor i pisanje skupova *ije/je/e/i* u češće rabljenim umanjenicama i uvećanicama.

Prijedlozi za metodičku obradu: pri predočavanju duljine jata služiti se ekavicom/ikavicom, npr. lipo - Je li tu glas **i** dug ili kratak?

6. Glagoli

Ključni pojmovi: glagoli.

Obrazovna postignuća: razlikovati glagole kao riječi kojima izričemo što tko radi ili što se događa; prepoznati glagol u rečenici prema pitanjima: Što netko radi? i Što se događa?

Prijedlozi za metodičku obradu: pri predočavanju glagola što češće postavljati pitanja: Što netko radi? i Što se događa? Posebno afektirati riječi „**radi**“ i „**dogada**“.

7. Pridjevi

Ključni pojmovi: pridjevi.

Obrazovna postignuća: razlikovati pridjeve kao riječi koje opisuju imenicu i odgovaraju na pitanja: Kakvo je što? i Čije je što?

Prijedlozi za metodičku obradu: pri predočavanju što češće postavljati pitanja: Kakvo je što? i Čije je što?; pri uvježbavanju mogu se koristiti igre sa sličicama: Za jednu minutu napiši što više osobina predmeta na slici.

8. Dvotočje i zarez u nabranjanju

Ključni pojmovi: nabranjanje, dvotočje, zarez.

Obrazovna postignuća: upoznati dvotočje i zarez kao interpunkcijske znakove, pravilno ih rabiti u nabranjanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra – za jednu minutu napiši što više stvari koje ćeš ponijeti: na izlet, u školu, iz trgovine cvijeća, na more i sl.; uvježbavanje čitanja napisanih rečenica s posebno naglašenom stankom kod dvotočja i manjim stankama kod zareza.

9. Kratice

Ključni pojmovi: kratice.

Obrazovna postignuća: pravilno pisati opće kratice: *r., uč., itd., npr.* te češće oznake za mjere.

Prijedlozi za metodičku obradu: za uvježbavanje pisanja oznaka za mjere - napisati recept za neko jelo ili napisati što je sve potrebno da bi se sašila haljina, izmjeriti učionicu i namještaj u njoj i sl.

10. Subjekt i predikat

Ključni pojmovi: subjekt i predikat.

Obrazovna postignuća: prepoznati subjekt i predikat u rečenici, razlikovati subjekt kao vršitelj radnje i vršitelja radnje u rečenici, a predikat kao radnju u rečenici.

Prijedlozi za metodičku obradu: povezati subjekt sa imenicama, a predikat s glagolima. Osobito naglašavati razliku između vrsta riječi i službe riječi u rečenici. Stoga u rečenici uvijek prvo potražiti predikat uz pomoć pitanja za predikat, npr. Cvijet raste na livadi. Što se u ovoj rečenici događa? (*raste*). Tek onda tražiti subjekt uz pomoć pitanja za subjekt: Što raste? (*cvijet*). Djeca moraju uočiti da je u rečenici ostala još jedna imenica koja nije subjekt; u dogovoru s nastavnicima hrvatskog jezika predmetne nastave odrediti najčešći način obilježavanja subjekta i predikata u rečenici (*npr. predikat podcrtati crvenom, a subjekt plavom bojicom ili predikat podcrtati s dvije, a subjekt jednom crtom ili neki drugi način*), no kroz nastavu pokazati različite načine obilježavanja.

11. Drugo pismo (ćirilica)

Ključni pojmovi: ćirilica, azbuka.

Obrazovna postignuća: upoznati drugo pismo.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisanje riječi i rečenica uz ilustrirane sadržaje; prepisivanje riječi, rečenica, kraćeg teksta.

1. Slušanje i govorenje

Ključni pojmovi: samostalni govorni nastup i razgovor.

Obrazovna postignuća: razlikovati samostalni govorni nastup (monolog) od razgovora (dijaloga); uljudno i prikladno sudjelovati u svakodnevnim različitim i dijaloškim komunikacijskim situacijama; ostvariti kraći samostalni govorni nastup; zamijetiti ulogu neverbalne komunikacije.

Prijedlozi za metodičku obradu: izbori za predstavnika učeničkog vijeća, npr. Zovem se Marko Marković. U našoj školi treba dosta toga promijeniti. Primijetio sam da u šk. dvorištu ima puno otpadaka. Ako mene izaberete u učeničko vijeće, ja bih to riješio ovako...; sastav na temu: Što misli moja bilježnica o meni i sl.; uvježbavanje dijaloga kroz igru, npr. upoznavanje djece na plaži, razgovor kaktusa i ivančice, svađa oblaka i sunca i sl.

2. Sporazumijevanje hrvatskim književnim jezikom

Ključni pojmovi: sporazumijevanje, razgovor, samostalni govor poruka.

Obrazovna postignuća: ovladati pojmovima govornik, sugovornik, slušatelj, poruka.

Prijedlozi za metodičku obradu: koristiti radio prijammik i različite vrste emisija, propagandne poruke, vijesti i sl.

3. Pripovijedanje

Ključni pojmovi: stvarni događaj, nestvarni događaj.

Obrazovna postignuća: razlikovati zamišljeni događaj od stvarnoga; pripovijedati o stvarnome i zamišljenome događaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: kraće pripovijedanje na temu „Jedan moj obični dan“, a zatim „Kako bi izgledao moj savršeni dan“ ili „Dan iz mojih noćnih mora“ i sl.

4. Stvaranje zajedničke priče prema poticaju

Ključni pojmovi i nazivi: zajednička priča prema poticaju.

Obrazovna postignuća: sudjelovati u stvaranju zajedničke priče prema zadanome poticaju oblikujući jedan ili nekoliko događaja, poštujući uzročno-posljedične veze.

Prijedlozi za metodičku obradu: podijeliti djecu u skupine, započeti im sastav s dvije rečenice, a svaki učenik je dužan dodati dvije-tri rečenice koje prate logički slijed prethodnih rečenica. Posljednji učenik ima najodgovorniji zadatak – rasplet i završetak teksta, pa za taj dio treba predvidjeti bolje učenike. Po završetku rada pročitati sastavke svih skupina; zajednički odrediti što je u pričama dobro, a što ne, je li u priči bilo nelogičnosti i sl.

5. Obavijest

Ključni pojmovi: obavijest.

Obrazovna postignuća: razlikovati obavijest kao vrstu teksta čije su sastavnice provjerljive i istoznačne za sve primatelje - ovladati pojmom; oblikovati kraću obavijest.

Prijedlozi za metodičku obradu: sastavak na temu „Obavijest o nestanku električne energije“, „Obavijest o upisu u školu karatea“, „Obavijest o podjeli učeničkih knjižica“ i sl.; napraviti razredni pano za različite školske obavijesti.

6. Izvješćivanje o obavljenome zadatku

Ključni pojmovi: izvješćivanje.

Obrazovna postignuća: izvještavati o obavljenome zadatku držeći se kronološkoga slijeda događaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći u novinama različita izvješća i donijeti izreske na sat obrade; sastavci na temu „Izvješće s izleta“, „Izvješće o akciji prikupljanja plastičnih boca“ i sl.; napraviti razredni pano za izvješća o školskim događanjima

7. Stvaralačko pisanje - oblikovanje kraćega sastavka

Ključni pojmovi: uvod, glavni dio, zaključak u sastavku.

Obrazovna postignuća: oblikovati i pisati sastavak uz poticaj i bez njega.

Prijedlozi za metodičku obradu: inzistirati na uvučenom novom retku za svaki dio sastavka (uvod, glavni dio, zaključak) te inzistirati na tome da uvod i zaključak trebaju biti puno kraći od glavnog dijela teksta.

8. Čitanje po ulogama

Ključni pojmovi: Čitanje po ulogama.

Obrazovna postignuća: izražajno glasno čitati dramski tekst (igrokaz) poštujući vrjednote govorenoga jezika; sudjelovati u dramskim improvizacijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: govorne vježbe ponavljanja rečenica s izmjenama glasa koje izražavaju određeno raspoloženje; glumačke vježbe izraza lica: ljutiti, stidljivi, blagi, sretni i sl.; korelacija s likovnom

kulturom: napraviti lutke, scena može biti napravljena od oslikanog kartonskog automobilskog štitnika od sunca ili, jednostavnije, prebaciti preko njega jednoboju tkaninu.

9. Rasprava

Ključni pojmovi: rasprava, raspravljanje.

Obrazovna postignuća: sudjelovati u raspravi poštujući uljudbena pravila; pridržavati se teme, poštujući tuđe i iznoseći vlastito mišljenje.

Prijedlozi za metodičku obradu: organizirati igru „Sudnica“ sa podijeljenim ulogama: sudac, tužitelj, tuženi, tužiteljev odvjetnik, odvjetnik tuženog, svjedoci. Tužba može imati temu: proliveni sok na klupi, prepisivanje kontrolnog iz matematike, potrgana jaknu i slične, djeci bliske, teme.

10. Pisanje - poštivanje pravopisne norme

Ključni pojmovi: veliko slovo (višečlana vlastita imena voda, gora, naseljenih mjesta u zavičaju poznatih učniku), skupovi *ije/je* u poznatim umanjenicama i uvećanicama, *č* i *ć* u umanjenicama i uvećanicama, kratice.

Obrazovna postignuća: osvješćivati i primjenjivati prethodna znanja i vještine; pisati veliko slovo *višečlanih* vlastitih imena voda i gora, naseljenih mjesta u zavičaju poznatih učniku u skladu s pravopisnom normom; uvježbati pisanje i izgovor najčešćih riječi u kojima se pojavljuju glasovi *č, ć, d, dž, ije/je* prema popisu riječi.

Prijedlozi za metodičku obradu: kartončići s nazivima voda, gora i naseljenih mjesta napisanih velikim tiskanim slovima; jedan po jedan učenik izvlači kartončić iz šešira i prepisuje naziv pisanim slovima na ploču; kartončići sa slikama riječi koje u sebi sadrže glasovni skup *ije/je*; jedan po jedan učenik izvlači kartončić te na ploču pisanim slovima piše naziv predmeta sa slike; kartončići sa slikama riječi koje u sebi sadrže glas *č* ili *ć*; jedan po jedan učenik izvlači kartončić te na ploču pisanim slovima piše naziv predmeta sa slike; na grafofoliji načiniti slikopriču u kojoj su riječi koje sadrže glasovne skupove *ije/je* ili glasove *č* ili *ć* prikazane slikom; učenici su dužni prepisati slikopriču, a slike zamijeniti pravilno napisanim riječima.

11. Razlika između zavičajnoga i književnog /standardnog jezika

Ključni pojmovi: zavičajni govor, književni/standardni jezik; štokavsko, kajkavsko i čakavsko narječje.

Obrazovna postignuća: osvješćivati razliku između standardnoga jezika i zavičajnih idioma; razlikovati narječja; usvojiti činjenicu da se u hrvatskom književnom jeziku rabi štokavsko narječje.

Prijedlozi za metodičku obradu: sastavak za domaću zadaću na temu „Bakina priča“ ili „Djedova priča“ koji treba biti napisan zavičajnim idiomom; pri zadavanju zadaće potrebno je učenicima pročitati kratki ogledni primjerak.

NASTAVNO PODRUČJE

KNJIŽEVNOST

TEME

1. Tema u poeziji i prozi

Ključni pojmovi: tema.

Obrazovna postignuća: zamjećivanje i izdvajanje teme u proznome i poetskome tekstu.

Prijedlozi za metodičku obradu: za domaći uradak zadati učenicima da uoče i zapišu temu u tri-četiri posljednja teksta koje su učili (paziti da tu bude i proznih i poetskih testova).

2. Ponavljanja u stihu, kitici i pjesmi

Ključni pojmovi: ritam, srok/rima.

Obrazovna postignuća: zamijetiti ponavljanja u stihu, kitici i pjesmi radi isticanja i naglašavanja neke ideje ili zvučnoga doživljaja pjesme; slušno i vidno zamjećivanje sroka.

Prijedlozi za metodičku obradu: povezivati riječi neke pjesme uz ritmičku pratnju i glazbu; igra u skupinama „Pronađi riječ koja se rimuje“; učenici stoje ispred ploče; prvi u nizu govori riječ, a sljedeći učenik ima zadatak pronalaženja riječi koja se rimuje; ako drugi učenik ne može pronaći rima, on ispada, a „postavljač“ mora uraditi zadatak umjesto njega, inače i on ispada; igra se na isti način nastavlja sve dok u igri ne ostane samo jedan učenik, pobjednik te skupine. Pobjednici skupina na kraju igraju za „viceprvaka rime“.

3. Šaljiva pjesma

Ključni pojmovi: šaljiva pjesma.

Obrazovna postignuća: primati šaljive pjesme (recepcija); razlikovati šaljivu pjesmu među drugim pjesmama.

Prijedlozi za metodičku obradu: za domaću zadaću - iz različitih izvora svaki učenik treba pronaći šaljivu pjesmu i naučiti je čitati; uz odgovarajuću glazbenu podlogu (instrumental iz crtića i sl.) organizirati sat šaljive poezije.

4. Povezanost događaja s vremenom, mjestom i likom

Ključni pojmovi: događaj, lik, vrijeme radnje, mjesto radnje, uzročno-posljedični slijed.

Obrazovna postignuća: povezati vrijeme radnje i mjesto, otkriti povezanost likova i događaja, zamijetiti uzročno-posljedičnu i vremensku povezanost događaja u priči.

Prijedlozi za metodičku obradu: napraviti dva do tri primjera zapisivanja lika, vremena radnje i mjesta radnje na poznatim tekstovima, npr. bajke Crvenkapica, Snjeguljica i sl.; povezati s načinom zapisivanja pročitane lektire.

5. Izgled i ponašanje lika

Ključni pojmovi: obilježja lika.

Obrazovna postignuća: odrediti osnovna obilježja lika prema izgledu, ponašanju i govoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: napraviti dva do tri primjera opisa lika na poznatim tekstovima (izdvojiti tekstove čiji likovi imaju različite osobine).

6. Usporedba

Ključni pojmovi i nazivi: usporedba.

Obrazovna postignuća: uočiti uspoređivanje dvaju pojmova po sličnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra „Kao... kao...“; nastavnik počinje rečenicu, a djeca smišljaju završetak, npr. Oblak je mekan kao... kao... (*perje, majčino krilo i sl.*).

7. Pripovijetka

Ključni pojmovi i nazivi: pripovijetka.

Obrazovna postignuća: razlikovati pripovijetku od bajke u stvarnim događajima i likovima nasuprot nestvarnima.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbe u pričanju pripovijetki: pričati jednostavne pripovijetke; nastaviti pričati već poznatu pripovijetku; povezati dvije poznate pripovijetke.

8. Basna

Ključni pojmovi: basna, pouka.

Obrazovna postignuća: primati basnu (recepција); zamijetiti osobine likova; uopćiti zaključak basne u obliku pouke; zamijetiti pripisivanje ljudskih osobina drugim živim bićima i stvarima.

Prijedlozi za metodičku obradu: napisati basnu po predlošku; ista tema, a drugi likovi i događaji; igra „Uoči pouke basne“ na *Telegrafskim basnama* Gustava Krkleca; učitelj čita basnu, a učenici smišljaju pouku; najbolje pouke zapisujemo.

9. Dječji roman

Ključni pojmovi: dječji roman.

Obrazovna postignuća: prepoznati dječji roman kao opširniji prozni tekst o djeci i njihovim pustolovinama.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati film napravljen po dječjem romanu.

10. Interpretacija književnog teksta

Ključni pojmovi: tijek radnje, likovi, mjesto i vrijeme radnje; vrste književnog djela: bajka, basna, lirska pjesma.

Obrazovna postignuća: uočiti tijek radnje, osobine likova, mjesto i vrijeme radnje; prepoznati i razlikovati književna djela: bajku, basnu i lirsku pjesmu.

Prijedlozi za metodičku obradu: napraviti dva do tri primjera zapisivanja podataka o djelu na poznatim tekstovima, povezati s načinom zapisivanja pročitane lektire.

11. Scenski prostor i književno djelo

Ključni pojmovi: igrokaz, scena, glumci, redatelj, scenografija, kostimi.

Obrazovna postignuća: razlikovati književno djelo od scenskog djela; usvojiti nazivlje vezano za scensku izvedbu (igrokaz, scena, glumci, redatelj, scenografija, kostimi).

Prijedlozi za metodičku obradu: podijeliti djecu u skupine, gdje će svatko imati poseban zadatak (redatelj, scenograf, glumci, kostimograf, šaptač); uvježbati određeni igrokaz i prikazati ga pred razrednim odjelom.

12. Prijedlog autora književnih tekstova za čitanke/Zajednička jezgra

Balog, Zvonimir

Cesarić, Dobriša

Čunčić-Bandov, Jadranka

Ezop

Femenić, Stanislav

Horvatić, Dubravko

Iveljić, Nada
Kapidžić-Hadžić, Nasiha
Krklec, Gustav
Kulidžan, Dragan
Martić, Anđelka
Nazor, Vladimir
Paljetak, Luko
Pandžo, Šukrija
Pilić, Sanja
Ramljak, Ićan
Stahuljak, Višnja
Škrinjarić, Sunčana
Tolstoj, Lav Nikolajevič
Vitez, Grigor
Zidar-Bogadi, Nada
Zemunić, Vera
Zvrko, Ratko

Izbor autora i književnih tekstova, primjerenih dječjoj dobi, na hrvatskom jeziku.

13. Prijedlog autora književnih djela za lekturu/Zajednička jezgra (izabrali 7 djela)

Barrie, James M., *Petar Pan*
Baum, Frank Lyman, *Čarobnjak iz Oza*
Basne (izbor)
Brlić-Mažuranić, Ivana, *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*
Femenić, Stanislav, *Ludi kamen*
Horvatić, Dubravko, *Grički top*
Horkić, Dragutin, *Čadave zgode*
Hromadžić, A., *Patuljak vam priča*
Hrvatske narodne bajke
Iveljić, Nada, *Šestinski kišobran ili Čuvarice novih krovova*
Kolar, Slavko, *Jurnjava na motoru*
Kulidžan, Dragan, *Pjesme za djecu*
Lindgren, A., *Pipi Duga Čarapa*
Lofting, Hugh, *Pripovijest o doktoru Dolittleu*
Lovrak, Mato, *Vlak u snijegu*
Nazor, Vladimir, *Bijeli jelen*
Paljetak, Luko, *Miševi i mačke naglavačke*
Pilić, Sanja, *Nemam vremena ili E baš mi nije žao ili Hoću i ja*
Polak, Sanja, *Dnevnik Pauline P. ili Drugi dnevnik Pauline P.*
Preussler, Otfried, *Mali vodenjak ili Mala vještica*
Prosenjak, Božidar, *Sijač sreće*
Rodari, Gianni, *Putovanje Plave strijele ili Čipolino*
White, Elwyn Brooks, *Paukova mreža*

Izbor autora i lektire, primjerene razvojnoj dobi učenika, na hrvatskom jeziku.

NASTAVNO PODRUČJE

MEDIJSKA KULTURA

TEME

1. Dječji film

Ključni pojmovi i nazivi: dječji film, glumac.

Obrazovna postignuća: primati primjerene dječje filmove (receptcija); razlikovati igrani film za djecu od animiranoga filma; ispričati filmsku priču.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati neki dječji film ili, ukoliko nema tehničkih mogućnosti, uputiti učenike da gledaju na TV-u određeni film, o kojem ćemo kasnije s njima razgovarati.

2. Radijska emisija

Ključni pojmovi: radijska emisija za djecu.

Obrazovna postignuća: primati radijsku emisiju za djecu (receptcija); raspravljati o njoj; zamijetiti zvučna izražajna sredstva.

Prijedlozi za metodičku obradu: po slušanju radijske emisije podijeliti zadatke učenicima, pripremiti glazbenu podlogu; uraditi vlastitu radio emisiju i snimiti je na diktafon.

3. Knjižnica - korištenje enciklopedije

Ključni pojmovi: dječja enciklopedija, sadržaj/kazalo, abecedni red.

Obrazovna postignuća: pronaći traženu obavijest u dječjoj enciklopediji služeći se kazalom i abecednim redom.

Prijedlozi za metodičku obradu: u učionicu donijeti nekoliko enciklopedija; podijeliti djecu u skupine i svakoj skupini dati jedan primjerak enciklopedije; na ploči napisati nekoliko pojmova; zadatak je u enciklopediji što prije pronaći objašnjenje tih pojmova i zapisati ih u bilježnicu (koristiti pojmove čija su objašnjenja kratka, tako da možemo zadati više riječi).

4. Film: vrste filmova: crno-bijeli i film u boji

Ključni pojmovi: film, crno-bijeli film, film u boji.

Obrazovna postignuća: razlikovati crno-bijeli film od filma u boji s obzirom na vrijeme u kojem su nastali.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći i prikazati crno-bijeli film i s učenicima analizirati kvalitetu slike i zvuka.

5. Popis filmova:

Adamson A., - Jenson, V.: *Schrek*

Blažeković, M.: *Palčić*

Blažeković, M.: *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*

Dovniković, B. – Marks, A.: *Dva miša*

Fleming, V.: *Čarobnjak iz Oza*

Grgić, Z. - Zaninović, A. - Kolar B.: *Izbor filmova o profesoru Baltazaru*

Heidler, Lj.: *Lisica i gavran ili Lisica i roda ili Lav i miš*

Minkoff, R.: *Velika pustolovina Stuarta Maloga*

Relja, M.: *Vlak u snijegu*

Vunak, D.: *Mali vlak*

PETI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIK

TEME

1. Imenice

Ključni pojmovi: vrste riječi, muški rod, ženski rod, srednji rod.

Obrazovna postignuća: proširivane znanja o imenicama kao vrsti riječi, razlikovati muški, ženski i srednji rod, jedninu i množinu imenica.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati i imenovati sve što nas okružuje; odrediti imenice kao vrstu riječi; prikladnim ilustracijama pridružiti odgovarajuću imenicu napisanu na kartici; razlikovati i točno napisati imenicu u jednini ili množini; svakoj imenici pridružiti karticu s napisanim riječima *ova, ovaj i ovo (ove, ovi, ova)* - prema njima odrediti i razlikovati muški, ženski i srednji rod; sastavljati rečenice uključivši imenice u zadanom obliku (rod i broj).

2. Glagoli

Ključni pojmovi: glagoli, pomoćni glagoli biti i htjeti.

Obrazovna postignuća: razlikovati glagole od drugih riječi u govorenju i pisanju, odrediti ih kao vrstu riječi, znati da njima iskazujemo što netko radi, želi ili što se događa.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre pantomime - pogodi što radim, što se sa mnom zbiva, što osjećam, u kojem se stanju nalazi - pokret u funkciji obrade jezičnoga sadržaja; polazni tekst zasićen glagolima; izdvajati glagole među drugim riječima u govornoj i pisanoj komunikaciji; postavljajući pitanje „*Tko radi?*“ iz glagolskoga oblika odrediti vršitelja radnje; postavljajući pitanje „*Kada se to događa?*“ iz glagolskoga oblika doznati vrijeme radnje; raditi na prepoznavanju i razumijevanju glagolskih oblik, tj. da sadrži nekoliko obavijesti (što netko radi, tko to radi i kada se radnja događa).

3. Izricanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti

Ključni pojmovi: prošlost, sadašnjost i budućnost.

Obrazovna postignuća: prepoznati prošlu, sadašnju i buduću glagolsku radnju.

Prijedlozi za metodičku obradu: donijeti fotografije iz obiteljskoga života; razgovarati s učenicima o događajima iz prošlosti kojih se rado sjećaju; upozoriti ih na to kako iskazujemo prošlu radnju glagolom; razgovarati o tome što se događa danas; upozoriti ih na glagolski oblik kojim iskazujemo sadašnjost; razgovarati o tome što misle da će se dogoditi u budućnosti; iskazivati budućnost glagolom; otkrivati u rečenici ili tekstu glagolom izrečenu budućnost; upozoriti učenike na razlike u izgovoru i pisanju glagola (bit ću, bio sam, ću biti).

4. Pridjevi

Ključni pojmovi: opisni, posvojni i gradivni pridjevi.

Obrazovna postignuća: razlikovati pridjeve kao vrstu riječi, međusobno razlikovati opisne, posvojne i gradivne pridjeve.

Prijedlozi za metodičku obradu: igrom *Opipaj, pomiriši, kušaj* motivirati učenike za proširivanje jezičnoga znanja o pridjevima; zatvorenih očiju učenici opipavaju, mirišu, kušaju limun (dunju, kolačić...); osjet opisuje riječima koje odgovaraju na pitanje *Kakvo je?*; izgovorene riječi zapisati. Uočiti da izgovorene riječi opisuju imenicu limun (dunja, kolačić...); objasniti da su to opisni pridjevi; izdvojiti nekoliko predmeta koji pripadaju učenicima; za svaki predmet pitati: *Čije je?*; objasniti da su to posvojni pridjevi i da kazuju čije je što; odrediti pridjev kao vrstu riječi; razlikovati pridjeve među drugim riječima; međusobno razlikovati opisne i posvojne pridjeve.

5. Upravni i neupravni govor

Ključni pojmovi: upravni i neupravni govor.

Obrazovna postignuća: razlikovati upravni od neupravnog govora, služiti se njima u govorenju i pisanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: isticanje situacija u kojima se u svakodnevnoj komunikaciji koristimo upravnim ili neupravnim govorom; rad u parovima ili skupina - dvojica učenika međusobno razgovaraju, ostali ih slušaju i opisuju tu komunikacijsku situaciju (suočavaju se s problemom upravnoga i neupravnoga govora, obučavaju se za pretvaranje upravnoga u neupravni govor i obratno, upoznaju se s načinom zapisivanja upravnoga govora uz upozorenje da nisu obvezni znati to primijeniti u svojim pisanim radovima, nakon toga samostalno preoblikuju rečenice upravnoga u neupravni govor i obrnuto).

6. Veliko početno slovo

Ključni pojmovi: veliko početno slovo, naziv.

Obrazovna postignuća: primjenjivati pravila o pisanju velikog početnog slova u višечlanim nazivima.

Prijedlozi za metodičku obradu: polazni poticajni tekst zasićen nazivima koje treba pisati velikim početnim slovom; sadržaj mora biti povezan sa svakodnevnim životom te primjeren i zanimljiv učenicima 5. razreda; trebalo bi da samostalno uočavaju i izdvajaju nazive napisane velikim početnim slovom; osobitu pozornost posvetiti nazivima stanovnika, naroda, država, jezična igra u paru - jedan učenik kaže ime države ili grada, sela, drugi mora izreći naziv za stanovnika te države, grada, sela.

7. Kratice

Ključni pojmovi: kratice

Obrazovna postignuća: pravilno pisati kratice poznatijih višечlanih naziva.

Prijedlozi za metodičku obradu: polazni poticajni tekst zasićen kraticama ili komunikacijska situacija iz svakodnevnoga života (kratice koje su učenici sami uočili na ulici, u trgovinama, novinama, knjigama, reklamama...).

8. Izgovor i pisanje č, ć, dž, đ, lj, nj, ije/je/e/i

Ključni pojmovi: izgovor i pisanje glasa.

Obrazovna postignuća: pravilno izgovarati i pisati č, ć, dž, đ, lj, nj, ije/je/e/i u riječima koje se češće rabe.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbati izgovor glasova uz dobar uzor (učitelj je uzor, a učenici aktivno slušaju i izražajno izgovaraju svaki glas pojedinačno i u zadanim riječima); odrediti boju za pojedini glas; učitelj izgovara, a učenici prepoznaju glas i podižu karticu određene boje; izražajno čitati dječje pjesme zasićene glasovima č, ć, dž, đ, lj, nj, i skupovima ije/je/e/i; u stupce bilježiti sve riječi koje sadrže isti glas.

9. Pisanje posvojnih pridjeva izvedenih od vlastitih imena

Ključni pojmovi: pridjevi izvedeni od vlastitih imena.

Obrazovna postignuća: primjenjivati pravila o pisanju velikog i malog početnoga slova u pridjevima izvedenim od vlastitih imena.

Prijedlozi za metodičku obradu: skupna igra: *Križaljka asocijacija* (otkrivanjem prekrivenih polja /A4, B1.../; učenici pokušavaju pogoditi pojmove zapisane na dnu stupaca i na temelju otkrivenih pojmova pokušavaju dokučiti konačno rješenje - odgovori/rješenja povezani su s pridjevima kao vrstama riječi (čitati i raščlanjivati

poticajni tekst zasićen posvojnim pridjevima izvedenim od vlastitih imenica i na temelju konkretnih primjera uočiti pravilo o pisanju velikoga i maloga početnoga slova, primjenjivati pravilo u pisanju); komunikacijska situacija (opisati zavičaj, ispričati doživljaj, prepričati događaj uz uporabu što više opisnih i posvojnih pridjeva).

10. Književni jezik i zavičajni govor

Ključni pojmovi: književni jezik, zavičajni govor, narječje.

Obrazovna postignuća: razlikovati književni jezik od zavičajnoga govora, usmeno i pisano komunicirati na svome zavičajnom govoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: poslušati kasetu ili CD s razgovorima na različitim dijalektima; učitelj može pročitati sadržajno isti tekst na sva tri narječja i na književnome jeziku; igra: *Pogodi što je to?* (učenici izvlače komunikacijske kartice s ispisanim dijalektalnim riječima, izdvajaju riječi koje pripadaju vlastitome zavičajnome govoru, potom traže iste ili slične riječi iz drugih narječja, i na kraju pokušavaju pogoditi značenje ostalim riječima tražeći sinonime u vlastitome zavičajnome govoru i književnome jeziku).

11. Jednostavna rečenica (uočavanje funkcije riječi u rečenici)

Ključni pojmovi: subjekt, predikat; jednostavna rečenica (neproširena i proširena).

Obrazovna postignuća: prepoznati i samostalno imenovati subjekt i predikat; prepoznati jednostavne rečenice s obzirom na jedan predikat; razlikovati neproširenu i proširenu jednostavnu rečenicu.

NASTAVNO PODRUČJE

IZRAŽAVANJE I STVARANJE

TEME

1. Pripovijedanje

Ključni pojmovi i nazivi: pripovijedanje.

Obrazovna postignuća: tečno i samostalno pripovijedati o stvarnome i zamišljenome budućem događaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedati i pisati o stvarnim i zamišljenim budućim događajima iz osobnoga života; u priču uvoditi i sporedne događaje; razlikovati glavne i sporedne događaje; stvoriti kompoziciju i pridržavati se kompozicijskih sastavnica prigodom pripovijedanja.

2. Sažimanje pripovjednih tekstova

Ključni pojmovi: događaj, sažimanje, sažetak.

Obrazovna postignuća: zamjećivati i izdvajati događaj u pripovjednome tekstu i važne pojedinosti u događaju; sažeto prepričavati događaj uključujući bitne pojedinosti za razumijevanje teksta; samostalno oblikovati sažetak.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati kraći pripovjedni tekst i sadržajno-tematski ga analizirati; na papirne vrpce zapisati svaki događaj sažet i iskazan jednom rečenicom; izdvojiti najvažnije događaje; složiti vrpce poštujući kronološki slijed i uzročno-posljedične veze; pročitati sažetak; raspraviti o razumljivosti skraćenoga teksta; uvježbavati sažimanje na kraćim pripovjednim tekstovima.

3. Samostalno stvaranje priče

Ključni pojmovi: sastavak, događaj, likovi.

Obrazovna postignuća: samostalno stvarati priču prema ponuđenomu sažetku; samostalno pisati sastavak (stvaralačko pisanje).

Prijedlozi za metodičku obradu: učitelj može pripremiti sažetak djeci nepoznate priče (kao predložak mogu se koristiti stripovi, filmovi); tražiti od učenika da na temelju sažetka stvore priču sa zanimljivim događajima i pojedinostima; na kraju usporediti učeničku priču s originalom (pogledati film, pročitati strip).

4. Opisivanje

Ključni pojmovi: stvaran opis, slikovit opis.

Obrazovna postignuća: razlikovati stvaran i slikovit opis; opisivati prema planu (usmeno i pisano).

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati i usporediti dva različita opisa (stvaran i slikovit), npr. školskoga vrta; tražiti sličnosti i razlike; uočiti da se isti prostor može opisati na različite načine te svrhovitost različitih tipova opisa; objasniti pojmove *stvaran i slikovit*; uočiti da slikovit opis obiluje pridjevima, usporedbama, slikovitim izrazima i dojmovima; uvježbavati stvarno i slikovito opisivanje služeći se planom; zapažanja o cjelini promatranoga krajolika, u opisu prethode iznošenju zapaženih pojedinosti.

5. Sporazumijevanje

Ključni pojmovi: govorno i negovorno sporazumijevanje.

Obrazovna postignuća: razumjeti govorenu i negovornu poruku; samostalno oblikovati govornu i negovornu poruku; uočiti i prepoznati vrjednote govorenoga jezika; uočiti i prepoznati nejezične elemente u sporazumijevanju (pokreti).

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati ulomak dječjega igranog (crtanog) filma; u skupnom radu s učenicima uočiti, prepoznati i razumjeti jezične i nejezične elemente u sporazumijevanju (govor lika, pokret, mimika, gesta); uvježbavati oblikovanje govorne i negovorne poruke; učenici mogu pričati anegdote i viceve koristeći se verbalnom i neverbalnom komunikacijom; odrediti tko je bio uspješniji u prenošenju poruke; izdvojiti jezična i nejezična sredstva koja su mu to omogućila.

6. Pisanje - pismo

Gljučni pojmovi: pismo.

Obrazovna postignuća: pisati pismo poštujući uljudbena pravila i formu.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenike da napišu pismo svojim vršnjacima iz druge županije (zavičaja); razraditi plan za pisanje pisma (oslovljavanje, uvodni dio, glavni dio, završetak i pozdravljanje); utvrditi kako se i gdje na omotnici zapisuje adresa primatelja i pošiljatelja, gdje se lijepi poštanska marka; svladati oblik pisanja pisma; međusobno se dopisivati; utvrditi putove kako pismo putuje od pošiljaoca do primatelja.

7. Izražajno čitanje

Gljučni pojmovi: rečenična intonacija, rečenični naglasak.

Obrazovna postignuća: izražajno čitati i razumjeti pročitano; glasno čitati poštujući rečenični naglasak i intonaciju te ostale vrjednote govorenoga jezika.

Prijedlozi za metodičku obradu: izražajno čitati književno-umjetničke tekstove primjerene dobi i interesima po dobrom uzoru, uz poštivanje naglasaka i intonacije.

8. Rasprava

Gljučni pojmovi: raspravljanje, rasprava.

Obrazovna postignuća: sudjelovati u raspravi poštujući uljudbena pravila; pridržavati se teme izražavajući svoje osjećaje i raspoloženje.

Prijedlozi za metodičku obradu: organizirati razrednu raspravu o različitim i učenicima zanimljivim temama; poticati sve učenike na ravnopravno sudjelovanje u raspravljanju o zadanoj temi iznoseći vlastito mišljenje, a poštujući tuđe; pažljivo slušati sugovornike u raspravi da bi se izbjeglo ponavljanje već iskazanih mišljenja.

9. Pisanje - poštivanje pravopisne norme

Gljučni pojmovi: veliko slovo (posvojni pridjevi od vlastitih imena na *-ov*, *-ev*, *-in*); kratice poznatijih višečlanih naziva.

Obrazovna postignuća: pisati osvješćivati i primjenjivati prethodna znanja i vještine; pisati veliko slovo (posvojni pridjevi od vlastitih imena *-ov*, *-ev*, *-in*) u skladu s pravopisnom normom; uvježbati pisanje i izgovor najčešćih riječi u kojima se pojavljuju glasovi *č*, *ć*, *đ*, *dž*, *ije/je* prema popisu riječi; pisati kratice poznatijih višečlanih naziva.

Prijedlozi za metodičku obradu: redovito uvježbavati pisanje velikog slova u vlastitim imenima i posvojnim pridjevima nastalim od vlastitih imenica; uvježbavati izgovor i pisanje najčešćih riječi u kojima se pojavljuju glasovi *č*, *ć*, *đ*, *dž*, i glasovne skupine *ije/je*; uvježbati služenje razrednim popisom riječi (Razredni rječnik); poticati učenike na samoispravljanje vlastitih pogrešaka služeći se popisom točno napisanih riječi; u skupnom radu uvježbati pisanje i čitanje kratice poznatijih višečlanih naziva.

NASTAVNO PODRUČJE

KNJIŽEVNOST

TEME

1. Određivanje teme u poeziji i prozi

Gljučni pojmovi: tema.

Obrazovna postignuća: primati tekstove primjerene učeniku (receptija); zamijetiti i odrediti temu; određivati pojedinosti u tematsko-sadržajnome sloju.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenike za receptiju proznog ili poetskog teksta; poticati ih na razgovor i iskazivanje doživljaja; zamjećivati o čemu se ili kome u tekstu govori; izdvojiti temu; provoditi tematsko- sadržajnu analizu teksta; navoditi pojedinosti u tematsko-sadržajnom sloju teksta

2. Motiv i ideja

Gljučni pojmovi: motiv, ideja, tema kao veza motiva.

Obrazovna postignuća: uočavanje i zamjećivanje motiva, ideje i teme u poetskom djelu.

3. Vidni i slušni doživljaj

Ključni pojmovi: vidni i slušni doživljaj.

Obrazovna postignuća: primati (receptija) prozne i poetske tekstove u cjelini i pojedine pjesničke slike primjerene učeniku; zamijetiti i izdvojiti vidne i slušne pjesničke slike.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenika za receptiju primjerenih poetskih tekstova (asocijativni lanac riječi, lirska meditacija, ilustracija, glazba...); zamjećivati i izdvajati pjesničke slike; razlikovati vidne i slušne pjesničke slike; zamišljati i jezičnim sredstvima oblikovati zamišljene slike.

4. Ritam u pjesmi

Ključni pojmovi: srok, ritam, slog, stih.

Obrazovna postignuća: primati primjerene lirske pjesme (receptija); zamjećivati pojedinosti zvučnoga sloja pjesme (duljinu stiha prema broju slogova, srok).

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenika za receptiju lirske pjesme; zamijetiti ponavljanja u stihu, kitici ili pjesmi radi zvučnog doživljaja pjesme (*šumi, šumi, šum*) ili isticanja i naglašavanja neke ideje; slušno i vidno zamjećivati glasovno podudaranje riječi (rima/srok); odrediti duljinu stiha prema broju slogova.

5. Uvod, zaplet i rasplet u priči

Ključni pojmovi: uvod, rasplet i zaplet.

Obrazovna postignuća: primati primjerene fabulativne tekstove (receptija); zamijetiti i razlikovati dijelove fabule (uvod, zaplet, rasplet), zapleta (početak i razvoj radnje, slijed događaja), vrhunac.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati priče s jasnim fabulativnim tijekom; provesti sadržajno tematsku analizu teksta; uočiti redosljed događaja; odrediti uvod, izdvojiti najnapetiji i najzujbudljiviji dio priče; objasniti da je to zaplet; pročitati i istaknuti dio priče u kojem se svi problemi rješavaju, raspleću; ovladati pojmovima *uvod, zaplet i rasplet*.

6. Odnosi među likovima

Ključni pojmovi: lik, govor lika, ponašanje lika.

Obrazovna postignuća: primati primjerene prozne tekstove (receptija); oblikovati i izraziti sud o likovima prema njihovu ponašanju (govor i postupci); pratiti odnose među likovima i raspravljati o njima.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene prozne tekstove; pratiti ponašanje glavnih i sporednih likova i njihove međusobne odnose; analizirati govor i ponašanje lika; zaključivati o osobinama likova na temelju govora, ponašanja i postupaka; izdvojiti predvidivo i nepredvidivo ponašanje likova; iznijeti vlastiti sud o likovima; raspravljati o likovima i njihovu međusobnom odnosu.

7. Personifikacija

Ključni pojmovi: personifikacija (poosobljenje).

Obrazovna postignuća: upoznati personifikaciju kao pjesničku sliku; stvarati personifikacije na zadani poticaj.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati primjeren poetski tekst; poticati učenike da pjesničke slike zamišljaju zatvorenim očima; iskazati doživljaj zamišljene slike riječima; zamijetiti slikovite izraze u tekstu; osobitu pozornost obratiti na izraze u kojima se pripisuju ljudske osobine stvarima, biljkama, prirodnim pojavama i dr.; objasniti da je takvim poosobljenjem stvorena pjesnička slika koju nazivamo personifikacijom; stvarati personifikacije na zadani poticaj.

8. Dijelovi teksta

Ključni pojmovi: dijalog, monolog, opis, pripovijedanje.

Obrazovna postignuća: zamjećivati i razlikovati ulogu dijelova proznoga teksta.

Prijedlozi za metodičku obradu: na primjerenom tekstu razlikovati dijalog, monolog, opis i pripovijedanje te razumjeti njihovu funkciju; igra u parovima – pronaći u tekstu dio i pročitati ga (opis, dijalog...) na zahtjev drugoga igrača.

9. Književne vrste

Ključni pojmovi: pjesma, bajka, pripovijetka, dječji roman, igrokaz.

Obrazovna postignuća: imenovati i razlikovati osnovna obilježja pjesme, basne, bajke, pripovijetke, dječjeg romana i igrokaza.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati u školi i nuditi učenicima za samostalno čitanje različite vrste književnih tekstova; razlikovanje navedene književne vrste na temelju njihovih glavnih obilježja; izraditi tematski plakat o svakoj navedenoj književnoj vrsti koji će se tijekom godine nadopunjavati; koristiti se školskom i gradskom knjižnicom.

10. Prijedlog autora književnih tekstova za čitanke/Zajednička jezgra

Balog, Zvonimir
Cesarić, Dobriša
Čunčić-Bandov, Jadranka
Ezop
Femenić, Stanislav
Horvatić, Dubravko
Iveljić, Nada
Kapidžić-Hadžić, Nasiha
Krklec, Gustav
Kulidžan, Dragan
Martić, Anđelka
Nazor, Vladimir
Paljetak, Luko
Pandžo, Šukrija
Pilić, Sanja
Ramljak, Ićan
Stahuljak, Višnja
Škrinjarić, Sunčana
Tolstoj, Lav Nikolajevič
Vitez, Grigor
Zidar-Bogadi, Nada
Zemunić, Vera
Zvrko, Ratko

Izbor autora i književnih tekstova, primjerenih dječjoj dobi, na hrvatskom jeziku.

11. Prijedlog autora književnih djela za lektiru/Zajednička jezgra (izabrati 7 djela)

Brlić-Mažuranić, Ivana, *Priče iz davnine*
Carroll, L., *Alica u zemlji čuda*
Čečuk, Čunčić-Bandov, Horvat-Vukelja, Kolarić - Kišur, *Igrokazi*
Kestner, Erich, *Emil i detektivi ili Tonček i Točkica ili Leteći razred ili Blizanke*
Kolarić-Kišur, Zlata, *Moja zlatna dolina*
Lindgren, Astrid, *Pipi Duga Čarapa*
Lovrak, Mato, *Družba Pere Kvržice*
Mahmutfendić, K., *Roman o novčiću*
Pulić, Nikola, *Ključić oko vrata*
Radović, D., *Izbor iz poezije*
Salten, Felix, *Bambi*
Spyri, Johanna, *Heidi*

Izbor autora i lektire, primjerene razvojnoj dobi učenika, na hrvatskom jeziku.

NASTAVNO PODRUČJE

MEDIJSKA KULTURA

TEME

1. Usporedba filma s književnim djelom

Ključni pojmovi: knjiga, film.

Obrazovna postignuća: primati nekoliko dječjih filmova nastalih na književnome predlošku (receptija); iskazivati vlastiti doživljaj književnog djela i filma; zamijetiti sličnosti i razlike između filma i književnog djela prema kojemu je snimljen.

Prijedlozi za metodičku obradu: nakon pročitane književnog djela pogledati film koji je nastao na književnom predlošku; utvrditi sličnosti i razlike između književnog djela i filma na tematsko-sadržajnoj i izražajnoj razini; uočiti ulogu zvuka, glazbe i neverbalnih elemenata u filmu; izdvojiti slijed događaja u književnom djelu i filmu; iznositi vlastita zapažanja i razmišljanja.

2. Računalo

Ključni pojmovi: računalo, mreža (internet).

Obrazovna postignuća: razlikovati obavijesne i zabavne mogućnosti računala.

Prijedlozi za metodičku obradu: iznositi vlastita iskustva u radu s računalom; razgovarati o tome kako učenici koriste računalo i što bi željeli naučiti; postoji li mogućnost koristiti internet u potrazi za željenim informacijama; slati i primati elektroničku poštu; igrati edukativne igrice; upoznati različite mogućnosti računala (obavijesnu i zabavnu); koristiti se računalima u informatičkoj učionici škole.

3. Knjižnica - služenje rječnikom i školskim pravopisom

Ključni pojmovi: rječnik, pravopis.

Obrazovna postignuća: pronaći traženu obavijest u školskome rječniku ili pravopisu služeći se kazalom i abecednim redom.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati u knjižnici različita izdanja rječnika i pravopisa; nabaviti školski pravopis i mali pravopisni rječnik i držati ga u učionici na vidnom mjestu; poticati učenike da iskazuju jezične dvojbe i da ih samostalno razrješuju služeći se zajedničkim (razrednim) pravopisom i pravopisnim rječnikom.

4. Dokumentarni film

Ključni pojmovi: dokumentarni film.

Obrazovna postignuća: primanje primjerenih dokumentarnih filmova (ekološkoga sadržaja, zavičajna tematika) primjerenih učeniku; zamijetiti osnovna obilježja dokumentarnoga filma.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati nekoliko primjerenih dokumentarnih filmova; potaknuti učenike na razgovor i zamjećivanje osnovnih obilježja; uočiti da u dokumentarnom filmu sudjeluju stvarne osobe, a ne glumci; razgovarati o temi dokumentarnog filma; opisivati detalj iz dokumentarnoga filma; iskazivati doživljaj primljenoga filma; razlikovati dokumentarni i igrani film prema osnovnim obilježjima.

5. Igrani film

Ključni pojmovi: igrani film, dječji igrani film, glumci, redatelj.

Obrazovna postignuća: utvrđivanje znanja o dječjem igranom filmu kao podvrsti igranog filma, uočiti ulogu redatelja i glumaca u nastajanju filma.

6. Popis filmova

Blažeković, M.: *Čudesna šuma*

Burto, T.: *Batman*

Donner, R.: *Superma*

Dovniković, B.: *Znatiželja*

Gluščević, O.: *Vuk*

Marjanović, B.: *Mala čuda velike prirode* (izbor)

Tadej, V.: *Družba Pere Kvržice*

Vukotić, D.: *Krava na Mjesecu*

Vukotić, D.: *Piccolo*

PREDMETNA NASTAVA

ŠESTI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIK

TEME

1. Jednoznačnost i višeznačnost riječi

Ključni pojmovi: osnovno značenje riječi, preneseno značenje riječi, jednoznačnost i višeznačnost riječi.

Obrazovna postignuća: razlikovati osnovno značenje riječi i preneseno značenje poznatih riječi; primjeriti nekoliko višeznačnih riječi; prikladno primjenjivati višeznačne riječi u jezičnim djelatnostima (slušanju, čitanju, govoru, razgovoru i pisanju).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati interes za otkrivanje snage, dubine i ljepote riječi čime obogaćujemo svekoliku komunikaciju; jezična kultura; jezičnim vježbanjem i igrama razvijati logičko mišljenje, poticati na suradničko učenje i poštivanje sugovornika; osvijestiti mogućnost izražavanja i tumačenje misli, osjećaja i činjenica na hrvatskome književnome jeziku.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikladnim ilustracijama navoditi učenike da razlikuju osnovno i preneseno značenje riječi; navoditi primjere višeznačnih riječi; navoditi učenike da oni kažu što više primjera višeznačnih riječi.

2. Promjenjive i nepromjenjive vrste riječi

Ključni pojmovi: promjenjive i nepromjenjive riječi, osnova riječi, nastavak.

Obrazovna postignuća: razumijevati temeljnu ulogu promjenjivih i nepromjenjivih riječi u hrvatskom jeziku; zapažati, imenovati i razlikovati poznate promjenjive i nepromjenjive riječi; dijeliti riječi na osnovu i nastavak u primjerima bez glasovnih promjena i umetaka.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati zanimanje za učenje slovnice hrvatskog jezika; poticati učenje standardnog idioma radi svakodnevne stvarne komunikacije; uočiti kako u životu postoji ono što ne možemo mijenjati i ono što trebamo mijenjati, znati lučiti jedne od drugih.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst zasićen svim vrstama riječi; uočavati osnovnu riječ; uočavati nastavak; uočavati promjenjivost oblika riječi; uočavati riječi koje ne mijenjaju oblik.

3. Glagoli

Ključni pojmovi: glagolska osoba i broj; glagoli govorenja, kretanja.

Obrazovna postignuća: prepoznavati glagolsku osobu i glagolski broj u rečenici; uočavati i rabiti glagole kretanja i govorenja u svim jezičnim djelatnostima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: ovladati hrvatskim standardnim jezikom, tj. razvijati jezične komunikacijske sposobnosti i vještine kao temelj za učenje tijekom čitavog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati polazni tekst zasićen glagolima; izdvajati glagole među drugim riječima; prepoznavati glagolsku osobu i glagolski broj; razumijevati da glagolski oblik sadrži nekoliko obavijesti (što, tko, kada).

4. Sklonidba imenica

Ključni pojmovi: sklonidba (deklinacija), nazivi padeža, padežna pitanja.

Obrazovna postignuća: razumijevati temeljnu ulogu padeža u hrvatskome jeziku; znati padežne nazive: nominativ, akuzativ, genitiv, dativ, lokativ, instrumental, vokativ; u rečenici prepoznavati padeže u temeljnim značenjskim ulogama; u određivanju padeže služiti se proširenim padežnim pitanjima (tj. cijelom rečenicom s upitnom zamjenicom i glagolom); u govoru i pismu rabiti padežne oblike (s provedenim glasovnim promjenama) u skladu s normom; ovladati uporabom padeža uz pojedine prijedloge u skladu s normom; prepoznati jednake oblike riječi u različitim padežima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati jezične sposobnosti i komunikacijske vještine koje će učenicima omogućiti da postanu jezično osposobljene osobe; osvijestiti važnost vladanja hrvatskim standardnim jezikom radi stjecanja funkcionalne pismenosti; osvijestiti važnost, vrijednost i ljepotu hrvatskog jezika; uočiti bogatstvo hrvatskog jezika uočavajući razlike i sličnosti s drugim jezicima.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati i imenovati sve što nas okružuje; prikladnim ilustracijama pridruživati imenicu u odgovarajućem padežnom obliku drugoj riječi u istom obliku; služiti se padežnim pitanjima za određivanje oblika imenice; imenovati padeže; navoditi učenike da uočavaju glasovne promjene.

5. Određeni i neodređeni oblik pridjeva

Ključni pojmovi: određeni i neodređeni oblik pridjeva u nominativu.

Obrazovna postignuća: prepoznati određeni i neodređeni oblik pridjeva u nominativu; samostalno pronalaziti primjere određenih i neodređenih oblika pridjeva u rečenici i tekstu; pravilno rabiti neodređeni oblik pridjeva.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: ovladati hrvatskim standardnim jezikom, tj. razvijati jezične komunikacijske sposobnosti i vještina kao temelj za učenje tijekom čitavog života; osvijestiti važnost, vrijednost i ljepote hrvatskog jezika; razvijati samostalnost i ustrajnost u radu; razvijati njegova i bogat jezični izraz.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenike za proširivanje znanja o pridjevima; objasniti razliku između određenog i neodređenog oblika pridjeva; navoditi učenike da samostalno pronalaze.

6. Sklonidba pridjeva

Ključni pojmovi: sklonidba pridjeva, padeži.

Obrazovna postignuća: prepoznavati padeže pridjevskih oblika s pomoću proširenoga padežnoga pitanja i imenice s kojom se pridjev slaže; rabiti padežne nastavke određenih i neodređenih pridjeva; uočiti jednak glasovni sastav različitih oblika.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: spoznati važnost gramatičke norme; razvijati jezične sposobnosti i komunikacijske vještine koje će učenicima omogućiti da postanu jezično osposobljene osobe; osvijestiti važnost, vrijednost i ljepotu hrvatskoga jezika; razvijati vlastite komunikacijske sposobnosti; razvijati njegovan i bogat jezični izraz.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti o sklonidbi imenica; pisati tekst zasićen pridjevima u različitim padežnim oblicima; prepoznavati padeže pridjevskih oblika; vježbati srčanost.

7. Stupnjevanje pridjeva

Ključni pojmovi: stupnjevanje i stupnjevi (pozitiv, komparativ, superlativ).

Obrazovna postignuća: imenovati i prepoznati pozitiv, komparativ i superlativ u govorenju i pisanju; prepoznati i razumjeti njihove odnose u stupnjevanju; pravilno rabiti komparativ i superlativ najčešćih pridjeva; moći tvoriti komparative i superlative plodnim načinima (sufiksom *-iji* i prefiksom *naj-*).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu za primjenom gramatičke norme u svakodnevnome govoru i pisanju radi preciznosti u izražavanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati polazni tekst; uočavati tri stupnja iste osobine; imenovati stupnjeve; vježbati pravilnu uporabu komparativa i superlativa; uočavati i imenovati glasovne promjene.

8. Brojevi

Ključni pojmovi: glavni i redni brojevi, sklonidba rednih brojeva.

Obrazovna postignuća: prepoznavati glavne i redne brojeve u rečenici; uočavati različite oblike rednih brojeva u rečenici; pisati brojeve u skladu s pravopisom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: sustavno uvoditi učenike u spoznaje o važnosti i ljepoti hrvatskog jezika; razvijati svijest o nužnosti učenja slovnica hrvatskog jezika budući da znanje o jeziku utječe na razvojne sposobnosti jezičnoga izražavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvoditi učenike u temu postavljajući pitanja „koliko imaš udžbenika u torbi?“ „koji si po redu u dnevniku?“; pisati polazni tekst zasićen glavnim i rednim brojevima; uočavati brojeve; uočavati promjenjivost nekih brojeva.

9. Zamjenice

Ključni pojmovi: govornik, sugovornik, negovornik.

Obrazovna postignuća: prepoznavanje zamjenice u tekstu; razumijevanje pojma zamjenice kao riječi za zamjenjivanje govornika, sugovornika i negovornika; zamjenjivanje imenica, pridjeva i brojeva.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati interes za učenje slovnice hrvatskog jezika; poticati učenje standardnog idioma radi svakodnevne stvarne komunikacije; uočavati važnost uloga pojedinih sudionika u svakodnevnome sporazumijevanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: pri predočavanju zamjenica u uvodu često postavljati pitanja: Tko si ti? Što ja radim u školi? Zašto on ometa rad?; pisati tekst zasićen zamjenicama; prepoznavati zamjenice.

10. Nepromjenjive vrste riječi: prilozi, prijedlozi, veznici, čestice, usklici

Ključni pojmovi: pojam priloga (prilozi mjesta, vremena, načina), prijedloga, veznici, čestice, usklici.

Obrazovna postignuća: prepoznati priloge, česte prijedloge, veznike, čestice da, ne, li i usklike u rečenici; pravilno rabiti prijedloge s(a), k(a), pravilno rabiti prilog gdje, kamo, kuda, pravilno rabiti veznike, čestice, usklike u govorenju i pisanju.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati jezične sposobnosti i komunikacijske vještine koje će učenicima omogućiti sustavno i postupno usvajanje gramatičkih norma; razvijanje sposobnosti razumijevanja odnosa među stvarima, bićima i pojavama; razvijanje sposobnosti uočavanja i razumijevanja različitih spona, veza koje povezuju ljudi, stvari, pojave; uočiti važnost naizgled beznačajnih stvari u životu (čestice); razvijanje sposobnosti izražavanja vlastitih osjećaja i raspoloženja.

Prijedlozi za metodičku obradu: u tekstu uočiti riječi koje ne mijenjaju oblik; imenovati nepromjenjive riječi; čitati tekst poštujući njegove cjeline.

11. Predikat

Ključni pojmovi: predikat.

Obrazovna postignuća: prepoznati glagolski predikat kao temeljni dio rečenice; prepoznati glagolski predikat u rečenici u svim glagolskim vremenima; prepoznati i rabiti glagolski predikat.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati interes za učenje slovnice hrvatskog jezika; poticati učenje standardnog idioma radi svakodnevnog stvarne komunikacije i primjene znanja hrvatskog jezika za učenje stranih jezika; promicanje vrijednosti rada (osobit naglasak na vrijednost truda i zalaganja).

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst; povezati predikat s glagolima; tražiti predikate u rečenicama.

12. Subjekt

Ključni pojmovi: subjekt, više subjekata, neizrečeni subjekt.

Obrazovna postignuća: samostalno imenovati subjekt izrečen glagolskim oblikom; prepoznavati rečenice s više subjekata kao proširene rečenice s više istovrsnih dijelova; prepoznavati rečenice s neizrečenim subjektom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: interes za učenje slovnice hrvatskog jezika; poticati učenje standardnog idioma radi svakodnevnog stvarne komunikacije i primjene znanja hrvatskog jezika za učenje stranih jezika; razvijati sposobnost da se vidi i razumije i ono što nije na prvi pogled vidljivo; razvijati sposobnost gledanja i s onu stranu vidljivog.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst; povezati subjekt s imenicama i zamjenicama; tražiti subjekte u rečenicama; objasniti neizrečeni subjekt.

13. Dodatci (objekt, priloške oznake, atributi - na razini prepoznavanja)

Ključni pojmovi: glagolski dodatci, imenički dodatci, jednostavna rečenica (neproširena i proširena).

Obrazovna postignuća: razlikovati glagolske i imeničke dodatke; razlikovati jednostavnu neproširenu i jednostavnu proširenu rečenicu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: interes za učenje slovnice hrvatskoga jezika; razvijanje interesa za učenje novoga i nepoznatoga; razvijati ljubav prema svome jeziku.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti subjektni i predikatni skup; pisati tekst zasićen glagolskim i imeničkim dodacima; navoditi učenike na zaključak koji je dodatak subjektu, a koji predikatu.

14. Veliko početno slovo u nazivima kontinenata, država, zemalja, naroda i naseljenih mjesta

Ključni pojmovi: veliko početno slovo u nazivima kontinenata, država, zemalja, naroda i naseljenih mjesta.

Obrazovna postignuća: primijeniti pravila o pisanju velikoga početnoga slova u nazivima kontinenata, država, zemalja, naroda i naseljenih mjesta na prikladnim primjerima u skladu s pravopisom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu usvajanja prav pisne norme radi uporabe u svakodnevnom čitanju i pisanju; primjena pravopisne norme u drugim nastavnim predmetima (geografija, povijest...); služiti se pravopisom (snalaženje u pravopisnom rječniku) u skladu s obrazovnim postignućima i dobi; stvaranje povoljnog stava prema književnome jeziku, službenome jeziku Hrvata u BiH; promicanje razumijevanja i poštivanja drugih i drugačijih; razvijati ljubav prema svim narodima; razvijanje radoznalosti za novim i nepoznatim.

Prijedlozi za metodičku obradu: polazni tekst zasićen nazivima koje treba pisati velikim početnim slovima; tekst mora biti zanimljiv učenicima 6. razreda; ispravljati pogreške kroz pisanu igru u paru - ispravljam svome prijatelju a on meni.

15. Hrvatski jezik - prošlost i sadašnjost

Ključni pojmovi: hrvatski književni jezik, uloga književnoga jezika u nacionalnoj kulturi i javnoj djelatnosti.

Obrazovna postignuća: razlikovati zavičajne idiome i književni jezik; osvijestiti postojanje mjesnih i pokrajinskih govora i potrebu njihova njegovanja; razvijati svijest o važnosti pravilnoga pisanja i govorenja hrvatskim književnim jezikom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti učenikovo jezično iskustvo, njegov zavičajni idiom, tj. jezična obilježja sredine u kojoj se nastavni ciljevi ostvaruju kao polazište jezičnog znanja; razumjeti i prihvaćati jezične različitosti koje su razvidne u odnosu prošlost-sadašnjost te u sadašnjem trenutku; razvija svijest o

supostojanju različitih idioma hrvatskog jezika, njihovih različitih uloga, njihove vrijednosti i jednostavnosti; razvijanje ljubavi prema hrvatskome jeziku te poštivanja prema drugim jezicima.

Prijedlozi za metodičku obradu: danas slobodno razgovaramo; uočavati pogriješke u govorenju; ukazivati na vrijednosti mjesnog govora; objasniti ulogu i važnost književnog jezika.

16. Hrvatski jezik i drugi jezici u BiH

Ključni pojmovi: materinski jezik, hrvatski jezik, drugi jezici u BiH (bosanski jezik, srpski jezik, manjinski jezici).

Obrazovna postignuća: razlikovati i razumjeti razliku između materinskog (hrvatskog) jezika i drugih jezika u BiH; razumjeti razliku između materinskog jezika i drugih jezika; razumjeti ulogu službenih jezika u BiH, razvijati svijest o njegovanju materinskog jezika.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: njegovati povaljan stav prema jezičnim raznolikostima; razumijevanje i poštivanje drugih i drugačiji; stvaranje povoljnog stava prema književnome jeziku, službenome jeziku Hrvata u BiH; razvijati razumijevanja, poštovanje, ljubav prema različitim hrvatskim idiomima i prema jezično različitim pripadnicima svog naroda; razvijati poštovanje prema jezicima drugih naroda, kao i manjinskim jezicima u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: polazni tekst u kojemu će biti nekoliko riječi iz drugih jezika u BiH; uočiti te riječi; zaključiti iz kojeg su jezika te riječi; ukazati na potrebu njegovanja materinskog jezika.

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIČNO IZRAŽAVANJE

TEME

1. Subjektivno i objektivno iznošenje događaja

Ključni pojmovi: subjektivno i objektivno pripovijedanje.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razlikovati subjektivno i objektivno pripovijedanje; subjektivno i objektivno iznositi događaje (usmeno i pisano).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti važnost iznošenja vlastitog stava i prihvatanja stavova drugih; razvijati stvaralačke sposobnosti i vještine za stvaralaštvo u riječi; uvidjeti važnost misli i osjećaja na način pripovijedanja i tumačenja nekih stvarnosti; osvješćivati mogućnost pristranosti u iznošenju događaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedati i pisati o stvarima i zamišljenim događajima iz života; ukazivati na potrebu uporabe stilskih izražajnih sredstava, riječi i izraza s prenesenim značenjem i sl.; uočavati i razlikovati elemente subjektivnog i objektivnog opisa osobe; objasniti pojmove subjektivan i objektivan; opisivati služeći se planom opisa.

2. Subjektivno i objektivno opisivanje osobe

Ključni pojmovi: opis, subjektivni opis osobe.

Obrazovna postignuća: razlikovati subjektivni od objektivnoga opisa osobe; stvarati subjektivni opis osobe (usmeni i pisani).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: zapažati zbilju oko sebe (bića, stvari, pojave...); promatrati njihova obilježja radi cjelovitijeg doživljaja zbilje koja čovjeka okružuje i sebe u toj stvarnosti (subjektivni i objektivni odnos prema zbilji); potraga za unutrašnjim svijetom misli, slika i osjećaja, trenutno svojega ja u svijetu; uvidjeti važnost misli i osjećaja na način opisivanja i tumačenja nekih stvarnosti; osvješćivati mogućnost pristranosti u svakodnevnome opisivanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati uvodni tekst; uočavati i razlikovati elemente subjektivnog i objektivnog opisa osobe; objasniti pojmove subjektivan i objektivan; opisivati služeći se planom opisa.

3. Pripovijedanje u prvoj i trećoj osobi

Ključni pojmovi: pripovijedanje u prvoj osobi, pripovijedanje u trećoj osobi.

Obrazovna postignuća: razlikovati pripovijedanje u prvoj i trećoj osobi prema sudjelovanju u događaju; pripovijedati o nekome događaju kao sudionik (prva osoba) i nesudionik (treća osoba).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razlikovati subjektivno i objektivno pripovijedanje o sebi i svijetu (pogled na svijet); razvijati vještinu aktivnog slušanja radi zamjećivanja pripovijedanja u prvoj i trećoj osobi prema sudjelovanju u događaju; razvijati sposobnost prosuđivanja, razmišljanja, promatranja i samostalnog djelovanja, pronalaziti sebe i svoju osobnost, poticati uljudbenu komunikaciju.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati dva teksta; razlikovati pripovijedanje u prvoj i trećoj osobi.

4. Stvaralačko prepričavanje

Ključni pojmovi: prepričavanje, uvođenje novih elemenata u pripovijedanje (događaj, lik).

Obrazovna postignuća: prepričavati izmijenjene ili dopunjene priče uvodeći novi događaj i likove.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razumijevati vrijednosti rekreativnog pripovijedanja u životu (zanimljivost, duhovitost)razvijati svijest o važnosti svrsishodnog, razumljivoga i jasnoga načina izražavanja; razvijati sposobnost uočavanja dobrog a i lijepoga u svakodnevnicima; razvijanje sposobnosti optimističnoga gledanja na pojave i događaje u životnoj svakodnevnicima.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati kraći pripovjedni tekst; analizirati tekst; uvoditi nove događaje i likove u tekst; raspravljati o novom tekstu.

5. Pismo kao vrsta teksta

Gljučni pojmovi: osobno (intimno) pismo.

Obrazovna postignuća: upoznati obilježja osobnoga pisma, upoznati stilska obilježja osobnoga pisma.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati vještinu pisanog komuniciranja; otkrivanje važnosti intimnoga (osobnoga) pisma; razvijati sposobnost izražavanja i dopisivanja; razvijanje želje za pisanom riječi.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati uvodni tekst (pismo); motivirati učenike da napišu pismo prijatelju; ukazivati na potrebu stilskog obilježja pisma.

6. Pisanje i izgovor prijedloga, priloga, veznika i čestica

Gljučni pojmovi: prijedlozi *k(a)*, *s(a)*; prijedlozi *na*, *o*, *pri*, *u* uz lokativ i akuzativ; prilozima *gdje*, *kamo*, *kuda*; čestica *put*.

Obrazovna postignuća: pravilno rabiti prijedloge *k/ka* ispred riječi koje počinju sa *k* i *g* ili suglasničkim skupom koji završava na *k* i *g* (*ka* školi, *ka* zgradi), *s(a)* (*sa* mnogom) u govoru i pismu; prepoznavati i razlikovati akuzativ i lokativ (*na*, *o*, *pri*, *u*); pravilno rabiti i razlikovati priloge *gdje*, *kamo*, *kuda* u govoru i pismu; pisati česticu *put* uz redne brojeve.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati sposobnost i vještine komuniciranja u pisanome i usmenome obliku poštujući gramatičku normu i pravopis.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst zasićen prijedlozima, prilozima, veznicima, česticama; čitati tekst; ukazivati na poštivanje izgovorenih cjelina.

7. Izgovor i pisanje riječi s glasovima *ije*, *je* (umanjenice i komparativi)

Gljučni pojmovi: glasovi *ije*, *je*.

Obrazovna postignuća: slušno razlikovati, pravilno izgovarati i pisati umanjene i komparative s obzirom na glasove *ije/je*; služiti se pravopisom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati sposobnosti i vještine primjene stečenih znanja u novonastalim situacijama (slušanje, govorenje, razgovaranje, čitanje i pisanje); služiti se pravopisom (snalaženje u pravopisnom rječniku) u skladu s obazrivo postignućima i dobi učenika; stvaranje povoljnoga stava prema književnom jeziku- službenom jeziku Hrvata u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: pri predočavanju duljine jata služiti se ikavicom npr. *mliko*; izražajno čitati pjesme zasićene skupovima *ije/je e/i*.

8. Pisanje superlativa

Gljučni pojmovi: sastavljeno pisanje superlativa, pisanje dva glasaj jedan do drugoga.

Obrazovna postignuća: primijeniti pravila o pisanju superlativa; primijeniti pravila o pisanju dva glasaj jedan do drugog.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu usvajanja pravopisne norme; razvijanje radoznalosti za nepoznatim; razvijanje sigurnosti u sebe.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati polazni tekst zasićen pridjevima u superlativu; uočiti pridjeve u superlativu; navoditi učenike na zaključak o pravilnom pisanju superlativa; objasniti pravilo o pisanju dva glasa jedan do drugoga.

9. Pisanje velikoga početnoga slova

Gljučni pojmovi: veliko početno slovo u nazivima planeta, kontinenta, oceana, država, zemalja, naroda i naseljenih mjesta (zavičaj).

Obrazovna postignuća: primjenjivati pravopisnu normu u pisanju velikoga početnoga slova u nazivima planeta, kontinenta, oceana, država, zemalja, naroda i zavičajnih mjesta s obzirom na zavičajnu pripadnost i najčešćih primjera.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti upotrebu usvajanja pravopisne norme radi uporabe u svakodnevnome pisanju i čitanju, primjenjivati pravopisnu normu u drugim nastavnim predmetima (zemljopis, povijest...); služiti se pravopisom (snalaženje u propisanome rječniku) u skladu s obrazovnim postignućima i dobi učenika; stvaranje povoljnoga stava prema književnome jeziku, službenom jeziku Hrvata u BiH; promicati

razumijevanje i poštivanje drugih i drugačijih; razvijati ljubav prema svim narodima; razvijati radoznalost za novim i nepoznatim.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati polazni zasićen nazivima; primjenjivati pravilo o pisanju velikog početnog slova u nazivima planeta, kontinenta, država, naroda; uočavati nazive pisane velikim slovom; poticati djecu na samoispričavanje.

10. Rečenični znakovi

Gljučni pojmovi: zarez ispred veznika a i ali; zarez iza usklika i riječi u vokativu.

Obrazovna postignuća: pisati veznike a i ali u rečenicama u skladu s pravopisom; pisati zarez iza usklika na početku rečenice; pisati zarez iza riječi u vokativu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: poučiti primjeni stečenih znanja u novonastalim situacijama (kreativno pisanje); uočiti važnost malih i naizgled beznačajnih stvari u životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst zasićen zarezima; objasniti pravilo o pisanju zarezima; vršiti ispravke u parovima.

11. Slušanje, izgovor i pisanje riječi s provedenim glasovnim promjenama

Gljučni pojmovi: riječ, glasovne promjene, pravopis.

Obrazovna postignuća: slušno razlikovati, pravilno izgovarati i pisati riječi u kojima su provedene glasovne promjene; služiti se pravopisom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: stjecati sposobnost primjene stečenih znanja u novonastalim situacijama u govoru i pisanju; razvijati jezične sposobnosti u svakodnevnoj komunikaciji.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst u kojemu će biti riječi s provedenim glasovnim promjenama; uočavati glasovne promjene; vježbati pisanje i izgovaranje tih riječi.

12. Slušanje i interpretativno čitanje književnih tekstova

Gljučni pojmovi: interpretativno čitanje lirskih, pripovjednih i dramskih tekstova.

Obrazovna postignuća: zamjećivati razlike u doživljaju književnoumjetničkoga djela s obzirom na različite govorne interpretacije; izraziti doživljaj djela prikladnim interpretativnim čitanjem (služeći se vrijednotama govorenoga jezika).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati i njegovati kulturu slušanja; zapažati vrijednost vrijednota govornoga jezika prigodom čitanja i slušanja odabranih tekstova; razvijati svijest o važnosti, vrijednosti i ljepoti hrvatskog jezika u književnosti; doživjeti radost slušanja i čitanja književnoumjetničke riječi; razvijati njegovani bogat jezični izraz; razvijati ljubav prema hrvatskomu jeziku.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušati književno umjetnički tekst; čitati književno umjetnički tekst.

13. Slušanje književnih i neknjiževnih tekstova

Gljučni pojmovi: književni i neknjiževni tekstovi.

Obrazovna postignuća: razlikovati književne i neknjiževne tekstove na temelju slušnoga primanja (repcije); zamjećivati ulogu pridjeva i imenica te slikovitih izraza u tekstu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati i njegovati kulturu slušanja; razumjeti značenje poruka prilikom slušanja odabranih tekstova; razvijati svijest o važnosti, vrijednosti i ljepoti hrvatskoga jezika u književnim i neknjiževnim tekstovima; steći radost slušanja književnoumjetničke riječi; poticati na otkrivanje estetskih vrijednosti književnoumjetničkih tekstova s obzirom na neknjiževnoumjetničke tekstove; razvijanje njegovanog i bogatog jezičnoga izraza.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati jedan književni i jedan ne književni tekst; zamjećivati razlike na temelju repcije.

NASTAVNO PODRUČJE

KNJIŽEVNOST

TEME

1. Književnost

Gljučni pojmovi: književni rodovi (lirika, epika, drama), književna vrsta.

Obrazovna postignuća: znati uočiti razliku među književnim rodovima (epika, lirika, drama), s obzirom na vanjski oblik, kao i usvojiti...; znati razliku između poezije i proze.

Prijedlozi za metodičku obradu: navoditi učenike da samostalnim čitanjem zapažaju različite osobine književnih rodova i književnih vrsta, kako na satu tako i za domaću lekturu; izraditi plakat o svakom književnom radu koji

će se tijekom godine nadopunjavati novim književnim vrstama; učenici samostalnim radom zaključuju o razlikama među književnim rodovima i vrstama kao i u poeziji i prozi (stih, pripovjedni tekst).

2. Obilježja pripovijedanog teksta

Ključni pojmovi: proza, pripovijedanje, događaj/radnja, osnovna misao.

Obrazovna postignuća: znati zapaziti da pripovjedni tekst pripovijeda o radnji; zapaziti osnovnu misao teksta

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenike za recepciju proznog književnog djela; poticati ih na samostalno čitanje i analizu tijeka i redosljeda događaja u fabuli pripovjednog teksta; navoditi ih da prilikom čitanja i analize proznog pripovjednog književnog djela zapažaju osnovnu misao kroz ispričane događaje i doživljaje te analizom postupaka likova u pripovjednom tekstu; analizom proznog djela učenici samostalno ponavljaju obrađene sadržaje.

3. Fabula i dijelovi fabule

Ključni pojmovi: priča (fabula), poglavlje.

Obrazovna postignuća: znati prepoznati i imenovati dijelove fabule, uvod i zaplet (početak radnje, razvoj radnje, vrhunac) i rasplet; uočiti poglavlje u širem pripovjednom tekstu (npr. dječji roman).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati književna djela s jasnim fabularnim djelom, kako na satima u nastavi, tako i za domaću lektiru; navoditi učenike da samostalno zapažaju dijelove fabule i imenuju ih uklopiti se u unutarpredmetnu korelaciju u jezičnom izražavanju (usmenom i pismenom) i poticati učenike na samostalno stvaranje priče s jasnim dijelovima fabule.

4. Način pripovijedanja

Ključni pojmovi: pripovijedanje u 1. i 3. osobi, pripovijedanje, opisivanje, dijalog, monolog.

Obrazovna postignuća: uočiti razliku između pripovijedanja u 1. i 3. osobi; zapaziti odnos pripovjedne osobe prema pripovijedanome i navesti primjere iz teksta; razlikovati dijelove pripovijedanoga teksta od opisa, dijaloga i monologa.

Prijedlozi za metodičku obradu: na primjerenom književnom tekstu učenici samostalno zapažaju razlike u načinima pripovijedanja, kako u obradi novih pripovjednih vrsta tako i u djelima dom. lektire; učenici samostalno prepričavaju prip. tekst u 1. i u 3. licu, a tako i na satovima usmenog i pismenog izračunavanja i stvaranja.

5. Lik u književnom djelu

Ključni pojmovi: karakterizacija likova (govorna i etička), glavni i sporedni likovi u romanu ili priči, portret lika.

Obrazovna postignuća: znati prepoznati i imenovati osobine likova u proznom tekstu; opisati navedene karakterizacije primjerima iz teksta; znati uočiti razliku između glavnih i sporednih likova; zapaziti opis vanjskog izgleda lika (portret).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene prozne tekstove (priče i romane), uočavati likove, njihovo ponašanje, međusobne odnose; učenici u analizi književnog djela samostalno zapažaju dijelove teksta o likovima: psihološke i etičke karakteristike, a tako i portrete likova; raspravljati o likovima i njihovim karakteristikama, ističući pozitivnost; samostalno učeničko uočavanje glavnih i sporednih likova u književnom djelu; u korelaciji s Likovnom kulturom nacrtati portret nekog lika.

6. Prozne vrste

Ključni pojmovi: pustolovni roman, roman za djecu.

Obrazovna postignuća: znati prepoznati osobine pustolovnog romana i romana za djecu; uočiti gl. trenutke fabule; okarakterizirati lik (govorno i etički); uočiti odnose među likovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati na satu ulomke iz pustolovnih i romana za djecu te nastojati da učenici samostalno zapaze osobine tih vrsta romana tijekom analize tekstova, uočavati glavne trenutke fabule, likove i odnose među likovima; izdvajati razlike navedenih vrsta romana i navoditi učenike na samostalno čitanje za domaću lektiru; izraditi tematski plakat o svakoj navedenoj književnoj vrsti koja će se tijekom godine nadopunjavati koristeći se školskom i gradskom knjižnicom

7. Preneseno značenje u književnom djelu

Ključni pojmovi: preneseno značenje, pjesnička slika u književnom djelu, poslovice, zagonetka.

Obrazovna postignuća: znati zapaziti pojam prenesenog značenja izraženog personifikacijom i pjesničkom slikom u književnom djelu kao i u poslovicama i zagonetkama.

Prijedlozi za metodičku obradu: pojasniti pojam prenesenog značenja na primjerima prigodnog književnog teksta bogatog personifikacijama, koje učenici samostalno zapažaju; navoditi učenike da samostalno zapažaju pjesničke slike s prenesenim značenjem prilikom obrade, analize i čitanja domaće lektire; navoditi učenike na

samostalno prikupljanje, zapisivanje i tumačenje poslovice i zagonetki u svojoj obitelji i okruženju; analizirati prikupljanje zagonetke i poslovice na satovima u školi.

8. Narodna (usmena) i umjetnička književnost (pojmovi)

Ključni pojmovi: narodna(usmena); umjetnička književnost (književnost po postanku).

Obrazovna postignuća: znati odrediti književno djelo po postanku; prepoznati i odrediti književno djelo narodnog književnog stvaralaštva te umjetničko (piščevo) književno djelo (npr. narodna i umjetnička pjesma, narodna i umjetnička priča...).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerena književne tekstove narodne i umjetničke književnosti kojom prilikom učenici zapažaju razliku u autorstvu tih književnih djela; motivirati učenike za samostalno čitanje nekih književnog djela za domaću lekturu; u razredu improvizirati nastanak usmene predaju da bi učenici što lakše shvatili njezin duh i značenje.

9. Lirsko pjesništvo

Ključni pojmovi: lirski pjesma, sastav (kompozicija), lirski slika, motiv, ritam prema vrsti stiha (slobodni i vezani) i stiha prema broju slogova.

Obrazovna postignuća: uočiti osobine lirski slike kao kompozicijski uže pjesničke cjeline; otkriti motive u lirskim slikama; razlikovati vezani i slobodni stih; imenovati vrstu stiha prema broju slogova; zapaziti ritam u vezanom i slobodnom stihu.

Prijedlozi za metodičku obradu: navesti učenike na zapažanje slika u prirodi i njihovu percepciju u lirskoj pjesmi i na samostalno zapažanje istih u analizi lirskih pjesama; učenici samostalno zapažaju motive u lirskim slikama (više osnovnih motiva u lirskoj slici); čitanje pjesama s rimovanim (vezanim) i slobodnim stihom, koji učenici samostalno zapažaju; samostalno učeničko zapažanje dužine stihova.

10. Stilska izražajna sredstva

Ključni pojmovi: epitet, onomatopeja, suprotnost (kontrast).

Obrazovna postignuća: zapaziti i imenovati stilska sredstva u pjesničkom (lirskom) i pripovjednom tekstu; razlikovati epitet od pridjeva (epitet, ukrasni pridjev).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati opisne tekstove prigodnih književnih djela te pojasniti epitet (ukrasni pridjev) i navoditi učenike da ih samostalno pronalaze u tekstu; analiza opisnog teksta u kojem samostalnim radom učenici pronalaze primjere onomatopeja, oponašanja zvukova iz prirode; koristiti snimljene zvučne zvukove iz prirode i imenovati ih; čitati i analizirati suprotne opisne slike za poimanje suprotnosti (kontrasta); navoditi učenike da i sami koriste stilska sredstva u izražavanju.

11. Tematska i vrstovna podjela lirskih pjesama

Ključni pojmovi: patriotska (domoljubna i rodoljubna) pjesma, opisna (pejzažna) pjesma, ljubavna pjesma, himna, haiku.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razlikovati patriotsku, opisnu i ljubavnu pjesmu s obzirom na osnovni motiv i osnovne osjećaje pjesme; poznavati osobine hrvatske himne; zapaziti osobine haiku poezije.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene vrste patriotskih, ljubavnih i opisnih lirskih pjesama u kojima učenici zapažaju razlike analizom osnovnih motiva i izraženih osnovnih osjećaja; čitati, analizirati i slušati hrvatsku himnu „Lijepa naša“ i navoditi učenike na samostalno zapažanje ritma, tona i osnovni osjećaja himne, kao i osnovnih motiva; čitati, analizirati na prigodnim primjerima osobine haiku poezije; napraviti plakat o tematskoj i vrstovnoj podjeli lirskih pjesama.

12. Drama

Ključni pojmovi: dramski tekst (pojam), igrokaz, likovi u dramskom tekstu.

Obrazovna postignuća: uočiti osobine dramskog teksta; izvođenje na pozornici (dijalog, monolog, didaskalije); znati obilježja kraćeg dramskog djela za djecu - igrokaz; zapaziti sukob između glavnih i sporednih likova (protagonisti i antagonisti).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje i analiziranje prigodnog dramskog teksta (igrokaza) i zapaziti od strane učenika dijalog kao način izražavanja u dramskom tekstu; učenici samostalno zapažaju likove, njihov sukob i sadržajnu namijenjenost igrokaza dječjem uzrastu-namjena izvedbe na pozornici; improvizirati dramatizaciju igrokaza u razredu pojasniti ulogu didaskalija, dijaloga i monologa - gluma; posjetiti kazalište i pogledati igrokaz.

13. Prijedlog autora tekstova za čitanke

Andersen, Hans Christian
Bashevis Singer, Isaac
Bećirbačić, Mirza

Berkić, Ismet
Brlić-Mažuranić, Ivana
Calvino, Italo

Cesarić, Dobriša
Ćorović, Svetozar
Galović, Fran
Hromadžić, Ahmet
Ivančan, Dubravko
Ivanković, Željko
Jakovljević, Ilija
Jakovljević Ljubušak, Petar
Jurkić, Štefa
Kenović-Salihović, Fikreta
Kikić, Hasan
Kolumbić, Tin
Kordić, Nikola
Kranjčević, S. S.
Krilov, Ivan A.
Krklec, Gustav
Kušan, Ivan
Lagerlöt, Selma
Lovrak, Mato
Lukić, Dragan
Matutinović-Car, Ljerka
Mihanović, Antun
Molnar, Ferenc
Narodne (usmena) književnost
Nazor, Vladimir

14. Prijedlog autora književnih djela za lektiru

Balog, Zvonimir
Bajke (izbor)
Basne (izbor)
Ćopić, Branko
Kričić, Zlatko
Kulenović, Skender
Kušan, Ivan
Lagerlöf, Selma
Lovrak, Mato
Matošec, Milivoj
Molnar, Ferenc
Narodna (usmena) književnost
Pandžo, Šukrija
Puškin, A. S.
Ramljak, Ivan I.
Šimunović, Dinko
Truhelka, Ćiro
Twain, Mark
Verne, Julies
Vitez, Grigor

Izbor autora i lektire, primjerene razvojnoj dobi učenika, na hrvatskome jeziku.

Paljetak, Luko
Parun, Vesna
Poslovice
Preradović, Petar
Prosenjak, Božidar
Puškin, Aleksandar S.
Ramljak, Ivan Iće
Šale
Šenoa, August
Šimunović, Dinko
Šop, Nikola
Škrinjarić, Svjetlana
Tadijanović, Dragutin
Taritaš, Milan
Tica, Milka
Truhelka, Ćiro
Truhelka, Jagoda
Twain, Mark
Vasiljev, Dušan
Vuletić, Anđelko
Zagonetke

**Izbor autora i književnih tekstova, izbor kraćih
dramskih tekstova i izbor tekstova iz zavičajne
književnosti, primjerenih razvojnoj dobi učenika,
na hrvatskome jeziku.**

NASTAVNO PODRUČJE

MEDIJSKA KULTURA

TEME

1. Mediji

Ključni pojmovi: mediji (pojam) - prijenosnici poruka, vrste medija.

Obrazovna postignuća: znati nabrojiti više vrsta medija; navesti primjere za proces priopćavanja (pošiljatelj-poruka, mediji-primatelj poruka).

Prijedlozi za metodičku obradu: pojasnite pojam medija (prijenosnika poruka); u dijalogu s učenicima ponoviti prethodno znanje o medijima; navoditi učenike na čitanje dnevnih novina, slušanje radijske emisije, gledanje televizijskih emisija, služenje internetom itd; učenici samostalno zapažaju razliku između pojedinih vrsta medija i sami ih razvrstavaju praveći plakat s vrstama medija i popunjavajući ga tijekom godine.

2. Filmski rodovi

Ključni pojmovi: animirani film, dokumentarni film, igrani film, povijesni osvrt na postanak i razvoj filma.

Obrazovna postignuća: razlikovati, prepoznati i imenovati filmske rodove; usvojiti bitne povijesne činjenice u nastanku i razvoju filma.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati film: uvod u film; pročitati, protumačiti i usvojiti neke činjenice o povijesti i razvoju filma; potaknuti učenike na razgovor i uočavanje razlike među filmskim radovima na primjerima gledanih animiranih, dokumentarnih i igranih filmova; zapažati i zabilježiti odgojnu ulogu filma u životu čovjeka.

3. Animirani film

Ključni pojmovi: animacija (crtež ili predmet u pokretu).

Obrazovna postignuća: razlikovati i prepoznati osnovne obilježja animacije; razlikovati crtani od lutkarskog filma.

Prijedlozi za metodičku obradu: po mogućnosti pogledati nekoliko animiranih (crtanih i lutkarskih) filmova i uočiti ulogu animacije u nastanku animiranog filma; uočiti i prikazati razliku u animaciji crteža i lutke ili predmeta u animiranom filmu; poticati učenike na pripovijedanje o zamišljanjima i maštanjima; opisati likove, mjesta i događaje iz animiranih filmova.

4. Tisak

Ključni pojmovi: vrste tiska.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razlikovati različite vrste tiska i tiskovina.

Prijedlozi za metodičku obradu: pregledati različite vrste tiskovina i čitanjem na satu upoznati se s njihovim sadržajem te poticati učenike na razlikovanje i prepoznavanje različitih vrsta tiska i tiskovina; razvijati znatiželju za čitanjem tiska i isticati ulogu medija u životu čovjeka; posjet čitaonici.

5. Kazalište

Ključni pojmovi: izražajna sredstva kazališne umjetnosti: govor, gluma, scena, kostimografija, povijesni osvrt na razvoj kazališne umjetnosti.

Obrazovna postignuća: usvojiti neke važnije povijesne činjenice o razvoju kazališne umjetnosti; zapaziti suprotstavljene likove; prepoznati izražajna sredstva u predstavi: scenografija, kostimografija, rasvjeta...

Prijedlozi za metodičku obradu: po mogućnosti posjetiti kazalište i pogledati kazališnu predstavu; potaknuti učenike da gledanjem predstave uočavaju ulogu glumca i izražajnih sredstava kazališne umjetnosti: govor, gluma, scena, kostimografija; razgovarati s učenicima o gledanoj predstavi; razgovarati o likovima i njihovoj karakterizaciji te zapažati glavne i sporedne likove; uočavati i diskutirati o razlikama između uloge glumca u filmu i kazališnoj predstavi; improvizirati i izvesti kraći igrokaz u razredu.

6. Prijedlog filmova

(navedeni su ponajprije animirani filmovi jer se oni obrađuju u 6. razredu)

Što je film: Uvod u film

Dovniković, B. : *Znatiželja*

Vukotić, D.: 101 crtež

Disney, W.: po izboru

Tadej, Vladimir: *Družba Pere Kvržice* (igrani film)

Izbor suvremenih, dokumentarnih i animiranih filmova u BiH.

SEDMI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIK

TEME

1. Vrste zamjenica

Ključni pojmovi: vrste zamjenica: osobne, posvojne, povratna, povratno-posvojna, pokazne.

Obrazovna postignuća: prepoznati i pravilno rabiti posvojne, povratne, povratno-posvojne i pokazne zamjenice u svim oblicima; sklanjati osobne zamjenice.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: sustavno i postupno spoznavati važnost vrijednosti i ljepotu hrvatskoga jezika; razvijati svijest o nužnosti učenja slovnice hrvatskoga jezika budući da znanje o jeziku utječe na razvijanje sposobnosti jezičnoga izražavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst zasićen zamjenicama; u tekstu prepoznavati i razlikovati zamjenice; vježbati sklonidbu zamjenica.

2. Glagoli po predmetu radnje

Ključni pojmovi: prijelazni i neprijelazni glagoli, povratni glagoli.

Obrazovna postignuća: prepoznavati glagole po predmetu radnje (tj. po imenskoj riječi u akuzativu); razlikovati prijelazne i neprijelazne glagole; prepoznavati povratne glagole; rabiti glagole po predmetu radnje u skladu s normom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati svijest o izražajnim mogućnostima hrvatskoga jezika; osvijestiti potrebu za primjenom gramatičke norme u svakodnevnom govoru i pisanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: polazni tekst zasićen glagolima; izdvajati glagole među drugim riječima; objasniti razliku između prijelaznih, neprijelaznih i povratnih glagola.

3. Glagoli po vidu

Ključni pojmovi: glagolski vid, svršeni i nesvršeni glagoli.

Obrazovna postignuća: razlikovati svršene i nesvršene glagole; uočavati i razlikovati najčešće vidске parove.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: ovladati hrvatskim standardnim jezikom, tj. razvijati jezične komunikacijske sposobnosti i vještine kao temelj za učenje tijekom čitavog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: polazni tekst zasićen glagolima; izdvajati glagole među drugim riječima; objasniti razliku između svršenih i nesvršenih glagola.

4. Infinitiv

Ključni pojmovi: infinitiv, infinitivna osnova i završetci.

Obrazovna postignuća: prepoznati infinitiv i njegove završetke; razumjeti ulogu infinitiva u tvorbi glagolskih oblika; razumjeti ulogu infinitiva u dopuni glagola.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati jezične sposobnosti u govornoj i pisanoj uporabi jezika u svim funkcionalnim stilovima; primjenjivati stečena gramatička znanja pri učenju stranih jezika.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti građu o glagolima; pisati tekst zasićen infinitivima; izdvajati glagole u infinitivu; objasniti značenje i tvorbu infinitiva.

5. Glagolski pridjevi i glagolska imenica

Ključni pojmovi: glagolski pridjev: glagolski pridjev radni, glagolski pridjev trpni, glagolska imenica.

Obrazovna postignuća: prepoznavati i tvoriti glagolske pridjeve; razlikovati i pravilno rabiti radni i trpni pridjev; prepoznavati glagolske imenice sa završetkom *-nje*; razlikovati i pravilno rabiti infinitiv i glagolsku imenicu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvješćivati važnost znanja hrvatskoga jezika kao općeg kulturnog dobra; ovladati gramatičkim znanjem radi lakšeg ovladavanja ortoepskom i ortografskom normom.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti građu o glagolima, imenicama i pridjevima; pisati tekst zasićen glagolskim pridjevima i glagolskim imenicama; izdvajati glagolske pridjeve i glagolske imenice; objasniti tvorbu i značenje; prepoznavati glagolske imenice sa završetkom *-nje*.

6. Izricanje sadašnjosti prezentom

Ključni pojmovi: prezent, sprezanje (konjugacija), prezent pomoćnih glagola.

Obrazovna postignuća: prepoznati prezent, razumjeti njegovo osnovno značenje; spreziati glagole u prezentu prema morfološkim obilježjima (osoba i broj); usvojiti prezent pomoćnih glagola; prikladno rabiti prezent u govorenju i pisanju.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati potrebu primjene gramatičke norme u govoru i pismu; osvijestiti potrebu za njegovanjem književnoga jezika u svakodnevnim komunikacijskim situacijama; razviti potrebu za očuvanjem vrijednosti hrvatskoga jezika, službenoga jezika Hrvata u BiH; uvidjeti važnost sadašnjosti; uočiti povezanost i međuovisnost prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati s učenicima o tome što se događa danas; pisati tekst zasićen glagolima u prezentu; upoznati ih i izdvojiti prezent; objasniti značenje i tvorbu prezenta; naučiti prezent pomoćnih glagola; prepoznati i razumjeti glasovne promjene.

7. Izricanje prošlosti perfektom

Gljučni pojmovi: perfekt, krnji perfekt.

Obrazovna postignuća: prepoznati perfekt, razumjeti njegovo osnovno značenje; vladati oblicima perfekta pomoćnih glagola; prikladno rabiti perfekt u govorenju i pisanju; razlikovati prezent i perfekt u govorenju i pisanju.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati interes za učenje slovnice hrvatskoga jezika; poticati učenje standardnoga idioma radi razumijevanja književnoumjetničkih i neknjiževnoumjetničkih tekstova svakodnevne stvarne komunikacije; uočiti važnost prošlosti; uočiti povezanost i međuovisnost prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati s učenicima o događajima iz prošlosti kojih se rado sjećaju; pisati tekst zasićen glagolima u perfektu; izdvojiti glagole u perfektu; objasniti značenje i tvorbu perfekta; uočiti i pravilno rabiti perfekt pomoćnih glagola.

8. Izricanje prošlosti aoristom, imperfektom i pluskvamperfektom

Gljučni pojmovi: aorist, imperfekt, pluskvamperfekt.

Obrazovna postignuća: prepoznavati aorist i imperfekt kao jednostavne glagolske oblike; prepoznati pluskvamperfekt kao složeni glagolski oblik; razumjeti njihovo osnovno značenje; usvojiti aorist i imperfekt pomoćnoga glagola biti; prepoznavati aorist i imperfekt pomoćnoga glagola htjeti; moći zamjenjivati aorist, imperfekt i pluskvamperfekt perfektom; moći proizvoditi oblike glagola koji se u aoristu, imperfektu i pluskvamperfektu najčešće rabe.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati svijest o izražajnim mogućnostima hrvatskoga jezika; otkriti stilske vrijednosti i raznolike mogućnosti izricanja misli, osjećaja i činjenica hrvatskim književnim jezikom osobito u književnoumjetničkim tekstovima; uočiti važnost prošlosti; uočiti povezanost i međuovisnost prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o perfektu; pisati tekst zasićen glagolima u aoristu, imperfektu i pluskvamperfektu; izdvajati glagole u aoristu, imperfektu, pluskvamperfektu; objasniti značenje i tvorbi aorista, imperfekta, pluskvamperfekta; vježbati jednostavne i slične glagolske oblike.

9. Izricanje budućnosti futurom

Gljučni pojmovi: futur prvi, futur drugi.

Obrazovna postignuća: prepoznati, razlikovati, pravilno pisati i izgovarati futur prvi i drugi; razumijevati njihova značenja i tvorbe; samostalno spreziati glagole u futuru prvome; zamjenjivati futur drugi svršenim prezentom; preoblikovati prezent u oba futura.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati svijest o potrebi učenja slovnice radi uspješnoga snalaženja u svakodnevnim priopćajnim situacijama, govornim i pisanim; uočiti važnost budućnosti; uočiti povezanost i međuovisnost prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati s djecom o tome što misle da će se događati u budućnosti; pisati tekst zasićen glagolima u futuru prvom i futuru drugom; otkrivati u tekstu glagole u futuru; upozoriti i naučiti učenike koje su razlike između futura prvog i futura drugog; objasniti značenje i tvorbu futura prvog i futura drugog.

10. Izricanje zapovijedi i molbe imperativom

Gljučni pojmovi: glagolski način, imperativ.

Obrazovna postignuća: prepoznati imperativ kao glagolski način, razumjeti njegovo osnovno značenje, razumjeti njegovu tvorbu; iskazivati zapovijed i molbu imperativom; prepoznati imperativ u rečenici; razlikovati istobličnice imperativa i prezenta u rečenici.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: komunikacijski osposobiti učenike kako bi razvili svoje jezične sposobnosti i ovladati različitim jezičnim vještinama da se jezikom što bolje služe; razvijati lingvističku svijest,

odnosno znanje o jeziku; poticati i razvijati uljudbenu komunikaciju, empatijske odnose među ljudima; uočiti važnost i svrhu zapovijedi u životu (kao upute i savjete).

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti o glagolima; pisati uvodni tekst; prepoznati i izdvojiti imperativ; objasniti značenje i tvorbu imperativa.

11. Izricanje želje kondicionalom

Ključni pojmovi: kondicional prvi, kondicional drugi.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razlikovati kondicional prvi i drugi te njihovu tvorbu; pravilno rabiti kondicional prvi u govorenju i pisanju za izricanje želje i molbe.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: poticati i razvijati uljudbenu komunikaciju, empatijske odnose među ljudima; razvijati svijest o potrebi učenja slovnice radi uspješnoga snalaženja u svakodnevnim priopćajnim situacijama (govornim i pisanim), razvijanje želje za postizanjem viših ciljeva; usmjeravanje želje prema plemenitim ciljevima; suzbijanje egoističnosti i razvijanje osjetljivosti za poštivanje ne samo svojih već i tuđih želja i potreba.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti o glagolima; pisati uvodni tekst zasićen kondicionalima; izdvojiti kondicional prvi i kondicional drugi; objasniti značenje i tvorbu kondicionala prvog i kondicionala drugog; vježbati kondicional prvi i kondicional drugi u govorenju i pisanju.

12. Vrste predikata

Ključni pojmovi: glagolski i imenski predikat.

Obrazovna postignuća: prepoznati imenski predikat; prepoznati imenski predikat u različitim glagolskim oblicima; razlikovati imenski od glagolskoga predikata.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati jezične sposobnosti i komunikacijske vještine koje će učenicima omogućiti da postanu jezično osposobljene osobe i koriste se stečenim gramatičkim znanjem u različitim situacijama u školi i životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o predikatu; pisati tekst u kojemu će biti i glagolski i imenski predikat; razlikovati imenski i glagolski predikat; objasniti imenski predikat.

13. Rečenični i pravopisni znakovi: trotočje, izostavnik, crtica, zagrada

Ključni pojmovi: trotočje, izostavnik, crtica, zagrada.

Obrazovna postignuća: prepoznati trotočje, zagrade u tekstu kao rečenične znakove i crticu kao pravopisni znak; razumjeti njihovu uporabu; pravilno pisati trotočje, izostavnik, crticu, zagrade i znati ih ostvariti u čitanju; pravilno pisati veliko i malo slovo iza razgodaka.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu usvajanja pravopisne norme radi uporabe u svakodnevnome pisanju i čitanju; učiti ih primjeni pravopisne norme u drugim nastavnim predmetima (zemljopis, povijest...); služiti se pravopisom (snalaženje u pravopisnom rječniku) u skladu s obazrivim postignućima i dobi učenika; stvaranje povoljnoga stava prema standardnome književnome jeziku, službenome jeziku Hrvata u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o zarazu; pisati tekst zasićen pravopisnim znakovima; prepoznati trotočje, izostavnik, crticu, zagradu; objasniti njihovu ulogu u tekstu; vježbati izražajno čitanje.

14. Veliko početno slovo u imenima pokrajina i krajeva, dijelova naselja, trgova, ulica **Ključni pojmovi:** višečlani nazivi pokrajina i krajeva, dijelova naselja, ulica i trgova.

Obrazovna postignuća: pravilno pisati veliko početno slovo u višečlanim imenima pokrajina i krajeva te dijelova naselja (gradske četvrti, dijelovi sela, trgova, ulice, parkovi...); samostalno se koristiti pravopisom u pisanju velikoga početnoga slova.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu usvajanja pravopisne norme radi uporabe u svakodnevnome pisanju i čitanju; primjenjivati pravopisnu normu u drugim nastavnim predmetima (zemljopis, povijest...); služiti se pravopisom (snalaženje u pravopisnom rječniku) u skladu s obazrivim postignućima i dobi učenika; stvaranje povoljnoga stava prema književnome jeziku, službenome jeziku Hrvata u BiH; pobuđivanje radoznalosti za podrijetlo i značenje imena oblikovanih prostora oko sebe; razvijati sustavnost, urednost i individualnost u radu.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodno znanje o velikom slovu; pisati polazni tekst zasićen višečlanim nazivima; objasniti pravila o pisanju velikog slova u višečlanim nazivima; upućivati učenike na samoispripravljanje.

15. Početci hrvatske pismenosti

Ključni pojmovi: hrvatska pisma: latinica, glagoljica, ćirilica; Bašćanska ploča, prvotisak.

Obrazovna postignuća: razlikovati latinicu, glagoljicu, ćirilicu i znati osnovne podatke o njima; prepoznati pismo kojim je pisan tekst; znati ime i osnovne podatke Bašćanskoj ploči, prvoj hrvatskoj tiskanoj knjizi i jednome spomeniku na svakome pismu; imenovati i prepoznati najvažnije spomenike u svojem zavičaju, znati važne povijesne podatke o njima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati poštovanje prema pisanim spomenicima hrvatske kulture svijesti o važnosti poznavanja osnovnih povijesnih činjenica o razvoju hrvatskog jezika; razvijati svijest o važnosti čuvanja jezične baštine; izgrađivati povoljan stav prema jeziku kao djelu opće kulture; razvijati domoljubne osjećaje.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati o latinici i njezinu nastanku; razgovarati o osnovnim podacima o nastanku i razvoju glagoljice i ćirilice u hrvatskim krajevima; objasniti značaj Bašćanske ploče; razgovarati o najvažnijim spomenicima kulture u svojem zavičaju.

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIČNO IZRAŽAVANJE

TEME

1. Stvaralačko prepričavanje s promjenom gledišta

Ključni pojmovi: gledište, prepričavanje s promjenom gledišta.

Obrazovna postignuća: prepričavati tekst usmeno i pismeno mijenjajući gledište.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: stjecati sigurnost i samopouzdanje u različitim govornim situacijama; oblikovati stavove prema pročitanom tekstu; vrjednovanje i samovrjednovanje samostalnoga prepričavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: osmisлити poticaj za stvaralačko prepričavanje; prepričavati tekst usmeno i pismeno mijenjajući gledište.

2. Sažeto prepričavanje

Ključni pojmovi: sažeto prepričavanje, sažimanje, sažetak.

Obrazovna postignuća: sažimati tekst; sažeto prepričavati glavne događaje i bitne pojedinosti; samostalno oblikovati sažetak (usmeno i pisano).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: uočiti pojedinosti u pripovjednim tekstovima; razlikovati glavno od sporednih događaja radi jezgrovitog i jasnog svakodnevnoga komuniciranja; poticati stvaralaštvo učenika u govoru i pismu; osvijestiti važnost aktivnoga slušanja radi razumijevanja poruke; razvijati sposobnosti razlikovanja važnoga od manje važnoga.

Prijedlozi za metodičku obradu: predložiti tekst za sažeto prepričavanje; prepričati glavne događaje i bitne pojedinosti; usmeno i pismeno oblikovati sažetak.

3. Razgovor

Ključni pojmovi: službeni razgovor, privatni razgovor.

Obrazovna postignuća: razlikovati službeni od privatnoga razgovora; sudjelovati u dramskim improvizacijama službenoga i privatnoga razgovora poštujući osobitosti svakoga od njih.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: pripremiti učenike za kvalitetnu komunikaciju i spoznaju da je sloboda govora osnovno ljudsko pravo svake osobe; poštivati pravila kulturnoga razgovora; razvijati vlastite komunikacijske sposobnosti (aktivno slušanje, važnost pogleda, nekorištenje ružnih riječi, neismijavanje, lijepo oblikovanje rečenice...); razvijati svijest o važnosti trajnoga njegovanja vlastitoga načina vođenja razgovora.

Prijedlozi za metodičku obradu: kratko razgovarati o prethodnom danu; objasniti razliku između službenog i privatnog razgovora; ukazivati na poštivanje osobitosti službenog i privatnog razgovora i vježbanje u tim razgovorima.

4. Interpretativno čitanje i krasnoslov

Ključni pojmovi: interpretativno čitanje, krasnoslov.

Obrazovna postignuća: zamjećivati razlike u doživljaju književnoumjetničkoga teksta s obzirom na različite govorne interpretacije; izraziti doživljaj književnoumjetničkoga teksta prikladnim interpretativnim čitanjem; krasnosloviti.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati pozitivni književnoestetski stav i usaditi zanimanje za književnoumjetničku riječ u životu i potrebu za njom.

Prijedlozi za metodičku obradu: interpretativno čitati književne tekstove primjerene dobi učenika; krasnosloviti; ukazivati na poštivanje naglaska, intonacije i izgovornih cjelina i to vježbati.

5. Portret

Ključni pojmovi: vanjski i unutarnji opis lika, plan opisa.

Obrazovna postignuća: razlikovati vanjski od unutarnjeg opisa lika; portretirati lik na temelju prethodno stvorenoga plana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: upoznavajući obilježja likova iz književnih djela prepoznavati osobine ljudi u vlastitoj okolini; uspješno se sporazumijevati s drugim ljudima; uočavati obilježja njihova ponašanja, osjećaja i postupaka; razvijati kritički odnos prema djelovanju različitih ljudi; razvijanje sposobnosti promatranja, uživanja i izražavanja; razvijanje sposobnosti razumijevanja drugih i sućuti; Razvijanje uzornih odnosa.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati uvodni tekst; upravit plan opisa; opisivati drugu osobu na temelju prethodno stvorenoga plana.

6. Opis otvorenoga i zatvorenoga prostora

Gljučni pojmovi: pejzaž, otvoreni prostor, zatvoreni prostor, plan opisa.

Obrazovna postignuća: opisivati pejzaž, otvoreni i zatvoreni prostor na temelju prethodno stvorenoga plana opisa.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: zapažati pojedinosti prostora oko sebe radi osvještavanja bića, stvari i pojava u otvorenome i zatvorenom prostoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati dva teksta (otvoreni i zatvoreni opis prostora); napraviti plan opisa; temelju plana opisivati prostore iznutra i izvana (rad po grupama); analizirati učeničke radove.

7. Stvaralačko pisanje i interpretativno kazivanje viceva i anegdota

Gljučni pojmovi: stvaralačko pisanje (anegdote iz školskoga života), govorenje anegdota i viceva.

Obrazovna postignuća: stvaralački pisati na zadani poticaj (vođeno i samostalno); slušati i slušno doživljavati interpretaciju anegdote i vica; interpretativno kazivati anegdotu i vic.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: brinuti se o kulturi govorenja i slušanja govora drugih osoba; uočiti govorne vrjednute jezika (književnoga; zavičajnoga slenga) radi interpretativnoga kazivanja vica i anegdote; razvijati osjećaj za humor, smijeh i duhovitost, razvijati sposobnost uočavanja dobrog i lijepog u svakodnevnici; razvijati sposobnost optimističnoga gledanja na pojave i događaje u životnoj svakodnevnici (izbjegavanja neukusnih šala i dosjetka).

Prijedlozi za metodičku obradu: ispričati vic na temelju viđenog pri ulasku u učionicu; pričati i pisati što više viceva i anegdota i objasniti njihov značaj u životu čovjeka.

8. Dramatizacija pripovjednoga teksta

Gljučni pojmovi: dramatizacija, uloga, dijalog, monolog, didaskalije.

Obrazovna postignuća: preoblikovati pripovjedni tekst u dramski; uprizoriti dramatizirani tekst.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati stvaralaštvo; razvijati ljubav prema dramskom stvaralaštvu, glumi i kazalištu; razvijati sposobnost suradnje s drugima; uočavati važnost dobrih međuljudskih odnosa; razvijati sigurnost u vlastito umijeće; razvijati sposobnost poštivanja tuđih stajališta i mišljenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: interpretativno pročitati prikladan tekst; dramatizirati tekst; uprizoriti dramatizirani tekst.

9. Slušanje, izgovor i pisanje riječi s provedenim glasovnim promjenama

Gljučni pojmovi: riječi u kojima su provedene glasovne promjene.

Obrazovna postignuća: slušno razlikovati, pravilno izgovarati i pisati riječi u kojima su provedene glasovne promjene; služiti se pravopisom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: primjenjivati stečena znanja u novonastalim situacijama u govoru i pismu; razvijati jezičnu sposobnost u svakodnevnome sporazumijevanju; osvijestiti važnost poznavanja jezikoslovnih norma radi uspješnoga sporazumijevanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripremiti i pročitati tekst zasićen riječima s provedenim glasovnim promjenama; ukazivati na pravilno izgovaranje i pisanje tih riječi.

10. Pisanje i izgovor infinitiva i glagolskoga pridjeva radnoga

Gljučni pojmovi: pisanje infinitiva i glagolskoga pridjeva radnoga (*m. r. jd.*).

Obrazovna postignuća: pravilno pisati i govoriti infinitiv ispred znanaglasnice i iza nje; pravilno pisati glagolski pridjev radni u *m. r. jd.* kojemu osnova završava na *je-* (htjeti, živjeti, smjeti, umrijeti, vidjeti...).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razviti potrebu primjene gramatičke norme u govoru i pismu; osvijestiti potrebu za njegovanjem književnoga jezika u svakodnevnom komunikacijskim situacijama; razvijati potrebu za očuvanjem i razvijanjem hrvatskoga jezika u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvježbavati pisanje infinitiva i glagolskog pridjeva radnog; uvježbavati izgovor infinitiva i glagolskog pridjeva radnog.

11. Pisanje, izgovor i čitanje glagolskih oblika

Ključni pojmovi: pisanje i izgovor aorista glagola biti; niječnica uz glagolske oblike.

Obrazovna postignuća: pravilno rabiti aorist glagola biti u govoru i pismu; pravilno pisati niječnicu uz glagolske oblike (nemoj, nemam, ne radim, ne bih).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati potrebu primjene gramatičke norme u govoru i pismu; osvijestiti potrebu za njegovanjem hrvatskoga standardnoga jezika u dnevnim komunikacijskim situacijama; razviti potrebu za očuvanjem vrijednosti hrvatskoga standardnog i službenog jezika Hrvata u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvježbavati pisanje aorista, niječnica uz glagolske oblike; uvježbavati izgovor aorista, niječnica uz glagolske oblike.

12. Pisanje zamjenica

Ključni pojmovi: pisanje zamjenice *sebe, se*; razlikovanje posvojne zamjenice i povratno-posvojne zamjenice u govoru i pismu.

Obrazovna postignuća: pravilno pisati i govoriti povratne glagole (smijati se, šaliti se).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razviti potrebu primjene gramatičke norme u govoru i pismu; osvijestiti potrebu za njegovanjem književnoga jezika u svakodnevnom komunikacijskim situacijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvježbavati pisanje i izgovaranje *sebe, se, svoj, a, e*; uvježbavati pisanje i izgovaranje povratnih glagola.

13. Čitanje i pisanje trotočja, izostavnika, crtice i zgrade

Ključni pojmovi: rečenični i pravopisni znakovi.

Obrazovna postignuća: pravilno rabiti trotočje: izostavljanje riječi (kupa riječi) u rečenici, na kraju prekinutoga teksta koji se nastavlja, na mjestu prekida nabranja; pravilno rabiti crticu kao rečenični znak: izražavanje jače stanke nego stoje izražena zarezom; pravilno pisati i rabiti crticu kao pravopisni znak: zamjena prijedloga do (80-90 km, 1852.-1881.), udaljenost između dvaju (ili više) mjesta, smjer; prepoznati, pravilno pisati i govoriti izostavnik i zgradu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu primjene pravopisne i gramatičke norme u tekstovima različitih stilova primjerenima dobi učenika (učenički uradci: zadaća, plakati, školske zadaće, literarni sastavci...).

Prijedlozi za metodičku obradu: uvježbavati pisanje trotočja, izostavnika, crtica i zgrade; uvježbavati izgovor izostavnika i zgrade.

NASTAVNO PODRUČJE

KNJIŽEVNOST

TEME

1. Odnos teme i motiva u književnom djelu

Ključni pojmovi: tema, motiv (najmanji) dio teme, poticaj događaja i doživljaja ili sukoba.

Obrazovna postignuća: izdvojiti i izdvojiti motive (kao najmanji dio teme, kao poticaj događaju ili doživljaju, sukobu likova) u cjelokupnoj temi kao širem pojmu.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenike za recepciju proznog, poetskog djela i dramskog djela; potaknuti učenike da prilikom čitanja i analize književnog djela zapažaju temu, a u sklopu teme i motive kao najmanje dijelove teme, kao poticaje događajima i doživljajima ili sukob likova (kako na satu u školi, tako i u čitanju domaće lektire...); poželjna korelacija s glazbenom i likovnom kulturom.

2. Narodna (usmena) književnost

Ključni pojmovi: osobine usmene književnosti, stalni epiteti, deseterac, epska i lirski pjesma.

Obrazovna postignuća: zapaziti obilježja epske i lirski narodne pjesme; uočiti deseterac kao obilježje narodnog stvaralaštva; izdvojiti stalne epite; razlikovati lirsku od epske pjesme na osnovu ispričanih događaja i doživljaja ili izraženih osjećaja (lirsko).

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenike na recepciju književnog djela iz narodne književnosti; čitati i analizirati epske i lirski narodne pjesme; potaknuti učenike na zapažanje razlika između epske i lirski narodne pjesme na osnovu ispričanih događaja (epsko) i izraženih osjećaja (lirsko); skupni rad - učenici rade na zapažanju stilske osobine narodnih pjesama (stalne epite i stih - deseterac) prilikom njihova čitanja i analize; učenici samoinicijativno sakupljaju i zapisuju narodne pjesme u svom okruženju.

3. Pripovjedne vrste: crtica, anegdota, vic

Ključni pojmovi: crtica, anegdota, vic.

Obrazovna postignuća: zapaziti i razlikovati obilježja crtice, anegdote, vica kao pripovjednih vrsta.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene književne vrste crtica, anegdota i viceva; skupni rad – učenici analiziraju i uočavaju razliku i obilježja navedenih književnih vrsta; potaknuti učenike na prikupljanje i zapisivanje anegdota i viceva u svom okruženju te ih analizirati na satu; pravljenje plakata s crticama, anegdotama i vicevima.

4. Povjestice

Ključni pojmovi: povjestice, lirsko-epsko djelo, kompozicija.

Obrazovna postignuća: zapaziti osobine povjestice koja nosi elemente lirskog i pripovjednog književnog djela; opaziti i znati razlike između povjestice i lirske pjesme.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene povjestice; poticati učenike na samostalno zapažanje lirskih i epskih elemenata u sadržaju povjestica; razgovarati o temama povjestica, likovima i njihovim postupcima; poslušati snimak neke od povjestica; posjetiti školsku i gradsku knjižnicu; pogodna korelacija s drugim predmetima.

5. Povijesni, znanstveno-fantastični i pustolovni roman

Ključni pojmovi: povijesni roman, znanstveno-fantastični roman, pustolovni roman.

Obrazovna postignuća: usvojiti razliku između povijesnog i znanstveno fantastičnog romana i usporediti ih s već poznatim romanom za djecu i pustolovnim romanima; zapaziti načine pripovijedanja u romanu.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje primjerenih ulomaka iz povijesnih i znanstvenofantastičnih romana na satu, kao i tih romana za domaću lekturu; skupni rad - učenici zapažaju i bilježe obilježja povijesnog romana s usporedbom s znanstveno fantastičnim romanom i već poznatim dječjim i pustolovnim romanom; zapažanje likova i njihovih karakterizacija, uočavanje fabule i dijelova fabule; kritička analiza - učenici zapažaju temu, ideju i načine pripovijedanja; pogodna međupredmetna korelacija u ovoj temi: povijest, zemljopis...

6. Pjesničke slike

Ključni pojmovi: pjesnička slika.

Obrazovna postignuća: znati uočiti pjesničke slike kao slikoviti doživljaj svijeta oko sebe različitim osjetilima: vida, sluha, njuha, okusa i dodira; uočiti motive (najmanje tematske jedinice u lirskoj slici) i njihovu povezanost s osjetilima kojima su zapaženi.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenike za recepciju primjerenih poetskih tekstova (asocijativni lanac riječi, lirska meditacija, ilustracija, glazba...); uočavati i izdvajati pjesničke slike u analizi pjesama; zamijetiti različite pjesničke slike kao doživljaj svijeta oko sebe različitim osjetilima; zamišljati i jezičnim sredstvima oblikovati zamišljene slike; uočiti motive u lirskoj slici i njihovu povezanost s osjetilima prilikom analize pjesničkih slika; poticati učenike na izražajnost stila u usmenom i pismenom izričaju i poticati izražajnu senzibilnost; pogodna korelacija s glazbenom i likovnom kulturom.

7. Stilska izražajna sredstva

Ključni pojmovi: ponavljanje (glasovno), asonanca, aliteracija.

Obrazovna postignuća: uočiti i imenovati stilska sredstva kako u pjesmi tako i u pripovjednom tekstu; posebno zapaziti ista glasovna ponavljanja; uočiti ulogu ponavljanja glasova (asonance i aliteracije) kao elemenata ritma.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenike za recepciju poetskog teksta; zamijetiti ponavljanja u tekstu (glasovna) asonanca i aliteracija radi zvučnog doživljaja teksta i kao element ritma; poslušati zvučni snimak poetskog teksta i potaknuti učenike na korištenje spontanog poetskog doživljaja zvukova, tonova iz okruženja u usmenom i pismenom jezičnom izražaju; poželjna međupredmetna korelacija: vjeronauk, glazbena i likovna kultura.

8. Hrvatsko dijalektno pjesništvo i pjesništvo na jezicima drugih naroda u BiH

Ključni pojmovi: pjesma na narječju, zavičajni motivi (štokavski narodni govori), motivi pjesničkog stvaralaštva na jezicima drugih naroda u BiH (Srba, Bošnjaka), čakavsko i kajkavsko pjesništvo.

Obrazovna postignuća: uočiti odnos zavičajnih govora (štokavska ikavica i jekavica) i zavičajnih tema i motiva; zapaziti ritmičnost u pjesmama na zavičajnom govoru; usporediti zavičajno pjesništvo na hrvatskome jeziku s drugim dvama jezicima u BiH (srpskim i bošnjačkim); upoznati se s osobinama čakavskog i kajkavskog pjesništva.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati književna djela na narječjima hrvatskog jezika s naglaskom na zavičajne motive (zavičajne autore na narodnom štokavskom govoru), zatim autore na jezicima drugih naroda u BiH (Bošnjake i Srbe); motivirati učenike na samostalno uočavanje osobina i bogatstva hrvatskoga narodnog govora (štokavskog, čakavskog i kajkavskog) te drugih naroda u BiH; navoditi učenike na samostalno pisanje na

narodnom zavičajnom govoru (pjesme, priče); pogodna korelacija s vjeronaukom, likovnom i glazbenom kulturom.

9. Vrste kitica (strofa)

Ključni pojmovi: vrste kitica (strofa) prema broju stihova, vrste rime, elementi ritma.

Obrazovna postignuća: znati odrediti i imenovati vrste kitica (strofa) po broju stihova (dvostih-distih, trostih - tercina, četverostih - katren...); odrediti vrste rime: parna, obgrljena, ukrštena, isprekidana; odrediti dužinu stiha, stanke (elemente ritma).

Prijedlozi za metodičku obradu: stvoriti poticajno ozračje za doživljaj poetskog djela; skupni i pojedinačni rad – učenici otkrivaju i bilježe vrste strofa na osnovu već poznatog gradiva kao i raspored i vrste rime prema njezinu rasporedu te pri čitanju domaće lektire; potaknuti učenike na samostalno stvaranje i izražavanje stihom, srokom, kiticom...; najuspjelije učeničke ostvaraje izdvojiti na stvaralački pjesnički plakat; koristiti djela iz školske i gradske knjižnice; pogodna međupredmetna korelacija s glazbenom i likovnom kulturom te vjeronaukom.

10. Dramski tekst

Ključni pojmovi: drama, kompozicija - dijelovi dramskog djela, likovi u drami, dramska situacija, čin.

Obrazovna postignuća: zapaziti osobine drame i dijelove dramskog dijela: likovi u drami, sukob, dramska situacija, čin; zapaziti suštinu dramske radnje – sukob (dramski sukob).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje primjerenih dramskih dijelova teksta, kao i cjelovitih dramskih tekstova za domaću lektiru; pogledati kazališnu dramu (u kazalištu i sl.) i o njoj razgovarati; skupni rad - potaknuti učenike na samostalno zapažanje dijelova dramske radnje, sukoba, činova; razgovarati o postupcima likova u nekoj drami i njihovim karakterizacijama, s isticanjem pozitivnog; pogledati dramski komad koji su pripremili sami učenici (dramska sekcija u školi i sl.); animirati učenike u odjelu za improvizaciju dramske situacije i pogodna dramskog djela...

11. Prijedlog autora književnih tekstova za čitanke/Zajednička jezgra

Andersen, Hans Christian	Nazor, Vladimir
Aralica, Ivan	Nušić, Branislav
Balog, Zvonimir	Paljetak, Luko
Brlić-Mažuranić, Ivana	Pavličić, Pavao
Cesarić, Dobriša	Peić, Matko
Ćorović, Svetozar	Pešorda, Mile
Defoe, Daniel	Prosenjak, Božidar
Dizdar, Mak	Puljić, Vlado
Dučić, Jovan	Ramljak, Ivan Ićan
Gardaš, Anto	Saint-Euxpery, Antoine de
Gavran, Miro	Selimović, Meša
Horvatić, Dubravko	Sekulić, Izidora
Hribar, Branko	Sienkiewicz, Henrik
Ivančan, Dubravko	Swift, Jonathan
Ivanišević, Drago	Šantić, Aleksa
Jukić, Ivan Frano	Šego, Krešimir
Kanižaj, Pajo	Šimić, Antun Branko
Kikić, Hasan	Šenoa, August
Kolarić-Kišur, Zlata	Šop, Nikola
Kordić, Lucijan	Tadijanović, Dragutin
Koroman, Veselko	Ujević, Tin
Kovačić, Ante	Verne, Jules
Kovačić, Ivan Goran	Vidrić, Vladimir
Kozarac, Josip	Vitez, Grigor
Kušan, Ivan	
Lagerlof, Selma	Izbor autora i književnih tekstova na
Majetić, Alojz	hrvatskome jeziku kao i izbor primjerenih
Marinković, Ranko	tekstova iz suvremene zavičajne književnosti.
Martić, fra Grga	
Martić, Nikola	12. Prijedlog autora književnih djela za
Mažuranić, Fran	lektiru/Zajednička jezgra
Narodne epske, lirske i	Defoe, Daniel
epsko-lirske pjesme	Horvat, Joža
Narodne pripovijetke, bajke, basne	Horvatić, Dubravko
	Humo, Hamza

Jukić, Ivan Frano
Jurišić, J.
Kanižaj, Pajo
Kočić, Petar
Kordić, Nikola
Kozarac, Josip
Kulenović, Skender
Majetić, Alojz
Martić, fra Grga
Mažuranić, Fran
Nazor, Vladimir
Pavličić, Pavao

Prosenjak, Božidar
Ramljak, Ivan Ićan
Schwab, Gustav
Sienkiewicz, Henrik
Swift, Jonathan
Šenoa, August
Tomaš, Stjepan
Wilde, O.

Izbor autora i lektire, primjerene razvojnoj dobi učenika, na hrvatskome jeziku.

NASTAVNO PODRUČJE

MEDIJSKA KULTURA

TEME

1. Filmska izražajna sredstva

Ključni pojmovi: kadar, planovi, kutovi snimanja.

Obrazovna postignuća: znati zapaziti izražajna sredstva u filmu; imenovati vrste kadrova, vrste planova, kutove snimanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati film: filmska izražajna sredstva; uputiti i potaknuti učenike da samostalno zapažaju filmska izražajna sredstva (kadrove, planove i kutove snimanja) gledanjem nekog predloženog filma u planu i programu; razgovarati o filmskim izražajnim sredstvima i njihovoj ulozi u filmskoj umjetnosti.

2. Mreža (Internet)

Ključni pojmovi: stranice na mreži, hrvatski jezik i književnost na mreži.

Obrazovna postignuća: znati naći neke internetske stranice o temama iz predmeta hrvatski jezik i književnost.

Prijedlozi za metodičku obradu: iznositi vlastita iskustva u radu s računalom; samostalno i skupno traženje stranice na internetu o temama iz predmeta hrvatski jezik i književnost; razgovor o zlorabi Interneta u radu na domaćoj lektiri s poticajima za čitanje umjetničkih književnih djela.

3. Strip

Ključni pojmovi: strip (pojam i osobine), izražajna sredstva u stripu: crtež, kvadrat, fabula prikazana kvadratima.

Obrazovna postignuća: poznavati izražajna sredstva u stripu (crta i riječ); uočiti sličnosti i razlike između kadra u filmu i kvadrata u stripu (plan i kut gledanja).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene ulomke iz stripova; ponukati učenike da samostalno zapažaju osobine i izražajna sredstva u stripu (crtež, kvadrat) kao i fabulu u kvadratima; samostalan rad i izražavanje stripom; odabrati najbolje uratke za razredni plakat o stripu; pogodna međupredmetna korelacija s povijesti i likovnom kulturom.

4. Prijedlog filmova

Što je to film: *Filmska izražajna sredstva*

Braća Lumiere

Krelja, Petar: *Povratak*

Raimi, S.: *Spiderman 2*

Lucas, G.: *Zvezdani ratovi* (serijal)

Izbor iz suvremenog bosansko-hercegovačkog filma

OSMI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIK

TEME

1. Objekt

Ključni pojmovi: objekt, izravni objekt i neizravni objekt.

Obrazovna postignuća: uočiti i prepoznati objekt u rečenici; razlikovati izravni i neizravni objekt.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati jezične sposobnosti i komunikacijske vještine koje će učenicima omogućiti da postanu jezično osposobljene osobe.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o proširenoj rečenici; pisati polazni tekst zasićen objektima; uočiti i prepoznati objekt; objasniti razliku između izravnog i neizravnog objekta.

2. Priložne oznake

Ključni pojmovi: priložne oznake, priložna oznaka mjesta, vremena, načina.

Obrazovna postignuća: uočiti priložne oznake u rečenici; razlikovati priložne oznake mjesta, vremena, načina.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvješćivati važnost, vrijednost i ljepotu hrvatskoga jezika; razvijati svijest o važnosti učenja slovnice hrvatskoga jezika budući da znanje o jeziku utječe na razvijanje sposobnosti jezičnoga izražavanja i komunikacijskih vještina.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o proširenoj rečenici; pisati polazni tekst zasićen priložnim oznakama; uočiti priložne oznake; razlikovati priložne oznake mjesta, vremena i načina.

3. Imenički dodatci: atribut i apozicija

Ključni pojmovi: atribut: pridjevni i imenički, atributni skup, apozicija, apozicijski skup.

Obrazovna postignuća: prepoznavati atribut i atributni skup; apoziciju i apozicijski skup; razlikovati pridjevni i imenički atribut; prikladno rabiti atribut i apoziciju u govorenju i pisanju; pravilno pisati zarez kod apozicije i apozicijskoga skupa u poslijeimeničnome položaju.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijanje zanimanja za učenje slovnice hrvatskoga jezika; poticati učenje standardnog idioma radi svakodnevne stvarne komunikacije; uočavanje razlika između čovjekove osobnosti, svojstva, okolnosti i njegovih društvenih odnosa, uloga položaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o proširenoj; pisati polazni tekst zasićen atributima i apozicijama; u suradnji s djecom uočiti atribut i apoziciju; objasniti pridjevni i imenički atribut; objasniti atributni i apozicijski skup.

4. Zamjenice i njihova uloga u rečenici

Ključni pojmovi: upitne, odnosne i neodređene zamjenice.

Obrazovna postignuća: pravilno rabiti padežne oblike upitnih, odnosnih i neodređenih zamjenica u govorenju i pisanju; razumjeti uloge povratne i povratno-posvojne zamjenice u rečenici.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvješćivati važnost, vrijednost i ljepotu hrvatskoga jezika; razvijati svijest o nužnosti učenja slovnice hrvatskoga jezika budući da znanje o jeziku utječe na razvijanje sposobnosti jezičnoga izražavanja; osvijestiti potrebu učenja gramatičke norme hrvatskog jezika radi lakšeg ovladavanja znanjem na drugim nastavnim predmetima.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodno znanje o zamjenicama; pisati polazni tekst zasićen upitnim, odnosnim i neodređenim zamjenicama; izdvojiti zamjenice među drugim riječima; razumjeti ulogu upitnih, odnosnih i neodređenih zamjenica; objasniti ulogu povratne i povratno-posvojne zamjenice.

5. Jednostavna rečenica

Ključni pojmovi: jednostavna rečenica, neproširena rečenica, proširena rečenica, neoglagoljena rečenica, besubjektna rečenica.

Obrazovna postignuća: upoznati strukturu neproširene rečenice; prepoznati slaganje subjekta i predikata u rečenici; prikladno slagati subjekt i predikat; upoznati strukturu proširene rečenice; prepoznati predikat i riječi koje ga dopunjuju u proširenoj rečenici; prepoznati subjekt i riječi koje ga dopunjuju u proširenoj rečenici; prepoznati imenovati neoglagoljenu rečenicu; prepoznati i imenovati besubjektnu rečenicu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: **izgrađivanje povoljnoga stava prema gramatičkoj normi radi pravilne uporabe jezika u svakodnevnoj komunikaciji.**

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o rečenici; pisati tekst zasićen različitim rečenicama; vježbati strukturu jednostavne, neproširene i proširene rečenice; vježbati i prepoznati neoglagoljenu i besobjektnu rečenicu.

6. Složena rečenica

Ključni pojmovi: nizanje, povezivanje i uvrštavanje rečenica, veznička sredstva.

Obrazovna postignuća: udruživati jednostavne rečenice u složenu; razumjeti načine sklapanja jednostavnih rečenica u složenu; prepoznavati veznička sredstva: veznike, vezničke skupove, priloge i zamjenice kao vezničke riječi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: **razumjeti važnost ovladavanja složenom rečenicom radi njezine uporabe u govornoj i pisanoj komunikaciji; razvijati svijet o potrebi jezične naobrazbe; uočiti važnost i ulogu svih dijelova za skladnost cjeline.**

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati polazni tekst zasićen složenim rečenicama; zamjećivati složene rečenice; vježbati sklapanje jednostavnih rečenica u složene; objasniti ulogu vezničkih sredstava.

7. Nezavisno složena rečenica

Ključni pojmovi: vezničke i nevezničke rečenice (rečenični niz), surečenice.

Obrazovna postignuća: udruživati jednostavne rečenice u složenu nizanjem i povezivanjem; razlikovati vrste veznika u nezavisno složenim rečenicama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: **razvijati jezične sposobnosti i komunikacijske vještine koje će učenicima omogućiti da postanu jezično osposobljene osobe; uočiti važnost međusobnoga povezivanja, ali i čuvanje vlastite individualnosti**

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati polazni tekst; uočavati složene rečenice nezavisnog odnosa; objasniti razliku između vezničkih i nevezničkih rečenica.

8. Vrste nezavisno složenih rečenica

Ključni pojmovi: nezavisno složena rečenica: sastavna, rastavna i suprotna rečenica, isključna i zaključna rečenica.

Obrazovna postignuća: razumjeti značenje različitih vrsta nezavisno složenih rečenica; prepoznavati vrste nezavisno složenih rečenica; naučiti tipične veznike; pravilno pisati zarez u svim nezavisno složenim rečenicama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razumjeti važnost ovladavanja složenom rečenicom radi njezine uporabe u govornoj i pisanoj komunikaciji; razvijati svijest o potrebi jezične naobrazbe; osvijestiti važnost primjene stečenih znanja; uočavati važnosti međusobnoga povezivanja, ali i čuvanje vlastite individualnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati polazni tekst zasićen nezavisno složenim rečenicama; izdvajati nezavisno složene rečenice; uočavati različite nezavisno složene rečenice; imenovati sastavne, rastavne, suprotne, isključne i zaključne rečenice; uočavati veznike.

9. Zavisno složena rečenica

Ključni pojmovi: zavisno složena rečenica, glavna i zavisna surečenica, inverzija, umetnuta rečenica.

Obrazovna postignuća: uvrštavati jednostavne rečenice u složenu; prepoznati zavisno složenu rečenicu, u zavisno složenoj rečenici raspoznavati glavne i zavisne surečenice, inverziju, zavisne umetnute surečenice i vezna sredstva.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razumjeti važnost ovladavanja složenom rečenicom radi njezine uporabe u govornoj i pisanoj komunikaciji; razvijati svijest o potrebi jezične naobrazbe; osvijestiti važnost primjene stečenih znanja; uočavati upućenost i međuovisnost jednih od drugih (bogaćenje međusobnim odnosima).

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati polazni tekst; izdvajati zavisne rečenice; objasniti pojam zavisne složene rečenice, glavna rečenica, zavisne rečenice; vježbati i objasniti inverziju; vježbati i objasniti umetnutu rečenicu.

10. Izricanje predikata, subjekta, objekta i atributa rečenicom

Ključni pojmovi: predikatna rečenica, subjektna rečenica, objektna rečenica, atributna rečenica.

Obrazovna postignuća: razumjeti značenje predikatne rečenice, subjektne rečenice, objektne rečenice, atributne rečenice; prepoznavati ih; u jednostavnijim primjerima zamjenjivati imenski predikat predikatnom rečenicom, subjekt subjektom rečenicom, objekt objektom rečenicom, atribut atributnom rečenicom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: uočiti važnost trajnog ili postupnog usvajanja gramatičkih spoznaja i njihove primjene u komunikacijskim situacijama: govoru, razgovoru i pisanju; razvijati bogat i njegovan jezični izraz.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o zavisno složenoj rečenici; pisati polazni tekst; izdvojiti subjektne, predikatne, objektne i atributne rečenice; objasniti subjektne, predikatne, objektne i atributne rečenice; vježbati preoblike jednostavnih u složene rečenice.

11. Vrste priložnih rečenica

Ključni pojmovi: priložna rečenica; vrste priložnih rečenica: mjesna, vremenska, načinska.

Obrazovna postignuća: zamjenjivati priložne oznake mjesta, vremena i načina zavisnim surečenicama; prepoznavati priložne rečenice i razumjeti njihovo značenje; znati pisati zarez u zavisnim rečenicama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati i osvijestiti postupnost učenja nastavnih sadržaja; ovladati modelom od staroga prema novome ili od jednostavnoga prema složenom u svladavanju gramatičkih spoznaja kao modelom poučavanja i usvajanja sadržaja ostalih nastavnih predmeta; osvijestiti uspješne načine učenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodno znanje o zavisno složenoj rečenici; pisati polazni tekst; izdvojiti mjesne, vremenske i načinske rečenice; objasniti mjesne, vremenske i načinske rečenice; vježbati pisanje zareza.

12. Naglasak

Ključni pojmovi: vrste naglasaka u hrvatskome jeziku, mjesto naglasaka u naglašenoj riječi.

Obrazovna postignuća: prepoznati i prema uzoru pravilno rabiti naglaske u govorenju i čitanju; postupno određivati naglasna obilježja: mjesto, dužinu i ton u tipičnim riječima; pravilno čitati naglasno označene riječi; osvijestiti razliku između vlastitoga i književnoga naglasnoga sustava.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: otkrivati govorne vrijednote hrvatskoga jezika u skladu s pravogovornom normom; razvijati vlastite komunikacijske sposobnosti; njegovati govorničke vještine radi opće jezične kulture; razvijati osjetljivost za ljepotu izgovorene riječi.

Prijedlozi za metodičku obradu: poslušati kazetu ili CD; razgovarati o naglasku; objasniti značaj naglaske u govorenju; objasniti vrste naglasaka; vježbati izražajno čitanje.

13. Samoznačne i suznačne riječi

Ključni pojmovi: samoznačne i suznačne riječi, naglasnice, nenaglasnice, prednaglasnice, zanaglasnice.

Obrazovna postignuća: razlikovati samoznačne (leksičke) riječi i suznačne (gramatičke) riječi; razlikovati naglasnice i nenaglasnice: prednaglasnice i zanaglasnice (tipični primjeri); pravilno rabiti prednaglasnice i zanaglasnice u izgovoru i pisanju; prepoznavati naglasne cjeline; prepoznavati i pravilno izgovarati naglašene i nenaglašene riječi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: poticati jezikoslovnu svijest radi primjene stečenih znanja prilikom usvajanja novih gramatičkih sadržaja; otkrivati govorne vrijednote hrvatskog jezika u skladu s pravogovornom normom; njegovati govorničke vještine radi opće jezične kulture.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o naglasku; pisati polazni tekst zasićen naglascima i nenaglascima; prednaglascima i zanaglascima; objasniti pojmove naglasnica, nenaglasnica, predglasnica i zanaglasnica; prepoznati i vježbati naglasne cjeline.

14. Veliko početno slovo u imenima društava, organizacija, udruga, pokreta i javnih skupova

Ključni pojmovi: veliko početno slovo u imenima društava, organizacija, udruga, pokreta i javnih skupova.

Obrazovna postignuća: pravilno pisati veliko početno slovo u najčešćim primjerima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvješćivati potrebu usvajanja pravopisne norme radi uporabe u svakodnevnom pisanju i čitanju; primjenjivati pravopisne norme u drugim nastavnim predmetima (zemljopis, povijest...); služiti se pravopisom (snalaženjem u pravopisnom rječniku) u skladu s obrazovnim postignućima i dobi učenika; stvaranje povoljnoga stava prema standardnome i književnome jeziku, službenome jeziku Hrvata u BiH; razvijati radoznalost i zanimanje za važna društvena zbivanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati polazni tekst; uočavati veliko početno slovo u imenima društava, organizacije, udruga, pokreta i javnih skupova; vježbati pisanje velikoga slova.

15. Povijest hrvatskoga književnoga jezika

Ključni pojmovi: prvi tiskani rječnik i prva tiskana slovnica (gramatika); Gajeva reforma, gajica, zajednički jezik svih Hrvata.

Obrazovna postignuća: znati imena i osnovne podatke o prvome tiskanome rječniku i prvoj tiskanoj slovnici hrvatskoga jezika (Faust Vrančić, 1595.; Bartol Kašić, 1604.); razumjeti ulogu i važnosti pojave tiskanih rječnika i slovnice u razvoju hrvatskoga jezika; razumjeti razloge koji su doveli do Gajeve reforme i njezine učinke.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati poštovanje prema pisanim spomenicima hrvatske kulture kao bitne sastavnice vlastitoga nacionalnoga i kulturnog identiteta; razvijati svijest o važnosti poznavana osnovnih povijesni činjenica o razvoju povijesti hrvatskoga jezika; razvijati potrebu za čuvanjem jezične baštine; izgrađivati povoljan stav prema jeziku kao djelu opće kulture; razvijati ljubav prema hrvatskome jeziku, hrvatskom narodu, povijesti i kulturnim dobrima; razvijati ljubav i ponos prema bogatstvu hrvatskoga stvaralaštva razvijanje domoljubnih osjećaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodno znanje o povijesti hrvatskog književnog jezika; objasniti Gajevu reformu, prvi tiskani rječnik i slovnicu; voditi raspravu o jeziku s učenicima.

16. Razvoj hrvatskoga jezika u BiH

Ključni pojmovi: hrvatski jezik u BiH u 11. stoljeću, prvi zapisi, dijalekti i govori u BiH, sakralni spomenici.

Obrazovna postignuća: znati osnovne podatke o razvoju hrvatskoga jezika u BiH, znati ukratko dijalekte i povijest jezika svoga zavičaja; upoznati sakralne i druge spomenike u zavičaju.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati poštovanje prema pisanim i drugim spomenicima kulture Hrvata u BiH; razvijati svijest o nacionalnom identitetu Hrvata u BiH; razvijati potrebu za čuvanjem jezične baštine Hrvata u BiH; razvijati ljubav i ponos prema bogatstvu jezičnog stvaralaštva u zavičaju i BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodno znanje o razvoju hrvatskog jezika u BiH; proširivati znanje o hrvatskom jeziku u BiH; prvi zapisi, dijalekti i govori, sakralni spomenici; voditi rasprave o hrvatskome jeziku u BiH.

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIČNO IZRAŽAVANJE

TEME

1. Pripovijedanje (usmeno i pisano)

Ključni pojmovi: elementi fabule, dijalog u pripovjednome tekstu.

Obrazovna postignuća: razlikovati i izdvajati dijelove fabule u govorenju i pisanju; pripovijedati na temelju zadanih dijelova fabule; djelotvorno se koristiti dijalogom u pripovijedanju.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati vještine oblikovanja vezanoga teksta u govoru i pismu prema elementima fabule; stvarati potrebu za preciznim i jasnim izricanjem događaja; njegovati potrebu za uljudbenom svakodnevnom komunikacijom; razvijanje osjetljivosti za ljepotu govorne i pisane riječi; razvijati sposobnosti estetskoga doživljaja i izražavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedati i pisati o događajima iz života; objasniti fabulu; u pripovjedni tekst unositi dijalog.

2. Uloga opisa u pripovijedanju

Ključni pojmovi: opis, statičan i dinamičan opis, usporevanje radnje.

Obrazovna postignuća: prepoznati ulogu opisa u pripovijedanju (statičan i dinamičan opis, usporevanje radnje); djelotvorno se koristiti opisom u pripovijedanju.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati vještine promatranja i izražavanja zapaženoga uz izricanje vlastitih osjećaja i razmišljanja o zapaženom; osvijestiti važnost, vrijednost i ljepotu živoga pripovijedanja o različitim temama koje ispunjavaju čovjekov život.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedati i pisati o događajima iz života; objasniti ulogu opisa u pripovijedanju; unositi elemente opisa u pripovjedni tekst; objasniti razlike između statičkog i dinamičkog opisa; čitati i pisati prikladan tekst.

3. Natuknica i bilješka

Ključni pojmovi: natuknica i bilješka.

Obrazovna postignuća: izdvajati ključne pojmove iz vezanoga teksta; djelotvorno se služiti bilješkama i natuknicama u pripremi izvješća, komentara, rasprave.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razviti vještine i sposobnosti zapažanja pojedinosti u tekstu; uočiti važne podatke u odnosu na manje važne; otkriti važnost samostalnoga snalaženja u tekstu i pisanja bilježaka kao metode učenja ostalih nastavnih predmeta; pisati bilješke - pomoć u oblikovanju vezanog tekst (izvješća, komentara, rasprave u govoru i pismu).

Prijedlozi za metodičku obradu: izdvojiti natuknice i bilješke iz prikladnog teksta; vježbati natuknice i bilješke; objasniti njihovu ulogu u pripremi izvješća, kontrole, rasprave.

4. Biografija i autobiografija

Ključni pojmovi: biografija i autobiografija.

Obrazovna postignuća: izdvojiti najvažnije podatke iz autobiografije; stvarati natuknice za pisanje biografije.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: poticati i razvijati samokritično i kritično mišljenje; razviti sposobnost oblikovanja i izricanja vlastitoga stava u pisanome i govornome izrazu.

Prijedlozi za metodičku obradu: navoditi djecu da govore o sebi; pročitati autobiografski tekst; analizirati tekst (izdvojiti najvažnije podatke); pisati biografiju za domaći uradak.

5. Vijest, novinska vijest

Ključni pojmovi: vijest.

Obrazovna postignuća: **slušati, čitati i razumjeti vijest; samostalno oblikovati vijest ugovoru i pismu.**

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razviti zanimanje za novinstvo i novinske vrste; poticati na kritički stav prema medijima glede dobivanih obavijesti i korištenja njima; razvijati sposobnost problematiziranja istine poluistine i laži u tisku; razvijanje sposobnosti zauzimanja vlastitoga mišljenja i stava te poštovanje tuđih mišljenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: donijeti različite novine; čitati različite novinske vijesti; objasniti bitne podatke za dobru vijest; samostalno oblikovati vijest.

6. Komentar

Ključni pojmovi: komentar.

Obrazovna postignuća: prepoznati komentar i razlikovati ga od vijesti; slušati i razumjeti komentar, stvarati komentar u govoru i pismu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu za poštovanjem stavova i mišljenja drugih, razvijati kulturu govorenja i slušanja govora drugih osoba; razvijati samopouzdanje prilikom javnoga obraćanja i u sporazumijevanju sa drugim osobama.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati komentar; prepoznati je li to uistinu komentar; razlikovati komentar od vijesti; pisati komentar za domaći uradak.

7. Izražavanje pjesničkim slikama

Ključni pojmovi: stilska izražajna sredstva.

Obrazovna postignuća: samostalno stvarati pjesničke slike prema različitim osjetilnim poticajima; samostalno stvarati onomatopejske riječi i izraze u jezičnim poetskim igrama; samostalno stvarati usporedbu, personifikaciju, metaforu, hiperbolu i gradaciju u jezičnim poetskim igrama; rabiti stvorene izraze u pri stvaralačkome pisanju.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati literarnu i estetsku osjetljivost u pisanome i govornome izrazu; razvijati svijest o mogućnosti primjene stečenih znanja u samostalnome stvaralaštvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati poticajni tekst zasićen stilskim izražajnim sredstvima; prepoznati stilska izražajna sredstva; objasniti ulogu stilskih sredstava u književnome tekstu; samostalno pisati tekst za domaći uradak.

8. Odnosi među riječima

Ključni pojmovi: istoznačnice, bliskoznačnice, suprotnice.

Obrazovna postignuća: uočavati različite značenjske odnose među riječima; preoblikovati tekst zamjenjujući pojedine riječi značenjski srodnima; prevoditi zavičajne sinonime na standardni jezik; zapažati uloge istoznačnih i bliskoznačnih riječi u književnome tekstu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razviti vještinu i sposobnost razumijevanja značenja riječi; uloge istoga, sličnoga i suprotnoga značenja riječi u različitim komunikacijskim kontekstima; njegovati povoljni stav prema međukulturnoj komunikaciji; razvijati osjećaj za ljepo; razvijati ljubav prema hrvatskome jeziku; uvidati ljepotu hrvatskoga jezika.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst zasićen istoznačnicama, bliskoznačnicama, suprotnicama; izdvojiti istoznačnice, bliskoznačnice, suprotnice; raditi preobliske teksta zasićenog zavičajnim riječima.

9. Načini sporazumijevanja

Ključni pojmovi: sporazumijevanje, vrjednote govorenoga jezika, nejezična sredstva sporazumijevanja.

Obrazovna postignuća: upoznati vrjednote govorenoga jezika i nejezičnih sredstava sporazumijevanja te zamjećivati njihovu obavijesnu funkciju; primjereno se služiti vrjednotama govorenoga jezika; djelotvorno se služiti nejezičnim sredstvima u uljuđenoj govornoj komunikaciji.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razviti sposobnost i vještinu praćenja uspješnosti poruke, kao i sposobnost započinjanja, održavanja i završetka razgovora u različitim komunikacijskim situacijama; poticati konstruktivni kritički dijalog; uočiti važnost i utjecaj neverbalnih poruka koje šaljemo drugima, posebno vlastitih (npr. izrazom lica, gestama, mimikom, načinom odijevanja itd.); osvijestiti potrebu djelotvornoga korištenja

nejezičnim sredstvima u uljudbenoj govornoj komunikaciji; spoznati mogućnost rješavanja problema razgovorom u različitim životnim situacijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati prikladnu kazetu ili CD; voditi raspravu o vrijednostima govornog jezika i jezičnih sredstava; uputiti učenike na primjereno služenje nejezičnim sredstvima.

10. Izražaj no čitanje

Ključni pojmovi: izražajno čitanje.

Obrazovna postignuća: slušati izražajno čitanje; izražajno čitati poznate tekstove; zamjećivati ulogu rečeničnih znakova i njihovu vezu s govornim vrjednotama jezika.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati vještinu interpretativnoga čitanja razumijevajući ulogu govornih vrjednota jezika kojim se slušateljima otkrivaju i prenose slušateljima osjećajni i misaoni slojevi teksta; poticati razvijanja doživljavanja, fantazijskoga mišljenja i spoznajnih djelatnosti u susretu s književnoumjetničkom riječi; otkriti interpretativno čitanje kao stvaralački čin kojim čitatelj govorno smišlja tekst (interpretira ga) i prenosi svoje i piščeve poruke slušateljima s obzirom na dob i sposobnost učenika; razvijati kulturu slušanja književnoumjetnički tekstova; razvijati osjetljivost na ljepotu izgovorene riječi; razvijati sposobnost estetskoga doživljavanja, izražavanja i posuđivanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušati kazetu ili CD; izražajno čitati poznate i nepoznate tekstove; učiti na pogreškama.

11. Zarez u složenoj rečenici

Ključni pojmovi: rečenični niz, inverzija, umetnuta rečenica, vezna sredstva.

Obrazovna postignuća: rabiti zarez u složenoj rečenici u skladu s pravopisom (rečenični niz, inverzija, umetnuta sredstva, vezna srodstva).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu pravilne svakodnevne upotrebe pravopisne i pravogovorne norme hrvatskoga književnoga jezika u govoru i pismu radi jasnijega sporazumijevanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti što znamo o zarezu; pisati poticajni tekst bez zareza; razgovarati o tekstu i zaključivati gdje bi trebalo pisati zarez.

12. Upravni govor

Ključni pojmovi: upravni i neupravni govor u pisanju, navođenje i objašnjenje.

Obrazovna postignuća: pisati upravni govor u rečenicama s različitim odnosima navođenja objašnjenja; pisati upravni govor u skladu s pravopisom; pravilno preoblikovati upravni u neupravni govor i obratno.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razviti vještinu i potrebu za pravilnim pisanjem i govorenjem u skladu s pravopisnom normom.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst, zamjećivati upravni i neupravni govor; objasniti pisanje upravnog govora; pisati preoblike upravnog govora u neupravni i obrnuto.

13. Pisanje neodređenih zamjenica

Ključni pojmovi: pisanje neodređenih zamjenica i prijedloga, zamjenica i čestice *god*.

Obrazovna postignuća: pravilno pisati neodređene zamjenice s prijedlogom; pravilno pisati i razumjeti razliku u značenju između složene zamjenice s česticom *god* i rastavljenoga pisanja čestice *god* uza zamjenicu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: poticati učenike na aktivno slušanje radi osvještavanja govornih vrjednota i uočavanjem njihove uloge u sporazumijevanju; razviti vještinu i potrebu za pravilnim pisanjem i govorenjem u skladu s pravopisnim, pravogovornim i gramatičkom normom.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti o neodređenim zamjenicama; pisati tekst zasićen neodređenim zamjenicama i prijedlozima; vježbati pisanje neodređenih zamjenica s prijedlogom.

14. Pisanje - poštivanje pravopisne norme

Ključni pojmovi: veliko slovo, rečenični i pravopisni znakovi; pisanje riječi s glasovima *č, ć, d, dž, ije, je*; pisanje najčešćih kratica (prema popisu).

Obrazovna postignuća: osvješćivati i primjenjivati prethodna znanja i vještine; pisati veliko slovo u skladu s pravopisom; uvježbavati pisanje i izgovor riječi u kojima se pojavljuju glasovi *č, ć, d, dž, ije, je* (prema popisu riječi); pisati kratice u skladu s pravopisom; služiti se pravopisom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati sposobnosti i vještine primjene stečenih znanja u novonastalim situacijama (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje); pravilno rabiti pravopis (snalaženje u pravopisnome rječniku) u skladu s obrazovnim postignućima i dobi učenika; stvaranje povoljnog stava prema hrvatskome književnom jeziku.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodne znanja i vještine iz pravopisa; vježbati pisanje riječi s glasovima *č, ć, đ, dž, ije, je*; pisati kratice, upućivati na služenje pravopisom.

NASTAVNO PODRUČJE

KNJIŽEVNOST

TEME

1. Ideja u književnom djelu

Ključni pojmovi: ideja.

Obrazovna postignuća: znati zapaziti ideju (osnovnu misao) u književnom djelu; uočiti razliku između pouke i ideje.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene tekstove za analizu ideje književnih djela; upućivati učenike na uočavanje ideje na osnovu ispričane teme i analize karakterizacije likova; isticati da je književnost preslika ljudskog života i svako, a posebno pripovjedno književno djelo, riznica osnovnih misli (ideja); razgovarati o idejama književnoga djela i oživjeti ih primjerima, trenucima i situacijama iz stvarnog života ljudi; formulirati ideje i najljepše dopisivati na razredni plakat ili uvrstiti ih na neku stranicu školskog lista.

2. Slijed događaja u pripovjednom djelu

Ključni pojmovi: kronološki slijed, retrospekcija.

Obrazovna postignuća: prepoznati slijed događaja: kronološki (po redu) i vraćanje u prošlost tijekom pričanja događaja (retrospekcija).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati tekstove sa izražajnim fabularnim tijekom, kako kronološkim slijedom, tako i retrospektivnim; skupni i samostalni rad - analiza tekstova, zapažanje i bilježenje događaja; usmeno i pismeno izražavanje učenika u pripovijedanju događaja i njihovo kronološko i retrospektivno doživljavanje; pogodna je unutarpredmetna korelacija na satovima usmenog i pismenog izražavanja i stvaranja kao i međupredmetna korelacija.

3. Kompozicija pripovjednog književnog djela

Ključni pojmovi: kompozicija (pojam), radnja (vrste).

Obrazovna postignuća: znati zapaziti na koji je način sklopljeno književno djelo (kompozicija): vanjska (ulomak, poglavlje) i unutarnja (epizoda); opažati vrste radnje: glavnu i sporednu (pripovijetka i roman).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene pripovjedne književne tekstove s razvijenom fabulom; učenici samostalno, prilikom analize teksta, zapažaju na koji način je sklopljeno književno djelo, kako unutarnja kompozicija (epizode), tako i vanjska (ulomak, poglavlje); analizom kompozicije zapažati glavnu i sporednu radnju, kako na satu, tako i u domaćoj lektiri.

4. Mit, legenda i predaja

Ključni pojmovi: mit, legenda, teme mitova i legendi, likovi, predaja.

Obrazovna postignuća: razumjeti razliku između legende, mita i predaje; zapaziti osobine mita i legende; uočiti osobine likova u mitu i legendi; razumjeti obilježja i značenje predaje.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene tekstove mitova, legendi i predaje; skupni i pojedinačni rad - učenici analiziraju i zapažaju međusobne razlike navedenih književnih vrsta na osnovu određenih tema i karakterizacijom likova; izraditi tematski plakat o svakoj navedenoj književnoj vrsti koje će se tijekom godina nadopunjavati; koristiti se školskom i gradskom knjižnicom; poželjna međupredmetna korelacija posebno s povijesti i vjeronaukom...

5. Biografija i autobiografija

Ključni pojmovi: biografija, autobiografija.

Obrazovna postignuća: poznavati obilježja biografije i autobiografije.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene književne tekstove biografskog i autobiografskog sadržaja; analiza primjerenih književnih vrsta i tekstova te upućivanje učenika u shvaćanje razlike između službene i umjetničke biografije i autobiografije; izraditi plakat književnih vrsta i dopunjavati ga tijekom godine.

6. Socijalna tema u pjesništvu i prozi

Ključni pojmovi: socijalna pjesma, socijalna pripovijetka, socijalni roman.

Obrazovna postignuća: razumjeti značenje i moći zapaziti teme, motive i osobine likova u proznim i lirskim djelima socijalne tematike.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene književne tekstove socijalne tematike (pjesme, pripovijetke i romane); skupni i pojedinačni rad - pronalaženje teme, motive i osobine likova analizom proznih i lirskih književnih djela socijalne tematike; istaknuti pozitivne društvene odnose, približiti ih primjerima iz svakodnevnog i suvremenog života u okruženju s naglaskom na humanost i pomoć onima koji su u nevolji zbog teškog socijalnog položaja (Crveni križ); pogodna međupredmetna korelacija (vjeronauk, povijest).

7. Kriminalistička pripovijetka i roman

Ključni pojmovi: kriminalistička pripovijetka, kriminalistički roman.

Obrazovna postignuća: znati zapaziti tematiku, motive i osobine likova u proznim djelima s kriminalističkim temama.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene tekstove (pripovijetke i romane) s kriminalističkim temama; učenici samostalno zapažaju teme, motive i osobine likova analizom navedenih književnih vrsta; izdvojiti ideje navedenih književnih vrsta i primijeniti ih i povezati ih sa stvarnim životom u okruženju; izraditi tematski plakat i dopuniti ga navedenim književnim vrstama; pogodna unutarpredmetna i međupredmetna korelacija (povijest, vjeronauk).

8. Lik u književnom djelu

Ključni pojmovi: etička karakterizacija, psihološka karakterizacija, socijalna karakterizacija, vizualna karakterizacija (portret), motivi u postupcima likova.

Obrazovna postignuća: zapaziti i prepoznati vrstu karakterizacije lika u književnom djelu; odrediti portret liku; uočiti motiviranost u postupcima likova i njihove međusobne odnose.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene pripovjedne tekstove za obradu navedenih karakterizacija likova, kao i dramske tekstove; skupni i pojedinačan rad - učenici uočavaju različite karakterizacije likova i razgovor o tim karakterizacijama; isticati pozitivne ljudske osobine i povezati ih s primjerima iz stvarnog života u okruženju i suvremenom društvu.

9. Stilska izražajna sredstva

Ključni pojmovi: metafora, hiperbola, gradacija.

Obrazovna postignuća: znati uočiti i pojasniti metaforu, hiperbolu i gradaciju u književnom tekstu.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene književne tekstove bogato navedenim stilskim izražajnim sredstvima; pojasniti značenje navedenih ključnih pojmova; analiza tekstova i navođenje učenika na samostalno uočavaju i pojašnjavaju stilska izražajna sredstva; poticati učenike da samostalno razvijaju jezičnu sposobnost uporabom navedenih stilskih izražajnih sredstava u usmenom i pismenom izričaju.

10. Oblici lirskih pjesama - sonet (pjesnička forma)

Ključni pojmovi: sonet.

Obrazovna postignuća: znati prepoznati sonet kao posebnu formu i oblik lirske pjesme.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene lirske pjesme - sonete; motivirati učenike da samostalno, prilikom analize tekstova, zapažaju osobine soneta kao posebne lirske forme na osnovu predznanja o vrstama strofa, rimi i broju strofa u sonetu; analizirati lirske slike, osnovni osjećaj i ostale osobine poetskog teksta; istaknuti hrvatski naziv za sonet (zvonjalice) i poznate hrvatske autore koji su se služili ovom pjesničkom formom; pogodna međupredmetna korelacija: glazbena i likovna kultura te vjeronauk.

11. Balada i romanca (lirsko-epske vrste)

Ključni pojmovi: balada, romanca.

Obrazovna postignuća: zapaziti i poznavati lirsko-epska obilježja balade i romance; pri obradi i interpretaciji balade i romance znati primijeniti već poznato o strofi, stihu, pojmu lirskog i epskog u pjesmi te o stilskim izražajnim sredstvima.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene tekstove balada i romanci i motivirati učenike na njihovu recepciju; zamjećivati lirsko - epska obilježja balada i romanci i njihove razlike, s obzirom na osnovne osjećaje koji su u njima izraženi; pogodna međupredmetna korelacija s glazbenom kulturom ili vjeronaukom (poslušati uglazbljene primjere balada i romanci).

12. Teme lirskih pjesama

Ključni pojmovi: misaona (refleksivna) pjesma, duhovna (religiozna) pjesma.

Obrazovna postignuća: znati prepoznati teme i motive u misaonim i duhovnim pjesmama.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene tekstove misaonih i duhovnih pjesama; skupni i pojedinačni rad – pronalaženje i izražavanje obilježja navedenih vrsta pjesama na temelju iznesenih tema i motiva te osnovnih osjećaja koje donose; poslušati snimljene primjere recitacija refleksivnih pjesama ili uglazbljene duhovne pjesme; pogodna korelacija s glazbenom kulturom i vjeronaukom.

13. Drama (vrste)

Ključni pojmovi: komedija, tragedija, drama u užem smislu, monodrama, kompozicija: uvod, zaplet i kulminacija, pojam tragičnog i komičnog, dramski prizor.

Obrazovna postignuća: razlikovati vrste drame i njihova obilježja (komedija, tragedija, drama u užem smislu, monodrama); uočiti glavne trenutke dramske radnje; uočiti dramski prizor.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene dramske tekstove navedenih vrsta na osnovu predznanja o dramskom djelu; samostalni i skupni rad - pronalaženje i bilježenje razlika među dramskim vrstama, kako na satu tako i u radu na domaćoj lektiri (komično, tragično, glavne trenutke, dramski prizor); pogledati dramu (kazalište, video, snimak...) i o tome razgovarati; improvizirati dramsku situaciju na satu (neki ulomak dramskog teksta...).

14. Prijedlog autora tekstova za čitanke/Zajednička jezgra

Andrić, Ivo
Balog, Zvonimir
Balota, Mate
Begović, Milan
Bruckner, Karl
Cesarić, Dobriša
Ćatić, Musa Ćazim
Ćorić, Šimun Šito
Dizdar, Mak
Držić, Marin
Gvozdić, Mila Vlašić
Hitrec, Hrvoje
Horvat, Joža
Ilić, V.
Kaštelan, Jure
Kishon, Ephraim
Kordić, Ivan
Kovačić, Ivan Goran
Kovačić, Ante
Kozarac, Josip
Kranjčević, Silvije Strahimir
Kumičić, Eugen
Kušan, Ivan
Lagerlöf, Selma
Mađer, Miroslav Slavko
Matoš, Anton Gustav
Narodna (usmena) književnost (izbor)
Narode epske, lirske i epsko-lirske pjesme
Nazor, Vladimir
Novak, Vjenceslav
Pilić, Sanja
Preradović, Petar
Puljić, Nikola
Pupačić, Josip
Raos, Ivan
Ramljak, Ivan Ićan
Saroyan, William
Schwab, Gustav
Selimović, Meša
Sofoklo
Šantić, Aleksa
Šego, Krešimir
Šenoa, August
Šimić, Antun Branko
Tadijanović, Dragutin
Tournier, Michel
Ujević, Tin
Vitez, Grigor
Vlaisavljević, Vlado
Vuletić, Anđelko

Izbor autora i književnih tekstova te izbor tekstova iz suvremene zavičajne književnosti, primjerenih razvojnjoj dobi učenika, na hrvatskom jeziku.

15. Prijedlog autora književnih djela za lektiru/Zajednička jezgra

Andrić, Ivo
Bruckner, Karl
Cesarić, Dobriša
Ćorić, Šimun Šito
Ćorović, Svetozar
Defoe, Daniel
Hasagić Dubočanin, Alija
Hitrec, Hrvoje
Jelačić Bužinski, Dubravko
Jurkić, Štefa
Kovačić, Ivan Goran
Kordić, Zdravko
Koroman, Veselko
Kumičić, Eugen
Novak, Vjenceslav
Prosenjak, Božidar
Ramljak, Ivan Ićan
Saint Euxpery, A. de
Schwab, Gustav
Šenoa, August
Šimunović, Dinko
Sušić, Derviš
Tadijanović, Dragutin
Tomaš, Stjepan
Vuletić, Anđelko

Izbor autora i lektire s izborom zavičajne književnosti, primjerene razvojnoj dobi učenika, na hrvatskom jeziku.

NASTAVNO PODRUČJE

MEDIJSKA KULTURA

TEME

1. Igrani film

Ključni pojmovi: igrani film (pojam), vrste igranih filmova.

Obrazovna postignuća: uočiti i pojasniti obilježja igranog filma (filmske priče); prepoznati odnose među likovima, zapaziti ideju; prepoznati izražajna sredstva i vrstu igranog filma; uočiti razliku usporedbom filma i književnog djela.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati neke od primjerenih igranih filmova (*Breza*); razgovarati i analizirati obilježja filmske priče usporedbom filma i književnog djela od kojeg je nastalo, filmska izražajna sredstva; analizirati likove i ideje razgovorom navoditi učenike da samostalno zapažaju i razlikuju vrste igranih filmova na osnovu teme u filmu.

2. Televizijska emisija

Ključni pojmovi: vrste televizijskih emisija.

Obrazovna postignuća: znati uočiti namjenu i odrediti vrstu televizijske emisije.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati o televiziji kao mediju, o televizijskom programu (dnevne novine) i televizijskim emisijama; zajedno pogledati različite vrste tv emisija i razgovarati o njima; poticati učenike da sami znaju prepoznati vrstu tv emisije i kritički prosuđivati njihove sadržaje i poruku; analizirati i u razgovoru izabrati najbolju tv emisiju; diskusija – televizijski programi i poruke (kritičko razmišljanje o televiziji).

3. Radio

Ključni pojmovi: vrste radijskih emisija; zvuk - izražajno sredstvo.

Obrazovna postignuća: razlikovati namjenu i vrstu radijske emisije; prepoznati izražajna sredstva na radiju.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati o radiju kao mediju, o radijskom programu (dnevne novine) i o radijskim emisijama; poslušati različite vrste radijskih emisija i poticati učenike da znaju prepoznati različite vrste emisije i zamijetiti zvučna izražajna sredstva i njihovu ulogu u radijskoj emisiji; uspoređivati radijske i televizijske emisije; diskusija - kritičko razmišljanje o radijskom programu; uspostaviti suradnju s lokalnim radijem i pokušati animirati učenike da sami ostvare svoju emisiju na istom radiju.

4. Knjižnica

Ključni pojmovi: knjižnica, knjižna građa.

Obrazovna postignuća: znati se samostalno služiti knjižnicom i pronaći potrebnu knjigu; znati koristiti rječnik, enciklopediju i pravopis.

Prijedlozi za metodičku obradu: posjetiti knjižnicu izvan škole (gradsku) i pronalaziti neke knjige; razgovarati o sličnosti i razlikama školske i gradske knjižnice; razgovarati o knjižnoj građi; prelistavati enciklopediju, rječnik, pravopis i uputiti učenike na služenje tim knjigama te samostalno pronalaženje potrebnih podataka u njima, nabaviti pravopis i pravopisni rječnik i njime se služiti; pogodna korelacija s likovnom kulturom (ilustracija naslovnice knjige).

5. Kazalište

Ključni pojmovi: kazalište (pojam), glumci, scena, redatelj.

Obrazovna postignuća: poznavati obilježja kazališne predstave; glumci (igra na sceni); uočiti ulogu redatelja, scene, kostimografa; usvojiti neke povijesne činjenice o razvoju kazališne umjetnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati kazališnu predstavu (po mogućnosti u kazalištu); razgovarati o kazališnoj predstavi, o ulozi glumca (igra na sceni), o ulozi redatelja, scene (scenografa), kostimografa; napraviti plakat s nekim povijesnim podacima o razvoju kazališta; usporediti kazališnu predstavu s filmom; ostvariti dramsku improvizaciju s različitim postavama; ostvariti suradnju s mjesnim kazalištem i dramskom sekcijom u školi.

6. Prijedlog filmova

Što je film: *Igrani film*

Što je film: *Gluma u filmu*

Filmovi Ch. Chaplina

Golik, K.: *Tko pjeva zlo ne misli*

Suvremeni igrani film (po izboru)

TV serija (po izboru)

Kazalište: *Sve je to kazalište; Gužva na pozornici.*

DEVETI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIK

TEME

1. Nastajanje riječi

Ključni pojmovi: proširivanje značenja, posuđivanje riječi, tvorenje riječi.

Obrazovna postignuća: osvijestiti načine nastajanja novih riječi (proširivanjem značenja, promjenom oblika, promjenom vrste, posuđivanjem); moći stvarati nove riječi proširivanjem značenja i promjenom oblika.

Odgovni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati jezikoslovnu svijest radi primjene stečenih znanja prilikom usvajanja novih gramatičkih sadržaja; razvijati i njegovati kulturu riječi; osvješćivati snagu riječi; razvijati osjetljivost za riječi i njihovu ljepotu.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati uvodni tekst; izdvojiti posuđenice, riječi nastale preobrazbom, izvođenjem, slaganjem; objasniti pojmove; upućivati djecu na samostalno stvaranje riječi, proširivanje značenja i promjenom oblika.

2. Podrijetlo riječi

Ključni pojmovi: podrijetlo riječi, književne riječi, dijalektne riječi.

Obrazovna postignuća: razlikovati domaće (književne i dijalektne) i strane (potrebne i nepotrebne) riječi; osvijestiti potrebu za njegovanim hrvatskim jezikom; razumjeti štetnost pretjerane uporabe (nepotrebnih) stranih riječi u hrvatskome jeziku.

Odgovni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati jezikoslovnu svijest radi primjene stečenih znanja prilikom usvajanja novih gramatičkih sadržaja; razvijati i njegovati kulturu riječi; osvješćivati snagu riječi; razvijati osjetljivost za hrvatske riječi i njihovu ljepotu (izbjegavanja vulgarizama, nepotrebnih tuđica).

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst zasićen književnim i dijalektnim riječima; izdvojiti dijalektne riječi i tuđice; ukazivati na potrebu izbjegavanja nepotrebnih tuđih riječi u hrvatskome jeziku.

3. Riječi jednaka oblika, a različita značenja

Ključni pojmovi: istozvučnice, istopisnice, istoobličnice, raznozvučnice a istoznačnice.

Obrazovna postignuća: prepoznati najčešće istozvučne i istopisne riječi vladati primjerima; razlikovati značenja riječi jednaka oblika, a različita značenja u pisanju i govorenju.

Odgovni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: poticati lingvističko mišljenje radi primjene stečenih znanja prilikom usvajanja novih gramatičkih sadržaja; uočavati kao u životu jednak oblik može imati različit sadržaj, a različit oblik sličan ili jednak sadržaj; uočavati različitost u jednakome, a sličnost ili jednakost u različitoj.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst zasićen istozvučnicama, istopisnicama, istoobličnicama; izdvajati među ostalim riječima istozvučnice, istopisnice, istoobličnice; razgovarati o bogatstvu riječi u hrvatskome jeziku.

4. Frazemi

Ključni pojmovi: frazem.

Obrazovna postignuća: prepoznati frazem; poznavati osnovna obilježja frazema, tumačiti poznate frazeme; prikladno rabiti češće frazeme, osobito zavičajne.

Odgovni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: upoznati vrijednost narodne baštine (osobito zavičajne), važnost jezične tradicije i njezine uloge radi očuvanja jezičnoga integriteta; obogaćivati stil govora i pisanje u svakodnevnoj uporabi.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušati frazeme; govoriti frazeme; ukazivati na potrebu služenja frazemima naročito zavičajnim; ukazivati na njegovanje frazema.

5. Glasovi

Ključni pojmovi: glas, otvornici, zatvornici, zvučni i bezvučni glasovi.

Obrazovna postignuća: znati kako nastaje glas; znati podjelu glasova na otvornike i zatvornike; znati podjelu glasova po zvučnosti; poznavati podjelu glasova po mjestu tvorbe; razumjeti razliku između načina nastajanja glasa i njegove uloge u slogu (*r* kao zatvornik, najčešće suglasnik, katkad samoglasnik).

Odgovni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati lingvističku svijest i potrebu za znanjem o jeziku radi stjecanja komunikacijskih vještina.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušati glasove; izgovarati glasove; objasniti nastanak glasa; podjela glasova na otvornike i zatvornike, po zvučnosti i mjestu tvorbe; ukazivati na pogreške u izgovoru i pisanju glasova.

6. Glasovne promjene

Ključni pojmovi: glasovna promjena u govorenju i pisanju.

Obrazovna postignuća: uočiti i prepoznati glasovne promjene na jednostavnim primjerima (sibilarizaciju, palatalizaciju, jotaciju, nepostojano *a*, jednačenje po zvučnosti, jednačenje po mjestu tvorbe, ispadanje suglasnika), provoditi ih u govorenju i pisanju.

Odgovni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati lingvističku svijest i potrebu za znanjem o jeziku radi stjecanja komunikacijskih vještina.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodno znanje o glasovnim promjenama; pisati tekst zasićen riječima s provedenim glasovnim promjenama; uočavati glasovne promjene; objasniti sibilarizaciju, palatalizaciju, jotaciju, nepostojano *a*, jednačenja i ispadanje suglasnika; ukazivati na provođenje glasovnih promjena u govorenju i pisanju.

7. Riječi u kojima se smjenjuju glasovi *ije/je/e/i*

Ključni pojmovi: dvoglasnik *ie*, staroslavenski glas *jat*, kratki i dugi *jat*, pisani i govoreni oblik riječi.

Obrazovna postignuća: glasovno i pisano razlikovati oblike s dvoglasnikom i zamjenskim glasovima; izgovarati i pisati riječi u kojima se smjenjuju *ije/je/e/i* u skladu s normom; prepoznavati srodne riječi s različitim refleksom u govornika različitih hrvatskih narječja; razlikovati troslov od slijeda triju slova

Odgovni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: otkrivati govorne vrijednote hrvatskoga jezika u skladu s pravogovornom normom; njegovati govorničke vještine u svrhu opće jezične kulture; osvijestiti potrebu za funkcionalnom pismenošću; uočiti posebnosti hrvatskoga jezika i bogatstvo njegovih narječja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekst izdvojiti riječi u kojima se smjenjuju glasovi *ije/je/e/i*; razgovarati o tim riječima; objasniti glas *jet*; ukazati na norme u izgovoru i pisanju.

8. Zamjenjivanje zavisnih rečenica glagolskim priložima

Ključni pojmovi: glagolski prilozi; zamjenjivanje zavisnih rečenica glagolskim priložima.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razlikovati glagolski prilog sadašnji i glagolski prilog prošli, razumjeti njihovo značenje i službu u rečenici; pravilno rabiti glagolske priloge; preoblikovati zavisne rečenice glagolskim priložima.

Odgovni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati jezikoslovnu svijest radi uspješnijeg služenja jezikom; otkrivati mogućnost bogatijega izražavanja pomoću različitih gramatičkih struktura.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodna znanja o zavisnim rečenicama; pisati tekst zasićen glagolskim priložima; izdvojiti glagolske priloge; zamijeniti glagolske priloge zavisnim rečenicama i obrnuto.

9. Izricanje istovremenosti i prijevremenosti u složenoj rečenici

Gljučni pojmovi: istovremenost i prijevremenost.

Obrazovna postignuća: prepoznati vremenske odnose iskazane različitim glagolskim oblicima u rečenicama i razumjeti njihova značenja; znati slagati futur prvi i futur drugi u zavisno složenim rečenicama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati svijest o važnosti jezičnih znanja radi izricanja istovremenosti i prijevremenosti u svakodnevnoj komunikaciji; razvijati osjećaj za vrijeme, za međuovisnost prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti vremenske rečenicu; objasniti pojam istovremenosti i prijevremenosti; prepoznati vremenske odnose u rečenicama.

10. Izricanje pogodbe, mogućnosti i želje složenim rečenicama

Gljučni pojmovi: izricanje pogodbe, mogućnosti i želje.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razumjeti pogodbu, mogućnost i želju izrečene kondicionalima; izricati pogodbu i uvjet pogodbenom zavisnom rečenicom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati svijest o važnosti jezičnog znanja radi izricanja pogodbe, mogućnosti i želje u svakodnevnoj uljudbenoj komunikaciji; razvijati želje za plemenitim ciljevima; suzbijanje sebičnosti i razvijanje osjetljivosti za vlastite i tuđe želje i potrebe.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati uvodni tekst; izdvojiti rečenice u kojima je izrečena pogodba, mogućnost ili želja; vježbati izricanje pogodbe i uvjeta pogodbom zavisnom rečenicom.

11. Višestruko složena rečenica

Gljučni pojmovi: višestruko složena rečenica.

Obrazovna postignuća: prepoznati obilježja višestruko složenih rečenica; raščlanjivati višestruko složene rečenice na ishodišne rečenice i odrediti njihov međusobni odnos; pravilno sastavljati višestruko složene rečenice u pisanju i govorenju.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: poticati jezikoslovnu osviještenost i primjenu usvojenih, stečenih znanja prilikom usvajanja novih gramatičkih sadržaja; razvijati jezične sposobnosti u govornoj i pisanoj uporabi jezika u svim funkcionalnim stilovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti o složenoj rečenici; ponoviti o zavisnom i nezavisnom odnosu; napisati dvije višestruko složene rečenice; analizirati rečenice; odrediti odnos među surečenicama; djeca samostalno sastavljaju po jednu višestruko složenu rečenicu.

12. Osnovna obilježja hrvatskih narječja

Gljučni pojmovi: hrvatska narječja, štokavsko narječje i hrvatski književni jezik, hrvatski standardni jezik.

Obrazovna postignuća: razlikovati najvažnija obilježja svakoga hrvatskoga narječja i glavne prostore gdje se govore; razlikovati štokavsko narječje od hrvatskoga književnoga jezika; razumjeti odnos naziva hrvatski književni jezik i hrvatski standardni jezik, razlikovati ih.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati poštovanje i svijest o različitosti jezika (narječja, zavičajnih govora) kao bogatstvu i sastavnom dijelu kulturne baštine jednoga naroda; razvijati želju za upoznavanjem tradicije, običaja i govora svih ljudi i rajeva naše zemlje; razvijati ljubav prema svim govorima i dijalektima hrvatskoga jezika; upoznati i prihvaćati različitosti i miran suživot.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati tekstove pisane različitim narječjima; uočavati obilježja svih narječja; objasniti odnos hrvatski književni jezik – hrvatski standardni jezik.

13. Zavičajni govor i narječje prema književnome jeziku

Gljučni pojmovi: zavičajni govor i hrvatski književni jezik.

Obrazovna postignuća: razlikovati zavičajni govor i narječje od književnoga jezika; razumjeti odnos i ulogu zavičajnoga govora i narječja prema hrvatskome književnome jeziku; zamjenjivati riječi, izraze i rečenice zavičajnoga govora hrvatskim književnim jezikom i obratno.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu njegovanja zavičajnoga govora i važnost njegova očuvanja za buduće naraštaje; spoznati vrijednost različitosti zavičajnih idioma kao djela kulture naroda te poticati međukulturalnu svijest i poštovanje; razvijati želju za upoznavanjem tradicije, običaja i govora svih ljudi i krajeva naše zemlje; razvijati ljubav prema svim govorima i dijalektima hrvatskoga jezika.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati tekstove pisane zavičajnim govorom; analizirati tekstove; zamjenjivati zavičajne riječi, izraze i rečenice književnima; ukazivati na vrijednosti zavičajnoga govora.

14. Pisanje višečlanih imena

Ključni pojmovi: pisanje velikoga slova u višechlanim imenima.

Obrazovna postignuća: poznavati i primjenjivati pravopisna načela o pisanju velikoga slova u višechlanim imenima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti potrebu usvajanja pravopisne norme radi uporabe u svakodnevnome pisanju i čitanju; učiti važnost primjene pravopisne norme u drugim nastavnim predmetima; služiti se pravopisom (snalaženje u pravopisnom rječniku) u skladu s obrazovnim postignućima i dobi učenika; stvaranje povoljnoga stava prema hrvatskome književnom jeziku u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodno znanje o velikom slovu; vježbati pravopisno načelo o pisanju velikog slova u višechlanim imenima.

15. Povijest hrvatskoga jezika od 20. stoljeća

Ključni pojmovi: Novosadski dogovor, Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga jezika.

Obrazovna postignuća: poznavati temeljne podatke o hrvatskome jeziku u 20. i 21. stoljeću; razumjeti važnost povijesnih događaja u razvoju hrvatskoga jezika.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati poštovanje prema pisanim spomenicima hrvatske kulture; razvijati svijest o važnosti poznavanja osnovnih povijesnih činjenica o razvoju hrvatskoga jezika; osvijestiti važnost čuvanja jezične baštine; izgrađivati povoljan stav prema jeziku kao djelu opće kulture; osvijestiti važnost čuvanja jezične baštine; izgrađivati povoljan stav prema jeziku kao djelu opće kulture; osvijestiti važnost služenja standardološkim priručnicima i njihove uloge u očuvanju hrvatskoga jezičnoga i narodnoga identiteta.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodno znanje o povijesti hrvatskog jezika; objasniti Novosadski dogovor i Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskog jezika.

16. Razvoj hrvatskoga jezika u BiH (hrvatski jezik u BiH u 19. i 20. stoljeću)

Ključni pojmovi: hrvatski jezik i nacija, nacionalna kultura (značaj povezanosti); gramatike, pravopisi.

Obrazovna postignuća: poznavati temeljne podatke o hrvatskom jeziku u BiH u 19. i 20. stoljeću; ukazati na značaj jezika za opstojnost nacije i nacionalne kulture; upoznati učenike s hrvatskim gramatikama i pravopisima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati poštovanje prema pisanim spomenicima hrvatske kulture u BiH; razvijati svijest o važnosti poznavanja osnovnih činjenica o razvoju hrvatskoga jezika u BiH; izgrađivanje pozitivnoga stava prema vlastitom jeziku i jeziku drugih naroda u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti prethodna znanja o razvoju hrvatskog jezika u BiH; djeci ponuditi temeljne podatke o hrvatskome jeziku u 19. i 20. stoljeću; objasniti odnos jezik - narod - nacija i kulturni identitet.

NASTAVNO PODRUČJE

JEZIČNO IZRAŽAVANJE

TEME

1. Različitosť stilova

Ključni pojmovi: stil, vrste stilova.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razlikovati književnoumjetnički, znanstveni, novinarski, administrativno - poslovni i razgovorni stil; razumjeti potrebu za različitim stilovima izražavanja.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razumjeti potrebu za različitim stilovima izražavanja u društvenoj zbilji; razumjeti značenje i ulogu riječi u različitim djelatnostima (kultura, novinarstvo, pravo, administracija...); razvijati sposobnost oblikovanja i iznošenja vlastitoga mišljenja; razvijati ljubav prema hrvatskome jeziku te poštovanje prema drugim jezicima; razvijati etičke vrijednosti i estetski ukus.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati tekstove pisane različitim stilovima; analizirati tekstove; ukazivati na potrebu izražavanja različitim stilovima.

2. Razgovorni stil

Ključni pojmovi: razgovorni stil, posuđenice, žargonizmi, dijalektizmi, lokalizmi.

Obrazovna postignuća: zamjećivati obilježja razgovornoga stila; izdvajati iz razgovora posuđenice, žargonizme, lokalizme i dijalektizme; zamjećivati njihovu stilsku i obavijesnu vrijednost; zamjenjivati ih stilski neutralnim riječima i izrazima; primjereno se služiti razgovornim stilom i neverbalnim sredstvima u različitim komunikacijskim situacijama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: pripremiti se za kvalitetnu komunikaciju spoznati da je sloboda govora osnovno ljudsko pravo svake osobe; poštivati pravila kulturnoga razgovora; razvijati samopouzdanje prilikom javnoga obraćanja i u komunikaciji s drugim osobama; razvijati svijest o potrebi neprihvatanja i odbacivanja vulgarizama i kletvi; razvijati ljubav prema hrvatskome jeziku te njegovanje poštivanja prema drugim jezicima (opasnost pretjerane uporabe tuđica u hrvatskome jeziku).

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati o bilo kojoj djeci zanimljivoj temi; analizirati kako smo razgovarali, ukazati na osnovna obilježja i vrijednosti razgovornoga stila.

3. Rasprava

Ključni pojmovi: raspravljanje, rasprava (diskusija), dokazivanje (argumentiranje), dokaz (argument).

Obrazovna postignuća: slušati i primjereno nastupiti u raspravi; osvijestiti važnost dokazivanja (argumentiranja) u komunikaciji; jasno iznositi svoje dokaze (argumente) izražavajući misli i stavove u pisanoj i govornoj komunikaciji.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati sposobnost rješavanja problemskih situacija; osvijestiti potrebu za izricanjem vlastitoga stava; razvijati sposobnost razumijevanja i poštivanja tuđih stajališta i mišljenja, posebno sugovornika; razvijati vještinu dokazivanja (argumentiranja); poticati uljudbenu razmjenu mišljenja; uočiti važnost i potrebu zauzimanja pravilnih stajališta.

Prijedlozi za metodičku obradu: raspravljati o problemima u školi; ukazivati na osnovna obilježja rasprave; ukazivati na važnost argumentiranja.

4. Problemski članak

Ključni pojmovi: problemski članak, kritika, suprotstavljanje mišljenja.

Obrazovna postignuća: razlikovati problemski članak i kritiku od drugih tekstova; pisati kritiku ili problemski članak.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: osvijestiti problemske situacije; upoznati ulogu kritičke riječi u medijima priopćavanja; razvijati kritički odnos prema stvarnosti oko nas; razvijati svjesno i kritičko primanje riječi tj. poruka u sredstvima za priopćavanje; upoznavati načine uspješnoga rješavanje problema; razvijati sposobnost promišljanja, oblikovanje i iznošenja vlastitoga mišljenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočiti problem u školi; razgovarati o problemu; ukazivati na potrebu različitih mišljenja; objasniti razliku između problemskog članka i kritike; pisati problemski članak ili kritiku.

5. Novinarski stil

Ključni pojmovi: novinarski stil, objektivni pristup, sažetost, aktualnost, intervju.

Obrazovna postignuća: čitati i razumjeti primjerene tekstove novinarskim stilom; zamjećivati obilježja novinarskoga stila; izdvajati najvažnije obavijesti iz novinskoga članka; pisati novinarskim stilom; upoznati intervju kao oblik razgovora.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati osobine iščitavanja i otkrivanja važnosti poruka radi snalaženja u različitim vrstama medija i njihove primjene u svakodnevnim životnim situacijama; stvarati kritički odnos prema sadržajima medija; razvijati svjesno i kritičko primanje riječi, tj. poruka u sredstvima priopćavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati novinske članke; analizirati novinske članke; odrediti bitna obilježja novinskoga stila; pisati novinarskim stilom; objasniti intervju kao oblik razgovora.

6. Administrativno-poslovni stil

Ključni pojmovi: administrativno-poslovni stil, administrativni obrasci, zapisnik, zahtjev, prijava.

Obrazovna postignuća: čitati i razumjeti primjerene tekstove pisane administrativno-poslovnim stilom; upoznati stilska obilježja zapisnika, zahtjeva i prijave; znati ispuniti uobičajene administrativne obrasce (brzozjav, anketu, pretplatni listić, prijavnicu).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati sposobnost i vještine ispunjavanja različitih administrativnih obveza; razvijati strpljenje i poštivanje prema određenim formama.

Prijedlozi za metodičku obradu: pročitati jedan upitnik; ukazati na bitna obilježja administrativno-poslovnog stila; pisati zahtjev, prijavu, brzozjav, pretplatni listić.

7. Životopis

Ključni pojmovi: životopis, molba, dopis.

Obrazovna postignuća: upoznati životopis kao poseban tekst pisan administrativno-poslovnim stilom; pisati vlastiti životopis kao prilog nekomu drugomu administrativno-poslovnome tekstu, npr. dopisu ili molbi; upoznati obilježja dopisa i molbe.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati vještinu pisanja životopisa i molbe kao administrativnih vrsta tekstova nužnih prilikom upisivanja u škole ili zapošljavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati životopis kao tekst pisan administrativno-poslovnim stilom; pisati vlastiti životopis; upoznati obilježja molbe i životopisa; pisati molbu.

8. Prikaz (prikaz, osvrt, recenzija)

Ključni pojmovi: osvrt, prikaz, recenzija.

Obrazovna postignuća: upoznati obilježja osvrta i prikaza; prepoznati obilježja recenzije, pisati osvrt i prikaz o odabranoj temi služeći se bilješkama ili natuknicama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: poticati stvaralaštvo; razvijati sposobnost i vještine izricanja vlastitoga razmišljanja i stava s obzirom na učeničko iskustvo, doživljaj i prikupljanje podataka o odabranoj temi osvrta ili prikaza; poticati učenike na samovrjednovanje i vrjednovanje učeničkih uradaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati obilježja osvrta i prikaza; opisati kako se radi neka recenzija; pisati osvrt o pročitanoj knjizi, gledanom filmu služeći se bilješkama i natuknicama; kratko prikazati neku knjigu, zgodu ili događaj.

9. Pismo

Ključni pojmovi: poslovno i otvoreno pismo.

Obrazovna postignuća: upoznati obilježja poslovnoga i otvorenoga pisma; napisati otvoreno pismo poštujući uljudbena pravila i formu pisma; razlikovati stilska obilježja otvorenoga i pisanog pisma u odnosu na službeni dopis.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati vještinu uljudbenog pisanog načina komuniciranja; otkriti važnost otvorenog pisma u modernome društvu; razvijati osjetljivost za ljepotu napisane riječi; razvijati sposobnost razmišljanja i izražavanja; uočavati važnost poznavanja odnosa među ljudima; razvijati sposobnost dopisivanja s drugima; razvijati sigurnost u vlastito umijeće.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponoviti znanje o pismu; upoznati obilježja i formu poslovnog i otvorenog pisma; pisati poslovno pismo.

10. Red riječi u rečenici

Ključni pojmovi: red riječi u rečenici, stilski neobilježen red riječi, stilski obilježen red riječi.

Obrazovna postignuća: razlikovati obični, neobilježeni red riječi od obilježenoga; razumjeti ulogu različitoga poretka riječi u rečenici: pravilno rabiti nenaglasnice u rečenici.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razlikovati osnovna obilježja pisanoga jezika (stilski obilježen i stilski neobilježen red riječi); razvijati vještinu pravilne uporabe reda riječi u tekstovima različitih stilova.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisati tekstu u kojemu će biti stilski obilježen red riječi; ukazati na potrebu stilski obilježenog reda riječi naročito u umjetničkim tekstovima; objasniti razlike između običnog i obilježenoga reda riječi; za domaće uratke pisati tekst stilski obilježen redom riječi.

11. Sličnosti i razlike među riječima

Ključni pojmovi: istozvučnice, istopisnice i istoobličnice.

Obrazovna postignuća: razlikovati istozvučnice, istopisnice i istoobličnice u govoru i pismu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati vještinu i sposobnost razumijevanja značenja riječi i njihove uloge u različitim komunikacijskim kontekstima; razvijati osjetljivost i ljubav prema hrvatskome jeziku te poštovanje prema drugim jezicima.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbati istozvučnice, istopisnice i istoobličnice s ciljem razlikovanja u govoru i pisanju; slušati, čitati, govoriti i pisati dijalektne tekstove; razgovarati o tekstovima i ukazivati na njihove vrijednosti.

12. Slušanje i čitanje, govorenje i pisanje dijalektnih tekstova.

Ključni pojmovi: standardni jezik, zavičajni govor, materinski jezik, drugi jezici.

Obrazovna postignuća: zamjećivati razlike između standardnoga i zavičajnoga govora, materinskoga jezika i drugih jezika; slušati, čitati i razumjeti zavičajna književna djela; govoriti i pisati zavičajnim idiomom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: njegovati zavičajnu riječ kao bogatstvo kulture svoga naroda; otkrivati ljepotu književnoumjetničkih djela na dijalektu slušanjem govorenjem i interpretativnim čitanjem.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušati, čitati i razumjeti zavičajna književna djela; govoriti i pisati zavičajnim idiomom.

13. Pisanje - poštivanje pravopisne norme

Ključni pojmovi: veliko slovo, rečenični i pravopisni znakovi, pisanje riječi s glasovima *č, ć, đ, dž, ije, je*, pisanje najčešćih kratica (prema popisu).

Obrazovna postignuća: osvješćivati, primjenjivati i usustaviti prethodna znanja i vještine; pisati veliko slovo u skladu s pravopisom; uvježbati pisanje i izgovor riječi u kojim se pojavljuju glasovi *č, ć, đ, dž, ije, je* (prema popisu riječi); pisati kratice u skladu s pravopisom; pisanje upravnoga i neupravnoga govora u skladu s pravopisom; služiti se pravopisom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: razvijati sposobnost i vještine primjene stečenih znanja u novonastalim situacijama (slušanje, govorenje, razgovaranje, čitanje i pisanje); pravilno rabiti pravopis (snalaženje u pravopisnom rječniku) u skladu s obrazovnim postignućima i dobi učenika; stvaranje povoljnoga stava prema književnome jeziku- službenome jeziku Hrvata u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: sistematizirati znanja iz pravopisa (veliko slovo, rečenični - pravopisni znakovi, kratice, izgovor i pisanje glasova, upravni i neupravni govor).

NASTAVNO PODRUČJE

KNJIŽEVNOST

TEME

1. Pristup temi u književnom djelu: satira, ironija, humor

Ključni pojmovi: humor, satira, ironija.

Obrazovna postignuća: zapaziti odnos pisca/pripovjedača, pjesnika i dramskog autora/prema temi književnog djela.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene književne tekstove humorističkog, satiričnog i ironičnog sadržaja na satu i za domaću lektiru; skupni i pojedinačni rad - analizom književnih djela učenici na osnovu predznanja, zapažaju piščev humorističan, ironičan i satiričan pristup temi književnog djela, u kojima se na takav način prikazuju poroci i mane pojedinca i društva; u razgovoru i na temelju konkretnih primjera humor, satiru i ironiju povezati sa stvarnim životom u suvremenom svijetu ističući duhovnost i vedar pogled na svijet; navoditi učenike da pišu samostalno pismene uratke humorističnog i ironičnog sadržaja.

2. Putopis

Ključni pojmovi: putopis (pojam), opis putovanja (asocijativnost).

Obrazovna postignuća: uočiti obilježja putopisa; zapaziti asocijativnost kao važan element u nastajanju putopisa.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene putopise; analizom teksta navoditi učenike na samostalno zapažanje subjektivnih i objektivnih elemenata u putopisu, na zapažanje asocijativnosti kao elemenata za nastanak vrijednog putopisa; ponukati učenike na samostalno pisanje putopisa; najbolje radove izložiti na razrednom plakatu ili zidnim novinama „učeničko pero“.

3. Novela

Ključni pojmovi: novela (pojam), psihološka i osjećajna slika lika.

Obrazovna postignuća: zapaziti obilježja novele; uočiti međusobne odnose likova u noveli.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati novele na satu i za domaću lektiru; analizom teksta učenici zapažaju psihološku i emocionalnu sliku lika i uočavaju razliku između novele i drugih književnih vrsta (pripovijetke, romani); usporedbom obrađenih tekstova izraditi tematski plakat o navedenoj književnoj vrsti i popunjavati ga tijekom godine.

4. Bajka i fantastična literatura

Ključni pojmovi: klasična bajka, suvremena bajka (fantastična literatura).

Obrazovna postignuća: zapaziti razliku između klasične i suvremene bajke.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene tekstove suvremenih i klasičnih bajki; analizom književnih tekstova učenici zapažaju razlike u temama, događajima i likovima suvremenih i klasičnih bajki; primijeniti ideje bajki povezati s primjerima iz stvarnog života ljudi u suvremenom životu i isticati pozitivnost i poticati učeničku maštu.

5. Humoreska

Ključni pojmovi: humoreska (pojam).

Obrazovna postignuća: znati obilježja humoreske; zapaziti humorističan način prikazivanja događaja i ljudi.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati humoreske; skupni i individualni rad - učenici analiziraju tekstove i uočavaju obilježja humoreske i humorističan pristup autora u prikazivanju događaja i ljudi; ponukati učenike na pisanje humoreski s temom iz života u školi; izraditi tematski plakat o navedenoj književnoj vrsti i dopunjavati ga tijekom godine; najbolje učeničke radove izložiti na zidne novine „učeničko pero“.

6. Ep

Ključni pojmovi: ep (pojam), epski junak, pjevanje.

Obrazovna postignuća: zapaziti obilježja epa, pjevanja (glavnog djela); zapaziti osobine epskog lika.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene epove (dijelove epa); analizom teksta učenici uočavaju obilježja epskog lika, glavne dijelove (pjevanja) i obilježja epa kao književne vrste uspoređujući ga s epskom pjesmom; skupni rad - otkrivati vrste epa (umjetnički i usmeni ep) potičući pozitivnost epskih junaka.

7. Kazališna i filmska prilagodba književnoga djela

Ključni pojmovi: prilagodba književnoga pripovjednog djela u dijaloški (dramski tekst) ili u tekst filmskog scenarija.

Obrazovna postignuća: usvojiti način pretvorbe pripovjednog književnog djela u dijaloški (dramski tekst) ili u tekst filmskog scenarija; uočiti razliku između pripovjednog književnog djela i teksta za kazališnu predstavu ili filmskog scenarija.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene pripovjedne tekstove i tekstove filmskih scenarija nastalih po književnim djelima i uočavati razlike između njih; na tematsko-sadržajnoj osnovi pokušati ukazati na način dramatizacije pripovjednog teksta, pretvorbom u dijaloški za kazališnu izvedbu (kraći pripovjedni tekst); improvizirati dramsku situaciju izvedbom u razredu po dramatiziranom pripovjednom tekstu.

8. Stilska izražajna sredstva: alegorija, simbol

Ključni pojmovi: alegorija, simbol.

Obrazovna postignuća: prepoznati i pojasniti simbol i alegoriju; pojasniti alegoriju u pjesmi (alegorijska pjesma) i u pripovijetkama (alegorijske pripovijetka).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjeren poetski tekst; poticati učenike da na osnovu predznanja zapažaju preneseno značenje u tekstu i ukazivati na obilježja alegorije i simbola kao izražajnih stilskih sredstava i njihove uloge u umjetničkoj vrijednosti i izražajnosti poetskog djela; stvarati alegorije i simbole na zadani poticaj.

9. Kompozicija lirske pjesme

Ključni pojmovi: pjesma u prozi, tema i motiv (suodnos).

Obrazovna postignuća: znati zapaziti obilježja pjesme u prozi; otkriti povezanost motiva i teme u lirskoj pjesmi.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene pjesme u prozi; poticati učenike na zapažanje obilježja pjesme u prozi (forma) i otkrivanje povezanosti motiva i tema u lirskoj književnosti; skupni rad - zapažanje osnovnih osjećaja i pjesničkih slika te pronalaženje razlika između pripovjednog teksta i pjesme u prozi.

10. Ritam u lirskoj pjesmi

Ključni pojmovi: elipsa, inverzija, opkoračenje, stanika, prebacivanje.

Obrazovna postignuća: zapaziti i imenovati navedene elemente ritma: elipsu, inverziju, stanke, prebacivanje i opkoračenje.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirati učenike za recepciju lirske pjesme; zamijetiti i pojasniti navedene elemente ritma u pjesmi te analizom lirskih pjesmama navoditi učenike na pronalaženje ritma; povezati ulogu navedenih elemenata ritma u izražavanju osnovnih osjećaja u poetskom tekstu; pogodna međupredmetna korelacija (glazbena kultura...).

11. Dramske vrste

Ključni pojmovi: monodrama, protagonist, antagonist, unutarnji monolog.

Obrazovna postignuća: zapaziti obilježja monodrame; poznavati razliku između protagonista i antagonista; znati obilježja unutarnjeg monologa.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati monodramu (u kazalištu, videosnimku); u razgovoru, nakon gledanja i analize monodrame, zapažati njezina obilježja i obilježja unutarnjeg monologa (jedan lik); usporediti i zapaziti razlike između monodrame i drugih dramskih vrsta; skupni rad - zapaziti razlike između antagonista i protagonista u drami općenito, analizom bilo koje dramske vrste.

12. Karakterizacija likova

Ključni pojmovi: etičko-psihološka karakterizacija, govorna karakterizacija, socijalna karakterizacija, vizualna karakterizacija, emocionalna karakterizacija.

Obrazovna postignuća: zapaziti međusobni odnos likova u književnom djelu; prepoznati osobine navedenih karakternih likova; znati navesti primjere iz života koji su povezani s karakterizacijom likova u obrađenim tekstovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene pripovjedne i dramske tekstove; skupni i pojedinačni rad - analizom književnog teksta učenici otkrivaju karakterizacije likova na osnovu postupka likova, ispričanih događaja i njihova međusobnog odnosa, načina izražavanja i prepoznaju osobine navedenih karakterizacija; pronalaženje konkretnih primjera dobivenim karakterizacijom likova iz teksta i njihovo povezivanje sa stvarnim životom ljudi u suvremenom životu, ističući pozitivne primjere.

13. Književnost – umjetnost riječi

Ključni pojmovi: pisac, pripovjedač, lirski subjekt.

Obrazovna postignuća: uočiti razliku između pisca i pripovjedača ili lirskog subjekata; zapaziti kako se ista tema ostvaruje u različitim književnim vrstama i rodovima; usustaviti znanje iz književnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjerene književne tekstove; skupni i pojedinačni rad - analizom književnih tekstova zapažati razlike između pisca (autora) i pripovjedača (u pripovjednom tekstu) te lirskog subjekta (u lirskom djelu); čitati književna djela različitog roda i vrste s istom temom te uočavati razlike u ostvarivanju iste teme; usustavljivati cjelokupno znanje iz književnosti.

14. Književna baština

Ključni pojmovi: Marko Marulić, otac hrvatske književnosti, M. Divković, fra Grga Martić, Ivan Frano Jukić i ostali pojedinci zaslužni za hrvatski jezik i književnost Hrvata u BiH.

Obrazovna postignuća: znati ulogu M. Marulića u hrvatskoj književnosti; otkriti važnost fra G. Martića i I. F. Jukića i drugih pisaca za razvoj hrvatskoga književnog jezika i književnosti u BiH; po načelu zavičajnosti navesti imena nekih istaknutih hrvatskih pisaca u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene tekstove značajnih autora za književnu baštinu Hrvata: Marka Marulića, fra Grge Martića, I. Frane Jukića i drugih po načelu zavičajnosti; skupni rad - otkriti važnost očuvanja književne baštine te ulogu značajnih pojedinaca i njihovih djela za razvoj hrvatskog jezika i književnosti - napraviti o tome plakat; međupredmetna korelacija s povijesti i vjeronaukom.

15. Književna baština drugih naroda u BiH

Ključni pojmovi: pojedinci i književna djela važna za razvoj bošnjačkog i srpskog jezika i književnosti u BiH.

Obrazovna postignuća: zapaziti i naznačiti ulogu i doprinos pojedinaca koji su svojim radom i književnim djelima doprinijeli razvoju bošnjačke i srpske književnosti u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene tekstove važnih pojedinaca za razvoj bošnjačke i srpske književnosti i jezika u BiH; skupni rad - otkrivati doprinos pojedinca za razvoj bošnjačke i srpske književnosti i jezika kao doprinos cjelokupnoj kulturnoj baštini naroda BiH i o tome napraviti plakat; isticati poštivanje kulturnog identiteta svoga naroda i drugih naroda i povezati ga s potrebom kulturne suradnje i uzajamnog poštovanja i suradnje u različitosti.

16. Prijedlog autora tekstova za čitanke/Zajednička jezgra

Andrić, Ivo	Krklec, Gustav
Antić, Miroslav	Martić, fra Grgo
Bach, Richard	Marulić, Marko
Balog, Zvonimir	Matoš, Anton Gustav
Bakula, Petar	Mažuranić, Ivan
Bhartrihari	Mihalić, Slavko
Budak, Pero	Narodna (usmena) književnost
Car Emin, Viktor	Nazor, Vladimir
Cesarić, Dobriša	O`Dell, Scott
Dizdarević, Zijo	Paljetak, Luko
Držić, Marin	Parun, Vesna
Dubočanin, Alija	Pavličić, Pavao
Gjalski, Ksaver Šandor	Peić, Matko
Gundulić, Ivan	Pešorda, Mile
Hajerdalh, Thor	Petričević, Marija
Hemingway, Ernest	Prévert, Jacques
Horvatić, Dubravko	Primorac, Branka
Humo, Hamza	Pupačić, Josip
Ivanišević, Drago	Rilke, Rainer Maria
Jelačić Bužinski, Dubravko	Samokovlija, Isak
Jesenjin, Sergej	Shakespeare, William
Jukić, Ivan Frano	Simić, Novak
Jurić Zagorka, Marija	Stahuljak, Višnja
Kaštelan, Jure	Sušac, Gojko
Kishon, Ephraim	Šenoa, August
Kolar, Slavko	Šimić, Antun Branko
Kordić, Zdravko	Šimunović, Dinko
Koroman, Veselko	Škrinjarić, Sunčana
Kovačić, Ivan Goran	Šop, Nikola
Kranjčević, Silvije Strahimir	Tadijanović, Dragutin
Krleža, Miroslav	Tomičić, Zlatko

Ujević, Tin
Zoranić, Petar

Izbor autor i tekstova hrvatskih književnika te tekstova hrvatskih i drugih književnika u BiH (Srbi, Bošnjaci, Židovi...) s izborom tekstova suvremene zavičajne književnosti na hrvatskome jeziku.

17. Prijedlog autora književnih djela za lektiru/Zajednička jezgra

Andrić, Ivo
Bach, Richard
Bubalo, Janko
Čuić, S.
Dizdar, Mak
Gjalski, Ksaver Šandor
Hemingway, Ernst
Izbor iz hrvatske lirike
Jakovljević, Ilija
Jurić Zagorka, Marija
Kishon, Ephraim
Kolar, Slavko
Kreža, Miroslav
Kumičić, Eugen
Matoš, Antun Gustav
Shakespeare, William
Sušac, Gojko
Šenoa, August
Šimunović, Dinko
Škrinjarić, Svjetlana
Usmena (narodna) književnost

Izbor autora i lektire s izborom zavičajne književnosti, primjerene razvojnoj dobi učenika, na hrvatskom jeziku.

NASTAVNO PODRUČJE

MEDIJSKA KULTURA

TEME

1. Scenarij, knjiga snimanja, filmska montaža

Ključni pojmovi: scenarij, scenarist, knjiga snimanja, redatelj, filmska montaža, montažer.

Obrazovna postignuća: uočiti razliku između scenarija i knjige snimanja; zapaziti i poznavati ulogu redatelja; poznavati ulogu filmskog montažera.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati film *Filmska montaža*; razgovarati o nastanku filma i etapama u nastanku od ideje do ostvarenja; skupni rad - usporediti scenarij s knjigom snimanja te otkriti ulogu redatelja i montažera; pogledati neki igrani film, analizirati ga i razgovarati o njegovu nastanku, scenariju (scenaristi, knjiga snimanja, redatelj, uloga filmskog montažera).

2. Dokumentarni film

Ključni pojmovi: dokumentarni film, obilježja i vrste dokumentarnoga filma.

Obrazovna postignuća: razlikovati dokumentarni film od ostalih filmskih radova; uočiti vrste dokumentarnih filmova; zapaziti izražajna sredstva u dokumentarnom filmu.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati primjeren dokumentarni film; potaknuti učenike na razgovor o osobinama dokumentarnoga filma (stvarnost); skupni rad - usporediti dokumentarni film s ostalim filmskim rodovima (animirani i igrani) i zapaziti razlike; razgovarati o temi dokumentarnog filma i o temama u suvremenom svijetu, pogodnim za dokumentarni film; ostvariti suradnju s lokalnom televizijskom postajom.

3. Razvoj animiranog filma u Hrvatskoj i BiH

Ključni pojmovi: razvoj animacije u Hrvatskoj i BiH, Zagrebačka škola crtanoga filma, animirani film u BiH.

Obrazovna postignuća: poznavati neke važnije činjenice o animiranom filmu u Hrvatskoj i BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati nekoliko animiranih filmova, s težištem na filmove Zagrebačke škole crtanog filma i vrijedne filmove nastale u BiH; razgovarati o sadržaju animiranih filmova i otkriti ulogu Zagrebačke škole crtanog filma u razvoju animacije kako u Hrvatskoj tako i u regiji; ponukati učenike na usvajanje važnih povijesnih podataka u razvoju animacije u Hrvatskoj i BiH.

4. U potrazi za knjigom

Ključni pojmovi: računalno i kataloško pretraživanje.

Obrazovna postignuća: znati se služiti knjižnicom i pronaći podatke u određenom književnom naslovu putem kataloga ili računalnim putem, samostalno ili uz pomoć nadležne osobe u biblioteci.

Prijedlozi za metodičku obradu: posjetiti školsku i mjesnu knjižnicu; uputiti učenike uz pomoć nadležne osobe, kako pronaći podatke o određenom književnom naslovu pomoću kataloga ili računalnim putem; učenici samostalno traže podatke pomoću kataloga ili računala.

5. Razvoj kazališta u Hrvatskoj i BiH

Ključni pojmovi: povijesni podatci o kazalištu u Hrvatskoj i BiH, zaslužni pojedinca za razvoj kazališta.

Obrazovna postignuća: usvojiti osnovne povijesne podatke o razvoju kazališta u Hrvatskoj i BiH te kazališta uopće; istaknuti ulogu značajnih pojedinaca na tom području.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupiti i analizirati povijesne činjenice o razvoju kazališta u Hrvatskoj i BiH; skupni rad – pronaći važne podatke o razvoju kazališta u Hrvatskoj, o važnim osobama i njihovoj ulozi u razvoju kazališne umjetnosti; improvizirati kraći dramski tekst i uprizoriti ga u razredu; pogledati pogodnu kazališnu dramu u kazalištu i o njoj razgovarati; usporediti suvremeno kazalište s kazališnim počecima u dalekoj prošlosti.

6. Kritički prikaz (recenzija)

Ključni pojmovi: kritički prikaz filma, kritički prikaz radijske i televizijske emisije, kritički prikaz kazališne predstave, kritički prikaz knjige.

Obrazovna postignuća: usvojiti obilježja kritičkog prikaza; znati razlikovati različite vrste kritika i imenovati ih.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene vrste tekstova kritičkih prikaza, analizirati ih i navoditi učenike na zapažanje obilježja različitih kritičkih prikaza; analizom kritičkih prikaza istaknuti ono pozitivno i ukazati na popravljane nedostataka; ponukati učenike na samostalno pisanje kritičkih prikaza (teme iz kulturne djelatnosti škole); najbolje kritičke prikaze izložiti na zidne novine; ostvariti suradnju s lokalnim radijem (učeničke emisija).

7. Reportaža

Ključni pojmovi: reportaža (pojam), vrste reportaže (novinarska, radijska, televizijska).

Obrazovna postignuća: uočiti obilježja reportaže; prepoznati razlike i obilježja različitih vrsta reportaža.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati i analizirati primjeren tekst novinarske reportaže i usvojiti njezina osnovna obilježja; poslušati radijsku i pogledati televizijsku reportažu te je u razgovoru s učenicima usporediti s novinskom reportažom; razgovarati i analizirati o temama navedenih primjera reportaža i njihovim obilježjima; potaknuti učenike na samostalno pisanje i stvaranje reportaže; ostvariti suradnju s lokalnim novinama, radijem i televizijom.

8. Oblici korespondencije

Ključni pojmovi: korespondencija (pojam), vrste korespondencije.

Obrazovna postignuća: poznavati obilježja korespondencije kao pojma (različita vrsta dopisivanja); znati razlikovati različite vrste korespondencije (medijska, poslovna...).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitati primjerene tekstove iz novina (priloge dopisnika iz različitih mjesta koji se javljaju u dnevnim novinama); slušati primjerene radijske emisije u kojima se javljaju dopisnici iz udaljenih mjesta; analizirati navedene primjere medijske korespondencije (dopisivanja) i usporediti ih s primjerom poslovne korespondencije (npr. trgovačka kultura - prepiska u stvaranju trgovačkih poduzeća...); surađivati s lokalnim novinama, radijem, televizijom i prirediti za njih izvješće.

9. Prijedlog filmova

Što je film: *Filmska montaža*

Suvremeni crtani film (izbor)

Škrabalo, Ivo: *Slamarke divojke*

Tadić, Z.: *Druge*

Babaja, A.: *Breza*

Izbor iz suvremene filmske umjetnosti u BiH

Izbor iz suvremene kazališne umjetnosti

LIKOVNA KULTURA

UVOD

Područje likovne umjetnosti u povijesti civilizacija obuhvaća stalnosti i promjene. Obrazovni standard likovne kulture za osnovne škole temelji se na činjenici da umjetnička djela kao konstrukti stvarnosti, kao prikaz stvarnih ili izmišljenih svjetova mogu nadahnuti učenike da stvaraju različitu stvarnost za sebe. Iz ovoga nasljeđa likovni pedagozi označili su bitna znanja i vještine neophodne za stjecanje kompetencija u području likovnih umjetnosti i prilagodili ih opsegom i oblikom kako bi odgovorili potrebama pomicanja paradigme znanja u 21. stoljeću.

Razvoj likovnoga obrazovanja danas se usmjerava na spoznajnu dimenziju i socijalizirajuću ulogu umjetnosti i dizajna. Program likovne kulture za osnovnu školu usklađen je sa standardom, načelima i sadržajima vizualnoga obrazovanja, oslanja se na naše dosadašnje programske sadržaje likovne kulture, okvirne prijedloge federalnog programa i zajedničke jezgre, slijedeći osobito slijedeći strukturu, teme i sadržaje toga predmeta iz europskog okružja i HNOS-a.

CILJEVI

U skladu s navedenim polazišnim načelima, a osobito zbog potrebe razvoja likovne kulture u osnovnom obrazovanju, postavljena su četiri temeljna cilja koji određuju ključne aspekte likovne pismenosti učenika, te odražavaju ukupnost i povezanost percepcije likovnoga stvaralaštva i učenja:

1. Likovna umjetnost, likovne tehnike, društvo i okolina. Učenici stječu mogućnosti razumjeti vizualni jezik i posebnosti umjetničkih vrsta te likovne tehnike kao i međusobne odnose i njihove socijalizirajuće i ekološke sadržaje.

2. Vještine. Učenici stječu vještine potrebne za likovno oblikovno i tehničko likovno izražavanje, rješavanje vizualnih problema i prenošenje likovnih ideja i rezultata, zajednički rad te vrednovanje rezultata.

3. Znanje. Učenici stječu znanje i razumijevanje slikarstva, kiparstva, arhitekture, primijenjenih umjetnosti, dizajna i novih medija koje će upotrebljavati za likovno izražavanje i proširivanje kompetencija vizualnoga mišljenja.

4. Stavovi. Učenici se potiču u različitim dimenzijama likovne nadarenosti i dijelovima kreativnoga procesa koji podržavaju divergentno mišljenje i primjenu umjetničkih likovno-tehničkih i tehnoloških spoznaja.

DIDAKTIČKI ELEMENTI

Učenje učenika pod utjecajem je osobnih i kulturoloških pretpostavki. Učenici najučinkovitije uče kada njihovo likovno izražavanje prethodi učenju i kada je utemeljeno na konkretnim vizualnim i oblikovno-izražajnim iskustvima, povezano s određenim vizualnim sadržajem umjetničkoga djela ili situacijom, te primijenjeno na njihovo vizualno okruženje. Likovne aktivnosti učenika događaju se unutar društvenoga kulturološkog konteksta te se u skladu s njim tumače. One su kreirane tako da proširuju i ispituju stupnjeve vizualne pismenosti i likovno-tehničkih spoznaja. Ideje i razumijevanje koje učenici razvijaju postupno se sve više proširuju i ponovno stvaraju usporedno s iskustvom likovnoga izražavanja i sposobnošću konceptualizacije.

Učenje u likovnoj kulturi (likovnom obrazovanju) uključuje proces povezivanja novih vizualno oblikovnih spoznaja s postojećim znanjem te dodavanjem novih likovnih sadržaja i likovnih iskustava postojećem razumijevanju likovne umjetnosti.

Učenje u likovnoj kulturi unapređuje se kada učenici vizualiziraju problem za koji ranije nisu znali, prepoznaju ga i likovno tehničkim sredstvima riješe. Takvim učenjem kod učenika se razvijaju kreativni stavovi, vještine i likovno oblikovni temelj koji im omogućavaju proučavanje složenijih vizualno likovnih ideja i problema u komponiranju smislenih likovnih cjelina. Učenici uče razumjeti svijet razvijajući vlastite zamisli, stvarajući mentalne slike i dijeleći svoje vizualne ideje s ostalim učenicima posredstvom vlastitog likovnog govora u različitim vrstama oblikovanja. Obvezne nastavne teme u okviru likovne kulture izrađene su tako da kod učenika podržavaju razvoj stavova vještina i osposobljenosti potrebnih za rješavanje likovnih problema i donošenje odluka bitnih za razvoj vizualne pismenosti, estetske osjetljivosti i estetske kritičnosti.

Razvoj likovne pismenosti podržava se nastavom koja učenike uključuje u aktivno vizualno istraživanje, uživljavanje u rješavanje problema i vrednovanje. Različita iskustva učenja uključuju plošno oblikovanje: crtanje, plošno oblikovanje slikanje, plošno oblikovanje grafiku i prostorno oblikovanje -modeliranje i građenje, te primijenjeno oblikovanje i dizajn. Razvoj likovne pismenosti uključuje razradu nastavnih tema posredstvom kojih učenici otkrivaju važnost likovnih umjetnosti u svojim životima te počinju cijeniti međusobnu povezanost umjetnosti i znanosti, novih medija društva i okoline.

Suvremeni obrazovni standard likovne kulture za osnovne škole predstavlja temelj koji omogućuje razvoj znanja i sposobnosti učenika u likovnoj kulturi. Standard je zapravo putokaz u stjecanju vizualno ekspresivnih i obrazovnih postignuća osposobljenosti i obrazovnih postignuća učenika/učenica s fokusom na rezultatima učenja i kreativnoga izražavanja, a manje na strategijama podučavanja. Preporuke za metodičku obradu naglašavaju slobodno istraživanje i učenje zorovima i omogućuju učenicima da se upoznaju sa izazovima koji se temelje na

oblikovnom mišljenju, likovnom izražavanju vizualnim elementima, simbolima svojih ideja i osjećaja. Standardi upućuju na usvajanje novih načina mišljenja i rada i komunikaciju sadržajima znanja i sposobnostima. U strukturi se posebno naglašavaju odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji koji se odnose na razvijanje uvjerenja i kreativnih, divergentnih stavova i ideja koje učenici trebaju izraziti.

NAPOMENA

Nastavni plan i program od šestoga razreda donosi, uz eminentne svjetske umjetnike, veći broj hrvatskih i bosanskohercegovačkih likovnih umjetnika radi što bolje inkulturacije nastavnih ciljeva, tema i sadržaja u kulturni prostor BiH. Učenici ne moraju poznavati naslove i sadržaje tih djela niti biografije njihovih autora. Umjetnička djela pojedinih autora služe nastavnicima i učenicima u promatranju i objašnjavanju nastavnih tema, pomažu u rješavanju zadataka, osobito u prepoznavanju kompozicije likovnih elemenata o kojima se uči. Predloženi izbor autora i umjetničkih djela nije obvezujući. U svakom slučaju, bez obzira na izbor autora i umjetničkog djela, rad s tim djelima treba biti prilagođen učeničkoj dobi i ciljevima učenja i poučavanja u osnovnoj školi.

RAZREDNA NASTAVA

PRVI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE -CRTANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA

Ključni pojmovi: točka, ravna crta, zakrivljena crta, crtanje.

Obrazovna postignuća: vizualno opaziti i istražiti doživljaj crta; razlikovati crte (vrsta, točka, smjer, niz).

Prijedlozi za metodičku obradu: likovni jezik kao poticaj; točka i crta kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima.

2. POVRŠINA - Kontrast, hrapavo - glatko

Ključni pojmovi: glatka i hrapava površina.

Obrazovna postignuća: uočavanje i razlikovanje hrapavih i glatkih površina; početna taktilna osjetljivosti; uočavanje osnovnih likovnih elemenata; opaziti i izraziti ritam kao ponavljanje boja likova.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta:* književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska i svjetska kulturna baština itd.; *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština.

3. PLOHA

Ključni pojmovi: slobodni lik, geometrijski lik.

Obrazovna postignuća: vizualno opaziti i izražavati se geometrijskim i slobodnim likovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta:* književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština itd.; *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština.

NASTAVNO PODRUČJE

PROSTORNO OBLIKOVANJE -MODELIRANJE I GRAĐENJE

TEME

1. MASA I PROSTOR

Ključni pojmovi: geometrijsko tijelo, oblo i uglato tijelo.

Obrazovna postignuća: razlikovanje malih i velikih, obliha i uglastih, ispupčenih i udubljenih masa; razvijanje estetskih vrijednosti, očuvanje okoliša i baštine.

Prijedlozi za metodičku obradu: *likovni jezik kao poticaj:* oblici, tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *modeliranje* (kocka, kugla, kvadar, piramida, valjak); *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičnoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, papirna ambalaža, drveni otpadni materijali.

2. POVRŠINA

Ključni pojmovi: modeliranje, građenje, različite površine.

Obrazovna postignuća: vizualno uočiti i izraziti različite plastične teksture (stablo, grana)

Prijedlozi za metodičku obradu: motivi - vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici (drveće na vjetru i kiši); *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* površine i oblici kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal.

NASTAVNO PODRUČJE

PRIMIENJENO OBLIKOVANJE - DIZAJN

TEME

1. BOJA - osnovne i izvedbene

Ključni pojmovi: boja, miješanje boja.

Obrazovna postignuća: raspoznavati osnovne i izvedbene boje i mehaničko miješanje boja.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje osnovnih i izvedbenih boja u djetetovoj okolini i umjetničkim djelima; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosi predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel.

2. POVRŠINA I VIZUALNA KOMUNIKACIJA

Ključni pojmovi: poruka.

Obrazovna postignuća: otkrivanje poruke koje posreduju mediji; pozitivan odnos prema medijima; otkrivanje estetskih vrijednosti u vizualnim komunikacijama u motivu i izvedbi.

Prijedlozi za metodičku obradu: televizija, video, kompjutorska komunikacija, kompjutorske igrice, film; likovni scenariji, kombiniranje, variranje, građenje i razgrađivanje -rad u parovima.

3. MASA I PROSTOR - Industrijski dizajn

Ključni pojmovi: oblik i namjena.

Obrazovna postignuća: povezati izgled oblika kojima se svakodnevno služi s njihovom namjenom.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivi - vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* oblici, tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal.

DRUGI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

OBLIKOVANJE NA PLOHI - CRTANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA - Crte po toku i karakteru

Ključni pojmovi: točka, crta (različite crte) crtanje, crtež, skupljeno/raspršeno, niz, uspravno, koso, vodoravno.

Obrazovna postignuća: vizualno opaziti i istražiti doživljaj crta; izražavati se i stvarati točkama i crtama; razlikovati crte (vrsta, smjer, niz).

Prijedlozi za metodičku obradu: motivi - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* točka i crta kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:* olovka, tuš (drvce, kist), ugljen.

NASTAVNO PODRUČJE

OBLIKOVANJE NA PLOHI -SLIKANJE

TEME

1. BOJA - Imena boja, osnovne i izvedene boje

Ključni pojmovi: boja, slika, slikanje, slikar, osnovne boje, izvedene boje, akromatske ili ne-boje.

Obrazovna postignuća: vizualno razlikovati, imenovati i izražavati se različitim bojama; miješanjem dviju osnovnih boja dobiti izvedenu.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaž, tempera, kolaž, pastel.

2. BOJA - Tonovi boje, kontrasti svijetlo - tamno, toplo - hladno

Ključni pojmovi: svjetlina boje, miješanje boja, mrlja, potez, kontrast.

Obrazovna postignuća: vizualno razlikovati i rabiti tonove boja; miješanjem s bijelom i crnom dobiti svjetliju i tamniju boju; imenovati i uočiti tople i hladne boje; usvojiti pojam kontrasta (toplo - hladno, svijetlo - tamno) i uočiti ga na likovnom djelu (učeničkom ili umjetničkom)

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaž, tempera, kolaž, pastel.

3. PLOHA - Geometrijski i slobodni likovi

Ključni pojmovi: geometrijski lik, slobodni lik.

Obrazovna postignuća: vizualno opaziti i izražavati se geometrijskim i slobodnim likovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaž, tempera, kolaž, pastel.

4. PLOHA - Ritam likova

Ključni pojmovi: ritam, lik.

Obrazovna postignuća: opaziti i izraziti ritam kao ponavljanje boja i likova.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaž, tempera, kolaž, pastel.

NASTAVNO PODRUČJE

PROSTORNO OBLIKOVANJE - MODELIRANJE I GRAĐENJE

TEME

1. POVRŠINA - Plastičke teksture

Ključni pojmovi: glatka i hrapava površina, modeliranje, građenje, različite površine.

Obrazovna postignuća: uočiti i spontano izraziti različite plastičke teksture.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* površine i oblici kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal.

2. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Geometrijska i slobodna tijela

Ključni pojmovi: kip, kipar, geometrijsko tijelo, oblo i uglato tijelo.

Obrazovna postignuća: opaziti, razlikovati i imenovati tijela, stvarati geometrijskim tijelima u prostoru.
Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* oblici tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal.

NASTAVNO PODRUČJE

PRIMIENJENO OBLIKOVANJE - DIZAJN

TEME

1. CRTA - Crta kao likovni element pisma

Cljučni pojmovi: znak, pismo.

Obrazovna postignuća: uočiti i razlikovati crte kao gradbene elemente pisma.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* crta kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:* olovka, tuš (drvce, kist), ugljen.

2. PLOHA - likovi i slika u pokretu

Cljučni pojmovi: crtani film, tv slika.

Obrazovna postignuća: prepoznati animirani film kao niz slika u pokretu.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel, flomasteri u boji (za minijature slike).

3. BOJA - Ilustracija

Cljučni pojmovi: slikovnica.

Obrazovna postignuća: likovno izraziti doživljaj priče.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel, flomasteri u boji (za minijature slike).

4. POVRŠINA - Vizualna komunikacija

Cljučni pojmovi: reklama, poruka, čestitka.

Obrazovna postignuća: uočiti da se vizualnim elementima mogu prenositi poruke.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji: iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel.

5. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Dizajn

Cljučni pojmovi: oblik i namjena.

Obrazovna postignuća: povezati izgled oblika kojima se svakodnevno služi s njihovom namjenom.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska

kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj*: površine, oblici tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja*: glina, glinamol, plastelin, papir, karton, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal.

TREĆI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

OBLIKOVANJE NA PLOHI - CRTANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA - Gradbene (strukturne) i obrisne (konturne) crte

Ključni pojmovi: gradbena crta, obrisna crta, otvorena crta, zatvorena crta.

Obrazovna postignuća: stvarati gradbenim i obrisnim crtama; razlikovati gradbene i obrisne crte.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj*: točka i crta kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike*: olovka, tuš - pero, tuš - kist, lavirani tuš, ugljen, bajc.

2. TOČKA I CRTA - Kontrast crta po karakteru

Ključni pojmovi: suprotnost (kontrast) crta, meka crta, tvrda crta, debela crta, tanka crta, isprekidana crta.

Obrazovna postignuća: izraziti kontrast crta različitim likovno tehničkim sredstvima.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj*: točka i crta kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike*: olovka, tuš - pero, tuš - kist, lavirani tuš, ugljen, bajc.

NASTAVNO PODRUČJE

OBLIKOVANJE NA PLOHI - SLIKANJE

TEMA

1. BOJA - Čistoća boje

Ključni pojmovi: čistoća boje, jarke i zagasite boje.

Obrazovna postignuća: vizualno razlikovati, stvarati i imenovati jarke i zagasite boje.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj*: boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel.

2. BOJA -Kontrast svjetlo - tamno

Ključni pojmovi: kontrast, suprotnost svjetlo - tamno, ton.

Obrazovna postignuća: promatrati, uspoređivati i izražavati kontraste svijetlih i tamnih tonova boje

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj*: boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji (za minijaturne slike).

3. BOJA - Kontrast toplo - hladno

Ključni pojmovi: tople i hladne boje, kontrast toplo - hladno.

Obrazovna postignuća: uočiti i izražavati kontraste toplih i hladnih boja.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba..; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji (za minijature slike).

NASTAVNO PODRUČJE

PROSTORNO OBLIKOVANJE -MODELIRANJE I GRAĐENJE

TEMA

1. POVRŠINA - Kontrast površina - tekstura

Ključni pojmovi: kontrast površine.

Obrazovna postignuća: uočiti, uspoređivati i razlikovati različite vrste tekstura.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* površine i oblici kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba..; *materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal.

2. VOLUMEN I MASA U PROSTORU

Ključni pojmovi: masa, veličine masa.

Obrazovna postignuća: uočiti i izražavati odnose različitih veličina masa.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji: iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* oblici, tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba..; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal.

3. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Građevine i tijela u prostoru

Ključni pojmovi: unutarnji i izvanjski prostor, građevina, ulica, trg.

Obrazovna postignuća: snalaziti se u prostoru, razlikovati i određivati položaj (smjer) u prostoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* oblici, tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba..; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal.

IZBORNE TEME

1. TOČKA I CRTA - Grafički dizajn

Ključni pojmovi: dizajn, vizualni znak.

Obrazovna postignuća: objasniti dizajn kao oblikovanje uporabnih predmeta u neposrednom okruženju.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline -prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* točka, crta, boja, lik kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba..; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:* olovka, tuš - pero, tuš - kist, lavirani tuš, ugljen, bajc.

2. PLOHA - Fotografija

Ključni pojmovi: fotografija, fotograf.

Obrazovna postignuća: uočiti i razlikovati uporabu fotografije.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; likovni jezik kao poticaj: boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba.; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* fotografije iz časopisa, kalendara...

3. POVRŠINA - Odnos slike i teksta

Ključni pojmovi: reklama (promidžba), poruka.

Obrazovna postignuća: uočiti i razlikovati uporabu fotografije.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* točke, crte, boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, fotografije iz časopisa...

ČETVRTI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

OBLIKOVANJE NA PLOHI - CRTANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA - Ornament, narodni, ukras, simetrija

Ključni pojmovi: niz, smjer, ritam, preplet, ornament (narodni ukras).

Obrazovna postignuća: uočiti, prepoznati i izraziti ornament (narodni ukras).

Prijedlozi za metodičku obradu: usmjereno istraživanje (u okolini i na likovnim djelima) proporcija oblika i prostora, osnovnih kompozicijskih odnosa (simetrije i asimetrije) i izražavanje istraženoga i uočenoga; *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* točka i crta kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; ..; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal.

2. TOČKA I CRTA - Crtačka tekstura

Ključni pojmovi: crtačka tekstura, skupljeno, raspršeno.

Obrazovna postignuća: uočiti, prepoznati i izražavati crtačke teksture.

Prijedlozi za metodičku obradu: usmjereno istraživanje (u okolini i na likovnim djelima) osnovnih smjerova i položaja (vodoravna, uspravna, kosa - dijagonalna) kompozicija; analiza uočenog i istraženog; kombiniranje crte s plohom, točkom i mrljom; *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; likovni jezik kao poticaj: točka i crta kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:* olovka, tuš - pero, tuš - kist, lavirani tuš, ugljen, bajc.

NASTAVNO PODRUČJE

OBLIKOVANJE NA PLOHI - SLIKANJE

TEME

1. BOJA - Kontrast kromatsko-akromatsko

Ključni pojmovi: kontrast kromatskih i akromatskih boja, šarene i nešarene boje.

Obrazovna postignuća: uočiti, prepoznati i izražavati kontraste boja i neboja (šarenih i nešarenih boja).

Prijedlozi za metodičku obradu: usmjereno istraživanje i opažanje u okruženju i na likovnim djelima kontrasta kromatskih i akromatskih tonova; prezentiranje istraženog i uočenog; *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove

okoline -prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj*: boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

2. BOJA - Komplementarni kontrast

Ključni pojmovi: komplementarni kontrasti.

Obrazovna postignuća: uočiti, prepoznati i izražavati komplementarne odnose i kontraste boja.

Prijedlozi za metodičku obradu: usmjereno istraživanje i opažanje (u okruženju i na likovnim djelima) komplementarnog kontrasta; prezentiranje istraženog i uočenog; *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; likovni jezik kao poticaj: boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji (za minijature slike).

3. PLOHA - Modelacija i modulacija

Ključni pojmovi: ploha, tonsko i kolorističko slikanje.

Obrazovna postignuća: vizualno opaziti i izraziti pluhu; uočavati, razlikovati i izražavati se tonskim i kolorističkim slikanjem.

Prijedlozi za metodičku obradu: usmjereno istraživanje i opažanje (u okruženju i na likovnim djelima) kontrasta tonskih i kolorističkih razlika; prezentiranje istraženog i uočenog; *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj*: boja i ploha kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel.

4. POVRŠINA - Slikarska tekstura

Ključni pojmovi: slikarska tekstura.

Obrazovna postignuća: uočavati i izražavati slikarske teksture bojom, potezom i mrljom kao sastavnim dijelovima površine.

Prijedlozi za metodičku obradu: usmjereno istraživanje i opažanje (u okruženju i na likovnim djelima) slikarskih tekstura; prezentiranje istraženog i uočenog; *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj*: boja, ploha i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

NASTAVNO PODRUČJE

OBLIKOVANJE NA PLOHI - GRAFIKA

TEMA

1. PLOHA - Ritam, omjeri veličina likova

Ključni pojmovi: grafika, monotipija.

Obrazovna postignuća: upoznati osnovne pojmove vezane uz grafičke tehnike.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada složenije šablone za grafički otisak; *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj*: boja i ploha kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel.

NASTAVNO PODRUČJE

PROSTORNO OBLIKOVANJE -MODELIRANJE I GRAĐENJE

TEME

1. POVRŠINA - Plastička tekstura

Ključni pojmovi: plastična tekstura, površina.

Obrazovna postignuća: uočavati i izražavati plastične teksture kao sastavne dijelove površine; *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaž, tempera, kolaž, pastel.

2. POVRŠINA - Visoki, niski i udubljeni reljef

Ključni pojmovi: niski, visoki, udubljeni reljef, udubljeno/ispupčeno.

Obrazovna postignuća: uočavati i izražavati doživljaj mase i prostora u niskom, visokom i udubljenom reljefu; *motivi* - vizualni poticaji iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici); *poticaji iz ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaž, tempera, kolaž, pastel.

3. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Kontrast punoga i praznoga prostora

Ključni pojmovi: kiparstvo, prošupljena masa, udubljeno-ispupčena masa u prostoru.

Obrazovna postignuća: uočavati, razlikovati i izražavati suprotnosti punoga i praznoga prostora; *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline -prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* crta u prostoru (linijski istanjena masa) kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

4. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Plošno istanjena masa, ravnoteža

Ključni pojmovi: puna plastika, mobil, ravnoteža.

Obrazovna postignuća: uočavati i izražavati ravnotežu u prostoru; *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* crta u prostoru (linijski istanjena masa) kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

IZBORNE TEME

NASTAVNO PODRUČJE

PRIMIENJENO OBLIKOVANJE -DIZAJN

TEME

1. TOČKA I CRTA - Kadar, odnos slike i teksta

Ključni pojmovi: slika, kadar, strip, tekst.

Obrazovna postignuća: prepoznati i izražavati kadar kao isječak cjeline i kadrove u nizu u stripu, filmu i animiranom filmu; *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *likovni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* fotografije i stripovi iz časopisa i novina...

2. PLOHA - Ritam i niz likova

Ključni pojmovi: ritam likova, lik u pokretu.

Obrazovna postignuća: uočiti i izraziti lik u pokretu, plohu u prostoru; **način rada:** slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvježivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

3. BOJA - Kadar, simbolika boja

Ključni pojmovi: film, animirani film.

Obrazovna postignuća: izraziti pokret i simboliku boja u kadru; **motivi:** vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* boje, plohe, likovi, površine kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

4. POVRŠINA - Scenografija

Ključni pojmovi: scena, scenografija, materijali.

Obrazovna postignuća: upoznati, istraživati i izražavati oblike u prostoru uporabom različitih materijala u oblikovanju scene; **motivi:** vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* boja, ploha, lik, površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba.

5. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Udubljeno - izbočena masa

Ključni pojmovi: scenska lutka.

Obrazovna postignuća: uočavati, istraživati i izražavati različite tipove lutaka i njihovih oblika koji proizlaze iz načina njihova pokretanja; **motivi:** vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* oblici, tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

PREDLOŽENA LIKOVNO-UMJETNIČKA DJELA

Oblikovanje na plohi - crtanje

Michelangelo Buonarroti, *Studije figura*, 1495., tuš i pero

Vincent Van Gogh, *Zvezdana noć*, 1889., trska i tinta

Oblikovanje na plohi - slikanje

Vincent Van Gogh, *Zvezdana noć*, 1889., ulje na platnu

Vincent Van Gogh, *Autoportret*, 1889., ulje na platnu

Albert Kinert, *Male radosti*, 1956., ulje na platnu

Marino Tartaglia, *Autoportret*, 1917., ulje na platnu

Majstor iz Flžmallea, *Rođenje*, 1420., ulje na drvenoj ploči

Marcel Duchamp, *Akt silazi niz stepenice br. 2*, 1912., ulje na platnu

Edgar Degas, *Džokeji prije trke*, 1872., ulje i pastel na papiru

Oblikovanje na plohi - grafika

Hosoda Eishi, *Kurtizana Nagakawa s dvjema službenicama*, 1796., drvorez u boji

Karl Schmidt-Rottluff, *Mačke II*, 1914., drvorez

Prostorno oblikovanje - modeliranje i građenje

Michelangelo Buonarroti, *Rob (probuđeni)*, 1533., mramor

Miron, *Diskobol (bacač diska)*, 5. st. pr. Kr., mramor

Alexander Calder, *Mali pauk*, 1940., lim i žica

Alberto Giacometti, *Palača u 4h ujutro*, 1933., drvo, staklo, žica i niti
Primijenjeno oblikovanje - dizajn
Sv. Donat, *Zadar*, 9. st., kamen, arhitektura i tlocrt
Gerrit Rietveld, *Stolac*, 1917., drvo
Maska iz Saibaija, Nova Gvineja, Afrika, drvo, koža, krzno, vuna
Norman McLaren, *Pas de Deux*, 1968., eksperimentalni film
Borivoj Dovniković, *Uzbudljiva ljubavna priča*, 1989., animirani film

PETI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

OBLIKOVANJE NA PLOHI - CRTANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA -Kompozicija (smještaj u formatu)

Ključni pojmovi: kompozicija.

Obrazovna postignuća: uočiti i opisati smještaj točaka i crta u formatu papira; prepoznati elemente kompozicije.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* točka i crta kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:* olovka, tuš (drvce, pero, kist) lavirani tuš, ugljen, bajc.

2. TOČKA I CRTA - Crte po značenju

Ključni pojmovi: gibanje crta, mirovanje crta.

Obrazovna postignuća: istraživati i uočavati razlike između stanja mirovanja i pokrenutosti crta; uočiti i izraziti vizualni kompozicijski naglasak (dominaciju).

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* točka i crta kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:* olovka, tuš (drvce, pero, kist), lavirani tuš, ugljen, boja

NASTAVNO PODRUČJE

OBLIKOVANJE NA PLOHI - SLIKANJE

1. BOJA - Kompozicija i nijanse boja

Ključni pojmovi: kompozicija boja, nijanse boja.

Obrazovna postignuća: istraživati nijanse boja miješanjem (vrsta, ton, čistoća boje).

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* boja i ploha kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel

2. POVRŠINA - Teksture, optičko miješanje

Ključni pojmovi: mrlja, potez, raster, optičko miješanje boja.

Obrazovna postignuća: uočavati istraživati i izražavati optičko miješanje boja točkama osnovnih boja.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* boja, ploha i površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

NASTAVNO PODRUČJE

PROSTORNO OBLIKOVANJE -MODELIRANJE I GRAĐENJE

TEME

1. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Kompozicija oblika

Ključni pojmovi: odnosi veličina, kompozicija volumena i masa u prostoru.

Obrazovna postignuća: uočavati, istraživati i izražavati raspored i odnose veličina različitih oblika.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* oblici, tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

2. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Linijski istanjena masa

Ključni pojmovi: crta u prostoru, prostorni crtež.

Obrazovna postignuća: istraživati, uočavati i izražavati linijski istanjene mase kao crte u prostoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* crta u prostoru (linijski istanjena masa) kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

3. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Tlocrt

Ključni pojmovi: tlocrt, zid, stup, krov.

Obrazovna postignuća: upoznati tlocrte jednostavnijih građevina.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* crta u prostoru (linijski istanjena masa) kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

4. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Arhitektura i urbanizam

Ključni pojmovi: arhitektura, gradnja gradova.

Obrazovna postignuća: upoznati obilježja naselja različitih krajeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* oblici, tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga:* emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

IZBORNE TEME

NASTAVNO PODRUČJE

PPRIMIENJENO OBLIKOVANJE - DIZAJN

1. PLOHA - Jedinstvo boja, oblika, veličina...(harmonija)

Ključni pojmovi: primijenjena umjetnost, jedinstvo boja, oblika i veličina.

Obrazovna postignuća: uočavati, istraživati i izražavati pojedine odnose (boja, oblika, veličina) u cjelini i njihovo jedinstvo uporabom zajedničkih mjera i načela; upoznati razliku između umjetnosti i primijenjene umjetnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi:* vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja:* događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj:* boje,

plohe, likovi, oblici, površine kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja*: glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

2. POVRŠINA - Kompozicija, rekompozicija

Ključni pojmovi: fotomontaža, rekompozicija.

Obrazovna postignuća: uočavati, istraživati i izražavati rekompoziciju elemenata određene kompozicije fotomontažom.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj*: boje, plohe, likovi, površine kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

3. VOLUMEN I MASA U PROSTORU - Oblici i funkcije

Ključni pojmovi: industrijski dizajn, ovisnost oblika i funkcije.

Obrazovna postignuća: uočavati i izražavati uvjetovanost oblika predmeta njegovom namjenom; razlikovati različite vrste dizajna.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj*: oblici, tijela, površine i prostori kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba...; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja*: glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

4. BOJA - Kontrast i dominacija boja, oblika, veličina...

Ključni pojmovi: plakat, grafički dizajn, kompjutorska grafika.

Obrazovna postignuća: uočavati kontraste i dominacije boja, oblika, veličina na plakatu, reklami, televizijskoj poruci, povezivati vizualne i verbalne poruke.

Prijedlozi za metodičku obradu: *motivi*: vizualni poticaji iz djetetove okoline - prirodni i načinjeni oblici; *iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta* (književni tekstovi, mitološki sadržaji, povijest, hrvatska, bh. i svjetska kulturna baština); *iz narodnih običaja*: događaji, blagdani, etnografska baština; *vizualni jezik kao poticaj*: boja, ploha, lik, površina kao samostalni likovni elementi sa svim svojim likovnim obilježjima i kompozicijskim odnosima predviđenim u vizualno-likovnim sadržajima; *iz područja nevizualnoga*: emocije, osjeti, glazba.

PREDMETNA NASTAVA

ŠESTI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA - Obrisne crte, tok i karakter crta

Ključni pojmovi: obris/kontura, tok crte, karakter crte, građenje crtom, smjer.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti i spoznati ekspresivne vrijednosti toka i karaktera obrisnih crta.

Prijedlozi za metodičku obradu: *način rada*: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada*: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike*: olovka, tuš (pero, drvce, kist), lavirani tuš, ugljen, bajc.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Raoul Dufy, *Svirač*, crtež perom, oko polovice 20. st.; Paul Klee, *Tanz Entzetzen* (Plesač), tuš i pero, 1931.; Michelangelo Buonarroti, *Majka i dijete*, crvena i crna olovka, srebrenka i

tinta, 1525.; Mihajlo Arsovski, *More*, plakat kazališne predstave, sitotisak, *Teatar ITD*; Pablo Picasso: *Mlada djevojka*, crtež perom, 1948.; Slavko Kopač, *Svirač*, kombinirana tehnika.

2. TOČKA I CRTA - Strukturne točke i crte

Gljučni pojmovi: struktura/grada, gradbene crte, točka.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati različitost gustoća gradbenih crta i točaka u promjeni smjera, dužine i gustoće u složenim strukturama.

Prijedlozi za metodičku obradu: *način rada:* slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada:* analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:* olovka, tuš (pero, drvce, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen, bajc.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Paul Klee, *Izražajna lira*; Käthe Kollwitz, *Bijeda*, litografija, 1893.-1901.; Naum Gabo, *Linearna konstrukcija* br. 4, aluminijski, nehrđajući čelik, Oton Gliha, *Crtež*, flomaster 1968.; Borislav Aleksić, *Put u ništa II*, kombinirana tehnika.

3. BOJA - Čiste boje, kontrast toplo - hladno

Gljučni pojmovi: spektralni krug boja, tople i hladne boje, kromatski intenziteti dinamike boje, daltonizam.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati kromatske intenzitete i dinamiku toplih i hladnih boja.

Prijedlozi za metodičku obradu: *način rada:* slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada:* analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Paul Gauguin, *Žena sa cvijetom*, ulje na platnu, 1891.; Paul Gauguin, *Tržnica (Ta matete)*, ulje na platnu, 1892.; Johannes Itten, *Krug boja*; Karlo Afan de Rivera, *Vrt*, ulje na platnu.

4. BOJA - Komplementarni kontrast

Gljučni pojmovi: komplementarni kontrast („suprotne“ boje koje se nadopunjavaju), likovni elementi.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati komplementarni kontrast boja.

Prijedlozi za metodičku obradu: *način rada:* slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada:* analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Miroslav Šutej, *Ultra ab*, serigrafija, 1967.; Henri Matisse, *Portret gospođe Matisse*, ulje na platnu, 1905.; Jerolim Miše, *Borovi u Supetru*, ulje na platnu, prva polovica 20. st.

5. PLOHA - Likovi na plohi

Gljučni pojmovi: lik, ploha, dvodimenzionalno, simetrija-asimetrija.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati primjenu lika na plohi u simetričnim i asimetričnim kompozicijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: *način rada:* slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada:* analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Piet Mondrian, *Kompozicija s crvenim, crnim, plavim, žutim i sivim*, ulje na platnu, 1920.; Piet Mondrian, *Kompozicija*, ulje na platnu, 1929.; Vasilij Kandinski, *Žuto-crveno-plavo*, ulje na platnu, 1925.; Edo Murtić, *Dojmovi iz Amerike*, 1952., kombinirana tehnika.

6. POVRŠINA - Slikarske teksture

Gljučni pojmovi: slikarske teksture, karakter površine.

Obrazovna postignuća: uočiti i istražiti slikarske teksture u likovnoumjetničkom djelu te izraziti, vrjednovati i spoznati slikarske teksture u vlastitom uratku.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada:* analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Van Gogh, *Soba u Arlesu*, ulje na platnu, 1889.; Marino Tartaglia, *Autoportret*, ulje na platnu, 1917.; Vincent van Gogh, *Vrt*, ulje na platnu, 1890.

7. PLOHA - Statične i dinamične plohe

Ključni pojmovi: statično/dinamično, grafika, kartonski tisak, visoki tisak, matrica, otisak, grafički list.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati odnos statičnih i dinamičnih ploha, pozitivnoga i negativnoga prostora grafičkoga lista.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada:* analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:* matrica, tiskarska boja, tempera, glicerina, valjak za otiskivanje, monotipija, kartonski tisak, linorez.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Henri Matisse, *Les Codomas*, kolaž/sitotisak, 1947.; M. C. Pravična *podjela plohe 1*, drvorez, 1957.; Karl Schmidt-Rotluff, *Mačke*, drvorez, 1914.; *Glava žene*, 1919.; Dževad Hozo, *Plemenitaš II*, 1968./69., reljefni bakropis i akvatinta, Dušan Džamonja (djelo po izboru).

NASTAVNO PODRUČJE

PROSTORNO OBLIKOVANJE

TEME

1. POVRŠINA - Ritam oblika i tekstura

Ključni pojmovi: reljef, jednostavni ritam, tekstura, kiparski materijal.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati kontraste oblika i tekstura u niskom i visokom reljefu.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada:* analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: *Ploče oltarne pregrade iz Sv. Nedjeljice u Zadru* (plitki reljef), kamen, kraj 11. st.; Andrija Buvina, *Drvene vratnice katedrale*, 1214., Split; Branko Ružić, *Čovjek s krilima*; Stećak iz Donje Zgošće.

2. MASA/VOLUMEN I PROSTOR - Osnovni trodimenzionalni oblici

Ključni pojmovi: kip, kiparstvo, kipar, prostor- masa/volumen.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati odnos mase/volumena i prostora u neposrednoj okolini, vlastitom uratku i likovnoumjetničkim djelima.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada:* analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:* glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Ivan Meštrović, *Zdenac života*, bronca, 1905.; vučedolska „golubica“, glina, oko 2000. god. pr. Kr.; Barbara Hepworth, *Šuplji oblik s bijelom unutrašnjosti*, drvo, 1963.; Georges Vantongerloo, *Zajedništvo volumena*, kamen; *Stećci*, Radimlja kod Stoca.

3. MASA/VOLUMEN - Složene prostorne strukture i konstrukcije

Ključni pojmovi: struktura, nosive strukture, funkcionalnost prostora, prohodnost, tlocrt.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati nosive strukture i funkcionalnost prostora na temelju tlocrta.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: *Crkva sv. Križa*, 11. st., Nin; *Katedrala sv. Jakova*, Šibenik, 15. st.; Iktinus i Kalikrates, *Partenon*, Atena, 5. st. pr. Kr.; *Sv. Donat*, Zadar, 9. st.; Eero Saarinen, *TWA - Trans World Airlines, Kennedy aerodrom*, New York, 1956.-1961.; Jon Utzon, *Opera*, Sidney, 1959.-1973.; *Stari most*, Mostar, 1566.

IZBORNE TEME

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA - Strukturne crte

Gljučni pojmovi: ornament, kulturna baština, niz, polje.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati ritam strukturnih crta u tvorbi ornamenta u vlastitom radu i u likovno- umjetničkim djelima.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:** olovka, tuš (pero, drvece, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen, bajc.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: *Tapiserija iz Bayeuxa*, Engleska, kraj 11. st.; *Vunena torba iz Segeta kraj Trogira*, Etnografski muzej, Zagreb; Mersad Berber, *Stari fijaker*, 1961., bakropis.

2. PLOHA - Redefinicija plohe

Gljučni pojmovi: ritam, dinamika, rekonponiranje, plakat, vizualne komunikacije.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati ulogu ritma i dinamike plohe pri rekonponiranju likovnoumjetničkoga djela u službi vizualnih komunikacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Henri Matisse, *Kaubojo*, ilustracija za knjigu *Jazz*, kolaž/otisak, 1947., MOMA, NY; Boris Bućan, kazališni plakat „*Žar ptica*“, sitotisak, 1982., HNK; Mihajlo Arsovski, *More*, plakat kazališne predstave, sitotisak, Teatar ITD.

3. BOJA - Svjetlosne vrijednosti čistih boja

Gljučni pojmovi: kromatska ljestvica, svjetlina boje, čiste boje.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati svjetlosne vrijednosti čistih boja unutar kruga boja.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Jan Vermeer, *Služavka nalijeva mlijeko*, ulje na platnu, oko 1660.; Vjenceslav Richter, *Sis 4*, ulje na platnu, 1975.; Gabrijel Jurkić, *Čempresi*.

4. POVRŠINA - grafička modelacija

Gljučni pojmovi: skupljeno-raspršeno, grafička modelacija, strukturne linije.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati različite osobine površine u neposrednoj okolini i umjetničkom djelu te ih izraziti crtama.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:** olovka, tuš (pero, drvce, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen, bajc.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Paul Klee, *Prijeteća glava*, grafika (radirung), 1905.; Michelangelo Buonarroti, *Studije figura*, tuš i pero, 1495.; Ante Kuduz, *Zagorski pejisaž*, tuš i pero 1982.

NASTAVNO PODRČJE

PROSTORNO OBLIKOVANJE

TEMA

1. MASA/VOLUMEN I CRTA - Proporcije trodimenzionalnih oblika (tijela) u prostoru

Ključni pojmovi: kanon, proporcije, omjer i razmjer cjeline i dijelova, figura, model.

Obrazovna postignuća: istražiti i izraziti omjer i razmjer cjelina i dijelova različitih oblika masa u prostoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: *Kopljonoša* (prema Polikletu), mramor, 5. st. pr. Kr.; Alberto Giacometti, *Čovjek koji pokazuje prstom*, bronca, 1947.; Rimska keramička čaša, Ščotarjevo - Velika Gorica, 1.-2. st. pr. Kr.; Miron, *Diskobol* (bacač diska, mramor), 5. st. pr. Kr.; Ivan Kožarić, *Prizemljeno sunce*, bronca, 1971.; Henry Moore, *Ležeće figure*, bronca, 1934.; Petar Barišić, *Umjetnost gađanja iz luka*, bronca 1992.

SEDMI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE:

PLOŠNO OBLIKOVANJE - CRTANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA - Teksturane crte

Ključni pojmovi: teksturane crte.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrjednovati i spoznati različite vrste teksturnih vrijednosti površine te shvatiti kontraste tekstura kao svojstva površine.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:** olovka, tuš (pero, drvce, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen, bajc.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Albrecht Dürer, *Kunić*, crtež, 1502.; Ivan Lovrenčić, *Dvorci Hrvatskog zagorja*, sitotisak, 1994.; Hrvoje Šercar, *Riba sa zlatnim nogama*, tuš i pero, 1993.; Pablo Picasso, *Golub*, litografija, 1950.; Tomislav Krizman, *Autoportret*, 1917., bakropis.

2. TOČKA I CRTA - Teksturane i strukturne crte

Ključni pojmovi: strukturne crte.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrjednovati i spoznati sličnosti i razlike između teksturne i strukturne crte.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom,

slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike*: olovka, tuš (pero, drvce, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen, bajc.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Ingres, *Autoportret*, olovka, 19. st.; Pablo Picasso, *Čimpanza*, akvatinta, 1936.; Lepoglavska i paška čipka, Etnografski muzej; Paul Klee, *Velika kupola*, tuš, pero, 1927.; Roman Petrović, *Iz rudnika*, 1921., litografija; Ivo Dulčić (djelo po izboru).

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE - SLIKANJE

TEME

1. BOJA - Lokalna boja, tonsko stupnjevanje boje

Gljučni pojmovi: lokalna boja, harmonija/sklad boja, tonska gradacija.

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti, izraziti, vrjednovati i spoznati kromatske intenzitete i dinamiku toplih i hladnih boja.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati različite lokalne boje te njihove tonske stupnjeve u tonskoj gradaciji.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Gabrijel Jurkić, *Zima*, 1916., ulje na platnu; Dragana Nuić Vučković, *Djevojčica i bicikl*, kombinirana tehnika; Vlaho Bukovac, *Gundulićev san*.

2. BOJA - Optičko miješanje boja

Gljučni pojmovi: mehaničko i optičko miješanje boja.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati razlike između mehaničkoga i optičkog miješanja boja u kompoziciji.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Celestin Medović, *Vrijes*, 1911., ulje na platnu.

3. PLOHA - Simetrija i asimetrija plošnih oblika u kompoziciji

Gljučni pojmovi: simetrija (zrcalna), kompozicija, geometrijski i slobodni likovi, detalj, cjelina.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati simetriju i asimetriju plošnih oblika u kompoziciji

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Nikola Koydl, *Feelings*, 1999., ulje na platnu; Miroslav Šutej, *Crtografije*, 1996., kombinirana tehnika.

4. POVRŠINA - Slikarske teksture i faktura

Gljučni pojmovi: pigment, tekstura, faktura, potez -slikarski rukopis, slikarske tehnike.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati različite slikarske teksture i fakture u vlastitom radu i likovno-umjetničkim djelima.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji, kombinirane tehnike.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Vincent Van Gogh, *Zvezdana noć*, 1889., ulje na platnu; Mark Rothko, *Ljubičasto*, bijelo i crveno, 1953.; Nikola Mašić, *Slikar u bari*, 1876., ulje na platnu.

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE - GRAFIKA

TEME

1. PLOHA - Pozitivni i negativni prostor plohe

Ključni pojmovi: pozitivni i negativni prostor plohe, grafika - visoki tisak.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati ulogu pozitivnoga i negativnoga prostora plohe u visokom tisku.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnička sredstva i grafičke tehnike:** matrica, tiskarska boja, tempera, glicerol, valjak za otiskivanje, monotipija, kartonski tisak, linorez.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Julije Knifer, *Meandar*, 1963.g., ulje na platnu; E. L. Kirchner, *Portret Jeana Arpa*, 1933., drvorez; Vlaho Bukovac, *Dječak sa violinom*, 1903., ulje na platnu.

NASTAVNO PODRUČJE:

PROSTORNO OBLIKOVANJE - MODELIRANJE I GRAĐENJE

TEME

1. POVRŠINA - Plastička tekstura

Ključni pojmovi: kiparska obrada, visoki, plitki i uleknuti reljef.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati visoki, plitki i uleknuti reljef u različitim izražajnim mogućnostima plastičkih tekstura površine te imenovanje vrsta reljefa obzirom na stupanj izbočenosti plohe u prostoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Michelangelo Buonarroti: *Rob (probudeni)*, 1533., mramor; Ivan Meštrović, *Starica*.

2. MASA I PROSTOR - Odnos mase i prostora

Ključni pojmovi: puna plastika.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati odnos mase i prostora te spoznati i izraziti razliku između reljefa i pune plastike u različitim kompozicijskim odnosima.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Alexander Archipenko, *Žena koja se češlja*, 1915., bronca.

3. MASA I PROSTOR - Linijski istanjena masa

Ključni pojmovi: linijski istanjena masa, materijalizirana crta.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati dinamiku linijski istanjene mase u kompozicijskim odnosima s prostorom.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom,

slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja*: glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Siniša Majkus, *Benin*, 1996., žica.

IZBORNE TEME

NASTAVNO PODRUČJE

PRIMIENJENO OBLIKOVANJE - DIZAJN

TEME

1. TOČKA I CRTA - Plošni rasteri

Ključni pojmovi: raster točaka, raster crta.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati plošni raster kao nezavisni element u

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada*: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike*: olovka, tuš (pero, drvce, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen, bajc.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Albrecht Dürer, *Rinoceros*, 1515., drvorez; Ljubo Babić, *Matoš*, 1913., litografija.

2. PLOHA - Rekompozicija oblika, boja i crta

Ključni pojmovi: modni dizajn, tekstilni dizajn, kostimografija, scenografija.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati izražajne mogućnosti rekonpozicije oblika, boja i crta u modnom dizajnu, kostimografiji i scenografiji.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada*: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž tehnike.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Hosoda Eishi, *Kurtizana Nagakawa s dvije službenice*, 1796., drvorez u boji; Edo Murtić, *Kompozicija*.

3. BOJA - Simbolička i asocijativna funkcija boje

Ključni pojmovi: mimikrija, maskirne boje, simbolika, asocijacija.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati veze između pojmova i boja, te izraziti i spoznati simboličko i asocijativno značenje boja.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada*: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Zvonimir Lončarić, *Plakat za 4. Animafest*, 1980.

4. POVRŠINA - Privid (iluzija) prostora na plohi

Ključni pojmovi: privid volumena/iluzija, vidno polje, kadar, tražilo, zoom, geometrijska perspektiva, grafička i tonska modelacija.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati privid, iluziju prostora na plohi grafičkom ili tonskom modelacijom u različitim kompozicijskim odnosima; shvatiti kubni prostor s pomoću linearne perspektive.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; *metode rada*: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Raphael, *Atenska škola*, 1511., freska; Domenico Ghirlandaio, *Rođenje Bogorodice*; Vlaho Bukovac, *Slava njima*, 1895., ulje na platnu..

5. MASA I PROSTOR - Odnos oblika, materijala i funkcije

Ključni pojmovi: međuprostor, prohodnost, funkcionalnost, sklad oblika/forme, materijala i funkcije.

Obrazovna postignuća: uočiti i spoznati trodimenzionalni prostor u njegovoj prohodnosti, funkcionalnosti te skladu materijala i funkcije.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; metode rada: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja: glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Fotografija francuskog vrta; Nikola Vučković, *Kompozicija*, 2005., kombinirana tehnika.

OSMI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA - Linearna perspektiva

Ključni pojmovi: linearna perspektiva, stajalište, očište, horizont, prostorni planovi, projekcija, kut gledanja.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati primjenu linearne perspektive ovisno o visini horizonta i očišta te kutu gledanja promatranog prostora u umjetničkim djelima i vlastitom radu.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; metode rada: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike: olovka, tuš (drvce, pero, kist), lavirani tuš, ugljen.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Leonardo da Vinci, *Perspektivna studija za poklonjenje mudraca*, 1482.; Paolo Uccello, *Čudo hostije*, tempera na dasci, 1467.-1468.; Piero della Francesca, *Bičevanja Krista*, tempera na drvenoj ploči, oko 1455.; Luciano Laurana/Lucijan Vranjanin (?), *Idealni grad*, tempera na dasci, oko 1470.; Pavo Urban, *Posljednje slike*, II, dijapozitiv u boji, Dubrovnik 1991.

2. TOČKA I CRTA - Proporcije (odnos više veličina) likova

Ključni pojmovi: omjer, razmjer, kanon, proporcija, zlatni rez.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati različite veličine i njihove odnose na oblicima, tijelima, površinama i prostorima; uočiti zakonitosti zlatnoga reza i različitih kanona.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; metode rada: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike: olovka, tuš (drvce, pero, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Leonardo da Vinci, *Studija po Vitruviju*, 1492.; Poliklet (prema Polikletu), *Doriforos*, mramor, 5. st. pr. Krista.

3. POVRŠINA - Izražajnost crta - složene strukture

Ključni pojmovi: gustoća crte, punina crte, debljina crte, struktura crta.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati gustoću i izražajnost crte kao elementa složenih struktura.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; metode rada: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom,

slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike*: olovka, tuš (drvce, pero, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Michelangelo Buonarroti, *Studije figura*, tuš i pero, 1495.; Eduardo Paolozzi, *Crtež glave*, 1954.; Virgilije Nevjestić (djelo po izboru).

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE - SLIKANJE

TEME

1. BOJA - Tonska modelacija

Gljučni pojmovi: svjetlo, ton, tonska modelacija, privid zaobljenosti.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati tonsku modelaciju svjetlom i tonom u funkciji privida zaobljenosti te razlikovati tonsku modelaciju od kolorističke modulacije.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Josip Račić, *Majka s djetetom*, ulje na platnu, 1908.; Marino Tartaglia, *Autoportret s lulom*, 1920.; Jan Vermeer, *Čipkarica*, ulje na platnu, 1669. - 1670.; Đuro Tiljak, *Park*, ulje na platnu, 1925.; Leo Junek, *Autoportret*, ulje na platnu, 1925.; Miljenko Stančić, *U spomen Karasu*, ulje na platnu, 1953.

2. BOJA - Koloristička modulacija

Gljučni pojmovi: koloristička modulacija, izražajnost (ekspresija), figurativna likovna kompozicija

Obrazovna postignuća: uočiti, istražiti i spoznati razliku između tonske modelacije kojom izražavamo privid volumena na plohi i kolorističke modulacije te izraziti kolorističkom modulacijom figurativnu likovnu kompoziciju.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Marino Tartaglia, *Autoportret*, ulje na platnu 1917.; Henri Matisse, *Portret gospe Matisse*, ulje na platnu, 1905.; Zlatko Prica, *Aglomeracija žuto zeleno plavo*, ulje na platnu, 1969.

3. POVRŠINA - Linearna perspektiva, privid (iluzija) volumena na plohi

Gljučni pojmovi: vidno polje, kadar, cjelina-detalj, žablja, ptičja, linearna ili geometrijska perspektiva.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati različite vrste prikazivanja volumena na plohi, u kadru, cjelini i detalju s obzirom na različite visine horizonta i kutove gledanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Raffaello, *Atenska škola, freska*, 1511; Piero della Francesca, *Perspektiva idealnoga grada*, tempera na drvenoj ploči, 1470.; M. C. Escher, *Drugi svijet II*, drvorez, 1947.; Piero della Francesca, *Bičevanje Krista*, tempera na drvu, 1455.; Antonello da Messina, *Sv. Sebastijan*, tempera na drvenoj ploči, 1476.; Andrea Mantegna, *Mrtvi Krist*, tempera, 1506.; M. C. Escher, *Gore - dolje*, crteži, 1947.

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE

TEMA

1. PLOHA - Ravnoteža i ritam u kompoziciji - oblikovanje na plohi

Gljučni pojmovi: sklad, izražajnost, znak, značenje, jasnoća vizualne poruke, grafički dizajn.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati čitljivost vizualne poruke kroz izražajnost, značenje i jasnoću znaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnička sredstva i grafičke tehnike:** matrica, tiskarska boja, tempera, glicerol, valjak za otiskivanje, monotipija, kartonski tisak, linorez.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Mihajlo Arsovski, *More*, plakat kazališne predstave, sitotisk, Teatar ITD.

NASTAVNO PODRUČJE

PROSTORNO OBLIKOVANJE -MODELIRANJE I GRAĐENJE

TEME

1. MASA I PROSTOR - Ritam plošno istanjenih masa

Gljučni pojmovi: usijecanje, rotacija, plošno istanjena masa.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati usijecanje, rotaciju i ritam plošno istanjenih masa.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Vojin Bakić, *Razvijene površine III*, metalna ploča, 1960.; Alexander Calder, *Obus*, obojeni čelik, 1976., Washington, DC; Antoine Pevsner, *Konstruirana glava II*, celuloz, 1916.

2. MASA I PROSTOR - Proporcija

Gljučni pojmovi: proporcionalnost (razmjer).

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati odnos manje veličine prema većoj veličini te veće veličine prema cjelini; uočiti na vlastitom radu i umjetničkim djelima zakonitosti zlatnoga reza.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Miron, *Diskobol* (bacač diska), mramor, 5. st. pr. Kr.; Poliklet, *Doriforos*, mramor, 5. st. pr. Kr.; Slavomir Drinković, *Između neba i zemlje*, kamen, 1993; Le Corbusier, *Modulor*, oko 1946.

3. MASA I PROSTOR - Ravnoteža

Gljučni pojmovi: simetrija (zrcaljenje, translacija, rotacija) /asimetrija, dinamika, statika.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati dinamiku odnosno statiku kroz simetriju odnosno asimetriju.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: *Astečka dvoglava zmija*, drvo s mozaikom od tirkiza, 15. st.; Zvonimir Lončarić, *Pješak na konju*, poliester, metal, 1986.; *Artisti*, poliester, metal, 1997.; Lipovac, *Biciklist*; Plutej iz Biskupije kraj Knina, kamen, 9. st.; Marija Ujević, *Trkač*, bronca, Savska aleja skulptura, Zagreb, 1995.; Marija Ujević, *Noa*, bronca, 1988./1989.

IZBORNE TEME

NASTAVNO PODRUČJE

PRIMIENJENO OBLIKOVANJE - DIZAJN

TEME

1. TOČKA I CRTA - Linearna perspektiva s više očišta

Ključni pojmovi: linearna perspektiva, dva očišta, horizont, optička iluzija, prostorni planovi, projekcija, kut gledanja.

Obrazovna postignuća: istražiti, izraziti i spoznati na temelju projekcije i kuta gledanja te prostornih planova linearnu perspektivu s više očišta.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:** olovka, tuš (drvce, pero, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Leonardo da Vinci, *Perspektivna studija za poklonjenje mudraca*, 1482.; Caillebotte, *Pariška ulica - kišni dan*, ulje na platnu, 1876.-1877.; Nasta Rojc, *Popov toranj*, ulje na platnu, 1938.; Edward Rusha, *Dvostruki standard*, sitotisak u boji na papiru, 1969.

2. PLOHA - Ritmovi: dominacija, alternacija, varijacija, gradacija, radijacija

Ključni pojmovi: dominacija, alternacija, varijacija, gradacija, radijacija.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati na umjetničkom djelu i vlastitom radu dominaciju, alternaciju, varijaciju ploha.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Victor Vasarely, *Vega 200*, akril na platnu, 1957.; Marc Chagall, *Zeleni guslač*, ulje na platnu, 1923.; Zlatko Prica, *Crveni grm*, ulje na platnu, 1957.; Zlatko Prica, *Aglomeracija žuto zeleno plavo*, ulje na platnu, 1969.

3. BOJA - Koloristička perspektiva

Ključni pojmovi: koloristička perspektiva, jarkost boje, dinamika boja.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati jarkost boja, te njihovu dinamiku u prostornim planovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Maurice de Vlaminck, *Bougival*, ulje na platnu, 1905.; André Derain, *Most Charing Cross*, ulje na platnu, 1906.; Celestin Medović: *Pejzaž iz Podstupa*, 1905., ulje na platnu.

4. POVRŠINA - Ravnoteža i ritam u kompoziciji

Ključni pojmovi: simetrija, asimetrija, omjer.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati simetričnu i asimetričnu ravnotežu i ritam u kompoziciji u umjetničkim djelima i vlastitom radu.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Lucio Fontana, *Prostorni koncept*, ulje na platnu, 1962.; Lucio Fontana, *Prostorni koncept: vjenčanje u Veneciji*, ulje na platnu, 1960.-1961.; Alberto Burri, *Juta* i crveno, grubo platno, ljepljeno i vinil na platnu, 1954.; Antoni Tàpies, *Sivo Oker*, LXX, miješana tehnika: uljana boja, lateks i mramorna prašina na platnu, 1958.

5. MASA I PROSTOR - Ritam

Ključni pojmovi: interval, alternacija.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati ritam masa u prostoru putem intervala i alternacije.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Astečki kalendar, kamen, 16. st.; Raoul Goldoni, Kompozicija (Torzo III) iridirano staklo, 1975.; Ron Arad, Izložbeni sistem, 2005.; Ivan Meštrović, *Indijanci*.

DEVETI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE -RISANJE

TEME

1. TOČKA I CRTA - Crta kao dominantna

Ključni pojmovi: dominantna, dominacija, suprotstavljanje.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati crtu kao dominantan element kompozicije.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:** olovka, tuš (drvce, pero), tuš, kist, lavirani tuš, ugljen.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Piet Mondrian, *Drvo jabuke u cvatu*, ulje na platnu, 1912.; Piet Mondrian, *More*, ulje na platnu, 1912.; Paul Klee, *Starac koji računa*, bakropis, 1929.

2. TOČKA I CRTA - Sklad, harmonija likova

Ključni pojmovi: dijagonalna, piramidalna, vertikalna, horizontalna, kružna kompozicija.

Obrazovna postignuća: uočiti, vrednovati i spoznati sklad i harmoniju likova u dijagonalnoj, piramidalnoj, vertikalnoj, horizontalnoj i kružnoj kompoziciji; izraziti točkom i crtom sklad i harmoniju likova u odabranoj kompoziciji.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:** olovka, tuš (drvce, pero, kist), lavirani tuš, ugljen.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Vasilij Kandinski, *Skica I za „Kompoziciju VII“*, ulje na platnu, 1913.; Frans Hals, *Portret W. van Heythusena*, ulje na platnu, 17. st. (za dijagonalnu kompoziciju); Leonardo da Vinci, *Bogorodica sa Sv. Anom*, ulje na drvenoj ploči, 1510. (za piramidalnu kompoziciju); *Paška Čipka*, niti agave, Etnografski muzej (za kružnu); Henry Matisse, *Ples*, ulje na platnu, 1910. (za ovalnu); Pierre Bonnard, *Žene u vrtu I - 4*, tempera na papiru, 1891.; Charles R. Sheeler, *Prozori*, ulje na platnu, 1965.; El Greco, *Krist na Maslinskoj gori* (vertikalna kompozicija); Boris Bučan, *Nedjelja na selu*, ugljen, pastel, voštane krede na papiru, 1985.-1986.; Paul Gauguin, *Tržnica (Ta matete)*, ulje na platnu, 1892.; Vincent iz Kastva, *Ples mrtvaca*, freska, 1474., Crkva sv. Marije na Škrilinah, *Beram* (horizontalna kompozicija); Giovanni Bellini, *Bogorodica i pejzaž („Madona na livadi“)*, ulje na dasci, oko 1505. (za piramidalnu ili trokutastu kompoziciju).

3. POVRŠINA - Kompozicija linearnih tekstura

Ključni pojmovi: crtačke teksture, grafička modelacija.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati različite kompozicije linearnih tekstura.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem,

slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike*: olovka, tuš (drvce, pero, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Albrecht Dürer, *Rinoceros*, drvorez, 1515.; Albrecht Dürer, *Pasija (Kristova muka)*, drvorez, 15. st.; Albrecht Dürer, *Borba sv. Mihaela sa zmajem*, drvorez, 1498.; Dušan Džamonja, *Crtež BX- I*, tuš, lavirani tuš, pero, valjak, 1993.; Ante Kuduz, *Zagorski pejzaž 10*, tuš i pero, 1982.; Michelangelo, *Studija figure*, tuš i pero, 1495.

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE -SLIKANJE

TEME

1. BOJA - Izražajnost boje

Gljučni pojmovi: izražajnost boja, asocijativnost boja, simbolika.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati izražajnost i simboliku boja.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješčivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Franz Marc, *Veliki plavi konji*, ulje na platnu, 1911.; Eduard Munch, *Krik*, 1893.; Vincent van Gogh, *Kavana noću*, 1888.; Paul Gauguin, *Tržnica (Ta matete)*, ulje na platnu, 1892.; Paul Gauguin, *Odakle dolazimo? Tko smo? Kuda idemo?*, ulje na platnu, 1897.; *Slavonski ponjavac*, Etnografski muzej; *Moreška*, maskirani pantomimički ples, koji se pleše u Korčuli, španjolskog podrijetla iz 15. st.; Joan Miró, *Osobe i pas pred suncem*, tempera na platnu, 1949.; Gabrijel Jurkić, *Makovi*, 1920., ulje na platnu.

2. BOJA - Prostorno djelovanje boje

Gljučni pojmovi: dinamika, planovi prostora.

Obrazovna postignuća: izmjenom kontrasta toplih i hladnih boja uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati prostorno djelovanje boje.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješčivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Paul Gauguin, *Tržnica (Ta matete)*, ulje na platnu, 1892.; Mark Rhotko, *Crveno, crno, bijelo na žutom*, ulje na platnu, 1955.; Piet Mondrian, *Kompozicija*, ulje na platnu, 1925.; Auguste Macke, *Gospođa u zelenom haljetku*, ulje na platnu, 1913.

3. POVRŠINA - Rekompozicija, fotomontaža

Gljučni pojmovi: rekompozicija, fotomontaža.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati različite mogućnosti rekonponiranja pri izradi fotomontaže.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješčivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; *likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike*: akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Robert Rauschenberg, *Buffallo II*, 1964.; Raoul Hausmann, *Tatlin kod kuće*, fotomontaža, 1920.; Max Ernst, *Autoportret*, fotomontaža, 1920.; Boris Bučan, Plakat za predstavu Roko i Cicibela, serigrafija, 1983.; David Hockney, *Terasa sa sjenama*, fotografski kolaž, 1985.

NASTAVNO PODRUČJE

PLOŠNO OBLIKOVANJE - GRAFIKA

TEME

1. PLOHA - Kontrast - ritam suprotnosti

Gljučni pojmovi: dinamično, statično.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati putem kontrasta ploha statični i dinamični ritam.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; metode rada: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; likovno-tehnička sredstva i grafičke tehnike: matrica, tiskarska boja, tempera, glicerol, valjak za otiskivanje, monotipija, kartonski tisak, linorez.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: David Hockney, *Terasa sa sjenama*, fotografski kolaž, 1985.; David Hockney, *Mulholland Drive*, akrilik na platnu, 1980.; Boris Demur, *Spira Mirabilis* („Čudesna spirala“), grafika (suha igla i akvatinta), iz mape grafika *Spira mirabilis*, 2002.

2. PLOHA - Ritam i simetrija likova

Gljučni pojmovi: alternacija, repeticija, ornament, simetrija, ritam ploha.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati kroz ornament alternaciju, repeticiju i simetriju likova.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; metode rada: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; likovno-tehnička sredstva i grafičke tehnike: matrica, tiskarska boja, tempera, glicerol, valjak za otiskivanje, monotipija, kartonski tisak, linorez.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: hrvatska kulturna baština - Ponjavac iz okolice Slavenskoga Broda, Etnografski muzej, Đakovo; Victor Vasarely, *Vega*, sitotisk, 1957.; Etnografski muzej, Zagreb; Čoha iz Velike Gorice, 19. st., Etnografski muzej, Zagreb; Miroslav Kraljević, *U predjelu*, 1912., suha igla.

NASTAVNO PODRUČJE

PROSTRNO OBLIKOVANJE - MODELIRANJE I GRAĐENJE

TEME

1. MASA I PROSTOR - Kontrast

Gljučni pojmovi: kontrast/suprotnost, stupnjevanje.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati različite stupnjeve kontrasta masa u prostoru te osvijesti izražajnost kompozicije kao cjeline.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; metode rada: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno plastičkoga oblikovanja: glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Alesandar, Atenodor, Polidor, *Laokont i sinovi*, mramor, II. st. pr. Kr.; Henry Moore, *Ležeća figura*, kamen, 1938., Tate Gallery, London.

2. MASA I PROSTOR - Kompozicija

Gljučni pojmovi: kompozicija: piramidalna, dijagonalna, vertikalna, horizontalna, kružna.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati kontrast mase i prostora u odabranoj kompoziciji.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; metode rada: analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstem, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno plastičkoga oblikovanja: glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Stonehenge, kamen, 2200.-1300. god. pr. K.; Constantin Brancusi, *Ptica u prostoru*, bronca, 1928.; Rozeta s katedrale u Rabu; Amfiteatar u Puli, 1. st.; Michelangelo, *Pietà* (Oplakivanje), mramor, Kapela Medici, Firenza, 1555.; Brancusi, *Beskrajni stup*, lijevano željezo, 1937.; Šime Vulas, *Jedra*, brački kamen, spomenik pomorcima na Silbi, 2000.

IZBORNE TEME

NASTAVNO PODRUČJE

PRIMIJEJENO OBLIKOVANJE - DIZAJN

TEME

1. TOČKA I CRTA - Odnos slike i teksta

Ključni pojmovi: kadar, kadrirati, strip.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati odnos slike i teksta te izraziti vlastitu ideju točkom i crtom kroz nekoliko kadrova stripa.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr. promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:** olovka, tuš (drvce, pero, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Andrija Maurović, *Sedma žrtva*, tuš, pero, kist, lavirani tuš, 1936.; Majstor iz Flémallea, *Rođenje*, ulje na drvenoj ploči, 1420.; Dubravko Gjivan, *Konj* (strip), pero, kist, tinta tuš, tuš u boji, olovka, 1974.; Roy Lichtenstein, *Whaam!*, ulje na platnu, 1963.; Andy Warhol, *Velika poderana limenka Campbell juhe*, akrilik na platnu, 1962.; Keith Haring, *Bez naslova*, viniltuš na gumiranom platnu, 1982.; Jean-Michel Basquiat, *Zydeco*, akrili ulje na platnu u 3 dijela, 1984.

2. PLOHA - Video, film, digitalna slika

Ključni pojmovi: kompozicija u filmu, kadriranje, crta, boja, svjetlo, sjena i kontrast u filmu, vrijeme i pokret u filmu.

Obrazovna postignuća: uočiti, vrednovati i spoznati značenje kompozicije, kadriranja, crta, boja, svjetla, sjena i kontrasta te vremena i pokreta u stvaranju filma.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i crtačke tehnike:** olovka, tuš (drvce, pero, kist), lavirani tuš, flomaster (tamni), ugljen.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Norman Mc Laren, *Begone Dull Care*, ručno bojani celuloid, 1949.; Dušan Vukotić, *Surogat*, animirani film, 1961.; Borivoj Dovniković, *Uzbudljiva ljubavna priča*, animirani film, 1989.; Goran Petercol, *Sjene*, instalacija na podu i zidovima prostora: tri naizmjenična osvjetljenja, aluminijski elementi, 1994.

3. BOJA - Oblik i boja

Ključni pojmovi: industrijski dizajn, funkcija, asocijativnost, primijenjena umjetnost.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati značenje boje i oblika u funkciji industrijskog dizajna.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Gerrit Rietveld, *Stolac*, 1917., drvo; Boris Ljubičić, *Prijedlozi novog dizajna hrvatskih nacionalnih simbola*, oko 1990.; Sonia Delaunay, *Nacrt za odjeću i namještaj*, 1924.; Ron Arad, *Stolac za ljuljanje*, APOC, 2003.

4. POVRŠINA - Harmonija oblika

Ključni pojmovi: harmonija/sklad oblika.

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati svekolika značenja i vrste površina u ostvarenju harmonije oblika.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvješćivanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i slikarske tehnike:** akvarel, gvaš, tempera, kolaž kupljeni, kolaž iz časopisa, pastel, flomasteri u boji.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Issey Miyake, Modeli iz kolekcije „Pleats Please“, 1988.; Modeli s likovne izložbe „Issey Miyake Making Art«, Centar Cartier fondacije, Pariz, 1998.-1999.; Gustav Klimt, *Portret Emilie Floge*, ulje na platnu, 1907.; Alan Hranitelj, Izložba kostima („Čelava pjevačica“, „Mala trgovina užas“), Galerija Međunarodnoga grafičkog likovnog centra, Ljubljana, 2006.-2007., G. Klimt, *Portret Adele*, ulje i zlatna boja na platnu, 1907.; Uzorci za friz u palači Stoclet, tempera, zlatna, srebrna, bijela i boja bronce, kreda, olovka na papiru, 1905./1906.

5. MASA I PROSTOR - Oblikovanje prostornih površina, umjetnička instalacija

Ključni pojmovi: urbanizam, graditeljstvo, nacionalna baština, engl. park/franc. park, skala, performance, Land Art

Obrazovna postignuća: uočiti, izraziti, vrednovati i spoznati mogućnosti oblikovanja prostornih površina i umjetničkih instalacija kroz primjere urbanizma, graditeljstva, nacionalne baštine, eng./fran. parka, performansa i Land Arta.

Prijedlozi za metodičku obradu: način rada: slobodno istraživanje i učenje zorovima: vizualno (npr.: promatranje, uočavanje, uspoređivanje, razlikovanje...), taktilno, kinestetsko, auditivno i olfaktivno, s ciljem razvoja vizualnoga mišljenja i likovne produkcije (kombiniranja, variranja), vrednovanja i osvještavanja; **metode rada:** analitičko promatranje, demonstracija, razgovor, usmeno izlaganje, likovni scenarij, rad s tekstom, slobodno istraživanje, kombiniranje, variranje, građenje, razlaganje; **likovno-tehnički materijali i tehnike prostorno-plastičkoga oblikovanja:** glina, glinamol, plastelin, papir, karton, mekani lim (alufolija), gips, papirna ambalaža, drveni otpadni materijal, žica.

Primjeri likovno-umjetničkih djela: Robert Smithson, *Spiral Jetty*, Nasip zemlje, 1970., Great Salt Lake, Utah; Zelena (Lenuzzijeva) potkova, 1860.-1980.; Bunja ili kažun, kamen, narodno graditeljstvo, Dalmacija; Drvena kurija, Lomnica kod Velike Gorice, autohtona arhitektura Turopolja i Posavine; Kapela sv. Barbare, Velika Mlaka pokraj Zagreba, drvo, oko 1867.; Maksimir, Pejzažni perivoj, engleski tip parka, Zagreb, kraj 18. St.

GLAZBENA KULTURA

UVOD

Glazba je značajan dio ljudske kulture, te kao takva mora imati svoje mjesto u općem odgoju i obrazovanju učenika. Duševni život i izričaj učenika, kao i izravno životno iskustvo potvrđuju da učenici načelno vole glazbu i žele se njome baviti. Zato nastava glazbe treba učenika za vrijeme osnovnoga odgoja i obrazovanja upoznati s ljepotom glazbenoga izraza i bogatstvom glazbene baštine da bi, i nakon škole, bio aktivan korisnik glazbene kulture.

Program nastave glazbene kulture je vrlo otvoren i prilagodljiv učeničkim mogućnostima i potrebama. To ujedno znači da daje slobodu učitelju da, uz obvezne sadržaje, sam organizira dobar dio nastave, uzimajući u obzir mogućnosti i želje učenika. Glavni naglasak stavlja se na kulturološki aspekt glazbe.

Nastava glazbe, jednako tako, u središte pozornosti stavlja učenikovu glazbenu aktivnost. U činu pjevanja, sviranja i slušanja (bilo koje primjerene i kvalitetne skladbe) učenik doživljava i uči glazbu, obogaćuje svoj emocionalni svijet i izoštrava svoj umjetnički senzibilitet. Rezultat tog procesa nije moguće izravno kvantificirati, pa učitelj mora voditi računa o individualnim glazbenim sposobnostima učenika. Stoga je predloženi broj skladbi u našem programu više metodička preporuka nego obveza za učenike. Osim redovne nastave, glazbena nastava u osnovnoj školi uključuje i izvannastavne aktivnosti (zbor, instrumentalne i vokalne skupine, folklor, ples, posjete glazbenim priredbama itd.).

CILJ

Cilj nastave glazbe u osnovnoj školi jest: uvođenje učenika u glazbenu kulturu; upoznavanje osnovnih elemenata glazbenog jezika; razvijanje glazbene kreativnosti; promicanje opće vrijednosti zajedništva i suradnje; promicanje osjećaja za lijepo; poštovanje različitosti; razvijanje osjećaja pripadnosti zavičaju i domovini; poticanje izražavanja emocija i estetskog ukusa; razlikovanje „trendovske glazbe“ od trajno vrijednih klasičnih dijela domaćih ili stranih glazbenih umjetnika i velikana.

ZADAĆE

Učenike treba upoznati s (metodički vođenim slušanjem) različitim glazbenim djelima; upoznati s osnovnim elementima glazbenog jezika; poticati na samostalnu glazbenu aktivnost (pjevanje, sviranje); razvijati glazbeni ukus - upoznavanjem konkretnih glazbenih dijela.

RAZREDNA NASTAVA

PRVI RAZRED

NASTAVNO PODRUČJE

1. PJEVANJE I SVIRANJE

Pjesme:

Mi smo djeca vesela (narodna); *Kad si sretan* (Švedska); Janez Bitenc, *Tika- taka*; Zlatko Špoljar, *Veseljak*; E. Pandur, *Jagoda baštovanka*; H. Nedialkov, *Jesen*; V. Geriček, *Kišica*; LJ. Goran, *Medo*, J. Gotovac, *Dom*; L. Lozančić, *Sveti Nikola*; *Spavaj mali Božiču* (narodna iz Bačke); M. Pirnik, *Zvončići*; J. Marić, *Lete, lete laste*; M. Turkulin-Horvat, *Cvrčkov pozdrav*; *Proljeće*; *Eci, peci, pec*; *Ringe, ringe, raja*.

Ključni pojmovi: brojalica, Dječja pjesma (umjetnička, narodna), solo pjevač, glazbena igra.

Obrazovna postignuća: izražajno pjevati i jasno izgovarati tekst obrađenih pjesama.

Prijedlozi za metodičku obradu: usvajanje melodije, ritma i teksta pjesama po sluhu; utvrđivanje naučenog igrama i plesnim pokretom; svi pojmovi u vezi s pjevanjem i/li slušanjem se uvode razgovorom, uz put, gotovo u igri, a zatim se svakodnevnom uporabom u nastavnom radu postupno učvršćuju.

2. RITAMSKE IGRE I KRETANJE UZ GLAZBU

Pjesme:

Mi smo djeca vesela; *Kruška, jabuka, šljiva*; *Pliva riba*; *Na livadi*; *Poskokuša*; *Oko stabla idemo*; *Hoki, poki*; *Berem, berem grožđe*.

Ključni pojmovi: pokret, zvuk, igra.

Obrazovna postignuća: prepoznati i ostvariti male ritamske igre, realizirati ih glasom i pokretom.

Prijedlozi za metodičku obradu: plesne dramatizacije iz omiljene priče, bajke, basne; narodne igre i plesovi koji su dostupni djeci.

3. BROJALICE

Brojalice:

Eci peci, pec; Jedna vrana gakala; Išo medo u dućan; Puž - muž pušćaj roge; En ten tini; Pliva patka; Jedan, dva, tri; Pusti puže rogove; Patak; Guče siva grlica; A, be, ce, de; Mačka; Ptičica pjevala; Mami na dar; Ringe raja.

Ključni pojmovi: brojalice.

Obrazovna postignuća: izvoditi ritam jednostavnih pjesama i brojalice.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre igrača izvode se govorom vlastitog tijela (pljeskanjem ili dodiranjem rukama ili topot nogama).

4. SLUŠANJE GLAZBE

Skladbe:

W. A. Mozart, *Uspavanka*; Boris Krnić, *Medo pleše*; Arsen Dedić, *Kad bi svi ljudi na svijetu*; Zvuci harmonike (izbor); A. Vivaldi, *Godišnje doba*; *Oj, javore, javore* (narodna); himna Hrvatske i BiH; C. S. Saëns, *Karneval životinja*; narodne pjesme iz BiH; životinjski glasovi; Šoštaković, *Koračnica*; G. Rosini, *Duet mačka*; *Jedna vrana*; Edita; *Prvi valcer*; N. R. Korsakov, *Bumbarov let*.

Ključni pojmovi: skladba, pjevanje, sviranje, himna.

Obrazovna postignuća: prepoznavati dijelove skladbe koji se ponavljaju, odrediti karakter skladbe, osobine tona, tempa i dinamike.

Prijedlozi za metodičku obradu: prigodna priča vezana za skladbu i misliti na zadaću koju moraju odgovoriti poslije slušanja.

DRUGI RAZRED

NASTAVNA PODRUČJA

1. PJEVANJE

Pjesme:

Ljiljana Goran, *Semafor*; Vera Gerčik, *Kišica*; Hristo Nedjalkov, *Jesen*; Janez Bitenc, *Mlinar Mišo*; Vladimir Tomerlin, *Združena slova*; Zlatko Špoljar, *Veseljak*; Dragutin Basrak, *Padaj, padaj snježicu*; Janez Bitenc, *Tika-taka*; Primož Ramovš, *Dijete pjeva*; Makso Pirnik, *Zvončić u proljeće*; Milan Majer, *Ale, bale, biri*; Josip Kaplan, *Čestitka majčici, Zeko pleše*.

Narodne:

Iš, iš, iš, ja sam mali miš; En, ten, tini; Teče, teče bistra voda; Moj dom; Dječja poskočica; Sveti Niko svijetom šeta; Spavaj mali Božiću; Djeca i maca; Kad si sretan; Mi smo djeca vesela; Pliva riba; Kako se što radi.

Ključni pojmovi: brojalice, glazbena igra, dječja pjesma (umjetnička, narodna), solo pjevač.

Obrazovna postignuća: izražajno pjevati i jasno izgovarati tekst obrađenih pjesama; prepoznati karakter pjesme (uspavanka, ples, koračnica...); dvoglasje; percipirati i izvoditi pjesme glasno, tiho, polagano i brzo; odrediti visinu tona (po sluhu - viši-niži); pratiti kretanje melodije (uzlazno i silazno); obraditi najmanje 15 pjesama.

Prijedlozi za metodičku obradu: usvajanje melodije, ritma i teksta pjesama po sluhu „Igram jeke“ i „Igram lovca“; uvježbavanje uz označavanje doba i ritma raznim tjelesnim pokretima ili na udaraljka; utvrđivanje naučenoga igrama i plesnim pokretom; svi se pojmovi uvode u vezi s pjevanjem i/ili slušanjem, razgovorom, takoreći usput, gotovo u igri, a zatim se svakodnevnim uporabom u nastavnom radu postupno učvršćuju.

2. SVIRANJE

- **Sviranje ritma** - ritamska pratnja obrađenim brojalicama i pjesmama
- **Sviranje doba** - kao pratnja obrađenim brojalicama i pjesmama

Ključni pojmovi: brojalice, ritam, doba, nazivi ritamskih udaraljki kojima sviramo.

Obrazovna postignuća: izvoditi ritam i doba jednostavnih pjesama i brojalice.

Prijedlozi za metodičku obradu: sviranje ritma i/ili doba prilikom uvježbavanja brojalice ili pjesme za pjevanje.

3. SLUŠANJE GLAZBE

Skladbe:

Himna BiH; A. Mihanović - J. Runjanin, *Lijepa naša domovino*; Ludwig van Beethoven, *Ptičja tuga*; Jean-Baptiste Lully, *Dok mjesec sja* (dječji zbor); Robert Schumann, *Divlji jahač* (Album za mlade); *Radostan seljak* (Album za mlade); Dmitrij Šoštaković, *Koračnica*; Modest Petrovič Musorgski, *Ples pilića*; Camille Saint Saëns,

Pijetao i kokoši (Karneval životinja); Ludwig van Beethoven, *Za Elizu*; W. A. Mozart, *Sonata za klavir u A duru* (Alla turca); Boris Krnić, *Medo pleše*; Bela Bertok, *Igra*; *Narodi nam se* (narodna).

Gljučni pojmovi: skladba, pjevanje (pjevač, zbor), sviranje (pojedina glazbala, orkestar), himna, prepoznavanje i razlikovanje vokalne i instrumentalne glazbe.

Obrazovna postignuća: slušno percipirati glazbeno izražajne sastavnice skladbe (izvodilački sastav, tempo, dinamiku, ugodaj); prepoznavanje instrumenata: glasovir, harmonika, violina, violončelo, flauta, klarinet, harfa, gitara, bubanj, udaraljke, upoznati 5-10 skladbi na razini prepoznavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: aktivno višekratno slušanje, uz praćenje tempa, dinamike, prepoznavanja i ponavljanja; prepoznavanje instrumenata ili ansambla i (eventualno) drugih glazbenih elemenata.

4. ELEMENTI GLAZBENE KREATIVNOSTI

Improvizacija ritma

- izmišljanje malih ritamskih cjelina ostvarenih neutralnim slogom, govorom, skupinama glasova, udaraljka...
- slobodna zvukovna improvizacija rukama, nogama, glazbalima kojima učenici raspolažu
- slobodni improvizirani dijalozi glazbalima i glasom

Improvizacija melodije

- slobodni improvizirani dijalozi glasom

Improvizacija pokretom

- male dogovorom sastavljene glazbene igre uz pokret

Tonsko slikanje

- obilježavanje pojedinih riječi ili fraza zvukom glazbala prema izboru učenika
- oponašanje zvukova okoliša spontanom ili dogovorenim improvizacijom

Gljučni pojmovi: kreativnost pokret zvuk.

Obrazovna postignuća: izmišljati male ritamske/melodijske cjeline, realizirati ih glasom, udaraljka i pokretom; obilježavati pojedine riječi i fraze zvukom nekih glazbala prema izboru učenika.

Prijedlozi za metodičku obradu: slobodno kreiranje, slobodno ritamiziranje imitacijom nastavnika, pljeskanje, kucanje, jednostavne udaraljke; slobodno i stilizirano kretanje na slušanu glazbu, sviranje na jednostavnijim glazbalima i slično.

TREĆI RAZRED

NASTAVNA PODRUČJA

I. PJEVANJE

Pjesme:

V. Stojanov, *Jesenska pjesma*; Zlatko Poljar, *Proljetna pjesma*; Mario Bogliuni, *Snjegovi*; Lazarova-Ruml Jerabkova, *Ruke*; Zlatko Grgošević, *Cin, cin, cin i Sveti Juraj*; Vladimir Tomerlin, *Izgubljeno pile i Brzovaj*; Jakov Gotovac, *Dom*; Josip Kaplan, *Pred majčinom slikom*; Marija Matanović, *Molba gljive muhare*; Stjepan Mikac, *Sve bih dao kad bih znao*; Giovanni Battista Pergolesi, *Gdje je onaj cvijetak žuti*; Josip Lulić, *Moj djed i U kolu je sestrice*; Maria Cukierówna, *Tramvaj - auto – vlak*.

Narodne:

Pljesnimo svi zajedno, Pliva riba, Blistaj, blistaj, zvijezdo mala, Na kamen sjela Ljubica, Pjevala je ptica kos, Proljetna pjesma, Ja posijah lan, Jedna vrana gakala, Radujte se narodi, Miš mi je polje popasel, Muzika, Mali ples. Mogu se pjevati i druge pjesme po slobodnom odabiru nastavnika, ako odgovaraju dobi i glazbenim mogućnostima djece

Gljučni pojmovi: ton.

Obrazovna postignuća: izražajno pjevati i jasno izgovarati tekst obrađenih pjesama; percipirati i izvoditi pjesme glasno i tiho, polagano i brzo; slušno razlikovati pjesme različitog tempa i dinamike; percipirati visine i trajanja tonova.

Prijedlozi za metodičku obradu: usvajanje melodije, ritma i teksta pjesama po sluhu „Igram jeke“ i „Igram lovca“; uvježbavanje pjesama uz sviranje doba i ritma različitim pokretima tijela ili udaraljka; utvrđivanje naučenog igrama i plesnim pokretom; svi pojmovi u vezi s pjevanjem i/li slušanjem se uvode razgovorom, usput, gotovo u igri, a zatim se svakodnevnim uporabom u nastavnom radu postupno učvršćuju što treba pamtili. Obraditi 15 pjesama.

2. SLUŠANJE GLAZBE

Skladbe:

Antun Mihanović - Josip Runjanin, *Lijepa naša domovino*; Robert Schumann, *Vojnička koračnica* (Album za mlade, op. 68); Robert Schumann, *Proljeće*; Franz Schubert, *Uspavanka* (dj. zbor+klavir); Ivo Lhotka Kalinski, *Stari dubrovački plesovi*; Josip Magdić, *Mali zoo* (Leptir, Muha, Pauk); Antonio Vivaldi, *Zima*; Camille Saint-Saëns, *Klokani, Akvarij, Fosili* (iz ciklusa Karneval životinja); Nikolaj Rimski-Korsakov, *Bumbarov let* (Priča o caru Saltanu); Leopold Mozart, *Dječja simfonija* (svi stavci, ali pojedinačno); Wolfgang Amadeus Mozart, *Menuet* (3. stavak, *Mala noćna muzika* KV 525); Aram Hačaturijan, *Ples sa sabljama* (iz baleta *Gajane*); Giovanni Battista Pergolesi, *Gdje je onaj cvjetak žuti* (dj. zbor); xxxx: *Radujte se narodi*; xxxx: *Svim na zemlji mir, veselje*; J. Strauss: *Jelačić koračnica*; Branimir Sakač: *Instrument čarobnjak*.

Gljučni pojmovi: pojedina glazbala, solist, dirigent, skladatelj.

Obrazovna postignuća: slušno percipirati glazbeno izražajne sastavnice skladbe (izvodilački sastav, tempo, dinamika, ugođaj).

Prijedlozi za metodičku obradu: aktivno, višekratno slušati skladbe, uz praćenje tempa, dinamike, prepoznavanje instrumenata ili ansambla i (eventualno) drugih glazbenih elemenata; slušati i primjere iz 2. razreda; treba pamtititi 5 - 10 novih skladbi na razini prepoznavanja (prema individualnim sposobnostima učenika); izgovarati naslov skladbe uz njezino prepoznavanje.

3. SVIRANJE

Nastavni sadržaj: sviranje ritma, doba i melodije.

Gljučni pojmovi: nazivi ritamskih udaraljki kojima sviramo.

Obrazovna postignuća: svirati i razlikovati ritam i dobe obrađenih brojalica i pjesama.

Prijedlozi za metodičku obradu: sviranje ritma i/li doba prilikom uvježbavanja brojalice ili pjesme za pjevanje.

4. ELEMENTI GLAZBENE KREATIVNOSTI

Nastavni sadržaj: improvizacija ritma, melodije, meloritamskih cjelina, pokreta, tonsko slikanje.

Gljučni pojmovi: ritamske, melodijske i meloritamske cjeline.

Obrazovna postignuća: Znati primijeniti slobodnu zvukovnu improvizaciju rukama, nogama, instrumentima kojima učenici raspoložu.

Prijedlozi za metodičku obradu:

Improvizacija ritma

- izmišljanje malih ritamskih cjelina ostvarenih neutralnim slogom, govorom, spontano izgovorenim skupinama glasova, udaraljka (ritamski razgovor)

Improvizacija melodije

- slobodni improvizirani dijalozi glasom (melodijski razgovor)

Improvizacija meloritamskih cjelina

- slobodni improvizirani dijalozi glasom ili igre po dogovorenom predlošku

Improvizacija pokretom

- male, dogovorom sastavljene glazbene igre uz pokret

Tonsko slikanje:

- obilježavanje pojedinih riječi ili fraza zvukom nekih glazbala prema izboru učenika,
- oponašanje zvukova neposrednog okoliša spontanom ili dogovorenim improvizacijom. (književni tekst)

U ovim aktivnostima važan je proces a ne rezultat. Samim sudjelovanjem u glazbenoj aktivnosti kod učenika se izostravaju pojedine glazbene sposobnosti (intonacijska, ritamska) i razvija senzibilitet za glazbu. Aktivnosti toga tipa imaju i rekreativan učinak na učenike.

ČETVRTI RAZRED

NASTAVNA PODRUČJA

1. PJEVANJE

Nastavni sadržaji - Pjesme:

Arsen Dedić, *Sretna Nova godina*; Branko Starc, *Zvončići-ći*; Nikša Njirić, *Godišnja doba*; Rajko Ećimović, *Saonice male Sanje*; Lovro Županović, *Zapjevajmo složno svi*; Branimir Mihaljević, *Zeko i potočić*; Marija Matanović, *Proljeće u srcu*; M. Brajša Rašan, *Moja majka*; Ludevit Gaj, *Oj, Hrvatska, oj*; Andre-Ernest-Modeste Gretry, *Magarac i kukavica* i *Bumbari i pčele*; Petar Bergamo, *Avanture maloga Juju*; Vatroslav Kolander, *Jesenska*.

Narodne:

Nesla dekla v melin; Kriči, kriči, tiček; Pleši, pleši poskoči ; Prijateljstvo pravo; Mali ples; U to vrijeme godišta; U kolu; Sunce sije, kiša će; Cin can cvrgudan; Jednu sem ružu mel; Ftiček veli; Proljetno kolo; Sadila sam bosiljak; Kiša pada; Raca plava po Dravi; Ode zima.

Gljučni pojmovi: domoljubna pjesma.

Obrazovna postignuća: izražajno pjevati i jasno izgovarati tekst obrađenih pjesama; percipirati, izvoditi i slušno razlikovati pjesme u različitom tempu i dinamici; percipirati visine i trajanja tonova.

Napomene: Mogu se pjevati i druge pjesme po slobodnom odabiru učitelja poštujući načelo zavičajnosti, ako odgovaraju dobi i glazbenim mogućnostima djece. Obraditi najmanje 15 pjesama.

Prijedlozi za metodičku obradu: nastava glazbe mora se odvijati u ugodnom ozračju lišenom svake napetosti. Stoga treba napustiti uobičajeni raspored sjedenja u dvoredovima kako bi se učionica doživjela kao slobodan prostor u kojem učenici mogu ne samo sjediti, nego i hodati i kretati se više ili manje stilizirano (plesati, koračati).

Temeljna metoda rada u ovom, ali i u ostalim nastavnim područjima, mora biti razgovor učitelja s učenicima, pa i razgovor između samih učenika. Sve što je važno znati, uči se tu, na samome mjestu, razgovorom, ponavljanjem, vježbanjem (pjevanje, eventualno sviranje), koncentriranim slušanjem glazbe. Nastava glazbe mora biti lagana, ugodna aktivnost koja nižim ne opterećuje učenike. Kod njih treba stvarati dojam kako je dovoljno da budu opušteni kako bi se prepustili djelovanju glazbe i da o tome slobodno razgovaraju s učiteljem kao partnerom.

Pjesme se uče po sluhu. Neke pjesme mogu se iskoristiti za uvježbavanje intonacije dura i mola - pjevanjem solmizacijom, a sve shvaćati kao neobveznu igru. Naučene pjesme pjevati tako da se gledaju note, radi povezivanja notne slike s kretanjem melodije. Mogu se pjevati i druge pjesme po slobodnom odabiru učitelja ako odgovaraju dobi, glazbenim mogućnostima djece i svrsi predmeta. Treba postići lijepo, izražajno pjevanje, jasan izgovor i razumijevanje, teksta, te ostvariti primjerenu glazbenu interpretaciju.

Svi se pojmovi izvode iz slušanja glazbenih primjera po sljedećem načelu: najprije se sluša glazbeni primjer, a zatim se razgovorom iz glazbe izvode zaključci. Gdje god i kad god je to moguće, treba se poslužiti i video komponentom, te uvesti i ostale folklorne elemente: običaje, nošnje. Učenici trebaju prepoznati glazbu prema folklornoj pripadnosti, na glazbenom primjeru opisati značajke, te prepoznati glazbala po zvuku i opisati ih prema slici. Znanje učenika provjeravati isključivo uz upotrebu glazbenih primjera!

2. SLUŠANJE GLAZBE

Nastavni sadržaji - Skladbe:

Državna himna BiH; Antun Mihanović - Josip Runjanin: *Lijepa naša domovino*; Wolfgang Amadeus Mozart, *Čežnja za proljećem* (dj. zbor); Wolfgang Amadeus Mozart, *Das klinget so herrlich das klinget so schön – zbor sa zvončićima* (iz opere *Čarobna frula*: Finale 1. čina); Andre-Ernest-Modeste Gretry, *Magarac i kukavica* (dj. zbor); Emil Cossetto, *Moja diridika* (zbor i tamburaški ork.); Fortunat Pintarić, *Dudaš*; Rudolf Matz, *Stara ura igra polku*; Rudolf Matz, *Elegija i humoreska*; Antonin Dvořák, *Humoreska*; Camille Saint-Saëns, *Labud, Pijanisti, Slon, Završna koračnica* (iz ciklusa *Karneval životinja*); Ivo Lhotka Kalinski, *Gudba za kolo horvatsko*; Sergej Prokofjev, *Peča i vuk*; Luigi Boccherini, *Menuet*; Petar Iljič Čajkovski, *Ples šećerne vile*.

Gljučni pojmovi: oblik skladbe (dvodijelna i trodijelna pjesma, solo pjesma strofnog oblika), glazbeni instrumenti.

Obrazovna postignuća: slušno percipirati glazbeno izražajne sastavnice skladbe (izvodilački sastav, tempo, dinamika, ugođaj i glazbeni oblik); prepoznati glasovir; prepoznati violinu i violončelo u kompoziciji; prepoznati flautu i klarinet; prepoznati trubu; prepoznati harfu; prepoznati gitaru i harmoniku; prepoznati bubanj i druge udaraljke; prepoznati izvođački orkestar.

Napomene: Upoznati najmanje 5 - 10 novih skladbi na razini prepoznavanja, prema pojedinačnim sposobnostima učenika, te po izboru učitelja. Prema raspoloživom vremenu, slušanje i upoznavanje još pokoje skladbe. Za nastavno područje „Slušanje glazbe“ mogu se rabiti i druge pjesme po slobodnom odabiru nastavnika ako odgovaraju dobi i glazbenim mogućnostima djece.

Prijedlozi za metodičku obradu: skladbe se slušaju postupkom aktivnoga slušanja u kojem učenici prate oblikovne elemente, kretanje teme (melodije), ritam, tempo, dinamiku i druge glazbene značajke. Intonacijske i ritamske pojave osvješčuju se na naučenim pjesmama po sluhu, bez ulaženja u teoriju i bez uvježbavanja.

Glazbala se upoznaju na temelju slušanja odgovarajućih glazbenih primjera. Kako bi se osvjetlile sve značajke zvuka pojedinoga glazbala, potrebno je za svakoga od njih imati više glazbenih primjera. Primjeri su ilustracijski i ne moraju se slušati u cjelini, ali se to slušanje preporučuje ako postoji raspoloživo vrijeme. Tada je to aktivno slušanje s aktivnim praćenjem glazbenih sastavnica: melodije, ritma, tempa.

Glazbeni se oblici upoznaju na temelju slušanja i aktivnoga praćenja predloženih glazbenih primjera. Učenici sami izvode zaključke. Temeljna metoda: razgovor (nakon slušanja). Primjeri nisu ilustracijski. Izabrani primjeri slušaju se višekratno i u cjelini. Glazbeni se oblici prepoznaju na glazbenim primjerima. Ne uče se definicije. Glazbene vrste upoznaju se tako da se za svaku vrstu upoznaju po dva do tri stavka (broja), već prema raspoloživom vremenu. Verbalne obavijesti svode se na određenje vrste, na glavne značajke, glavne skladatelje

(informativno). Temeljna metoda: razgovor (nakon slušanja). Primjeri nisu ilustracijski nego se slušaju višekratno i u cjelini. Ne uče se verbalne definicije.

3. SVIRANJE

Nastavni sadržaji: sviranje ritma, doba, melodije.

- sviranje ritma prilikom uvježbavanja brojalice ili pjesme za pjevanje
- sviranje doba prilikom uvježbavanja brojalice ili pjesme za pjevanje
- svirati melodiju od dva do tri tona različite visine, po sluhu

Ključni pojmovi: ritam, dobe.

Obrazovna postignuća: izvoditi ritam i dobe naučenih pjesama; razlikovati ritam i dobe.

Prijedlozi za metodičku obradu: predočiti djeci Orffov dječji instrumentarij - podjela i vrste instrumenata; demonstrirati sviranje na svakom pojedinom instrumentu; izraditi aranžmane u funkciji pratnje pjesmi; kroz školsku godinu omogućiti svakom djetetu u razrednom odjelu da se iskuša u svakom instrumentu Orffova dječjeg instrumentarija; pratiti koji se učenici bolje snalaze s određenim instrumentom kako bi se pojedine pjesme (za razrednu ili školsku priredbu) uvježbale s najboljim „sviračima“.

ELEMENTI GLAZBENE KREATIVNOSTI

Nastavni sadržaji: improvizacija ritma, melodije, meloritamskih cjelina, pokreta, tonsko slikanje.

Improvizacija ritma

- izmišljanje malih ritamskih cjelina ostvarenih govorom, spontano izgovorenim skupinama glasova, udaraljka...
- ritamski razgovor - slobodna zvukovna improvizacija rukama, nogama, glazbalima kojima učenici raspolažu, (u okviru odgovarajuće metričke fraze)

Improvizacija melodije

- slobodni improvizirani dijalozi glasom (melodijski razgovor)

Improvizacija meloritamskih cjelina

- slobodni improvizirani dijalozi glasom ili igre po dogovorenom predlošku (književni tekst)

Improvizacija pokretom

- male, dogovorom sastavljene glazbene igre uz pokret

Tonsko slikanje

- obilježavanje pojedinih riječi ili fraza zvukom nekih glazbala prema izboru učenika
- oponašanje zvukova slobodnom improvizacijom

Ključni pojmovi: kreativnost, pokret, zvuk.

Obrazovna postignuća: improvizirati i izvoditi male ritamske/melodijske/meloritamske cjeline glasom, udaraljka i pokretom; obilježavati pojedine riječi i fraze zvukom nekih glazbala prema izboru učenika; oponašati zvukove slobodnom improvizacijom.

Prijedlozi za metodičku obradu: slobodno, improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu, ples, sviranje učitelj organizira i ostvaruje potpuno slobodno, vodeći računa samo o njenoj glazbenoj relevantnosti. U tim aktivnostima važniji je proces od ishoda. Samim sudjelovanjem u glazbenoj djelatnosti kod učenika se izostravaju pojedine glazbene sposobnosti (intonacijska, ritamska) i razvija senzibilnost za glazbu. Aktivnosti toga tipa imaju i rekreativan učinak na učenike. Može se koristiti spontana ritmička improvizacija uz primjenu vlastitog tijela kao "instrumenata" i na predmetima u okolini; spontana melodijska improvizacija glasom i na instrumentima Orffova dječjeg instrumentarija; spontana ritmička improvizacija na instrumentima Orffova dječjeg instrumentarija; literarno izražavanje uz slušanje glazbe; likovno izražavanje uz slušanje glazbe; glazbeno-scenske igre (pjevanje, sviranje, dramatizacija).

PETI RAZRED

NASTAVNA PODRUČJA

1. PJEVANJE

Pjesme: W. A. Mozart, *Čežnja za proljećem*; F. Schubert, *Snivaj, spavaj*; S. Mikac, *Sve bih dao kad bih znao*; Z. Grgošević, *Sunčece zahaja i Gle ide jež*; R. Rogers, *DO, RE, MI*; M. Milanković, *Maestral*; J. Kaplan, *Čestitka majčici*; J. Kaplan, *Mjesečev pjesnik*; J. Gotovac, *Dom*; N. Njirić, *Vjetar*; // *Čuk sedi*; *Evo san ti doša*; *Vrbniče nad morem*; *Dva i dva su četiri*; *Lepi moji strnokosi*; *Pjevaj mi pjevaj sokole*; *Tri su ptice*; *Ja posijah lan*; *Veselo mi plovimo*; *Oj Jelo, Jelice*; *Teče, teče bistra voda*; *Ćiro*; *Farandine moj*; *Savila se bijela loza*; *Oj Jelena, Jelena*; *U livadi pod jasenom*; *Staro sito i korito*; *Lepa Mara kolo vodi*; *Jelica kolce vodila*; *Majka Mari kose plela* (Mogu se pjevati i druge pjesme, po odabiru učitelja, ako su prilagođene glazbenim mogućnostima djece).

Ključni pojmovi: pjesme kao takve.

Obrazovna postignuća: poznavanje 15 pjesama; lijepo, izražajno pjevanje, jasan izgovor i razumijevanje teksta; u pjesmama razlikovati melodiju, metar, ritam, tempo, dinamiku.

Prijedlozi za metodičku obradu: pjesme se uče po sluhu metodom imitacije.

2. SLUŠANJE GLAZBE

Skladbe:

P. I. Čajkovski, *Zima* (dj. zbor); F. Chopin, *Valcer u Ges-duru*, op. 70, br. 1; J. Haydn, *Koncert za trubu u Es-duru*, 1. st.; M. P. Musorgski, *Slike s izložbe* (Promenada, Ples pilića Tuilleries); F. Schubert, *Impromptu, As-dur*, op. 142, br. 2; F. Mendelssohn, *Svadbena koračnica* op. 61/9 iz glazbe za Shakespeareovu komediju *San Ivanjske noći*; W. A. Mozart, *Mala noćna muzika KV 525: Menuet* (3. stavak); R. Schumann, *Divlji jahač iz Albuma za mlade*, op. 68.; A. Vivaldi, *4 godišnja doba, Koncert br. 4 u f-molu (Zima)* - 2. stavak *Largo*; G. Verdi, *Zbor Cigana* iz opere *Trubadur*; B. Bjelinski, *Kapljice* (dj. zbor); B. Papandopulo, *Osam studija za klavir* - br. 1: *Sinfonietta za gudače*, 3. stavak *Perpetuum mobile*; B. Kunc, *Mlado lišće: Draga priča: Tri prizora iz crtanog filma*; I. L. Kalinski, *Dalmatinski plesovi* (Učitelj može izabrati i druge pjesme koje odgovaraju dobi i glazbenim mogućnostima djece).

Ključni pojmovi: skladbe kao takve.

Obrazovna postignuća: poznavanje 5-10 novih skladbi; prepoznavanje skladbi (prema individualnim sposobnostima učenika); znati ime skladatelja i skladbe; prepoznati glazbala. Glazbeni se pojmovi izvode iz prirode glazbenoga djela (nazivi izvođačkih sastava, nazivi pojedinih glazbala, oznake za tempo, dinamiku i slično) na razini prepoznavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: aktivno, višekratno slušanje, uz praćenje elemenata oblika, tempa, melodijskih, ritamskih, dinamičkih i drugih glazbenih elemenata.

3. IZVOĐENJE GLAZBE I GLAZBENO PISMO

Sadržaj:

Slika C-durske ljestvice, abeceda, solmizacija.

Dvodobna, trodobna i četverodobna mjera; jednostavne ritamske pojave (figure).

Ritamske i metarske oznake iz naučenih pjesama; temeljne oznake tempa.

Pjevanje C-durske ljestvice po sluhu uz gledanje nota; abecedom i solmizacijom, bez ikakva „teoretiziranja“; pjevanje pjesama po sluhu uz gledanje u note radi uočavanja podudarnosti kretanja melodije s njenim grafičkim prikazom. Iz pjevanja pjesama osvijestiti mjeru, ritam, solmizaciju, abecedu. Upoznavanje pojava bez uvježbavanja.

Ključni pojmovi: ljestvica, solmizacija, abeceda, doba crtovlje, ključ.

Obrazovna postignuća: pjevanje ljestvice solmizacijom i abecedom; trajanja nota (razina prepoznavanja); elementarno (verbalno) poznavanje (slike) notnoga pisma na razini prepoznavanja; izvođenje jednostavnijih ritamskih obrazaca, kucanjem, izgovaranjem neutralnim slogom.

Prijedlozi za metodičku obradu: pjevanje C-durske ljestvice po sluhu uz gledanje nota; abecedom i solmizacijom, bez ikakva „teoretiziranja“; pjevanje pjesama po sluhu uz gledanje u note radi uočavanja podudarnost kretanja melodije s njenim grafičkim prikazom; poznavanje pojava bez uvježbavanja.

4. GLAZBENE IGRE

Sadržaj:

Slobodno kreiranje glazbenih igara po izboru učitelja: slobodno ritmiziranje oponašanjem učitelja, slobodno i stilizirano kretanje na slušanu glazbu, sviranje (bez velikih pretenzija) na jednostavnijim glazbalima i sl.

Ključni pojmovi: 0.

Obrazovna postignuća: važna je aktivnost; kompetencije su relativne i individualno različite.

Prijedlozi za metodičku obradu: slobodno kreiranje glazbenih igara po izboru učitelja; slobodno ritmiziranje imitacijom učitelja; slobodno i stilizirano kretanje na slušanu glazbu, sviranje (bez velikih pretenzija) na jednostavnijim glazbalima i sl.

IZBORNE TEME

Zbog malog broja sati, ali i zbog specifičnosti predmeta, u nastavi glazbe ne pojavljuju se izborne teme kao teme, ali postoji velika mogućnost izbornih sadržaja u područjima pjevanja, slušanja glazbe, te u području glazbenih igara.

5. FOLKLORNA GLAZBA

Ključni pojmovi: pjesme kao takve

Obrazovna postignuća: upoznavanje i izvođenje tradicionalnih narodnih pjesama; pjevanje narodnih napjeva iz gradske i seoske sredine; svatovski napjevi i običaji; narodna kola iz raznih krajeva BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: svi se navedeni pojmovi izvode iz slušanja glazbenih primjera po sljedećem načelu: najprije se sluša glazbeni primjer a zatim se vođenim razgovorom iz glazbe izvode zaključci.

ŠESTI RAZRED

NASTAVNA PODRUČJA

1. PJEVANJE

Nastavni sadržaj - Pjesme:

Pjesme po slobodnom izboru učitelja i učenika.

Ključni pojmovi: pjesme kao takve.

Obrazovna postignuća: poznavanje 15 pjesama; lijepo i izražajno pjevanje; jasan izgovor i razumijevanje teksta; glazbena interpretacija. Glazbeni se pojmovi izvode iz značajki same pjesme (tempo, mjera, dinamika, ritam, glazbeni oblik i dr.).

Prijedlozi za metodičku obradu: pjesme se uče po sluhu; neke pjesme mogu se iskoristiti za uvježbavanje intonacije dura i mola - pjevanjem solmizacijom, a sve shvaćati kao neobveznu igru; naučene pjesme pjevati tako da se gledaju note radi povezivanja notne slike s kretanjem melodije.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: prepoznavanje i reprodukcija jednostavnijih melodija i ritma (učenici mogu sudjelovati u ovoj aktivnosti, a uspješnost će ovisiti o stupnju razvijenosti slušne percepcije).

2. IZVOĐENJE GLAZBE I GLAZBENO PISMO

Sadržaj: dur – mol tonalitet, ritamske i melodijske pojave u naučenim pjesmama, temeljne oznake tempa i dinamike, uz talijanske nazive.

Ključni pojmovi: tonalitet, dur, mol, temeljne oznake tempa i dinamike.

Obrazovna postignuća: informativno poznavanje temeljnih znakova notnog pisma, na razini prepoznavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: pojave se osvješćivaju na naučenim pjesmama po sluhu, bez ulaženja u teoriju i bez uvježbavanja.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu sudjelovati u ovoj aktivnosti, uspješnost će ovisiti o razvijenosti slušne percepcije.

3. SLUŠANJE I UPOZNAVANJE GLAZBE

Skladbe:

W. A. Mozart, *Sonata u A – duru*, KV 33 (1. stavak samo tema); V. Žganec, *Vehni vehni fijolica*; R. Matz, *Elegija i humoreska*; R. Wagner, *Zbor prelja iz opere Ukleti Holandez*; J. Strauss, *Pizzicato polka*; N. Paganini, *Capriccio u a molu*, op.1,br.24; H. Villa - Lobos, *Preludij br. 3*; C. M. von Weber, *Zbor lovaca iz opere Strijelac vilenjak*; F. Liszt, *Ljubavni san*; W. A. Mozart, *Divertimento u D – duru*; J. S. Bach, *Seljačka kantata BWV 212: Ah es schmeckt doch gar so gut*;

Ključni pojmovi: skladbe kao takve – njihovo zvučanje.

Obrazovna postignuća: poznavanje skladbi; obogaćivanje slušnog glazbenog repertoara; obogaćivanje umjetničkog senzibiliteta za glazbu; informacija o: elegija, humoreska, capriccio, pizzicato, preludij; skladbe, imena skladatelja (samo prepoznavanje).

Prijedlozi za metodičku obradu: skladbe se slušaju postupkom aktivnog slušanja, u kojem učenici prate oblikovne elemente, kretanje teme (melodije), ritam, tempo, dinamiku i druge glazbene karakteristike.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: prepoznavanje skladbi po vibracijama; mogu sudjelovati u ovoj aktivnosti, a uspješnost ovisi o stupnju razvijenosti slušne percepcije.

4. OBLIKOVANJE GLAZBENIH DJELA

Sadržaj - Primjeri:

Oj Jelena Jelena; *Hrvatska himna*; *Himna BiH*; J. B. Lully, *Dok mjesec sja*; G. B. Pergolesi, *Gdje je onaj cvijetak žuti*; W. A. Mozart, *Čežnja za proljećem*; F. Schubert, *Uspavanka*; R. Schumann, *Divlji jahač i Radostan seljak*; L. van Beethoven, *Ptičja tuga*; Tema *Ode radosti iz 9. simfonije*; P. I. Čajkovski, *Slatko sanjarenje*; G. Bizet, *Votre toast je peu vous le rendre ... (Pjesma Toreadora iz opere Carmen)*.

Ključni pojmovi: skladbe kao takve.

Obrazovna postignuća: poznavanje glazbenih primjera; dvodijelna pjesma, rečenica, period, trodijelna pjesma (prepoznavanje na konkretnim glazbenim primjerima – ne uče se definicije); obogaćivanje slušnog, glazbenog repertoara, pomak u razvoju glazbenog ukusa, razvijanje umjetničkog osjećaja za glazbu.

Prijedlozi za metodičku obradu: oblikovni elementi upoznaju se na temelju slušanja predloženih glazbenih primjera; učenici slušanjem i razgovorom sami izvode zaključke.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: uključiti učenike samo u zajedničko slušanje glazbe, a uspješnost će ovisiti o stupnju razvijenosti slušne percepcije.

5. GUDAČKA GLAZBALA

Sadržaj - Primjeri:

P. Sarasate, *Ciganski napjevi*, op. 20; N. Paganini, *Capriccio u a – molu*, op. 1, br. 24; W. A. Mozart, *Koncertantna simfonija za violinu, violu i orkestar u Es – duru* KV 364; C. Saint Saëns, *Karneval životinja – Slon*; Primjer iz jaaz glazbe – po volji (napr: Jacques Loussier: *The Bach Book* osobito 1. stavak *Koncerta za klavir u D – duru*).

Gljučni pojmovi: gudačka glazbala, violina, viola, violončelo, kontrabas.

Obrazovna postignuća: prepoznati zvuk i izgled svakog pojedinog gudačkog glazbala na razini prepoznavanja, na glazbenom primjeru i na slici (ne uče se definicije).

Prijedlozi za metodičku obradu: glazbala se upoznaju na temelju slušanja odgovarajućih primjera; kako bi se upoznali učenici sa zvukom pojedinog gudačkog glazbala potrebno je za svakog imati više primjera; primjeri su ilustrativni i ne moraju se slušati u cjelini; ako vrijeme dozvoljava slušaju se u cjelini uz aktivno praćenje nekih parametara: melodija, ritam, tempo.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: povezati vizualni izgled glazbala s zvukom.

6. FOLKLORNA GLAZBA

Sadržaj: folklorne teme po slobodnom izboru, po načelu zavičajnosti.

Gljučni pojmovi: glazbala iz pojedinih krajeva, pjevanje uz ples, kola, šaljive pjesme.

Obrazovna postignuća: poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe pojedinih krajeva, barem nekih od pojmova na razini prepoznavanja na glazbenom primjeru; poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe pojedinih krajeva, barem nekih od pojmova na razini prepoznavanja na glazbenom primjeru.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušanje glazbenih priloga, razgovor s ciljem prepoznavanja glazbala, pjesama, kola i plesova iz pojedinih krajeva; gledanje video zapisa s folklornom glazbenom baštinom.

7. SLOBODNO IMPROVIZIRANO RITMIZIRANJE, KRETANJE NA GLAZBU, PLES, SVIRANJE (DJEČJE STVARALAŠTVO)

Sadržaj: slobodan, po izboru učitelja.

Gljučni pojmovi: 0 - važna je aktivnost.

Obrazovna postignuća: naglasak je na aktivnostima učenika i procesu, a ne rezultatu; aktivnim sudioništvom učenici izoštravaju pojedine glazbene sposobnosti (intonacijska, ritamska) i razvija se njihov osjećaj za glazbu; aktivnost u službi rekreacije.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: uz naglašen ritam s puno kreativnosti, učenici mogu sudjelovati u realizaciji teme.

SEDMI RAZRED

NASTAVNA PODRUČJA

1. PJEVANJE

Sadržaj: pjesme po slobodnom izboru učitelja i učenika.

Gljučni pojmovi: pjesma kao takva.

Obrazovna postignuća: poznavanje 15 pjesama; lijepo, izražajno pjevanje, jasan izgovor i razumijevanje teksta; iz pjesme se izvode glazbene značajke (tempo, mjera, dinamika, ritam, glazbeni oblik i dr.).

Prijedlozi za metodičku obradu: pjesme se uče po sluhu; neke pjesme mogu se iskoristiti za uvježbavanje intonacije dura i mola – pjevanjem solmizacijom (sve shvaćati kao neobveznu igru); naučene pjesme pjevati tako da se gledaju note radi povezivanja notne slike s kretanjem melodije.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: uključuju se u pjevanje prema individualnim mogućnostima.

2. IZVOĐENJE GLAZBE I GLAZBENO PISMO

Sadržaj: ritamske i metarske pojave u naučenim pjesmama, temeljne oznake tempa i dinamike uz talijanske nazive.

Gljučni pojmovi: slobodno po nahodjenju učitelja (na razini informacije).

Obrazovna postignuća: informativno poznavanje temeljnih znakova notnoga pisma (na razini prepoznavanja).

Prijedlozi za metodičku obradu: pojave se osvješćivaju na naučenim pjesmama po sluhu, bez ulazjenja u teoriju i bez uvježbavanja; konkretna se ljestvica dur ili mol može „izvući“ iz poznate pjesme (rezultati se ne ocjenjuju).

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu sudjelovati u ovoj aktivnosti, a uspješnost će ovisiti o razvijenosti slušne percepcije; tempo i dinamiku usvajati bez talijanskih naziva.

3. SLUŠANJE I UPOZNAVANJE GLAZBE – OBLIKOVANJE GLAZB. DJELA

Sadržaj: složna trodijelna pjesma, tema s varijacijama, rondo.

Primjeri: W. A. Mozart, *Mala noćna muzika – Menuet* (3. stavak); Boccherini, L. *Menuet iz Kvinteta u E-duru*, op. 13, br.5; P. I. Čajkovski, *Ščelkunčik*, Valcer cvijeća; A. Dvorak, *Slavenski ples*, op. 72, br. 2; W. A. Mozart, *12 varijacija in C na francusku pjesmu „Ah vous dirai – je maman“*, KV 265; N. Paganini, *Capriccio u a – molu*, op. 1, br. 24; L. van Bethoven, *Za Elizuu*; Ch. W. Gluck, *Orfej i Euridika*; arija *Orfeja Che faro senza Euridice*; I. M. Jarnović, *Koncert za violinu i orkestar u A – duru*, 3. stavak (*Rondo*).

Gljučni pojmovi: skladba kao takva.

Obrazovna postignuća: poznavanje konkretnih glazbenih dijela: po dva primjera od za svaki od oblika (na razini prepoznavanja); ne treba pamtitii verbalne definicije jer je cilj glazba, a oblici su sredstvo; prepoznati oblik na glazbenom primjeru; složna trodijelna pjesma, tema s varijacijama, rondo (prepoznavanje na konkretnim primjerima); obogaćivanje slušnog glazbenog repertoara, razvijanje glazbenog ukusa.

Prijedlozi za metodičku obradu: navedeni se oblici upoznaju na temelju slušanja i aktivnog praćenja predloženih glazbenih promjera; učenici slušaju, razgovaraju i sami izvode zaključke; izabrani primjeri slušaju se višekratno ili u cjelini; glazbeni se oblici konstatiraju na glazbenim primjerima, a ne uče se definicije.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu sudjelovati u ovim aktivnostima; samo slušanje uz prepoznavanje izvodača.

4. PJEVAČKI GLASOVI, VRSTE ZBOROVA, SOLO PJESMA

Sadržaj - Primjeri:

W. A. Mozart, *Čarobna frula*: arija *Kraljice noći Der Holle Rache*; arija *Sarastra O Isis und Osiris*; G. R. Rossini, *Seviljski brijač*: arija *Figara Largo al factotum*; G. Puccini, *Turandot*: arija *Kalafa Nessun dorma*; G. Verdi, *Rigoletto*: arija *Gilde Caro nome*; I. Zajc, *Nikola Šubić Zrinjski*: pjesma *Jelene*; J. Hatze, *Serenada*, *Majka*; G. Bizet, *Carmen*: arija *Carmen (Habanera)*; I. Zajc, *Lastavicam*; V. Lisinski, *Ribar*; Nekoliko primjera pjevača popularne glazbe.

Gljučni pojmovi: sopran, mezzosopran, alt, tenor, bariton, bas, zborovi: mješoviti, muški, ženski, dječji.

Obrazovna postignuća: prepoznavanje pjevačkih glasova na glazbenim primjerima.

Prijedlozi za metodičku obradu: za svaki glas slušati više primjera; u razgovoru s učenicima odrediti vrstu glasa; zbarske glazbe se slušaju po izboru; voditi računa o kvaliteti i primjerenosti; primjeri su ilustracijski i ne slušaju se cjelini.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: djelomično mogu pratiti ovu temu, a uspješnost će ovisiti o razini slušne percepcije.

5. TRZALAČKA GLAZBALA

Sadržaj - Primjeri:

Nepoznati autor, *Romanca* (zapravo iz filma *Zabranjene igre*); F. Tarenga, *Sjećanje na Alhambru*; J. Rodrigo, *Concierto de Aranjuez*, 2. stavak: *Adagio* ili 3. stavak: *Allegro gentile*; Primjeri iz jaaz glazbe po volji i dostupnosti; Rock i pop glazba: od J. Hendricksa do E. Clapton, od Beatlesa Rolling Stonesa - biti će dobro sve gdje se dobro čuje gitara; P. I. Čakovski, *Valcer cvijeća* iz baleta *Ščelkunčik* – uvod; W. A. Mozart, *Don Giovanni*: *Deh, vieni all finestra, canzonetta Don Giovannija* iz 2. čina.

Gljučni pojmovi: harfa, gitara, mandolina, lutnja.

Obrazovna postignuća: poznavanje zvuka i izgleda svakoga pojedinog glazbala - na glazbenom primjeru i na slici (ne uče se definicije); razvoj glazbenog ukusa i umjetničkog senzibiliteta.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjeri su ilustracijski ne slušaju se u cjelini nego samo karakteristični dijelovi; izgovaraju se imena skladatelja i dijela ali se ne pišu na ploču; promatraju se na slici pojedina glazbala i o njima se razgovara; ako ima vremena slušaju se u cjelini glazbeni primjeri.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici mogu sudjelovati u ovoj aktivnosti, a moguće su poteškoće u slušnom prepoznavanju i razlikovanju instrumenata; harfu i gitaru pokazati vizualno i predstaviti slušno.

6. GLAZBALA S TIPKAMA

Sadržaj – Primjeri:

J. S. Bach, *Das wohltemperierte Klavier*, I. sv.br.1; J. Ph. Rameau, *La Poule* (kokoš); J. S. Bach, *Tocatta i fuga u d - molu*, BWV 565; T. Albinoni, R. Giazotto, *Adagio u g – molu*; Jimmy Smith (ili nešto drugo); A. Piazzola, *Adios nonino* (ili nešto slično); P. I. Čakovski, *Ščelkuncik*: Ples šećerne vile; B. Bartok, *Glazba za gudače, udaraljke i čelestu* – 1. stavak; Frano Bosanac, *Ričerkari*.

Gljučni pojmovi: klavir (glasovir), čembalo, orgulje, harmonika, čelesta.

Obrazovna postignuća: prepoznati zvuk i izgled svakoga pojedinog instrumenta na razini slike i zvuka (ne uče se definicije); razvoj glazbenoga ukusa i umjetničkog senzibiliteta.

Prijedlozi za metodičku obradu: promjeri se slušaju radi doživljaja i prepoznavanja, slike instrumenata ilustracijski se prikazuju i o njima se razgovara; slušaju se samo karakteristični dijelovi izvedbi.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici mogu sudjelovati u ovoj aktivnosti; moguće su poteškoće u slušnom prepoznavanju i razlikovanju instrumenata.

7. FOLKLORNA GLAZBA IZ RAZNIH KRAJEVA BIH

Sadržaj: folklorne teme po slobodnom izboru, po načelu zavičajnosti.

Gljučni pojmovi: puhačka narodna glazbala iz BiH, kola, ples.

Obrazovna postignuća: poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe pojedinih krajeva, barem nekih od pojmova na razini izravnog prepoznavanja na glazbenom primjeru.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici mogu sudjelovati u ovoj aktivnosti, a uspješnost ovisi o stupnju razvoja slušne percepcije.

8. SLOBODNO IMPROVIZIRANO RITMIZIRANJE, KRETANJE NA GLAZBU, PLES, SVIRANJE (DJEČJE STVARALAŠTVO)

Sadržaj: učitelj slobodno oblikuje ove aktivnosti vodeći računa o njihovoj kvaliteti.

Gljučni pojmovi: 0 – važna je aktivnost.

Obrazovna postignuća: važna je aktivnost i glazbeno izvođenje ritamskih aktivnosti: kretanja na glazbu, ples, sviranje; stjecanje sposobnosti i vještina različito je od učenika do učenika, a aktivnosti imaju rekreativan učinak.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: s puno kreativnosti mogu sudjelovati u realizaciji ove teme; osmisliti sadržaje koje može učenik izvoditi pokretima, slijediti ritam i plesati.

OSMI RAZRED

NASTAVNA PODRUČJA

1. PJEVANJE

Sadržaj: pjesme po slobodnom izboru učitelja i učenika.

Gljučni pojmovi: pjesma kao takva.

Obrazovna postignuća: oko 15 novih pjesama; lijepo, izražajno pjevanje, jasan izgovor i razumijevanje teksta.

Prijedlozi za metodičku obradu: pjesme se uče po sluhu; naučene pjesme pjevati tako da učenici gledaju note radi povezivanja notne slike s kretanjem melodije.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici mogu sudjelovati u ovoj aktivnosti, a uspješnost će ovisiti o stupnju razvijenosti slušne percepcije; učenike uključiti u pjevanje prema individualnim mogućnostima.

2. OBLIKOVANJE GLAZBENOG DJELA – SONATNI OBLIK

Sadržaj: sonatni oblik (ekspozicija, provedba, repriza), sonata.

Primjeri:

W. A. Mozart, *Mala noćna muzika* K.W. 525, I. stavak Allegro; *Simfonija u g – molu* br. 40. K.w. 550, I. stavak Molto allegro; L. van Bethoven, *5. simfonija u c – molu*, op. 67, 1. stavak Allegro con brio; S. Prokofjev: *1. simfonija u D – duru* (klasična), op. 25, 1. stavak Allegro.

Gljučni pojmovi: skladba kao takva.

Obrazovna postignuća: poznavanje konkretnih glazbenih djela: dva do tri primjera na razini prepoznavanja (ne treba pamtiti verbalne definicije) jer je cilj glazba, a oblik je sredstvo; prepoznati na primjeru sonatni oblik (ekspozicija, provedba, repriza).

Prijedlozi za metodičku obradu: sonatni oblik upoznati na osnovu slušanja primjera; učenici slušaju primjere, razgovaraju i izvode zaključke; glazbeni oblik konstatira se na glazbenom primjeru bez definicije.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu sudjelovati u ovoj aktivnosti (samo slušanjem) uz prepoznavanje izvođača.

3. DRVENA PUHAČKA GLAZBALA

Sadržaj: flauta, mala flauta, oboa, engleski rog, klarinet, fagot, saksofon.

Primjeri: W. A. Mozart, *Koncert za flautu i orkestar u D – duru*; A. Dvorak, *Simfonija u E – MOLU*, BR. 9; B. Smetana, *Vltava, početak*; G. Bizet, *Carmen*; B. Bersa, *Sunčana polja*, 2. i 3. tema; V. Lisinski, *Večer*; B. Bjelinski, *Koncert za obou i gudače*; A. Dvorak, *9. simfonija u e – molu*, 2. stavak; W. A. Mozart, *Koncert za klarinet i orkestar*; G. Gershwin, *Rapsody in Blue*; B. Papandopulo, *Kvintet za gudački kvartet i klarinet*; P. Dukas, *Čarobnjakov učenik – glavna tema*; N. Njirić, *Scherzo i tarantela – za fagot i klavir*; M. Ravel, *Bolero*; A. Hačaturijan, *Gajane: Ples sa sabljama*.

Ključni pojmovi: flauta, mala flauta, oboa, engleski rog, klarinet, fagot, saksofon.

Obrazovna postignuća: učiti glazbala na razini prepoznavanja slike i zvuka; prepoznati zvuk i izgled svakoga pojedinog instrumenta (na razini prepoznavanja); razvoj glazbenog i umjetničkog senzibiliteta.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjeri su ilustracijski, slušaju se samo karakteristični dijelovi, ne cjelina; imena skladatelja i dijela samo se izgovaraju, ne pišu se na ploču; ako ima vremena primjeri se slušaju u cjelini i naziv dijela i autora pišu se na ploču uz praćenje nekih parametara.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu pratiti ovu temu uz poteškoće razlikovanja i prepoznavanja glazbala po izgledu.

4. LIMENA PUHAČKA GLAZBALA

Sadržaj: truba, rog, trombon, tuba.

Primjeri: A. Copland, *Fanfara za običnog čovjeka*; Haydn, *Koncert za trubu i orkestar u Es – duru*, 1. stavak; P. I. Čajkovski, *Talijanski capriccio*; G. F. Handel, *Music for the Royal Fireworks: uvertira*; W. A. Mozart, *Koncert za rog i orkestar br. 1 u D – duru KV 412*, 2. stavak *Rondo – Allegro*; P. I. Čajkovski, *5. simfonija u e – molu*, 2. stavak; W. A. Mozart, *Tuba mirum, Rekvijem*; M. Ravel, *Bolero*; I. Josipović, *Tuba ludens*; Musorgski - Ravel, *Slike s izložbe*.

Ključni pojmovi: truba, rog, trombon, tuba.

Obrazovna postignuća: prepoznati zvuk i izgled svakoga pojedinog instrumenta (na razini prepoznavanja); razvoj glazbenoga ukusa.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjeri su ilustracijski, slušaju se samo karakteristični dijelovi, ne cjelina; imena skladatelja i dijela samo se izgovaraju, ne pišu se na ploču; ako ima vremena primjeri se slušaju u cjelini i naziv dijela i autora pišu se na ploču uz praćenje nekih parametara.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu pratiti ovu temu uz poteškoće razlikovanja i prepoznavanja zvuka i glazbala; razlikovati zvuk limenih od drvenih puhačkih glazbala.

5. UDARALJKE

Sadržaj: timpani, veliki bubanj, mali bubanj, konge, bongos, tamburin, činele, gong, trokutić, marimba, vibrafon, zvona, zvončići, ksilofon, kastanjete.

Primjeri: R. Strauss, *Also sprach Zarathustra*, simfonijska pjesma, op. 30.; G. Rossini, *Seviljski brijač*: arija *don Basilija La calunnia e un venticello*; M. Ravel, *Bolero*; I. Kuljerić, *Koncert za marimbu i orkestar*; G. Bizet, *Carmen*, 2. čin; I. Čajkovski, *Španjolski ples* iz baleta *Labuđe jezero*; M. P. Musorgski, *Noć na pustoj gori*; C. S. Saëns, *Karneval životinja: Fosili*; P. I. Čajkovski, *Svečana uvertira 1812*, op. 49 – završetak; W. A. Mozart, *Čarobna frula*, finale 1. čina.

Ključni pojmovi: timpani, veliki bubanj, mali bubanj, konge, bongos, tamburin, činele, gong, trokutić, marimba, vibrafon, zvona, zvončići, ksilofon, kastanjete.

Obrazovna postignuća: prepoznati zvuk i izgled svakoga pojedinog instrumenta na glazbenom primjeru i na slici (ne uče se definicije).

Prijedlozi za metodičku obradu: primjeri su ilustracijski, slušaju se samo karakteristični dijelovi, ne cjelina; pojedini se instrumenti promatraju, sluša se glazba, zapažaju se posebni glazbeni zvukovi i o tome se razgovara.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu pratiti ovu temu uz poteškoće razlikovanja i prepoznavanja glazbala; izvođenje jednostavnijih ritmova na udaraljka.

6. INSTRUMENTALNE GLAZBENE VRSTE I ORKESTAR

Sadržaj: sonata, suite, koncert, simfonija, simfonijski orkestar.

Primjeri: L. van Bethoven, *Sonata u c – molu* (patetična); F. Chopin, *Sonata za klavir br. 2 u b – molu*, op. 35, 3. stavak; J. S. Bach, *Air*, 2. stavak iz *3. suite u D – duru*; L. van Bethoven, *Simfonija u c – molu*, br. 5, op. 67, 1. stavak; J. Haydn, *Koncert za trubu i orkestar u Es – duru*, bilo koji od triju stavaka; P. I. Čakovski, *Koncert za klavir i orkestar b – molu*, br. 1 op. 23, 1. stavak.

Ključni pojmovi: skladbe kao takve.

Obrazovna postignuća: prepoznavanje konkretnih glazbenih djela: po dva primjera za svaku vrstu (na razini prepoznavanja); ne treba pamtitii verbalne definicije; cilj je glazba, oblici su sredstvo; znati slobodno odrediti vrstu: sonata, suite, koncert, simfonija, simfonijski orkestar (prema konkretnom glazbenom primjeru).

Prijedlozi za metodičku obradu: glazbeni oblici upoznaju se na način da se sluša po jedan do dva stavka; verbalne informacije se svode na određenje vrste, na broj stavaka, glavne skladatelje (informativno).

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici mogu sudjelovati u aktivnosti slušanja; uočiti izvodi li glazbu orkestar ili solist uz prepoznavanje nekih glazbala.

7. PROGRAMNA GLAZBA – SIMFONIJSKA PJESMA

Sadržaj: simfonijska pjesma, programna glazba, izvanglazbeni program, simfonijski orkestar, jednostavačnost.

Primjeri: B. Bersa, *Sunčana polja* – simfonijska pjesma; B. Smetana, *Vltava* – simfonijska pjesma; Paul Dukas, *Čarobnjakov učenik* – simfonijska pjesma.

Gljučni pojmovi: programna glazba, simfonijska pjesma, simfonijski orkestar, jednostavačnost.

Obrazovna postignuća: poznavanje konkretnog glazbenog komada - jedna do dvije skladbe (na razini prepoznavanja); obogaćenje slušnog glazbenog repertoara, razvoj glazbenog ukusa.

Prijedlozi za metodičku obradu: glazbeni oblik se upoznaje na razini slušanja; osnovna metoda je razgovor (nakon slušanja).

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: djelomično mogu pratiti ovu temu.

8. FOLKLORNA GLAZBA

Sadržaj: folklorne teme po izboru učitelja i učenika po načelu zavičajnosti.

Gljučni pojmovi: glazbala iz krajeva Hrvatske i BiH, žičana narodna glazbala, puhačka narodna glazbala, kola, muško žensko pjevanje.

Obrazovna postignuća: poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe iz pojedinih krajeva Hrvatske i BiH i barem neki od pojmova na razini prepoznavanja na glazbenom primjeru.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu pratiti ovu temu, a uspješnost će ovisiti o stupnju razvoja slušne percepcije.

9. DJEČJE STVARALAŠTVO (PO IZBORU)

Sadržaj: po izboru učitelja i učenika.

Gljučni pojmovi: prema nahodanju učitelja i učenika te konkretnim mogućnostima.

Obrazovna postignuća: u ovoj aktivnosti važan je proces a ne rezultat; kod učenika se razvijaju pojedine glazbene sposobnosti i osjećaj za glazbu.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu pratiti temu, a uspješnost će ovisiti o stupnju razvoja slušne percepcije.

DEVETI RAZRED

NASTAVNA PODRUČJA

1. PJEVANJE

Sadržaj: pjesme po slobodnom izboru učitelja i učenika.

Gljučni pojmovi: pjesma kao takva.

Obrazovna dostignuća: 15 pjesama; lijepo izražajno pjevanje, jasan izgovor i razumijevanje teksta.

Prijedlozi za metodičku obradu: pjesme se uče po sluhu; naučene pjesme se pjevaju tako da učenici gledaju note radi povezivanja notne slike skretanjem melodije.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: uključuju se u pjevanje prema individualnim mogućnostima.

2. GLAZBENO-SCENSKE VRSTE

Sadržaj: opera, opereta, musical, balet.

Primjeri: W. A. Mozart, *Arija Kraljice noći* (*Čarobna frula*); V. Lisinski, *Zorko moja*, arija Porina iz opere *Porin*; G. Bizet, *Habanera*, arija *Carmen* iz istoimene opere; G. Rossini, *Largo al factotum*, arija *Figara* iz opere *Seviljski brijač*; J. Gotovac, *Ero s onoga svijeta* (završno kolo); V. Lisinski, *Porin* – uvertira; I. Zajc, *Nikola Šubić Zrinjski: U boj, u boj*; I. Tijardović, *Mala Floramye*; tropjev *Šjor Bebo*; arija *Floramye* iz 2. čina; J. Strauss, *Mein Herr Marquise...arija Adele* iz 2. čina operete *Šišmiš*; A. Kabiljo, *Jalta, Jalta: Zelena livada* (*Neka cijeli ovaj svijet*); L. Delibes, *Copelia* (valcer); P. I. Čakovski, *Valcer cvijeća* (*Ščelkunčik*); A. Hačaturijan, *Ples sa sabljama* (*Gajne*); K. Baranović, *Licitarско srce*; F. Lhotka, *Davo u selu*.

Gljučni pojmovi: skladba kao takva.

Obrazovna dostignuća: poznavati temeljne značajke konkretne glazbene vrste (dijelovi: uvertira, činovi, slike, arija, duet, tercet, kvartet, zbarski, baletski odlomci, skladatelj, pisac libreta, izvođači, glumci, orkestar, glumci pjevači, karakter, glavni skladatelj); poznavati na razini prepoznavanja jedan do dva cijela glazbena primjera (arije, uvertire, brojevi); ne treba pamtiti verbalne definicije nego svojim riječima odrediti vrstu: opera, opereta, musical, balet (cilj je glazba); razvoj glazbenog umjetničkog senzibiliteta.

Prijedlozi za metodičku obradu: temeljna metoda - razgovor (nakon slušanja); glazbena se vrsta konstatira na glazbenom primjeru, ne uče se definicije; kod obrade baleta važna je i video komponenta.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici djelomično mogu pratiti ovu temu; sudjeluju u zajedničkom slušanju glazbe.

3. VOKALNO – INSTRUMENTALNE GLAZBENE VRSTE

Sadržaj: oratorij i kantata.

Primjeri: G. F. Handel, *Mesija: Aleluja*; C. Orff, *Carmina Burana: O fortuna*; J. S. Bach, *Seljačka kantata BWV 212*.

Gljučni pojmovi: oratorij i kantata, glazba kao takva.

Obrazovna dostignuća: poznavati barem po dva cijela glazbena primjera (arije, uvertire, brojevi) na razini prepoznavanja; ne treba pamtiti verbalne definicije nego zanti svojim riječima odrediti vrstu: oratorij, kantata.

Prijedlozi za metodičku obradu: za upoznavanje ovih vrsta slušati bar po dva broja; verbalne informacije svode se na određenje vrste, na glavne karakteristike i na glavne skladatelje (informativno); temeljna metoda jest razgovor (nakon slušanja).

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici djelomično mogu pratiti ovu temu, ovisno o stupnju razvijenosti slušne percepcije; sudjeluju u zajedničkom slušanju glazbe.

4. POPULARNA GLAZBA

Sadržaj: popularna glazba.

Gljučni pojmovi: slobodan izbor učenika i učitelja prema izabranoj temi i sadržaju: rhythm and blues, country, western, rock and roll, soul, hard rock, punk rock, heavy metal, acid rock, jazz rock, hip – hop, rap, grunge, etnoglazba, narodna glazba itd.

Obrazovna dostignuća: slobodno i kompetentno raspravljati o modernoj glazbi kao predmetu njihova osobitog interesa, kao i pod marketinškim, gospodarskim i masmedijskim aspektima; razumijevanje mjesta i uloge popularne glazbe u društvu i svijetu mladih ljudi.

Prijedlozi za metodičku obradu: tema se obrađuje potpuno slobodno uz velik angažman učenika koji je mogu i sami pripremiti; zaključci se donose razgovorom nakon aktivnog slušanja različitih glazbenih stilova.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici djelomično mogu pratiti ovu temu, ovisi o stupnju razvijenosti slušne percepcije; sudjeluju u zajedničkom slušanju glazbe.

5. JAZZ GLAZBA

Sadržaj: glazba američkih Crnaca, podvrste jazz, improvizacija, bogata (sinkopirana) ritmika i metrika, sastavi; poznati izvođači; služiti se primjerima iz jaaz glazbe po volji i dostupnosti.

Gljučni pojmovi: jazz, improvizacija, bogata (sinkopirana) ritmika i metrika, sastavi.

Obrazovna dostignuća: zvučno prepoznavanje jaza i njegovo razlikovanje od drugih glazbenih vrsta i idioma; moći opisati neka obilježja jaza na slušnom primjeru.

Prijedlozi za metodičku obradu: tema se obrađuje po načelu aktivnog slušanja glazbenim zadacima, a zatim razgovor o slušanom; na temelju razgovora učenici donose zaključke; služiti se primjerima iz ove vrste glazbe po dostupnosti i volji.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici djelomično mogu pratiti ovu temu.

6. ELEKTRONIČKA GLAZBALA

Sadržaj: elektroničke orgulje, sintetizator zvuka (sintesajzer), elektronički klavir, „električna“ gitara – na razini prepoznavanja zvuka i slike.

Gljučni pojmovi: elektroničke orgulje, sintetizator zvuka (sintesajzer), elektronički klavir (glasovir), „električna“ gitara.

Obrazovna dostignuća: prepoznati zvuk i izgled svakoga pojedinog instrumenta, na glazbenom primjeru i na slici, a ne uče se definicije.

Prijedlozi za metodičku obradu: glazbala se upoznaju na temelju slušanja odgovarajućeg primjera; primjeri su ilustracijski, ne slušaju se u cjelini nego karakteristični dijelovi; nazivi primjera i utora ne pišu se na ploču, samo se izgovaraju.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: učenici mogu djelomično pratiti ovu temu.

7. GLAZBA KROZ STOLJEĆA - GLAZBA SREDNJEG VIJEKA

Sadržaj: stari crkveni napjevi, gregorijanski koral, glazba trubadura.

Ključni pojmovi: stari crkveni napjevi, gregorijanski koral, glazba trubadura

Obrazovna dostignuća: odrediti razdoblje srednjeg vijeka, osnovne informacije o pojavi srednjovjekovne glazbe.

Prijedlozi za metodičku obradu: sadržaj se obrađuje informativno, a glazbeni primjeri prema dostupnosti (kao ilustracija); nije potrebno da ih učenici pamte.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: uključiti učenika samo u zajedničko slušanje.

8. GLAZBA RENESANSE I BAROKA

Sadržaj: opera, polifonija, misa, fuga, J. S. Bach (verbalna informacija).

Ključni pojmovi: vokalna polifonija, misa, opera, polifonija, fuga.

Obrazovna dostignuća: odrediti razdoblja baroka i renesanse; osnovne informacije o glazbenim vrstama i i polifonom glazbenom idiomu.

Prijedlozi za metodičku obradu: sadržaj se obrađuje verbalno i informativno; glazbeni se primjeri obrađuju prema dostupnosti; upotrijebiti također primjere koji su se ranije slušali.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: uključiti učenika samo u zajedničko slušanje.

9. GLAZBA BEČKE KLASIKE

Sadržaj: sonata, simfonija, gudački kvartet, glazbeni klasici.

Ključni pojmovi: W. A. Mozart, J. Haydn, L. van Bethoven (verbalna informacija)

Obrazovna dostignuća: znati odrediti razdoblje; pamtili predstavnike i glazbene vrste.

Prijedlozi za metodičku obradu: sadržaj se obrađuje verbalno i informativno, a glazbeni primjeri prema dostupnosti; upotrijebiti primjere koji su se ranije slušali.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: uključiti učenika samo u zajedničko slušanje.

10. GLAZBA ROMANTIZMA

Sadržaj: simfonija, klavirska minijatura, simfonijska pjesma, V. Lisinski, hrvatska nacionalna opera.

Ključni pojmovi: simfonija, klavirska minijatura, simfonijska pjesma (verbalna informacija).

Obrazovna dostignuća: znati odrediti razdoblje; imenovati nekoliko predstavnika koje su učenici ranije slušali; prepoznati i imenovati hrvatsku nacionalnu operu V. Lisinskog.

Prijedlozi za metodičku obradu: sadržaj se obrađuje verbalno i informativno, a glazbeni primjeri prema dostupnosti; koristiti primjere koji su se ranije slušali.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: uključiti učenika samo u zajedničko slušanje.

11. GLAZBA 20. STOLJEĆA

Sadržaj: primjeri glazbe 20. stoljeća, po izboru.

Ključni pojmovi: atonalnost, disonantnost.

Obrazovna dostignuća: osnovne informacije o suvremenoj ozbiljnoj glazbi i njenim značajkama; moći prepoznati tu glazbu na glazbenom primjeru.

Prijedlozi za metodičku obradu: sadržaj se obrađuje verbalno i informativno, a glazbeni primjeri prema dostupnosti; upotrijebiti primjere koji su se ranije slušali.

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: uključiti učenika samo u zajedničko slušanje.

12. GLAZBENO STVARALAŠTVO (PO IZBORU)

Sadržaj: po izboru učitelja i učenika (sintesajzer, računalo - MIDI-oprema).

Ključni pojmovi: 0 – važna aktivnost.

Obrazovna dostignuća: učenici biraju glazbene aktivnosti i u skladu sa svojim mogućnostima oblikuju te aktivnosti; aktivnosti imaju rekreativan karakter i razvijaju njihov senzibilitet za glazbu.

Prijedlozi za metodičku obradu: učitelj slobodno kreira ove aktivnosti vodeći računa o njihovoj glazbenoj važnosti i kvaliteti

Prijedlozi za rad sa učenicima sa posebnim odgojno - obrazovnim potrebama: mogu pratiti temu, a uspješnost će ovisiti o stupnju razvijenosti slušne percepcije.

STRANI JEZICI (ENGLISKI, NJEMAČKI, FRANCUSKI)

UVOD

Kako je prioritet Bosne i Hercegovine približavanje europskim standardima, jedan od uvjeta njegovog ostvarivanja je i usklađivanje nastavnih programa za strane jezike s europskim standardima. U promišljanje ciljeva i sadržaja nastave stranih jezika integrirane su i prihvaćene europski razine i standardi jezičnih kompetencija učenika stranih jezika, uz poštovanje nacionalnih posebnosti glede potreba učenja stranih jezika i okvirnih uvjeta školskoga sustava.

U zemljama članicama Europske unije i Vijeća Europe nastoji se očuvati jezična i kulturna raznolikost europskog kontinenta, ali se znanje jednoga stranog jezika ne smatra dovoljnim. Stoga je stav europskih institucija da treba svakom učeniku, tijekom obveznog obrazovanja, omogućiti učenje barem dva strana jezika. U skladu s time, rani početak učenja stranih jezika zauzima posebno mjesto u *Nastavnom planu i programu na hrvatskome jeziku na devetogodišnju osnovnu školu u BiH*. Učenje prvog stranog jezika predviđeno je u sklopu obveznog dijela programa i počinje u 2. razredu, a učenje drugog stranog jezika odvija se u sklopu izbornog programa i počinje u 5. razredu osnovne škole.

Nastavni plan i program navodi standarde postignuća, tj. ona znanja, vještine i sposobnosti (uključujući razumijevanje, vrijednosti i stavove) koje bi učenici trebali steći i postići na kraju svakoga pojedinog razreda, kao i nakon završenog osnovnog obrazovanja.

SVRHA I CILJEVI

Suvremenu nastavu stranih jezika za učenike od 6. do 15. godine života određuju široko shvaćeni cilj usmene i pisane komunikacijske kompetencije na stranom jeziku, proširene elementima čitalačke/književne, sociokulturne i interkulturalne kompetencije. Nastava je usmjerena na učenika kao subjekta nastavnoga procesa, njegov opći kognitivni, afektivni, moralni i socijalni razvoj te razvoj njegove samostalnosti u učenju i stjecanje uspješnih strategija učenja kao temelj za cjeloživotno učenje.

Globalni cilj komunikacijske kompetencije uključuje osposobljavanje učenika za adekvatnu komunikaciju u sadašnjim i budućim komunikacijskim situacijama. To podrazumijeva kako sporazumijevanje u stranojezičnoj sredini s izvornim govornicima jezika, sporazumijevanja sa strancima u vlastitoj zemlji, služeći se zajedničkim stranim jezikom. S druge, pak, strane, aktualni trenutak učenja i sama učionica smatraju se pogodnim trenutkom i mjestom za učenje i komunikaciju na stranom jeziku. To znači da je suvremena nastava stranih jezika istodobno usmjerena na izvanjski cilj komunikacijske kompetencije te na samoga učenika i njegov proces učenja. Učenje više nije puko gomilanje činjenica već poticaj na kognitivno organiziranje sadržaja, a znanje predstavlja međusobno povezani sustav sadržaja koji zahtijeva nove pedagoške metode da bi učenje bilo uspješno.

U tom se kontekstu polazi od činjenice da su svakodnevne životne situacije stranojezične zajednice prožete kulturom, civilizacijom i književnošću te predstavljaju predmet i povod za komunikaciju između učitelja i učenika, kao i između samih učenika. Za ove posljednje segmente nastave stranih jezika može se reći da se ne ograničavaju na jezičnu komponentu i površinsko značenje iskaza, već kod učenika nastoje pokrenuti i emocionalne i misaone procese doživljaja književnoga djela (čitalačka/književna kompetencija) te refleksiju okvirnih uvjeta života zajednice jezika cilja, odnosa prema stranome i stranosti, ali i prema vlastitoj kulturi (sociokulturna i interkulturalna kompetencija). Otvaranjem prozora u neke nove i drugačije kulture, razvijanjem tolerancije, učenja u suradnji s drugima, poštovanja drugoga, osjećaja za lijepo itd., nastava stranih jezika daje bitan doprinos općem kognitivnom, afektivnom, moralnom, kulturnom i socijalnom razvoju učenika.

Suvremena nastava stranoga jezika u svojstvu cilja, sadržaja i nastavnoga postupka uključuje i sam proces nastave i učenja stranih jezika. U tom svjetlu valja sagledati ugrađivanje općega odgojno-obrazovnoga cilja osposobljavanja učenika za samostalno učenje i za cjeloživotno učenje. Postizanje toga cilja može se ostvariti raznim oblicima rada, osobito podržavanjem samostalnoga, suradničkog i timskog učenja, potom razvojem strategija i tehnika učenja, pa sve do osposobljavanja učenika za međusobno promatranje, ocjenjivanje i samoocjenjivanje. U ovom posljednjem području posebno valja izdvojiti Europski jezični portfolio. On je u funkciji pedagoškoga instrumenta te potiče učenike na razmišljanje o vlastitom učenju i napretku. Samim time uspostavlja se novi odnos između nastavnika i učenika. Primijeni li se na prikladan način ta učenička jezična mapa, dobiva se mogućnost iniciranja promjena tradicionalne paradigme poučavanja koja je bila gotovo isključivo usredotočena na ostvarenje nastavnoga programa.

Uvođenjem prvoga stranog jezika od drugoga razreda osnovne škole, nastava stranoga jezika mora se prilagoditi svim dobnim skupinama zastupljenima u osnovnoj školi. Devetogodišnja osnovna škola s obzirom na

dob djeteta zahvaća dob ranoga i srednjega djetinjstva, te pubertet. S obzirom na kognitivne i druge sposobnosti učenika, moguće je razlikovanje ranoga učenja stranih jezika u prve četiri godine učenja (od 2. do 5. razreda) od učenja stranih jezika u višim razredima osnovne škole (od 6. do 9. razreda). Ovisno o razdoblju, razlikovat će se kako načini realizacije navedenih ciljeva nastave stranih jezika tako i ostvarenje standarda poučavanja.

RAZINE JEZIČNE KOMPETENCIJE

Kao orijentacija glede razina jezične kompetencije koje bi učenici trebali postići na kraju pojedinih odgojno-obrazovnih razdoblja, uzete su u obzir smjernice Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike koji razlikuju šest razina komunikacijske uporabe stranog jezika. U području elementarne razine to su razine A1 (pripremna razina) i A2 (temeljna razina), u području samostalne uporabe jezika razine B1 (prijelazna razina) i B2 (samostalna razina) te u području kompetentne uporabe jezika razine C1 (napredna razina) i C2 (vrсна razina).

U uvjetima našega osnovnoškolskog učenja stranih jezika, učenici nakon prve četiri godine učenja stranog jezika (od 2. do 5. razreda) mogu postići razinu A1 (pripremna razina), a nakon svih osam godina učenja (po završetku 9. razreda) razinu A2 (temeljna razina). To znači da učenici nakon 4. godine učenja stranog jezika, po završetku 5. razreda osnovne škole, u temeljnim područjima jezične djelatnosti mogu ostvariti sljedeće:

Razina A1 (pripremna razina)

- razumjeti poznate riječi i osnovne fraze koje se tiču njih samih, njihove obitelji i neposredne, konkretne okoline, kada sugovornici govore sporo i razgovijetno;
- prepoznati poznata imena, te razumjeti riječi i vrlo jednostavne rečenice, primjerice na natpisima, plakatima ili u katalozima;
- razumjeti vrlo kratke i vrlo jednostavne tekstove poznate tematike;
- komunicirati na jednostavan način, ako je sugovornik spreman ponoviti ili usporeno parafrazirati te pomoći pri preformuliranju onoga što učenik pokušava reći;
- postavljati i odgovarati na jednostavna pitanja koja se tiču neposrednih potreba ili vrlo poznatih tema kao npr. obitelj, škola, prijatelji, hobiji i sl.;
- koristiti jednostavne fraze i rečenice u svrhu opisivanja mjesta gdje učenik živi i ljudi koje poznaje;
- napisati kratku jednostavnu razglednicu, npr. pozdrav s praznika;
- ispuniti obrasce s osobnim podacima.

Postizanje ovih kompetencija pretpostavlja aktivnu uporabu otprilike 400 leksičkih jedinica te globalnu (neosviješćenu) uporabu najosnovnijih jezičnih struktura. Nakon završetka 9. razreda osnovne škole i osam godina učenja stranog jezika, učenici u osnovnim područjima jezične djelatnosti mogu ostvariti sljedeće:

Razina A2 (temeljna razina)

- razumjeti fraze i učestale riječi iz područja neposredne osobne relevantnosti (npr. najosnovnije osobne i obiteljske informacije, kupovina, lokalno područje, zaposlenje);
- razumjeti glavni smisao kratkih, jasnih i jednostavnih poruka i obavijesti;
- čitati vrlo kratke, jednostavne tekstove;
- pronaći određene, predvidljive informacije u jednostavnim, svakodnevnim materijalima poput reklama, prospekata, jelovnika i voznog reda;
- razumjeti kratka i jednostavna osobna pisma;
- komunicirati u jednostavnim i rutinskim zadaćama koje zahtijevaju jednostavnu i neposrednu razmjenu informacija o poznatim temama i aktivnostima;
- sudjelovati u vrlo kratkim dijalozima u društvu, premda obično neće razumjeti dovoljno da bi sami mogli održavati razgovor;
- koristiti nizove fraza i rečenica kako bi jednostavnim jezikom opisali svoju obitelj i druge ljude, te mjesto gdje žive;
- napisati kratke, jednostavne bilješke i poruke;
- napisati vrlo jednostavno osobno pismo, npr. zahvaliti nekomu na nečemu.

Postizanje ovih kompetencija pretpostavlja aktivnu uporabu otprilike od 1000 do 1100 leksičkih jedinica te osviješćenu uporabu osnovnih jezičnih struktura. Pod osviješćenom uporabom podrazumijeva se da učenik može riješiti gramatičke zadatke ili ispraviti pogriješke u govoru i pismu ako ga netko upozori, ali se ne traži da gramatičke strukture upotrijebi bez pogriješke u slobodnom govoru i pisanju.

Drugi strani jezik

Učenici koji učenje stranog jezika započinju u 5. razredu (drugi strani jezik), u načelu mogu postići tzv. razinu A1+ što znači da u prethodno navedenim područjima jezične djelatnosti stječu razinu višu od razine A1.

Ti učenici, zbog ograničenog broja sati, osim u iznimnim slučajevima, ne uspijevaju doseći razinu A2. To znači da učenici nakon 5. godine učenja jezika, po završetku 9. razreda osnovne škole u osnovnim područjima jezičnih djelatnosti mogu ostvariti sljedeće:

- razumjeti poznate izraze i jednostavne fraze vezane uz svakodnevni život i neposredno okruženje;
- razumjeti kratke obavijesti, jednostavna pisma i druge kratke tekstove o poznatim sadržajima;
- uz pomoć sugovornika komunicirati u jednostavnim, svakodnevnim situacijama neposredne i jednostavne razmjene informacija o poznatim temama i aktivnostima;
- reći što voli a što ne voli, objasniti zašto mu se nešto sviđa ili ne sviđa;
- jednostavnim riječima opisati ljude, stvari ili svakodnevne aktivnosti;
- napisati kratku poruku, jednostavno osobno pismo i sl.:
- ispuniti obrasce s osobnim podacima;

Postizanje ovih kompetencija pretpostavlja aktivnu uporabu otprilike od 700 do 800 leksičkih jedinica te osvijješćenu uporabu osnovnih gramatičkih struktura. Pod osvijješćenom uporabom podrazumijeva se da učenik može riješiti gramatičke zadatke ili ispraviti pogrešku u govoru i pismu ako ga netko upozori, ali se ne traži da gramatičke strukture upotrijebi bez pogreške u slobodnom govoru i pisanju.

PROCESI UČENJA I POUČAVANJA

Učenje i poučavanje stranih jezika u **nižim razredima osnovne škole** zasniva se na multisenzornom (vizualnom, auditivnom, taktilnom i dr.) i cjelovitom učenju koje se ostvaruje kognitivnim, afektivnim i motoričkim aspektima učenika. Rano učenje stranih jezika svoje težište ima u govornoj komunikaciji, učenju iz situacije posredstvom mimike, gesta, pokreta, likovnog izraza, igre i pjesme. Ta obilježja nastave s učenicima mlađe školske dobi proizlaze iz stupnja njihova kognitivnog i afektivnog razvoja. Tako moramo naglasiti da učenici uče i usvajaju strani jezik na holistički način, tj. cijelim bićem i svim osjetilima. Brzo ga uče, ali brzo i zaboravljaju. To je razlogom da neprestano valja ponavljati ono što je naučeno kako bi se stekao osjećaj da se nastava polagano odvija. Učenici se vrlo lako zamaraju, pa čim primijetimo da im je dosadno ili da su umorni, valja promijeniti aktivnosti. Kreativne sposobnosti i sposobnost maštanja, izmišljanja i stvaranja neobičnoga, katkad i apsurdnoga, u djece mlađe školske dobi valja iskoristiti u nastavi, pogotovo pri obradi priča ili pjesmica, pri izmišljanju radnji i osoba koje obavljaju te radnje. Djeca neobično vole pjesmice za recitiranje i one za pjevanje te brojalice. One mogu poslužiti nastavniku ne samo kao rekreativne aktivnosti već i za uvježbavanje izgovora te specifičnoga ritma. Ovisno o motivaciji učenika i njihovoj jezičnoj razini, u nastavne sadržaje treba uključiti rad na tradicionalnim bajkama i pričama (Grimm, Perrault i sl.), tj. sadržaje koje učenici uglavnom već poznaju iz materinskoga jezika. Uz te zabavne i zanimljive sadržaje učenici usvajaju nove leksičke i sintaktičke strukture te istodobno uranjaju u svijet mašte i u kulturnu tradiciju onoga naroda čiji jezik uče.

Djeca u dobi od 6 do 8 godina počinju logično razmišljati te se postupno razvijaju osnove analitičkih sposobnost. Učenici razvijaju svijest o jeziku i prepoznaju neke jezične šablone pa će razumjeti i prihvatiti osnovne odnose u stranom jeziku bez dodatnih gramatičkih objašnjenja. Djeca te dobi okrenuta su prema sebi te ih treba postupno navikavati na rad u skupinama i razvijati njihove socijalne kompetencije. Kako bi razvili samopouzdanje, učenike je potrebno često poticati i pohvaliti ih, dati im priliku da kažu što vole i da pokažu što znaju. Pri odabiru igara valja obratiti pozornost na to igre ne sadrže previše natjecateljskoga duha, jer to može biti kontraproduktivno.

Nešto stariji učenici (od 9 do 11 godina) razumiju razliku između stvarnosti i mašte te mogu i znaju planirati kako izvesti određenu aktivnost. Učenici će rado raditi s drugima (u paru ili skupini) ako ih tome učimo i na to potičemo, te će tako učiti jedni od drugih. Osim toga, učenici su u toj dobi pouzdani i u stanju su preuzeti odgovornost za rad i organizaciju rada u razrednom odjelu.

Nasuprot obilježjima ranoga učenja stranoga jezika, nastava se u **višim razredima osnovne škole** postupno orijentira na kognitivno učenje. Jezične se strukture objašnjavaju uz osvješćivanje njihove uporabe u kontekstu i postupno uvođenje metajezika. U tom se razdoblju nastoji ujednačeno razvijati govornu i pisanu komunikaciju. To znači da se podjednako obraća pozornost razvoju svih jezičnih vještina: slušanju i čitanju u okviru djelatnosti razumijevanja i govora, kako glede govorne interakcije tako i glede govorne produkcije, te pisanja.

SMJERNICE ZA PRAĆENJE I OCJENJIVANJE

Elementi provjere i vrednovanja:

- razumijevanje slušanjem i čitanjem
- govorna aktivnost na planu produkcije i reprodukcije
- pismeno izražavanje
- usvojenost rječnika i jezičnih struktura

- usvojenost odabranih sadržaja iz kulture i civilizacije
- aktivnost na nastavi

Načela i načini praćenja i vrednovanja:

Usvojenost vještine govora može se provjeriti na osnovi sudjelovanja u dijalozima i dramatizacijama, reprodukcije pjesmica, verbalne reakcije na verbalni ili neverbalni poticaj i sl.

Pisanje se provjerava putem diktata, kratkih i višeminutnih provjera znanja i vještina, usvojenost jezičnih zakonitosti putem testova objektivnoga tipa, školskih zadata, kraćih pismenih provjera znanja i ispita znanja.

Školska zadaća je razvijanje vještine pisanja i namijenjena je provjeri razvijenosti te vještine, a ne izdvojenom ispitivanju gramatike, vokabulara ili razumijevanja. Školska se zadaća može pisati u zasebnu bilježnicu ili na zaseban list kako bi se na kraju završenoga razreda mogla uložiti u portfolio učenika. Na osnovi slušanja glazbe, čitanja ili slušanja polaznoga teksta ili slikovnoga odnosno vidnoga poticaja, razvija se vještina pisanja kao proces koji rezultira kreativnim ili vođenim pisanjem. Školska zadaća može biti prepisivanje izmiješanih rečenica, nadopuna teksta, vođeni ili poluvođeni sastavak, a može imati i komunikacijsku vrijednost (pismo, životopis, zamolba...). Broj, oblik i obim školske zadaće zajedno s ostalim pisanim provjerama znanja treba usuglasiti s važećim Pravilnikom o načinu praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja učenika. Preporučuju se sljedeća razdoblja kao najpogodnija za pisanje školskih zadata: 1. zadaća: od 1. do 15. studenoga; 2. zadaća : od 8. do 15. prosinca; 3. zadaća: od 15. do 30. ožujka; 4. zadaća: od 15. do 31. svibnja. Ne bi trebalo pisati 2. školsku zadaću nakon 15. prosinca, a 4. nakon 31. svibnja.

Svaka aktivnost na satu u kojoj učenici iskazuju jezičnu aktivnost bilo na receptivnoj, reproduktivnoj ili produktivnoj razini pruža mogućnost **ustanovljavanja napretka i vrednovanja**. Evaluacija se provodi kao integralni dio nastavnoga sata, kao praćenje postignuća učenika, a ne kao izolirani čin. Iznimno je važno da se postupci kojima se provjerava znanje ne razlikuju od uobičajenih aktivnosti na satu. Prije pristupanja pisanju pismenih ispita znanja važno je dobro uvježbati i ponoviti gradivo koje će biti evaluirano. Nužno je staviti naglasak na pozitivne aspekte napretka učenika i svaki napredak nagraditi na primjeren način, ali učeniku valja na razumljiv način ukazati na područja na kojima treba uložiti više truda. Učenicima treba dati neposrednu povratnu informaciju o ostvarenom uspjehu u aktivnostima na satu (usmena pohvala i pozitivna neverbalna).

Preporuča se na početku školske godine inicijalni test. Inicijalni test služi za bolje planiranje nastavne građe, jer iskazuje učenikovo predznanje. Ovaj test ima isključivo dijagnostičku ulogu i ne ocjenjuje se. Učitelj/ica će učenicima predočiti broj bodova, kako bi stekli uvid u svoje znanje.

Učenike valja poticati na razne oblike samoprocjene/samovrjednovanje (portfolio) i međusobnu procjenu znanja, vještina i sposobnosti. Ne provjerava se usvojenost jezičnih struktura za koje se u Nastavnom planu i programu navodi da ih učenici usvajaju na razini prepoznavanja.

Domaće zadaće: Važna je njihova načelna redovitost kako bi se razvijale radne navike učenika. Veoma je važno da je zadaća zadana tako da je učenici mogu svladati sami, bez pomoći roditelja i drugih. Zadaće moraju biti jasne, a upute razumljive, primjerice napisati nekoliko rečenica o sebi, prijatelju, poznatoj osobi, svome mjestu/gradu, riješiti radni listić, odgovoriti na pitanja, riješiti neki zadatak u radnoj bilježnici ili udžbeniku, napisati kraći vođeni sastav prema zadanom modelu, pronaći značenje riječi, ispisati iz teksta riječi koje spadaju u određenu kategoriju i sl. Redovitim pregledavanjem domaćih zadata (npr. dok učenici rade na nekom drugom zadatku na nastavi i povremenim pregledom bilježnica učenika) stiže se uvid u napredak učenika, ali i u pogreške i poteškoće u učenju koje valja uzeti u obzir pri daljnjem planiranju nastave. Domaće zadaće mogu uključivati i rad na projektima, samostalno istraživanje traženjem podataka u enciklopedijama, rječnicima, na internetu i sl.

PRIJEDLOG NASTAVNIH TEMA I CJELINA

Predložene tematske cjeline i teme za svako godišće predstavljaju obvezne sadržaje *Nastavnog plana i programa*, ali nemaju obvezujući karakter ni glede redoslijeda nastavnih cjelina, niti glede povezivanja pojedine tematike s predloženim jezičnim strukturama, što znači da ih ne treba shvatiti kao gradivo predviđeno za jednu lekciju u udžbeniku. Te se kombinacije u izvedbenim programima, udžbenicima i u nastavi mogu koncipirati i na drugačiji način, ali moraju na metodički i pedagoški primjeren način uključiti obvezne sadržaje *Nastavnog plana i programa*.

ENGLESKI JEZIK

UVOD

Engleski se jezik kao materinski jezik ili službeni jezik govori u velikom broju zemalja, proteže se kroz različite kulture i danas služi kao glavni jezik komunikacije u cijelome svijetu. Znanje engleskoga jezika od velike je važnosti za obrazovanje, za putovanja u inozemstvo i za uspostavljanje društvenih i poslovnih međunarodnih dodira i veza. Zato učenje engleskog jezika već u osnovnoj školi ima za cilj razvijanje komunikacijskih sposobnosti i jezičnih umijeća potrebnih za stjecanje opće kulture, za međunarodnu komunikaciju i pripremanje učenika za rastuće međunarodno tržište rada. Znanje engleskoga jezika svakako je prednost u vremenu brzih promjena koje se događaju kao ishod razvoja informatičke i komunikacijske tehnologije. Osim toga, učenjem engleskoga jezika učenici upoznaju zemlje engleskoga govornoga područja te složenost i višestrukost različitih kultura koje se njime služe. Nastava engleskoga jezika u osnovnoj školi priprema učenike za nastavak obrazovanja u sekundarnom i tercijarnom sektoru, a primjenom prikladnih metoda i tehnika u nastavnome procesu poticati će i održati pozitivan stav i motivaciju za njegovo učenje tijekom cjelokupnog obrazovanja. Znanje engleskog jezika smatra se i bitnim preduvjetom za omogućavanje procesa cjeloživotnog obrazovanja.

Predložene tematske cjeline i teme predstavljaju obvezne sadržaje *Nastavnog plana i programa*, ali nemaju obvezujući karakter ni glede redosljeda nastavnih cjelina, niti glede povezivanja pojedine tematike s predloženim jezičnim strukturama, što znači da ih ne treba shvatiti kao gradivo predviđeno za jednu lekciju u udžbeniku. Te se kombinacije u izvedbenim programima, udžbenicima i u nastavi mogu koncipirati i na drugačiji način, ali moraju na metodički i pedagoški primjeren način uključiti obvezne sadržaje *Nastavnog plana i programa*.

Engleski kao prvi strani jezik

DRUGI RAZRED (PRVA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Susreti i pozdravi (pozdravljanje i komunikacijski klišeji, uljudno ophođenje, oslovljavanje)

Izričaji i strukture: Hello! Hi! Good morning/afternoon! Bye! Miss/Mr/Mrs White. What's your name? I'm... How are you today? Fine, thanks. Not well. Please....Sorry....Thank you....

Korelacija: Priroda i društvo

2. Ja i moji prijatelji (predstavljanje sebe i prijatelja, izricanje dobi, čestitanje rodendana, pjevanje prigodne pjesmice)

Izričaji i strukture: What's your name? I'm... Who is this? This is my friend. How old are you? I'm 7/8. Happy birthday to you!

Korelacija: Glazbena kultura, Likovna kultura, Katolički vjeronauk i Matematika

3. Obitelj (predstavljanje uže obitelji, identificiranje ljudi, opisivanje ljudi)

Izričaji i strukture: This is my family. Who is this? -This is my mum/dad/sister/brother.

Korelacija: Priroda i društvo, Katolički vjeronauk

4. Razredni jezik (razumijevanje uputa i postupanje prema njima, traženje dopuštenja)

Izričaji i strukture: Sit down! Stand up! Go...! Come here! Draw! Colour! Listen! Repeat! Open! Close! Can I go out, please?

Korelacija: Priroda i društvo

5. Školski pribor (imenovanje osnovnog školskog pribora)

Izričaji i strukture: This is my pencil/book/pen/desk...

Korelacija: Hrvatski jezik

6. Boje (imenovanje osnovnih boja, opisivanje predmeta,bojenje po diktatu)

Izričaji i strukture: *What colour is it? -It's white/black/red/yellow/blue/green. Colour the ball blue!*

Korelacija: Likovna kultura i Hrvatski jezik

7. Moja učionica (imenovanje nekih predmeta i dijelova učionica, pozivanje na aktivnost)

Izričaji i strukture: *Open/Close the door. This is a chair/a desk... Let's draw! Let's go out! Let's sing!*

Korelacija: Priroda i društvo

8. Brojevi (određivanje broja predmeta od 1 do 10)

Izričaji i strukture: *-razlikovanje(slušno) jednine i množine imenica: one boy / two boys - brojanje od 1 do 10. - pjevanje / recitiranje brojlica*

Korelacija: Matematika

9. Hrana (imenovanje jela i pića za doručak)

Izričaji i strukture: *What's for breakfast? I like/don't like milk/bread and butter.*

Korelacija: Priroda i društvo

10. Blagdani -Božić, Uskrs (čestitanje i pjevanje i/ili recitiranje prigodne pjesmice)

Izričaji i strukture: *Merry Christmas; Santa Claus... Happy New Year Happy Easter; Easter eggs...*

Korelacija: Glazbena kultura, Likovna kultura, Priroda i društvo, Katolički vjeronauk

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i prema interesima učenika, prigodne recitacije i pjesmice, prikladna djela dječje književnosti, kulturno -civilizacijske teme i dr. Izrađuju se tematski panoji, poster i sl. Sadržaji se proširuju dodatnim materijalima u okviru zadanih tematskih sadržaja.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno obraćanje, oslovljavanje, imenovanje i predstavljanje prijatelja i članova uže obitelji, imenovanje predmeta (igračke i školski pribor, predmeti u učionici), pojam broja od 1 do 10, imenovanje osnovnih boja, aktivnosti u razredu (razumijevanje najčešćih uputa i naredbi, izricanje radnji na nastavnom satu), imenovanje nekih osnovnih jela i pića (doručak), rođendani, blagdani (Božić, Uskrs, Nova godina).

Do kraja 1. godine učenja u 2. razredu osnovne škole učenici bi trebali aktivno upotrebljavati oko 80 leksičkih jedinica, a razumjeti oko 130 leksičkih jedinica. Pri obradbi novoga leksičkoga gradiva ne bi trebalo uvoditi više od 4 do 5 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu uzimanja novoga gradiva. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture *nikada* ne tumače eksplicitno već ih učenici usvajaju globalno u predloženim jezičnim strukturama.

Na kraju 2. razreda učenici bi trebali vladati sljedećim jezičnim strukturama:

Glagoli

- prezent glagola *to be* i *to have/have got* i nekih učestalih glagola vezanih uz tematska područja u jednini

Zamjenice

- osobne zamjenice: *I, you, he, she, it*
- pokazna zamjenica: *this*

Imenice

- jednina imenica (*a boy, a girl...*)
- množina imenica (*boys, girls...*)

Pridjevi

- posvojni pridjevi: *my, your*
- opisni pridjevi kao dio predikata: *This is a big ball.*

Upitne riječi

- upitne riječi: *what, how, where*

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 10

Prijedlozi

- neki prijedlozi (*in, on, under, up, down...*)

Prilozi

- neki prilozi vremena (*today...*)

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice

Na razini prepoznavanja

- zapovijedi u sklopu tematskih područja
- prezent glagola *to be* i *to have* i nekih učestalih glagola vezanih uz tematska područja u množini
- osobne zamjenice: *we, they*
- upitne rečenice s upitnom riječju *how many*
- inverzne upitne rečenice

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje na formalnoj i neformalnoj razini, predstavljanje sebe i drugih, izražavanje dobi, svojine, količine, imenovanje predmeta i osoba, opis predmeta i osoba, lociranje predmeta i osoba, potvrđivanje i nijekanje, osnovni obrasci uljudnog ponašanja: molbe i zahvale, čestitanje blagdana i rođendana.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja vezana za odgoj i socijalizaciju, primjerice, pozdravljanje, uljudno ponašanje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, prva kitica pjesme *We wish you a Merry Christmas*, imena vršnjaka u zemlji/zemljama jezika cilja, neka tipična prezimena.

Dječja književnost: preporuča se obraditi nekoliko izvornih dječjih pučkih pjesmica s pokretima od kojih neke mogu biti pjevane. Na satu se preporuča obraditi ili pročitati dvije izvorne slikovnice. Neka to budu likovno kvalitetne slikovnice privlačnog dizajna i s malo teksta, odnosno tekstom koji se ponavlja.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE S RAZUMIJEVANJEM

- neverbalno reagiranje na naputke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vidnoga (slikovnog) i slušnoga jezičnog sadržaja
- razumijevanje kraćih jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja
- navikavanje na izgovor i intonaciju izvornih govornika (zvučni zapisi)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost raspoznavanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika prema zvučnom uzorku
- sposobnost pravilne reprodukcije govorenih ili snimljenih zvučnih uzoraka izdvojenih riječi i kraćih rečenica
- reproduciranje jednostavnih brojalica, pjesmica za govorenje i pjevanje uz pokret, uključujući i *jazz chants* i *rap*
- elementarno opisivanje slikovnoga predloška
- sudjelovanje u vrlo kratkim dramatizacijama (2 - 3 kratke rečenice)
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u sklopu elementarnih jezičnih funkcija
- odgovaranje na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja

ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM

- pamćenje pismovne slike riječi i izdvojenih rečenica na razini prethodno usvojenih usmenih uzoraka, glasno čitanje u skupini ili pojedinačno

PISANJE

- preslikavanje izoliranih riječi i kraćih rečenica prema grafijskomu i likovnomu predlošku
- preslikavanje čestitke prema pisanom predlošku

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama: razvijanje osjećaja za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugomu i drugačijemu (npr. imena, prezimena, blagdanski običaji i sl.). Kulturološkim sadržajima pristupa se kontrastivno, odgovarajući sadržaji u hrvatskoj kulturi uspoređuju se sa onima u kulturi zemalja engleskoga govornog područja te drugih kultura uopće.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Postupno ovladavanje jednostavnim strategijama učenja i služenja znanjem, korištenje vizualnih elemenata radi memoriranja jezičnih sadržaja, uočavanje uloge ilustracija kao pomoćnoga sredstva za razumijevanje sadržaja teksta, postupni razvoj samostalnog i suradničkog učenja i svijesti o vlastitom napretku.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu, igrom, dramatizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika.

Učenici sadržaje usvajaju mehanički (reprodukcijom), no nužno je osigurati i provjeriti pravilno razumijevanje značenja poruke uključujući i kulturološke elemente.

Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se zorna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, geste, lutke i dr.).

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Jezične se strukture posreduju globalno **bez osvješćivanja i upotrebe metajezika**. Nove se jezične strukture uvode na osnovi već obrađenoga leksičkog materijala. Jezični se sadržaji neprestano moraju ponavljati u svrhu osiguranja zapamćivanja i to po mogućnosti na što je moguće više načina (apelirajući na različite kanale percepcije). To ujedno znači da se prethodno obrađeni sadržaji neprestano povezuju s novim sadržajima. Jezični se sadržaji prema potrebi mogu pojasniti na materinskom jeziku.

Artikulacija sata: što raznolikije aktivnosti koje u načelu ne bi trebale trajati duže od **5 do 6 minuta**.

Oblici rada: rad s čitavom skupinom učenika, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad.

Organizacija prostora: klupe treba postaviti tako kako bi se omogućio učenicima međusobni vizualni kontakt, kako bi dobro čuli što se govori i kako bi prostorno najudaljeniji učenik imao pregled (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti svakako trebaju uključivati elemente igre. Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnog prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- neverbalne reakcije na govorni poticaj (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima, TPR (metoda odgovora pokretima cijeloga tijela);
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, i figurica i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti rječnika i struktura;
- didaktičke igre: bingo, memory, pogađanje, sakrivanje i traženje, pokvareni telefon, igre kockom, igre slikovnim karticama i sl.

VAŽNA NAPOMENA:

Čitanje u 1. godini učenja valja shvatiti kao **globalno** čitanje. To znači da se čitanju ne pristupa analitičko-sintetički, već da djeca pamte sliku određene riječi. Pritom je važno krenuti od riječi koje se svojom grafijom i izgovorom ne razlikuju ili minimalno razlikuju od grafijskih i fonetskih obilježja materinskoga jezika. Osnovna je aktivnost glasno čitanje pojedinih riječi i kratkih rečenica i to u zboru i individualno.

Pisanje u 1. godini učenja podrazumijeva **preslikavanje** slova, izoliranih riječi i vrlo kratkih rečenica, što znači da se pisanju ne pristupa sustavno već da se **samo povremeno** uključuje u nastavu.

Preporuča se uvođenje pisanja u 2. polugodištu nakon što su djeca osnove pisanja svladala u nastavi materinskoga jezika. I ovdje je poželjno krenuti od riječi koje se grafijom i izgovorom nimalo ili minimalno razlikuju od materinskog jezika. Osobiti pozor valja obratiti na **koordinaciju** s nastavom materinskoga jezika u smislu korištenja istog načina pisanja slova.

TREĆI RAZRED (DRUGA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Pozdravi i oslovljavanje (pozdravljanje pri dolasku i odlasku na formalnoj i neformalnoj razini, predstavljanje i oslovljavanje odraslih)

Izričaji i strukture: Hello! Hi! Good morning! Good bye! Etc. Mr/Mrs/Miss White. What's your name? I'm... How are you today? I'm fine, thank you./OK. And you?

Korelacija: Priroda i društvo

2. Moja obitelj (predstavljanje članova svoje uže i šire obitelji, izražavanje svojine, izražavanje raspoloženja)

Izričaji i strukture: my, your, his, her; This is my mum/dad/brother/uncle/aunt. She's happy/sad... I've got/I have... You've got/You have... S/he's got/S/he has...

Korelacija: Priroda i društvo

3. Boje (opisivanje predmeta)

Izričaji i strukture: What colour is your/her/his pencil/pen/notebook? It's red/white/black/brown.

Korelacija: Hrvatski jezik i Likovna kultura

4. Moje igračke (ponavljanje i proširivanje naziva za igračke, opisati svoje igračke, globalno razumijevanje pojma jedan i više, brojanje)

Izričaji i strukture: I have/ have got three balls/dolls. How many...? My plane is blue/big. The teddy is in the box.

5. Školski pribor (ponavljanje i proširivanje naziva za školske predmete, odnos predmeta u prostoru)

Izričaji i strukture: in, on, under, behind, in front of Your pencil is on the desk.

Korelacija: Hrvatski jezik

6. Kućni ljubimci (usvajanje naziva za kućne ljubimce, opisivanje kućnih ljubimaca)

Izričaji i strukture: I have got a pet/a dog/a cat. Have you got a pet? Yes, I have./No, I haven't. What is it? It's a dog. My dog is small/big/black/ brown.

Korelacija: Priroda i društvo

7. Glavni dnevni obroci (usvajanje naziva za glavne dnevne obroke i najčešća jela/pića, izražavanje osobnih stavova prema jelu i piću)

Izričaji i strukture: I have... for breakfast/lunch/dinner/supper. I like sandwiches. I don't like coffee.

Korelacija: Priroda i društvo

8. Moje tijelo (opisivanje osoba, opisivanje trenutnih aktivnosti)

Izričaji i strukture: He's got brown hair/big hands/a small nose/blue eyes... He's drawing/jumping/eating...

Korelacija: Hrvatski jezik

9. Odjeća (imenovanje odjeće koju djeca te dobi najčešće nose)

Izričaji i strukture: What are you wearing? Ann is wearing jeans, a T- shirt...

10. Blagdani (usvajanje novih pojmova vezanih uz blagdane, čestitanje i pjevanje prigodnih pjesama, izricanje nekih tipičnih radnji vezanih uz blagdane, razumijevanje kraće priče po slikama)

Izričaji i strukture: Christmas tree/presents/ cards/ carols, Father Christmas; Easter bunny/ eggs Merry Christmas! Happy New Year! Happy Easter! We Wish You a Merry Christmas, Hot Cross Buns... Happy Halloween!

Korelacija: Glazbena kultura, Likovna kultura, Priroda i društvo, Katolički vjeronauk

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i prema interesima učenika, prigodne recitacije i pjesmice, prikladna djela dječje književnosti, kulturno -civilizacijske teme i dr. Izrađuju se tematski panoji, poster i sl. Sadržaji se proširuju dodatnim materijalima u okviru zadanih tematskih sadržaja.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Susreti (pozdravljanje pri susretu i opraštanju, predstavljanje i komunikacijski obrasci pri susretu), moja obitelj i ja (imenovanje i predstavljanje uže i šire obitelji), brojevi (od 1 do 20), boje, škola (školski pribor i aktivnosti u školi), kućni ljubimci, hrana (imenovanje glavnih dnevnih obroka i osnovnih vrsta jela i pića), moje tijelo (imenovanje i opis osnovnih dijelova tijela), odjeća (nazivi za najčešće odjevne predmete koje djeca nose), blagdani i običaji (Halloween, Božić, Nova godina, Uskrs). Gotovo svaka cjelina trebala bi sadržavati brojalicu ili kratku pjesmicu (nursery rhyme, action rhyme/song, jazz chant itd.) vezanu uz tematske sadržaje.

Do kraja 2. godine učenja u 3. razredu osnovne škole učenici bi trebali aktivno koristiti oko 180 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja i mehaničkoga usvajanja do 250 (pjesmice, recitacije i brojalice). Planira se

aktivno usvajanje i korištenje 5-6 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu uzimanja novoga gradiva. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture *nikada* ne tumače eksplicitno već ih učenici usvajaju globalno u predloženim jezičnim strukturama.

Na kraju 3. razreda učenici bi trebali vladati sljedećim jezičnim strukturama:

Glagoli

- prezent glagola *to be* i *to have/have got* i nekih učestalih glagola vezanih uz tematska područja u jednini i 3. lice množine
- izražavanje sviđanja/nesviđanja: *I like/don't like*
- traženje dopuštenja pomoću glagola *can*

Zamjenice

- osobne zamjenice: *I, you, he, she, it, they*
- pokazna zamjenica: *this*

Imenice

- jednina imenica / množina imenica (prema tematskim područjima)

Član

- neodređeni član *a/an* i određeni član *the* (globalna uporaba)

Pridjevi

- posvojni pridjevi: *my, your, his, her, their*
- opisni pridjevi kao dio predikata

Upitne riječi

- upitne riječi: *who, what, how, where*

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 20; pitanje za broj s *How many...*

Prijedlozi

- neki prijedlozi (*in, on, under, behind, in front of...*)

Prilozi

- neki prilozi vremena (*today...*)

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice

Na razini prepoznavanja

- prezent glagola *to be* i *to have/have got* i nekih učestalih glagola vezanih uz tematska područja u množini
- imperativ 2. lice jednine i množine -izražavanje zapovijedi i molbe u okviru tematskih područja (razredni govor)
- osobne zamjenice: *we, you*
- inverzne upitne rečenice
- izražavanje radnje koja se upravo događa (*present continuous* učestalih glagola vezanih uz tematska područja, jednina i 3. lice množine)

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje i oslovljavanje na neformalnoj i formalnoj razini, osnovni obrasci uljudnog ponašanja, predstavljanje sebe i drugih, imenovanje predmeta, osoba, pojava, opisivanje predmeta i osoba, imenovanje i opisivanje kućnih ljubimaca, izražavanje količine/broja, izražavanje svojine, imenovanje glavnih dnevnih obroka, jela i pića, izražavanje osobnog stava i osjećaja, čestitanje blagdana i rođendana, izražavanje odnosa u prostoru, opisivanje radnje koju trenutno činimo, izražavanje molbe i naredbe, pozivanje na igru.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki kao i odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. predstavljanje, tipična imena i prezimena, pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i običaji vezani uz blagdan, hrana.

U pristupu kulturološkim i odgojnim sadržajima vodi se računa o kontrastivnom pristupu i usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi, kulturi zemalja engleskoga govornog područja te drugih kultura uopće. Postupno se uočavaju sličnosti i kulturološke razlike uz razvijanje razumijevanja i tolerancije.

Dječja književnost: Preporuča se obraditi nekoliko izvornih dječjih pučkih pjesmica s pokretima ili brojalica od kojih neke mogu biti pjevane. Također se uvodi jedna do dvije kratke i jednostavne autorske pjesme (poetry)

koje učenici mogu naučiti čitati na nastavi, te nacrtati nešto u vezi s njima. Na satu se preporuča obraditi ili pročitati jednu do dvije izvorne slikovnice. Neka to budu likovno kvalitetne slikovnice privlačnog dizajna i s malo teksta, odnosno tekstom koji se ponavlja, a najmanje jedna neka sadrži priču. Obraditi barem jednu tradicionalnu dječju priču ili bajku.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE S RAZUMIJEVANJEM

- razumijevanje i izvršavanje uputa i kratkih jednostavnih naredbi (razredni govor i sl.)
- povezivanje vizualnog i zvučnog jezičnog sadržaja
- razumijevanje kraćih jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja
- uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina engleskog jezika u odnosu na hrvatski
- navikavanje na izgovor i intonaciju izvornih govornika (zvučni zapisi)
- postupno privikavanje učenika na globalno razumijevanje jednostavnog dijaloga/teksta

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost raspoznavanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika prema zvučnom uzorku
- sposobnost pravilne reprodukcije govorenih ili snimljenih zvučnih uzoraka izdvojenih riječi i kraćih rečenica
- reproduciranje jednostavnih brojalica, pjesmica za govorenje i pjevanje uz pokret, uključujući i *rap*
- imenovanje i jednostavno opisivanje osoba, predmeta i radnji
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama prema zadanom predlošku
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u sklopu elementarnih jezičnih funkcija
- ostavljanje jednostavnih pitanja i odgovaranje na njih u sklopu poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- sudjelovanje u mini-dijalozima uz izmjenu nekih elemenata

ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM

- sposobnost povezivanja zvuka s napisanim tekstom
- sposobnost prepoznavanja i razumijevanja riječi i osnovnih rečenica u kratkim pisanim uputama
- glasno čitanje riječi i jednostavnih rečenica koje su prethodno usmeno uvježbane, u skupini ili individualno

PISANJE

- sposobnost prepisivanja jednostavnih, poznatih riječi ili kraćih rečenica prema uzorku
- prepoznavanje i korištenje slova koja ne postoje u hrvatskom jeziku (x, y, w, q)
- dopunjavanje u govoru usvojenih riječi slovima koja nedostaju
- pisanje pojedinih riječi po diktatu
- dopunjavanje rečenica riječima koje nedostaju prema uzorku
- ispunjavanje tabela i križaljki
- pisanje čestitki za blagdane prema uzorku
- pismeno odgovaranje na pitanja jednom riječju, prema uzorku

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama: razvijanje osjećaja za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugomu i drugačijemu (npr. imena, prezimena, blagdanski običaji i sl.). Kulturološkim i odgojnim sadržajima pristupa se kontrastivno. Odgovarajući sadržaji u hrvatskoj kulturi uspoređuju se sa onima u kulturi zemalja engleskoga govornog područja te drugih kultura uopće. Postupno se uočavaju sličnosti i kulturološke razlike uz razvijanje razumijevanja i tolerancije.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Postupno ovladavanje tehnikama preglednoga bilježenja, korištenje vizualnih elemenata u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (npr. vlastiti slikovni rječnik), postupno ovladavanje tehnikama projektnoga rada uvođenjem kratkih, jednostavnih projekata, uočavanje uloge ilustracija kao pomoćnoga sredstva za razumijevanje sadržaja teksta, postupni razvoj samostalnoga i suradničkog učenja i svijesti o vlastitom napretku i razvoj sposobnosti samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio).

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu, igrom, dramtizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika.

Učenici sadržaje usvajaju mehanički (reprodukcijom), no nužno je osigurati i provjeriti pravilno, razumijevanje značenja poruke uključujući i kulturološke, odgojne i socijalizirajuće elemente.

Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se zorna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, geste, lutke i dr.).

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Jezične se strukture posreduju globalno bez osvješćivanja i upotrebe metajezika. Nove se jezične strukture uvode na osnovi već obrađenoga leksičkog materijala. Jezični se sadržaji neprestano moraju ponavljati u svrhu osiguranja zapamćivanja i to po mogućnosti na što je moguće više načina (apelirajući na različite kanale percepcije). To ujedno znači da se prethodno obrađeni sadržaji neprestano povezuju s novim sadržajima. Jezični se sadržaji prema potrebi mogu pojasniti na materinskom jeziku.

Artikulacija sata: što raznolikije aktivnosti koje u načelu ne bi trebale trajati duže od **5 do 6 minuta**.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad.

Organizacija prostora: klupe treba postaviti tako kako bi se omogućio učenicima međusobni vizualni kontakt, kako bi dobro čuli što se govori i kako bi prostorno najudaljeniji učenik imao pregled (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti svakako trebaju uključivati elemente igre. Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnog prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- neverbalne reakcije na govorni poticaj (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima, TPR (metoda odgovora pokretima cijeloga tijela);
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, i figurica i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti rječnika i struktura, sudjelovanje u igrama;
- didaktičke igre: bingo, memory, pogađanje, sakrivanje i traženje, pokvareni telefon, igre kockom, igre slikovnim karticama i sl.

ČETVRTI RAZRED (TREĆA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Ja, moji prijatelji i obitelj (davanje osnovnih podataka o sebi, prijateljima i užoj i široj obitelji)

Izričaji i strukture: *This is... My name /Her name is ... She is 9 /10. She has got long hair. He is tall /short. He can ride a bike .... His birthday is in June. He likes football..*

2. Moj dom (imenovanje različitih vrsta stanovanja, opis sobe, stana, doma, dijelova pokućstva, postavljanje pitanja vezano uz stanovanje)

Izričaji i strukture: *There is a desk in my room. My home is a big house. / My home is a small flat. I live in a flat. There are three chairs in the kitchen. There is a hall in my house. Are there bunk beds in your room? -No, there aren't. Where do you live?- I live in a house.*

Korelacija: Priroda i društvo

3. Odjeća i obuća (imenovanje i opisivanje odjeće i obuće, izražavanje ukusa/svidanja i nesvidanja)

Izričaji i strukture: *Tom is wearing a T-Shirt. What are you wearing? What colour is your T-shirt? The shoes are too big. I like/don't like my jeans/sweatshirt. ... She likes/doesn't like hats.*

4. Domaće i divlje životinje (imenovanje i opisivanje životinja)

Izričaji i strukture: *The pig has four legs / one tail. The dog is black/ small/ strong. The rabbit can run fast /jump high.*

5. U učionici (imenovanje predmeta u učionici, izražavanje odnosa u prostoru, postavljanje pitanja za broj)

Izričaji i strukture: *I am in the classroom. My English teacher is... There is a chair... There are 10 boys in the playground. How many pupils are there? In/on/under/in front of, behind*

Korelacija: Hrvatski jezik

6. Vrijeme (izricanje kronološkog vremena: dani u tjednu, puni sat i pola sata, godišnja doba, mjeseci; izricanje atmosferskog vremena)

Izričaji i strukture: *When do you go to school? What time do you play tennis? - On Saturday/ At 4 o'clock
What time is it? It is five o'clock./ It is half past five. What month is it?- It is May. What season is it?- It is summer. It is cloudy, rainy, sunny.*

Korelacija: Priroda i društvo

7. Slobodno vrijeme i sport (imenovanje sportova i aktivnosti kojima se bavimo u slobodno vrijeme, izricanje posjedovanja)

Izričaji i strukture: *I am playing football. / She is playing the violin. He can run. / She can ride a bike. Can you /she ... I have got a ball. She has got a bike.*

Korelacija: Hrvatski jezik

8. Školski praznici i kako ih provodimo (opisivanje aktivnosti tijekom odmora u različitim godišnjim dobima)

Izričaji i strukture: *It is summer. They are making a sand castle on the beach. It is winter. We are making a snowman. Have a nice holiday!*

9. Obroci (imenovanje obroka i nekih vrsta hrane i pića)

Izričaji i strukture: *I have breakfast at 8 in the morning. I eat pizza. I drink milk. Ann has toast/spaghetti for breakfast/lunch. I like tea. I don't like juice.*

Korelacija: Priroda i društvo

10. Blagdani (čestitanje blagdana i pjevanje/ili recitiranje prigodne pjesmice - prema kalendaru, navođenje nekih tipičnih aktivnosti, pisanje čestitke, pozivnica)

Izričaji i strukture: *Happy Halloween! Come to my Halloween party! Trick or treat! Merry Christmas, Happy New Year Christmas tree, candles, presents Happy Valentine's Day Happy Easter, Easter bunny, Easter eggs.*

Korelacija: Glazbena kultura, Likovna kultura, Priroda i društvo, katolički vjeronauk

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i prema interesima učenika, prigodne recitacije i pjesmice, prikladna djela dječje književnosti, kulturno - civilizacijske teme i dr. Izrađuju se tematski panoji, poster i sl. Sadržaji se proširuju dodatnim materijalima u okviru zadanih tematskih sadržaja.

**ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA
ZNANJA**

LEKSIČKA PODRUČJA

Pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ponašanje, oslovljavanje, imenovanje, predstavljanje i opis prijatelja i članova šire obitelji, imenovanje i opis predmeta (školski pribor, školski prostor, prostorije u kući i namještaj, odnosi u prostoru), brojevi od 1 do 100, blagdani i proslave, aktivnosti u školi i izvan nje (najčešće upute i naredbe, izražavanje radnji), izražavanje kronološkoga vremena (dani u tjednu, puni sat i pola sata, godišnja doba, mjeseci), opisivanje atmosferskih prilika, dijelovi ljudskog tijela, jelo i piće (obroci), voće i povrće, imenovanje i opis odjeće i obuće, neke sportske aktivnosti i igre.

Do kraja 3. godine učenja u 4. razredu osnovne škole učenici bi trebali aktivno upotrebljavati oko 260 leksičkih jedinica a razumjeti oko 350 leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od otprilike 6-8 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture *nikada* ne tumače eksplicitno već ih učenici usvajaju globalno u predloženim jezičnim strukturama.

Na kraju 4. razreda učenici bi trebali vladati sljedećim jezičnim strukturama:

Glagoli

- prezent glagola *be i have/have got*
- izražavanje radnje koja se upravo događa (*present continuous* glagola za opis aktivnosti)
- izražavanje sviđanja i nesviđanja (*I like -s/he likes; I don't like -S/he doesn't like*)

- razumijevanje i izražavanje molbe i zapovijedi uz pomoć imperativa
- izražavanje sposobnosti (*I can / I can't*)

Zamjenice

- osobne zamjenice
- pokazna zamjenica: *this*
- upitne zamjenice: *who, where, whose, what, how many*

Imenice

- razlikovanje jednine i množine - *There is / There are*
- razlikovanje i uporaba jednine i pravilne množine imenica i nekih nepravilnih množina

Član

- neodređeni član *a/an* i određeni član *the*

Pridjevi

- posvojni pridjevi: *my, your, his, her, their*
- opisni pridjevi kao dio predikata

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 100

Prijedlozi

- neki prijedlozi (*in, on, under, behind, in front of, into, at ...*)

Prilozi

- neki prilozi vremena (*today, now...*) i mjesta (*left, right, there, here*)

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice prema modelu: SVO -*I like pizza.*
- kratke izjavne rečenice s glagolom *can*: *I can ride a bike.*
- jednostavne upitne rečenice s upitnom riječi *who*
- postavljanje kratkoga direktnog pitanja: *Is this your ball?*

Na razini prepoznavanja

- *present simple* glagola u 3. licu jednine: *It runs fast.*
- pitanja u *present simple* - *Do you like... ? Does he like... ?*
- pitanja s glagolom *can* -*Can you ride a bike?*
- posvojni pridjevi u množini -*our, your*
- *simple past* -da bi se omogućilo njegovo spontano korištenje pri pričanju i čitanju
- priča
- neke priložne oznake vremena (*a long time ago, once upon a time*)

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje na neformalnoj i formalnoj razini, predstavljanje sebe i drugih, izražavanje dobi, imenovanje predmeta i osoba, opis predmeta i osoba, potvrđivanje i nijekanje, postavljanje jednostavnih pitanja i odgovaranje na pitanja, osnovni obrasci uljudnoga ponašanja, izražavanje nekih emocija, stanja, ukusa i stava prema nečemu, izricanje radnji, izražavanje molbi i dopuštenja, izražavanje količina, naredbi, izražavanje onoga što znamo i ne znamo raditi, čestitanje blagdana.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki kao i odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. predstavljanje, tipična imena i prezimena, pozdravljanje, uljudno ponašanje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i neke aktivnosti vezane uz blagdane, neka jela i prehrabene navike, odijevanje, sportske aktivnosti i igre. Neke osnovne informacije o zemlji/zemljama čiji se jezik uči (npr. Naziv zemlje i glavni grad, naziv neke regije / rijeke / planine i sl.).

Dječja književnost: Preporuča se obraditi nekoliko izvornih dječjih pučkih pjesmica s pokretima ili brojalica od kojih neke mogu biti pjevane. Također se uvodi jedna do dvije kratke i jednostavne autorske pjesme (poetry) koje učenici mogu naučiti čitati na nastavi, te nacrtati nešto u vezi s njima. Na satu se preporuča obraditi ili pročitati jednu do dvije izvorne slikovnice. Neka to budu likovno kvalitetne slikovnice privlačnog dizajna i s malo teksta, odnosno tekstom koji se ponavlja, a najmanje jedna neka sadrži priču. Obraditi barem jednu tradicionalnu dječju priču ili bajku.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE S RAZUMIJEVANJEM

- verbalno i neverbalno reagiranje na naputke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnoga (slikovnog) i zvučnog jezičnog sadržaja

- razumijevanje kraćih jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja, razumijevanje osnovne namjere sugovornika
- globalno razumijevanje kratkoga teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika (zvučni zapisi)
- uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina stranoga jezika u odnosu na materinski jezik

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost raspoznavanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika prema zvučnom uzorku
- sposobnost pravilne reprodukcije govorenih ili snimljenih zvučnih uzoraka izoliranih riječi, kraćih rečenica, brojalica i pjesmica (uključujući rap i jazz chants)
- reproduciranje govorenih ili snimljenih zvučnih modela
- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova engleskoga jezika u riječima
- smišljanje i produkcija kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom
- opisivanje slikovnog predloška
- imenovanje i opisivanje predmeta, osoba i radnji
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnica ili aplikacija/slikovnih kartica
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama i igri uloga
- iznošenje rezultata skupnoga rada npr. postera na neku od obrađenih tema
- prepričavanje nekoga slijeda događaja
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru elementarnih jezičnih funkcija
- postavljanje jednostavnih pitanja i odgovaranje na njih u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- samostalno vođenje kratkih dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama i igri uloga

ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM

- pamćenje grafijske slike riječi i kraćih rečenica na razini prethodno usvojenih usmenih uzoraka
- glasno čitanje u skupini ili individualno
- razumijevanje jednostavnih kraćih tekstova o poznatim sadržajima
- glasno čitanje jednostavnih rečenica koje su prethodno usmeno uvježbane te kraćih tekstova koji sadrže poznate strukture i rječnik

PISANJE

- preslikavanje izoliranih riječi i kraćih rečenica prema grafijskom i likovnom predlošku
- prepisivanje vrlo kratkih tekstova koji su prethodno usmeno obrađeni
- nadopunjavanje kratkoga teksta riječima (prema modelu)
- pisanje pojedinih riječi po diktatu
- povezivanje izmiješanih dijelova kratkoga teksta u logičku cjelinu
- pismeno odgovaranje na pitanja (jednom riječju, prema modelu)
- pisanje čestitki za blagdane prema predlošku
- samostalno pisanje vođenih kratkih opisa u okviru poznatih, prethodno usmeno uvježbanih sadržaja
- uočavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- uočavanje osnovnih razlika između ortografije hrvatskoga i engleskog jezika (npr. pisanje naziva dana u tjednu i mjeseca u godini velikim početnim slovom)

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama: razvijanje osjećaja za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugomu i drugačijemu (npr. imena, prezimena, blagdanski običaji, obroci, prometna sredstva i sl.). Kulturološkim i odgojnim sadržajima pristupa se kontrastivno. Odgovarajući sadržaji u hrvatskoj kulturi uspoređuju se sa onima u kulturi zemalja engleskoga govornog područja te drugih kultura uopće.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednoga bilježenja, korištenje vizualnih elemenata u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (npr. vlastiti slikovni rječnik), korištenje ilustracija kao pomoćnoga sredstva za razumijevanje sadržaja teksta i konteksta kao pomoći pri razumijevanju značenja nepoznatih riječi, uočavanje principa abecednoga strukturiranja popisa riječi u udžbeniku, korištenje popisa riječi npr. u udžbeniku, upoznavanje načina strukturiranja slikovnih rječnika i služenje njima kao pomoćnim sredstvom za traženje značenja riječi i načina pisanja određene riječi, uviđanje mogućnosti masovnih medija u funkciji učenja stranog jezika (npr. TV,

računalo), korištenje najjednostavnijih mogućnosti novih medija u funkciji učenja stranoga jezika uz pomoć učitelja, prezentacija rezultata skupnoga rada npr. postera o nekoj od obrađenih tema, razvoj samostalnoga i suradničkog učenja, razvijanje odgovornosti za vlastito učenje i napredak, razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj sposobnosti samovrednovanja i samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio).

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu, igrom, dramatizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika.

Učenici sadržaje usvajaju mehanički (reprodukcijom), no nužno je osigurati i provjeriti pravilno razumijevanje značenja poruke uključujući kulturološke, odgojne i socijalizirajuće elemente.

Uvode se prema potrebi i jezičnoj strukturi usporedbe između hrvatskoga i engleskog jezika. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se zorna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, gestikulacija, lutke i dr.).

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Jezične se strukture posreduju globalno **bez** osvješćivanja i uporabe metajezika. Nove se jezične strukture uvode na osnovi već obrađenoga leksičkog materijala. Jezični se sadržaji moraju ponavljati često i na što više različitih načina (apelirajući na različite kanale percepcije) u svrhu boljeg memoriranja. To znači da se prethodno obrađeni sadržaji neprestano povezuju s novim sadržajima. Jezični se sadržaji prema potrebi mogu pojasniti na materinskom jeziku.

Artikulacija sata: što raznolikije aktivnosti koje u načelu ne bi trebale trajati duže od **10 minuta**.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad.

Organizacija prostora: klupe treba postaviti tako kako bi se omogućio učenicima međusobni vizualni kontakt, kako bi dobro čuli što se govori i kako bi prostorno najudaljeniji učenik imao pregled (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni poticaj (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima, TPR (metoda odgovora pokretima cijelog tijela);
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, i figurica i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao provjera jesu li rječnik i strukture usvojeni;
- čitanje na osnovi zvučnog modela;
- kratki jednostavni pismeni radovi;
- didaktičke igre: bingo, memory, pogađanje, Simon says, skrivanje i traženje, pričam ti priču, pokvareni telefon, igre kockom, igre slikovnim karticama i sl.

PETI RAZRED (ČETVRTA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Moja obitelj i prijatelji (predstavljanje članova uže i šire obitelji, opisivanje tjelesnih i karakternih osobina članova obitelji i prijatelja, zanimanja)

Izričaji i strukture: *This is my dad/ mum. He's kind. She's pretty. He's a vet/sailor. /She's a lawyer/pilot/teacher... Who's this? Whose mum... ? My uncle,aunt, niece is short... Tim's cousin is tall and skinny. He is taller than John.*

Korelacija: Katolički vjeronauk, Priroda i društvo

2. Slobodno vrijeme (ponavljanje i proširivanje rječnika vezanoga uz temu)

Izričaji i strukture: *I play computer games every day. Who do you play/walk/go...with? When do you watch TV? How often...? How many hours a week...?*

Korelacija: Tjelesna kultura

3. U školi (aktivnosti u školi, razredu, školski predmeti, raspored sati, izražavanje odnosa u prostoru, razumijevanje i izražavanje molbe, dopuštenja, zapovijedi)

Izričaji i strukture: *in, on, in front of, behind, under, between, at school/ at home, do the homework, There is /there are...What is she doing? - She's reading/drawing... Take a... / Copy... Can I borrow your pen? Yes, you can./No, you can't.*

Korelacija: Katolički vjeronauk

4. U gradu / na selu (prometna sredstva, mjesta u gradu/selu, opisivanje svoga mjesta, učenje o ponašanju u prometu - prelazak preko ceste, usvajanje izraza za načine putovanja, davanje svoje adrese/adrese škole)

Izričaji i strukture: *My place/village/town is small/big/quiet/noisy/busy; My street is..., His house is..., our car is...; There is a church near my home. Cross the road at the traffic lights. I go to school by car/by bus/on foot..*

Korelacija: Hrvatski jezik, Likovna kultura, Priroda i društvo

5. Praznici (ponavljanje i proširivanje izraza vezanih uz godišnja doba, mjeseci i vremenske prilike, gdje provodimo praznike)

Izričaji i strukture: *in the country / at the seaside / go diving He's swimming... What's the weather like in summer? It's sunny/windy/hot. We wear coats in winter.*

6. Dnevni obroci (usvajanje naziva dnevnih obroka i proširivanje rječnika za nazive jela, voća i povrća, nabavljanje hrane: trgovine, supermarket, cijene, izrada popisa namirnica za kupovinu)

Izričaji i strukture: *How many apples...? I've got an apple /two apples. I go to the supermarket/shop every day. I buy bread at the baker's. Shopping list: bread, milk, yoghurt, pasta... How much is it/are they? The shop opens /closes at...*

Korelacija: Priroda i društvo

7. Odjeća (ponavljanje i proširivanje naziva za odjeću, opisivanje odjeće)

Izričaji i strukture: *What are you wearing? I'm wearing blue jeans, a red T-shirt/a new sweatshirt/a long coat...*

8. Moje tijelo i čuvanje zdravlja (ponavljanje i proširivanje naziva za dijelove tijela i osjećaje, opisivanje tijela i zdravstvenoga stanja, razumijevanje uputa vezanih uz njegovo tijelo)

Izričaji i strukture: *I'm scared. Foot/feet; What's the matter with you? I've got a toothache/ a cold. Brush your teeth! Wash your hands! I take a shower every day. Do exercises every morning.*

Korelacija: Katolički vjeronauk, Priroda i društvo

9. Životinje (ponavljanje i proširivanje naziva za domaće i divlje životinje, opisivanje njihovih dijelova tijela, glasanje životinja)

Izričaji i strukture: *mouse- mice; Birds can fly. A cat has(got) a long tail and whiskers. It miaows. The neighbour's dog barks at the cat.*

Korelacija: Priroda i društvo

10. Blagdani (opisivanje aktivnosti vezanih uz blagdane i uspoređivanje običaja (Halloween -karneval)

Izričaji i strukture: *Halloween -go trick or treating, jack-o'- lantern... Christmas carols, pudding, crackers, tree, presents... St. Valentine's Day... Easter eggs/basket/bunny*

Korelacija: Glazbena kultura, Likovna kultura, Priroda i društvo, Katolički vjeronauk

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i prema interesima učenika, prigodne recitacije i pjesmice, prikladna djela dječje književnosti, kulturno -civilizacijske teme i dr. Sadržaji se obogaćuju novim audio i vizualnim materijalima.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Predstavljanje članova šire obitelji i prijatelja; izražavanje srodnosti / pripadanja, opisivanje tjelesnih i karakternih osobina, usvajanje naziva za najčešća zanimanja, školske predmete, školske aktivnosti, osnovne geometrijske likove, učenje naziva za prometna sredstva, trgovine, mjesta u gradu / na selu, načine putovanja, aktivnosti u slobodno vrijeme, dom, okolina, obitelj, prijatelji, odjeća, dijelovi ljudskog tijela, hrana, godišnja doba, mjeseci, dani u tjednu, atmosferske prilike, dnevni obroci, hrana i piće, najčešće voće i povrće, zdravlje i zdravstvene tegobe, domaće i divlje životinje, blagdani.

Do kraja 5. razreda učenici bi trebali aktivno koristiti 380 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja do 500. Planira se uvođenje do 7-8 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu uzimanja novog gradiva.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture ne tumače eksplicitno već ih učenici usvajaju globalno u predloženim jezičnim strukturama. Na kraju 5. razreda učenici bi trebali vladati sljedećim jezičnim strukturama:

Glagoli

- prezent glagola *to be* i *to have/have got*
- izricanje radnje koja se ponavlja (*present simple* učestalih glagola vezanih uz tematske jedinice - potvrdni, upitni i niječni oblik)
- izricanje radnje koja se upravo događa (*present continuous* učestalih glagola vezanih uz tematske jedinice - potvrdni, upitni i niječni oblik)
- razumijevanje i izražavanje molbe i zapovijedi uz pomoć imperativa
- izražavanje sposobnosti/nesposobnosti uz pomoć glagola *can*

Zamjenice

- osobne zamjenice
- postavljanje pitanja s upitnim zamjenicama *who, whose, what, when, which*
- pravilno upotrijebiti zamjenicu *there* uz glagol *to be* (*There is/are*)
- pokazne zamjenice / pridjevi *this* i *that*

Imenice

- globalno razlikovanje i uporaba jednine i množine imenica i nekih primjera nepravilne množine vezanih uz tematska područja
- izražavanje pripadanja uz pomoć posvojnoga genitiva (*Saxon genitive*)

Član

- neodređeni član *a/an* i određeni član *the* uz imenice

Pridjevi

- posvojni pridjevi
- opisni pridjevi

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 100

Prijedlozi

- pravilna upotreba prijedloga za mjesto *on, in, into, under, behind, in front of, at, to, between*
- prijedlozi vremena *in, on, at*

Prilozi

- prilozi i priložne oznake mjesta, smjera i vremena (*here, over there, left, right, always, every day, every week, now*)

Upitne riječi

- raspitivanje o mjestu uz pomoć *where*
- postavljanje pitanja s *how many*

Na razini prepoznavanja

- *simple past tense*
- uporaba glagola *must* za izražavanje naredbi
- *present perfect simple* za izražavanje rezultata neke radnje (*Have you finished/copied...?*)
- *phrasal verbs*
- stupnjevanje pridjeva
- neodređeni član *a / an* i određeni član - globalno usvajanje na razini prepoznavanja i uporabe

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje i oslovljavanje, predstavljanje članova šire obitelji i prijatelja, izražavanje srodnosti / pripadanja, imenovanje najčešćih zanimanja, opisivanje tjelesnih i karakternih osobina, imenovanje i opisivanje aktivnosti u slobodno vrijeme, davanje i traženje informacija o mjestima u gradu, imenovanje i opisivanje godišnjih doba, mjeseca, dana i atmosferskih prilika, imenovanje školskih predmeta u 5. razredu i opisivanje aktivnosti vezanih uz školu, imenovanje dnevnih obroka i živežnih namirnica, izražavanje svoga mišljenja o hrani, imenovanje i opisivanje odjeće, imenovanje i opisivanje dijelova tijela, osjećaja i zdravstvenih tegoba, imenovanje i opisivanje životinja i dijelova njihovoga tijela, postavljanje pitanja s upitnim zamjenicama *who, whose, what, when, which*, postavljanje pitanja s *how many* i izražavanje količine, prepričavanje nekoga slijeda događaja, izražavanje molbe i zapovijedi, čestitanje blagdana, rođendana, i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. pozdravljanje; uljudno ophođenje; oslovljavanje; čestitanje blagdana; neke aktivnosti vezane uz blagdane; imena

vršnjaka u zemlji/zemljama zemalja engleskog govornog područja, neka tipična prezimena, nazivi ulica i trgova, pisanje adresa u nas, u UK i u SAD-u, raspored sati, raspored dnevnih i tjednih aktivnosti, provođenje slobodnog vremena i praznika, način stanovanje, kupovanje živežnih namirnica, važniji objekti u mjestu, osnovne informacije o zemlji/zemljama čiji se jezik uči (zemljopisna obilježja i sl.).

Dječja književnost: na nastavi obraditi nekoliko tradicionalnih pučkih pjesmica i nekoliko kratkih autorskih pjesmica, uvoditi zagonetke, brzalice, rap i jazz chants. Obraditi dvije slikovnice u kojima slika i tekst ravnopravno sudjeluju u prezentaciji priče te ponuditi učenicima najmanje jednu slikovnicu s nepoznatom pričom ili jednu kratku priču, basnu, narodnu priču ili sl. koju pojedini učenici mogu samostalno pročitati.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE S RAZUMIJEVANJEM

- sposobnost razumijevanja i izvršavanja uputa i kratkih i jednostavnih naredbi
- sposobnost povezivanja vizualnoga i zvučnog jezičnog sadržaja
- sposobnost raspoznavanja i razumijevanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- sposobnost razumijevanja sporijeg i pažljivo artikuliranoga govora s duljim pauzama za asimiliranje značenja
- razumijevanje kraćih jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja, razumijevanje osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje kratkoga teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika i uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina engleskoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovkanih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost raspoznavanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- sposobnost pamćenja i pravilne reprodukcije govorenih ili snimljenih zvučnih uzoraka izoliranih riječi, rečenica, pjesmica i brojalica vezanih za predložene jezične sadržaje i situacije
- spelling (izgovor slova abecede)
- sposobnost korištenja više jednostavnih rečenica za opisivanje osoba, predmeta i situacija
- povezivanje elemenata priče slikovnicama ili slikovnim karticama i sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama / dijalozima uz predložene jezične sadržaje
- iznošenje rezultata skupnoga ili individualnog rada npr. postera na neku od obrađenih tema
- sposobnost prepričavanja kraćih tekstova ili slijeda događaja
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru elementarnih jezičnih funkcija
- sposobnost postavljanja jednostavnih pitanja i odgovaranja na njih u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- samostalno vođenje kratkih dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama

ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM

- pamćenje grafijske slike riječi i rečenica na razini prethodno usvojenih zvučnih uzoraka
- uočavanje razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- sposobnost čitanja rečenica i dijaloga nakon odslušanih zvučnih uzoraka
- sposobnost prepoznavanja i razumijevanja poznatih imena, riječi i osnovnih rečenica u kratkim pisanim uputama
- sposobnost razumijevanja i čitanja rečenica i kratkih, jednostavnih tekstova o poznatim sadržajima i opisa popraćenih vizualnim sadržajima
- sposobnost razumijevanja i čitanja kratkih i jednostavnih poruka s razglednica i jednostavnih obavijesti u svakodnevnim situacijama
- svladavanje rečenične intonacije

PISANJE

- uočavanje razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi i razlika između pravopisa (ortografije) hrvatskog i engleskog jezika
- prepisivanja rečenica/kratkih tekstova koji su prethodno obrađeni

- sposobnost pisanja jednostavnih rečenica, čestitki za blagdane, kratkih poruka na razglednicama, osobnih podataka na obrascima
- nadopunjavanje teksta riječima koje nedostaju
- pismeno odgovaranje na pitanja
- povezivanje izmiješanih dijelova kratkoga teksta u logičku cjelinu
- pisanje vođenih kratkih sastava u okviru prethodno usvojenih sadržaja
- pisanje riječi, rečenica i vrlo kratkih tekstova prema zvučnom modelu -diktat

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama: razvijanje osjećaja za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugomu i drugačijemu. U pristupu nastavnim cjelinama i temama kao i kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj i anglosaksonskoj kulturi.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednoga bilježenja, nekim tehnikama učenja: mnemotehnike, asocijacije, kontekst; korištenje vizualnih elemenata u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja, ilustracija kao pomoćnoga sredstva za razumijevanje sadržaja teksta, popisa riječi u udžbeniku i dvojezičnih rječnika, mogućnosti masovnih medija u funkciji učenja stranoga jezika; vođenje vlastitoga rječnika / usustavljanje riječi po tematskim područjima; prikaz rezultata samostalnog i skupnog rada; samostalno zaključivanje; razvoj samostalnoga i suradničkog učenja kroz rad u skupinama i na manjim projektima, postupno preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje i napredak, razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj sposobnosti samovrednovanja i samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio) i međusobnoga vrednovanja učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu, igrom, dramatizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika.

Učenici sadržaje usvajaju mehanički (reprodukcijom) pri čemu je nužno osigurati i provjeriti pravilno razumijevanje značenja poruke uključujući kulturološke, odgojne i socijalizirajuće elemente.

Uvode se prema potrebi i usporedbe između hrvatskoga i engleskog jezika. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se zorna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, lutke i dr.).

Polazi se od onoga što je učeniku već poznato iz engleskoga jezika i drugih predmeta: (novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura; nove jezične strukture se uvode na osnovi već obrađenoga leksičkog materijala). Jezične se strukture uvode globalno, **bez** osvješćivanja i uporabe metajezika, ali učenike se postupno upućuje na pojedine pravilnosti i analogije. Jezični sadržaji se ciklički ponavljaju u svrhu osiguranja memoriranja, ali što je moguće više načina (apelirajući na različite kanale percepcije). Jezični se sadržaji prema potrebi pojašnjavaju na materinskom jeziku. Uvodi se rad na kraćim projektima tematski povezanih s obrađenim sadržajima.

Artikulacija sata: dinamična izmjena što raznolikijih aktivnosti ne duljih od **10 minuta**.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, u skupinama, individualni rad.

Organizacija prostora: klupe treba postaviti tako kako bi se omogućio učenicima međusobni vizualni kontakt, kako bi dobro čuli što se govori i kako bi prostorno najudaljeniji učenik imao pregled (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenta uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni poticaj (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje koje može biti popraćeno pokretima, TPR (metoda odgovora pokretima cijelog tijela);
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, figurica i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijalozima i dramskim prikazima situacija (kao potvrda usvojenosti rječnika i struktura);
- čitanje na osnovi zvučnoga predloška;
- prepričavanje uz likovni predložak;
- kratki i jednostavni pismeni radovi;
- didaktičke igre: bingo, memory, igre pogađanja, skrivanje i traženje, pričam ti priču, pokvareni telefon i sl.

ŠESTI RAZRED (PETA GODINA UČENJA)

TEMATSKJE CJELINE I TEME

1. Ja, moja obitelj i prijatelji (predstavljanje i opis sebe, članova uže i šire obitelji i prijatelja, njihove tjelesne i karakterne osobine, ponavljanje starih i usvajanje novih naziva za zanimanja)

Izričaji i strukture: *My name is.../I am 11/12. I am from... I've got a small/big family. I live with my mother, my father..., My mum /dad is a teacher/ a cook/ a dentist/ a secretary/ a doctor/ a nurse/ a police officer. What would you like to be? I've got many friends. I've got/ He's got/ She's got a pet. I'm crazy about.../good at..., He/ She is/ isn't tall/ plump/ naughty. I've got/He's got blond hair and blue eyes. to be/ have/ have got*

Korelacija: Hrvatski jezik i Pridoda

2. Dom i oko njega (opisivanje doma/kuće/stana, soba, pokućstva te prostora izvan i oko njega -vrta, ulice, prometa)

Izričaji i strukture: *My/Her/His house/flat is small/big. There is a hall, a living room... There is a bed/a desk in his/David's room. There are a lot of drawings on the wall. My street is/isn't very long. in, on, under, in front of, behind.*

Korelacija: Hrvatski jezik, Priroda

3. Što učimo u školi (nastavni predmeti u 6. r. OŠ, raspored sati, ponavljanje dana u tjednu, izricanje naredbi, engleska abeceda, slovanje riječi)

Izričaji i strukture: *What is your favourite/least favourite subject? When do you have English/Maths...? On Mondays. Can you spell your name? be good/bad at/be best in I like/don't like geography/science... My sister is writing her homework now. Have you finished the exercise?*

Korelacija: Hrvatski jezik

4. Kako provodimo slobodno vrijeme (imenovanje izvanškolskih aktivnosti, športova, hobija, dijelovi dana, godišnja doba)

Izričaji i strukture: *How do you spend your free time? What do you usually do in the afternoon /evening/at five? I like...swimming. I play badminton on Mondays and Wednesdays. When did you start collecting stamps? I go skating in winter.*

Korelacija: Hrvatski jezik, Glazbena kultura

5. Izražavanje vremena (sati, dijelovi dana, godišnja doba, izricanja kronološkoga vremena, ponavljanje glavnih brojeva 1-1000, redni brojevi, čitanje osnovnih računskih operacija i telefonskih brojeva)

Izričaji i strukture: *What's the time? It's 5 o'clock / half past 4/ a quarter to/ past 3. In the afternoon/ morning/ evening, on Sunday, in July/ summer, at midnight/ noon/ 2 o'clock. What is your best friend's telephone number? What is twenty plus sixty-six?*

Korelacija: Zemljopis, Matematika

6. Moj svijet i oko njega (svakodnevne radnje, opisivanje svoga mjesta/grada/domovine i usporedba sa zemljama engleskoga govornog područja -atmosferske prilike, običaji, kultura, ponavljanje i proširivanje rječnika vezanoga uz biljke i životinje -opisivanje mjesta, pojava, životinja)

Izričaji i strukture: *I go to school every day. The capital of Croatia is Zagreb. Trafalgar Square is the most famous square in London. A squirrel is smaller than a rabbit. A shark is more dangerous than a dolphin. The longest river in the world is the Nile. The most famous sight in New York is the Statue of Liberty... a story - stories, a box -boxes.*

Korelacija: Hrvatski jezik, Zemljopis, Priroda

7. Zdravlje i kako ga sačuvati (ponavljanje i proširivanje: hrana, dnevni obroci, razgovor o zdravoj prehrani i zdravome načinu života, usporedba hrane i prehrambenih navika u nas i u zemljama engleskoga govornog područja, bavljene športom / tjelesnim aktivnostima, higijena, kod liječnika, najčešće tegobe)

Izričaji i strukture: *breakfast, brunch, lunch, dinner, supper, I'd like some... Would you like any...? I wouldn't like any...Don't go on buses and trams. Walk, walk and walk. Jump three times! Roll your shoulders! I've got a sore throat/ a headache/a temperature/a runny nose. I cough/ sneeze a lot. Stomach, neck, arms, a foot -feet, a tooth -teeth, a child -children An apple a day keeps the doctor away.*

Korelacija: Priroda, Tjelesna kultura, Hrvatski jezik

8. Blagdani (običaji vezani uz proslavu Božića i Uskrsa u nas i u zemljama engleskoga govornog područja, proslava Valentinova, pisanje prigodnih poruka za Valentinovo, Halloween)

Izričaji i strukture: *carol singers, a pantomime, Jingle Bells, egg rolling, egg hunting, bobbing for apples, Be my Valentine!*

Korelacija: Katolički vjeronauk, Glazbena kultura, Likovna kultura

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i prema interesima učenika, kao na primjer neka priča, bajka, pjesma, strip i sl.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Imenovanje članova uže i šire obitelji, opisivanje tjelesnih i karakternih osobina ljudi, imenovanje nastavnih predmeta u 6. razredu osnovne škole, izražavanje svidanja i nesvidanja, ponavljanje glavnih brojeva 1-1000 (parni i neparni brojevi), usvajanje rednih brojeva od 1-1000, čitanje osnovnih računskih operacija, čitanje nadnevka i godine, čitanje telefonskih brojeva, usvajanje engleske abecede i slovkanje (spelling), slobodno vrijeme, izvanškolske aktivnosti, športovi, hobiji, glazbeni instrumenti, imenovanje i opisivanje odjeće koju nosimo u određenim prilikama i godišnjem dobu, ponavljanje naziva za boje, opisivanje doma (kuće/stana), njegove unutrašnjosti (sobe/namještaj) i onoga što ga okružuje (vrt/ulica/promet), snalaženje u prostoru/na ulici (odnosi u prostoru), utvrđivanje i proširivanje izražavanja vremena (godišnja doba / mjeseci u godini / dani u tjednu / dijelovi dana / sat), ponavljanje i proširivanje naziva za biljke i životinje, opisivanje svoga mjesta/grada/države/domovine i usporedba sa zemljama engleskoga govornog područja (atmosferske prilike, običaji, kultura), ponavljanje i proširivanje naziva za voće, povrće i hranu u pojedinim dnevnim obrocima, zdrava prehrana: uspoređivanje hranidbenih navika naše zemlje i zemalja engleskoga govornog područja, uspoređivanje običaja vezanih uz proslavu Božića i Uskrsa u nas i u zemljama engleskoga govornog područja, upoznavanje učenika s proslavom Valentinova i Halloween-a.

Do kraja 5. godine učenja u 6. razredu osnovne škole učenici bi trebali aktivno upotrebljavati oko 580 leksičkih jedinica i razumjeti oko 660 leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od 7 do 9 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Budući da je učenicima ovo peta godina učenja engleskoga jezika, gramatika se objašnjava eksplicitno (*present simple* i *present continuous* za izražavanje sadašnjosti te *past simple* za izražavanje prošlosti). Iako se gramatika objašnjava eksplicitno, svakako valja napomenuti kako to ne znači učenje gramatičkih paradigmi i pravila uporabe navedenih glagolskih vremena napamet, a ni njihovo ispitivanje. Učenike je neophodno gramatički osvješćivati, ali ih pritom valja i rasterećivati, a navedeno postizemo primjenom različitih kreativnih metoda i načina rada (usvajanje gramatike kroz igru, problemsku i istraživačku nastavu, pronalaženjem analogija u materinskom jeziku, radom u skupinama i radom u paru). S druge strane, *present perfect simple* za izražavanje rezultata neke radnje ne objašnjava se eksplicitno već se takve jezične strukture globalno usvajaju u okviru predloženih tematskih jedinica.

Na kraju 6. razreda učenici bi trebali vladati sljedećim gramatičkim strukturama:

Glagoli

- prezent glagola *to be* i *to have/have got* u svim licima
- izricanje radnje koja se ponavlja (*present simple* učestalih glagola vezanih uz tematske jedinice - potvrdni, upitni i niječni oblik, kratki odgovori na pitanja)
- izricanje radnje koja se upravo događa (*present continuous* učestalih glagola vezanih uz tematske jedinice - potvrdni, upitni i niječni oblik, kratki odgovori na pitanja)
- razlikovanje radnje koja se ponavlja i radnje koja se događa u trenutku govorenja (*present simple / present continuous*)
- razumijevanje i izražavanje molbe i zapovijedi imperativom
- izražavanje sposobnosti/nesposobnosti uz pomoć glagola *can*
- izražavanje želja za budućnost uz pomoć glagola *would*
- izricanje prošle svršene radnje (*past simple* -uporaba nekoliko najučestalijih glagola)

Zamjenice

- osobne zamjenice
- postavljanje pitanja s upitnim zamjenicama *who, whose, what, when, which, why, how, how many* i odgovaranje na pitanja izricanjem razloga (*Why...? -Because...*)
- pravilno upotrijebiti zamjenicu *there* uz glagol *to be* (*There is/are*)

- uporaba pokazne zamjenice / pridjeva *this i that*

Imenice

- razlikovanje i uporaba jednine i množine imenica i nekih primjera nepravilne množine vezanih uz tematska područja (*wolf, mouse, sheep, fish, child*) i neke osobitosti kod pisanja (*story -stories, box -boxes*)
- izražavanje pripadanja posvojnim genitivom (*Saxon genitive*)

Član

- neodređeni član *a/an*

Pridjevi

- izražavanje pripadanja uz pomoć posvojnih pridjeva (*my, your, his, her, our, their*)
- stupnjevanje jednosložnih i višesložnih pridjeva i nepravilna komparacija pridjeva *good i bad*

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 1000
- redni brojevi od 1 do 1000

Prijedlozi

- pravilna upotreba prijedloga za mjesto *on, in, into, under, behind, in front of, at, to, between, in the middle of, next to*
- prijedlozi vremena *in, on, at*

Prilozi

- prilozi i priložne oznake mjesta, vremena i učestalosti (*here, there, today, yesterday, usually, sometimes, always, every day, every week, now*)

Na razini prepoznavanja

- *present perfect simple* za izražavanje rezultata neke radnje
- *phrasal verbs*
- globalna uporaba određenog člana *the*
- znakovi fonetske transkripcije (u svim školama / udžbenicima trebaju se rabiti opće prihvaćeni simboli fonetske abecede)

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: imenovanje i predstavljanje sebe, članova uže i šire obitelji i prijatelja, nastavnih predmeta u 6. razredu osnovne škole, opisivanje tjelesnih i karakternih osobina ljudi, imenovanje i opis zanimanja, biljaka i životinja, odjeće koju nosimo u određenim prilikama i godišnjim dobima, čitanje osnovnih računskih operacija, nadnevaka i godine, telefonskih brojeva, usvajanje engleske abecede i slovanje, opisivanje načina provođenja slobodnog vremena, svojega doma (kuće/stana), njegove unutrašnjosti i onoga što ga okružuje, svojega mjesta/grada/države/domovine i usporedba sa zemljama engleskog govornog područja, snalaženje u prostoru / na ulici, izražavanje svidanja i nesvidanja, pripadnosti, atmosfersko i kronološko vrijeme, prepričavanje događaja iz prošlosti, opisivanje i usporedba hrane i hranidbenih navika u nas i u zemljama engleskog govornog područja; sudjelovanje u dijalogu, čestitanje blagdana, upoznavanje s običajima uz proslavu nekih specifičnih blagdana i rođendana.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, neke aktivnosti vezane uz blagdane; imena vršnjaka u zemlji/zemljama zemalja engleskog govornog područja, neka tipična prezimena, neka jela i prehrambene navike, odijevanje, prometna sredstva i ponašanje u prometu, športske aktivnosti i igre, neke osnovne informacije o zemlji / zemljama čiji se jezik uči (npr. naziv zemlje i glavni grad, naziv neke rijeke /regije / planine i sl.).

U pristupu kulturološkim i odgojnim sadržajima vodi se računa o kontrastivnom pristupu i usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja engleskoga govornog područja te razvijanja pozitivnog odnosa prema vlastitoj kulturi i kulturama jezika cilja.

Dječja književnost: na nastavi obraditi nekoliko tradicionalnih pučkih pjesmica i nekoliko kratkih autorskih pjesmica, uvoditi zagonetke, brzalice, rap i jazz chants. Obraditi jednu do dvije slikovnice s nepoznatom pričom i najmanje jednu kratku priču, basnu, narodnu priču ili sl. koju pojedini učenici mogu samostalno pročitati.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE S RAZUMIJEVANJEM

- razumijevanje i uzvratanje na naputke i naredbe na engleskom jeziku
- povezivanje vizualnoga (slikovnog) i slušnoga jezičnog sadržaja
- razumijevanje jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja; razumijevanje osnovne namjere sugovornika

- razumijevanje govora normalne brzine i artikulacije poznate tematike
- globalno i selektivno razumijevanje kratkoga teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika i uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina engleskoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovkanih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost prepoznavanja, razlikovanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika prema zvučnom uzorku
- sposobnost pravilne reprodukcije govorenih i snimljenih zvučnih uzoraka izdvojenih riječi, rečenica, brojalica i pjesmica vezanih uz predložene jezične sadržaje i situacije
- slokvanje riječi (spelling)
- sposobnost korištenja jednostavnih rečenica za opisivanje osoba, predmeta i situacija
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnih kartica i sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- iznošenje rezultata skupnoga ili individualnoga rada npr. projekta ili postera na neku od obrađenih tema
- prepričavanje slijeda događaja
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru elementarnih jezičnih funkcija
- sposobnost postavljanja i odgovaranja na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- samostalno vođenje kratkih dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama / dijalozima

ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM

- prepoznavanje i čitanje fonetskih simbola
- uočavanje razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- sposobnost čitanja rečenica, dijaloga i kraćega teksta nakon odslušanih zvučnih uzoraka
- sposobnost prepoznavanja i razumijevanja poznatih imena, riječi i jednostavnih rečenica u jednostavnim pisanim uputama
- sposobnost razumijevanja i čitanja jednostavnih tekstova o poznatim sadržajima i opisa popraćenih vizualnim sadržajima
- sposobnost razumijevanja i čitanja jednostavnih poruka s razglednica i jednostavnih obavijesti u svakodnevnim situacijama
- svladavanje rečenične intonacije

PISANJE

- uočavanje razlika između pisma i izgovora kod učestalih riječi i razlika između pravopisa hrvatskoga i engleskoga jezika
- pisanje rečenica / kratkih tekstova tematike i rječnika koji su prethodno obrađeni, čestitka za blagdane, kratkih poruka na razglednicama, osobnih podataka na obrascima
- sposobnost pisanja jednostavnih rečenica
- sposobnost pisanja jednostavnih tekstova o sebi i izmišljenim osobama, mjestu gdje žive i što rade
- popunjavanje teksta riječima koje nedostaju prema uzorku i pisanje kraćih rečenica
- pismeno odgovaranje na pitanja
- povezivanje pobrkanih dijelova kratkoga teksta u smislenu cjelinu
- samostalno pisanje vođenih kratkih opisa u okviru prethodno usvojenih sadržaja
- pisanje rečenica i vrlo kratkih tekstova prema zvučnom modelu -diktat

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama: razvijanje osjećaja za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugomu i drugačijemu. U pristupu nastavnim cjelinama i temama kao i kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj i anglosaksonskoj kulturi.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednoga bilježenja, pisanje bilježaka i natuknica radi boljega pamćenja; korištenje vizualnih elemenata u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje, zaokruživanje i sl.), ilustracija kao pomoćnoga sredstva za razumijevanje sadržaja teksta, popisa riječi u udžbeniku i dvojezičnih rječnika, mogućnosti masovnih medija u funkciji učenja stranoga jezika, računala, elektroničke pošte i interneta u učenju stranoga jezika; vođenje vlastitoga rječnika; usustavljanje riječi po tematskim područjima; uočavanje i pronalaženje pravilnosti i analogija; prikaz rezultata samostalnog i skupnoga rada npr. postera o nekoj od

obrađenih tema; razvoj samostalnoga i suradničkoga učenja; razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj sposobnosti samovrednovanja, samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio) i međusobnoga vrednovanja učenika; samostalno zaključivanje.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu, igrom, dramatizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika; ipak **postupno se uspostavlja ravnoteža između svih jezičnih vještina**.

Učenici sadržaje usvajaju mehanički (reprodukcijom), ali nužno je osigurati i provjeriti pravilno razumijevanje značenja poruke uključujući i kulturološke, odgojne i socijalizirajuće elemente. Uvode se prema potrebi i **usporedbe** između hrvatskoga i engleskoga jezika. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se zorna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, lutke i dr.). Polazi se od onoga što je učeniku već poznato iz engleskoga jezika i drugih predmeta.

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Jezične se strukture uvode globalno, ali učenike se postupno upućuje na pojedine pravilnosti i analogije, te **uvodi u osnove metajezika**. Nove jezične strukture se uvode na osnovi već obrađenoga leksičkog materijala. Jezični sadržaji se ciklički ponavljaju na što je moguće više načina (apelirajući na različite kanale percepcije) da bi ih učenici lakše usvojili, a novi sadržaji povezuju se s usvojenim. Jezični se sadržaji po potrebi mogu pojasniti na materinskom jeziku.

Artikulacija sata: što raznolikije aktivnosti koje ne bi trebale trajati duže od **10 do 15 minuta**.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad (kada god je to moguće, potrebno je dati prednost onim (kreativnim) oblicima rada koji stavljaju samoga učenika u centar procesa učenja: rad u paru, više manjih skupina i sl.).

Organizacija prostora: klupe treba postaviti tako kako bi se omogućio učenicima međusobni vizualni kontakt, kako bi dobro čuli što se govori i kako bi prostorno najudaljeniji učenik imao pregled (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.) didaktičke bi aktivnosti po mogućnosti trebale uključivati elemente igre.

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni poticaj (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, figurica i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti rječnika i struktura;
- čitanje na osnovi zvučnog modela;
- prepričavanje uz likovni predložak;
- kratki jednostavni pismeni radovi;
- didaktičke igre: bingo, memory, igre pogađanja, skrivanje i traženje, pričam ti priču, pokvareni telefon i sl.

SEDMI RAZRED **(ŠESTA GODINA UČENJA)**

TEMATSKJE CJELINE I TEME

1. Ja, moja obitelj i prijatelji (ponavljanje i proširivanje rječnika, opisivanje osobina i izgleda ljudi, izricanje svakodnevnih radnji i obveza, izricanje prave sadašnjosti)

Izričaji i strukture: to be, have/have got, must/have to, curly/straight hair, big eyes/nose, clumsy/jealous/proud/hardworking/lazy... We must do our homework. I always/ sometimes/ never go to bed at 10 p.m. I usually read in bed but today I'm watching a film.

Korelacija: Hrvatski jezik

2. Moj dom (ponavljanje i proširivanje rječnika, opisivanje doma -prostorije, namještaj, ulica, trgovine, mjesta u gradu, razgovor o prednostima života u gradu i na selu)

Izričaji i strukture: there is/ there are I share the room with... In my room there is/are... This is my room, not hers. I like living in the city/in my village. The air is clean/fresh/polluted...

There are tall buildings, trams, museums, theatres.../There are fields, meadows, woods... Home, sweet home. There's no place like home.

Korelacija: Hrvatski jezik i Priroda

3. Naše zdravlje i okoliš (razgovaranje o zdravoj hrani, životu i okolišu, usvajanje rječnika vezanog uz ekologiju i osvješćivanje potrebe za zaštitom okoliša)

Izričaji i strukture: *We must protect the environment/ stop pollution/recycle paper/glass/plastic bottles. In ten years we'll have no water. Are there any flowers? No, there aren't any. /Yes, there are some. How much money / sugar/tea...? How many apples / cars / people...?*

Korelacija: Hrvatski jezik, Zemljopis, Priroda

4. Književnost, likovna i glazbena umjetnost (usvajanje rječnika vezanoga uz temu, izvorni nazivi djela za lektiru: Mark Twain „Kraljević i prosjak“, Jonathann Swift „Gulliverova putovanja“, C. S. Lewis „Kronike iz Narnije“, Oscar Wilde „Sretni kraljević“, slušanje i upoznavanje rock i pop glazbe od J. Hendricksa do E. Claptona, od Beatlesa do Rolling Stonesa)

Izričaji i strukture: *good/better/the best, bad/worse/the worst, muchmany/more/the most, This is the best painting I have ever seen. I like reading fables/novels/comics. I don't like listening to operas.*

Korelacija: Hrvatski jezik, Likovna kultura, Glazbena kultura

5. Zemlje engleskoga govornog područja (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, Irska, SAD, Kanada, Australija i Novi Zeland - upoznavanje kulture i civilizacije te znamenitih osoba)

Izričaji i strukture: *He was a famous doctor/ writer/ composer. She played tennis last weekend. We went home after school yesterday, but she didn't. When did they arrive in London? 1 -1000 (cardinal and ordinal numbers) a hundred -two hundred, one thousand -four thousand, on July 15, on Monday, at school, in May, at five o' clock, in the afternoon... He won his 3rd gold medal in swimming.*

Korelacija: Zemljopis, Povijest, Hrvatski jezik

6. Slobodno vrijeme (usvajanje riječi i izraza vezanih uz slobodno vrijeme, medije, šport, putovanja, pomoć u kući, prepričavanje svojih doživljaja i iskustava, pričanje o planovima i namjerama)

Izričaji i strukture: *Have you finished your work? I've done my homework. Then you can send SMS messages to your friends. Last summer I went to....with my friends. an/may: May I go out?-No, you may not. Can we surf the Internet now?-No, you can't. I like playing football. I'm going to play football tomorrow. She is going to visit her friends.*

Korelacija: Hrvatski jezik, Zemljopis, Tjelesna kultura, Tehnička kultura

7. Blagdani (upoznavanje nekih blagdanskih običaja, pjesama, jela, igara, plesova naroda engleskoga govornog područja)

Izričaji i strukture: *Ponavljanje već usvojenih struktura i izraza te usvajanje novih ovisno o prigodnim materijalima i pojedinom blagdanu.*

Korelacija: Katolički vjeronauk, Glazbena kultra, Likovna kultura, Povijest

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i prema interesima učenika, kao na primjer priče ili se pripremaju tematski panoji i projekti. Sadržaji se obogaćuju novim audio vizualnim materijalima.

**ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA
ZNAJKA**

LEKSIČKA PODRUČJA

Razgovaranje o sebi, svojoj obitelji, prijateljima; opisivanje karakternih osobina i izgleda osoba; opis svoga grada ili mjesta, predstavljanje svoga kraja i jezika kojim govorimo, opisivanje svoga doma; proširivanje rječnika o zdravoj hrani, zdravom tijelu, zagađenju i zaštiti okoliša; opisivanje svakodnevnih obveza u kući, školi, komunikacija s drugim osobama iz neposredne okoline; usvajanje i proširivanje vokabulara vezanog uz medije, šport, putovanja, prepričavanje svojih iskustava; usvajanje osnovnog vokabulara vezanog uz likovnu i glazbenu umjetnost i književna djela: proširivanje izražavanja i opisivanja kronološkog vremena i atmosferskog vremena; ponavljanje i proširivanje vokabulara o odjeći; upoznavanje kulture i civilizacije zemalja engleskog govornog područja, znamenitih osoba i usporedba s Hrvatskom i znamenitim osobama iz Hrvatske i BiH; otkrivanje nekih novih osobina proslava blagdana u zemljama engleskog govornog područja, običaja, pjesama, tipičnih blagdanskih jela i sl.

Na kraju 7. razreda osnovne škole učenici bi trebali usvojiti i samostalno koristiti oko 780 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja do 880. Predviđa se aktivno usvajanje oko 10 novih leksičkih jedinica po satu novog

gradiva. Leksičke jedinice treba neprestano ponavljati i ciklički proširivati prema tematskim sadržajima i interesima učenika.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatika se tumači u kontekstu situacije bez mehaničkog zapamćivanja paradigmi i ispitivanja pravila i konteksta. Pristup je kognitivan i eksplicitan uz postupnu uporabu gramatičkog nazivlja i usustavljanje gradiva.

Na kraju 7. razreda učenici bi trebali vladati sljedećim gramatičkim strukturama:

Glagoli

- glagoli *to have/have got* i *to be* ; stuktura *there is / are*
- *present simple* (potvrđni, upitni i niječni oblik)
- *present continuous* (potvrđni, upitni i niječni oblik)
- *present simple* u odnosu na *present continuous*
- razlike između prezenta u engleskom i hrvatskom jeziku
- *phrasal verbs*
- planirana buduća radnja uz pomoć *going to future* (potvrđni, upitni i niječni oblik)
- *simple future* za predviđanje budućih radnji
- traženje dopuštenja uz pomoć glagola *can* i *may* (upitni i niječni oblik, kratki odgovori na pitanja)
- izricanje obveze uz pomoć *must / have to*
- izricanje prošle radnje uz pomoć *simple past* pravilnih i nepravilnih glagola (potvrđni, upitni i niječni oblik)
- *would* za izricanje želje

Zamjenice

- ponavljanje osobnih zamjenica
- posvojne zamjenice (*mine, yours...*)

Imenice

- tvorba množine imenica
- brojive i nebrojive imenice
- neodređena količina uz pomoć *some, any, much, many*
- razlika između *How much ?* i *How many ?*- brojive i nebrojive imenice
- neke uporabe glagolske imenice (*gerund*): *I like swimming in the sea.*

Pridjevi

- izražavanje pripadanja uz pomoć posvojnih pridjeva (*my, your, his, her, our, their*)
- stupnjevanje jednosložnih i višesložnih pridjeva i nepravilna komparacija pridjeva *good, bad, many, much, little, far*

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 1000
- redni brojevi od 1 do 1000

Prijedlozi

- prijedlozi mjesta i vremena

Prilozi

- prilozi i priložne oznake, vremena
- prilozi učestalosti i njihovo mjesto u rečenici

Na razini prepoznavanja

- *present perfect simple* za izražavanje rezultata neke radnje

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: pričanje o sebi i drugima, obitelji i prijateljima, opisivanje karakternih osobina i izgleda osoba, opisivanje predmeta i situacija, uspoređivanje predmeta i osoba, postavljanje pitanja, snalaženje u prostoru i vremenu, opisivanje svojega doma, grada ili mjesta, uljudno ponašanje, izricanje sklonosti i potreba, izražavanje stava, prepričavanje prošlih događaja, izricanje radnji koje se upravo događaju, onih koje se ponavljaju, koje su upravo završile i budućih radnji, traženje i davanje informacija, opisivanje kronološkoga i atmosferskoga vremena, odjeće, upoznavanje kulture i civilizacije, znamenitih osoba i tipičnih blagdanskih jela zemalja engleskoga govornog područja i uspoređivanje s Hrvatskom, čestitanje blagdana, rođendana i sl., pisanje čestitki, poruka i pisama.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanja, razne informacije o blagdanskim i drugim običajima, pjesme, igre, plesovi, dnevne obveze vršnjaka, raspored sati, slobodno vrijeme, odijevanje, način stanovanja, informacije o zemljama, glavnim gradovima, nekim poznatim spomenicima, umjetninama, muzejima,

galerijama, izletištim, nacionalnim parkovima, poznatim povijesnim osobama iz područja književnosti, likovne, glazbene kulture te ostalim običajima vezanim uz svakodnevni život.

Dječja književnost: obraditi nekoliko autorskih pjesmica ili tradicionalnih pjesmica, uključujući zagonetke, brzalice, rap, jazz chants i proverbijalne izraze; pročitati najmanje dvije ilustrirane kratke priče od kojih jedna može biti strip. Obraditi jednu nepoznatu priču ili kratku priču, basnu, narodnu priču ili sl. koju pojedini učenici mogu samostalno pročitati.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE S RAZUMIJEVANJEM

- prepoznavanje i razumijevanje fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- razumijevanje pažljivo artikuliranoga govora
- razumijevanje i izvršavanje uputa i naredbi
- povezivanje vizualnoga i auditivnog jezičnog sadržaja
- razumijevanje izjavnih, niječnih i upitnih rečenica, razumijevanje osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika i uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina engleskoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovkanih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost prepoznavanja, razlikovanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika prema zvučnom uzorku
- sposobnost pravilne reprodukcije govorenih i snimljenih zvučnih uzoraka izdvojenih riječi, rečenica, brojalica i pjesmica vezanih uz predložene jezične sadržaje i situacije
- slokvanje riječi (spelling)
- sposobnost korištenja jednostavnih rečenica za opisivanje osoba, predmeta i situacija
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnih kartica i sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- iznošenje rezultata skupnoga ili individualnoga rada npr. projekta ili postera na neku od obrađenih tema
- prepričavanje slijeda događaja
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru elementarnih jezičnih funkcija
- sposobnost postavljanja i odgovaranja na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- samostalno vođenje kratkih dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama / dijalozima

ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM

- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova engleskoga jezika
- reproduciranje rečenične intonacije
- reproduciranje zvučnih modela
- spelling (izgovor slova abecede)
- pravilne reprodukcije govorenih ili snimljenih zvučnih modela
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- sposobnost pamćenja i reproduciranja sadržaja obrađene cjeline
- sposobnost odgovaranja i postavljanja pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- sposobnost opisivanja osoba, predmeta, situacija
- sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- povezivanje elemenata priče, dijaloga, razgovora u smislenu cjelinu
- iznošenje rezultata skupnoga ili individualnog rada (postera, teksta, ili sl.)
- sposobnost prepričavanja slijeda događaja uz likovne poticaje
- reproduciranje dijaloga u kojim učenici samostalno mijenjaju pojedine dijelove
- sudjelovanje u dramatizacijama / dijalozima uz predložene jezične sadržaje
- postavljanje jednostavnijih pitanja i odgovaranja na njih u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja

PISANJE

- pisanje po diktatu nakon prethodno obrađenih sadržaja

- uočavanje razlika između grafije i izgovora i razlike pravopisa hrvatskoga i engleskog jezika
- pisanje riječi po zvučnom modelu -slovnih slova abecede
- pisanje čestitki, poruka na razglednicama, kratkih pisama, osobnih podataka na obrascima
- sposobnost pisanja o sebi, drugima, mjestu življenja i rada, školovanja
- popunjavanja tekstova riječima koje nedostaju
- sposobnost povezivanja elemenata predloženoga teksta i pismeno odgovaranje na pitanja
- povezivanje izmiješanih rečenica, dijaloga, kraćih tekstova u smislenu cjelinu
- samostalno pisanje kraćih opisa u okviru prethodno obrađenih sadržaja
- ispunjavanje obrasca s osobnim podacima
- samostalno snalaženje u pisanju ispita znanja nakon uvježbanih sadržaja
- samostalno i zajedničko osmišljanje tekstova i grafičkih rješenja za razredni pano

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama: razvijanje osjećaja za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugomu i drugačijemu. U pristupu nastavnim cjelinama i temama kao i kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj i anglosaksonskoj kulturi.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednoga bilježenja, pisanje bilježaka i natuknica radi boljega pamćenja; korištenje vizualnih elemenata u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje, zaokruživanje i sl.), vođenje vlastitoga rječnika, korištenje udžbeničkoga rječnika za pronalaženje značenja i načina pisanja riječi, uočavanje i pronalaženje pravilnosti i analogija, korištenje novih medija u učenju stranog jezika, razvijanje kognitivnih i metakognitivnih strategija pri rješavanju zadataka (npr. predviđanje sadržaja teksta na osnovi naslova, korištenje konteksta radi lakšega razumijevanja, analiza, sažimanje i dr.), primjena tehnika memoriranja (npr. mnemotehnike, rime, anagrami, sinonimi, antonimi i dr.), prikaz rezultata individualnoga i skupnog rada npr. postera o nekoj od obrađenih tema, razvoj samostalnoga i suradničkoga učenja, razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj samovrednovanja, samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio) i međusobnoga vrednovanja učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

U nastavi se nastoji uspostaviti ravnoteža između sve četiri jezične vještine. Učenici usvajaju sadržaje s razumijevanjem poruke uključujući i kulturološke, odgojne i socijalizirajuće sadržaje. Uvode se prema potrebi i usporedbe između hrvatskog i engleskog jezika. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se zorna sredstva, metoda demonstracije i zvučni predlošci. Polazi se od onoga što je učeniku već poznato iz engleskoga jezika i drugih predmeta. Nove jezične strukture se uvode na osnovi već obrađenoga rječnika. Jezični sadržaji se ciklički ponavljaju a novi se sadržaji povezuju s ranije usvojenima. Jezični se sadržaji mogu prema potrebi pojasniti na materinskom jeziku.

Artikulacija sata: aktivnosti i njihov tempo bi se trebale izmjenjivati, a svaka aktivnost ne bi trebala trajati duže od **12 do 15** minuta.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, rad u skupinama, individualni rad, cijeli razred.

Organizacija prostora: klupe treba postaviti tako kako bi se omogućio učenicima međusobni vizualni kontakt, kako bi dobro čuli što se govori i kako bi prostorno najudaljeniji učenik imao pregled (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- verbalne i neverbalne reakcije na govornu stimulaciju;
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica i dr.;
- sudjelovanje u dijalozima, dramskim prikazima kao potvrda usvojenosti rječnika i struktura;
- čitanje uz zvučni model;
- pismeni radovi;
- didaktičke igre primjerene dobi i interesima učenika.

OSMI RAZRED (SEDMA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Mladi u obiteljskom i društvenom krugu (razgovaranje o problemima mladih u modernom svijetu, o ljubavi i prijateljstvu, o sukobu naraštaja, o životu i problemima u razredu i školi, različitim skupinama ljudi, udrugama)

Izričaji i strukture: *My son never talks to me. My father flies to New York every Saturday but this Saturday he is leaving for Berlin. When I was a teenager I had a car accident. I didn't get hurt. We didn't pay attention to... They lived/flew/went/had/bought.... I had to call my friend yesterday to pick me up at my home because my leg hurt badly. Who opened the door? Who did you see? What happened three days ago? What did you do? She is more beautiful than her friend. This is the worst excuse I have ever heard.*

Korelacija: Hrvatski jezik, Katolički vjeronauk

2. Svakidašnjica (ponavljanje i proširivanje rječnika na temu zdravoga života, stanovanja, poslova, zanimanja, razgovaranje o ugroženim biljnim i životinjskim vrstama u Hrvatskoj, BiH i svijetu; prijedlozi kako pomoći ugroženim vrstama te kako očuvati planet Zemlju)

Izričaji i strukture: *who, which, that, whose, where. He was a writer who spent the whole life in a small village. It is an animal that lives in the desert. Endangered species live all over the world. The wolf and the brown bear live in the forests of Croatia. What can we do to protect them? Where do they live? - In forests/seas/lakes/deserts...*

Korelacija: Hrvatski jezik, Biologija, Zemljopis

3. Slobodno vrijeme i kako ga provodimo (razgovaranje o TV programu, odlasku u kino, vrstama filmova, poznatim glumcima/redateljima, vrstama glazbe, športovima, čitanju knjiga i književnosti)

Izričaji i strukture: *can / be able to I can see the waves crashing on the beach. We'll be able to talk to people from other planets. I could sing but I couldn't play a musical instrument. My favourite film is.../I saw it last week. I often listen to classical music. Mark Twain's novels are very good but I prefer reading about Harry Potter's adventures. girl's room, girls' room, children's room boy- boys / house -houses / piano -pianos / baby -babies goose -geese*

Korelacija: Hrvatski jezik, Katolički vjeronauk

4. Doživljaji i mašta (pričanje o vlastitim doživljajima i pustolovinama, i o likovima iz mašte, čitanje i/ili slušanje ulomaka iz priča ili romana za djecu i omladinu)

Izričaji i strukture: *They bought themselves some icecream. She is looking at herself in the mirror. Tourists will stay in hotels on the moon. Some people won't like the moon. We are going to travel by rocket in the future. It was raining heavily the whole day yesterday. Milly was watching television when she heard a loud crash. While I was cooking, my friend was watching TV.*

Korelacija: Hrvatski jezik, Katolički vjeronauk

5. Zemlje engleskoga govornog područja - UK, Irska, SAD, Kanada, Australija, Novi Zeland (obrada tema vezanih uz kulturu i civilizaciju zemalja engleskog govornog područja i usporedba s Hrvatskom i BiH; turizam i putovanja-snalaganje u nepoznatome gradu/stranom svijetu)

Izričaji i strukture: *since/for I have known him for 3 years. I have known him since 2001. already and yet She has already finished her homework. I haven't finished yet. man -men foot -feet fish -fish(es) the USA, the Sava, the Adriatic Se anybody, something, nowhere There's something in your hair. Excuse me, can you tell me the way to... How can I get to... Take the 77 bus/Turn left at the traffic lights.*

Korelacija: Zemljopis, Hrvatski jezik

6. Blagdani (obilježavanje Božića i Uskrsa radom na prigodnim tekstovima i pjesmama, uspoređivanje raznih običaja vezanih uz proslavu Nove godine)

Izričaji i strukture: *Ponavljanje već usvojenih struktura uz uvođenje novih ovisno o prigodnim materijalima i pojedinom blagdanu.*

Korelacija: Katolički vjeronauk, Glazbena kultura

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine obrađuju se po izboru nastavnika i/ili učenika priče ili se pripremaju tematski panoji, poster i projekti npr. o ugroženim biljnim ili životinjskim vrstama u Hrvatskoj / BiH

/ svijetu, glazba / filmovi / knjige koje volim. Sadržaji se obogaćuju novim audio vizualnim materijalima. Preporučuje se uporaba izvornih tekstova na engleskom jeziku primjerena jezičnoj kompetenciji učenika.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Predstavljanje sebe, članova uže i šire obitelji i prijatelja, opis osoba, razgovor o problemima mladih u suvremenom svijetu i problemu sukoba generacija, o zdravom načinu života, stanovanju, zanimanjima i poslovima, ekološke teme o ugroženosti biljnih i životinjskih vrsta i zagađenju okoliša i kako pomoći, razgovor o slobodnom vremenu -odlasku u kino (vrste filmova), slušanju glazbe (vrste glazbe), športu i literaturi, prepričavanje i razgovor o vlastitim doživljajima, traženje i davanje informacije o putu do nekog mjesta, upoznavanje zemalja engleskoga govornog područja - znamenitosti, način života, školovanje, običaji i usporedba s Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom, blagdani i proslave.

Na kraju 8. razreda osnovne škole učenici bi trebali aktivno rabiti oko 1000 leksičkih jedinica, a razumjeti oko 1100. Ne bi trebalo uvoditi više od 10 do 12 novih leksičkih jedinica po satu obrada novog gradiva. Leksičke jedinice treba neprestano ponavljati i ciklički proširivati prema tematskim sadržajima i interesima učenika.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Pristup gramatici je kognitivan i eksplicitan uz uporabu gramatičkog nazivlja i usustavljanje gradiva. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Na kraju 8. razreda učenici bi trebali vladati sljedećim gramatičkim strukturama:

Glagoli

- *present continuous* -potvrdni, upitni i niječni oblik, za izricanje sadašnjosti i budućnosti
- *present simple* –potvrdni, upitni i niječni oblik
- razlikovanje uporabe *present simple/continuous*
- *past simple* pravilnih i nepravilnih glagola (tvorba i uporaba)
- trajanje radnje u prošlosti -*past continuous* (potvrdni, upitni i niječni oblik)
- razlikovanje upotrebe *past simple* i *past continuous* -izricanje trajanja jedne ili više istodobnih radnji u prošlosti i trajanja jedne radnje prekinute drugom radnjom
- buduća radnja i predviđanje sa *simple future*
- planovi u budućnosti - *going to future*
- radnja u *present perfectu* (potvrdni, upitni i niječni oblik)
- razlika između engleskog *present perfecta* i hrvatskog *perfekta*
- uporaba modalnog glagola *have to + infinitive* za izricanje obveze u sadašnjosti i prošlosti
- uporaba modalnog glagola *can/ be able to* za izricanje sposobnosti u sadašnjosti, prošlosti i budućnosti
- uporaba modalnog glagola *would*

Zamjenice

- pravilna uporaba osobnih zamjenica (subjekt /objekt)
- neodređene zamjenice -*anybody, something, nowhere*
- povratne zamjenice (*myself, yourself, itd.*)
- odnosne zamjenice (*who, which, that, whose i where*)

Imenice

- razlikovanje i uporaba jednine i množine imenica -pravilne i nepravilne množine
- glagolske imenice
- proširivanje znanja o brojivim i nebrojivim imenicama
- posvojni genitiv u jednini i množini

Član

- uporaba člana uz gradivne imenice, vlastita imena i zemljopisne pojmove

Pridjevi

- proširivanje stupnjevanja pridjeva novim primjerima nepravilnoga stupnjevanja

Brojevi

- ponavljanje glavnih i rednih brojeva, čitanje datuma, godina, športskih rezultata, pisanje i čitanje adresa, telefonskih brojeva i sl.

Rečenica

- subjektna i objektna pitanja s *who* i *what*

Na razini prepoznavanja

- odnosne rečenice

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: predstavljanje sebe, članova uže i šire obitelji i prijatelja, izražavanje srodnosti / pripadnosti, problema mlade generacije, izražavanje problema vezanih uz odnos s roditeljima, problema među vršnjacima u razredu i u životu, izražavanje osobnih mišljenja i stavova, zamisli o očuvanju okoliša, imenovanje i opisivanje aktivnosti u slobodno vrijeme, prepričavanje vlastitih doživljaja iz prošlosti, planovi za budućnost, predviđanja u budućnosti, razmišljanje o sadašnjosti, prošlosti i budućnosti, davanje savjeta, razumijevanje uputa kako stići na određeno mjesto, čestitanje blagdana.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. pozdravljanje; uljudno ophođenje; oslovljavanje; čestitanje blagdana; neke aktivnosti vezane uz blagdane; imena vršnjaka u zemlji/zemljama engleskoga govornog područja, neka tipična prezimena, nazivi ulica i trgova, raspored dnevnih i tjednih aktivnosti, provođenje slobodnoga vremena i praznika, način stanovanja, kupovanje živežnih namirnica. Učenici upoznaju povijest zemalja engleskoga govornog područja, velike gradove i njihove zanimljivost i kulturne spomenike, pojedine dijelove zemalja i običaje ljudi. Kroz tematske jedinice susreću se sa značajnim osobama, osobama iz pop kulture, piscima i autorima koji dolaze iz zemalja engleskoga govornog područja, te s njihovim književnim djelima i likovima.

Književnost za djecu i mlade: I dalje se uvode autorske pjesme, od kojih neke mogu biti tekstovi pjesama popularne ili rock glazbe, iz mjuzikla ili sl. Također uvodimo najmanje dvije kratke priče, autorske basne ili bajke i sl. U sedmoj godini učenja učenike potičemo da pročitaju najmanje jednu nešto dulju pripovijetku ili kraći roman tematski i jezično primjeren njihovoj dobi.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE S RAZUMIJEVANJEM

- sposobnost raspoznavanja i razumijevanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- sposobnost razumijevanja pažljivo artikuliranoga govora
- sposobnost razumijevanja i izvršavanja uputa i naredbi
- sposobnost povezivanja vizualnoga i auditivnog jezičnog sadržaja
- reagiranje na naputke i naredbe na engleskom jeziku
- razumijevanje izjavnih i upitnih rečenica, razumijevanje osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika i uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina engleskoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovkanih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova engleskoga jezika
- sposobnost raspoznavanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- sposobnost pravilne reprodukcije govorenih ili snimljenih akustičkih modela
- spelling (izgovor slova abecede)
- sposobnost pamćenja i reproduciranja sadržaja obrađene cjeline
- sposobnost opisivanja osoba, predmeta, situacija
- davanje uputa kako stići do određenog mjesta u mjestu/gradu
- sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- povezivanje elemenata priče, dijaloga, razgovora u smislenu cjelinu
- iznošenje rezultata skupnoga ili pojedinačnog rada (postera, teksta, ili sl.)
- sposobnost prepričavanja uz likovne poticaje, prepričavanje slijeda događaja
- sposobnost prepričavanja pročitanaoga i obrađenog teksta
- sposobnost prepričavanja osobnih doživljaja
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- sposobnost odgovaranja i postavljanja pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine dijelove
- samostalno vođenje dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u dramatizacijama i igranju uloga

ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM

- sposobnost razumijevanja i čitanja pisanih uputa

- sposobnost čitanja narativnih tekstova i dijaloga nakon odslušanoga zvučnog uzorka
- sposobnost razumijevanja i čitanja tekstova o poznatim sadržajima i opisa popraćenih vizualnim sadržajima
- sposobnost razumijevanja i čitanja tekstova s razglednica, pisama, obavijesti u svakodnevnim situacijama
- glasno čitanje tekstova prethodno obrađenih struktura i rječnika
- svladavanje rečenične intonacije
- samostalno čitanje fonetskih simbola u rječniku

PISANJE

- pisanje riječi po zvučnom modelu -slovnih slova abecede
- uočavanje razlika između grafije i izgovora i razlike pravopisa hrvatskoga i engleskog jezika
- pisanje diktata
- sposobnost pisanja prema uzorku
- pisanje čestitki, poruka na razglednicama, kraćih pisama, osobnih podataka na obrascima
- sposobnost pisanja o sebi i drugima, opisa mjestu življenja i rada, školovanja
- samostalno odgovaranje na zadana pitanja i rješavanje zadataka nakon pročitana teksta
- nadopunjavanje tekstova riječima koje nedostaju
- sposobnost povezivanja elemenata predloženoga teksta i pismeno odgovaranje na pitanja
- povezivanje izmiješanih rečenica, dijaloga i kraćih tekstova u smislenu cjelinu
- samostalno pisanje kraćih opisa u okviru prethodno obrađenih sadržaja
- ispunjavanje obrasca s osobnim podacima
- pisanje po diktatu nakon prethodno obrađenih sadržaja
- samostalno snalaženje u pisanju ispita znanja nakon uvježbanih sadržaja
- samostalna i zajednička izrada tematskih postera
- samostalno pisanje vođenih sastavaka
- kreativno pisanje -pisanje vođenih sastavaka i pjesama s prethodnom pripremom, poticanje učenika na kreativnost

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, blagdanski običaji, stanovanje, provođenje slobodnoga vremena, praznika i sl.). Kulturološkim i odgojnim sadržajima pristupa se kontrastivno. Odgovarajući sadržaji u hrvatskoj kulturi uspoređuju se s onima u kulturi zemalja engleskog govornog područja te drugih kultura uopće. Razvijanje kritičke svijesti o pripadnosti europskoj i svjetskoj zajednici.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednog bilježenja, pisanje bilježaka i natuknica radi boljega pamćenja, korištenje vizualnih elemenata radi memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje, zaokruživanje i sl.), poticanje učenika na korištenje strategija učenja primjerenih njihovu uzrastu: oluja ideja (brainstorming), mentalne mape (mind maps), vođenje vlastitoga rječnika, korištenje udžbeničkog rječnika za pronalaženje značenja i načina pisanja riječi, korištenje dvojezičnoga rječnika za pronalaženje značenja i načina pisanja riječi, uočavanje i pronalaženje pravilnosti i analogija, korištenje novih medija u učenju stranoga jezika, razvijanje kognitivnih i metakognitivnih strategija učenja pri rješavanju zadataka (npr. predviđanje sadržaja teksta na osnovi naslova, korištenje konteksta radi lakšega razumijevanja, analiza, sažimanje i dr.), primjena tehnika memoriranja (npr. mnemotehnike, rime, anagrami, sinonimi, antonimi i dr.), prikaz rezultata pojedinačnog i skupnog rada, npr. postera o nekoj od obrađenih tema, razvoj samostalnoga i suradničkog učenja, razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj samovrednovanja, samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio) i međusobnoga vrednovanja učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Rad na usmenom iskazu treba povezati sa situacijom u razredu, dramatizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Potrebno je kod usvojenih sadržaja provjeriti pravilno razumijevanje značenja poruke uključujući kulturološke, odgojne i socijalizirajuće elemente. Uvode se, prema potrebi i jezičnoj strukturi, usporedbe između hrvatskoga i engleskog jezika. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se zorna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, gestikulacija, lutke i dr.).

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Jezične se strukture objašnjavaju detaljno (tvorba i uporaba - po potrebi uz objašnjenje na hrvatskom jeziku). Nove se jezične strukture uvode na osnovi već obrađenoga leksičkog materijala. Jezični se sadržaji moraju ponavljati u svrhu osiguranja memoriranja i to po mogućnosti na što je moguće više načina (apelirajući na različite kanale percepcije). To ujedno znači da se prethodno obrađeni sadržaji povezuju s novim sadržajima.

Artikulacija sata: što raznolikije aktivnosti koje u načelu ne bi trebale trajati duže od 15 minuta.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom, rad u paru, rad u skupinama, individualni rad, interakcija cijelog razreda.

Organizacija prostora: klupe treba postaviti tako kako bi se omogućio učenicima međusobni vizualni kontakt, kako bi dobro čuli što se govori i kako bi prostorno najudaljeniji učenik imao pregled (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnog prikaza predmeta, osoba i ambijenta uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni poticaj (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih projekata, panoa, slikovnih kartica i figurica i dr.;
- sudjelovanje u dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija za utvrđivanje rječnika i struktura;

DEVETI RAZRED (OSMA GODINA UČENJA)

TEMATSKJE CJELINE I TEME

1. Čovjek u obiteljskom i društvenom krug (problemi mladih, razgovaranje o neprihvatljivom ponašanju mladih, npr. na športskim priredbama, ulici, nasilje među školskom djecom..., problemi vezani uz odnos među vršnjacima, odabir zanimanja i traženje zaposlenja, važnost učenja stranih jezika)

Izričaji i strukture: *You should talk to your parents about the problem. going to future / simple future: I'm going to study at the university. I'll help you carry the bag. quick/quickly*

Korelacija: Hrvatski jezik, Katolički vjeronauk, Biologija

2. Mladi i njihovi interesi (provođenje slobodnog vremena - mediji, glazba, čitanje, šport, kućni ljubimci..., razgovaranje o izgledu i modi, o ljubavi i zaljublivanju, izvorni nazivi djela za lektiru: E. Hemingway, *Starac i more*; W. Shakespeare, *Romeo i Julija*, itd. i razgovaranje o njima, slušanje i upoznavanje različitih glazbenih vrsta: G. Gershwin - *Porgy & Bess*, A. L. Webber, *Jesus Christ Superstar*, džez, itd.)

Izričaji i strukture: *She has already seen that comedy. She was at the theatre yesterday. People leave their pets in the street, don't they? You must take care of your pet. She's as tall as her brother. Today's fashion is much nicer than. . . my/mine, etc. This book is mine. sugar/tea/coffee/money/news/information/advice...*

Korelacija: Hrvatski jezik, Glazbena kultura, Biologija, Katolički vjeronauk

3. Putovanja (planiranje putovanja, snalaženje u stranoj zemlji, izvještavanje o putovanju, pisanje kratkog pisma ili razglednice, Hrvatska kao turističko odredište, turističke atrakcije u BiH)

Izričaji i strukture: *It says in the brochure that.... I'm leaving tomorrow. The train leaves at two o'clock. While I was sitting in the doubledecker a man with a bowler hat on got in. Where did you spend your winter holidays? We went to Greece. Croatia has got the most beautiful coast in the world.*

Korelacija: Hrvatski jezik, Zemljopis

4. Svijet oko nas (razgovaranje o problemima u svijetu: glad, siromaštvo, rat, ekološki problemi, ugrožene vrste, bolesti modernog doba, razvoj tehnologije - računalo, internet, mobitel)

Izričaji i strukture: *The natural habitats of many animals are destroyed by human activity. Many people die of starvation in Africa. In 10 years computers will be used in all schools. My parents always tell me not to leave the light on.*

Korelacija: Povijest, Biologija, Tehnička kultura

5. Zemlje engleskog govornog područja (UK, Irska, SAD, Kanada, Australija) i Hrvatska i Bosna i Hercegovina (zemljopisna obilježja, događaji iz povijesti, kultura i civilizacija, obrazovanje, uključivanje u europske i svjetske integracijske procese)

Izričaji i strukture: *London is the capital of England / the UK. He likes coffee but he doesn't like tea. Drinking tea is not so popular among young people in the UK. Columbus discovered America but it was named after Amerigo Vespucci.*

Korelacija: Zemljopis, Povijest

6. Blagdani (opisivanje aktivnosti vezanih uz blagdane i usporedba običaja s našim običajima)

Izričaji i strukture: *Ponavljjanje već usvojenih struktura uz uvođenje novih ovisno o prigodnim materijalima i pojedinom blagdanu.*

Korelacija: Katolički vjeronauk, Glazbena kultura

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine obrađuju se po izboru nastavnika i/ili učenika priče ili se pripremaju tematski panoi, posteri i projekti npr. o modi, AIDS-u, nasilju među djecom, „kada bih mogao zaželjeti 3 želje“... Sadržaji se obogaćuju novim audio vizualnim materijalima. Učenike treba poticati na čitanje izvornih tekstova na engleskom jeziku u skladu s razinom njihove jezične kompetencije.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Čovjek u obiteljskom i društvenom krugu (obitelj, prijatelji, mladež i odrasli i njihovi problemi, problemi vezani uz posao, traženje zaposlenja); svakidašnjica (zdravlje, stanovanje, briga za mlade, kako se zaštititi od zaraznih bolesti) slobodno vrijeme (mediji, glazba, čitanje, šport); putovanja (turizam, rad turističke agencije, planiranje putovanja, izvješća o putovanjima, turističko snalaženje u stranoj zemlji i s tim u vezi važnost engleskoga jezika kao svjetskoga jezika); svijet u kojem živimo / problemi suvremenoga čovječanstva (siromaštvo, glad, ekološki problemi...); teme iz kulture i civilizacije zemalja engleskoga govornog područja i Hrvatske i Bosne i Hercegovine (npr. uključivanje Hrvatske i BiH u EU); blagdani.

Do kraja 9. razreda učenici bi trebali aktivno koristiti 1300 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja do 1400. Planira se uvođenje 12 - 14 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu uzimanja novoga gradiva. Leksičko se gradivo ciklički ponavlja i proširuje novim temama posebice iz područja kulture i civilizacije. Treba povećati broj autentičnih tekstova.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Pristup gramatici je kognitivan i eksplicitan uz uporabu gramatičkog nazivlja i usustavljanje gradiva. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Na kraju 9. razreda učenici bi trebali vladati sljedećim gramatičkim strukturama:

Glagoli

- *present simple / present continuous / present perfect* (tvorba, oblici, uporaba)
- *past simple / continuous* (tvorba, oblici, uporaba)
- *simple future / going to future / present simple / present continuous* za izricanje buduće radnje
- modalni glagoli: proširivanje znanja o uporabi i oblicima (*can / could, be able to, may / might, must / have to, ought to, shall / should, will / would*)
- *can* s glagolima percepcije
- pasiv osnovnih glagolskih vremena (*simple present / future / past*) tvorba, oblici, uporaba

Zamjenice

- osobne zamjenice (u nominativu i objektnom padežu)
- odnosne zamjenice (*who, which, that, whose, whom*)
- povratne zamjenice
- neodređene zamjenice
- posvojne zamjenice u usporedbi s posvojnim pridjevima i razlike u obliku i uporabi

Član

- proširivanje znanja o uporabi / ispuštanju članova ispred apstraktnih i gradivnih imenica i zemljopisnih pojmova

Pridjevi

- posvojni pridjevi i razlike u obliku i uporabi u odnosu na posvojne zamjenice
- stupnjevanjepridjeva (proširiti komparativom jednakosti: *as tall as*)
- razlikovanje pridjeve od priloga u uporabi, tvorbi i mjestu u rečenici

Prilozi

- prilozi načina (tvorba i uporaba)
- prilozi mjesta, vremena, učestalosti i njihovo mjesto u rečenici

- odnosni prilog *where*

Brojevi

- ponavljanje glavnih i rednih brojeva, čitanje datuma, godina, športskih rezultata, pisanje i čitanje adresa, telefonskih brojeva i sl.

Rečenica

- *question tags* (tvorba i uporaba)
- upravni i neupravni govor/pitanja s glagolom u glavnoj rečenici u *present tenses*
- neupravne molbe / zapovijedi
- redosljed riječi u rečenici (S -V -O)
- subjektivna i objektivna pitanja

Na razini prepoznavanja

- kondicionalne rečenice (prvi i drugi tip)
- vremenske rečenice

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: razgovaranje o problemima vezanim uz odnos među generacijama, o važnosti znanja stranih jezika s ciljem razvijanja tolerancije i empatije u odnosu na druge narode i kulture, o običajima povezanim uz blagdane, elementima kulture i civilizacije, povijesti, znamenitim osobama i sl. zemlja engleskoga govornog područja i usporedba s Hrvatskom i BiH, o razlikama, prednostima i nedostacima života na selu / u gradu, o načinu korištenju slobodnoga vremena, o svojim interesima i hobijima i ponašanju mladih u vezi s tim, o očekivanjima i planovima za budućnost, prepričavanje osobnih doživljaja i iskustava, raspravljanje o problemima vezanim uz izbor zanimanja i traženje zaposlenja, izvješće o putovanju, snalaženje u stranoj zemlji kao turist, izražavanje stavova o ekološkim problemima i ugroženim vrstama, izražavanje molba, zahtijeva, zahvala, želja, slaganja i neslaganja, obveza i dužnosti.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. pozdravljanje; uljudno ophođenje; oslovljavanje; čestitanje blagdana; neke aktivnosti vezane uz blagdane; imena vršnjaka u zemlji/zemljama engleskoga govornog područja, neka tipična prezimena, nazivi ulica i trgova, raspored dnevnih i tjednih aktivnosti, provođenje slobodnoga vremena i praznika, način stanovanja, kupovanje živežnih namirnica. Učenici upoznaju povijest zemlja engleskoga govornog područja, velike gradove i njihove zanimljivost i kulturne spomenike, pojedine dijelove zemalja i običaje ljudi. Kroz tematske jedinice susreću se sa značajnim osobama, osobama iz pop kulture, piscima i autorima koji dolaze iz zemalja engleskoga govornog područja, te s njihovim književnim djelima i likovima.

Književnost za djecu i mlade: I dalje se uvode autorske pjesme, od kojih neke mogu biti tekstovi pjesama popularne ili rock glazbe, iz mjuzikla ili sl. Obradujemo i tradicionalne pjesme u sklopu tematskih sadržaja. Također uvodimo najmanje dvije kratke priče, autorske basne ili bajke ili se umjesto njih čita igrokaz, kraća drama i sl. U sedmoj godini učenja učenike potičemo da pročitaju najmanje jednu nešto dulju pripovijetku ili kraći roman tematski i jezično primjeren njihovoj dobi.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE S RAZUMIJEVANJEM

- razumijevanje izričaja i riječi koji su bitni učenicima
- razumijevanje informacija u jednostavnim svakodnevnim materijalima, poput reklama, jelovnika, prospekata, voznog reda i sl.
- razumijevanje kraćih i jednostavnijih osobnih pisama
- razumijevanje i izvršavanje uputa i kraćih i jednostavnijih naredbi
- povezivanje vizualnoga i zvučnoga jezičnog sadržaja
- prepoznavanje i razumijevanje fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- razumijevanje pažljivo artikuliranoga govora sa stankama za asimiliranje značenja
- razumijevanje izjavnih rečenica i pitanja, razumijevanje osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika i uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina engleskoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovkanih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost prepoznavanja, razlikovanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- sposobnost pravilne reprodukcije obrađenih jezičnih sadržaja
- spelling (izgovor slova abecede)
- sposobnost opisivanja osoba, predmeta i situacija
- sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- iznošenje rezultata skupnoga ili pojedinačnog rada na projektu u okviru obrađenih tema
- sposobnost prepričavanja tekstova / slijeda događaja u okviru obrađenih tema
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jednostavnijih jezičnih funkcija
- sposobnost postavljanja i odgovaranja na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- sudjelovanje u kraćim dijalozima u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- sudjelovanje u dramatizacijama

ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM

- pamćenje pismovne slike riječi i rečenica u okviru obrađenih sadržaja
- uočavanje razlika između pisma i izgovora kod učestalih riječi
- sposobnost čitanja rečenica, dijaloga i tekstova u okviru obrađenih sadržaja
- sposobnost prepoznavanja i razumijevanja poznatih imena, riječi i rečenica u kratkim pisanim uputama
- sposobnost razumijevanja i čitanja rečenica i tekstova o poznatim sadržajima
- sposobnost razumijevanja i čitanja poruka s razglednica i obavijesti u svakodnevним situacijama
- svladavanje rečenične intonacije
- čitanje fonetskih simbola

PISANJE

- uočavanje razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi i razlika između pravopisa hrvatskoga i engleskog jezika
- prepisivanja rečenica / kraćih tekstova koji su prethodno obrađeni
- pisanje čestitki za blagdane, poruka na razglednicama, osobnih podataka
- na obrascima
- nadopunjavanje teksta riječima koje nedostaju
- pismeno odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja
- pisanje vođenih i slobodnih sastava u okviru prethodno usvojenih sadržaja
- pisanje riječi, rečenica i tekstova po diktatu
- pisanje ispita znanja u okviru obrađenoga rječnika i struktura

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama: Na ovom stupnju veliku pozornost treba posvetiti usvajanju interkulturalnih kompetencija unutar civilizacijskih dosega da bi se učenici senzibilizirali za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnove za razvijanje tolerancije i empatije prema drugim narodima i kulturama. Istodobno se kod učenika osvješćuje pripadnost hrvatskom narodu s kojim ga povezuje europski svjetonazor i otvorenost prema svijetu.

Učenike valja upoznavati s osnovnim pojmovima u vezi s interkulturalnim kompetencijama (npr. kulturni šok i razgovor o iskustvima s tim u vezi). Proširuju se znanja na kognitivnoj razini: znanja o kulturi kao načinu života u zajednici određenoga jezika, upoznaju se kulturna dostignuća poput književnih djela, likovnih, umjetničkih djela, te elementi društveno-kulturalnog konteksta.

Postupno se uvode interkulturalne kompetencije na nivou vještina potrebnih za ponašanje u određenom društveno-kulturalnom kontekstu (know-how/ savoir faire) dok se stvaranje stavova o vrijednostima i sl. (being / savoir etre) na ovom stupnju još ne očekuje.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednog bilježenja, pisanje bilježaka i natuknica radi boljeg pamćenja, korištenje ilustracija kao pomoćnoga sredstva za razumijevanje sadržaja teksta, vođenje vlastitoga rječnika / usustavljivanje riječi po tematskim područjima, korištenje popisa riječi u udžbeniku i rječnika (dvojezičnih i jednojezičnih), samostalno zaključivanje, razvijanje kognitivnih i metakognitivnih strategija učenja pri rješavanju zadataka (npr. predviđanje sadržaja teksta na osnovi naslova, korištenje konteksta radi lakšega razumijevanja, analiza, sažimanje i dr.), primjena tehnika memoriranja (npr. mnemotehnike, rime, anagrami, sinonimi, antonimi i dr.), korištenje mogućnosti masovnih medija u funkciji učenja stranoga jezika, predstavljanje rezultata pojedinačnog i skupnog rada na projektu, razvoj samostalnoga i suradničkog učenja, razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj sposobnosti samovrednovanja, samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio) i međusobnoga vrednovanja učenika.

PRIJEDLOZI METODIČKIH AKTIVNOSTI

S obzirom na nastavna sredstva pristup nastavi stranoga jezika je multimedijски. U obradi jezičnoga materijala aktiviraju se kognitivne sposobnosti učenika, ali se upotrebljava i mogućnost mehaničkoga usvajanja pojedinih elemenata jezika. Kombinacija mehaničkoga i kognitivnog u učenju stranih jezika dolazi do izražaja na svim razinama jezika, a posebice pri učenju gramatike.

Uspoređuju se jezični sadržaji hrvatskoga i engleskog jezika. Jezični se sadržaji prema potrebi pojašnjavaju na materinskom jeziku. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se po potrebi zorna sredstva. Polazi se od onoga što je učeniku već poznato iz engleskoga jezika i drugih predmeta: (novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura; nove jezične strukture se uvode na osnovi već obrađenoga leksičkog materijala). Jezične strukture se osvježuju i koristi se metajezik u okviru predviđenih sadržaja. Jezični sadržaji se ciklički ponavljaju na što je moguće više načina (apelirajući na različite kanale percepcije).

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, u skupinama, individualni rad.

Organizacija prostora mora se prilagoditi tipovima rada uz mogućnost varijacije (različit raspored klupa u razredu). Nastava se može odvijati i u informatičkoj učionici uz korištenje računala.

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih projekata;
- sudjelovanje u dijalozima i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti rječnika i struktura;
- čitanje na osnovi zvučnoga modela;
- prepričavanje obrađenih sadržaja.

Engleski kao drugi strani jezik

PETI RAZRED (PRVA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Susreti i pozdravi - pozdravljanje, predstavljanje i oslovljavanje odraslih i vršnjaka, identificiranje osoba i predmeta

Izričaji i strukture: *This is my mum /dad /sister /brother /family. She is kind. Ken is a boy.Hhe has got a brother. I'm happy /tired /scared...*

Korelacija: Hrvatski jezik (Opisni pridjevi), Katolički vjeronauk

2. Ja i moja obitelj - usvajanje naziva i predstavljanje članova uže obitelji, opisivanje njihovih osobina, izricanje osjećaja

Izričaji i strukture: *This is my room. It is small/tidy. Carol's room is... my, your, his, her room ... in, on, under. There is/are. There is a park in my street.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Posvojni pridjevi; opisivanje), Priroda i društvo (Opis različitih krajeva u BiH)

3. Moj dom i oko njega - opisivanje stana /kuće /sobe, izražavanje vlasništva, pripadanja, izricanje odnosa u prostoru uz pomoć prijedloga, opisivanje bližega okoliša (vrt, trgovina, ulica)

Izričaji i strukture: *This is my room. It is small/tidy. Carol's room is... my, your, his, her room ... in, on, under. There is/are. There is a park in my street.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Posvojni pridjevi; opisivanje); Priroda i društvo (Opis različitih krajeva u BiH)

4. U učionici -usvajanje razrednoga govora - naredbi, naziva za pribor, mjesta, postavljanje pitanja o stvarima u razredu

Izričaji i strukture: *Sit down! Read! Write! Listen ! Copy ! Come here/to the board! ... S/he is reading. Is s/he writing? - Yes, s/he is. Where is the book? Who is reading? What is s/he doing? Sandy's pencil*

5. Moje tijelo - usvajanje naziva za dijelove ljudskoga tijela i njihov opisivanje, brojevi od 1 do 20, razumijevanje uputa, savjeta

Izričaji i strukture: *S/he 's got a big nose... Brush your teeth! Wash your hands! One mouth, two hands... ten fingers... How many boys are there...? An arm - arms, a foot - feet.*

Korelacija: Pririda i društvo (Ljudsko tijelo), Hrvatski jezik (Imenice -jednina i množina; Jezično izražavanje: Opisivanje), Matematika (Brojevi do milijun)

6. Ja i moji prijatelji - opisivanje osobe, izricanje dobi/pitanje za dob

Izričaji i strukture: *How old are you? - I am 10. My best friend is 10 years old. S/he is clever/short S/he is nice/kind. I play basketball. S/he*

Korelacija: Hrvatski jezik (Jezik: Pridjevi -posvojni pridjevi, Jezično izražavanje: Opisivanje)

7. Moja odjeća - usvajanje naziva za odjeću i boje, opisivanje odjeće

Izričaji i strukture: *What colour is...? What are you wearing today? I'm wearing a yellow dress/ blue jeans/a red T-shirt/a new sweatshirt/a long coat...*

Korelacija: Likovna kultura (Kompozicija - boje)

8. Dnevni obroci - usvajanje naziva za dnevne obroke, neke vrste hrane i pića, izražavanje svidanja i nesvidanja

Izričaji i strukture: *breakfast, lunch, dinner, supper; I have fish for dinner. I like apples/I don't likebananas. My favourite food/drink is...*

Korelacija: Priroda i društvo

9. Kućni ljubimci - usvajanje naziva za kućne

ljubimce, domaće i neke divlje životinje (zoološki vrt), opisivanje životinja -usvajanje naziva za dijelove tijela životinja, opisivanje što životinje rade

Izričaji i strukture: *My favourite animal is ... It has got long ears. It can hop.*

Korelacija: Priroda i društvo (Život životinja)

10. Slobodno vrijeme - imenovanje nekih športskih aktivnosti i pojedinih športova

Izričaji i strukture: *I play football. I like basketball. My friend likes...I can swim/ski...*

Korelacija: TTK (Igre), Priroda i društvo (Moje tijelo)

11. Svijet oko nas - imenovanje i opis nekih dijelova prirodnoga okoliša: cvijeće, voće, povrće

Izričaji i strukture: *What is this? This is a flower. What colour is it? It's red.*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Zajedno stvarati i čuvati svijet-očuvanje okoliša)

12. Blagdani - opisivanje aktivnosti vezanih uz blagdane i uspoređivanje običaja hrvatskoga naroda i naroda zemalja engleskoga govornog područja

Izričaji i strukture: *Thanksgiving Day/Dani kruha; Happy Halloween! Trick or treat! Merry Christmas! carols, Christmas pudding, crackers, Happy New Year! Happy Easter!*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Neka mi bude po riječi tvojoj, Ići putem Kristova križa) , Glazbena kultura (Pjevanje)

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine obrađuju se po izboru nastavnika i/ili učenika prikladna djela dječje književnosti i kulturnocivilizacijske teme te pripremaju recitacije, pjesmice i brojalice. Sadržaji se obogaćuju

novim slušnim i vidnim materijalima.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja 1. godine učenja u 5. razredu osnovne škole učenici bi trebali aktivno upotrebljavati oko 120 leksičkih jedinica i razumjeti oko 200 leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od 6 do 7 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko gradivo se ciklički proširuje i ponavlja.

Semantička područja: Pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, imenovanje i predstavljanje prijatelja i članova uže obitelji, imenovanje predmeta (igračke i školski pribor), imenovanje i opis nekih dijelova prirodnoga okoliša (voće, povrće, cvijeće), brojevi od 1 do 20, osnovne boje, aktivnosti u razredu (najčešće upute i naredbe, radnje na nastavnom satu), neki dijelovi odjeće i

obuće, izricanje kronološkoga vremena, obroci i hrana, prostorije u kući i stanu, okoliš i njegov opis (vrt, trgovina, ulica), neki športovi i športske aktivnosti.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke strukture se ne tumače eksplicitno, već ih sami učenici globalno usvajaju u predloženim jezičnim strukturama. Na kraju 5. razreda učenici bi trebali vladati sljedećim jezičnim strukturama:

Glagoli

- prezent glagola *to be* i *to have/have got* i nekih učestalih glagola vezanih uz tematska područja u jednini
- *there is / there are*
- imperativ
- radnje koje se ponavljaju (present simple: *I read / S/he reads, I like / don't like*)
- *present continuous* (izjavni, upitni i niječni oblik)
- razumijevanje i izražavanje molbe i zapovijedi uz pomoć imperativa
- glagol *can* za izražavanje sposobnosti

Imenice

- jednina imenica (a book, a pen ...)
- množina imenica (books, pens ...)

Zamjenice

- osobne zamjenice: *I, you, he, she, it, we, they*
- pokazne zamjenice *this / that*

Pridjevi

- posvojni pridjevi: *my, your, his, her, our, their*
- opisni pridjev kao dio predikata: *This is a big house.*
- posvojni genitiv (Saxon genitive: *Jack's room*)

Prilozi

- neki prilozi i priložne oznake vremena (*usually, today, every day ...*)

Prijedlozi

- neki prijedlozi: *in, on, under, up, down, at...*

Upitne riječi

- upitne riječi: *what, who, where, how*

Brojevi

- glavni brojevi 1 -20

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice koje opisuju radnju koja se upravo događa (present continuous, izjavni, upitni i niječni oblik, kratki odgovori na pitanja: *Yes, s/he is. No, s/he isn't.*)

Na razini prepoznavanja

- prezent glagola *to be* i *have/ have got* i nekih učestalih glagola vezanih uz tematska područja u množini
- present simple (izjavne rečenice, niječne rečenice u svim licima)
- upitne rečenice s *How many, Whose, Where*
- nepravilna množina nekih imenica: *foot-feet; tooth-teeth*
- globalna uporaba neodređenog i određenog člana

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje i oslovljavanje na neformalnoj i formalnoj razini, predstavljanje sebe i drugih, izražavanje raspoloženja, izražavanja svojine, izricanje ukusa i stava prema nečemu, izražavanje dobi, imenovanje predmeta i osoba, izricanje radnji, izražavanja količine, izražavanje molbe, izražavanja zahvale, izražavanje naredbe, čestitanje blagdana, rođendana i slično.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja vezana i za socijalizirajuće i odgojne aktivnosti kao na primjer pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, brojalice, dječje pjesme za govorenje i pjevanje, školsko okruženje, stanovanje, odijevanje, imena vršnjaka u zemljama engleskoga govornog područja, neka prezimena, neki nazivi gradova.

U pristupu kulturološkim sadržajima vodi se računa o kontrastivnom pristupu i usporedbi odgovarajućih sadržaja u domaćoj kulturi i civilizaciji s kulturom i civilizacijom zemalja engleskoga govornog područja, te stranoj kulturi uopće.

Dječja književnost: Obraditi nekoliko izvornih dječjih pučkih pjesmica s pokretima ili brojalica od kojih neke mogu biti pjevane. Obraditi jednu do dvije kratke i jednostavne autorske pjesme (poetry) koje učenici mogu

naučiti čitati na nastavi, te nacrtati nešto u vezi s njima. Na satu se preporuča obraditi ili pročitati jednu do dvije izvorne slikovnice. To bi trebale biti likovno kvalitetne slikovnice privlačnog dizajna i s malo teksta, odnosno tekstom koji se ponavlja, a najmanje jedna neka sadrži priču.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- neverbalno reagiranje na naputke i naredbe na engleskom jeziku
- povezivanje vizualnoga i zvučnoga jezičnog sadržaja
- razumijevanje jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja
- navikavanje na izgovor i intonaciju izvornih govornika (zvučni sadržaji)
- razumijevanje kratkih slovkanih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika prema zvučnom uzorku
- sposobnost pravilne reprodukcije govorenih ili snimljenih akustičnih uzoraka izoliranih riječi, rečenica, brojalica, pjesmica, uključujući i jazz chants i rap
- najosnovnije opisivanje slikovnoga predloška
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnice, aplikacije/slikovnih kartica
- sudjelovanje u kratkim dramatizacijama
- spelling (izgovor slova abecede)
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru najosnovnijih jezičnih funkcija
- postavljanje i odgovaranje na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- sudjelovanje u kraćim dijalozima

ČITANJE

- pamćenje grafijske slike riječi i izoliranih rečenica na razini prethodno usvojenih usmenih uzoraka, glasno čitanje u skupini ili individualno
- znakovi fonetske transkripcije na razini prepoznavanja

PISANJE

- prepoznavanje i razumijevanje jednostavnih riječi i rečenica na razini poznatog i prethodno obrađenog predloška
- prepisivanje kraćih rečenica prema predlošku
- nadopunjavanje kratkoga teksta riječima prema vizualnom ili zvučnom predlošku
- pisanje riječi i kratkih rečenica
- pisanje čestitki prema pisanom predlošku
- uočavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama unutar civilizacijskih dosega: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, različita boja kože, blagdanski običaji, stanovanje, provođenje slobodnoga vremena i praznika i sl.)

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednoga bilježenja; korištenje vizualnih elemenata u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (npr. vlastiti slikovni rječnik); korištenje ilustracija kao pomoćnoga sredstva za razumijevanje sadržaja teksta; korištenje konteksta kao pomoći pri razumijevanju značenja nepoznatih riječi; uočavanje principa abecednoga strukturiranja popisa riječi u udžbeniku; korištenje popisa riječi npr. u udžbeniku; upoznavanje načina strukturiranja slikovnih rječnika; korištenje slikovnih rječnika kao pomoćnoga sredstva za traženje značenja riječi i načina pisanja određene riječi; uviđanje mogućnosti masovnih medija u funkciji učenja stranoga jezika; korištenje najjednostavnijih mogućnosti novih medija u funkciji učenja stranoga jezika uz pomoć učitelja (u sredinama gdje za to postoje odgovarajući uvjeti); razvijanje samostalnoga i suradničkog učenja; razvijanje svijesti o vlastitom napretku i razvoj sposobnosti samovrednovanja, samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio) i međusobnoga vrednovanja učenika.

DIDAKTIČKO-METODIČKE AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu, igrom, dramatizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Učenici usvajaju sadržaje mehanički (reprodukcijom), ali nužno je osigurati i provjeriti pravilno razumijevanje značenja poruke uključujući i kulturološke, te odgoje i socijalizirajuće elemente. Uvode se prema potrebi i jezičnoj strukturi usporedbe između hrvatskoga i engleskog jezika. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se vizualna sredstva (predmeti, slikovne kartice, posteri, fotografije, pantomima, mimika, gestikulacija, lutke i dr.).

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Jezične strukture se prenose globalno bez osvještavanja i uporabe metajezika. Nove jezične strukture se uvode na osnovi već obrađenoga leksičkog materijala. Jezični se sadržaji moraju ponavljati često i na što više različitih načina (apelirajući na različite kanale percepcije) radi boljeg memoriranja. To znači da se prethodno obrađeni sadržaji neprestano povezuju s novim sadržajima. Jezični i kulturološki sadržaji se prema potrebi mogu pojasniti na materinskom jeziku.

Artikulacija sata: što raznolikije aktivnosti koje u načelu ne bi trebale trajati duže od 10 minuta.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad.

Organizacija prostora: klupe treba postaviti tako kako bi se omogućio učenicima međusobni vizualni kontakt, kako bi dobro čuli što se govori i kako bi prostorno najudaljeniji učenik imao pregled (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni poticaj (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima cijeloga tijela;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica i figurica i dr.;
- sudjelovanje u kratkim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao provjera jesu li rječnik i strukture usvojeni;
- čitanje na osnovi zvučnoga modela;
- kratki, jednostavni pismeni radovi;
- didaktičke igre: bingo, memory, pogađanje, skrivanje i traženje, pričam ti priču, Simon says, pokvareni telefon, igre kockom, igre slikovnim karticama i sl.

ŠESTI RAZRED (DRUGA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Ja, moja obitelj i prijatelji -predstavljanje i opis sebe, članova uže i šire obitelji i prijatelja -njihovih tjelesnih i karakternih osobina; usvajanje naziva za zanimanja

Izričaji i strukture: *My name is.../ I am 10/11. I am from.../ I've got a small/big family. I live with my mother, my father... My dad/mum is a teacher/ an architect/a dentist/a secretary/a doctor/a nurse/a vet/a postman. What would you like to be? (na razini prepoznavanja) I've got many friends. I've got/He's got/She's got a pet. I'm/He's crazy about.../good at... He/She is/isn't tall/plump/naughty. I've got/He's got blond hair and blue eyes. - to be / have got.*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Ja i drugi -zajedno), Priroda (Čovjekove životne potrebe i prehrabene navike), Hrvatski jezik (Određeni i neodređeni oblik pridjeva)

2. Dom i oko njega -opisivanje doma(kuće/stana), njegove unutrašnjosti (sobe/namještaj) i prostora izvan i oko njega (vrt/ulica/promet)

Izričaji i strukture: *My/Her/His house/flat is small/big. - There is/are There is a hall, a living room... There is a bed/a desk in his/David's room. There are a lot of drawings on the wall. My street is/isn't very long. - prijedlozi: on, in, under, in front of, behind*

Korelacija: Priroda (Čovjekove životne potrebe i prehrabene navike), Hrvatski jezik (Određeni i neodređeni oblik pridjeva, Nepromjenjive vrste riječi, Sklonidba imenica)

3. Nastavni predmeti u školi -imenovanje nastavnih predmeta u 6. r. OŠ, raspored sati, dani u tjednu, izricanje vremena (dani u tjednu), izražavanje sviđanja i nesviđanja, izricanje naredbi, engleska abeceda, slovanje riječi

Izričaji i strukture: *What is your favourite subject? When do you have English/maths...? On Mondays... Can you spell your name? Be good/bad at / be best in I like/don't like... My sister is playing in the kindergarden now (na razini prepoznavanja i globalne uporabe): Have you finished the exercise?*

Korelacija: Hrvatski jezik (Brojevi, Predikat), Matematika (Prirodni brojevi)

4. Slobodno vrijeme -imenovanje izvanškolskih aktivnosti, športova, hobija

Izričaji i strukture: *How do you spend your free time? What do you usually do in the afternoon/evening/at five? I like swimming. I play badminton. I go skating in winter.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Predikat), Priroda (Čovjekove životne potrebe i prehrabene navike)

5. Izražavanje vremena -sati, dijelovi dana, godišnja doba, glavni brojevi 1-100 (parni i neparni brojevi), redni brojevi, čitanje osnovnih računskih operacija i telefonskih brojeva

Izričaji i strukture: *What's the time? - It's 5 o'clock/half past 4/a quarter to/past 3. In the afternoon/morning/ Evening. On Sunday - in July/summer/at midnight/noon/ 2 o'clock. What is your best friend's telephone number? What is twenty plus sixty-six?*

Korelacija: Geografija (Mjesno i pojasno vrijeme, Gibanje zemlje i godišnja doba), Hrvatski jezik (Nepromjenjive vrste riječi)

6. Svijet u kojem živimo -opisivanje svoga mjesta/grada/države/domovine i usporedba sa zemljama engleskoga govornog područja - atmosferske prilike, običaji, kultura; ponavljanje i proširivanje rječnika vezanoga uz biljke i životinje-opisivanje i usporedba; opisivanje svakodnevne/uobičajene radnje

Izričaji i strukture: *I go to school every day. The capital of Croatia is Zagreb.- Trafalgar Square is the most famous square in London. A squirrel is smaller than a rabbit. A shark is more dangerous than a dolphin. The longest river in the world is the Nile. The most famous sight in New York is the Statue of Liberty. A story -stories a box -boxes.*

Korelacija: Geografija (Tipovi klime, biljni i životinjski svijet, Prirodna bogatstva i očuvanje okoliša), Priroda (Građa i uloge životinjskog organizma), Hrvatski jezik (Stupnjevanje pridjeva, Predikat)

7. Hrana i zdravlje - ponavljanje i proširivanje naziva za voće, povrće i hranu u pojedinim dnevnim obrocima; razgovor o zdravoj prehrani; usporedba hrane i prehrabnenih navika naše i zemalja engleskoga govornog područja; razgovor o zdravlju-zdravom načinu života, kretanje i bavljenje športom/tjelesnom aktivnošću; kod liječnika - najčešće tegobe

Izričaji i strukture: *- breakfast, brunch, lunch, dinner, supper. I'd like some... Would you like any...? I wouldn't like any... Don't get on buses and trams. Walk, walk and walk. Jump three times! Roll your shoulders! I've got a sore throat/headache/a temperature/a runny nose. I cough/sneeze a lot. Stomach, neck, arms a foot -feet a tooth -teeth a sheep -sheep a child -children.*

Korelacija: Priroda (Uzgoj i potrošnja hrane kod nas i u svijetu, Čovjekove životne potrebe i prehrabene navike), Hrvatski jezik (Predikat)

8. Blagdani -usporedba običaja vezanih uz proslavu Božića i Uskrsa u nas i u zemljama engleskoga govornog područja; upoznavanje učenika s proslavom Valentinova, pisanje prigodnih poruka za Valentinovo, Halloween i kako se slavi

Izričaji i strukture: Ponavljanje već usvojenih struktura Uvođenje novih struktura ovisno o prigodnim materijalima i pojedinom blagdanu

Korelacija: Vjeronauk (Religija u životu čovjeka), Povijest (Pojava kršćanstva), Glazbena kultura (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe), Likovna kultura

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se po izboru nastavnika i prema interesima učenika prigodne recitacije i pjesmice, izrađuju se tematski panoji, posteri.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja 2. godine učenja u 6. razredu osnovne škole učenici bi trebali aktivno upotrebljavati oko 200 leksičkih jedinica i razumjeti oko 300 leksičkih jedinica. Pri obradi novog leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od 7 do 9 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Imenovanje članova uže i šire obitelji, opisivanje tjelesnih i karakternih osobina ljudi, imenovanje nastavnih predmeta u 6. razredu osnovne škole, izražavanje sviđanja i nesviđanja, glavni brojevi od 1 do 100 (parni i neparni brojevi), redni brojevi od 1 do 100, čitanje osnovnih računskih operacija (zbrajanje i oduzimanje), čitanje nadnevka i godine, čitanje telefonskih brojeva, usvajanje engleske abecede i slovanje (spelling), slobodno vrijeme (izvanškolske aktivnosti, športovi, hobiji, glazbeni instrumenti), imenovanje i opisivanje odjeće koju nosimo u određenim prilikama i godišnjem dobu, ponavljanje naziva za boje, opisivanje doma

(kuće/stana), njegove unutrašnjosti (sobe/namještaj) i onoga što ga okružuje (vrt/ulica/promet), snalaženje u prostoru/na ulici (odnosi u prostoru), utvrđivanje i proširivanje izražavanja vremena (godišnja doba / mjeseci u godini / dani u tjednu / dijelovi dana / sat), ponavljanje i proširivanje naziva za biljke i životinje, opisivanje svoga mjesta/grada, ponavljanje i proširivanje naziva za voće, povrće i hranu u pojedinim dnevnim obrocima, zdrava prehrana, uspoređivanje običaja vezanih uz proslavu Božića i Uskrsa u nas i u zemljama engleskoga govornog područja, upoznavanje učenika s proslavom Valentinova i Halloween-a.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Postupno se uvode osnove metajezika i jednostavna gramatička pravila. Gramatika se obrađuje u kontekstu, kroz primjere, a učenici je i dalje uglavnom usvajaju globalno u okviru predloženih jezičnih struktura. Na kraju 6. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Glagoli

- prezent glagola *to be* i *to have/have got* u svim licima
- izricanje radnje koja se ponavlja (*present simple* učestalih glagola potvrdni, upitni i niječni oblik, kratki odgovori na pitanja)
- izricanje radnje koja se događa u trenutku govorenja (*present continuous* učestalih glagola -potvrdni, upitni i niječni oblik, kratki odgovori na pitanja)
- izražavanje zapovjedi i molbi imperativom
- izražavanje sposobnosti/nesposobnosti uporabom glagola *can*

Imenice

- razlikovanje i uporaba jednine i množine imenica i nekih primjera nepravilne množine (*wolf, mouse, sheep, fish, child*) i neke osobitosti kod pisanja (*a story -stories, a box -boxes*)
- izražavanje pripadanja uz pomoć posvojnog genitiva (*Saxon genitive*)

Zamjenice

- osobne zamjenice
- postavljanje pitanja uporabom upitnih zamjenica (*who, whose, what, when, which, why, how, how many*) i odgovaranje na pitanja izricanjem razloga (*Why...? - Because...*)
- uporaba zamjenice *there* uz glagol *to be* (*There is/are*)
- uporaba pokazne zamjenice *this/these* i *that/those*

Pridjevi

- izražavanje pripadanja uz pomoć posvojnih pridjeva (*my, your, his, her, our, their*)
- stupnjevanje jednosložnih i višesložnih pridjeva i nepravilna komparacija pridjeva *good* i *bad*

Prilozi

- prilozi mjesta, vremena i učestalosti (*here, there, today, now, usually, always, sometimes*)

Prijedlozi

- pravilna uporaba prijedloga za mjesto (*on, in, into, under, behind, in front of, at, to, between*)

Brojevi

- glavni brojevi 1 - 100
- redni brojevi 1 - 100

Član

- neodređeni član *a / an*

Na razini prepoznavanja

- globalna uporaba određenog člana *the*
- *would* za izricanje želja i planova u budućnost
- izražavanje rezultata neke radnje (*present perfect simple*)
- neki znakovi fonetske transkripcije

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura; predstavljanje sebe, članova uže i šire obitelji i prijatelja; opisivanje tjelesnih i karakternih osobina; imenovanje zanimanja; imenovanje školskih predmeta u 5. razredu osnovne škole; izražavanje svidanja i nesvidanja te stava prema nečemu; opisivanje načina provođenja slobodnog vremena; imenovanje i opisivanje odjeće; opisivanje svoga doma i onoga što ga okružuje; snalaženje u prostoru; izražavanje pripadnosti; izražavanje količine; izražavanje vremena; postavljanje pitanja; odgovaranje na pitanja; izražavanje zahtjeva, naredbe i molbe; imenovanje i opisivanje biljaka i životinja; čestitanje blagdana i rođendana.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. pozdravljanje; uljudno ophođenje; oslovljavanje; čestitanje blagdana i rođendana; neke aktivnosti vezane uz

blagdane; imena vršnjaka u zemlji/zemljama jezika cilja; neka tipična prezimena; neka jela i prehrambene navike; odijevanje; prometna sredstva i ponašanje u prometu; športske aktivnosti i igre; neke osnovne informacije o zemlji/zemljama čiji se jezik uči (npr. naziv zemlje i glavni grad, naziv neke regije/rijeke/planine i sl.). U pristupu kulturološkim i odgojnim sadržajima vodi se računa o kontrastivnom pristupu i usporedbi odgovarajućih sadržaja u domaćoj kulturi i kulturi zemalja engleskog govornog područja.

Dječja književnost: na nastavi obraditi nekoliko tradicionalnih pučkih pjesmica i nekoliko kratkih autorskih pjesmica, uvoditi zagonetke, brzalice, rap i jazz chants. Obraditi jednu slikovnicu u kojoj slika i tekst ravnopravno sudjeluju u prezentaciji priče. Obraditi još najmanje jednu tradicionalnu priču ili bajku.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- razumijevanje i reagiranje na naputke i naredbe na engleskom jeziku
- povezivanje vizualnog (slikovnog) i zvučnog jezičnog sadržaja
- razumijevanje jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja; razumijevanje osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje kratkoga teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika i uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina engleskog jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovkanih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost raspoznavanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskog jezika prema zvučnom uzorku
- sposobnost pravilne reprodukcije govorenih i snimljenih akustičkih uzoraka izoliranih riječi, rečenica, brojalica i pjesmica vezanih uz predložene jezične sadržaje i situacije
- spelling (slovo po slovo)
- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova engleskoga jezika
- reproduciranje kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom
- reproduciranje govorenih ili snimljenih zvučnih modela
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru elementarnih jezičnih funkcija
- sposobnost postavljanja i odgovaranja na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- samostalno vođenje kratkih dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramtizacijama
- sposobnost korištenja jednostavnih rečenica za opisivanje osoba, predmeta i situacija
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnih kartica i sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- sudjelovanje u kraćim dramtizacijama / dijalozima uz predložene jezične sadržaje
- iznošenje rezultata skupnog ili individualnog rada npr. postera na neku od obrađenih tema
-

ČITANJE

- uočavanje razlika između grafije i izgovora učestalih riječi
- sposobnost čitanja rečenica, dijaloga i kraćeg teksta nakon odslušanih zvučnih uzoraka
- sposobnost prepoznavanja i razumijevanja poznatih imena, riječi i jednostavnih rečenica u jednostavnim pisanim uputama
- sposobnost razumijevanja i čitanja jednostavnih tekstova o poznatim sadržajima i opisa popraćenih vizualnim sadržajima
- sposobnost razumijevanja i čitanja jednostavnih poruka s razglednica i jednostavnih obavijesti u svakodnevnim situacijama
- postupno svladavanje rečenične intonacije

PISANJE

- sposobnost pisanja jednostavnih rečenica, čestitki za blagdane, kratkih poruka na razglednicama, osobnih podataka na obrascima
- sposobnost pisanja kratkih, jednostavnih tekstova o sebi i izmišljenim osobama, mjestu gdje žive i što rade
- popunjavanje teksta riječima koje nedostaju prema uzorku i pisanje kraćih rečenica
- pismeno odgovaranje na jednostavna pitanja

- povezivanje pomiješanih dijelova kratkog teksta u smislenu cjelinu
- pisanje vođenih kratkih opisa u okviru prethodno usvojenih sadržaja

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama unutar civilizacijskih dosegâ: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, blagdanski običaji, stanovanje, provođenje slobodnog vremena i praznika i sl.)

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednog bilježenja; korištenje vizualnih elemenata radi memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje, zaokruživanje i sl.); korištenje ilustracijama kao pomoćnoga sredstva za razumijevanje sadržaja teksta; vođenje vlastitog rječnika; usustavljanje riječi po tematskim područjima; korištenje popisa riječi u udžbeniku i dvojezičnih, a postupno i jednojezičnih rječnika; uočavanje i pronalaženje pravilnosti i analogija; korištenje mogućnosti masovnih medija u funkciji učenja stranog jezika; korištenje računala, elektroničke pošte i interneta u učenju stranoga jezika; prezentacija rezultata individualnoga i skupnoga rada npr. postera o nekoj od obrađenih tema; razvoj samostalnog i suradničkoga učenja; razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj sposobnosti samovrednovanja, samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio); međusobnog vrednovanja učenika; samostalno zaključivanje.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu, igrom, dramatizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Ipak postupno se uspostavlja ravnoteža između svih jezičnih vještina. Učenici sadržaje usvajaju mehanički (reprodukcijom), ali nužno je osigurati i provjeriti pravilno razumijevanje značenja poruke uključujući kulturološke, odgojne i socijalizirajuće elemente. Uvode se prema potrebi i usporedbe između hrvatskog i engleskog jezika. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se zorna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, lutke i dr.). Polazi se od onoga što je učeniku već poznato iz engleskog jezika i drugih predmeta.

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Jezične se strukture uvode globalno, ali učenike se postupno upućuje na pojedine pravilnosti i analogije, te uvodi u osnove metajezika. Jezični sadržaji se ciklički ponavljaju u svrhu osiguranja memorizacije i to na što je moguće više načina (apelirajući na različite kanale percepcije), a novi sadržaji povezuju se s usvojenim. Jezični se sadržaji po potrebi mogu pojasniti na materinskom jeziku.

Artikulacija sata: što raznolikije aktivnosti koje ne bi trebale trajati duže od 10 do 15 minuta.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad (kad god je to moguće, potrebno je dati prednost onim oblicima rada koji stavljaju samoga učenika u centar procesa učenja: rad u paru, više manjih skupina i sl.).

Organizacija prostora: klupe treba postaviti na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt tako da dobro čuju što se govori i prostorno najudaljeniji učenici (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.) Didaktičke bi aktivnosti po mogućnosti trebale uključivati elemente igre.

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni poticaj (npr. pokretom li crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima, TPR (metoda odgovora pokretima cijelog tijela);
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, figurica i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti rječnika i struktura;
- čitanje na osnovi zvučnog modela;
- prepričavanje uz likovni predložak;
- kratki jednostavni pismeni radovi;
- didaktičke igre: bingo, memory, igre pogađanja, sakrivanje i traženje, pričam ti priču, pokvareni telefon i dr.

SEDMI RAZRED **(TREĆA GODINA UČENJA)**

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Ja, moja obitelji i prijatelji -razgovaranje o sebi, obitelji, prijateljima, njihovim osobinama, izgledu; opis mjesta u kojem živimo: grad, selo, mjesto, regija, jezik kojim govorim; opis svoga doma, ulice, trgovina, kina, kazališta, muzeja, športskih objekata i sl.; izricanje svakodnevnih radnji i obveza

Izričaji i strukture: *to be, have got. There is / there are. He is drinking his tea. I always / sometimes / never go to bed at 10 p.m. I usually wear my jeans but today I'm wearing a dress. This is my room, not hers. Must / have to: We must do our homework. He has to work hard.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Izricanje sadašnjosti prezentom, Vrste zamjenica)

2. Zdrav život i okoliš -proširivanje vokabulara o zdravoj hrani, tijelu, raspravljanje o zdravoj hrani i zdravome životu, ekologiji i zaštiti okoliša

Izričaji i strukture: *We must protect the environment/stop pollution/recycle paper, glass and plastic bottles. I'm going to cook lunch tomorrow. /She is going to visit her friends. In 50 years we will have no water. tomorrow, next year,... Can I go out? No, you can't. Can we surf the Internet now? -No, you can't. I like playing football.*

Korelacija: Priroda (Živa bića, stanište i životni uvjeti, Korist od šuma, onečišćenje i zaštita), Geografija (Stanovništvo i gospodarstvo, Onečišćenje i zaštita okoliša), Hrvatski jezik (Izricanje budućnosti futurum, Glagolski pridjevi i glagolska imenica)

3. Zanimanja -imenovanje zanimanja, vrste poslova, prostor u kojem se posao obavlja

Izričaji i strukture: *good/better/the best bad/worse/the worst much/many-more-the most. He is a postman. -He works at the post office/ He delivers letters. My mum is a nurse. She works in a hospital.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Stupnjevanje pridjeva)

4. Hrana -kupovanje namirnica

u trgovini/na zračnici, imenovanje i razlikovanje namirnica, izricanje količine i cijene, izražavanje ukusa, glavni brojevi od 1 do 1000

Izričaji i strukture: *some, any, much, many. Have you got any/some milk? -Yes, we have some. Are there any flowers? - No, there aren't any. Yes, there are some. How much money/sugar/tea..? How many apples/cars/people...?*

Korelacija: Hrvatski jezik (Vrste zamjenica), Priroda (Živa bića, stanište i životni uvjeti, Biljke i životinje u različitim staništima)

5. Zemlje engleskoga govornog područja - SAD, Kanada, Australija, Novi Zeland - upoznavanje kulture i civilizacije te znamenitih osoba

Izričaji i strukture: *He was a famous doctor. She played tennis last weekend. We went home after school yesterday, but she didn't. When did they arrive in London? On July 15, on Monday, at school, in May, at five o'clock, in the afternoon.*

Korelacija: Zemljopis (Prirodno- geografska obilježja Amerike, Stanovništvo i gospodarstvo Amerike, SAD i Kanada, Australija), Povijest (Velika zemljopisna otkrića), Hrvatski jezik (Izricanje prošlosti perfektom)

6. Slobodno vrijeme -usvajanje riječi i izraza vezanih uz medije, šport, praznike i putovanja, pomoć u kući, preporučavanje doživljaja i iskustava

Izričaji i strukture: *Have you finished your work? I've done my homework. Must / have to: They must do their homework. Then they can play on the computer or read comics. Where were you last summer? I was in Italy. I visited Rome and Venice. Next summer I am going to visit the USA.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Sažeto preporučavanje, Izricanje prošlosti perfektom)

7. Blagdani -upoznavanje nekih blagdanih običaja, pjesama, jela, igara i plesova naroda engleskoga govornog područja

Izričaji i strukture: *Ponavljanje već usvojenih struktura. Uvođenje novih struktura ovisno o prigodnim materijalima i pojedinom blagdanu*

Korelacija: Povijest (Reformacija i katolička obnova), Katolički vjeronauk (Živjeti u ritmu liturgijske godine - vrijeme kroz godinu), Glazbena kultura (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe)

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se po izboru nastavnika i prema interesima učenika prigodne recitacije i pjesmice, izrađuju se tematski panoji, poster

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNAJANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja 3. godine učenja na kraju 7. razreda osnovne škole učenici bi trebali usvojiti i samostalno koristiti oko 320 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja do 440. Predviđa se aktivno usvajanje oko 7 -9 novih leksičkih jedinica po satu novog gradiva. Leksičke jedinice treba neprestano ponavljati i ciklički proširivati prema tematskim sadržajima i interesima učenika.

Razgovaranje o sebi, svojoj obitelji, prijateljima; opisivanje karakternih osobina i izgleda osoba; opis svoga grada ili mjesta, predstavljanje svoga kraja i jezika kojim govorimo, opisivanje svoga doma; proširivanje rječnika o zdravoj hrani, zdravom tijelu, zagađenju i zaštiti okoliša; opisivanje svakodnevnih obveza u kući, školi, komunikacija s drugim osobama iz neposredne okoline (u trgovini, pošti i sl.); glavni i redni brojevi od 1 do 1000; usvajanje i proširivanje vokabulara vezanoga uz medije, šport, putovanja, prepričavanje svojih iskustava; proširivanje izražavanja i opisivanja kalendarskoga vremena i atmosferskoga vremena; ponavljanje i proširivanje vokabulara o odjeći; upoznavanje kulture i civilizacije zemalja engleskoga govornog područja, znamenitih osoba i usporedba s Bosnom i Hercegovinom, te znamenitim osobama iz Bosne i Hercegovine; otkrivanje nekih novih osobina proslava blagdana u zemljama engleskoga govornog područja, običaja, pjesama, tipičnih blagdanskih jela i sl.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke strukture učenici usvajaju u predloženim jezičnim strukturama. Na kraju 7. razreda od učenika se očekuje znanje sljedećih struktura:

Glagoli

- glagoli *to be* i *to have/have got*
- *there is / are*
- *present simple* (potvrđni, upitni i niječni oblik)
- *present continuous* (potvrđni, upitni i niječni oblik)
- *simple future* za buduće radnje
- *would* za izricanje želja i planova u budućnosti - *present simple* u odnosu na *present continuous*
- planirana buduća radnja uz pomoć *going to future* (potvrđni, upitni i niječni oblik)
- traženje dopuštenja uz pomoć glagola *can* (upitni i niječni oblik, kratki odgovori na pitanja)
- *past simple* pravilnih i neki nepravilnih glagola
- izricanje obveze uz pomoć *must / have to*

Imenice

- tvorba množine imenica
- brojive i nebrojive imenice
- neodređena količina uz pomoć *a lot of, some, any, much, many*
- razlika između *How much ?* i *How many ?* u odnosu na brojive i nebrojive imenice

Zamjenice

- posvojne zamjenice (*mine, yours*)
- ponavljanje pokaznih zamjenica *this/these, that/those*

Pridjevi

- komparacija pridjeva (jednosložni, višesložni i nepravilni pridjevi *good, bad, many, much*)

Prilozi

- prilozi učestalosti i njihovo mjesto u rečenici
- prilozi i priložne oznake vremena

Prijedlozi

- prijedlozi za mjesto i vrijeme

Brojevi

- glavni i redni brojevi od 1 do 1000

Član

- neodređeni član *a/an* i određeni član *the*

Na razini prepoznavanja

- *present perfect simple* za izricanje ishoda radnje
- *simple future* za izricanje predviđanja
- *phrasal verbs*
- neke uporabe glagolske imenice (gerund): *I like swimming in the sea*

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura; pričanje o sebi i drugima; opisivanje predmeta, osoba i situacija; postavljanje pitanja; snalaženje u prostoru i vremenu; uljudno ophođenje; izricanje sklonosti i potreba; izražavanje stava; prepričavanje prošlih događaja; izricanje radnji koje se upravo događaju; izricanje radnji koje se ponavljaju; traženje i davanje informacija; izricanje budućih radnji; izricanje radnji koje su upravo završile; uspoređivanje predmeta i osoba; čestitanje blagdana, rođendana i sl., pisanje čestitki, poruka i pisama.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji su integrirani u predviđena tematska područja kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanja, razne informacije o blagdanskim i drugim običajima, pjesme, igre, plesovi, dnevne obveze vršnjaka, raspored sati, slobodno vrijeme, odijevanje, način stanovanja, informacije o zemljama, glavnim gradovima, nekim poznatim spomenicima, umjetninama, muzejima, galerijama, izletištima, nacionalnim parkovima, poznatim povijesnim osobama iz područja književnosti, likovne, glazbene kulture te ostalim običajima vezanim uz svakodnevni život. U pristupu kulturološkim i odgojnim sadržajima vodi se računa o kontrastivnom pristupu i uporabi odgovarajućih sadržaja u domaćoj kulturi, kulturi zemalja engleskoga govornog područja i razvija pozitivni odnos prema svojoj kulturi i kulturama jezika cilja.

Dječja književnost: na nastavi obraditi nekoliko tradicionalnih pučkih pjesmica i nekoliko kratkih autorskih pjesmica, uvoditi zagonetke, brzalice, rap, jazz chants i proverbijalne izraze. Obraditi najmanje jednu slikovnicu s nepoznatom pričom i jednu kratku priču, basnu, narodnu priču ili sl. koju pojedini učenici nakon obrade mogu samostalno pročitati.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- raspoznavanje i razumijevanje fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- razumijevanje pažljivo artikuliranoga govora
- razumijevanje i izvršavanja uputa i naredbi
- povezivanje vizualnoga i auditivnog jezičnog sadržaja
- razumijevanje izjavnih, niječnih i upitnih rečenica, razumijevanje osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika i uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina engleskoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovkanih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova engleskoga jezika
- reproduciranje rečenične intonacije
- reproduciranje zvučnih modela
- spelling (izgovor slova abecede)
- pravilna reprodukcija govorenih ili snimljenih zvučnih modela
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- sposobnost pamćenja i reproduciranja sadržaja obrađene cjeline
- sposobnost opisivanja osoba, predmeta, situacija
- sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- povezivanje elemenata priče, dijaloga, razgovora u smislenu cjelinu
- iznošenje rezultata skupnoga ili individualnog rada (postera, teksta, i sl.)
- sposobnost prepričavanja slijeda događaja uz likovne poticaje
- sposobnost odgovaranja i postavljanja pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje dijaloga u kojim učenici samostalno mijenjaju pojedine dijelove
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama / dijalozima uz predložene jezične sadržaje

ČITANJE

- sposobnost čitanja tekstova i dijaloga nakon odslušanoga zvučnog uzorka
- sposobnost razumijevanja i čitanja tekstova o poznatim sadržajima i opisa popraćenih vizualnim sadržajima
- sposobnost razumijevanja i čitanja tekstova s razglednica, kraćih pisama, obavijesti u svakodnevnim situacijama

- tiho i glasno čitanje tekstova prethodno obrađenih struktura i rječnika
- svladavanje rečenične intonacije
- samostalno čitanje fonetskih simbola u rječniku
- samostalno odgovaranje na zadana pitanja i rješavanje zadataka nakon pročitanoa teksta

PISANJE

- pisanje diktata nakon prethodno obrađenih sadržaja
- uočavanje razlika između grafije i izgovora i razlike pravopisa hrvatskoga i engleskog jezika
- pisanje riječi po zvučnom modelu -slovnih slova abecede
- pisanje čestitki, poruka na razglednicama, kratkih pisama, osobnih podataka na obrascima
- sposobnost pisanja o sebi, drugima, mjestu življenja i rada, školovanja
- popunjavanja tekstova riječima koje nedostaju
- sposobnost povezivanja elemenata predloženoga teksta i pismeno odgovaranje na pitanja
- povezivanje izmiješanih rečenica, dijaloga, kraćih tekstova u smislenu cjelinu
- samostalno pisanje kraćih opisa u okviru prethodno obrađenih sadržaja
- ispunjavanje obrasca s osobnim podacima
- samostalno pisanje ispita znanja na temelju uvježbanih sadržaja
- samostalno i zajedničko osmišljanje tekstova i grafičkih rješenja namijenjenih razrednom panou

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturnim razlikama unutar civilizacijskih dosega: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije premdrugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, blagdanski običaji, stanovanje, provođenje slobodnog vremena), otklanjanje predrasuda i stereotipa, nenasilno rješavanje sukoba i sl.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednoga bilježenja, pisanje bilježaka i natuknica radi boljeg pamćenja; korištenje; vizualnih elemenata u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje, uokvirivanje i sl.); vođenje vlastitoga rječnika; korištenje udžbeničkoga rječnika za pronalaženje značenja i načina pisanja riječi; uočavanje i pronalaženje pravilnosti i analogija; razvijanje kognitivnih i metakognitivnih strategija pri rješavanju zadataka (npr. predviđanje sadržaja teksta na osnovi naslova, korištenje konteksta radi lakšega razumijevanja, analiza, sažimanje i dr.); primjena tehnika memoriranja (npr. mnemotehnike, rime, anagrami, sinonimi, antonimi i dr.); korištenje novih medija u učenju stranoga jezika; prezentacija rezultata individualnoga i skupnog rada npr. postera o nekoj od obrađenih tema; razvoj samostalnoga i suradničkog učenja; razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj samovrednovanja, samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio) i međusobnoga vrednovanja učenika.

DIDAKTIČKO METODIČKE UPUTE

U nastavi se nastoji uspostaviti ravnoteža između svih četiriju jezičnih vještina. Učenici usvajaju sadržaje s razumijevanjem poruke uključujući i kulturološke, odgojne i socijalizirajuće sadržaje. Uvode se prema potrebi i usporedbe između hrvatskoga i engleskog jezika. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se vizualna sredstva, metoda demonstracije i zvučni predlošci. Polazi se od onoga što je učeniku već poznato iz engleskoga jezika i drugih školskih predmeta.

Nove jezične strukture se uvode na osnovi već obrađenoga rječnika. Jezični sadržaji se ciklički ponavljaju a novi se sadržaji povezuju s ranije usvojenima. Jezični se sadržaji mogu prema potrebi pojasniti na materinskom jeziku.

Artikulacija sata: aktivnosti i njihov tempo trebale bi se izmjenjivati, a svaka aktivnost ne bi trebala trajati duže od 12 do 15 minuta.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, rad u skupinama, individualni rad, cijeli razred.

Organizacija prostora: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i dobru čujnost (više klupa skupa, U-oblik i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- verbalne i neverbalne reakcije na govornu stimulaciju;
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica i dr.;
- sudjelovanje u dijalozima, dramskim prikazima kao potvrda usvojenosti rječnika i struktura;
- čitanje uz zvučni model;
- pismeni radovi -kraći vođeni i samostalni sastavci (oko 100 riječi);
- didaktičke igre primjerene dobi i interesima učenika.

OSMI RAZRED (ČETVRTA GODINA UČENJA)

TEMATSKJE CJELINE I TEME

1. Obitelj i prijatelji -ponavljanje i proširivanje riječi i izraza za predstavljane i opis obitelji i prijatelja, razgovaranje o problemima mladih u modernom svijetu, o sukobu naraštaja, problemima u razredu, školi, među prijateljima

Izričaji i strukture: *My daughter never talks to me. My mother cooks dinner every day but today we are going to a restaurant. When I was a teenager I had an accident. I didn't get hurt. I had to call my brother to pick me up at my home because my leg hurt badly. Who opened the window? What happened four days ago? He is more intelligent than his friend. This is the best film I have seen.*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Upoznajmo i izgradimo vlastitu osobnost, Pravila za život u ljubavi i slobodi), Hrvatski jezik (Priložne oznake, Jednostavna rečenica, Složena rečenica)

2. Zdrav život i okoliš -ponavljanje i proširivanje rječnika na temu zdravoga života, razgovor o zaštiti okoliša, ugroženim biljnim i životinjskim vrstama u Hrvatskoj i svijetu; prijedlozi kako pomoći ugroženim vrstama

Izričaji i strukture: *Endangered species live all over the world. The wolf and the brown bear live in the forests of Croatia. What can we do to protect them?*

Korelacija: Biologija (Pojava života na zemlji, Evolucija) Zemljopis (Klima i biljni pokrov, Stanovništvo, Gospodarstvo Europe)

3. Slobodno vrijeme i kako ga provodimo -ponavljanje i proširivanje rječnika vezanog uz slobodno vrijeme, razgovaranje o TV programu, odlasku u kino, vrstama filmova, slušanju glazbe, vrstama glazbe, športovima, čitanju knjiga i književnosti

Izričaji i strukture: *can/could/be able to: I can see the waves crashing on the beach. We'll be able to talk to people from other planets. I could sing but I couldn't play a musical instrument. Girl's room, girls' room, children's room. My favourite film/movie is.../I saw it last week... I often listen to classical music. I have never seen such a good movie.*

Korelacija: Biologija (Pojava života na zemlji, Evolucija), Zemljopis (Klima i biljni pokrov, Stanovništvo, Gospodarstvo Europe)

4. Doživljaji i mašta -pričanje o vlastitim doživljajima i pustolovinama i o likovima iz mašte, čitanje i/ili slušanje ulomaka iz priča ili romana za djecu i omladinu

Izričaji i strukture: *Tourists will stay in hotels on the moon. Some people won't like the moon. We are going to travel by rocket in the future. It was raining heavily the whole day yesterday. Milly was watching television when she heard a loud crash. While I was cooking, my friend was watching TV.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Pripovijedanje -usmeno i pisano)

5. Zemlje engleskoga govornog područja -obrada tema vezanih uz kulturu i civilizaciju zemalja engleskoga govornog područja, usporedba s Hrvatskom.

Izričaji i strukture: *(since and for) I have known him for 3 years. I have known him since 2001. (already and yet) She has already finished her homework. I haven't finished yet. Have you visited Australia? - No, but we flew to New York last spring. The USA, the Sava, the Adriatic Sea. Anybody, something, nowhere There's something in your hair. Have you seen anybody in the building?*

Korelacija: Povijest (Europa na vrhuncu moći, Svijet u doba europske dominacije u 19. st., Svijet i naša zemlja u osvit modernoga doba), Zemljopis (Države Zapadne Europe -Ujedinjeno Kraljevstvo), Hrvatski jezik (Pisanje neodređenih zamjenica)

6. Blagdani i običaji - obilježavanje blagdana Božića i Uskrsa - uz rad na prigodnim tekstovima i pjesmama - uspoređivanje raznih običaja vezanih za proslavu Nove godine

Izričaji i strukture: *Ponavljanje već usvojenih struktura. Uvođenje novih struktura ovisno o prigodnim materijalima i pojedinom blagdanu*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu -božićni i uskrsni ciklus), Likovna kultura, Glazbena kultura (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe)

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se po izboru nastavnika i prema interesima učenika prigodne recitacije i pjesmice, izrađuju se tematski panoi, posteri

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja 4. godine učenja u 8. razredu osnovne škole učenici bi trebali aktivno upotrebljavati oko 460 leksičkih jedinica a razumjeti oko 600 leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od 8 do 10 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja. Semantička područja:

Predstavljanje sebe, predstavljanje i opis prijatelja i članova uže i šire obitelji, razgovor o problemima mladih u suvremenom svijetu i problemu sukoba generacija, razgovor o zdravom načinu života, ekološke teme o ugroženosti biljnih i životinjskih vrsta i zagađenju okoliša i kako pomoći, razgovor o stanovanju, zanimanjima i poslovima, razgovor o slobodnom vremenu -odlasku u kino (vrste filmova), slušanju glazbe (vrste glazbe), športu i literaturi, prepričavanje i razgovor o vlastitim doživljajima, upoznavanje zemalja engleskoga govornog područja, znamenitosti, način života, školovanje, običaji i usporedba sa svojom domovinom, blagdani i proslave.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture tumače eksplicitno, najčešće induktivnim putem. Na kraju 8. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Glagoli

- *present continuous* - upitni, niječni i potvrdni oblik
- *present simple* -upitni, niječni i potvrdni oblik
- *past simple* pravilnih i nepravilnih glagola
- trajanje radnje u prošlosti -*past continuous* (potvrdni, upitni i niječni oblik)
- razlikovanje upotrebe *past simple* i *past continuous* -izricanje trajanja jedne ili više istodobnih radnji u prošlosti i trajanja jedne radnje prekinute drugom radnjom
- buduća radnja i predviđanje sa *simple future*
- planovi u budućnosti - *going to future*
- radnja u *present perfectu* (potvrdni, niječni i upitni oblik)
- uporaba modalnog glagola *have to* + infinitive za izricanje obveze u sadašnjosti i prošlosti
- uporaba modalnoga glagola *can/ be able to* za izricanje sposobnosti u sadašnjosti, budućnosti i prošlosti
- *phrasal verbs*

Imenice

- razlikovanje i uporaba jednine i množine imenica -pravilne i nepravilne množine
- proširivanje znanja o brojivim i nebrojivim imenicama
- posvojni genitiv u jednini i množini

Zamjenice

- pravilna uporaba osobnih zamjenica (subjekt /objekt)
- odnosne zamjenice (*who, which, that* i *whose*)

Pridjevi

- proširivanje komparacije pridjeva s novim primjerima

Brojevi

- ponavljanje glavnih i rednih brojeva od 1 do 1.000

Član

- neodređeni član *a/an*
- uporaba člana uz gradivne imenice, vlastita imena i zemljopisne pojmove

Rečenica

- subjektna i objektna pitanja s *who* i *what*

Na razini prepoznavanja

- odnosne rečenice
- neodređene zamjenice -*anybody, something, nowhere*, itd.
- povratne zamjenice
- glagolske imenice

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: predstavljanje sebe, članova uže i šire obitelji i prijatelja; izražavanje srodnosti / pripadanja; izražavanje problema mlade generacije; izražavanje problema vezanih na odnos s roditeljima; izražavanje problema među vršnjacima u razredu i u životu; izražavanje stavova i mišljenja; izražavanje ideja kako pomoći da se sačuva okoliš; imenovanje i opisivanje aktivnosti u slobodno vrijeme;

prepričavanje vlastitih doživljaja iz prošlosti; planovi za budućnost; predviđanja za budućnost; davanje savjeta; čestitanje blagdana, rođendana, pisanje pisama prijateljima.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. pozdravljanje; uljudno ophođenje; oslovljavanje; čestitanje blagdana; neke aktivnosti vezane uz blagdane; imena vršnjaka u zemlji / zemljama engleskog govornog područja, neka tipična prezimena, nazivi ulica i trgova, raspored dnevnih i tjednih aktivnosti, provođenje slobodnog vremena i praznika, način stanovanja, kupovanje živežnih namirnica. Učenici se upoznaju s poviješću zemalja engleskog govornog područja, velikim gradovima i njihovim zanimljivostima i kulturnim spomenicima, pojedinim dijelovima zemalja i običajima ljudi. Kroz tematske jedinice susreću se s piscima i autorima koji dolaze iz zemalja engleskog govornog područja, te s njihovim književnim djelima i likovima. U pristupu kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o kontrastivnom pristupu i usporedbi odgovarajućih sadržaja u domaćoj kulturi s kulturama jezika cilja i drugim kulturama uopće.

Književnost za djecu i mlade: obraditi nekoliko autorskih pjesmica ili tradicionalnih pjesmica, uključujući zagonetke, brzalice, rap, jazz chants i proverbijalne izraze; pročitati najmanje dvije kratke priče od kojih jedna može biti strip. Obraditi jednu nepoznatu priču ili kratku priču, basnu, narodnu priču ili sl. koju pojedini učenici mogu samostalno pročitati.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- sposobnost raspoznavanja i razumijevanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- sposobnost razumijevanja pažljivo artikuliranoga govora
- sposobnost razumijevanja i izvršavanja jednostavnijih uputa i naredbi
- sposobnost povezivanja vizualnog i zvučnog jezičnog sadržaja
- razumijevanje izjavnih, niječnih i upitnih rečenica, razumijevanje osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje kraćega teksta poznate tematike
- razumijevanje slovkanih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova engleskoga jezika
- sposobnost raspoznavanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- sposobnost pravilne reprodukcije govorenih ili snimljenih akustičkih modela
- sloknanje (izgovor slova abecede)
- sposobnost pamćenja i reproduciranja sadržaja obrađene cjeline
- sposobnost opisivanja osoba, predmeta, situacija
- sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- povezivanje elemenata priče, dijaloga, razgovora u smislenu cjelinu
- iznošenje rezultata skupnoga ili individualnog rada (postera, teksta i sl.)
- prepričavanje uz likovne poticaje, prepričavanje slijeda događaja
- prepričavanje pročitanaoga i obrađenog teksta
- prepričavanje događaja iz osobnog iskustva
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- sposobnost odgovaranja i postavljanja pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine dijelove
- samostalno vođenje dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama i igranju uloga

ČITANJE

- sposobnost razumijevanja i čitanja pisanih uputa
- sposobnost čitanja tekstova i dijaloga nakon odslušanoga zvučnog uzorka
- sposobnost razumijevanja i čitanja tekstova o poznatim sadržajima i opisa popraćenih vizualnim sadržajima
- sposobnost razumijevanja i čitanja tekstova s razglednica, pisama, obavijesti u svakodnevnim situacijama
- tiho i glasno čitanje tekstova prethodno obrađenih struktura i rječnika

- svladavanje rečenične intonacije
- čitanje fonetskih simbola u rječniku

PISANJE

- uočavanje razlika između grafije i izgovora i razlike pravopisa hrvatskoga i engleskog jezika
- pisanje riječi po zvučnom modelu -slovnih slova abecede
- pisanje kraćih diktata
- sposobnost pisanja prema uzorku
- pisanje čestitki, poruka na razglednicama, kraćih pisama, osobnih podataka na obrascima
- sposobnost pisanja o sebi i drugima, opisa mjestu življenja i rada, školovanja
- nadopunjavanje tekstova riječima koje nedostaju
- sposobnost povezivanja elemenata predloženoga teksta i pismeno odgovaranje na pitanja
- povezivanje izmiješanih rečenica, dijaloga i kraćih tekstova u smislenu cjelinu
- samostalno pisanje kraćih opisa u okviru prethodno obrađenih sadržaja
- samostalno pisanje vođenih sastavaka
- ispunjavanje obrasca s osobnim podacima
- samostalno pisanje ispita znanja na temelju uvježbanih sadržaja
- samostalna i zajednička izrada tematskih postera

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturnim razlikama unutar civilizacijskih dosegâ: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških različitosti kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnova za razvijanje tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, blagdanski običaji, stanovanje, provođenje slobodnog vremena i sl.)

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednoga bilježenja, pisanje bilježaka i natuknica radi boljeg pamćenja; korištenje; vizualnih elemenata u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje, uokvirivanje i sl.); vođenje vlastitoga rječnika; korištenje udžbeničkoga rječnika za pronalaženje značenja i načina pisanja riječi; uočavanje i pronalaženje pravilnosti i analogija; razvijanje kognitivnih i metakognitivnih strategija pri rješavanju zadataka (npr. predviđanje sadržaja teksta na osnovi naslova, korištenje konteksta radi lakšega razumijevanja, analiza, sažimanje i dr.); primjena tehnika memoriranja (npr. mnemotehnike, rime, anagrami, sinonimi, antonimi i dr.); korištenje novih medija u učenju stranoga jezika; prezentacija rezultata individualnoga i skupnog rada npr. postera o nekoj od obrađenih tema; razvoj samostalnoga i suradničkoga učenja; razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj samovrednovanja, samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio) i međusobnoga vrednovanja učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Rad na usmenom iskazu treba povezati sa situacijom u razredu, dramatizacijom, pjesmom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Potrebno je kod usvojenih sadržaja provjeriti pravilno razumijevanje značenja poruke uključujući i kulturološke, odgojne i socijalizirajuće elemente. Uvode se, prema potrebi i jezičnoj strukturi, usporedbe između hrvatskoga i engleskog jezika. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se zorna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, kretnje, lutke i dr.).

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Jezične se strukture objašnjavaju detaljno (tvorba i uporaba- po potrebi uz objašnjenje na hrvatskom jeziku). Jezični se sadržaji moraju ponavljati na što više različitih načina da bi ih učenici brže i lakše memorirali. Prethodno obrađeni sadržaji povezuju se s novim sadržajima.

Artikulacija sata: što raznolikije aktivnosti koje u načelu ne bi trebale trajati duže od 15 minuta.

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad.

Organizacija prostora: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt dobru čujnost (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenta uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni poticaj (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, figurica i dr.;
- sudjelovanje u dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija za utvrđivanje rječnika i struktura;
- jednostavni pismeni radovi.

DEVETI RAZRED (PETA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Čovjek u obiteljskom i društvenom krugu -problemi mladih, razgovaranje o neprihvatljivom ponašanju mladih, npr. na sportskim priredbama, ulici, nasilje među školskom djecom, problemi vezani uz odnos među naraštajima, odabir zanimanja i traženje zaposlenja, važnost učenja stranih jezika

Izričaji i strukture: *You should talk to your parents about the problem. I'm going to study at the university. I'll help you carry the bag.*

Korelacija: Biologija (Od rođenja do smrti), Katolički vjeronauk (Drama odrastanja, Suodgovornost za pravedan život u društvu, Izbor životnog zanimanja), Hrvatski jezik (Jezik -Nastajanje riječi, Jezično izražavanje - Različitost stilova: Razgovorni stil, Administrativno-poslovni stil-anketa, prijavnica, Životopis)

2. Mladi i njihovi interesi -provođenje slobodnoga vremena, mediji, glazba, čitanje, šport, kućni ljubimci, razgovaranje o izgledu i modi, statusnim simbolima, ljubavi i zaljubljivanju

Izričaji i strukture: - *present perfect i simple past: He has already read that book. She was at the theatre yesterday. You must take care of your pet. Today's fashion is much nicer than. . . my/mine, etc. This book is mine. news/information/advice*

Korelacija: Glazbena kultura (Glazbeno scenske vrste-opera, opereta, musical, balet - G.Gershwin-Porgy & Bess, A.L.Webber-Jesus Christ Superstar itd., Popularna glazba, Džez), Biologija (Mišići, Kost i veze među kostima), Katolički vjeronauk (Priateljstvo i ljubav, Rad i slobodno vrijeme)

3. Putovanja -planiranje putovanja, snalaženje u stranoj zemlji, izvještavanje o putovanju, pisanje kratkoga pisma ili razglednice, Hrvatska kao turističko odredište

Izričaji i strukture: *While I was sitting in the doubledecker a man with a bowler hat on got in. Where did you spend your winter holidays?- We went to Greece... Croatia has got the most beautiful coast in the world.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Jezično izražavanje -Različitost stilova: Pismo, Novinarski stil, Književnost -Putopis)

4. Svijet oko nas -razgovaranje o problemima u svijetu: glad, siromaštvo, rat, ekološki problemi, ugrožene vrste, razvoj tehnologije -računalo, internet, mobitel

Izričaji i strukture: *The natural habitats of many animals are destroyed by human activity. Many people die of starvation in Africa. My parents always tell me not to leave the light on.*

Korelacija: Povijest (Procesi dekolonizacije svijeta, Bosna i Hercegovina i svijet na početku trećeg tisućljeća, Terorizam, Globalizacija), Biologija (Zaštita organizma od bolesti, Ovisnosti), Tehnička kultura (Povezivanje na internet, Obrazovni sadržaji na Webu)

5. Zemlje engleskoga govornog područja i BiH -zemljopisna obilježja, događaji iz povijesti, kultura i civilizacija

Izričaji i strukture: *He likes coffee but he doesn't like tea. Columbus discovered America but it was named after Amerigo Vespucci.*

Korelacija: Zemljopis (Opća obilježja Bosne i Hercegovine), Povijest (Demokratski procesi između dva rata-politika SAD-a prema Europi, utjecaj američke kulture, Znanost i kultura u prvoj polovici 20. stoljeća u svijetu i u Bosni i Hercegovini)

6. Blagdani -opisivanje aktivnosti vezanih uz blagdane i uspoređivanje običaja s našim običajima u Bosni i Hercegovini

Izričaji i strukture: *Ponavljanje već usvojenih struktura. Uvođenje novih struktura ovisno o prigodnim materijalima i pojedinom blagdanu*

Korelacija: Glazbena kultura (Pjevanje), Katolički vjeronauk (Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu, božićni/uskršni ciklus)

IZBORNE TEME

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se po izboru nastavnika i prema interesima učenika prigodne recitacije i pjesmice, izrađuju se tematski panoji, posterji.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja 9. razreda učenici bi trebali aktivno koristiti 700 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja do 900. Planira se uvođenje 10 - 12 novih leksičkih jedinica po nastavnom satu uzimanja novoga gradiva. Leksičko se gradivo ciklički ponavlja i proširuje novim temama posebice iz područja kulture i civilizacije. Treba povećati broj autentičnih tekstova. Semantička područja:

Čovjek u obiteljskom i društvenom krugu (obitelj, prijatelji, mladež i odrasli i njihovi problemi, problemi vezani uz posao, traženje zaposlenja); svakidašnjica (zdravlje, stanovanje, briga za mlade, kako se zaštititi od zaraznih bolesti) slobodno vrijeme (mediji, glazba, čitanje, šport); putovanja (turizam, rad turističke agencije, planiranje putovanja, izvješća o putovanjima, turističko snalaženje u stranoj zemlji i s tim u vezi važnost engleskoga jezika kao svjetskoga jezika); svijet u kojem živimo/ problemi suvremenoga čovječanstva (siromaštvo, glad, ekološki problemi); teme iz kulture i civilizacije zemalja engleskoga govornog područja i BiH; blagdani.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatika se uvodi i uvježbava i na komunikacijskim uzorcima, ciklički se ponavlja i utvrđuje, a metajezik se koristi u okviru struktura propisanih programom. Gramatičke strukture se uspoređuju sa sličnima u hrvatskom jeziku. Na kraju 9. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Glagoli

- *present simple / continuous / perfect* (tvorba, oblici, uporaba)
- *past simple / continuous* (tvorba, oblici, uporaba)
- *simple future / going to future* za izricanje buduće radnje
- modalni glagoli: proširivanje znanja o uporabi i oblicima (*can / could, may / might, must / have to, shall / should, will / would*)
- *phrasal verbs*
- pasiv osnovnih glagolskih vremena (*simple present / past*) tvorba, oblici, uporaba

Imenice

- jednina i množina imenica -pravilnih i nepravilnih
- proširiti znanja o brojivim i nebrojivim imenicama
- glagolske imenice

Zamjenice

- osobne (u nominativu i akuzativu)
- odnosne (*who, which, that, whose*)
- povratne (*myself*)
- neodređene (*something, anybody*)
- posvojni pridjevi i posvojne zamjenice i razlike u obliku i uporabi

Pridjevi

- komparacija pridjeva -proširivanje znanja
- posvojni pridjevi i posvojne zamjenice i razlike u obliku i uporabi
- razlikovanje pridjeva od priloga u uporabi, tvorbi i mjestu u rečenici

Prilozi

- prilozi načina (tvorba i uporaba)
- prilozi mjesta, vremena, učestalosti i njihovo mjesto u rečenici
- razlikovanje pridjeve od priloga u uporabi, tvorbi i mjestu u rečenici

Brojevi

- čitanje datuma, godina, sportskih rezultata, pisanje i čitanje adresa, telefonskih brojeva isl.

Član

- neodređeni član a/an
- uporaba člana uz gradivne imenice, vlastita imena i zemljopisne pojmove

Rečenica

- neupravne molbe / zapovijedi
- redosljed riječi u rečenici (S -V -O)
- subjektivno i objektivno pitanje sa *who* i *what*

Na razini prepoznavanja

- vremenske rečenice
- *question tags*
- upravni i neupravni govor s glagolom u glavnoj rečenici u *present tenses*

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: razgovaranje o problemima vezanim uz odnos među generacijama prepričavanje osobnih doživljaja i iskustava; raspravljanje o problemima vezanim uz izbor

zanimanja i traženje zaposlenja; razgovaranje o važnosti znanja stranih jezika s ciljem razvijanja tolerancije i empatije u odnosu na druge narode i kulture; razgovaranje o običajima povezanim uz blagdane, elementima kulture i civilizacije, povijesti, znamenitim osobama i sl. zemalja engleskoga govornog područja i usporedba s Bosnom i Hercegovinom; razgovaranje o razlikama, prednostima i nedostacima života na selu / u gradu; izvješće o putovanju; snalaženje u stranoj zemlji kao turist; razgovaranje i izražavanje stavova o ekološkim problemima i ugroženim vrstama; razgovaranje o načinu korištenju slobodnoga vremena; razgovaranje o očekivanjima i planovima za budućnost; razgovaranje o svojim interesima i hobijima i ponašanju mladih u vezi s tim; izražavanje molba, zahtijeva, zahvala, želja; izražavanje slaganja i neslaganja; izražavanje obveza i dužnosti.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja kao npr. pozdravljanje; pristojno ophođenje; oslovljavanje; čestitanje blagdana; običaji vezani uz blagdane; hrana i navike vezane uz hranu; tradicionalne pjesme u okviru tematskih sadržaja; imena i prezimena u zemljama engleskoga govornog područja; važnija mjesta u gradovima, nazivi ulica, trgova; razlike u sadržajima vezanih uz školu: školskim predmetima; raspored dnevnih i tjednih aktivnosti; provođenje slobodnoga vremena i praznika; način stanovanja; kupovanje živežnih namirnica; informacije o zemljama čiji se jezik uči (zemljopisna obilježja, događaji iz povijesti, povijesne i kulturne znamenitosti i sl.) U obradi kulturoloških i odgojnih sadržaja vodi se računa o kontrastivnom pristupu i usporedbi s odgovarajućim sadržajima u domaćoj kulturi.

Književnost za djecu i mlade: obraditi nekoliko autorskih pjesmica ili tradicionalnih pjesmica, uključujući zagonetke, brzalice, rap, jazz chants i proverbijalne izraze; pročitati najmanje dvije kratke priče od kojih jedna može biti strip. Obraditi jednu nepoznatu priču ili kratku priču, basnu, narodnu priču ili sl. koju pojedini učenici mogu samostalno pročitati.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- sposobnost razumijevanja fraza i riječi koje su neposredno osobno relevantne za učenike
- sposobnost razumijevanja informacija u jednostavnim svakodnevnim materijalima, poput reklama, jelovnika, prospekata, voznog reda i sl.
- sposobnost razumijevanja kraćih i jednostavnijih osobnih pisama
- sposobnost razumijevanja i izvršavanja uputa i kraćih i jednostavnijih naredbi
- sposobnost povezivanja vizualnoga i zvučnog jezičnog sadržaja
- sposobnost raspoznavanja i razumijevanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- sposobnost razumijevanja pažljivo artikuliranoga govora s pauzama za asimiliranje značenja
- razumijevanje izjavnih rečenica i pitanja, razumijevanje osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika i uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina engleskoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovnih riječi (spelling)

GOVORENJE: GOVORNA INTERAKCIJA I PRODUKCIJA, IZGOVOR

- sposobnost raspoznavanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika
- sposobnost pravilne reprodukcije obrađenih jezičnih sadržaja
- spelling (izgovor slova abecede)
- sposobnost opisivanja osoba, predmeta i situacija
- sposobnost opisivanja slikovnoga predloška
- iznošenje rezultata skupnoga ili individualnog rada na projektu u okviru obrađenih tema
- sposobnost prepričavanja tekstova / slijeda događaja u okviru obrađenih tema
- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jednostavnijih jezičnih funkcija
- sposobnost postavljanja i odgovaranja na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- sudjelovanje u kraćim dijalozima u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama i igrama uloga

ČITANJE

- pamćenje grafijske slike riječi i rečenica u okviru obrađenih sadržaja

- uočavanje razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- sposobnost čitanja rečenica, dijaloga i tekstova u okviru obrađenih sadržaja
- sposobnost prepoznavanja i razumijevanja poznatih imena, riječi i rečenica u kratkim pisanim uputama
- sposobnost razumijevanja i čitanja rečenica i tekstova o poznatim sadržajima
- sposobnost razumijevanja i čitanja poruka s razglednica i obavijesti u svakodnevnim situacijama
- svladavanje rečenične intonacije
- čitanje fonetskih simbola

PISANJE

- uočavanje razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi i razlika između pravopisa hrvatskoga i engleskog jezika
- prepisivanja rečenica / kraćih tekstova koji su prethodno obrađeni
- sposobnost pisanja čestitki za blagdane, poruka na razglednicama, osobnih podataka na obrascima
- nadopunjavanje teksta riječima koje nedostaju
- pismeno odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja
- pisanje vođenih i slobodnih sastava u okviru prethodno usvojenih sadržaja
- pisanje riječi, rečenica i tekstova po diktatu
- pisanje ispita znanja u okviru obrađenoga rječnika i struktura

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Na ovom stupnju veliku pozornost treba posvetiti usvajanju interkulturalnih kompetencija da bi se učenici senzibilizirali za uočavanje kulturoloških različitosti unutar civilizacijskih dosega kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje kao osnove za razvijanje tolerancije i empatije prema drugim narodima i kulturama.

Učenike valja upoznavati s osnovnim pojmovima u vezi s interkulturalnim kompetencijama (npr. kulturni šok i razgovor o iskustvima s tim u vezi). Proširuju se znanja na kognitivnoj razini: znanja o kulturi kao načinu života u zajednici ciljanog jezika, upoznaju se kulturna dostignuća poput književnih djela, likovnih, umjetničkih djela, te elementi društveno-kulturalnoga konteksta. Na ovom se stupnju postupno uvode interkulturalne kompetencije na razini vještina potrebnih za ophođenje u ciljanom društveno-kulturalnom kontekstu (know-how/savoir faire).

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Ovladavanje tehnikama preglednoga bilježenja, pisanje bilježaka i natuknica radi boljšega pamćenja; ovladavanje nekim tehnikama učenja; korištenje ilustracija kao pomoćnoga sredstva za razumijevanje sadržaja teksta; vođenje vlastitoga rječnika / usustavljanje riječi po tematskim područjima; korištenje popisa riječi u udžbeniku i rječnika (dvojezičnih i jednojezičnih); razvijanje kognitivnih i metakognitivnih strategija učenja pri rješavanju zadataka (npr. predviđanje sadržaja teksta na osnovi naslova, korištenje konteksta radi lakšega razumijevanja, analiza, sažimanje i dr.); primjena tehnika memoriranja (npr. mnemotehnike, rime, anagrami, sinonimi, antonimi i dr.; samostalno zaključivanje; korištenje mogućnosti masovnih medija u funkciji učenja stranoga jezika; prezentacija rezultata individualnoga i skupnog rada na projektu; razvoj samostalnoga i suradničkog učenja; razvoj svijesti o vlastitom napretku i razvoj sposobnosti samovrednovanja, samoprocjene (portfolio, Europski jezični portfolio) i međusobnoga vrednovanja učenika.

DIDAKTIČKO METODIČKE UPUTE

S obzirom na nastavna sredstva pristup nastavi stranoga jezika je multimedijjski. U obradi jezičnoga materijala aktiviraju se kognitivne sposobnosti učenika, ali se upotrebljava i mogućnost mehaničkoga usvajanja pojedinih elemenata jezika. Kombinacija mehaničkoga i kognitivnog u učenju stranih jezika dolazi do izražaja na svim razinama jezika, a posebice pri učenju gramatike. Uspoređuju se jezični sadržaji hrvatskoga i engleskog jezika. Jezični sadržaji prema potrebi pojašnjavaju na materinskom jeziku. Za prezentaciju rječnika i situacija koriste se po potrebi zorna sredstva.

Polazi se od onoga što je učeniku već poznato iz engleskoga jezika i drugih predmeta: (novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura; nove jezične strukture se uvode na osnovi već obrađenog leksičkoga materijala). Jezične strukture se osvješćuju i koristi se metajezik u okviru predviđenih sadržaja. Jezični sadržaji se ciklički ponavljaju na što je moguće više načina (apelirajući na različite kanale percepcije).

Oblici rada: rad s cijelom skupinom učenika, rad u paru, u skupinama, individualni rad, cijeli razred u interakciji.

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih projekata;

- sudjelovanje u dijalozima i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti rječnika i struktura;
- čitanje na osnovi zvučnoga predloška;
- prepričavanje obrađenih sadržaja.

NJEMAČKI JEZIK

UVOD

U zemljama Europske unije znanje jednoga stranog jezika ne smatra se dovoljnim, a opet se nastoji očuvati jezičnu i kulturnu raznolikost europskoga kontinenta. Stoga se europske institucije zalažu za višejezičnost građana Europe, što podrazumijeva da bi se tijekom obveznog obrazovanja svakom učeniku u EU trebalo omogućiti učenje barem dva strana jezika.

Obrazovni sustavi dužni su odgovoriti na promjene u suvremenom društvu koje zahtijevaju jezične i komunikacijske vještine u interpersonalnim i interkulturalnim situacijama, vještine rada u timu, osposobljenost za rješavanje problema i sl. Gledano iz perspektive stranih jezika, neupitno je da u okolnostima rastućih međunarodnih, interkulturalnih kontakata na privatnom i profesionalnom planu, medijske i komunikacijske umreženosti i povezanosti globalnih razmjera, znanje stranih jezika predstavlja jednu od ključnih kompetencija (osnovnih umijeća) koje pojedinac treba steći kako bi poboljšao svoje mogućnosti tijekom obrazovanja i u sve dinamičnijem svijetu rada. Znanje stranoga jezika doprinosi porastu osobne mobilnosti i zapošljavanja, omogućava ravnopravno i kritičko pribavljanje informacija, korištenja izvora znanja i dr.

Predložene tematske cjeline i teme predstavljaju obvezne sadržaje *Nastavnog plana i programa*, ali nemaju obvezujući karakter ni glede redosljeda nastavnih cjelina, niti glede povezivanja pojedine tematike s predloženim jezičnim strukturama, što znači da ih ne treba shvatiti kao gradivo predviđeno za jednu lekciju u udžbeniku. Te se kombinacije u izvedbenim programima, udžbenicima i u nastavi mogu koncipirati i na drugačiji način, ali moraju na metodički i pedagoški primjeren način uključiti obvezne sadržaje *Nastavnog plana i programa*.

Njemački kao prvi strani jezik

2. RAZRED

(PRVA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Susreti (pozdravi pri susretu i opraštanju na neformalnoj i formalnoj razini, upoznavanje, oslovljavanje, uljudno ophođenje)

Izričaji i strukture: *Hallo!/Guten Tag!/Guten Morgen! Auf Wiedersehen!/Tschüs! Guten Tag, Frau/Herr Barić/Müller! Wie geht's? - Danke, gut./Super./So, so. Wie bitte? Danke schön./Bitte schön.*

2. Obitelj (predstavljanje sebe i uže obitelji)

Izričaji i strukture: *Wer bist du? Ich bin... Wie heißt du? Ich heiße... Wer ist das? Das ist... Wie heißt dein/deine...? Mein/meine... heißt... Das ist meine Familie. Wer ist das? Das ist mein/meine Vater, Bruder, Mutter, Schwester. Wie heißt dein/deine...? Mein/meine ... heißt...*

Korelacija: Priroda i društvo (Članovi obitelji, Život u obitelji)

3. Prijatelji (predstavljanje prijatelja, izricanje vlastite dobi i dobi prijatelja)

Izričaji i strukture: *Wer ist das? Das ist mein/meine Freund/Freundin. Wie heißt er/sie? - Er/sie heißt... Wie alt ist er/sie? Er/sie ist... (Jahre alt).*

4. Igre i igračke (imenovanje i opis igračaka, predmeta i igara)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Das ist ein/eine Puppe/Ball/Auto... Ist das dein/e...? - Ja/Nein. Der Ball ist schön, rot, klein. Was machst du? - Ich spiele Memory.*

Korelacija: Tjelesna i zdravstvena kultura (TZK), Likovna kultura (Boja)

5. Škola (školski pribor i aktivnosti u školskom okruženju, razumijevanje i izvršavanje osnovnih uputa i naredbi, izricanje radnji)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Das ist ein/eine Buch/Heft/Bleistift... Was machst du? Ich lerne/ schreibe... Steht auf! Steh auf! Setzt euch! Setz dich! Nimm bitte dein Buch! Was ist das? Das ist ein/eine Buch/Schultasche/Bleistift...*

Korelacija: Matematika (Geometrijski likovi, Glavni brojevi, Zbrajanje brojeva do 5, Oduzimanje brojeva do 5); Priroda i društvo (Ja sam učenik, Moja škola, Život i radu školi); Likovna kultura (Geometrijski i slobodni likovi)

6. Prirodni okoliš (imenovanje i opis nekih dijelova prirodnog okoliša)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Das ist eine Blume/ein Baum. Wie ist die Blume/der Baum? Sie/er ist schön/grün/groß/klein... Welche Farbe hat der Apfel? - Rot, gelb, grün.*

Korelacija: Likovna kultura (Boja)

7. Kućni ljubimci (imenovanje i opis životinja)

Izričaji i strukture: *Hast du ein Haustier? Hast du einen Hund/eine Katze? Nein./Ja, (ich habe) eine Katze. Wie heißt deine Katze?*

8. Godišnja doba (imenovanje godišnjih doba i izricanje osnovnih atmosferskih prilika)

Izričaji i strukture: *Es ist Sommer/Winter... Die Sonne scheint. Es regnet/schneit.*

Korelacija: Priroda i društvo (Priroda se mijenja - jesenske promjene, Zima, Priroda se budi - proljeće, Bliži se ljeto)

9. Rodendan i proslava rođendana (čestitanje, pjevanje prigodne pjesmice)

Izričaji i strukture: *Alles Gute zum Geburtstag! Hier bitte, dein Geschenk! - Danke.*

10. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije)

Izričaji i strukture: *Fasching, Nikolaus, Ostern, Frohe Weihnachten und ein glückliches Neues Jahr!*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Došašće, Radujemo se svetom Nikoli, Božić-blagdan Isusova rođenja, Ususret Uskrsu)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, priče, prigodne recitacije i pjesmice i dr. Izrađuju se tematski pano i poster, pripremaju priredbe i sl. Sadržaji se obogaćuju slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku.

Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke dječje književnosti, likovi, animirani filmovi i sl.). Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. izrada slikovnog rječnika, ilustracija teksta, slikovni diktat i sl.) ili pak likovni sadržaj možeposlužiti kao poticaj za jezično izražavanje. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Sviranje, Elementi glazbene kreativnosti) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesmica za pjevanje te aktivnosti popraćeni glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Uporaba obrazovnih programa, Uporaba jednostavnog programa za pisanje).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja prve godine učenja u 2. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **130** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **80** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od otprilike **4 do 5** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, imenovanje i predstavljanje prijatelja i članova uže obitelji, imenovanje predmeta (igračke i školski pribor), imenovanje i opis nekih dijelova prirodnoga okoliša (cvijeće i voće), imenovanje i opis nekih životinja (kućni ljubimci), glavni brojevi od 0 do 10, imenovanje osnovnih boja, aktivnosti u razredu (razumijevanje najčešćih uputa i naredbi, izricanje radnji na nastavnom satu), imenovanje godišnjih doba i izricanje nekih osnovnih atmosferskih prilika.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture nikada ne tumače eksplicitno, već ih učenici usvajaju globalno u predloženim jezičnim strukturama i situacijama. Na kraju 2. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

haben i *sein* u jednini presenta

učestali glagoli vezani uz tematska područja u jednini presenta

Imenice

- jednina nekih imenica s neodređenim članom u nominativu i akuzativu
- množina nekih imenica

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)

Zamjenice

- osobne zamjenice: *ich, du, er, sie, es*
- posvojne zamjenice *mein/meine* i *dein/deine* ispred imenica
- pokazna zamjenica *das*
- upitne zamjenice: *wer, was, wie...*

Pridjevi

- opisni pridjevi kao dio predikata

Brojevi

- glavni brojevi od 0 do 10

Prilozi

- neki prilozi: *heute, morgen...*
- upitni prilozi: *wie...*

Negacija

- *nein*

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice prema modelu:
  - * subjekt + predikat: *Ich male.*
  - * subjekt + predikat + objekt: *Ich habe einen Bruder.*
  - * subjekt + predikat + pridjev u službi predikata: *Die Rose ist rot.*
- jednostavne upitne rečenice s upitnom riječju: *Wer ist das? Wie heißt du?*

Na razini prepoznavanja

- glagoli *sein* i *haben* te neki najučestaliji glagoli u množini u množini prezenta
- zapovjedni oblik glagola (2. lice jednine i 2. lice množine imperativa)
- jednina imenica s određenim članom u nominativu i akuzativu
- osobne zamjenice: *wir, ihr*
- neki prilozi: *hier, dort, rechts, links...*
- neki prijedlozi: *in, auf, unter...*
- negacija *nicht*
- upitne rečenice s upitnom riječju *wieviel, wie viele*
- inverzne upitne rečenice

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje raspoloženja; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje predmeta i osoba; izricanje radnji; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje zahtjeva i naredbe; čestitanje blagdana, rođendana i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, imena i prezimena vršnjaka u zemlji/zemljama njemačkog govornog područja.

Dječja književnost: izvorne dječje pučke pjesmice s pokretima, većinom pjevane, npr. prigodničarske, čestitarske pjesmice, uspavanke, brojalice, tapšalice, nonsenske jezične skladbe i leksičke igre; neka autorska pjesmica (npr. "Kleine Auswahl" Ernsta Jandla); barem jedna likovno kvalitetna izvorna slikovnica s malo ili bez teksta.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnoga (slikovnoga) i zvučnoga sadržaja
- razumijevanje vrlo kratkih jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja
- navikavanje na izgovor i intonaciju izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik

GOVORENJE

• Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru najelementarnijih jezičnih funkcija
- postavljanje i odgovaranje na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje vrlo kratkih dijaloga uz samostalnu izmjenu nekih elemenata
- sudjelovanje u kratkim dramatizacijama prema zadanom predlošku

• Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu

- reproduciranje jednostavnih brojalica, pjesmica za govor i pjevanje
- korištenje više rečenica u nizu (2-3) za predstavljanje sebe, opis osoba i stvari (sa ili bez slikovnog predloška)
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnica ili aplikacija/slikovnih kartica
- sudjelovanje u kratkim dramatizacijama

• Izgovor i intonacija

- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- reproduciranje kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom
- slovkanje, tj. izgovaranje slova abecede

ČITANJE

- prepoznavanje i razumijevanje jednostavnih riječi i rečenica na razini poznatoga i prethodno usmeno obrađenoga predloška
- pamćenje grafijske slike riječi i izdvojenih rečenica na razini prethodno usvojenih usmenih uzoraka
- glasno čitanje riječi i vrlo kratkih rečenica koje su prethodno usmeno uvježbane

PISANJE

- preslikavanje jednostavnih riječi i vrlo kratkih rečenica prema grafijskom i slikovnom predlošku uz dodavanje
- jednostavnih riječi ili povezivanje s ilustracijama
- uočavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- slaganje riječi iz predloženog niza slova

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije, kod učenika bi trebalo razviti pojedine aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, blagdanski običaji i sl.). U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu, tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkog govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, čistoće i urednosti uz tematske cjeline: Susreti, Obitelj, Prijatelji, Igre i igračke, Škola
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematske cjeline: Obitelj, Prijatelji, Susreti
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Blagdani, običaji i tradicija, Rođendan i proslava rođendana razvijanje ekološke svijesti uz tematske cjeline: Prirodni okoliš, Kućni ljubimci, Godišnja doba.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom prve godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (npr. izrada vlastitoga slikovnog rječnika (crtežom) i/ili nizova slikovnih prikaza pojmova u okviru neke određene teme) i kao pomoći pri razumijevanju; koristiti se najjednostavnijim tehnikama za tvorbu pretpostavki (npr. predvidjeti sadržaj na osnovi slike); pamtiti leksik u kontekst; samostalno zaključivati na osnovi većega broja primjera; služiti se znanjem materinskog jezika; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima; koristiti se medijima (tv, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalni rad, rad u paru, rad u više manjih skupina, individualni rad.

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i da dobro čuju što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnog prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- neverbalne reakcije na govorni stimulus (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, figurica, blagdanskih ukrasa i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- zabavne vježbe izgovora;
- didaktičke igre: bingo, *memory*, pogađanje, sakrivanje i traženje i sl.

VAŽNA NAPOMENA:

Čitanje u 2. razredu, osobito u 2. polugodištu, valja shvatiti kao globalno čitanje. To znači da se čitanju ne pristupa analitičko-sintetički, već da djeca pamte sliku određene riječi. Pritom je važno krenuti od riječi koje se svojom grafijom i izgovorom ne razlikuju ili minimalno razlikuju od grafijskih i fonetskih obilježja materinskoga jezika (npr. Haus, Maus, Kind, Oma i dr.) Osnovna je aktivnost glasno čitanje pojedinih riječi i kratkih rečenica i to u zboru i individualno.

Pisanje u 2. razredu podrazumijeva preslikavanje slova, izoliranih riječi i vrlo kratkih rečenica, što znači da se pisanju ne pristupa sustavno već da se samo povremeno uključuje u nastavu. Preporuča se uvođenje pisanja u 2. polugodištu nakon što su djeca osnove pisanja svladala u nastavi materinskoga jezika. I ovdje je poželjno krenuti od riječi koje se grafijom i izgovorom nimalo ili minimalno razlikuju od materinskoga jezika. Osobiti pozor valja obratiti na koordinaciju s nastavom materinskoga jezika u smislu korištenja istoga načina pisanja slova.

TREĆI RAZRED (DRUGA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Susreti i upoznavanje (pozdravi pri susretu i opraštanju u komunikaciji s vršnjacima i odraslima, predstavljanje)

Izričaji i strukture: *Hallo! /Guten Tag! /Guten Morgen! / Guten Abend! /Gute Nacht! / Auf Wiedersehen! /Tschüs! Wie heißt du? - Ich heiße... Wer bist du? - Ich bin...Wie alt bist du? - Ich bin 8 Jahre alt. Wo wohnst du? - Ich wohne in Karlovac/Leibnitz/Düsseldorf. Wie geht's? - Danke, gut./Nicht so gut./ Super./So so.*

2. Obitelj (predstavljanje šire obitelji, opisivanje članova obitelji)

Izričaji i strukture: *Das ist meine/seine/ihre Familie. Wer ist das? Das ist mein/e, sein/e, ihr/e Oma, Opa, Tante, Onkel. Wie heißt dein/e, sein/e, ihr/e ....? Er/sie heißt... Wie ist dein/e, sein/e, ihr/e....? Sie/er ist gut, streng/nicht streng, schlank...*

Korelacija: Priroda i društvo (Obitelj, Rodbina); Hrvatski jezik (opisivanje)

3. Aktivnosti u školi i izvan nje (izricanje radnji, izražavanje stava, izvršavanje i izdavanje naredbi, imenovanje osoba u školskom okruženju, pozivanje na igru i neke športske aktivnosti)

Izričaji i strukture: *Was machst du/machen wir in der Deutschstunde? Ich singe/lerne...// Wir singen/lernen... Was machen Anne und Peter? Anne und Peter rechnen. Anne und Peter sind Schüler. Ihr/e // Sein/e Lehrer/Lehrerin heißt Herr/Frau Schulze. Kannst du gut singen/zeichnen...? Nein. Ja, ich kann gut singen. Was machst du gern? Ich lese/spiele Fußball/spiele am Computer/... gern. Ich schreibe nicht gern.*

Korelacija: Priroda i društvo (Ponašanje u školi i među učenicima); TZK

4. Školsko okruženje (imenovanje školskog pribora i nekih dijelova učionice)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Das ist ein Lineal. Ist das dein/e, sein/e, ihr/e... Was ist noch im Klassenzimmer? Ein/e Fenster/Tafel... Wie viele Tische sind hier? - Fünfzehn. Wie viele Farbstifte/Bleistifte... hat er/sie? - Zwölf. Wie viele... haben Karin und Karl?*

5. Vrijeme (imenovanje i opisivanje godišnjih doba i atmosferskih prilika, imenovanje dana u tjednu i izricanje punog sata)

Izričaji i strukture: *Wie viele Jahreszeiten hat ein Jahr? Welche Jahreszeit haben wir jetzt? - Winter. Wie ist das Wetter? - Schön/schlecht. Es ist kalt/warm/windig/neblig/wolkig. Wie viele Tage hat die Woche? Welcher Tag ist heute? Heute ist Montag/Dienstag... Wie spät ist es? - Es ist drei Uhr.*

Korelacija: Priroda i društvo (Ura; Mjesec, godina); Hrvatski jezik (Opisivanje)

6. Kuća i stan (imenovanje prostorija, snalaženje u prostoru)

Izričaji i strukture: *Das ist die Küche/das Bad... Das Kinderzimmer ist links. Das Bad ist hier.*

Korelacija: Priroda i društvo (Kultura stanovanja)

7. Jelo i piće (imenovanje nekih vrsta jela i pića, izražavanje osobnog stava; nazora, mišljenja)

Izričaji i strukture: *Was isst/trinkst du gern? Ich esse/trinke ..... gern/nicht gern. Was magst du? Ich mag...nicht. Ich mag...*

Korelacija: Priroda i društvo (Prehrana)

8. Životinje (imenovanje i opis životinja; kućni ljubimci, životinje u zoološkom vrtu i na selu; glasanje nekih životinja)

Izričaji i strukture: *Welche Tiere leben zu Hause/im Zoo/auf dem Lande? Der Bär ist groß. Der Hund bellt.*

9. Naše tijelo (imenovanje i opisivanje nekih dijelova tijela)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Der Kopf/die Augen. Wie sind deine Augen? Blau.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Opisivanje)

10. Odjeća (imenovanje i opisivanje nekih odjevnih predmeta)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Ein Rock/Hemd... Der Rock ist rot/kurz/schön. Welche Farbe hat der Rock?*

Korelacija: Hrvatski jezik (Opisivanje)

11. Prometna sredstva (imenovanje osnovnih prometnih sredstava)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Ein Bus/Zug... Womit fährst du? Ich fahre mit dem Bus/ Zug...*

Korelacija: Priroda i društvo (Putujemo)

12. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije)

Izričaji i strukture: *Fasching, Nikolaus, Ostern, Frohe Weihnachten und ein glückliches Neues Jahr!*

Korelacija: Priroda i društvo (Blagdani i praznici)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, priče, prigodne recitacije i pjesmice i dr. Izrađuju se tematski panoji, poster, pripremaju priredbe i sl. Sadržaji se obogaćuju slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke dječje književnosti, likovi, animirani filmovi i sl.).

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. izrada slikovnog rječnika, ilustracija teksta, slikovni diktat i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Sviranje, Elementi glazbene kreativnosti) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesmica za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Multimedijski CD/DVD, Pisanje i spremanje jednostavnog teksta, Uređivanje stranice teksta, WWW preglednik).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja druge godine učenja u 3. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **220** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **160** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od otprilike **5 do 6** leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, imenovanje i predstavljanje prijatelja i članova šire obitelji, imenovanje i opisivanje predmeta i osoba (školski pribor, školski prostor, osobe u školi), imenovanje i opisivanje nekih životinja (kućni ljubimci i životinje na selu i u zoološkom vrtu), glavni brojevi od 0 do 20, blagdani i proslave, aktivnosti u školi i izvan nje (najčešće upute i naredbe, izricanje radnji), dječje igre (pozivanje na igru i neke športske aktivnosti), godišnja doba i atmosferske prilike, izražavanje kronološkog vremena (dani u tjednu, puni sat), imenovanje prostorija u kući i stanu, snalaženje u prostoru, imenovanje nekih osnovnih vrsta jela i pića, imenovanje i opisivanje nekih odjevnih predmeta, imenovanje nekih osnovnih prometnih sredstava, imenovanje i opisivanje nekih dijelova tijela.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture nikada ne tumače eksplicitno, već ih učenici usvajaju globalno u predloženim jezičnim strukturama i situacijama. Na kraju 3. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- *sein, haben* u jednini i množini presentu
- učestali glagoli vezani uz tematska područja u jednini i množini presentu
- prezent modalnih glagola *können* i *mögen* u jednini, oblici *möchte* i *möchtest*
- zapovjedni oblik glagola (2. lice jednine i 2. lice množine imperativa)

Imenice

- jednina nekih imenica s neodređenim članom u nominativu i akuzativu i s određenim članom u nominativu
- množina nekih imenica u nominativu i akuzativu

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)

Zamjenice

- osobne zamjenice u jednini i množini: *ich, du, er, sie, es; wir, ihr, sie*
- posvojne zamjenice *mein/meine, dein/deine, sein/seine, ihr/ihre* ispred imenica
- upitne zamjenice: *wer, was, wie, wo, wieviel, wie viele...*
- pokazna zamjenica *das*

Pridjevi

- opisni pridjevi kao dio predikata

Brojevi

- glavni brojevi od 0 do 20

Prijedlozi

- neki prijedlozi: *mit, in...*
- učestali prijedlozi u jezičnim oblicima

Prilozi

- neki prilozi: *heute, morgen... links, rechts, hier, dort.... schnell, langsam, gut, schlecht, gern...*
- upitni prilozi: *wo, wie, wieviel, wie viele...*

Negacije

- *nein, nicht*

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice prema modelu:
  - * subjekt + predikat: *Ich male.*
  - * subjekt + predikat + objekt: *Ich habe einen Bruder.*
  - * subjekt + predikat+ pridjev u službi predikata/priložna oznaka: *Die Rose ist rot./Die Rose ist hier.*
- kratke izjavne rečenice s modalnim glagolom *Ich kann schwimmen.*
- jednostavne upitne rečenice s upitnom riječju *Wer ist das? Wie heißt dein Vater?*
- inverzne upitne rečenice

Na razini prepoznavanja

- jednina imenica s određenim članom u akuzativu
- neki prilozi: *jetzt...*
- neki prijedlozi: *bei, an, auf, unter, zu...*
- jednostavne upitne rečenice s upitnom riječju *welcher, -e, -es*
- inverzne upitne rečenice s modalnim glagolom

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih, postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje raspoloženja; izražavanje stava; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje predmeta, osoba i pojava; izricanje radnji; izražavanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje želje; izražavanje zahtjeva i naredbe; čestitanje blagdana, rođendana i sl.; pozivanje na igru.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, imena i prezimena vršnjaka u zemlji/zemljama jezika cilja, nazivi nekih gradova, način stanovanja, neka jela, prometna sredstva.

Dječja književnost: izvorne dječje pjesmice s pokretima, za govorenje i pjevanje, npr. prigodničarske, čestitarske pjesmice, uspavanke, brojalice, tapšalice, nonsenske jezične skladbe i leksičke igre; neka autorska pjesma (npr. "ottos mops" Ernsta Jandla); didaktizirana, primjerena verzija jedne od najpoznatijih i najpopularnijih bajki braće Grimm (npr. "Rotkäppchen" ili "Hänsel und Gretel") obrađene prethodno (u I. razredu) u okviru nastave maternjeg jezika; barem jedna likovno kvalitetna izvorna slikovnica s malo teksta, odnosno s tekстом koji se ponavlja.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnoga (slikovnoga) i zvučnoga sadržaja
- razumijevanje kratkih jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja
- razumijevanje kratkoga teksta čiji je sadržaj prethodno usmeno obrađen
- navikavanje na izgovor i intonaciju izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik

GOVORENJE

- **Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru**
  - verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru najelementarnijih jezičnih funkcija
  - postavljanje i odgovaranje na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
  - reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju jedan od elemenata
  - sudjelovanje u kratkim dramatizacijama
- **Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu**
  - reproduciranje jednostavnih brojalica, pjesmica za govor i pjevanja
  - korištenje više rečenica u nizu (3-4) za predstavljanje sebe, opis osoba, stvari i radnji (sa ili bez slikovnog predloška)
  - povezivanje elemenata priče pomoću slikovnica ili aplikacija/slikovnih kartica
  - sudjelovanje u kratkim dramatizacijama
- **Izgovor i intonacija**
  - oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
  - reproduciranje kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom (jesne, niječne usklične i upitne rečenice)
  - slovanje

ČITANJE

- razumijevanje jednostavnih kratkih tekstova o poznatim sadržajima
- pamćenje grafijske slike riječi i izdvojenih rečenica na razini prethodno usvojenih usmenih uzoraka
- glasno čitanje riječi i jednostavnih rečenica koje su prethodno usmeno uvježbane
- svladavanje rečenične intonacije prema zvučnom modelu

PISANJE

- prepisivanje pisanim slovima jednostavnih kratkih rečenica i kratkih tekstova koji su prethodno usmeno obrađeni
- nadopunjavanje vrlo kratkoga teksta riječima

- povezivanje pobrkanih dijelova kratkoga teksta u logičku cjelinu/slijed
- pisanje čestitki za blagdane prema predlošku
- samostalno pisanje kratkih i jednostavnih rečenica o poznatim, prethodno usmeno uvježbanim sadržajima
- uočavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- uočavanje osnovnih razlika između ortografije hrvatskoga i njemačkoga jezika (pisanje imenica velikim slovom i dr.)

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti pojedine aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, blagdanski običaji, hrana i sl.). U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkoga govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, čistoće i urednosti uz tematske cjeline: Susreti i upoznavanje, Obitelj, Naše tijelo, Aktivnosti u školi i izvan nje, Školsko okruženje, Kuća i stan, Prometna sredstva
- razvijanje odgovornosti za zdravlje uz tematske cjeline: Naše tijelo, Jelo i piće, Životinje
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematske cjeline: Obitelj, Blagdani, običaji i tradicija
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematsku cjelinu: Blagdani, običaji i tradicija
- razvijanje ekološke svijesti uz tematske cjeline: Životinje, Jelo i piće

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom druge godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (npr. izrada vlastitoga slikovnog rječnika (crtežom) i/ili nizova slikovnih prikaza pojmova u okviru neke određene teme) i kao pomoći pri razumijevanju; koristiti se najjednostavnijim tehnikama za tvorbu pretpostavki (npr. predvidjeti sadržaj na osnovi slike); pamtiti leksik u kontekstu, samostalno zaključivati na osnovi većega broja primjera, služiti se znanjem materinskog jezika; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima; primijeniti oblike samoprocjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (TV, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalni rad, rad u paru, rad u više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i da dobro čuju što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.)

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnog prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- neverbalne reakcije na govorni stimulus (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, figurica i blagdanih ukrasa i sl.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda;
- usvojenosti leksika i struktura;
- ostale vježbe izgovora;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- didaktičke igre: bingo, *memory*, pogađanje, sakrivanje i traženje, pričam ti priču;
- pokvareni telefon, igre s kockom, igre s karticama (npr. traženje parova) i sl.

ČETVRTI RAZRED (TREĆA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Osobe iz neposredne okoline (predstavljanje i opisivanje prijatelja i šire obitelji)

Izričaji i strukture: *Wer ist das? Das ist mein/e, sein/e, ihr/e... Onkel/Tante,Cousin/Cousine... Wie heißt sein/e,ihr/e Sohn/Tochter? - Er/sie heißt... Wie alt ist dein/deine..? - Er/sie ist... Was macht er/sie gern? Was kann er/sie gut/ nicht so gut? Wo wohnt er/sie? Er/sie wohnt in.... Das ist in Kroatien/Deutschland/Österreich...*

2. Naše tijelo i zdravlje (imenovanje nekih najčešćih zdravstvenih tegoba u dječjoj dobi)

Izričaji i strukture: *Was hast du? Was tut dir weh? Ich bin krank. Mein/meine ..... tut weh. Ich huste/ habe Fieber/Kopfschmerzen/Bauchschmerzen/Zahnschmerzen... Ich kann nicht in die Schule gehen/Sport treiben ...*

Korelacija: Priroda i društvo (Zdravlje)

3. Osobna higijena (imenovanje nekih radnji i potrepština)

Izričaji i strukture: *Was machst du/macht er im Bad? Ich dusche/bade/putze mir die Zähne/ wasche mir die Haare.../kämm mich.... Was brauchst du dazu? Die Zahnbürste, das Shampoo, den Kamm, das Handtuch, den Spiegel...*

4. Odjeća i obuća (imenovanje i opisivanje odjevnih predmeta, izražavanje ukusa)

Izričaji i strukture: *Was hast du heute an? Eine Hose, ein T-Shirt und Turnschuhe... Wie ist die Hose/das T-Shirt? Sie/es ist modern, blau, alt/neu, kariert/gestreift/bunt... Wie sind die Turnschuhe? Sie sind.... Wie gefällt dir das T-Shirt? Gut/nicht gut/so so.*

5. Put do škole (izricanje načina dolaska u školu (prometna sredstva) i nekih osnovnih pravila ponašanja u prometu)

Izričaji i strukture: *Wie kommst du zur Schule? Mit dem Bus/Auto/Rad./Zu Fuß. Womit fährst du nach Hause? Mit der Straßenbahn... Wie lange musst du fahren/gehen? Wer geht/fährt mit? Darfst du bei Rot/Grün/Gelb über die Straße? - Nein/Ja.*

6. Učionica (imenovanje predmeta, pokućstva i opreme u učionici, odnosi u prostoru)

Izričaji i strukture: *Was ist alles im Klassenzimmer? Tafel/Kreide/Schwamm/Fernseher/CDPlayer/ Videogerät/Lampen/Bänke... Wie viele Stühle sind hier? Wie viele Bücher haben wir? Wie viele Hefte haben Peter und Paul? Wo ist das Buch? Auf/unter/neben/hinter/vor dem Schrank/ der Bank. Im/in der...*

7. Stanovanje (imenovanje i opisivanje dijelova stana i kuće, pokućstva i uređaja u kućanstvu)

Izričaji i strukture: *Das Wohnzimmer ist groß/klein/hell... In der Küche steht der Herd. Der Tisch steht vor dem Fenster.*

8. Kronološko i atmosfersko vrijeme (dani u tjednu, puni sat i pola sata, godišnja doba, mjeseci)

Izričaji i strukture: *Wann haben wir Deutsch? Wann hast du/hat er/sie Tennis? - Am Montag und am Mittwoch. Wie spät ist es? - Es ist halb drei. Welche Jahreszeit haben wir jetzt? Winter. Wie ist das Wetter? Es regnet. Wie viele Monate hat ein Jahr? Welchen Monat haben wir jetzt? - Januar. Welche Monate sind im Winter? - Dezember, Januar, Februar und März.*

9. Športske aktivnosti i igre (imenovanje i izricanje radnji)

Izričaji i strukture: *Was machst du auf dem Sportplatz? Ich spiele Handball. Welche Sportart magst du? Tennis, Schwimmen... Wer spielt mit? Tor!*

Korelacija: TZK

10. Prehrana (imenovanje obroka, voća i povrća, izražavanje vlastitoga ukusa)

Izričaji i strukture: *Welche Gemüsesorten/Obstsorten kennst du? Welches Gemüse/Obst magst du/magst du nicht? Welches Gemüse/Obst mag dein/e Freund/in, Bruder/Schwester? Ich/er/sie mag.../ mag kein/e/n...? Was frühstückst du? Was isst/trinkst du zu Mittag? Was isst/trinkst du zu Abend? Wer macht das Frühstück/Mittagessen/Abendessen bei dir? Möchtest du/möchten Sie...?*

11. Rodendanska proslava (opisivanje priprema za proslavu rođendana i rođendanske proslave)

Izričaji i strukture: *Wann hast du Geburtstag? Im April. Machst du eine Party? Kannst du kommen? Wann? Am Samstag um 7. Was kannst du deinem Freund/deiner Freundin schenken? Eine CD... Was macht ihr auf der Party? Wir hören Musik, singen, spielen... Alles Gute zum Geburtstag! Hier bitte, dein Geschenk. Danke.*

12. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja)

Izričaji i strukture: *Fasching, Nikolaus, Ostern, Frohe Weihnachten und ein glückliches Neues Jahr!*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Došašće, Radujemo se svetom Nikoli, Božić-blagdan Isusova rođenja, Ususret Uskrsu)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, priče, prigodne recitacije i pjesmice i dr. Izrađuju se tematski panoji, posteri, pripremaju priredbe i sl. Nastava se obogaćuje slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke dječje književnosti, likovi i sl.).

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. izrada slikovnog rječnika, ilustracija teksta, slikovni diktat i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Sviranje, Elementi glazbene kreativnosti) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesmica za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Snimanje audio zapisa, Moja prva pretraga, Uporaba web pošte, Prihvatljivo ponašanje pri slanju pošte).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja treće godine učenja u 4. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **350** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **260** leksičkih jedinica.

Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od otprilike **6 do 7** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, imenovanje, predstavljanje i opis prijatelja i članova šire obitelji, imenovanje i opisivanje školskog pribora, školskog prostora, dijelova stana i kuće, namještaja i aparata u kućanstvu, odnosi u prostoru, glavni brojevi od 0 do 50, blagdani i proslave, aktivnosti u školi i izvan nje (najčešće upute i naredbe, izražavanje radnji), izražavanje kronološkog vremena (dani u tjednu, puni sat i pola sata, godišnja doba, mjeseci), opisivanje atmosferskih prilika, dijelovi ljudskog tijela i neke najčešće zdravstvene tegobe u dječjoj dobi, jelo i piće (obroci), voće i povrće, prometna sredstva i ponašanje u prometu, osobna higijena, imenovanje i opisivanje odjeće i obuće, neke športske aktivnosti i igre.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture nikada ne tumače eksplicitno, već ih učenici usvajaju globalno u predloženim jezičnim strukturama i situacijama. Na kraju 4. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- glagoli *haben* i *sein* u prezentu
- učestali glagoli vezani uz tematska područja u jednini i množini prezenta
- prezent nekih povratnih glagola u 1. i 2. licu jednine s povratnom zamjenicom u dativu i akuzativu
- prezent modalnih glagola: *können*, *mögen*, *müssen* i *dürfen* u jednini, i oblici *möchte*, *möchtest* i *möchten*
- zapovjedni oblik glagola (2. lice jednine i množine imperativa te uljudno obraćanje sa *Sie*)

Imenice

- jednina nekih imenica s određenim i neodređenim članom u nominativu i akuzativu
- množina nekih imenica u nominativu i akuzativu

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)

Zamjenice

- osobne zamjenice u nominativu jednine i množine
- posvojne zamjenice: *mein/meine*, *dein/deine*, *sein/seine*, *ihr/ihre* ispred imenica
- pokazna zamjenica *das*

- upitne zamjenice: *wer, was*

Pridjevi

- opisni pridjevi kao dio predikata

Brojevi

- glavni brojevi od 0 do 50

Prijedlozi

- neki prijedlozi: *in, an, auf, mit, unter, neben, hinter, vor, zu, für...*

Prilozi

- neki prilozi: *heute, morgen, jetzt... links, rechts, hier, dort... schnell, langsam, gut, schlecht, gern...*
- upitni prilozi: *wie, wo, wieviel, wie viele, wann...*

Negacija

- *nein, nicht*
- *kein/e* u nominativu i akuzativu jednine

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice prema modelu:
  - * subjekt + predikat: *Ich male.*
  - * subjekt + predikat + objekt: *Ich habe keinen Bruder.*
  - * subjekt + predikat + pridjev u službi predikata/priložna oznaka: *Die Rose ist rot./Die Party ist am Samstag.*
- kratke izjavne rečenice s modalnim glagolom
- jednostavne upitne rečenice s upitnom riječju
- inverzne upitne rečenice uključujući i pitanja s modalnim glagolom

Na razini prepoznavanja

- prezent modalnih glagola: *können, mögen, müssen i dürfen* u množini
- preterit glagola *sein i haben* u jednini
- osobne i povratne zamjenice u 1. i 2. licu jednine u dativu i akuzativu
- neki vremenski prilozi: *gestern*
- neki prijedlozi: *von, nach, bei, über...*
- upitni prilog *womit*
- uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova (npr. *die Schweiz, die Save, der Rhein...*)

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje raspoloženja; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje predmeta, osoba i pojava; izricanje radnji; prepričavanje slijeda događaja; izricanje odnosa u prostoru i vremenu; izricanje stava; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje želje; traženje informacija; izražavanje zahtjeva i naredbe; čestitanje blagdana, rođendana i sl.; pozivanje na igru ili neku drugu zajedničku aktivnost.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, neke aktivnosti vezane uz blagdane, imena i prezimena vršnjaka u zemlji/zemljama jezika cilja, neka jela i prehrambene navike, odijevanje, prometna sredstva i ponašanje u prometu, stanovanje, športske aktivnosti i igre, neke osnovne informacije o zemlji/zemljama njemačkog govornog područja (npr. naziv zemlje i glavni grad, naziv neke regije/rijeka/planine i sl.).

Dječja književnost: narodne/tradicionalne dječje pjesmice s pokretima i autorske pjesmice (npr. Frederik Vahle, Max Kruse, Janosch, Ernst Jandl) za govorenje i pjevanje kao npr. prigodničarske, čestitarske pjesmice, uspavanke, brojalice, brzalice, tapšalice, nonsenske jezične skladbe i leksičke igre. (Preporučuju se pjesme koje su dostupne kao slikovnica i/ili animirani film). Jedna od najpopularnijih bajki braće Grimm (npr. "Rotkäppchen", "Dornröschen") uz usporedbu izvorne i moderne verzije iste bajke: usporedba likova iz bajki na njemačkom jeziku s likovima iz hrvatske dječje književnosti poznatima iz nastave hrvatskoga jezika; barem dvije likovno kvalitetne izvorne slikovnice jednostavnoga sadržaja i/ili s poznatom pričom.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na naputke i naredbe na stranom jeziku

- povezivanje vizualnoga (slikovnoga) i zvučnoga sadržaja
- razumijevanje kraćih jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja, razumjeti osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje kratkoga teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovkanih riječi

GOVORENJE

• Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru elementarnih jezičnih funkcija
- postavljanje/odgovaranje na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- samostalno vođenje kratkih dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama

• Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu

- reproduciranje brojalica, pjesmica za govor i pjevanje
- imenovanje i opisivanje predmeta, osoba i radnji (sa/ili bez slikovnoga predloška)
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnica ili aplikacija/slikovnih kartica
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama
- iznošenje rezultata skupnoga rada npr. postera na neku od obrađenih tema
- prepričavanje slijeda nekoga događaja uz pomoć pitanja ili vizualnih poticaja

• Izgovor i intonacija

- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- reproduciranje kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom
- svladavanje slovkanja (slova abecede)

ČITANJE

- globalno i selektivno razumijevanje jednostavnih kraćih tekstova o poznatim sadržajima
- glasno čitanje jednostavnih rečenica koje su prethodno usmeno uvježbane te kraćih tekstova koji sadrže poznate strukture i leksik
- svladavanje rečenične intonacije prema zvučnom modelu

PISANJE

- prepisivanje vrlo kratkih tekstova koji su prethodno usmeno obrađeni
- nadopunjavanje kratkoga teksta riječima
- povezivanje pobrkanih dijelova kratkoga teksta u logičku cjelinu
- pismeno odgovaranje na pitanja
- pisanje pozivnica na proslavu rođendana, čestitki za rođendan i blagdane prema predlošku
- samostalno pisanje vođenih kratkih opisa u okviru poznatih, prethodno usmeno uvježbanih sadržaja
- pisanje riječi prema zvučnom modelu - slovkanih slova abecede
- uočavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- uočavanje osnovnih razlika između ortografije hrvatskoga i njemačkoga jezika

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti pojedine aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, blagdani običaji, obroci, prometna sredstva i sl.). U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkog govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, čistoće i urednosti uz tematske cjeline: Osobe iz neposredne okoline, Put do škole, Učionica
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematsku cjelinu: Osobe iz neposredne okoline

- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Blagdani, običaji i tradicija, Rođendanska proslava
- razvijanje odgovornosti do zdravlja uz tematske cjeline: Naše tijelo i zdravlje, Športske aktivnosti i igre, Prehrana
- razvijanje ekološke svijesti uz tematske cjeline: Prehrana
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematsku cjelinu: Športske aktivnosti i igre.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom treće godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja (npr. izrada vlastitoga slikovnog rječnika (crtežom) i/ili nizova slikovnih prikaza pojmova u okviru neke određene teme) i kao pomoći pri razumijevanju; koristiti se najjednostavnijim tehnikama za tvorbu pretpostavki (npr. predvidjeti sadržaj na osnovi slike); pamtiti leksik u kontekstu; samostalno zaključivati na osnovi većega broja primjera; tematski usustavljivati leksik; uočiti način strukturiranja slikovnog rječnika i principa abecednoga strukturiranja popisa riječi u udžbeniku; koristiti popis riječi npr. u udžbeniku i slikovnih rječnika, uočiti pravilnosti i analogije na osnovi primjera; služiti se znanjem materinskog jezika; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima; primijeniti oblike samoprocjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (tv, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOG DIDAKTIČKO-DIDAKTIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalni rad, rad u paru, rad u više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i da dobro čuju što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije Uoblika i sl.)

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnog prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni stimulus (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, figurica, blagdanskih ukrasa i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- čitanje na osnovi zvučnoga modela;
- ostale vježbe izgovora;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- kratki jednostavni pismeni radovi;
- didaktičke igre: bingo, *memory*, pogađanje, sakrivanje i traženje, pričam ti priču, pokvareni telefon, igre kockom, igre slikovnim karticama (traženje parova, tercet, kvartet i sl.).

PETI RAZRED (ČETVRTA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Ja i osobe oko mene (iznošenje osobnih podataka o sebi i poznatim osobama, ispunjavanje obrasca s osobnim podacima)

Izričaji i strukture: *Ich heiße..... Ich bin ... Jahre alt. Ich lebe in .... Ich wohne in der .... Straße Nummer... /am ...Platz Nummer ... Ich gehe in die vierte Klasse. Meine Schule heißt... Meine Klassenlehrerin heißt... Mein bester Freund heißt, meine beste Freundin heißt Er/sie ist ... Jahre alt..... Seine/ihre Adresse ist.... Er/ sie lebt in.... Er/sie kommt aus Kroatien / Deutschland....*

2. Zanimanja (imenovanje nekih češćih zanimanja, mjesta njihova obavljanja i vrsti aktivnosti)

Izričaji i strukture: *Wo arbeitet der/die Kellner/Programmiererin/Krankenschwester/Lehrerin/Automechaniker/Verkäufer...? Auf dem Feld/im Restaurant /Büro//Krankenhaus/Supermarkt. Was macht er/sie? - Er/sie programmiert/verkauft/bedient Gäste/unterrichtet.... Was sind dein/e, sein/e, ihr/e Eltern von Beruf?*

3. Nastavni predmeti (imenovanje nastavnih predmeta, iznošenje rasporeda sati, dana u tjednu, izricanje sati)
Izričaji i strukture: *Welche (Schul)fächer hast du/habt ihr am Montag? Wie heißt dein Lieblingsfach? Welches Fach magst du nicht besonders? Wann beginnt/endet die erste, zweite... Stunde? - 10 vor/nach ... Viertel vor/nach Wann beginnt/endet die große Pause? Wie lange dauert die Pause?*

4. Slobodno vrijeme (imenovanje izvanškolskih aktivnosti, športova, hobija, izricanje stavova o tim aktivnostima)
Izričaji i strukture: *Hast du ein Hobby? Sammelst du etwas? Gehst du gern ins Kino/liest du gern/spielst du gern am Computer....? Siehst du gern fern? Treibst du Sport? Welche Sportart treibst du?*
Korelacija: TZK

5. Osobni raspored dana (izricanje dijelova dana i odgovarajućih aktivnosti)
Izričaji i strukture: *Was machst du/macht sie am Morgen? - Ich stehe/sie steht um ...Uhr auf. Ich frühstücke. Ich gehe in die Schule. Was machst du/macht er am Vormittag/ am Nachmittag/am Abend? Ich sehe fern/spiele mit Freunden/spiele Gitarre/habe Italienisch. // Er sieht fern.... Heute will ich ins Kino gehen.*

6. Kupovina živežnih namirnica (vođenje razgovora u trgovini i/ili na tržnici, izricanje količine i cijene)
Izričaji i strukture: *Was möchtest du? Ich möchte/brauche....Haben Sie.....?/Geben Sie mir bitte..... Was kostet ein Kilo/Pfund..... Das macht zusammen...Euro....Cent.Hier bitte. Danke. Bitte.*

7. Aktivnosti u kući (izricanje radnji i zaduženja u domu)
Izričaji i strukture: *Was machst du in der Küche? Ich decke den Tisch/spüle das Geschirr/trockne das Geschirr ab... Was machst du in deinem Zimmer? Ich lese/spiele/lerne/räume auf... Was macht er/sie im Wohnzimmer? Sie sieht fern/liest. Was macht dein/e, sein/e, ihr/e Vater/Mutter/Bruder/Schwester in der.../im....?*

8. Briga o zdravlju (izricanje načina ponašanja, savjeta i zabrana u slučaju bolesti)
Izričaji i strukture: *Christine/Thomas ist krank. Sie/er hat... Sie/er kann nicht.... Sie/er muss im Bett bleiben/Tee trinken/Tabletteneinnehmen/Fieber messen/viel schlafen.... Sie/er darf nicht Fußball spielen/ rausgehen/in die Schule gehen/Eis essen.... Er/sie will/will nicht im Bett bleiben /schlafen. Die Eltern ärgern sich.*
Korelacija: Priroda i društvo (Ljudsko tijelo, Moje tijelo)

9. Moje mjesto (imenovanje nekih važnijih građevina u mjestu, snalaženje u prostoru)
Izričaji i strukture: *Ich wohne/er wohnt in .... Das ist ein Dorf/ ein Ort/ eine Kleinstadt/Stadt/ Großstadt. Was gibt es im Zentrum? Was gibt es bei dir in der Nähe? Es gibt ein/e/en // kein/e/en Kino, Post, Hotel, Museum, Schule, Kirche, Sporthalle.... Wo ist die Post? - Neben dem Kino/im Zentrum, in der..... Straße, am.....Platz.*

10. Prirodni okoliš i ponašanje u prirodi (imenovanje i opis krajolika, ponašanje u prirodi)
Izričaji i strukture: *Das ist eine/ein Wiese/Berg/Wald/Fluss... Er/sie/es heißt... Er/sie/es ist in Österreich/Kroatien... Er/sie/es ist grün/schön/groß/hoch/lang.... Viele Leute/Touristen besuchen.... Sie machen Ausflüge. Machst du manchmal Ausflüge? Wohin? Womit fährst du? Wer kommt mit? Was dürfen wir nicht in der Natur machen? Blumen pflücken, Abfall liegen lassen...*
Korelacija: Priroda i društvo (Priroda, Prirodne posebnosti Bosne i Hercegovine)

11. Praznici (opisivanje načina i mjesta provođenja praznika, pisanje razglednice)
Izričaji i strukture: *Was macht er/sie in den Sommerferien/Winterferien/Frühlingsferien? Er/sie schwimmt, sonnt sich, fährt Ski, macht Ausflüge, bleibt zu Hause... Wo warst du in den Ferien? Zu Hause, am Meer, auf dem Lande, bei Oma/Opa/Tante/Onkel/Freunden, im Gebirge/Ausland, in Österreich/ Ungarn... Wohin fährst du in den Winter-/Sommerferien? Ans Meer, aufs Land, zu Oma/Opa/Tante/Onkel/Freunden, ins Gebirge/Ausland, nach Österreich/ Ungarn...*
Korelacija: Hrvatski jezik (Opisivanje)

12. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije) - osnovni leksik uz blagdane katolički vjeronauk (Sv. Martin, Došašće, Radujemo se svetom Nikoli, Božić-blagdan Isusova rođenja, Ususret Uskrsu)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, prigodne recitacije, pjesmice i druga prikladna djela dječje književnosti, kulturnocivilizacijski sadržaji i dr. Izrađuju se tematski panoji, posterji, pripremaju priredbe i sl. Sadržaji se obogaćuju slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke dječje književnosti, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim znanjima i vještinama usvojenima u nastavi *drugog stranog jezika*.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. U nastavi njemačkog jezika može se uvrstiti i poneki primjer odabranih likovnih djela s njemačkog govornog područja uz najosnovnije informacije o samom djelu i autoru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Glazbene igre) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesmica za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti najosnovnije informacije o nekom od kompozitora njemačkog govornog područja čija su djela učenici slušali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Rad s porukama).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja četvrte godine učenja u 5. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **500** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **380** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od otprilike **7 do 8** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, davanje osobnih podataka o sebi i poznatim osobama (prijatelji, šira obitelj), aktivnosti u školi i izvan nje, nazivi nastavnih predmeta (raspored sati), slobodno vrijeme (izvanškolske aktivnosti), praznici, opisivanje atmosferskih prilika, dnevni i tjedni raspored aktivnosti, izražavanje kronološkog vremena (dani u tjednu, dijelovi dana, sati, godišnja doba, mjeseci), glavni brojevi od 0 do 100, redni brojevi do 10, stanovanje i aktivnosti u kući, blagdani i proslave, imenovanje nekih važnijih objekata u mjestu, kupovanje živežnih namirnica (količina i cijena), zanimanja, briga o zdravlju, prirodni okoliš i ponašanje u prirodi.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture nikada ne tumače eksplicitno, već ih učenici usvajaju globalno u predloženim jezičnim strukturama i situacijama. Na kraju 5. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent glagola *sein, haben*
- prezent učestalih glagola vezanih uz tematska područja uključujući i neke složene glagole
- prezent nekih povratnih glagola u jednini
- konstrukcija *es gibt*
- prezent modalnih glagola: *können, mögen, müssen, dürfen* i *wollen* u jednini, te oblici *möchte, möchtest* i *möchten*
- preterit glagola *sein* i *haben* u jednini
- zapovjedni način (2. lice jednine i množine imperativa i uljudno obraćanje sa *Sie*)

Imenice

- neke imenice s određenim i neodređenim članom u nominativu i akuzativu jednine
- neke imenice u nominativu i akuzativu množine

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)

Zamjenice

- osobne zamjenice u nominativu jednine i množine te u dativu i akuzativu jednine
- povratne zamjenice u dativu i akuzativu jednine
- posvojne zamjenice: *mein/meine, dein/deine, sein/seine, ihr/ihre* ispred imenica
- pokazna zamjenica *das*
- upitne zamjenice: *wer, was*

Pridjevi

- opisni pridjevi kao dio predikata

Brojevi

glavni brojevi od 0 do 100

redni brojevi do 10

Prijedlozi

- neki prijedlozi: *in, an, auf, unter, neben, hinter, vor, zu, nach, bei, mit, für...*

Prilozi

- neki prilozi: *heute, morgen, jetzt, gestern... links, rechts, hier, dort... schnell, langsam, gut, schlecht, gern...*
- upitni prilozi: *wie, wo, wieviel, wie viele, wann, womit, wohin...*

Negacije

- *nein, nicht*
- *kein/e* u nominativu i akuzativu jednine i množine

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice prema modelu:
  - * subjekt + predikat: *Ich male.*
  - * subjekt + predikat + objekt: *Ich habe keinen Bruder.*
  - * subjekt + predikat + pridjev u službi predikata/priložna oznaka: *Die Rose ist rot./Die Party ist am Samstag.*
- priložna oznaka + predikat + subjekt (+objekt): *Am Vormittag lerne ich/habe ich Tennis.*
- izjavne rečenice s modalnim glagolom
- upitne rečenice s upitnom riječju
- inverzne upitne rečenice uključujući i pitanja s modalnim glagolom

Na razini prepoznavanja

- perfekt nekih glagola u jednini u okviru tematskih područja
- uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova (npr. *die Schweiz, die Adria, der Rhein, die Zugspitze...*)

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje raspoloženja; izražavanje ukusa i stava; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje predmeta, osoba i pojava; izricanje radnji; prepričavanje nekog slijeda događaja; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje želje; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje zahtjeva i naredbe; čestitanje blagdana, rođendana i sl.; pozivanje na neku zajedničku aktivnost; izricanje savjeta i zabrana; traženje informacija; davanje informacija.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana, neke aktivnosti vezane uz blagdane, imena i prezimena vršnjaka u zemlji/zemljama jezika cilja, nazivi ulica i trgova, raspored sati, raspored dnevnih i tjednih aktivnosti, provođenje slobodnog vremena i praznika, način stanovanja i aktivnosti u kućanstvu, kupovanje živežnih namirnica, važniji objekti u mjestu, ponašanje u prirodi, neke osnovne informacije o zemlji/zemljama njemačkog govornog područja (npr. naziv zemlje i glavni grad, naziv neke regije/rijeke/ planine i sl.), neki poznati športaši iz zemalja jezika cilja.

Dječja književnost: narodne/tradicionalne i autorske pjesmice (npr. Janosch, Frederik Vahle, Christian Morgenstern, Josef Guggenmos i dr.) za govorenje i pjevanje kao npr. prigodničarske, čestitarske pjesmice, uspavanke, brojalice, brzalice, tapšalice, nonsenske jezične skladbe i leksičke igre; jedna od najpopularnijih bajki braće Grimm ("Schneewittchen", "Hans im Glück", "Dornröschen" i dr.) uz usporedbu izvorne i moderne verzije iste bajke; usporedba likova iz bajki na njemačkom jeziku s likovima iz hrvatske dječje književnosti poznatima iz nastave hrvatskoga jezika; poneka basna; analiza likova njemačke dječje književnosti poznatih iz nastave hrvatskoga jezika (npr. "Mali vodenjak", "Mala vještica", "Bambi" ili "Pčelica Maja") uz uporabu elektronskih i/ili audio-vizualnih medija; barem jedna izvorna slikovnica u kojoj su tekst i ilustracija ravnopravno zastupljeni u prikazu priče.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku

- povezivanje vizualnoga (slikovnoga) i zvučnoga sadržaja
- razumijevanje kraćih jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja, razumjeti osnovne namjere sugovornika
- globalno i selektivno razumijevanje kratkoga teksta poznate tematike
- uočavanje specifičnosti izgovora i intonacije izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovkanih riječi (slovo po slovo abecede)

GOVORENJE

• Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru elementarnih jezičnih funkcija
- postavljanje/odgovaranje na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- samostalno vođenje kratkih dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramaturzijama

• Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu

- reproduciranje brojalica, pjesmica za govor i pjevanje
- imenovanje i opisivanje predmeta, osoba i radnji (sa ili bez slikovnog predloška)
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnica ili aplikacija/slikovnih kartica
- sudjelovanje u kraćim dramaturzijama
- iznošenje rezultata skupnoga rada npr. postera na neku od obrađenih tema
- iznošenje rezultata individualnoga rada
- prepričavanje nekog slijeda događaja uz pomoć pitanja ili vizualnih poticaja

• Izgovor i intonacija

- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- reproduciranje kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom

ČITANJE

- globalno i selektivno razumijevanje kratkih tekstova o poznatim sadržajima
- glasno čitanje jednostavnih rečenica koje su prethodno usmeno uvježbane te kraćih tekstova koji sadrže poznate strukture i leksik
- svladavanje rečenične intonacije

PISANJE

- prepisivanje kratkih tekstova koji su prethodno usmeno obrađeni
- nadopunjavanje teksta riječima
- ispunjavanje obrasca s osobnim podacima
- povezivanje pobrkanih dijelova kratkoga teksta u logičku cjelinu
- pismeno odgovaranje na pitanja
- pisanje čestitki za blagdane i razglednica s putovanja/praznika prema predlošku
- samostalno pisanje vođenih kratkih opisa u okviru poznatih, prethodno usmeno uvježbanih sadržaja
- pisanje riječi prema zvučnom modelu - slovkanih slova abecede
- nadopunjavanje i pisanje rečenica i vrlo kratkih tekstova prema zvučnom modelu - diktat
- uočavanje razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- uočavanje razlika između ortografije hrvatskog i njemačkoga jezika

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. blagdanski običaji, stanovanje, provođenje slobodnoga vremena i praznika i sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja.

U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkoga govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, urednosti i čistoće uz tematske cjeline: Ja i osobe oko mene, Moje mjesto, Aktivnosti u kući
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematske cjeline: Ja i osobe oko mene, Moje mjesto
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematsku cjelinu: Blagdani, običaji i tradicija, Praznici
- razvijanje odgovornosti za zdravlje uz tematsku cjelinu: Briga o zdravlju
- razvijanje ekološke svijesti uz tematske cjeline: Prirodni okoliš i ponašanje u prirodi, Praznici, Kupovina živežnih namirnica
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematskom cjeline: Slobodno vrijeme, Praznici
- promicanje vrijednosti truda, zalaganja i vrijednosti rada uz nastavne cjeline: Nastavni predmeti, Osobni raspored dana

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom četvrte godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja; tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavk; napraviti mentalnu mapu, sastaviti listu prema nekom načelu; ispuniti ili dopuniti tablicu, mobilizirati predznanje putem asocijacija; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo, primijeniti pravilo; služiti se rječnikom; tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu; redovito/sustavno ponavljati; učiti riječi u kontekstu; koristiti tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti korake koji vode do određenoga cilja, učiti u suradnji s drugima; primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*), koristiti se medijima (TV, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOG DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalni rad, rad u paru, rad u više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i da dobro čuju što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni stimulus (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, figurica, blagdanskih ukrasa i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- čitanje na osnovi zvučnoga modela;
- ostale vježbe izgovora;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- kratki jednostavni pismeni radovi;
- didaktičke igre: bingo, *memory*, pogađanje, sakrivanje i traženje, pričam ti priču, pokvareni telefon, igre kockom, igre slikovnim karticama (traženje parova, tercet, kvartet), karticama s riječima i/dijelovima rečenica i sl.

ŠESTI RAZRED (PETA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Obitelj (život u obitelji, snošljivost među članovima obitelji, razgovor o bližnjima)

Izričaji i strukture: *Wohnt deine Oma in deiner Familie oder wohnt sie allein? Hilfst du gern deinen Großeltern? Wer macht was bei dir zu Hause? Hast du eine/n Freund/in in Deutschland/Österreich...? Hast du Kontakt mit ihm/ihr?*

2. Prijatelji (društveno okruženje, značaj i vrijednost prijateljstva, problemi mladih, njihovi interesi i potrebe)
Izričaji i strukture: *Kommen deine Freunde oft zu dir? Wie groß ist deine Clique? Was ärgert dich? Ungerechtigkeit. Was interessiert dich? Ist das Geschenk für mich? Ja, von mir für dich.*

3. Škola (život u školi, problemi koji se javljaju, težnja k što boljim postignućima i većem znanju)
Izričaji i strukture: *Was habt ihr gestern in der Schule gemacht? Wie immer: Wir haben gelernt, geschrieben, gelesen... Wir müssen das ganze Leben lang lernen! Welche Themen interessieren dich besonders? Warum hast du Probleme in der Schule? Hattest du einmal Angst vor...?*

4. Slobodno vrijeme i aktivnosti koje pozitivno utječu na razvoj mladoga čovjeka (bavljenje športom, zdravlje, glazba, odlasci u kino, kazalište, knjižnicu, njegovanje kulture čitanja, korištenje medija u svakodnevicu)

Izričaji i strukture: *Treibst du Sport? Ja/ Nein. Sport treiben ist gesund. Komm zu mir! Kinder, lernt fleißig! Welche Sportart magst du? Schwimmen. Unser/e Trainer/Trainerin heißt Herr/Frau Bauer. Heute Abend gehe ich ins Theater/Kino... Gehst du in die Musikschule? Spielst du ein Instrument? Siehst du gern fern? Ja/nein. Spielst du gern am Computer? Du sollst aber auch lesen.*

Korelacija: Tehnička kultura (Vidljivi dijelovi osobnog računala, Način rada računala, Operacijski sustav računala i računalni programi, Osnove pisanja teksta), Hrvatski jezik (Mediji)

5. Moj mali svijet (moj dom, moja soba, opis prostora)

Izričaji i strukture: *Wo wohnst du? Ich wohne in einem Haus / einer Wohnung. Wie viele Stockwerke hat dein Haus / in welchem Stockwerk ist deine Wohnung? Hat dein Haus/deine Wohnung einen Balkon? Hast du ein eigenes Zimmer? Teilst du das Zimmer mit...? Was hast du/gibt es in deinem Zimmer? Was brauchst du noch?*

Korelacija: Tehnička kultura (Životno okruženje čovjeka i zadaće tehnike); Hrvatski jezik (Subjektivno i objektivno opisivanje)

6. Briga za zdravlje (ukazivanje na zdravi život, zdrava prehrana, opasnosti po zdravlje koje donosi moderna civilizacija)

Izričaji i strukture: *Wie war es im Gebirge? Wunderschön. Wandern macht fit. Was habt ihr gegessen/getrunken? Gesundes Essen; Obst, Gemüse, Milch, warme Gemüsesuppe, Äpfel, grüner Salat... Fast Food ist nicht gesund. Warum? Es ist fett, macht dick...*

Korelacija: Priroda (Čovjekove životne potrebe i prehrabene navike, Uzgoj i potrošnja hrane kod nas i u svijetu), TZK

7. Kod kuće i u inozemstvu (prirodne ljepote i znamenitosti domovine i zemalja njemačkoga govornog područja, povezivanje kulturoloških sadržaja, putovanja, upoznavanje novih krajeva i njihovih karakterističnih obilježja)

Izričaji i strukture: *Wie ist das Klima/die Landschaft in Kroatien/Österreich? Gibt es viele Wälder, Flüsse, Inseln...? Welche Naturschönheiten/Sehenswürdigkeiten gibt es in Kroatien/Deutschland/in der Schweiz...? Welche typischen Spezialitäten gibt es in Kroatien/Deutschland/Österreich...? In Österreich habe ich Sachertorte gegessen. Ich war im Prater. In den Sommerferien war ich am Meer, auf dem Lande, am Bodensee, in Deutschland, in Köln...*

8. Doživljaji iz života (doživljaji iz stvarnosti, mašta, pustolovine)

Izričaji i strukture: *Träumst du gern? Schreibst du manchmal über deine Erlebnisse? Hast du ein Tagebuch? Hast du etwas Lustiges/Schreckliches erlebt? Machst du dir Gedanken über Reisen?*

9. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije) leksik vezan uz blagdane katolički vjeronauk (Došašće, Radujemo se svetom Nikoli, Božić - blagdan Isusova rođenja, Uskrsni ciklus)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, prigodne pjesme i druga prikladna djela dječje književnosti, kulturnocivilizacijski sadržaji i dr. Izrađuju se tematski panoji, poster, pripremaju priredbe i sl. Sadržaji se obogaćuju slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi hrvatskoga jezika. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom hrvatskoga jezika (obrađena djela njemačke dječje književnosti, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim nanjima i vještinama usvojenima u nastavi drugog stranog jezika.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. U nastavu njemačkog jezika može se uvrstiti i poneki primjer odabranih likovnih djela s njemačkog govornog područja uz najosnovnije informacije o samom djelu i toru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Slobodno mprovizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu i sviranje) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru dekvatnih pjesmica za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti najosnovnije informacije o nekim kompozitorima njemačkog govornog područja čija su djela učenici slušali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Osnovne usluge interneta, WWW preglednik, Moja prva pretraga, Uporaba Web pošte).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja pete godine učenja u 6. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **660** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **530** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od otprilike **7 do 8** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, iznošenje osobnih podataka o sebi i poznatim osobama (prijatelji, šira obitelj), izražavanje svojstava i uspoređivanje osoba i predmeta, izražavanje pripadanja, opisivanje i iskazivanje radnji, zapovijedi molbe, želje, orijentacija u prostoru i vremenu, aktivnosti u školi i izvan nje, putovanja (ljepota putovanja i upoznavanje novih krajeva i njihovih karakterističnih obilježja, znamenitosti, tipična jela), mediji, slobodno vrijeme, (njegovanje kulture čitanja, korištenje medija u svakodnevi), značenje bavljenja športom, briga za zdravlje (zdrava prehrana), stanovanje (opis prostora, odnosi u prostoru, kultura stanovanja, imenovanje nekih važnijih objekata u mjestu), glavni brojevi do 1000, redni brojevi do 31, blagdani, običaji, tradicija i proslave.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture mogu tumačiti i eksplicitno (uz odmjerenu uporabu metajezika), no važno je da ih učenici ne usvajaju izolirano već kao dio konteksta. Na kraju 6. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent i preterit glagola *haben* i *sein* u jednini i množini
- prezent nekih pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola u jednini i množini vezanih uz tematska područja
- prezent svih modalnih glagola u jednini i množini
- perfekt nekih najučestalijih pravilnih i nekih nepravilnih glagola u jednini i množini s pomoćnim glagolima *haben* i *sein*
- zapovjedni način (2. lice jednine i množine imperativa te uljudno obraćanje sa *Sie*)
- konstrukcija *es gibt*

Imenice

- imenice s određenim i neodređenim članom u nominativu, dativu i akuzativu jednine i množine

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)
- uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova (npr. *die Schweiz, die Adria, die Zugspitze, der Rhein ...*)

Zamjenica

- osobne zamjenice u nominativu jednine i množine te u dativu i akuzativu jednine
- posvojne zamjenice ispred imenica u jednini i množini u nominativu: *mein/meine, dein/deine, sein/seine*,
- *ihr/ihre, unser/unsere* te *Ihr/Thre* u obraćanju iz poštovanja
- povratne zamjenice u dativu i akuzativu jednine i množine
- upitna zamjenica *welcher/e/es* u nominativu jednine i množine

Pridjevi

- stupnjevanje pravilnih pridjeva

- opisni pridjevi kao dio predikata i prilozi u sva tri stupnja komparacije
- opisni pridjevi u funkciji atributa u nominativu jednine i množine

Brojevi

- glavni brojevi do 1000
- redni brojevi do 31 u nominativu i akuzativu (leksičko posredovanje)

Prijedlozi

- neki prijedlozi: *in, an, auf, unter, neben, hinter, vor, zu, nach, bei, mit, für...*

Prilozi

- stupnjevanje pravilnih priloga
- prilozi u sva tri stupnja komparacije
- neki prilozi: *heute, morgen, jetzt, gestern, manchmal...links, rechts, geradeaus, hier, dort, da, hin, her... gut, schlecht, gern...*
- upitni prilozi: *wer, was, wie, wo, wann, wieviel, wie viele, womit, wohin, woher, warum...*

Negacije

- *nein, nicht*
- *kein/e* u nominativu i akuzativu jednine i množine

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice
- jednostavne upitne rečenice s upitnom riječju (npr. *Wann kommst du?*)
- inverzne upitne rečenice (npr. *Kommst du heute zu mir?*)
- jednostavne izjavne i upitne rečenice s modalnim glagolom

Na razini prepoznavanja

- jednina i množina imenica s neodređenim i određenim članom u genitivu
- upitna zamjenica *welcher/e/es* u akuzativu jednine i množine
- nezavisno složene rečenice s veznicima: *und, aber, oder, denn*

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje / odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje radnji i događaja u sadašnjosti i prošlosti; samostalno prepričavanje sadržaja; izražavanje raspoloženja; izricanje ukusa i stava prema nečemu; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje i uspoređivanje predmeta, osoba i pojava; određivanje odnosa između predmeta i osoba; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje želje; izražavanje negodovanja; izražavanje zahtjeva, naredbe, obveza, dužnosti; čestitanje blagdana, rođendana i sl.; traženje i davanje informacija.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanjem, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, neke aktivnosti vezane uz blagdane i običaje, različitosti među ljudima i njihovim interesima, putovanja, objekti u mjestu, važnost i uloga obitelji, prijateljstvo, slobodno vrijeme, aktivnosti koje mogu pozitivno utjecati na razvoj i život mladoga čovjeka, zdravlje, putovanja, znamenitosti, kulturni život, zanimljivosti o zemlji/zemljama njemačkoga govornog područja i vlastitoj zemlji.

Dječja književnost: narodne/tradicionalne i autorske pjesme za govorenje i pjevanje kao npr. prigodničarske, uspavanke, šaljive, ljubavne pjesme, zagonetke, brzalice i dr.; jedna ili više jednostavnijih dječjih priča (npr. humoristične crtice iz zbirke Ursule Wölfel "Winzige Geschichten" i/ili Janosch: "Oh, wie schön ist Panama!"); usporedba izvorne i moderne verzije neke od bajki braće Grimm i likovi u njima; usporedba likova iz njemačkih bajki i likova iz hrvatske dječje književnosti poznatih iz nastave hrvatskoga jezika (npr. "Hänsel und Gretel" - "Dado i Goga" Mire Gavrana ili Heinzelmännchen - Domaći); razgovor o likovima njemačke dječje književnosti poznatima iz nastave hrvatskoga jezika (npr. Jim Gumb, Heidi ili neki od likova Ericha Kästnera) uz uporabu elektronskih i/ili audio-vizualnih medija; barem jedna izvorna slikovnica u kojoj su tekst i ilustracija ravnopravno zastupljeni u prikazu priče.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnog (slikovnog/pisanog) i zvučnoga jezičnog sadržaja
- globalno i selektivno razumijevanje kraćega teksta poznate tematike

- slušanje izgovora i intonacije izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- svladavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik

GOVORENJE

• Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- postavljanje/odgovaranje na pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kraćih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju pojedine elemente
- samostalno vođenje kraćih dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama

• Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu

- reproduciranje pjesmica za recitiranje i pjevanje
- povezivanje elemenata priče pomoću aplikacija ili dijelova teksta koje treba po redu povezati u priču
- imenovanje i opisivanje predmeta, osoba, radnji, situacija i događaja (sa/ili bez slikovnog predloška)
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama
- iznošenje rezultata skupnoga rada npr. postera na neku određenu temu
- iznošenje rezultata individualnoga rada
- prepričavanje nekog slijeda događaja

• Izgovor i intonacija

- reproduciranje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinji jezik
- reproduciranje i produkcija rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom

ČITANJE

- globalno / selektivno razumijevanje kraćih tekstova u okviru poznate tematike
- samostalno glasno čitanje rečenica i kraćih tekstova koji sadrže poznate strukture i leksik
- pravilna uporaba rečenične intonacije

PISANJE

- nadopunjavanje teksta riječima prema vizualnom / zvučnom predlošku ili bez predloška
- nadopunjavanje dijelova teksta koji nedostaju
- pisanje kraćih sastava uz predloženi model struktura - vođeni sastav (npr. pitanja i sl.)
- pisanje jednostavnih rečenica koje sadržajno čine kraći sastav
- pisanje čestitke, razglednice i sl.
- pisanje kratkih diktata

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. bladanski običaji, svakodnevni život i sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja; senzibilizacija učenika za uočavanje/prepoznavanje stereotipa i predrasuda i razvoj svijesti o potrebi njihova uklanjanja. U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkog govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, urednosti i čistoće uz tematske cjeline: Obitelj, Prijatelji, Moj mali svijet, Škola
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematske cjeline: Obitelj, Prijatelji, Moj mali svijet, Škola
- razvijanje odgovornosti za zdravlje uz tematsku cjelinu: Briga za zdravlje
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematsku cjelinu: Blagdani, običaji i tradicija, Kod kuće i u inozemstvu
- razvijanje ekološke svijesti uz tematsku cjelinu: Briga za zdravlje
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematsku cjelinu: Slobodno vrijeme, Doživljaji iz života

- razvijanje sposobnosti za društveni angažman, tj. za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu društva uz tematsku cjelinu: Moj mali svijet

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom pete godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja; tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavke; napraviti mentalnu mapu; sastaviti listu prema nekom načelu; ispuniti ili dopuniti tablicu; mobilizirati predznanje putem asocijacija; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo; primijeniti pravilo; provjeriti u gramatičkom pregledu; služiti se rječnikom; tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu; sustavno/redovito ponavljati; koristiti tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (tv, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalno, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i na način da dobro čuju ono što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni stimulus (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, kartica s riječima ili dijelovima rečenica i sl.;
- sudjelovanje u kratkim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- glasno čitanje na osnovi prethodno odslušanoga zvučnog modela;
- ostale vježbe izgovora;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- kratki jednostavni pismeni radovi u okviru obrađenih tematskih cjelina (kraći sastavci, diktati, kontrolni zadaci objektivnoga tipa i sl.);
- didaktičke igre: bingo, pogađanje, pričam ti priču, igre kockom, igre slikovnim karticama, karticama s riječima i rečenicama i sl.

SEDMI RAZRED (ŠESTA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Moj svijet (razgovor o sebi, bližnjima, njihovim osobinama i izgledu, opis mjesta u kojem živimo, doma, ulice i četvrti, jezik kojim govorimo)

Izričaji i strukture: *Ich habe viele Freunde. Ich wohne in der Grimmstraße Nr. 56. Wo ist es schöner, auf dem Lande oder in der Stadt? Was gibt es in der Stadt/auf dem Lande? Warst du im Museum oder im Theater? Im Theater war es schöner und interessanter als im Museum. Ich gehe gern ins Museum. Mein Freund geht lieber ins Kino als ins Theater. Zu Hause ist es am schönsten.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Opis otvorenog i zatvorenog prostora)

2. U mom zavičaju i izvan njega (putovanja, obilježja, ljepote i znamenitosti domovine i zemalja njemačkoga govornog područja)

Izričaji i strukture: *Die Hauptstadt Bosnien-Herzegowinas ist Sarajewo. Die Hauptstadt von Deutschland ist Berlin. Das ist eine alte Stadt. Die Markuskirche steht am Markusplatz. Wie lange warst du in Wien/Salzburg? Ich war länger in Wien als in Salzburg. Hast du viele Prospekte und Fotos von Sehenswürdigkeiten? Wo kann ich den Urlaub verbringen? In Kroatien/am Meer/in der Schweiz... Meine Winterferien habe ich in Österreich verbracht.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Opis otvorenog i zatvorenog prostora)

3. Komunikacija (isticanje potrebe za znanjem stranih jezika, mediji, komunikacija; internet, SMS poruke, slanje razglednica i pisama, odlazak u poštu)

Izričaji i strukture: *Welche Sprachen sprichst du? Deutsch, Englisch, Französisch... Fremdsprachen sind sehr wichtig. Warum? Telefonierst du oft? Gehst du manchmal zur Post? Wie kommunizierst du mit deinen Freunden? Schreibst du Briefe, E-Mails oder SMS-Nachrichten? Ich kann mir das Leben ohne Computer und Internet nicht vorstellen. Meine Clique und ich gehen oft ins Internet-Café. Liest du Tageszeitungen/Jugendmagazine...?*

Korelacija: Geografija (Stanovništvo), Tehnička kultura (Elektronička pošta), Hrvatski jezik (Mreža - internet)

4. Umjetnost (razgovor o likovnoj i glazbenoj umjetnosti i književnost)

Izričaji i strukture: *Warst du schon mal im Theater, im Konzert, in einer Ausstellung, in einer Theatervorstellung...? Wer arbeitet im Theater? Was macht ein Maler/Komponist? Lest ihr gern Lektüre? Liest du gern Gedichte/Romane? Welche Schriftsteller schreiben interessant? Wer ist dein Lieblingsautor? Welche Filme magst du? Gehst du in die Musikschule? Spielst du ein Instrument? Wir gehen heute Abend ins Konzert. Wer tritt heute Abend auf?*

Korelacija: Katolički vjeronauk (crkveno graditeljstvo)

5. Škola i školovanje (nastavni predmeti, raspored sati, ocjene, ustrojstvo školskih i izvanškolskih aktivnosti)

Izričaji i strukture: *Ich mag Deutsch. Welche Fächer hast du in der Schule? Ich habe Erdkunde, Naturkunde, Mathematik... Welche Fächer machen dir Schwierigkeiten? Was ist dein Lieblingsfach? Warum? Was machst du noch in der Schule? Macht ihr manchmal Ausflüge/Ausstellungen/Theatervorstellungen...?*

6. Mladi u obiteljskom i društvenom okruženju (odnosi u obitelji, zajedničko organiziranje slobodnoga vremena, problemi vezani za odnose među generacijama)

Izričaji i strukture: *Meine Eltern leben getrennt. Ich verbringe Sommerferien mit der Mutter und Winterferien mit dem Vater. Machst du/macht ihr gern Ausflüge mit deinen/euren Eltern? Bekommt ihr regelmäßig Taschengeld? Wie können die Schüler Geld verdienen? Mein/e Vater/Mutter raucht zu viel. Mein Bruder und ich plaudern gern mit unserer Oma. In ihrer Zeit war alles anders. Die Menschen sahen nicht fern, sie arbeiteten auf dem Feld...*

7. Moda i odijevanje (kupovanje odjeće i obuće, vanjski izgled, različitosti u imovinskom statusu mladog naraštaja, statusni simboli)

Izričaji i strukture: *Darf ich dir/Ihnen helfen? Ich brauche ein Paar neue Schuhe, ein neues Kleid... Ich möchte ein buntes/kariertes/einfarbiges... Kleid. Welche Größe? Ich trage Schuhgröße 36 und Konfektionsgröße 38. Was kostet das? Das kostet insgesamt 125 Euro. Der Pullover gefällt mir nicht. Welche Klamotten trägst du gern? Markenklamotten kann ich mir nicht leisten. Das ist mir aber auch nicht wichtig. Mein Vater fährt kein teures Auto. Wir fahren gern Rad. Rad fahren ist gesund.*

8. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije) leksik vezan uz blagdane katolički vjeronauk (Došašće, Radujemo se svetom Nikoli, Božić-blagdan Isusova rođenja Božićni ciklus, Uskrsni ciklus)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, obrađuju prikladna književna djela za djecu i mlade, kulturnocivilizacijski sadržaji i dr. Izrađuju se tematski panoji i posteri, pripremaju priredbe i sl. Sadržaji se obogaćuju slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke dječje književnosti, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim znanjima i vještinama usvojenima u nastavi *drugog stranog jezika*.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. U nastavu njemačkog jezika može se uvrstiti i poneki primjer odabranih likovnih djela s njemačkog govornog područja uz najosnovnije informacije o samom djelu i autoru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Slobodno improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu i sviranje) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesmica za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti najosnovnije informacije o nekim kompozitorima njemačkog

govornog područja čija su djela učenici slušali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Izradba i oblikovanje tablica, kretanje u njima, Snimanje audio zapisa, Montaža videozapisa, Završna obradba i pohrana videouradka, Oblikovanje prezentacije, Oblikovanje teksta na slajdovima, Umetanje ilustracija, Uređivanje prezentacije, Animacijski učinci).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja šeste godine učenja u 7. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **850** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **680** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od otprilike **8 do 10** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, iznošenje osobnih podataka o sebi i poznatim osobama (prijatelji, šira obitelj), mladi u obiteljskom i društvenom okruženju, problemi mladih, škola i školovanje, nazivi nastavnih predmeta (raspored sati, ocjene, organiziranje školskih i izvanškolskih aktivnosti), komunikacija, zavičaj, putovanja i znamenitosti, imenovanje nekih važnijih objekata u mjestu, umjetnost, moda (kupovanje odjevnih predmeta, izricanje cijene i konfekcijskih brojeva), blagdani, običaji, tradicija, glavni brojevi, redni brojevi do 31.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture tumače eksplicitno (uz odmjerenu uporabu metajezika), no važno je da ih učenici ne usvajaju izolirano već kao dio konteksta. Neke se gramatičke strukture npr. prijedlozi mogu posredovati i leksički te nije potrebno inzistirati na točnim padežnim nastavcima pogotovo ne pri slobodnom govoru. Na kraju 7. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent i preterit glagola *haben* i *sein* u jednini i množini
- prezent nekih pravilnih, nepravilnih, jednostavnih i složenih te povratnih glagola u jednini i množini vezanih uz
- tematska područja
- prezent svih modalnih glagola u jednini i množini
- preterit nekih pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola u jednini i množini vezanih uz tematska područja
- perfekt nekih najučestalijih pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola u jednini i množini
- zapovjedni način (2. lice jednine i množine imperativa i uljudno obraćanje sa *Sie*)
- konstrukcija *es gibt*

Imenice

- deklinacija imenica s određenim i neodređenim članom u jednini i množini (sistematizacija)

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)
- uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova (npr. *die Schweiz, die Adria, die Zugspitze, der Rhein ...*)

Zamjenice

- osobne zamjenice u nominativu, dativu i akuzativu jednine i množini te uljudno obraćanje sa *Sie* u svim padežima jednine i množine
- posvojne zamjenice u nominativu, dativu i akuzativu jednine i množine
- povratne zamjenice u dativu i akuzativu u jednini i množini
- pokazna zamjenica *das*
- upitne zamjenice: *wer, was, welcher/e/es* u nominativu i akuzativu jednine i množine

Pridjevi

- stupnjevanje pravilnih i nepravilnih pridjeva i priloga
- opisni pridjevi kao dio predikata u sva tri stupnja komparacije
- opisni pridjevi u funkciji atributa u nominativu i akuzativu jednine i množine

Brojevi

- glavni brojevi (sistematizacija)

- redni brojevi do 31 (leksičko posredovanje)

Prijedlozi

- neki prijedlozi: *in, an, auf, unter, neben, hinter, vor, zu, nach, bei, mit, für...*

Prilozi

- stupnjevanje pravilnih i nepravilnih priloga
- neki prilozi: *heute, morgen, jetzt, gestern, manchmal... links, rechts, geradeaus, hier, dort, da, hin, her... gut, schlecht, gern...*
- upitni prilozi: *wer, was, wie, wo, wann, wieviel, wie viele, womit, wohin, woher, warum...*

Negacije

- *nein, nicht*
- *kein/e* u nominativu i akuzativu jednine i množine

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice
- jednostavne upitne rečenice s upitnom riječju (npr. *Wie viele Fächer hast du in der Schule?*)
- inverzne upitne rečenice (npr. *Kommst du heute zu mir?*)
- jednostavne izjavne i upitne rečenice s modalnim glagolom
- povezivanje rečenica u nezavisno složene rečenice veznicima *und, aber, oder*

Na razini prepoznavanja

- nezavisno složena rečenica s veznikom *denn*
- zavisno složena rečenica s veznikom *weil*

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje radnji i događaja u sadašnjosti i prošlosti; samostalno prepričavanje sadržaja; izražavanje raspoloženja; izricanje ukusa i stava prema nečemu; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje i uspoređivanje predmeta, osoba i pojava i situacija; određivanje odnosa između predmeta i osoba; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje želje; izražavanje zahtjeva, naredbe, obveza, dužnosti, negodovanja; traženje i davanje informacija; čestitanje blagdana, rođendana i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, obilježavanje blagdana i običaji, uvažavanje različitosti među ljudima i njihovim interesima, zavičaj, putovanja, objekti u mjestu, znamenitosti, obitelj i njezina važnost, prijateljstvo, mladi u društvenom okruženju, problemi mladih, školovanje, umjetnost, aktivnosti koje mogu pozitivno utjecati na razvoj i život mladoga čovjeka, moda, komunikacija, zanimljivosti o zemlji/zemljama njemačkoga govornog područja i vlastitoj zemlji.

Primjeri iz književnosti: narodne/tradicionalne i autorske pjesme za govorenje i pjevanje kao npr. prigodničarske, uspavanke, šaljive, ljubavne pjesme, zagonetke, brzalice, proverbijalni izrazi i dr.; poneka basna G.E. Lessinga; jedna ili više jednostavnijih ilustriranih priča o djetinjstvu (npr. Ursule Wölfel: "29 verrückte Geschichten" ili didaktizirane verzije priča Irine Korschunow kao "Unugunu" ili Christine Nöstlinger: "Geschichten vom Franz" i dr.); razgovor o likovima njemačke dječje književnosti poznatima iz nastave hrvatskoga jezika (npr. Konrad ili Ofli i/ili likovi iz romana Ericha Kästnera koji učenicima omogućuju identifikaciju, npr. "Emil i detektivi", "Leteći razred") uz uporabu elektronskih i/ili audio-vizualnih medija, poglavito filmskih uprizorenja romana.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnoga (slikovnoga/pisanoga) i zvučnoga sadržaja
- globalno i selektivno razumijevanje kraćega teksta poznate tematike
- slušanje izgovora i intonacije izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- svladavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinji jezik

GOVORENJE

● **Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru**

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- postavljanje/odgovaranje na pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kraćih dijaloga na osnovi modela uz samostalnu izmjenu pojedinih elemenata
- samostalna produkcija dijaloga u okviru poznatih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama

● **Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu**

- reproduciranje pjesama za recitiranje i pjevanje
- povezivanje elemenata priče pomoću aplikacija ili dijelova teksta koje treba po redu povezati u priču
- imenovanje i opisivanje predmeta, osoba, radnji, situacija i događaja (sa ili bez slikovnog predloška)
- sudjelovanje u kratkim dramatizacijama
- iznošenje rezultata skupnoga rada npr. postera na neku određenu temu
- iznošenje rezultata individualnoga rada
- prepričavanje nekog slijeda događaja

● **Izgovor i intonacija**

- izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- reproduciranje i produkcija rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom

ČITANJE

- globalno i selektivno razumijevanje kraćih tekstova u okviru poznate tematike
- samostalno glasno čitanje rečenica i kraćih tekstova
- uočavanje karakterističnih obilježja različitih vrsta tekstova (strip, šala, priča, lirski oblici i dr.)
- pravilna uporaba rečenične intonacije

PISANJE

- nadopunjavanje teksta riječima prema vizualnom ili zvučnom predlošku ili bez predloška
- nadopunjavanje dijelova teksta koji nedostaju
- pisanje kraćih sastavaka uz predloženu strukturu - vođeni sastav (npr. pitanja, natuknice i sl.)
- pisanje sastavaka na osnovi obrađenih tema
- pisanje čestitke, razglednice i sl.
- kreativno pisanje
- pisanje kraćih diktata

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti te uviđanje razloga njihova postojanja kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. blagdanski običaji, svakodnevni život i sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja te načinima ponašanja u komunikaciji; svijest o mogućim nesporazumima u interkulturalnim i interpersonalnim situacijama i razvoj osnovnih strategija za njihovo prevladavanje; senzibilizacija za uočavanje/ prepoznavanje stereotipa i predrasuda i razvoj svijesti o potrebi njihova uklanjanja. U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkoga govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI SADRŽAJI

- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi uz tematske cjeline: Moj svijet, Mladi u obiteljskom i društvenom okruženju
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja, te ljubavi i ponosa na zavičaj i domovinu uz tematske cjeline: U mom zavičaju i izvan njega, Umjetnost Blagdani, običaji i tradicija
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematske cjeline: Škola i školovanje, Umjetnost, Komunikacija, Moda i odijevanje
- poznavanje vlastitih korijena te poznavanje i poštivanje drugih kultura i duhovnih vrijednosti različitih civilizacija uz tematske cjeline: Moj svijet, Moj zavičaj, Putovanja i znamenitosti

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom šeste godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja;

tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavke; napraviti mentalnu mapu; sastaviti listu prema nekom načelu; izraditi plan teksta na osnovi pročitano g teksta; pripremiti izlaganje pomoću natuknica; ispuniti ili dopuniti tablicu; mobilizirati predznanje putem asocijacija; raditi bilješke i služiti se njima za prepričavanje; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo; primijeniti pravilo; provjeriti u gramatičkom pregledu; služiti se rječnikom; tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu; sustavno/redovito ponavljati; koristiti tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima; primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (TV, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalno, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i na način da dobro čuju ono što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni stimulus (npr. pokretom ili crtežom);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, kartica s riječima ili dijelovima rečenica i sl.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama, simulacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- glasno čitanje na osnovi prethodno odslušanoga zvučnoga modela i samostalno glasno čitanje;
- ostale vježbe izgovora;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- kratki jednostavni pismeni radovi u okviru obrađenih tematskih cjelina (školske zadaće, kraći vođeni sastavci, diktati, zadaci objektivnoga tipa i dr.);
- didaktičke igre: bingo, pogađanje, pričam ti priču, igre kockom, igre slikovnim karticama, karticama s riječima i dijelovima rečenica, kvizovi "znanja", igre asocijacija i sl.

OSMI RAZRED **(SEDMA GODINA UČENJA)**

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Ljudi i događaji (iznošenje podataka o sebi i poznatim osobama, prijatelji, šira obitelj, poznate osobe iz svijeta kulture, znanosti, športa i zabave)

Izričaji i strukture: *Carl Benz baute 1886 das erste Auto. Heinrich Hertz erfand das Radio vor 100 Jahren. Woher kommt S. Penkala? R. Bošković (1711-1787) war ein bekannter Wissenschaftler. Wofür interessierte er sich? Finde Informationen über einen bekannten deutschen Wissenschaftler. Kennst du eine/einen deutschen Rock- oder Popsängerin/Sportler? Schreibe einen kurzen Bericht über deinen Lieblingssänger/Filmstar!*

Korelacija: Povijest (Oblikovanje modernoga društva - znanost i tehnologija, industrijska revolucija, Društvo, kultura i promjene u svakodnevnom životu u prvoj polovici 19. stoljeća, Europa na vrhuncu moći: nastanak prvih modernih država u Europi, Hrvatska u sklopu Habsburške Monarhije (Austro-Ugarske) u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća, Društvo, kultura i promjene u svakodnevnom životu u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća)

2. Slobodno vrijeme (smisleno raspoređivanje slobodnog vremena, važnost bavljenja športom i drugim organiziranim aktivnostima u slobodno vrijeme (odlasci u kino, kazalište, na koncerte i javne priredbe), elektronički i tiskovni mediji).

Izričaji i strukture: *Mit wem/Wie verbringst du deine Freizeit? Mit meiner Familie, mit meinen Büchern... im Sportverein, am Schreibtisch... Wenn ich nicht lernen muss/zu Hause helfen muss, gehe ich in den Park/ auf den Sportplatz/in die Sporthalle/ans Meer. Sport treiben ist gesund, weil... Welche Sportarten magst du? Schwimmen... Heute Abend gehe ich ins Theater/Kino/auf die Party... Was macht ihr alles auf einer Party? Darf ich dich ins Kino/in die Konditorei einladen? - Ja, ich komme mit, denn heute haben wir keine*

Hausaufgaben./Nein, heute kann ich nicht. Was machst du am liebsten? Ich sitze vor dem Computer, surfe, spiele, unterhalte mich mit ..., chatte gern.

3. Prijateljstvo i druženje, ljubav i zaljubljenost

Izričaji i strukture: *Hast du viele Freunde? Kommen deine Freunde oft zu dir? Wie groß ist deine Clique? Was macht ihr zusammen? Wo trefft ihr euch? Über welche Themen sprecht ihr? Worüber/Über wen ärgerst du dich? Wer ist dein Vorbild? - Was macht er/sie? - Sie ist Schauspielerin/ Model. Er ist Fußballspieler/Filmstar. Gibt es Außenseiter /schwarze Schafe in deiner Klasse? Mein Freund singt am besten. Er ist humorvoll und toleranter als ich. Der interessanteste Junge in meiner Klasse ist Denis. Alle Mädchen sind verliebt in ihn.*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Idoli i ideali u izgradnji osobnosti, Izazovi puberteta, Svatko je od nas jedinstven i potreban drugoga)

4. Stanovanje (mjesto i kultura stanovanja, različite životne navike, kućanske obveze i život u zajednici)

Izričaji i strukture: *Wo wohnst du? In Mostar/auf dem Lande/in der Stadt/in einer Neubausiedlung /an einem See/am Meer/in den Bergen... Wie/Wo lebte deine Oma? Wie lebte man im 19./20. Jahrhundert? Als sie... alt war... /Wenn sie... zu Hause... Damals gab es keinen/keine Fernseher/ Spülmaschine. Heute haben wir einen Mikrowellenherd/CD-Player. Wie lebst du heute? Hilfst du im Haushalt? Wobei hilfst du? Ich helfe meiner Mutter beim Kochen und manchmal... Wer macht die meiste Arbeit in deiner Familie?*

5. Promet (prometna sredstva, prometni znakovi, prometne veze, snalaženje u stranoj zemlji (traženje obavijesti na kolodvoru, u prometnim sredstvima, na recepciji)

Izričaji i strukture: *Reist du gern? Wo warst du in den Sommerferien/Winterferien? Ich war in Deutschland/ in Österreich, am Meer/auf dem Lande/in den Bergen/an einem Fluss... Wo liegt...? In einem Tal/Mitten in.../ Auf einer Höhe von... m. Wodurch ist dein Land/deine Stadt /diese Landschaft/dieses Land bekannt? An welche Länder grenzt Kroatien/Deutschland? Was findest du in Deutschland/dort besonders interessant? Vergleiche das mit... Womit fährst du in die Schule/in die Stadt?- Mit dem Bus /Auto/Fahrrad mit der Straßenbahn/Bahn... Ich gehe zu Fuß. Wann fährt der Zug nach...? Eine Platzkarte bitte.*

Korelacija: Geografija (Njemačka, Alpske države)

6. Svijet mašte i svakodnevnice u književnim, likovnim, glazbenim i filmskim djelima

Izričaji i strukture: *Worum geht es in diesem Text/Film /Lied/Gedicht? Wovon handelt diese Geschichte? Wie heißt die Hauptperson? Was für eine Person ist sie/er? Welche Charaktereigenschaften hat er/sie? Möchtest du an seiner/ihrer Stelle sein? Warum? Wovon berichtet man in diesem Artikel? Wie gefällt dir dieses Bild? Warum? - ovisno o odabranim primjerima iz književnosti, glazbene, filmske i likovne umjetnosti*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Zamke suvremenih ovisnosti), Glazbena kultura (Glazbala)

7. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije) leksik vezan uz blagdane katolički vjeronauk (Došašće, Sv.Nikola, Božić, Uskrs)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, obrađuju prikladna književna djela za djecu i mlade, kulturnocivilizacijske teme i dr. Izrađuju se tematski panoji i poster, pripremaju priredbe i sl. Sadržaji se obogaćuju slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke književnosti za djecu i mlade, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim znanjima i vještinama usvojenima u nastavi *drugog stranog jezika*.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. Poveznica s likovnom kulturom moguća je i putem primjera likovnih djela umjetnika s njemačkog govornog područja uz osnovne informacije o djelu i autoru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Sviranje, stvaralaštvo, računalo) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesama za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti informacije o kompozitorima njemačkog govornog područja i djelima koja su učenici slušali i obrađivali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Vizualni (grafički) HTML uređivači, Poveznice (linkovi), Elementi stranice, Uporaba vizualnog HTML uređivača za izradbu osobne Web stranice).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNAJKA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja sedme godine učenja u 8. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **1100** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **880** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od otprilike **10 do 12** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, traženje informacija, iznošenje osobnih podataka o sebi i poznatim osobama (prijatelji, šira obitelj, poznate osobe iz svijeta kulture, znanosti i sporta), smisleno organiziranje slobodnog vremena, prijateljstvo i druženje, ljubav i zaljubljenost, važnost bavljenja športom i drugim organiziranim aktivnostima u slobodno vrijeme, odlasci u kino, kazalište, na koncerte i javne priredbe, elektronski i tiskovni mediji, mjesto stanovanja, kultura stanovanja nekada i danas, različite životne navike s obzirom na stanovanje, kućanske obveze i život u zajednici, susreti sa stranim i nepoznatim, prometna sredstva danas i nekada, prometni znakovi, prometne veze i mogućnosti snalaženja u stranoj zemlji (na kolodvoru, u prometnim sredstvima, na recepciji), blagdani, običaji i njegovanje tradicije, svijet mašte i svakodnevnice u književnim, likovnim i filmskim djelima.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture tumače eksplicitno (uz odmjerenu uporabu metajezika), no važno je da ih učenici ne usvajaju izolirano, već kao dio konteksta. Neke se gramatičke strukture npr. prijedlozi mogu posredovati i leksički te nije potrebno inzistirati na točnim padežnim nastavcima pogotovo ne pri slobodnom govoru. Na kraju 8. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola
- perfekt jednostavnih, složenih, pravilnih i nepravilnih te povratnih glagola, izuzev modalnih glagola (jesni, niječni i upitni oblik)
- preterit pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola u jednini i množini
- prezent i preterit svih modalnih glagola u jednini i množini (jesni, niječni i upitni oblik)
- zapovjedni oblik glagola (2. lice jednine i množine imperativa i uljudno obraćanje sa *Sie*)

Imenice

- deklinacija imenica s neodređenim i određenim članom u jednini i množini (sistematizacija)
- jednina i množina nekih imenica koje se sklanjaju po *n*-deklinaciji

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)
- uporaba neodređenog, određenog i nultog člana
- uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova (npr. *das schöne Kroatien, die Schweiz, die Save, die Bosnia und Herzegowina, die Adria...*)

Zamjenice

- osobne, posvojne i pokazne zamjenice u svim padežima jednine i množine (sistematizacija)
- povratne zamjenice
- neodređena zamjenica *man*
- upitne zamjenice *wer, was, welcher/e/es* u svim padežima

Pridjevi

- stupnjevanje pridjeva (sistematizacija)
- opisni pridjevi kao dio predikata i prilozi u sva tri stupnja komparacije
- opisni pridjevi u funkciji atributa u nominativu, dativu i akuzativu u pozitivu

Brojevi

- glavni brojevi te redni brojevi u nominativu i akuzativu

Prijedlozi

- sistematizacija prijedloga uz dativ, akuzativ te dativ i akuzativ

Prilozi

- stupnjevanje priloga (sistematizacija)
- prilozi u sva tri stupnja komparacije
- neki prilozi mjesta, vremena, načina i uzroka
- upitni prilozi: *wie, wo, wann, wieviel, wie viele, womit, woher, worauf...*

Negacije

- sistematizacija negacija: *nicht, nein i kein/e*

Rečenice

- izjavne i upitne rečenice
- zavisno složene rečenice uz veznike: *weil, dass, wenn*
- nezavisno složene rečenice s veznicima: *und, aber, oder, denn*

Na razini prepoznavanja

- rekcija nekih učestalih glagola: *gefallen, helfen, geben; sich interessieren für + A, träumen von + D, sich ärgern über + A, sich freuen auf + A...*
- opisni pridjevi u funkciji atributa u svim padežima jednine i množine u pozitivu (sklonidba pridjeva: / određeni član + pridjev + imenica / pridjev + imenica / neodređeni član ili posvojna zamjenica ili negacija *kein/e* + pridjev + imenica)
- redni brojevi sa sklonidbom te nadnevak sa sklonidbom
- zavisno složene rečenice uz veznik *als*
- odnosne rečenice
- pitanja s upitnim riječima: *Wofür.../Für wen..., Wovon.../Von wem..., Worüber... /Über wen..Worauf.../Auf wen...*

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/ odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje događaja i radnji u sadašnjosti i prošlosti; samostalno prepričavanje; prepričavanje događaja; izražavanje raspoloženja; izricanje ukusa i stava o nečemu; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje i uspoređivanje predmeta, osoba, pojava i situacija; određivanje odnosa između predmeta i osoba; izricanje radnji; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe, zahvale, želje; izražavanje negodovanja i odobravanja, slaganja i neslaganja; izražavanje zahtjeva, naredbe, obveza i dužnosti; traženje i davanje informacija; čestitanje blagdana, rođendana i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana, rođendana, obilježavanje blagdana, običaji i njegovanje tradicije, različitosti i sličnosti među ljudima i njihovim interesima, obitelj, prijateljstvo, druženje, ljubav prema bližnjima, problemi mladih i njihovo odrastanje, dužnosti i obveze, mediji u svakodnevnom životu, slobodno vrijeme, bavljenje glazbom, sport, kultura stanovanja i odnos prema zaštiti okoliša, aktivnosti koje mogu pozitivno utjecati na razvoj i život mladoga čovjeka i njegovo okruženje, zanimljivosti o zemlji/zemljama njemačkoga govornog područja, EU i vlastitoj zemlji, primjeri iz književnosti, glazbene, likovne i filmske umjetnosti te glazbenog stvaralaštva za mlade, poznati predstavnici njemačkoga govornog područja i događaji iz svijeta umjetnosti i znanosti, športa i zabave.

Dječja književnost: narodne i autorske dječje pjesme - prigodničarske, uspavanke, šaljive, pejzažne, ljubavne pjesme, proverbijalni izrazi i dr.; tekstovi hitova popularne ili rock glazbe prihvatljivi mladima; poneka basna; kratka priča u obliku stripa; eventualno neki zanimljivi podaci o književnicima zaslužnima za razvoj dječje književnosti (npr. Braća Grimm, Otfried Preussler, Michael Ende, Ch. Nöstlinger i/ili dr.) i kratki ulomci iz nekog od njihovih djela; poneka pripovijetka o životu djece (npr. iz zbirke "Die grauen und die grünen Felder" Ursule Wölfel, kratke priče Franza Hohlera, Paula Maara, Irine Korschunow i dr.); ulomci iz romana za djecu i mlade s tematikom odrastanja, mobbinga ili integriranja bolesne djece u društvo (npr. "Die feuerrote Friederike" Ch. Nöstlinger, "Ben liebt Anna" Petera Härtlinga, "Die Vorstadtkrokodile" Max v.d. Grūna); razgovor o likovima iz njemačke književnosti za djecu i mlade poznatima iz nastave hrvatskoga jezika ili iz neobavezne lektire u slobodno vrijeme - npr. *Momo* ili *Bastian*, uz uporabu barem jednog filmskog uprizorenja obrađivanih književnih djela, kako pri obradi ulomaka, tako i kod recepcije kompletnog dijela.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnog (slikovnog/pisanog) i zvučnoga sadržaja
- globalno i selektivno razumijevanje teksta poznate tematike
- slušanje izgovora i intonacije izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- svladavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinji jezik

GOVORENJE

● **Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru**

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- postavljanje i odgovaranje na pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje i produciranje dijaloga u okviru poznate tematike
- sudjelovanje u dramatizacijama, simulacijama dijaloških situacija
- sudjelovanje u elementarnim oblicima rasprave

● **Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu**

- reproduciranje pjesama za recitiranje i pjevanje
- povezivanje elemenata priče pomoću aplikacija ili tekstualnih dijelova priče koje treba povezati po redu u cjelinu
- imenovanje i opisivanje predmeta, osoba, radnji, situacija i događaja (sa ili bez slikovnog predloška)
- sudjelovanje u dramatizacijama
- prepričavanje nekog slijeda događaja
- iznošenje rezultata individualnog i/ili skupnoga rada

● **Izgovor i intonacija**

- izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- reprodukcija i produkcija rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom

ČITANJE

- globalno, selektivno i detaljno razumijevanje tekstova poznate tematike
- uočavanje karakteristika različitih vrsta tekstova
- samostalno glasno čitanje
- pravilna uporaba rečenične intonacije

PISANJE

- ispunjavanje obrazaca
- nadopunjavanje teksta riječima prema vizualnom ili zvučnom predlošku ili bez modela
- nadopunjavanje dijelova teksta koji nedostaju
- pisanje natuknica i bilježaka na osnovi pročitanog teksta
- pisanje kraćih sastava uz predloženi model struktura (natuknice i pitanja)
- pisanje sastavaka nakon obrađenih sadržaja
- pisanje čestitke, razglednice, pisma, poruka i sl.
- kreativno pisanje (npr. pisanje novog kraja priče, dijela priče koji nedostaje i sl.)
- pisanje diktata

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti te uviđanje razloga njihova postojanja kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. blagdanski običaji, način života i sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja te načinima ponašanja u komunikaciji; svijest o mogućim nesporazumima u interkulturalnim i interpersonalnim situacijama i razvoj osnovnih strategija za njihovo prevladavanje; uočavanje/ prepoznavanje stereotipa i predrasuda i razvoj svijesti o potrebi njihova uklanjanja; razvoj svijesti o utjecaju vlastite kulture na percepciju fenomena strane kulture; svijest o dinamičnosti i heterogenosti kao bitnim značajkama kako strane tako i vlastite kulture. U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkoga govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti kao npr. čistoće, urednosti, pristojnosti i obazrivosti uz tematske cjeline: Prijateljstvo i druženje, ljubav i zaljubljenost, Stanovanje
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi uz tematsku cjelinu: Prijateljstvo i druženje
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Blagdani, običaji i tradicija, Svijet mašte i svakodnevice, Promet
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematske cjeline: Slobodno vrijeme, Svijet mašte i svakodnevice, Stanovanje, poznavanje vlastitih korijena te poznavanje i poštovanje drugih kultura i duhovnih vrijednosti različitih civilizacija uz tematsku cjelinu: Ljudi i događaji

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom sedme godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja; tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavke; napraviti mentalnu mapu; sastaviti listu prema nekom načelu; izraditi plan teksta na osnovi pročitano teksta; izraditi plan teksta za tekst koji učenik namjerava sročiti; pripremiti izlaganje pomoću natuknica; ispuniti ili dopuniti tablicu; mobilizirati predznanje putem asocijacija; raditi bilješke i služiti se njima za prepričavanje; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo; primijeniti pravilo; provjeriti u gramatičkom pregledu; služiti se rječnikom; tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu; sustavno/redovito ponavljati; koristiti tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti i opisati korake koji vode do određenoga cilja; odrediti vlastite ciljeve učenja i kontrolirati njihovo ostvarenje; učiti u suradnji s drugima; primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (TV, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalno, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i na način da dobro čuju ono što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.)

Didaktičke aktivnosti:

- korištenje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijena kao poticaj za govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govor, pokret, crtež i sl.;
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih panoa, postera, zidnih novina, materijala za igre primjeren dobi učenika i sl.;
- sudjelovanje u dijaloškim situacijama, simulacijama, dramskim prikazima situacija i jednostavnim raspravama kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- samostalno glasno čitanje teksta;
- ostale vježbe izgovora;
- pismeni radovi u okviru obrađenih tematskih cjelina (školske zadaće, vođeni sastavci, diktati, pisma, kreativno pisanje);
- didaktičke igre: bingo, pogađanje, pričam ti priču, igre kockom, igre slikovnim karticama, igre s karticama s riječima ili dijelovima rečenica, kvizovi "znanja", igre asocijacija i sl.

DEVETI RAZRED (OSMA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Mladi u obiteljskom i društvenom okruženju (odnosi među naraštajima, problemi mladih, pripadnost skupini i izdvojenost)

Izričaji i strukture: *Ihr Bruder provoziert sie und schon gibt es einen Streit. Nach langen Diskussionen mit den Eltern haben Lena und Lukas einen Computer bekommen. Ihre Freundinnen waren verblüfft - sie hat sich modische Kleidung gekauft. Bei gutem Wetter trifft sie sich mit Kindern aus der Nachbarschaft.*

Korelacija: Biologija (Od rođenja do smrti), Katolički vjeronauk (Prijateljstvo i ljubav)

2. Europsko okruženje, multikulturalnost i važnost učenja stranih jezika (sličnosti i povezanosti kultura, predrasude stereotipi, EU, uloga višejezičnosti kod nas i u Europi, jezični portfolio, poznate osobe iz svijeta umjetnosti i znanosti)

Izričaji i strukture: *In welchen Ländern spricht man Deutsch? Was heißt Multi-Kulti? Welche Symbole sind auf Euro-Münzen/Euro-Scheinen? Wie kam Europa zu seinem Namen? Wie heißen die Mitgliedsländer? Die europäische Flagge hat zwölf Sterne. Warum feiert die EU am 9. Mai ihren Europatag? Welche Sprache/n*

sprichst du gut/besser als.../ am besten? In der EU gibt es 20 offizielle Sprachen. Die deutschen Austauschschüler wohnen in ihren französischen Gastfamilien. Wenn man sich kennt, versteht man sich besser.

3. Kultura i supkultura mladih (moda i modni trendovi, stil odijevanja, ovisnosti i njihovi uzroci)

Izričaji i strukture: *Was tragen Jugendliche in der Schule, in der Disko oder auf Partys? Wollen sie so aussehen wie alle, oder entscheiden sie sich lieber für einen individuellen Stil? Wir wissen jetzt, wie sie ihren eigenen Stil zusammen stellt und ob sie viel Geld für ihre Kleidung ausgibt. Mein Vater möchte vom Rauchen loskommen. Raucht jemand von deinen Freunden/Freundinnen? Wissen seine/ihre Eltern davon? Wie reagieren sie darauf? Welche Gefahren bringen Drogen mit sich?*

4. Zaštita okoliša, briga o zdravlju, zdrava prehrana

Izričaji i strukture: *Die Umweltverschmutzung ist ein großes Problem. Schützt die Umwelt! Wirf keine Plastiktüten weg! Kaufen Sie Produkte mit wenig Verpackung! Man soll weniger heizen, keine Getränke in Dosen kaufen. Wenn man nicht mehr fernsehen will, soll man die Geräte abschalten. Ernährst du dich gesund? Ihre Eltern finden gesundes Essen wichtig und kochen mit Olivenöl.*

Korelacija: Geografija (Zavičaj), Biologija (Ovisnosti, Zaštita organizma od bolesti, Izmjena tvari, protok energije i zdrava prehrana)

5. Problemi društva, oblici prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja, civilno društvo i nevladine udruge, briga i pomoć potrebitima

Izričaji i strukture: *Habt ihr schon einen Weihnachtsmarkt organisiert? Was habt ihr mit dem Geld gemacht? War jemand in einem Altersheim/Kinderheim/Obdachlosenheim? Bist du Mitglied einer Organisation/ eines Vereines? Warum? - Weil ich da nützlich bin./Weil mir die Arbeit in diesem Verein Spaß macht. Der Streit fängt meist harmlos an, und dann wird man mit schlimmen Schimpfwörtern beleidigt. Ich respektiere meine Mitschüler, egal welcher Nationalität sie sind. Was kann man gegen Gewalt/Hunger/Rassendiskriminierung/Krieg... tun?*

Korelacija: Biologija (Ovisnosti), Kemija (Alkoholi), Katolički vjeronauk (suodgovornost za pravedan život u društvu)

6. Obrazovanje za budućnost (odabir zanimanja, školovanje)

Izričaji i strukture: *Wenn jemand studieren möchte, dann muss... Ich möchte..., weil.../denn... Ich möchte..., aber... Ich möchte...(nicht)... studieren. Mich interessiert die Arbeit mit Holz. Darum möchte ich Zimmermann werden. Nach dem Abitur will ich Medizin studieren. Was für eine Ausbildung soll man als Boutiquenbesitzer haben? Das Schulsystem in Deutschland/in ... ist anders als bei uns.*

Korelacija: Tehnička kultura (Povezivanje na Internet, Obrazovni sadržaji na webu), Katolički vjeronauk (Izbor životnog poziva, Rad i slobodno vrijeme)

7. Svijet znanosti i umjetnosti (otkrivanje novoga i nepoznatog u književnim, glazbenim, likovnim i filmskim djelima, poznate osobe iz svijeta umjetnosti i znanosti - ovisno o odabranim primjerima iz književnosti, glazbene, filmske i likovne umjetnosti).

Izričaji i strukture: *Europas große Erfinder/Künstler - die bekanntesten Kroaten... Schriftsteller, Maler, Bildhauer, Komponisten, Regisseure und ihre Werke... Wofür/Für wen interessierst du dich? Wovon/Von wem bist du begeistert? Was ist sein/ihr Beitrag zur Weltkultur?*

Korelacija: Glazbena kultura (Popularna glazba, Glazba u Bečkoj klasici)

8. Slobodno vrijeme i praznici (putovanja, poslovi u slobodno vrijeme i za vrijeme praznika)

Izričaji i strukture: *Hattest du einmal einen Ferienjob/ Job? Hast du etwas verdient? Was hast du mit dem Geld gemacht? - Ich habe mir ein gutes Wörterbuch gekauft. Wirst du/werden deine Freunde/dein Nachbar in den Ferien arbeiten? Bekommst du Taschengeld von deinen Eltern? Wenn das Schiff vom Festland ablegt, denke ich: Jetzt hat der Urlaub begonnen. Ich werde in den Ferien bei McDonald's/in einem Tierheim jobben. Was wäre dir lieber: Ferien mit den Eltern an der Adria oder würdest du lieber zum ersten Mal allein zu deinem Freund in einen anderen Ort fahren?*

9. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije) leksik vezan uz blagdane katolički vjeronauk (Došašće, Sv. Nikola, Božić, Uskrs)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika obrađuju se prikladna književna djela za djecu i mlade, kulturnocivilizacijski sadržaji i dr. Izrađuju se tematski panoji i posterji, pripremaju priredbe i sl. Sadržaji se obogaćuju slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku

koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke književnosti za djecu i mlade, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim znanjima i vještinama usvojenima u nastavi *drugog stranog jezika*.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. Poveznica s likovnom kulturom moguća je i putem primjera likovnih djela umjetnika s njemačkog govornog područja uz osnovne informacije o djelu i autoru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Sviranje, stvaralaštvo, računalno) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesama za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti informacije o kompozitorima njemačkog govornog područja i djelima koja su učenici slušali i obrađivali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Uređivanje glavnog slajda, Veze između slajdova, Prikazivanje prezentacije, Timska izradba Web stranice razreda, Tehnike objavljivanja, Objavljivanje Web mjesta, Pokretni dijelovi stranice, Kritički odnos prema Internetu, sudjelovanje u Internet projektima, školski Internet projekti).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja osme godine učenja u 9. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **1350 do 1400** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **1100** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od otprilike **10 do 12** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, iznošenje podataka o sebi i poznatim osobama (prijatelji, šira obitelj, poznate osobe iz svijeta umjetnosti i znanosti), problemi mladih, ovisnosti i njihovi uzroci, odnosi među generacijama, kultura i subkultura (moda i modni trendovi, stil odijevanja, uvjerenja, oblici prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja, glazba), predrasude i stereotipi u multikulturalnom okruženju i izvan njega, obrazovanje za budućnost, sustavi školovanja i moguće promjene (*portfolio*, *jezična putovnica*, samoocjenjivanje), važnost učenja stranih jezika, uloga višejezičnosti kod nas i u Europi, poslovi u slobodno vrijeme i za vrijeme praznika, zaštita okoliša, briga o zdravlju, briga i pomoć potrebitima, civilno društvo i nevladine udruge, otkrivanje novoga i nepoznatoga, blagdani, običaji i njegovanje tradicije, svijet mašte i svakodnevnice u književnim, glazbenim, likovnim i filmskim djelima.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture tumače eksplicitno (uz odmjerenu uporabu metajezika), no važno je da ih učenici ne usvajaju izolirano, već kao dio konteksta. Neke se gramatičke strukture npr. prijedlozi mogu posredovati i leksički te nije potrebno inzistirati na točnim padežnim nastavcima pogotovo ne pri slobodnom govoru. Na kraju 9. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola
- perfekt jednostavnih, složenih, pravilnih, nepravilnih i povratnih glagola vezanih uz tematska područja u jednini i množini s pomoćnim glagolima *haben* i *sein* (izuzev modalnih glagola), (jesni, niječni i upitni oblik)
- preterit pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola, glagola u jednini i množini
- prezent i preterit modalnih glagola u jednini i množini (jesni, niječni i upitni oblik)
- futur
- zapovjedni način (2. lice jednine i množine i uljudno obraćanje sa *Sie*)

Imenice

- jednina i množina imenica s neodređenim i određenim članom u svim rodovima i padežima
- jednina i množina nekih imenica koje se sklanjaju po *n*-deklinaciji

Član

- uporaba neodređenog, određenog i nultog člana
- uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova

Zamjenice

- osobne, posvojne, pokazne zamjenice u jednini i množini u svim padežima (sistematizacija)
- povratne zamjenice (sistematizacija)

- neodređene zamjenice *jemand, niemand* u svim padežima
- neodređena zamjenica *man*
- upitne zamjenice: *wer, was, welcher/e/es, was für ein/e* u svim padežima
- pokazna zamjenica *dieser/e/es* u svim padežima

Pridjevi

- stupnjevanje pridjeva (sistematizacija)
- opisni pridjevi u sva tri stupnja komparacije
- opisni pridjevi u funkciji atributa u svim padežima jednine i množine u svim stupnjevima (sklonidba pridjeva: određeni član + pridjev + imenica / pridjev + imenica / neodređeni član ili posvojna zamjenica ili negacija *kein/e* + pridjev + imenica)

Brojevi

- glavni i redni brojevi

Prijedlozi

- sistematizacija prijedloga s genitivom, dativom, akuzativom te s dativom i akuzativom,

Prilozi

- stupnjevanje priloga (sistematizacija)
- prilozi u sva tri stupnja komparacije
- neki prilozi mjesta, vremena, načina i uzroka
- zamjenički prilozi: *darauf, dafür*
- upitni prilozi: *wie, wo, wann, wieviel, wie viele, worauf, wofür...*

Negacije

- sistematizacija negacija: *nicht, nein* i *kein/e*

Rečenice

- nezavisno složene rečenice s veznicima: *und, aber, oder, denn...*
- zavisno složene rečenice uz veznike: *weil, dass, wenn* i *als*
- odnosne rečenice
- indirektne upitne rečenice
- upitne rečenice s upitnim zamjenicama *welcher/e/es, was für ein/e* u svim padežima
- upitne rečenice s upitnim priložima: *wieviel, wie viele, woher, womit...*
- inverzne upitne rečenice
- izjavne i upitne rečenice s modalnim glagolom

Na razini prepoznavanja

- konjunktiv preterita glagola *haben* i *sein* te modalnih glagola
- prezent i preterit pasiva
- kondicional (*würde* + Infinitiv)

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine i cijene; izražavanje svojine; samostalno prepričavanje sadržaja; prepričavanje događaja i radnji u sadašnjosti, prošlosti i budućnosti; izražavanje raspoloženja; izricanje ukusa i stava prema nečemu; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje i uspoređivanje predmeta, osoba, pojava i situacija; određivanje odnosa između predmeta i osoba; izricanje radnji; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe, zahvale, želje; izražavanje negodovanja i odobravanja, slaganja i neslaganja; izražavanje zahtjeva, naredbe, obveza i dužnosti; traženje i davanje informacija; čestitanje blagdana, rođendana i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, kultura i subkultura mladih (stil odijevanja, moda i modni trendovi, uvjerenja) problemi mladih, prihvatljivi i neprihvatljivi oblici ponašanja, ovisnosti i njihovi uzroci, odnosi među generacijama, predrasude i stereotipi u multikulturalnom okruženju i izvan njega, obrazovanje za budućnost, sustav školovanja i moguće promjene (*portfolio, jezična putovnica, samoocjenjivanje*), važnost učenja stranih jezika, uloga višejezičnosti kod nas i u Europi, poslovi koje učenici mogu obavljati za vrijeme praznika i u slobodno vrijeme, zaštita okoliša, briga o zdravlju i mogućim klimatskim katastrofama, briga i pomoć potrebitima, civilno društvo i nevladine udruge, otkrivanje novoga i nepoznatoga, blagdani, običaji i njegovanje tradicije, zanimljivosti o zemlji/zemljama njemačkoga govornog područja, EU i vlastitoj zemlji, primjeri iz književnosti, glazbene, likovne i filmske umjetnosti te glazbenog stvaralaštva za mlade, poznati predstavnici njemačkog govornog područja i događaji iz svijeta umjetnosti i znanosti, športa i zabave, aktualni događaji.

Primjeri iz književnosti: narodne i autorske pjesme - prigodničarske, uspavanke, šaljive, pejzažne, ljubavne pjesme, proverbijalni izrazi i dr.; tekstovi hitova popularne ili rock glazbe prihvatljive mladima; poneka basna; kratka priča u obliku stripa; neki zanimljivi podaci o književnicima zaslužnima za razvoj dječje književnosti (npr. Grimm, M. Ende, Ch. Nöstlinger i/ili dr.) i kratki ulomci iz nekog od njihovih djela; neka pripovijetka o životu djece (npr. Iz zbirke "Die grauen und die grünen Felder" Ursule Wölfel) i/ili ulomak/ulomci iz romana za djecu i mlade s tematikom odrastanja (npr. "Mit Jakob wurde alles anders" K. Boie, "Die Ilse ist weg!" Ch. Nöstlinger, "Bitterschokolade" Mirjam Pressler, "Oma" Petera Härtlinga, "Yildiz heißt Stern" Isolde Heyne, "Lippels Traum" Paula Maara, "Die unendliche Geschichte" Michaela Ende); usporedba protagonista djela na njemačkom jeziku s likovima književnosti za djecu i mlade, što su ih učenici upoznali u okviru nastave hrvatskoga jezika ili čitanjem u slobodno vrijeme (npr. *Momo*, *Bastian* ili *Christiane F.*) uz uporabu barem jednog filmskog uprizorenja obrađivanih književnih djela, kako pri obradi ulomaka, tako i kod recepcije kompletnog dijela.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnog (slikovnog/pisanog) i zvučnoga sadržaja
- globalno, selektivno i detaljno razumijevanje teksta
- slušanje izgovora i intonacije izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- svladavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik

GOVORENJE

- **Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru**
  - verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
  - postavljanje/odgovaranje na pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
  - reprodukcija i produkcija dijaloga u okviru poznate tematike
  - sudjelovanje u dramatizacijama i simulacijama dijaloških situacija
  - sudjelovanje u elementarnim oblicima rasprave
- **Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu**
  - povezivanje elemenata priče pomoću aplikacija ili tekstualnih dijelova priče u logičku cjelinu
  - imenovanje i opisivanje predmeta, osoba, radnji, situacija i događaja (sa ili bez slikovnog predloška)
  - prepričavanje slijeda događaja
  - reprodukcija i produkcija monoloških tekstova u okviru poznate tematike
  - prezentacija rezultata individualnog i/ili skupnoga rada
  - sudjelovanje u kratkim dramatizacijama
- **Izgovor i intonacija**
  - interpretativno čitanje kraćih književnih formi (npr. kraća lirski pjesma)
  - izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
  - reprodukcija i produkcija rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom

ČITANJE

- globalno, selektivno i detaljno razumijevanje kraćih tekstova poznate tematike uključujući i kraće književne
- forme
- uočavanje osnovnih karakteristika različitih vrsta tekstova
- pravilna uporaba rečenične intonacije
- samostalno glasno čitanje tekstova

PISANJE

- ispunjavanje obrazaca
- nadopunjavanje teksta riječima prema vizualnom/zvučnom predlošku ili bez predloška
- nadopunjavanje dijelova teksta koji nedostaju
- pisanje natuknica i bilježaka na osnovi zvučnog ili pisanog teksta
- pisanje sažetka
- pisanje kraćih sastava prema zadanome modelu (vođeni sastavak)

- pisanje čestitke, razglednice, pisama, poruka, SMS poruka, elektronskih pisama
- kreativno pisanje (npr. pisanje novog kraja priče ili nekog dijela priče koji nedostaje, pisanje kratke priče)
- pisanje diktata

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti te uviđanje razloga njihova postojanja kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. blagdanski običaji, način života i sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja te načinima ponašanja u komunikaciji; svijest o mogućim nesporazumima u interkulturalnim i interpersonalnim situacijama i razvoj osnovnih strategija za njihovo prevladavanje; uočavanje/prepoznavanje stereotipa i predrasuda i razvoj svijesti o potrebi njihova uklanjanja; uočavanje utjecaja vlastite kulture na percepciju fenomena strane kulture; svijest o dinamičnosti i heterogenosti kao bitnim značajkama kako strane tako i vlastite kulture. U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkoga govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih u obiteljskom i društvenom okruženju
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematsku cjelinu: Mladi i odrasli u svakodnevnom okruženju
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Svijet mašte i svakodnevice, Svijet znanosti i umjetnosti, Blagdani, običaji i tradicija
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematske cjeline: Svijet znanosti i umjetnosti, Obrazovanje za budućnost...
- razvijanje sposobnosti za društveni angažman, tj. za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu društva uz tematske cjeline: Europsko okruženje, Problemi društva, Obrazovanje za budućnost
- promicanje ljubavi i ponosa na zavičaj i domovinu, te razumijevanje i poštivanje drugih i drugačijih uz tematsku cjelinu: Europsko okruženje
- razvijanje ekološke svijesti uz tematsku cjelinu: Zaštita okoliša, Briga o zdravlju, zdrava prehrana

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom osme godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja; tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavke; napraviti mentalnu mapu; sastaviti listu prema nekom načelu; izraditi plan teksta na osnovi pročitane teksta; izraditi plan teksta za tekst koji učenik namjerava sročiti; pripremiti izlaganje pomoću natuknica; ispuniti ili dopuniti tablicu; mobilizirati predznanje putem asocijacija; raditi bilješke i služiti se njima za prepričavanje; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo; primijeniti pravilo; provjeriti u gramatičkom pregledu; služiti se rječnikom; prepoznavati fraze i služiti se njima; tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu; sustavno/redovito ponavljati; koristiti tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti i opisati korake koji vode do određenoga cilja; odrediti vlastite ciljeve učenja i kontrolirati njihovo ostvarenje; učiti u suradnji s drugima, primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (TV, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalno, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i na način da dobro čuju ono što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.)

Didaktičke aktivnosti:

- verbalne i neverbalne reakcije na govor, pokret, crtež i sl.;
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih panoa, postera zidnih novina, materijala za igre primjereni dobi učenika i sl.;

- sudjelovanje u dijaloškim situacijama, simulacijama, dramskim prikazima situacija raspravama kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- samostalno glasno čitanje teksta;
- ostale vježbe izgovora;
- pismeni radovi u okviru obrađenih tematskih cjelina (školske zadaće, vođeni sastavci, diktati, pisma, priče, kreativno pisanje);
- didaktičke igre: bingo, pogađanje, pričam ti priču, igre s ilustriranim karticama, igre s karticama s riječima ili dijelovima rečenica, kvizovi «znanja», igre asocijacija i sl.

Njemački jezik kao drugi strani jezik (od 5. do 9. razreda)

PETI RAZRED (PRVA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Susret i upoznavanje (pozdravi pri susretu i opraštanju na neformalnoj i formalnoj razini)

Izričaji i strukture: *Hallo/Guten Tag/Guten Morgen, Auf Wiedersehen/Tschüs! Guten Tag, Frau/Herr Barić/Müller. Wie heißt du? Ich heiße... Ich bin... Wie geht's? Danke, gut./Super./So, so./Schlecht.*

2. Obitelj (imenovanje i predstavljanje članova uže obitelji)

Izričaji i strukture: *Das ist meine Familie. Wer ist das? Das ist mein/meine Vater/Mutter, Bruder/ Schwester, Opa/Oma. Wie heißt dein/deine...? Mein/meine... heißt...*

Korelacija: Priroda i društvo (Čovjek)

2. Prijatelji (imenovanje i predstavljanje)

Izričaji i strukture: *Wer ist das? Das ist mein/meine Freund/Freundin. Wie heißt er/sie? Er/sie heißt... Wie alt ist er/sie? Er/sie ist 10. Wo wohnt dein/e Freund/in? Er/sie wohnt in der... Straße /am ...Platz.*

3. Rodendan (slobodno vrijeme i druženje s prijateljima)

Izričaji i strukture: *Wann hast du Geburtstag? Im April. Geburtstagsparty: Alles Gute zum Geburtstag! Hier bitte, dein Geschenk! Danke. Möchtest du etwas trinken? Möchtest du ein Stück Torte...?*

4. Školsko okruženje (imenovanje igračaka i školskog pribora, aktivnosti u razredu, razumijevanje i izvršavanje osnovnih naredbi)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Das ist ein/eine Buch/Heft/Bleistift/Kreide/Tafel... Ist das dein/e...? Nein./Ja, das ist mein/e... Wie ist die Schultasche/der Ball/das Lineal? Sie/er/es ist groß/klein/lang... Was machst du? Ich male/ schreibe/ zeichne/ spiele... Was machen Anna und Peter? Sie malen. Nimm bitte dein Buch! Gib mir den Ball!*

5. Športske aktivnosti (imenovanje nekih športskih aktivnosti)

Izričaji i strukture: *Treibst du Sport? Welchen Sport treibst du? Fußball/Basketball/Tennis/ Tischtennis/ Schwimmen/Gymnastik. Ich spiele gern.... Ich fahre Rad.*

Korelacija: TZK

6. Odijevanje (imenovanje i opis nekih dijelova odjeće i obuće)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Eine Hose, ein T-Shirt und Turnschuhe... Wie ist die Hose/das T-Shirt/der Pullover? Sie/es/er ist modern, blau, alt/neu, kariert/gestreift/bunt... Wie sind die Turnschuhe? Sie sind... Wie gefällt dir das T-Shirt? Gut/nicht gut/so so. Es ist klasse/super. Was tragen wir im Sommer/Winter...?*

Korelacija: Hrvatski jezik (Opisivanje)

7. Moj dom (imenovanje i opis prostorija u kući i stanu)

Izričaji i strukture: *Wo wohnst du? Ich wohne in Varaždin/Stuttgart... Das ist mein/e Haus/Wohnung. Hier ist die Küche/das Bad/das Wohnzimmer... Der/die/das... ist groß/klein, links/rechts...*

Korelacija: Hrvatski jezik (Opisivanje)

8. Prirodni okoliš (imenovanje i opis nekih dijelova prirodnoga okoliša)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Das ist eine Blume/ein Baum... Wie ist die Blume/der Baum? Sie/er ist schön/grün/groß, klein... Welche Farbe hat die Tomate?*

Korelacija: Hrvatski jezik (Opisivanje)

9. Vrijeme (izricanje kronološkoga vremena, imenovanje godišnjih doba i osnovnih atmosferskih prilika)

Izričaji i strukture: *Wie spät ist es? Es ist drei Uhr. Wie viele Tage hat die Woche? Welcher Tag ist heute? Heute ist Montag/Dienstag... Wie viele Monate hat ein Jahr? Welchen Monat haben wir jetzt? Januar. Wann hast du Geburtstag? Im April. Es ist Frühling/Sommer/Herbst/Winter. Es regnet. Es ist sonnig...*

10. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije) osnovni leksik uz tradicionalne blagdane katolički vjeronauk (Došašće, Radujemo se svetom Nikoli, Božić-blagdan Isusova rođenja, Ususret Uskrsu)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, prigodne recitacije, pjesmice i druga prikladna djela dječje književnosti, kulturnocivilizacijski sadržaji i dr. Izrađuju se tematski panoji i posterji, pripremaju priredbe i dr. Sadržaji se obogaćuju novim slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke dječje književnosti, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim znanjima i vještinama usvojenima u nastavi *prvog stranog jezika*.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. U nastavi njemačkoga jezika može se uvrstiti i poneki primjer odabranih likovnih djela s njemačkoga govornog područja uz najosnovnije informacije o samom djelu i autoru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Glazbene igre) mogu se u nastavi njemačkoga jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesmica za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti najosnovnije informacije o nekom od kompozitora njemačkoga govornog područja čija su djela učenici slušali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Rad s porukama).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja prve godine učenja u 5. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **200** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **120** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od **6 do 7** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, imenovanje i predstavljanje prijatelja i članova uže obitelji, imenovanje predmeta (igračke i školski pribor), imenovanje i opis nekih dijelova prirodnoga okoliša (cvijeće, voće i povrće), glavni brojevi od 0 do 20, imenovanje osnovnih boja, aktivnosti u razredu (razumijevanje najčešćih uputa i naredbi, izricanje radnji na nastavnom satu), izricanje kronološkoga vremena (puni sat, dani u tjednu, mjeseci u godini), imenovanje godišnjih doba i izricanje nekih osnovnih atmosferskih prilika, prostorije u kući i stanu, neki dijelovi odjeće i obuće, druženje s prijateljima, proslava rođendana, neki športovi i športske aktivnosti.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture ne tumače eksplicitno, već ih učenici usvajaju u predloženim jezičnim strukturama odnosno u situacijama. Na kraju 5. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent glagola *sein* i *haben* i nekih učestalih glagola u jednini i množini vezanih uz tematska područja
- oblici *möchte, möchtest, möchten, mag, magst*
- zapovjedni način (2. lice jednine imperativa)

Imenice

- jednina nekih imenica s neodređenim članom u nominativu i akuzativu
- jednina nekih imenica s određenim članom u nominativu
- množina nekih imenica

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)

Zamjenice

- osobne zamjenice u nominativu, uljudno obraćanje sa *Sie*
- posvojne zamjenice *mein/meine* i *dein/deine*
- pokazna zamjenica *das*
- upitne zamjenice: *wer, was*

Pridjevi

- opisni pridjevi kao dio predikata

Brojevi

- glavni brojevi od 0 do 20

Prilozi

- neki prilozi: *heute, morgen, jetzt, manchmal... links, rechts, hier, dort, da...*
- upitni prilozi: *wie, wo, wann*

Negacije

- *nein, nicht*

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice prema modelu:
  - * subjekt + predikat: *Ich male.*
  - * subjekt + predikat + objekt: *Ich habe einen Bruder.*
  - * subjekt + predikat+ pridjev u službi predikata: *Die Rose ist rot.*
- jednostavne upitne rečenice s upitnom riječju
- inverzne upitne rečenice

Na razini prepoznavanja

- zapovjedni oblik nekih učestalih glagola (2. lice množine imperativa i uljudno obraćanje sa *Sie*)
- imenice s određenim članom u akuzativu jednine
- negacija *kein/e* u nominativu i akuzativu
- osobne zamjenice u 1. i 2. licu jednine u dativu (*mir, dir*) i akuzativu (*mich, dich*)
- neki prijedlozi: *in, auf, unter...*
- upitne rečenice s upitnim riječjima: *wieviel, wie viele, welcher/e/es*

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje / odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje raspoloženja; izricanje ukusa i stava prema nečemu; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje predmeta, osoba i pojava; izricanje radnji; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje želje; izražavanje zahtjeva i naredbe; čestitanje blagdana, rođendana i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, školsko okruženje, stanovanje, odijevanje, športske aktivnosti, imena i prezimena vršnjaka u zemlji/zemljama jezika cilja, nazivi zemalja njemačkog govornog područja, neki nazivi gradova.

Dječja književnost: autorske (Janosch, Frederik Vahle, Max Kruse, Josef Guggenmos i dr.) i narodne/tradicionalne dječje pjesmice za govorenje i/ili za pjevanje, većinom uz pokret, kao npr. prigodničarske pjesmice, uspavanke, brojalice, brzalice, tapšalice, nonsenske jezične skladbe i leksičke igre; neka ostvarenja konkretne poezije (npr. Ernsta Jandla "ottos mops" i/ili "fünfter sein" i "antipoden"), po mogućnosti dostupna kao slikovnica i/ili animirani film; jedna od najpopularnijih bajki braće Grimm, pri čemu se uspoređuju izvorne i moderne verzije iste bajke i likovi u njima (npr., "Rotkäppchen", "Schneewittchen" ili "Hänsel und Gretel"); barem jedna likovno kvalitetna izvorna slikovnica jednostavnoga sadržaja i/ili s poznatom pričom.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na naputke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnoga (slikovnoga) i zvučnoga sadržaja
- razumijevanje kratkih jednostavnih izjavnih rečenica i pitanja
- navikavanje na izgovor i intonaciju izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik
- razumijevanje slovanja riječi (slovo po slovo abecede)

GOVORENJE

• Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru elementarnih jezičnih funkcija
- postavljanje/odgovaranje na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga uz samostalnu izmjenu pojedinih elemenata
- sudjelovanje u kratkim dramatizacijama

• Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu

- reproduciranje jednostavnih brojalica, pjesmica za govorenje i pjevanje
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnica ili aplikacija/slikovnih kartica (sa ili bez slikovnog predloška)
- imenovanje i jednostavno opisivanje predmeta, osoba i radnji
- sudjelovanje u kratkim dramatizacijama

• Izgovor i intonacija

- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- reproduciranje kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom
- slovanje (izgovor slova abecede)

ČITANJE

- prepoznavanje i razumijevanje jednostavnih riječi i rečenica na razini poznatoga i prethodno usmeno obrađenoga predloška
- glasno čitanje riječi i vrlo kratkih rečenica koje su prethodno usmeno uvježbane.
- svladavanje rečenične intonacije

PISANJE

- prepisivanje jednostavnih riječi i rečenica
- nadopunjavanje kratkoga teksta riječima prema vizualnom ili zvučnom predlošku
- pisanje riječi i kratkih rečenica
- pisanje čestitke prema pisanom predlošku
- uočavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi.

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. blagdanski običaji, stanovanje, školsko okruženje, provođenje slobodnoga vremena, sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja. U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkog govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, urednosti i čistoće uz tematske cjeline: Obitelj, Susreti i upoznavanje, Moj stan, Školsko okružje, Prometna sredstva
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematske cjeline: Obitelj, Susreti i upoznavanje, Školsko okružje
- razvijanje odgovornosti za zdravlje uz tematske cjeline: Vrijeme
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Blagdani, običaji i tradicija, razvijanje ekološke svijesti uz tematske cjeline: Prirodni okoliš

- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematsku cjelinu: Rođendan

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom prve godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja; tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavke; napraviti mentalnu mapu; sastaviti listu prema nekom načelu; ispuniti ili dopuniti tablicu; mobilizirati predznanje putem asocijacija; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo, primijeniti pravilo; služiti se rječnikom, tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu, redovito/sustavno ponavljati; učiti riječi u kontekstu, koristiti tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima, primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (TV, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalni rad, rad u paru, rad u više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i da dobro čuju što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije Uoblika i sl.)

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni stimulus (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, figurica, blagdanskih ukrasa i dr.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- čitanje na osnovi zvučnoga modela;
- ostale vježbe izgovora;
- jednostavne aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- kratki jednostavni pismeni radovi;
- didaktičke igre: bingo, memory, pogađanje, sakrivanje i traženje, pričam ti priču, pokvareni telefon, igre kockom, igre slikovnim karticama (traženje parova, tercet, kvartet), karticama s riječima i/dijelovima rečenica i sl.

ŠESTI RAZRED (DRUGA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Susreti i upoznavanje (pozdravi pri susretu i opraštanju u komunikaciji s vršnjacima i odraslima, predstavljanje i komunikacijski obrasci pri susretu)

Izričaji i strukture: *Hallo/Guten Tag/Guten Morgen/Abend, Auf Wiedersehen/Tschüs! Wie heißt du? Ich heiße... Ich bin... Wie alt bist du? Ich bin... Wo wohnst du? Ich wohne in Karlovac/in Frankfurt... Wie geht's? Danke, gut./Nicht so gut./Super./So so.*

2. Obitelj (imenovanje i predstavljanje članova šire obitelji)

Izričaji i strukture: *Das ist meine/seine/ihre Familie. Wer ist das? Das ist mein/e, sein/e, ihr/e Onkel, Tante, Tochter, Sohn, Cousine, Cousin, Bruder, Schwester... Wie heißt dein/e sein/e, ihr/e...? Er/sie heißt... Wie alt ist deine Tante? Sie ist 43 Jahre alt. Woher kommt sie? Sie kommt aus Sisak/Berlin.*

3. Škola (imenovanje nastavnih predmeta, školskog pribora, osoba u školskom okruženju, izdavanje i izvršavanje najčešćih uputa i naredbi, izricanje radnji u školi i u slobodno vrijeme)

Izričaji i strukture: *Welche Schulfächer hast du/habt ihr am Freitag? Was ist dein Lieblingsfach? Welches Fach magst du besonders gern? Die Stunde ist aus. Wann beginnt die zweite Stunde? Das ist meine Deutschlehrerin. Kommen Sie bitte her. Wo ist deine Schultasche?*

4. Slobodno vrijeme (izricanje aktivnosti u slobodno vrijeme, športske aktivnosti, hobiji, osobni raspored dana, izražavanje mišljenja)

Izričaji i strukture: *Was magst du? Ich mag... Ich mag nicht... Und dein/e Freund/in? Ich zeichne/trinke Cola...gern/nicht gern. Wie gefällt dir...? ... gefällt mir/gefällt mir nicht. Ich spiele Tennis/Fußball/Handball... Läufst du schnell? Wann beginnt das Fußballspiel?*

Korelacija: TZK

5. Stanovanje (imenovanje prostorija u kući i stanu, snalaženje u prostoru i vremenu)

Izričaji i strukture: *Das ist die Küche/das Bad... Der/die/das ... ist links rechts/hier. Ist der Herd im Bad? Nein, er ist in der Küche. Wer muss die Wohnung aufräumen? Räumst du dein Zimmer auf?*

Korelacija: Tehnička kultura (Životno okruženje čovjeka i zadaće tehnike)

6. Prehrana (imenovanje nekih vrsta jela, izražavanje osobnoga odnosa prema njima, imenovanje pribora za jelo)

Izričaji i strukture: *Was isst/trinkst du gern? Ich esse/trinke Pizza, Marmelade, Eier.../Cola, Milch, Wasser... gern/nicht gern. Ich mag die Suppe nicht. Und dein/e Freund/in? Er/sie mag... Carola möchte ein Eis essen/eine Cola trinken. Gib mir, bitte, den Löffel!*

Korelacija: Priroda (Čovjekove životne potrebe i prehrambene navike, Uzgoj i potrošnja hrane kod nas i u svijetu)

7. Tijelo i zdravlje (imenovanje i opis nekih dijelova tijela, zdravlje, imenovanje nekih najčešćih zdravstvenih tegoba u dječjoj dobi)

Izričaji i strukture: *Was hast du? Was tut dir weh? Ich bin krank. Mein/ meine... tut weh. Ich huste/habe Fieber/Kopfschmerzen/ Bauchschmerzen/Zahnsmerzen. Ich kann nicht in die Schule gehen/ Sport machen...*

Korelacija: Priroda (Pubertet - promjene i teškoće u sazrijevanju)

8. Odjeća i kupovanje (imenovanje i opis nekih dijelova odjeće)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Ein Rock/Hemd, eine Hose/Jacke/Bluse... Welche Farbe hat der/ die/das...? Der/die/das... ist blau/ rot/gelb... Ich will einen modernen Rock kaufen. Wie gefällt dir der blaue Rock/das grüne Hemd...? Möchten Sie/ möchtest du den blauen oder den gelben Rock anprobieren?*

Korelacija: Hrvatski jezik (Subjektivno i objektivno opisivanje osobe)

9. Prometna sredstva (imenovanje nekih osnovnih prometnih sredstava)

Izričaji i strukture: *Was ist das? Ein Bus/ein Auto/eine Straßenbahn. Wohin fährst du? Nach München/ans Meer/in die Stadt... Womit fährst du? Ich fahre mit dem Bus/Auto, mit der Straßenbahn... Darfst du bei Rot gehen? Musst du bei Grün warten?*

Korelacija: Tehnička kultura (Prometni znakovi i propisi)

10. Životinje (imenovanje i opis kućnih ljubimaca, životinja u zoološkom vrtu i na selu, glasanje nekih životinja)

Izričaji i strukture: *Welche Tiere leben zu Hause/auf dem Lande? Der Papagei/der Hund/die Katze/die Kuh/das Schwein... Hast du einen Hund? Nein, ich habe keinen Hund, ich habe eine Katze. Welche Tiere leben im Zoo? Der Affe/die Schlange/das Krokodil... Wie ist der/die/das...? Der/die/das... ist groß/klein, gelb/grau... Der Hund bellt.*

Korelacija: Priroda (Uzgoj i zaštita biljaka i životinja); Hrvatski jezik (Subjektivno i objektivno opisivanje osobe)

11. Vrijeme (atmosferske prilike, godišnja doba i izricanje kronološkoga vremena (pola sata))

Izričaji i strukture: *Welche Jahreszeit haben wir jetzt? Winter. Wie ist das Wetter? Schön/ schlecht. Es ist kalt/ windig/ neblig/ wolkig. Was machst du im Sommer/ Winter...? Wann hast du Tennis? Am Nachmittag. Wann stehst du auf? Um halb sieben. Wann gehst du zur Schule? Um halb acht.*

Korelacija: Geografija (Gibanja Zemlje i godišnja doba, Vrijeme i klima)

12. Blagdani, običaji i tradicija ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije. osnovni leksik uz tradicionalne blagdane katolički vjeronauk (Došašće, Radujemo se svetom Nikoli, Božić blagdan Isusova rođenja, Uskršni ciklus)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, prigodne recitacije, pjesmice i druga prikladna djela dječje književnosti, kulturnocivilizacijski sadržaji i dr. Izrađuju se tematski panoji i posteri, pripremaju priredbe i dr. Sadržaji se obogaćuju novim slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke dječje književnosti, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim znanjima i vještinama usvojenima u nastavi *prvog stranog jezika*.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. U nastavu njemačkog jezika može se uvrstiti i poneki primjer odabranih likovnih djela s njemačkog govornog područja uz najosnovnije informacije o samom djelu i autoru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Slobodno improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu i sviranje) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesmica za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti najosnovnije informacije o nekim kompozitorima njemačkog govornog područja čija su djela učenici slušali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Osnovne usluge interneta, WWW preglednik, Moja prva pretraga, Uporaba Web pošte).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja druge godine učenja u 6. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **320** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **220** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od **8 do 10** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, imenovanje i predstavljanje prijatelja i članova obitelji, imenovanje predmeta (školski pribor), glavni brojevi od 0 do 100, redni brojevi do 10, imenovanje osoba u školskom okruženju, izdavanje i izvršavanje najčešćih uputa i naredbi, izricanje radnji (u školi i u slobodno vrijeme), izražavanje stava, imenovanje prostorija u kući i stanu, snalaženje u prostoru i vremenu, imenovanje nekih vrsta jela, imenovanje i opis nekih dijelova tijela, imenovanje i opis nekih dijelova odjeće i obuće, imenovanje nekih osnovnih prometnih sredstava, imenovanje i opis kućnih ljubimaca, životinja u zoološkom vrtu i na selu, druženje s prijateljima, neki športovi i športske aktivnosti, izricanje kronološkoga vremena (pola sata), izricanje nekih osnovnih atmosferskih prilika, blagdan i običaji.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture obrađuju na osnovi primjera i situacija te se postupno uvode neki osnovni metajezični pojmovi. Na kraju 6. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent glagola *sein* i *haben* i nekih najučestalijih pravilnih i nepravilnih glagola u jednini i množini vezanih uz tematska područja
- oblici *möchte, möchtest, möchten, mag, magst*
- prezent modalnih glagola u jednini i množini: *dürfen, können, müssen* i *wollen* (jesni, niječni i upitni oblik)
- zapovjedni način (2. lice jednine i množine imperativa te uljudno obraćanje sa *Sie*)

Imenice

- neke imenica s određenim i neodređenim članom u nominativu i akuzativu jednine i množine

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)

Zamjenice

- osobne zamjenice u nominativu, uljudno obraćanje sa *Sie*
- osobne zamjenice *ich, du* u dativu (*mir, dir*) i akuzativu (*mich, dich*)
- posvojne zamjenice ispred imenica u nominativu i akuzativu jednine i množine: *mein/meine, dein/deine, sein/seine, ihr/ihre, unser/unsere* te *Ihre* u obraćanju iz poštovanja

- pokazna zamjenica *das*
- upitne zamjenice: *wer, was*

Pridjevi

- opisni pridjevi kao dio predikata, a u funkciji atributa u nominativu i akuzativu jednine

Brojevi

- glavni brojevi od 0 do 100
- redni brojevi do 10

Prijedlozi

- neki prijedlozi uz dativ (*wo?*) i akuzativ (*wohin?*): *in, auf, an, unter...*
- neki prijedlozi uz dativ: *aus, nach, zu, mit...*
- neki prijedlozi uz akuzativ: *für...*

Prilozi

- neki prilozi: *heute, morgen, jetzt, manchmal... links, rechts, geradeaus, hier, dort, da...*
- upitni prilozi: *wie, wo, wann, wieviel, wie viele...*

Negacija

- *nein, nicht*
- *kein/e* u nominativu i akuzativu jednine i množine

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice prema modelu:
  - * subjekt + predikat: *Ich male.*
  - * subjekt + predikat + objekt: *Ich habe einen Bruder.*
  - * subjekt + predikat + pridjev u službi predikata: *Die Rose ist rot.*
- jednostavne upitne rečenice s upitnim riječima: *was, wer, wo, wann, wie, wieviel, wie viele...*
- inverzne upitne rečenice
- jednostavne izjavne i upitne rečenice s modalnim glagolom

Na razini prepoznavanja

- prezent modalnih glagola *mögen* i *sollen*
- neke imenica s određenim i neodređenim članom u dativu jednine i množine
- uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova (npr. *die Schweiz, die Adria...*)
- upitne rečenice s upitnim riječima: *welcher/e/es, woher*

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje raspoloženja; izricanje ukusa i stava prema nečemu; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje predmeta, osoba, pojava i situacija; izricanje radnji; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje želje; izražavanje zahtjeva i naredbe; traženje i davanje informacija; čestitanje blagdana, rođendana i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, obilježavanje blagdana i običaji, školsko okruženje, stanovanje, odijevanje, športske aktivnosti, prehrana, promet, druženje s prijateljima, imena i prezimena vršnjaka u zemlji/zemljama jezika cilja, neke osnovne informacije o zemlji/zemljama njemačkoga govornog područja (nazivi nekih gradova, rijeka, planina i dr.) i o vlastitoj zemlji.

Dječja književnost: narodne/tradicionalne i autorske (Janosch, Frederik Vahle, Max Kruse, Josef Guggenmos i dr.) dječje pjesmice za govorenje i/ili za pjevanje kao npr. prigodničarske pjesmice, uspavanke, brojalice, brzalice, tapšalice, nonsenske jezične skladbe i leksičke igre; izbor iz najpopularnijih bajki braće Grimm, pri čemu se uspoređuju izvorne i moderne verzije iste bajke i promjene kod likova ("Rotkäppchen", "Dornröschen", "Schneewittchen" i "Hans im Glück" ili dr.); usporedba s likovima iz domaće književnosti («Hans im Glück» - "Šegrt Hlapić", "Heinzelmännchen" - "Domaći"); razgovor o likovima njemačke dječje književnosti, što su ih djeca upoznala u okviru nastave hrvatskoga jezika (npr. "Mali vodenjak", "Bambi", "Jim Gumb", "Heidi" ili neki od likova Ericha Kästnera) uz uporabu elektronskih i/ili audio-vizualnih medija; barem jedna izvorna slikovnica u kojoj su tekst i ilustracija ravnopravno zastupljeni u prikazu priče.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku

- povezivanje vizualnoga (slikovnoga /pisanoga) i zvučnoga sadržaja
- globalno i selektivno razumijevanje kratkih jednostavnih tekstova poznate tematike
- navikavanje na izgovor i intonaciju izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- uočavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik

GOVORENJE

• Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru elementarnih jezičnih funkcija
- postavljanje/odgovaranje na pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga uz samostalnu izmjenu pojedinih elemenata
- sudjelovanje u kraćim dramaturzijama

• Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu

- reproduciranje jednostavnih brojalica, pjesmica za govorenje i pjevanje
- sudjelovanje u kraćim dramaturzijama
- povezivanje elemenata priče pomoću slikovnica, stripova ili aplikacija/slikovnih kartica
- imenovanje i jednostavno opisivanje predmeta, osoba, radnji, situacija i događaja (sa ili bez slikovnoga predloška)
- prepričavanje nekoga slijeda događaja uz pomoć pitanja ili slikovnih poticaja
- iznošenje rezultata skupnog rada

• Izgovor i intonacija

- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- reproduciranje rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom
- slovanje

ČITANJE

- globalno i selektivno razumijevanje kratkih jednostavnih tekstova na razini poznatoga i prethodno usmeno obrađenoga predloška
- glasno čitanje riječi i rečenica koje su prethodno usmeno uvježbane.
- svladavanje rečenične intonacije

PISANJE

- nadopunjavanje kratkoga teksta riječima prema vizualnom ili zvučnom predlošku
- nadopunjavanje dijelova teksta koji nedostaju
- pisanje jednostavnih rečenica
- pisanje čestitke prema pisanom predlošku
- prepoznavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. bladanski običaji, svakodnevni život i sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja. U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkog govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, urednosti i čistoće uz tematske cjeline: Obitelj, Susreti i upoznavanje, Stanovanje, Prometna sredstva
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematske cjeline: Obitelj, Škola, Slobodno vrijeme
- razvijanje odgovornosti za zdravlje uz tematske cjeline: Tijelo i zdravlje, Vrijeme
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Blagdani, običaji i tradicija, Slobodno vrijeme
- razvijanje ekološke svijesti uz tematske cjeline: Prehrana, Životinje
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematsku cjelinu: Slobodno vrijeme

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom druge godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja; tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavke; napraviti mentalnu mapu; sastaviti listu prema nekom načelu; ispuniti ili dopuniti tablicu; mobilizirati predznanje putem asocijacija; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo, primijeniti pravilo; provjeriti u gramatičkom pregledu; služiti se rječnikom; tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu, sustavno/redovito ponavljati; koristiti vizualne tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima; primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (TV, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalno, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i na način da dobro čuju ono što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni stimulus (npr. pokretom ili crtežom/bojanjem);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, kartica s riječima ili dijelovima rečenica i sl.;
- sudjelovanje u kratkim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- glasno čitanje na osnovi prethodno odslušanoga zvučnog modela;
- ostale vježbe izgovora;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- kratki jednostavni pismeni radovi u okviru obrađenih tematskih cjelina (diktati, kontrolni zadaci objektivnoga tipa...);
- didaktičke igre: bingo, pogađanje, pričam ti priču, igre kockom, igre slikovnim karticama, karticama s riječima i rečenicama i sl.

SEDMI RAZRED (TREĆA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Moje mjesto (imenovanje nekih važnijih objekata u mjestu)

Izričaji i strukture: *Ich wohne/er wohnt in... Das ist ein Dorf/ein Ort/eine Kleinstadt/Stadt/ Großstadt. Was gibt es im Zentrum? Was gibt es in der Nähe? Es gibt einen/eine/ein, keinen/keine/kein Markt, Kino, Post, Hotel, Museum, Schule, Kirche, Sporthalle....Wo ist die Post? Neben dem Kino/im Zentrum, in der... Straße/am... Platz.*

Korelacija: Hrvatski jezik (Opis otvorenog i zatvorenog prostora)

2. Zanimanja (imenovanja nekih zanimanja, vrsta poslova i prostora u kojima se posao obavlja)

Izričaji i strukture: *Wo arbeitet der/die Kellner/Programmiererin/Krankenschwester/Lehrerin/Automechaniker/Verkäufer...? Auf dem Feld, imRestaurant/Büro/ Krankenhaus/Supermarkt. Was macht er/sie? Er/sie programmiert/ verkauft/ bedient Gäste/ unterrichtet...*

3. Putovanja (imenovanje i opis tijeka i odredišta putovanja, znamenitosti)

Izričaji i strukture: *Wo warst du in den Ferien? Wie war die Reise? Das war eine wunderschöne Reise. Wie lange warst du in Wien/Salzburg? Ich war länger in Wien als in Salzburg. Warst du im Museum oder im Theater? Ich gehe gern ins Museum. Mein Freund geht lieber ins Kino als ins Theater. Zu Hause ist es am schönsten. Hast du viele Prospekte und Fotos von Sehenswürdigkeiten?*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Crkveno graditeljstvo), Hrvatski jezik (Opis otvorenog i zatvorenog prostora)

4. Praznici (opisivanje načina i mjesta provođenja praznika, pisanje razglednice)

Izričaji i strukture: *Wo warst du in den Ferien? In Deutschland, in München, am Meer, auf dem Lande, zu Hause, bei Oma/Opa/ Tante/Onkel/Freunden, im Gebirge/ Ausland, in Österreich, Ungarn... Was hat er/sie in den Sommerferien/ Winterferien/Frühlingsferien gemacht? Er/sie hat gebadet,...*

5. Kupovanje namirnica (imenovanje i razlikovanje namirnica, izražavanje vlastitoga ukusa, vođenje razgovora u trgovini i/ili na tržnici, izricanje količine i cijene)

Izričaji i strukture: *Welche Gemüsesorten/Obstsorten kennst du? Welches Gemüse/Obst magst du/magst du nicht? Was mag dein/e Freund/in, Bruder/Schwester? Ich/er/sie mag .../keinen/keine/kein ...? Was möchtest du? Ich möchte/brauche 2 Kilo Äpfel, 40 Gramm Käse, eine Flasche Milch, 2 Dosen Limonade, 3 Stück Kuchen.... Haben Sie.../Geben Sie mir bitte...! Was kostet ein Kilo/Pfund...? Das macht zusammen... Euro...Cent. Hier bitte. Danke. Bitte.*

6. Prehrana i briga za zdravlje (imenovanje obroka i njihovih osnovnih sadržaja)

Izričaji i strukture: *Was ist gesundes Essen? Was hast du heute gefrühstückt? Obst, Jogurt, Müsli, Salami... Was hast du gestern zu Mittag gegessen? Gemüsesuppe, Tomaten, Blumenkohl, Berliner, Pommes, Süßigkeiten, Eis, Fast-Food... Was hast du zu Abend getrunken? Milch, Kakao, Tee, Saft, Cola. Wer hat bei dir das Frühstück/ Mittagessen/Abendessen gemacht? Möchtest du/möchten Sie...?*

7. Priroda i zaštita okoliša (čuvanje okoliša, važnost i značenje okoliša, ponašanje u prirodi)

Izričaji i strukture: *Wir sind Naturfreunde. Du sollst die Umwelt schützen und die Umgebung sauber halten. Welche Blumensorten blühen im Garten/Schulgarten? Wie ist die Landschaft in Kroatien, in...? Wie sind die Inseln, Berge, Flüsse...?*

Korelacija: Priroda (Korist od šuma, onečišćenje i zaštita, Korist od mora i kopnenih voda, onečišćenje i zaštita)

8. Osobna higijena (imenovanje nekih radnji i potrepština)

Izričaji i strukture: *Was machst du im Bad? Ich wasche mich, ich kämme mich, ich ziehe mich an.... Ich dusche/bade/putze mir die Zähne/wasche mir die Haare.../kämme mich.... Was brauchst du dazu? Eine Zahnbürste, Shampoo, einen Kamm, Seife, ein Handtuch, einen Spiegel...*

9. Aktivnosti u kući (izricanje radnji u vlastitom domu)

Izričaji i strukture: *Was machst du in der Küche? Ich decke den Tisch/spüle das Geschirr/trockne das Geschir ab... Was hast du heute zu Hause gemacht? Ich habe gelesen/ gespielt/ gelernt/mein Zimmer aufgeräumt... Was macht er/sie im Wohnzimmer? Er/sie sieht fern/liest. Was macht dein/e, sein/e, ihr/e Vater/Mutter/Bruder /Schwester in der.../im....?*

10. Slobodno vrijeme i osobni raspored dana (imenovanje izvanškolskih aktivnosti, športova, hobija, izricanje odnosa o nekim aktivnostima i vremena njihova obavljanja (četvrt sata, minute)

Izričaji i strukture: *Hast du ein Hobby? Sammelst du etwas? Gehst du gern ins Kino? Liest du gern? Was machst du/macht er/sie am Morgen? Ich stehe/er/sie steht um zehn nach sieben auf, frühstücke, gehe in die Schule... Was machst du am Vormittag/ Nachmittag/ Abend? Ich sehe fern, spiele mit dem Freund, spiele Gitarre, habe Italienisch, Tennis... Heute wollen wir ins Kino gehen. Wann hast du Italienisch? Montags und Mittwochs um Viertel vor fünf.*

Korelacija: TZK

11. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije) leksik uz tradicionalne blagdane katolički vjeronauk (Došašće, Radujemo se svetom Nikoli, Božić blagdan Isusova rođenja Božićni ciklus, Uskršni ciklus)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, prigodne recitacije, pjesme i druga prikladna djela književnosti za djecu i mlade, kulturnocivilizacijski sadržaji i dr. Izrađuju se tematski panoji i posterji, pripremaju priredbe i dr. Sadržaji se obogaćuju novim slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke dječje književnosti, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim znanjima i vještinama usvojenima u u nastavi *prvog stranog jezika*.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. U nastavu njemačkog jezika može se uvrstiti i poneki primjer odabranih likovnih djela s njemačkog govornog područja uz najosnovnije informacije o samom djelu i autoru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Slobodno improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu i sviranje) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesmica za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti najosnovnije informacije o nekim kompozitorima njemačkog govornog područja čija su djela učenici slušali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Izradba i oblikovanje tablica, kretanje u njima, Snimanje audio zapisa, Montaža videozapisa, Završna obradba i pohrana videouradka, Oblikovanje prezentacije, Oblikovanje teksta na slajdovima, Umetanje ilustracija, Uređivanje prezentacije, Animacijski učinci).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja treće godine učenja u 7. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **450** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **340** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od **8 do 10** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, imenovanje, predstavljanje, opis prijatelja i članova obitelji, imenovanje i opis predmeta (školski pribor, školski prostor, odnosi u prostoru), glavni brojevi od 0 do 1000, redni brojevi do 31, blagdani i proslave, aktivnosti vezane uz dužnosti i obveze (najčešće upute i naredbe, izražavanje radnji), izražavanje kronološkoga vremena (četvrt sata i minute), imenovanje nekih zanimanja, vrsta poslova i prostora u kojima se posao obavlja, imenovanje nekih važnijih objekata u mjestu, opisivanje putovanja, i provođenja praznika, tijelo, zdravlje i higijena, kupovina živežnih namirnica (voće i povrće) i prehrambene navike, imenovanje i opis nekih dijelova prirodnoga okoliša (priroda, cvijeće).

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture mogu tumačiti i eksplicitno (uz odmjerenu uporabu metajezika), no važno je da ih učenici usvajaju u predloženim jezičnim strukturama, tj. kao dio konteksta. Na kraju 7. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent pravilnih i nepravilnih glagola u jednini i množini vezanih uz tematska područja
- prezent povratnih glagola u jednini i množini
- prezent modalnih glagola *dürfen, können, müssen, wollen*; prezent modalnih glagola *mögen* i *sollen* u jednini i množini (jesni, niječni i upitni oblik)
- prezent i preterit glagola *sein* i *haben* u jednini i množini
- perfekt nekih pravilnih i nepravilnih, jednostavnih i složenih glagola s pomoćnim glagolima *haben* i *sein* u jednini i množini (izuzev modalnih glagola)
- zapovjedni način (2. lice jednine i množine imperativa te uljudno obraćanje sa *Sie*)

Imenice

- imenice s neodređenim i određenim članom u nominativu, dativu i akuzativu jednine i množine

Član

- neodređeni i određeni član (vidi imenice)
- uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova (npr. *die Schweiz, die Adria, der Rhein ...*)

Zamjenice

- osobne zamjenice u nominativu, dativu i akuzativu jednine i množine
- posvojne zamjenice u svim padežima jednine i množine
- povratne zamjenice u dativu i akuzativu jednine i množine
- upitne zamjenice *wer, was; welcher/e/es* u nominativu

Pridjevi

- stupnjevanje pravilnih pridjeva i priloga
- opisni pridjevi kao dio predikata i prilozi u svim stupnjevima komparacije
- opisni pridjevi u funkciji atributa u nominativu i akuzativu jednine

Brojevi

- glavni brojevi od 0 do 1000
- redni brojevi do 31 (leksičko posredovanje)

Prijedlozi

- prijedlozi uz dativ (*wo?*) i akuzativ (*wohin?*): *in, auf, an, unter, vor...*
- prijedlozi uz dativ: *aus, nach, zu, mit, bei...*
- prijedlozi uz akuzativ *für...*

Prilozi

- stupnjevanje pravilnih priloga
- prilozi u svim stupnjevima komparacije
- neki prilozi: *heute, morgen, jetzt, gestern, manchmal... links, rechts, geradeaus, hier, dort, da...*
- upitni prilozi: *wer, was, wie, wo, wann, wieviel, wie viele...*

Negacije

- *nein, nicht*
- *kein/e*, u nominativu i akuzativu jednine i množine

Rečenice

- nezavisno složene rečenice uz veznike: *aber, oder, denn...*
- jednostavne upitne rečenice s upitnim riječima: *wieviel, wie viele, welcher/e/es, woher*
- inverzne upitne rečenice
- jednostavne izjavne i upitne rečenice s modalnim glagolom
- **na razini prepoznavanja**
  - imenica s neodređenim i određenim članom u genitivu jednine i množine
  - upitne rečenice s upitnim riječima: *womit...*

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje događaja i radnji u sadašnjosti i prošlosti; samostalno prepričavanje sadržaja; izražavanje raspoloženja; izricanje ukusa i stava prema nečemu; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje i uspoređivanje predmeta, osoba; opisivanje pojava i situacija i određivanje odnosa između predmeta i osoba; izricanje radnji; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje želje; izražavanje zahtjeva, naredbe, obveza i dužnosti; traženje i davanje informacija; čestitanje blagdana, rođendana i sl.; pisanje čestitki, razglednica i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kaonpr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, obilježavanje blagdana i običaji, živežne namirnice i prehrambene navike, uvažavanje različitosti među ljudima i njihovim interesima, zanimanja, putovanja, objekti u mjestu, neke osnovne informacije o zemlji/zemljama njemačkoga govornog područja (nazivi nekih gradova, rijeka, planina i dr.) i o vlastitoj zemlji.

Dječja književnost: tematski prikladne narodne i autorske dječje pjesme (prigodničarske, uspavanke, šaljive, ljubavne pjesme, zagonetke, brzalice, proverbijalni izrazi i dr.); poneka basna G. E. Lessinga; jedna ili više jednostavnijih ilustriranih dječjih priča (npr. humorističke crtice Ursule Wölfel "Winzige Geschichten"); usporedba izvornih i modernih verzija bajki braće Grimm i transformacija likova u izvornim i modernim inačicama te usporedba s likovima iz hrvatskih bajki (npr. Hänsel und Gretel - "Dado i Goga" Mire Gavrana, «Heinzelmännchen» - „Domaći“); razgovor o likovima njemačke dječje književnosti, što su ih djeca upoznala u okviru nastave hrvatskoga jezika, a koji učenicima omogućuju identifikaciju (npr. "Konrad iz limenke", Ofli, i/ili "Emil i detektivi", "Leteći razred") i to uz uporabu elektronskih i/ili audio-vizualnih medija, poglavito filmskih uprizorenja romana.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnoga (slikovnoga/pisanoga) i zvučnoga sadržaja
- globalno i selektivno razumijevanje kraćih tekstova poznate tematike
- navikavanje na izgovor i intonaciju izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- svladavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik

GOVORENJE

• Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- postavljanje/odgovaranje na pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje kratkih dijaloga uz samostalnu izmjenu pojedinih elemenata
- sudjelovanje u kratkim dramatizacijama

• Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu

- reproduciranje pjesmica za recitiranje i pjevanje
- povezivanje elemenata priče pomoću aplikacija ili dijelova teksta u logičku cjelinu
- imenovanje i opisivanje predmeta, osoba, radnji, situacija i događaja (sa ili bez slikovnog predloška)
- sudjelovanje u kratkim dramatizacijama
- iznošenje rezultata individualnog i/ili skupnog rada

• Izgovor i intonacija

- izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- izgovaranje rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom
- sloknanje

ČITANJE

- globalno i selektivno razumijevanje jednostavnih tekstova na razini poznatoga prethodno obrađenog predloška ili nepoznatoga, ali u okviru poznate tematike
- glasno čitanje poznatih rečenica i tekstova
- svladavanje rečenične intonacije

PISANJE

- nadopunjavanje teksta riječima prema vizualnom ili zvučnom predlošku
- nadopunjavanje dijelova teksta koji nedostaju
- pisanje kraćih sastava uz predloženi model struktura (npr. pitanja)
- pisanje jednostavnih rečenica koje sadržajno čine kraći sastav
- pisanje čestitke, razglednice, kraćega pisma
- pisanje kratkih diktata

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: senzibilizacija za uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti te uviđanje razloga njihova postojanja kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. blagdani, običaji, svakodnevni život i sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja te načinima ponašanja u komunikaciji; svijest o mogućim nesporazumima u interkulturalnim i interpersonalnim situacijama i razvoj osnovnih strategija za njihovo prevladavanje. U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu tj. usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkog govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, urednosti i čistoće uz tematske cjeline: Aktivnosti u kući, Moje mjesto
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematske cjeline: Blagdani, običaji i tradicija, Zanimanja
- razvijanje odgovornosti za zdravlje uz tematske cjeline: Kupovanje namirnica, Prehrana i briga za zdravlje, Osobna higijena
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Blagdani, običaji i tradicija, Putovanja, Praznici
- razvijanje ekološke svijesti uz tematske cjeline: Kupovanje namirnica, Prehrana i briga za zdravlje, Priroda i zaštita okoliša
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematske cjeline: Slobodno vrijeme i osobni raspored dana, Zanimanja, Aktivnosti u kući

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom druge godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu

memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja; tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavke; napraviti mentalnu mapu; sastaviti listu prema nekom načelu; ispuniti ili dopuniti tablicu; mobilizirati predznanje putem asocijacija; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo, primijeniti pravilo; provjeriti u gramatičkom pregledu; služiti se rječnikom; tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu, sustavno/redovito ponavljati; koristiti vizualne tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima; primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (TV, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalno, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad, a povremeno a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i na način da dobro čuju ono što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijenata uz govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govorni stimulus (npr. Pokretom ili crtežom) - odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- recitiranje i pjevanje po mogućnosti popraćeno pokretima;
- izrada tematskih panoa, postera, slikovnih kartica, kartica s riječima ili dijelovima rečenica i sl.;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama, simulacijama i dramskim prikazima situacija kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- glasno čitanje na osnovi prethodno odslušanoga zvučnog modela i samostalno glasno čitanje;
- ostale vježbe izgovora;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- kratki jednostavni pismeni radovi u okviru obrađenih tematskih cjelina (školske zadaće, diktati, zadaci objektivnoga tipa i sl.);
- didaktičke igre: bingo, pogađanje, pričam ti priču, igre kockom, igre slikovnim karticama, karticama s riječima i dijelovima rečenica, kvizovi «znanja», igre asocijacija i sl.

OSMI RAZRED **(ČETVRTA GODINA UČENJA)**

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Obitelj (život u obitelji, snošljivost među članovima obitelji, razgovor o bližnjima)

Izričaji i strukture: *Wohnt deine Oma bei euch? Hilfst du deinen Großeltern gern? Wer macht was bei dir zu Hause? Was macht ihr alle zusammen? Habt ihr gute Beziehungen zu euren Nachbarn? Sind deine Eltern streng/tolerant...? Hast du Freunde im Ausland? Hast du Kontakt mit ihnen?*

2. Prijatelji (društveno okruženje, značaj i vrijednost prijateljstva, problemi mladih, njihovi interesi i potrebe)

Izričaji i strukture: *Hast du viele Freunde? Hast du in den Ferien viele Freundschaften geschlossen? Kommen deine Freunde oft zu dir? Wie groß ist deine Clique? Was macht ihr zusammen? Wo trifft ihr euch? Was ärgert dich? Ungerechtigkeit. Was interessiert dich? Ist das Geschenk für mich? Ja, von mir für dich.*

Korelacija: Katolički vjeronauk (Idoli i ideali u izgradnji osobnosti, Izazovi puberteta, Zamke suvremenih ovisnosti, Svatko je od nas jedinstven i potreban drugoga)

3. Škola (život u školi, problemi koji se javljaju, težnja k što boljim učincima rada i većem znanju)

Izričaji i strukture: *Was habt ihr gestern in der Schule gemacht? Wie immer: Wir haben geschrieben, gelesen ... Welche Fächer interessieren dich besonders? Warum? Welche Fächer machen dir Schwierigkeiten? Warum? Man muss das ganze Leben lang lernen! Warum hast du Probleme in der Schule? Ich bin verliebt.*

4. Slobodno vrijeme i aktivnosti koje pozitivno utječu na razvoj mladog čovjeka (bavljenje športom, glazba, odlasci u kino, kazalište, knjižnicu; opasnosti suvremenoga svijeta)

Izričaji i strukture: *Treibst du Sport? Ja/ Nein. Sport treiben ist gesund. Welche Sportarten magst du? Schwimmen... Heute Abend gehe ich ins Theater/Kino/Konzert/auf die Party... Welche Filme magst du? Gehst du in die Musikschule? Spielst du ein Instrument? Wer tritt heute Abend auf? Kennst du Schüler, die rauchen? Welche Gefahren bringen Drogen mit sich?*

Korelacija: TZK, Glazbena kultura (Glazbala)

5. Mediji (njegovanje kulture čitanja, korištenje medija u svakodnevi)

Izričaji i strukture: *Siehst du gern fern? Welche Sendungen interessieren dich? Spielst du gern am Computer? Surfst du im Internet? Ja. Du sollst aber auch lesen. Wer ist dein/e Lieblingsautor/in /Schauspieler/in? Liest du gern Zeitungen / Comics /Jugendmagazine/Modezeitschriften/...? Welche? Warum?*

Korelacija: Tehnička kultura (Pretraživanje obavijesti na Internetu)

6. Stanovanje (mjesto stanovanja, kultura stanovanja i način življenja danas i nekada)

Izričaji i strukture: *Wo wohnst du? In Rijeka/in München. Ich wohne in einem kleinen Haus/ in einer alten Wohnung neben dem Park. Kleine Häuser sind gemütlich. Wo lebte deine Uroma? Auf dem Lande. Wie war es in der Zeit unserer Großeltern? Sie lebten ohne fließendes Wasser... Damals gab es keinen Fernseher, keine Spülmaschine... Meine Eltern kamen später in die Stadt.*

7. Zaštita okoliša (ugroženost prirode, značaj zaštite prirodnoga okoliša)

Izričaji i strukture: *Welche Gefahren bringt die Umweltverschmutzung? Wohin mit dem Müll? Man soll den Müll trennen und in die Mülltonne werfen. Man muss Wasser sparen! Wir schützen die Umwelt. Wie kann man die Umweltverschmutzung verhindern? Die Menschen in Europa sind umweltbewusst.*

Korelacija: Biologija (Pojava života na Zemlji, Raznolikost živoga svijeta, Evolucija, Bodljikaši, Vodozemci, Gmazovi, Ptice, Sisavci)

8. Briga za zdravlje (zdrav život, zdrava prehrana, opasnosti po zdravlje koje donosi moderna civilizacija)

Izričaji i strukture: *Wie war es im Gebirge? Wunderschön. Was ist gesundes Essen/gesunde Ernährung? Nicht zu schnell essen, nicht zu viel Fleisch essen, kein Fast Food essen... Was habt ihr gegessen/ getrunken? Butterbrot mit warmer Milch, Salzstangen, warme Gemüsesuppe, grünen Salat ...*

9. Zemljoznanstvo (prirodne ljepote i znamenitosti domovine i zemalja njemačkoga govornog područja)

Izričaji i strukture: *Wie ist das Klima in ...? Wie ist die Landschaft? Gibt es viele Wälder, Flüsse...? Was ist an Kroatien/Deutschland... interessant? Was für Naturschönheiten gibt es in ...? Wie ist das Meer/ wie sind die Berge in ...? Welche typischen Spezialitäteten/welche kulturellen Denkmäler gibt es in...?*

Korelacija: Geografija (Njemačka, Alpske države)

10. Putovanja (čari putovanja, upoznavanje novih krajeva i njihovih karakterističnih obilježja)

Izričaji i strukture: *Wo warst du in den Sommerferien / Winterferien? Ich war in Deutschland/ in Österreich, am Meer, auf dem Land... Wie hast du die Ferien verbracht? Ich bin gewandert/habe meine Freunde besucht... Meine Eltern wollten ihre Freunde in Deutschland besuchen*

Korelacija: Geografija (Njemačka, Alpske države)

11. Doživljaji iz stvarnosti i mašte (vlastiti doživljaji, mašta, pustolovine)

Izričaji i strukture: *Wovon träumst du gern? Schreibst du manchmal über deine Erlebnisse? Machst du dir Gedanken über die Reisen, die du gemacht has/machen möchtest? Was für Abenteuer hast du erlebt?*

12. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu održavanja tradicije.)

leksik uz tradicionalne blagdane katolički vjeronauk (Došašće, Sv. Nikola, Božić, Uskrs)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, obrađuju prikladna književna djela za djecu i mlade, kulturnocivilizacijski sadržaji i dr. Izrađuju se tematski panoji, pripremaju priredbe, projekti i sl. Sadržaji se obogaćuju novim slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke književnosti za djecu i mlade, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim znanjima i vještinama usvojenima u nastavi *prvog stranog jezika*.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. Poveznica s likovnom kulturom moguća je i

putem primjera likovnih djela umjetnika s njemačkog govornog područja uz osnovne informacije o djelu i autoru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Sviranje, stvaralaštvo, računalo) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesama za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti informacije o kompozitorima njemačkog govornog područja i djelima koja su učenici slušali i obrađivali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Vizualni (grafički) HTML uređivači, Poveznice (linkovi), Elementi stranice, Uporaba vizualnog HTML uređivača za izradbu osobne Web stranice).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja četvrte godine učenja u 8. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **640** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **490** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od **10 do 12** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, iznošenje osobnih podataka o sebi i poznatim osobama (prijatelji, šira obitelj), aktivnosti u školi i život u školi, motivacija za učenje, nazivi nastavnih predmeta (raspored sati), slobodno vrijeme, važnost bavljenja športom i drugim pozitivnim aktivnostima u slobodno vrijeme, opasnosti suvremenoga svijeta, praznici, opisivanje atmosferskih prilika, zaštita okoliša, dnevni i tjedni raspored aktivnosti, izražavanje kronološkog vremena (dani u tjednu, dijelovi dana, sati, godišnja doba, mjeseci), glavni i redni brojevi, stanovanje (opis prostorija, imenovanje namještaja, odnosi u prostoru, aktivnosti u kući), blagdani i proslave, mediji (čitavanje, gledanje TV-a), imenovanje nekih važnijih objekata u mjestu, kupovanje živežnih namirnica (količina i cijena), zanimanja, briga o zdravlju, dopisivanje.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture tumače eksplicitno (uz odmjerenu uporabu metajezika), no važno je da ih učenici usvajaju u predloženim jezičnim strukturama, tj. kao dio konteksta. Neke se gramatičke strukture npr. prijedlozi mogu posredovati i leksički te nije potrebno inzistirati na točnim padežnim nastavcima pogotovo ne pri slobodnom govoru. Na kraju 8. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola
- perfekt pravilnih, nepravilnih, jednostavnih i složenih te povratnih glagola, izuzev modalnih glagola (jesni, niječni i upitni oblik)
- preterit pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola u jednini i množini
- prezent i preterit modalnih glagola u jednini i množini (jesni, niječni i upitni oblik)
- zapovjedni način (2. lice jednine i množine i uljudno obraćanje sa *Sie*)

Imenice

- imenice s neodređenim i određenim članom u svim rodovima i padežima u jednini i množini (sistematizacija sklonidbe imenica)

Član

Uporaba određenoga, neodređenoga i nultuga člana

Uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova (npr. *das schöne Kroatien, die Schweiz, die Adria, der Rhein...*)

Zamjenice

- osobne, posvojne, pokazne zamjenice u jednini i množini u svim padežima
- povratne zamjenice u dativu i akuzativu jednine i množine
- upitne zamjenice: *wer, was, welcher/e/es* u nominativu

Pridjevi

- stupnjevanje pravilnih i nepravilnih pridjeva
- opisni pridjevi kao dio predikata u sva tri stupnja komparacije

Brojevi

- glavni brojevi; redni brojevi bez sklonidbe te nadnevak bez sklonidbe

Prijedlozi

- sistematizacija prijedloga

Prilozi

- stupnjevanje pravilnih i nepravilnih priloga

- prilozi u sva tri stupnja komparacije
- neki prilozi mjesta, vremena, načina i uzroka
- upitni prilozi: *wie, wo, wann, wieviel, wie viele...*

Negacije

- sistematizacija negacija: *nicht, nein, kein/e*

Rečenice

- nezavisno složene rečenice uz veznike: *aber, oder, denn...*
- zavisno složene rečenice uz veznike: *weil, dass, wenn*
- upitne rečenice s upitnim riječima: *wieviel, wie viele, welcher/e/es, woher, womit...*
- inverzne upitne rečenice
- jednostavne izjavne i upitne rečenice s modalnim glagolom

Na razini prepoznavanja

- rekcija nekih učestalih glagola: *gefallen, helfen, geben, beschreiben, sich interessieren für + A, sich freuen auf +A, träumen von + D, sich ärgern über + A*
- jednina i množina nekih imenica koje se sklanjaju po *n*-deklinaciji
- opisni pridjevi u funkciji atributa u svim padežima jednine i množine u pozitivu (sklonidba pridjeva: / određeni član + pridjev + imenica / pridjev + imenica / neodređeni član ili posvojna zamjenica ili negacija *kein* + pridjev + imenica)
- neodređena zamjenica *man*
- neodređene zamjenice: *jemand, niemand* u svim padežima
- redni brojevi i nadnevak sa sklonidbom
- zavisno složene rečenice uz veznik *als*
- odnosne rečenice

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine; izražavanje svojine; izražavanje događaja i radnji u sadašnjosti i prošlosti; samostalno prepričavanje sadržaja poznate tematike; prepričavanje događaja; izražavanje raspoloženja; izricanje ukusa i stava prema nečemu; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje i uspoređivanje predmeta, osoba; opisivanje pojava i situacija i određivanje odnosa između predmeta i osoba; izricanje radnji; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje želje; izražavanje zahtjeva, naredbe, obveza i dužnosti; izražavanje negodovanja i odobravanja, slaganja i neslaganja; traženje i davanje informacija; čestitanje blagdana, rođendana i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, oslovljavanje, čestitanje blagdana i rođendana, obilježavanje blagdana i običaji, živežne namirnice i prehrambene navike, uvažavanje različitosti među ljudima i njihovim interesima, zanimanja, putovanja, obitelji, prijateljstvo, problemi mladih i njihovo odrastanje, slobodno vrijeme, bavljenje glazbom ili drugim aktivnostima koje mogu pozitivno utjecati na razvoj i život mladoga čovjeka, zdravlje, ekologija, zanimljivosti o zemlji/zemljama njemačkoga govornog područja, Europskoj uniji i vlastitoj zemlji, poznati predstavnici zemalja njemačkoga govornog područja iz svijeta likovne umjetnosti, filma, glazbe, športa i zabave.

Književnost: narodne i autorske dječje pjesme - prigodničarske, uspavanke, šaljive, pejzažne, ljubavne pjesme, proverbijalni izrazi i dr.; tekstovi hitova popularne ili rock glazbe prihvatljivi mladima; poneka basna; kratka priča u obliku stripa; eventualno neki zanimljivi podaci o književnicima zaslužnima za razvoj dječje književnosti (npr. Braća Grimm, Otfried Preussler, Michael Ende, Ch. Nöstlinger i/ili dr.) i kratki ulomci iz nekog od njihovih djela; jedna ili više jednostavnijih priča o djetinjstvu (npr. Ursule Wölfel: "29 verrückte Geschichten" ili didaktizirane verzije priča Irine Korschunow ili "Geschichten vom Franz" Christine Nöstlinger i dr.); ulomci iz romana za djecu i mlade s tematikom odrastanja, mobbinga ili prve ljubavi (npr. "Die feuerrote Friederike" Ch. Nöstlinger ili "Ben liebt Anna" Petera Härtlinga); razgovor o likovima njemačke književnosti za djecu i mlade, obrađene u okviru nastave hrvatskoga jezika ili čitanjem u slobodno vrijeme, uz uporabu barem jednog filmskog uprizorenja obrađivanih književnih djela.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na naputke i naredbe na stranom jeziku

- povezivanje vizualnoga (slikovnoga/pisanoga) i zvučnoga sadržaja
- globalno i selektivno razumijevanje teksta
- slušanje izgovora i intonacije izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- svladavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinski jezik

GOVORENJE

• Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- postavljanje/odgovaranje na pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje i produciranje dijaloga u okviru poznate tematike
- sudjelovanje u dramatizacijama
- sudjelovanje u elementarnim oblicima rasprave

• Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu

- reproduciranje pjesama za recitiranje i pjevanje
- povezivanje elemenata priče pomoću aplikacija ili tekstualnih dijelova priče koje treba povezati po redu u cjelinu
- imenovanje i opisivanje predmeta, osoba, radnji, situacija i događaja (sa ili bez slikovnoga predloška)
- prepričavanje slijeda događaja
- sudjelovanje u dramatizacijama i jednostavnim raspravama
- iznošenje rezultata individualnog i/ili skupnoga rada

• Izgovor i intonacija

- izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- reproduciranje rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom

ČITANJE

- globalno, selektivno i detaljno razumijevanje kraćih tekstova
- uočavanje karakteristika različitih vrsta tekstova
- samostalno glasno čitanje
- pravilna uporaba rečenične intonacije

PISANJE

- nadopunjavanje teksta riječima prema vizualnom ili zvučnom predlošku
- nadopunjavanje dijelova teksta koji nedostaju
- pisanje natuknica i bilježaka na osnovi pročitana teksta
- pisanje kraćih sastava uz predloženi model struktura (natuknice i pitanja)
- pisanje čestitke, razglednice, pisma, poruka
- kreativno pisanje (npr. pisanje novoga kraja priče ili dijela priče koji nedostaje)
- pisanje kraćih diktata

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti te uvidanje razloga njihova postojanja kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. blagdanski običaji, način života i sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja te načinima ponašanja u komunikaciji; svijest o mogućim nesporazumima u interkulturalnim i interpersonalnim situacijama i razvoj osnovnih strategija za njihovo prevladavanje; senzibilizacija za uočavanje/prepoznavanje stereotipa i predrasuda i razvoj svijesti o potrebi njihova uklanjanja; razvoj svijesti o utjecaju vlastite kulture na percepciju fenomena strane kulture; svijest o dinamičnosti i heterogenosti kao bitnim značajkama kako strane tako i vlastite kulture. U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu, tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkoga govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti kao npr. čistoće, urednosti, pristojnosti i obazrivosti uz tematske cjeline: Prijatelji, Obitelj, Škola, Stanovanje
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi uz tematske cjeline: Prijatelji, Obitelj,

- razvijanje odgovornosti i brige za zdravlje uz tematske cjeline: Briga za zdravlje, Stanovanje, Zaštita okoliša
- razvijanje ekološke svijesti uz tematsku cjelinu: Zaštita okoliša
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Blagdani, običaji i tradicija, Putovanja
- promicanje ljubavi i ponosa na zavičaj i domovinu uz tematsku cjelinu: Blagdani, običaji i tradicija
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematske cjeline: Slobodno vrijeme, Mediji
- poznavanje vlastitih korijena te poznavanje i poštivanje drugih kultura i duhovnih vrijednosti različitih civilizacija uz tematsku cjelinu: Putovanja.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom druge godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja; tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavke; napraviti mentalnu mapu; sastaviti listu prema nekom načelu; ispuniti ili dopuniti tablicu; mobilizirati predznanje putem asocijacija; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo, primijeniti pravilo; provjeriti u gramatičkom pregledu; služiti se rječnikom; tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu, sustavno/redovito ponavljati; koristiti vizualne tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima; primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (tv, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalno, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i na način da dobro čuju ono što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.)

Didaktičke aktivnosti:

- korištenje predmeta ili slikovnoga prikaza predmeta, osoba i ambijena kao poticaj za govornu aktivnost;
- verbalne i neverbalne reakcije na govor, pokret, crtež i sl.;
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih panoa, postera, zidnih novina, materijala za igre primjeren dobi učenika;
- sudjelovanje u dijaloškim situacijama, simulacijama, dramskim prikazima situacija i jednostavnim; raspravama kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- samostalno glasno čitanje teksta;
- ostale vježbe izgovora;
- pismeni radovi u okviru obrađenih tematskih cjelina (školske zadaće, kraći vođeni sastavci, kontrolne zadaće, diktati, pisma, kreativno pisanje);
- didaktičke igre: bingo, pogađanje, pričam ti priču, igre kockom, igre s karticama s riječima ili dijelovima rečenica, kvizovi «znanja», igre asocijacija i sl.

DEVETI RAZRED (PETA GODINA UČENJA)

NASTAVNE CJELINE I TEME

1. Mladi u obiteljskom i društvenom okruženju (odnosi među naraštajima, problem mladih, pripadnost skupini i izdvojenost)

Izričaji i strukture: *Ihr Bruder provoziert sie und schon gibt es einen Streit. Nach langen Diskussionen mit den Eltern haben Lena und Lukas einen Computer bekommen. Ihre Freundinnen waren verblüfft - sie hat sich modische Kleidung gekauft. Bei gutem Wetter trifft sie sich mit Kindern aus der Nachbarschaft.*

Korelacija: Biologija (Od rođenja do smrti), Katolički vjeronauk (Priateljstvo i ljubav)

2. Europsko okruženje, multikulturalnost i važnost učenja stranih jezika (EU, sličnosti i povezanosti kultura, poznate osobe iz svijeta umjetnosti i znanosti)

Izričaji i strukture: *Welche Sprache/n sprichst du gut/besser als.../am besten? In der EU gibt es 20 offizielle Sprachen. Die europäische Flagge hat zwölf Sterne. Warum feiert die EU am 9. Mai ihren Europatag? Wie kam Europa zu seinem Namen? EU-Länder und ihre Hauptstädte sind... Die deutschen Austauschschüler wohnen in ihren französischen Gastfamilien. Wenn man sich kennt, versteht man sich besser.*

Korelacija: Povijest (Hrvatska i svijet na početku tisućljeća)

3. Kultura i supkultura mladih (moda i modni trendovi, stil odijevanja)

Izričaji i strukture: *Was tragen Jugendliche in der Schule, in der Disko oder auf Partys? Wollen sie so aussehen wie alle, oder entscheiden sie sich lieber für einen individuellen Stil? Wir wissen jetzt, wie sie ihren eigenen Stil zusammen stellt und ob sie viel Geld für ihre Kleidung ausgibt.*

4. Zaštita okoliša, briga o zdravlju, zdrava prehrana

Izričaji i strukture: *Kaufen Sie Produkte mit wenig Verpackung! Man soll weniger heizen, keine Getränke in Dosen kaufen. Ernähre dich gesund? Ihre Eltern finden gesundes Essen wichtig und kochen mit Olivenöl.*

Korelacija: Geografija (Zavičaj), Biologija (Ovisnosti, Zaštita organizma od bolesti, Izmjena tvari, protok energije i zdrava prehrana)

5. Oblici prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja, problemi društva

Izričaji i strukture: *Der Streit fängt meist harmlos an, und dann... Man hat ihn mit schlimmen Schimpfwörtern beleidigt. Ich respektiere meine Mitschüler, egal welcher Nationalität sie sind. Was kann man gegen Gewalt/Hunger/Rassendiskriminierung/ den Krieg tun?*

Korelacija: Biologija (Odgovorno spolno ponašanje, Ovisnosti), Kemija (Alkoholi), Katolički vjeronauk (Suodgovornost za pravedan život u društvu)

6. Obrazovanje za budućnost (odabir zanimanja, školovanje)

Izričaji i strukture: *Wenn jemand studieren möchte, dann muss... Ich möchte..., weil/denn... Ich möchte..., und dann kann ich studieren, oder ich kann eine gute Arbeit finden. Diese Schule... /Dieses Studium... /Dieser Job... Mich interessiert die Arbeit mit Holz. Ich möchte darum Zimmermann werden. Nach dem Abitur will ich Medizin studieren. Was für eine Ausbildung soll man als Boutiquenbesitzer haben. Das Schulsystem in Deutschland ist anders als bei uns?*

Korelacija: Tehnička kultura (Povezivanje na Internet, Obrazovni sadržaji na webu), Katolički vjeronauk (Izbor životnog poziva, Rad i slobodno vrijeme)

7. Svijet znanosti i umjetnosti (otkrivanje novoga i nepoznatog u književnim, glazbenim, likovnim i filmskim djelima, poznate osobe iz svijeta umjetnosti i znanosti) - ovisno o odabranim primjerima iz književnosti, glazbene, filmske i likovne umjetnosti:

Izričaji i strukture: *Worum geht es in diesem Text? Wovon handelt diese Geschichte? Wie heißt die Hauptperson? Was für eine Person ist sie/er? Welche Charaktereigenschaften hat er/sie? Möchtest du an seiner/ihrer Stelle sein? Warum? Wovon berichtet man in diesem Artikel? Europas große Erfinder/Künstler - die bekanntesten Kroaten... Wofür/Für wen interessierst du dich? Wovon/Von wem bist du begeistert? Was ist sein/ihr Beitrag zur Weltkultur?*

Korelacija: Povijest (Znanost i kultura u prvoj polovici 20.stoljeća u svijetu i Hrvatskoj), Glazbena kultura (Popularna glazba, Glazba u Bečkoj klasici)

8. Slobodno vrijeme i praznici (putovanja, poslovi u slobodno vrijeme i za vrijeme praznika)

Izričaji i strukture: *Wenn das Schiff vom Festland ablegt, denke ich: Jetzt hat der Urlaub begonnen. Was wäre dir lieber: Ferien mit den Eltern an der Adria oder möchtest du lieber zum ersten Mal allein zu deinem Freund in einen anderen Ort fahren? Ich werde in den Ferien bei McDonald's/in einem Tierheim jobben. Wie verdienst du dein Taschengeld?*

9. Blagdani, običaji i tradicija (ovisno o odabranim blagdanima, običajima i načinu njegovanja tradicije)

leksik uz tradicionalne blagdane katolički vjeronauk (Došašće, Sv. Nikola, Božić, Uskrs)

U okviru 10% nastavnih sati tijekom godine pripremaju se teme po izboru nastavnika i/ili prema interesima učenika, obrađuju književna djela za djecu i mlade, kulturnocivilizacijski sadržaji i dr. Izrađuju se tematski panoji i poster, pripremaju priredbe, projekti i sl. Sadržaji se obogaćuju slušnim i vidnim materijalima.

Pri obradi jezičnih struktura i jezičnih funkcija u nastavi njemačkoga jezika učenici bi trebali koristiti postojeća znanja i vještine stečene u nastavi *hrvatskoga jezika*. Neke se jezične strukture u njemačkome jeziku koriste kao leksički materijal prije eksplicitne obrade u hrvatskome jeziku. Obrada književnih tekstova na njemačkom jeziku povezuje se s nastavom *hrvatskoga jezika* (obrađena djela njemačke književnosti za djecu i

mlade, likovi i sl.). Pojedini jezični fenomeni, interkulturalne kompetencije i strategije učenja povezuju se s odgovarajućim znanjima i vještinama usvojenima u nastavi *prvog stranog jezika*.

Znanja i vještine stečene u nastavi *likovne kulture* mogu se ovisno o nastavnoj temi primijeniti kao vizualizacija jezičnih sadržaja (npr. ilustracija teksta, likovni elementi pri izradi postera, prezentacija i sl.) ili pak likovni sadržaj može poslužiti kao poticaj za jezično izražavanje. Poveznica s likovnom kulturom moguća je i putem primjera likovnih djela umjetnika s njemačkog govornog područja uz osnovne informacije o djelu i autoru. Znanja i vještine stečene u nastavi *glazbene kulture* (Pjevanje, Slušanje i upoznavanje glazbe, Sviranje, stvaralaštvo, računalo) mogu se u nastavi njemačkog jezika ovisno o odabiru adekvatnih pjesama za pjevanje te aktivnosti popraćenih glazbom, ritmom i pokretom primijeniti gotovo u svakoj temi. Dodatno se mogu uvesti informacije o kompozitorima njemačkog govornog područja i djelima koja su učenici slušali i obrađivali u glazbenoj kulturi. U nastavi njemačkoga jezika valja poticati učenike na korištenje znanja i vještina stečenih u nastavi *informatike* (Uređivanje glavnog slajda, Veze između slajdova, Prikazivanje prezentacije, Timska izrada Web stranice razreda, Tehnike objavljivanja, Objavljivanje Web mjesta, Pokretni dijelovi stranice, Kritički odnos prema Internetu, sudjelovanje u Internet projektima, školski Internet projekti).

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja pete godine učenja u 9. razredu osnovne škole učenici bi trebali razumjeti oko **840** leksičkih jedinica, a od toga aktivno upotrebljavati oko **670** leksičkih jedinica. Pri obradi novoga leksičkog gradiva ne bi trebalo uvoditi više od **10 do 12** novih leksičkih jedinica po nastavnom satu. Leksičko se gradivo ciklički proširuje i ponavlja.

Leksička područja u okviru predviđenih jezičnih funkcija: pozdravi, predstavljanje, komunikacijski obrasci pri susretu, uljudno ophođenje, oslovljavanje, iznošenje osobnih podataka o sebi i poznatim osobama (prijatelji, šira obitelj, odnosi u obitelji), problemi mladih, problemi društva, oblici poželjnog i nepoželjnog ponašanja, predrasude i stereotipi u multikulturalnom okruženju i izvan njega, zanimanja, obrazovanje, učenje stranih jezika, višejezičnost kod nas i u Europi, odijevanja i moda, osobna uvjerenja, briga o zdravlju, zdrava prehrana (kupovanje živežnih namirnica, količina i cijena), praznici, putovanja u strane zemlje, turizam, ekologija glavni i redni brojevi, blagdani i proslave, blagdani i proslave.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatičke se strukture tumače eksplicitno (uz uporabu metajezika), no važno je da ih učenici usvajaju u predloženim jezičnim strukturama, tj. kao dio konteksta. Neke se gramatičke strukture npr. prijedlozi mogu posredovati i leksički te nije potrebno inzistirati na točnim padežnim nastavcima pogotovo ne pri slobodnom govoru. Na kraju 9. razreda učenici bi trebali raspolagati sljedećim jezičnim strukturama:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent pravilnih, nepravilnih, jednostavnih, složenih i povratnih glagola
- perfekt pravilnih i nepravilnih, jednostavnih i složenih te povratnih glagola, izuzev modalnih glagola (jesni, niječni i upitni oblik)
- preterit pravilnih i nepravilnih, jednostavnih i složenih te povratnih glagola
- prezenta i preterit modalnih glagola (jesni, niječni i upitni oblik)
- futur
- zapovjedni način (2. lice jednine i množine te uljudno obraćanje sa *Sie*)

Imenice

- jednina i množina imenica s neodređenim i određenim članom u svim rodovima i padežima
- jednina i množina nekih imenica koje se sklanjaju po *n*-deklinaciji

Član

- uporaba određenoga, neodređenoga i nultoga člana
- uporaba člana uz imena zemalja i geografskih pojmova

Zamjenice

- osobne, posvojne, pokazne zamjenice u jednini i množini u svim padežima (sistematizacija)
- povratne zamjenice (sistematizacija)
- neodređene zamjenice: *jemand, niemand* u svim padežima
- neodređena zamjenica *man*
- pokazna zamjenica *dieser/e/es* u svim padežima
- upitna zamjenica: *wer, was, welcher/e/es, was für ein/e* u svim padežima

Pridjevi

- stupnjevanje pridjeva
- opisni pridjevi kao dio pedikata u sva tri stupnja komparacije

Brojevi

- glavni brojevi; redni brojevi i nadnevak sa sklonidbom

Prijedlozi

- sistematizacija prijedloga s genitivom, dativom, akuzativom, dativom i akuzativom

Prilozi

- stupnjevanje priloga (sistematizacija)
- prilozi u sva tri stupnja komparacije
- neki prilozi mjesta, vremena, načina i uzroka
- upitni prilozi: *wie, wo, wann, wieviel, wie viele, worauf...*
- zamjenički prilozi: *darauf, dafür*

Negacije

- sistematizacija negacija: *nicht, nein i kein/e*

Rečenice

- nezavisno složene rečenice s veznicima: *und, aber, oder, denn...*
- zavisno složene rečenice uz veznike: *weil, dass, wenn i als*
- odnosne rečenice
- indirektne upitne rečenice
- upitne rečenice s upitnim zamjenicama *welcher/e/es, was für ein/e* u svim padežima
- inverzne upitne rečenice
- izjavne i upitne rečenice s modalnim glagolom

Na razini prepoznavanja

konjunktiv preterita glagola *haben i sein* te modalnih glagola

- kondicional (*würde + infinitiv*)
- prezent i preterit pasiva
- opisni pridjevi u funkciji atributa u svim padežima jednine i množine u svim stupnjevima (sklonidba pridjeva: određeni član + pridjev + imenica / pridjev + imenica / neodređeni član ili posvojna zamjenica ili negacija *kein/e + pridjev + imenica*)

JEZIČNE FUNKCIJE

U okviru obrađenih tema i jezičnih struktura: pozdravljanje; oslovljavanje; predstavljanje sebe i drugih; postavljanje/odgovaranje na pitanja; izražavanje dobi; izražavanje količine i cijene; izražavanje količine i cijene; samostalno prepričavanje sadržaja; prepričavanje događaja i radnji u sadašnjosti, prošlosti i budućnosti; izražavanje raspoloženja; izražavanje količine i cijene; izricanje ukusa i stava prema nečemu; imenovanje predmeta, osoba i pojava; opisivanje i uspoređivanje predmeta, osoba; opisivanje pojava i situacija i određivanje odnosa između predmeta i osoba; izricanje radnji; izricanje odnosa u vremenu i prostoru; izražavanje molbe; izražavanje zahvale; izražavanje želje; izražavanje negodovanja i odobravanja, slaganja i neslaganja; izražavanje zahtjeva, naredbe, obveza i dužnosti; traženje i davanje informacija; čestitanje blagdana, rođendana i sl.

KULTURA I CIVILIZACIJA

Kulturološki, odgojni i socijalizirajući sadržaji integrirani su u predviđena tematska područja i jezične funkcije kao npr. pozdravljanje, uljudno ophođenje, kultura i subkultura mladih (stil odijevanja, moda i modni trendovi, uvjerenja), problemi mladih, prihvatljivi i neprihvatljivi oblici ponašanja, ovisnosti i njihovi uzroci, odnosi među generacijama, predrasude i stereotipi u multikulturalnom okruženju i izvan njega, obrazovanje za budućnost, sustav školovanja i moguće promjene (*portfolio, jezična putovnica, samoocjenjivanje*), važnost učenja stranih jezika, uloga višejezičnosti kod nas i u Europi, poslovi koje učenici mogu obavljati za vrijeme praznika i u slobodno vrijeme, zaštita okoliša, briga o zdravlju i mogućim klimatskim katastrofama, briga i pomoć potrebitima, civilno društvo i nevladine udruge, otkrivanje novoga i nepoznatoga, blagdani, običaji i njegovanje tradicije, zanimljivosti o zemlji/zemljama njemačkoga govornog područja, EU i vlastitoj zemlji, primjeri iz književnosti, glazbene, likovne i filmske umjetnosti te glazbenog stvaralaštva za mlade, poznati predstavnici njemačkog govornog područja i događaji iz svijeta umjetnosti i znanosti, športa i zabave.

Književnost: narodne i autorske dječje pjesme (npr. prigodničarske, šaljive, ljubavne pejzažne pjesme, proverbijalni izrazi, brzalice); tekstovi hitova popularne ili rock glazbe što ih mladi prihvaćaju; poneka basna; kratka priča u obliku stripa; neki zanimljivi podaci o književnicima zaslužnima za razvoj dječje književnosti (braća Grimm, Otfried Preussler, Michael Ende, Ch. Nöstlinger i/ili dr.) i kratki ulomci iz nekog od njihovih djela; poneka pripovijetka o životu djece (npr. iz zbirke "Die grauen und die grünen Felder" Ursule Wölfel, kratke priče Franza Hohlera, Paula Maara, Irine Korschunow i dr.); poneki ulomak iz romana za djecu i mlade s tematikom odrastanja (npr. "Die unendliche Geschichte" Michaela Endea, "Bitterschokolade" Mirjam Pressler)

uz uporabu elektronskih i/ili audiovizualnih medija; razgovor o likovima i djelima njemačke književnosti poznatih iz nastave hrvatskog jezika ili čitanjem u slobodno vrijeme (npr. Momo ili Christiane F) uz uporabu barem jednog filmskog uprizorenja obrađivanih književnih djela.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

JEZIČNE VJEŠTINE

SLUŠANJE

- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- povezivanje vizualnoga (slikovnoga/pisanoga) i zvučnoga sadržaja
- globalno, selektivno i detaljno razumijevanje teksta
- slušanje izgovora i intonacije izvornih govornika (zvučni tekstovi)
- svladavanje razlika u izgovoru glasova i glasovnih skupina njemačkoga jezika u odnosu na materinji jezik

GOVORENJE

• Govorna interakcija/ sudjelovanje u razgovoru

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jezičnih funkcija
- postavljanje/odgovaranje na pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja
- reproduciranje i produciranje dijaloga u okviru poznate tematike
- sudjelovanje u dramatizacijama i simulacijama dijaloških situacija
- sudjelovanje u jednostavnim oblicima rasprave

• Govorna produkcija/ izražavanje u kontinuitetu

- reprodukcija i produkcija monoloških tekstova u okviru poznate tematike
- povezivanje elemenata priče pomoću aplikacija ili tekstualnih dijelova priče koje treba povezati u logičku cjelinu
- imenovanje i opisivanje predmeta, osoba, radnji, situacija i događaja (sa ili bez slikovnoga predloška)
- prepričavanje događaja
- sudjelovanje u kratkim dramatizacijama
- iznošenje rezultata individualnog i/ili skupnoga rada

• Izgovor i intonacija

- interpretativno čitanje kraćih književnih formi (npr. kraća lirski pjesma)
- izgovaranje specifičnih glasova njemačkoga jezika u riječima
- reproduciranje rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom

ČITANJE

- globalno, selektivno i detaljno razumijevanje kraćih tekstova poznate tematike
- uočavanje osnovnih značajki različitih vrsta tekstova
- glasno čitanje tekstova
- pravilna uporaba rečenične intonacije

PISANJE

- ispunjavanje obrasca
- nadopunjavanje teksta riječima prema vizualnom/zvučnom predlošku ili bez predloška
- nadopunjavanje dijelova teksta koji nedostaju
- pisanje natuknica i bilježaka na osnovi zvučnog ili pisanog teksta
- pisanje sažetaka
- pisanje kraćih sastava prema zadanom modelu (vođeni sastav)
- pisanje čestitke, razglednice, pisama, poruka, SMS poruka, elektroničkih pisama
- kreativno pisanje (npr. pisanje novoga kraja priče ili nekog dijela priče koji nedostaje)
- pisanje diktata

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

U povezanosti sa sadržajima iz područja kulture i civilizacije kod učenika bi trebalo razviti sljedeće aspekte primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama: uočavanje kulturoloških sličnosti i različitosti te uviđanje razloga njihova postojanja kao osnova za razvijanje otvorenosti, tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. blagdanski običaji, način života i sl.); svijest o kulturno uvjetovanim razlikama u značenju i uporabi pojedinih jezičnih izričaja te načinima ponašanja u komunikaciji; svijest o mogućim nesporazumima u

interkulturalnim i interpersonalnim situacijama i razvoj osnovnih strategija za njihovo prevladavanje; uočavanje/prepoznavanje stereotipa i predrasuda i razvoj svijesti o potrebi njihova uklanjanja; uočavanje utjecaja vlastite kulture na percepciju fenomena strane kulture; svijest o dinamičnosti i heterogenosti kao bitnim značajkama kako strane tako i vlastite kulture. U pristupu nastavnim temama, kulturološkim, odgojnim i socijalizirajućim sadržajima vodi se računa o komparativnom pristupu, tj. o usporedbi odgovarajućih sadržaja u hrvatskoj kulturi i kulturi zemalja njemačkoga govornog područja.

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, urednosti i čistoće uz tematsku cjelinu: Mladi u obiteljskom i društvenom okruženju
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa na obitelj uz tematske cjeline: Mladi u obiteljskom i društvenom okruženju, Kulture i supkulture
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Slobodno vrijeme i praznici, Blagdani, običaji i tradicija, Kultura i supkultura
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematske cjeline: Slobodno vrijeme i praznici; Europsko okruženje
- razvijanje sposobnosti za društveni angažman, tj. za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu društva uz tematske cjeline: Zaštita okoliša, Mladi u obiteljskom i društvenom okruženju
- promicanje ljubavi i ponosa na zavičaj i domovinu, te razumijevanje i poštivanje drugih i drugačijih uz tematske cjeline: Mladi u obiteljskom i društvenom okruženju, Europsko okruženje, Slobodno vrijeme i praznici

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Tijekom druge godine učenja učenici bi trebali upoznati, isprobati i ovisno o individualnim odlikama učenja primjenjivati sljedeće strategije učenja i služenja postojećim znanjem: služiti se vizualnim elementima u svrhu memoriranja jezičnih sadržaja i kao pomoći pri razumijevanju; zaključiti o značenju na osnovi jezičnih poticaja; tražiti informacije prema nekom načelu; predviđati i preispitivati pretpostavke; napraviti mentalnu mapu; sastaviti listu prema nekom načelu; ispuniti ili dopuniti tablicu; mobilizirati predznanje putem asocijacija; uočiti i označiti pravilnosti i analogije; razvrstavati prema pravilnostima i analogijama; dopuniti pravilo, primijeniti pravilo; provjeriti u gramatičkom pregledu; služiti se rječnikom; tematski usustavljivati leksik; promijeniti perspektivu govornika; promijeniti tekstnu vrstu, sustavno/redovito ponavljati; koristiti vizualne tehnike memoriranja; međusobno uspoređivati strane jezike; služiti se znanjem materinskog jezika i stranih jezika koje učenik uči; uočiti korake koji vode do određenoga cilja; učiti u suradnji s drugima; primijeniti oblike samoprocjene i međusobne procjene (*Europski jezični portfolio*); koristiti se medijima (TV, internet, tisak...) i edukacijskim programima primjereno dobi i jezičnoj razini učenika.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Oblici rada: frontalno, rad u paru, više manjih skupina, individualni rad, a povremeno slobodni rad na postajama (*Stationenunterricht*) i tjedni plan (vidi *Standarde poučavanja*).

Organizacija učionice: klupe postavljene na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt i na način da dobro čuju ono što govori i prostorno najudaljeniji učenik (npr. više skupina po dvije ili tri klupe zajedno; razne varijacije U-oblika i sl.).

Didaktičke aktivnosti:

- verbalne i neverbalne reakcije na govor, pokret, crtež i sl.;
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja;
- izrada tematskih panoa, postera, zidnih novina, materijala za igre primjerene dobi učenika;
- sudjelovanje u dijaloškim situacijama, simulacijama, dramskim prikazima situacija i raspravama kao potvrda usvojenosti leksika i struktura;
- aktivnosti rada na pisanom tekstu;
- samostalno glasno čitanje teksta;
- ostale vježbe izgovora;
- pismeni radovi u okviru obrađenih tematskih cjelina (školske zadaće, vođeni sastavci, kontrolne zadaće, diktati, pisma, priče, kreativno pisanje);
- didaktičke igre: bingo, pogađanje, pričam ti priču, igre s karticama s riječima ili dijelovima
- rečenica, kvizovi „znanja“, igre asocijacija i sl.

FRANCUSKI JEZIK

Francuski kao drugi strani jezik

PETI RAZRED (PRVA GODINA UČENJA)

TEMATSKJE CJELINE I TEME

1. Senzibiliziranje učenika na novi jezični kod

Izričaji i strukture: Razgovor na materinskom jeziku: o riječima francuskoga podrijetla koje učenici poznaju (npr. *croissant*, keksi - *petit beurre*, margarine, *mayonnaise*, *merci*, *avion*, *téléphone*, *poste*...); o razlici u izgovoru i melodiji rečenice između prvoga stranog jezika i francuskoga jezika na osnovi zvučnog modela. Prepoznavanje francuskoga jezika između nekih drugih stranih jezika nakon odslušanoga zvučnog modela.

2. Susreti s vršnjacima i s odraslima (pozdravi pri susretu i oproštaju)

Izričaji i strukture: *Salut Mathieu! Bonjour/Bonsoir Mme/M./Mlle, Au revoir, À demain/lundi... Comment ça va? Ça va? Oui, ça va, merci. Non, ça ne va pas, pas mal... S'il te/vous plaît...Voilà, merci... de rien, Je peux/veux/voudrais...*

3. Predstavljavanje sebe i drugoga (izricanje vlastite dobi i dobi prijatelja, nacionalnosti, opis osobe)

Izričaji i strukture: *Comment tu t'appelles? Je m'appelle, Il/Elle s'appelle.. Il/Elle est croate/slovène/français(e)/anglais(e)/allemand(e)/italien(ne)... Qui est-ce? C'est/Ce sont... Quel âge as-tu? J'ai 9/10 ans. Il/Elle a quel âge? Il/Elle a ... C'est ma copine. Elle s'appelle Anne, elle est sympa(thique), gentille, polie, grande, petite...*

4. Školsko okruženje (naziv škole/razred, opis učionice, školski pribor, smjestiti u prostoru i izraziti posvojnost, izricanje radnji na nastavnom satu)

Izričaji i strukture: *Tu vas dans quelle école? Tu es en quelle classe? (en quatrième). La salle de classe est grande. Qu'est-ce que c'est? Qu'est-ce qu'il y a dans/sur/sous... C'est/Ce n'est pas un livre, cahier, crayon, sac, feutre/une trousse, gomme, règle. Ce sont/Ce ne sont pas des crayons de couleurs, ballons, voitures... C'est le sac de... C'est son sac. Qu'est-ce que tu manges/prends à la cantine? Je mange un sandwich/croissant/des tartines... Je prends du chocolat chaud... Pendant la récré (ation) on joue à cache-cache... Viens au tableau! Passe-moi la craie.*

5. Moja obitelj (članovi uže obitelji)

Izričaji i strukture: *Regarde, c'est la photo de ma famille/ma mère... Je passe mes vacances chez mes grands-parents. Il a un frère et une soeur. Sa cousine est très sage. Je suis fils/fille unique.*

6. Ja i moja okolina - grad/mjesto, ulica/trg, zgrada/kuća/stan, opis sobe i snalaženje u prostoru

Izričaji i strukture: *Ils habitent une grande ville. L'église du village est sur la grand-place. Dans ma petite ville il y a plusieurs jardins publics. J'habite un appartement/une maison. Devant/derrière ma maison il y a un grand jardin/parc. Dans ma chambre il y a un lit, une table... Où se trouve le cinéma/musée, la poste...? Je vais tout droit/à gauche, à droite, aller à...*

7. Kalendar (dani u tjednu, godišnja doba, izricanje atmosferskih)

Izričaji i strukture: *Aujourd'hui c'est quel jour/quelle date? C'est lundi. Aujourd'hui c'est le 22 janvier/mars. Quelles sont les quatre saisons de l'année? Quel temps fait-il? Il fait beau /mauvais /chaud/ froid. Il pleut/neige. Il y a du soleil/vent, des nuages...*

8. Druženje s prijateljima, proslava rođendana (pisanje pozivnica, čestitanje, pokloni, hrana i piće, pjevanje prigodnih pjesmica)

Izričaji i strukture: *Bon/Joyeux anniversaire! Allume les bougies du gâteau d'anniversaire! Voilà un cadeau pour toi (un CD, jeu vidéo, des fleurs...). J'aime bien ton cadeau, merci! Je n'aime pas/j'adore le chocolat/ les bonbons au chocolat, les sandwichs/pizzas, gâteaux... Prends un coca/jus de fruits... Écoutons de la musique! Dansons, chantons...!*

9. Slobodno vrijeme i sportske aktivnosti (dijelovi dana, izricanje vremena - puni sat)

Izričaji i strukture: *L'après-midi ma soeur va à l'école de musique/ danse... Quelle heure est-il? Il est quatre heures. Faire+naziv sporta. Mon cousin fait du VTT/(de l'aviron sur le lac). Il adore jouer aux cartes/au loto, mais moi, j'aime bien les jeux électroniques/télévisés. Nous jouons au chat/loup - lovice.*

10. Odijevanje (imenovanje i opis nekih dijelova odjeće i obuće, boje te slaganje imenica i pridjeva u rodu i broju)

Izričaji i strukture: *Mon copain porte un jean/pantalon/pull/T-shirt/bonnet/anorak... Ma soeur a une belle jupe/robe... Elle a des chaussettes courtes. Qu'est-ce que tu mets/portes? Je mets/porte...(aujourd'hui/au printemps/en été...). De quelle couleur est...?*

11. Moje tijelo (naučiti nazive za neke dijelove tijela i opisati izgled osobe, osobna higijena)

Izričaji i strukture: *Les parties du corps humain sont la tête/bouche/main/jambe...le cou/ventre/bras/doigt/pied/nez... Ses yeux sont bleus/verts/marron. Ses cheveux sont blonds/bruns/longs/courts... Lave tes mains!*

12. Prirodni okoliš (imenovanje i opis dijelova prirodnog okoliša - cvijeće, voće i povrće, životinje)

Izričaji i strukture: *Qu'est-ce que c'est? C'est un arbre/oiseau/une fleur... Dans ce parc il y a beaucoup de roses et de tulipes. La pomme est verte. J'aime les bananes/oranges... J'adore la salade, les pommes de terre/tomates/carottes... Il a un grand chien. Elle adore son petit chat.*

12. Blagdani (imenovanje nekih blagdana i svetkovina, čestitanje i običaji)

Izričaji i strukture: *Joyeux Noël! Joyeuses Pâques! Bonne année!*

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja prve godine učenja u 5. razredu osnovne škole učenici bi trebali usvojiti i samostalno koristiti oko 120 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja i mehaničkoga reproduciranja do 200 (pjesmice, recitacije, brojalice). To bi po svakom nastavnom satu, prilikom obrade novoga gradiva, iznosilo 3 - 4 leksičke jedinice usvojene na razini samostalne produkcije. Leksik se ciklički ponavlja i proširuje novim sadržajima. Predložena leksička područja naznačena su u tablici nastavnih cjelina za 5. razred.

GRAMETIČKE STRUKTURE

Gramatička se znanja ne tumače i usvajaju eksplicitno, već ih učenici usvajaju u predloženim jezičnim strukturama. Njihovo značenje postupno osvještavaju u tekstu povezujući ga s poznatim leksikom, a na kraju godine očekuje se znanje sljedećih jezičnih struktura:

Na razini poznavanja

Glagoli

- prezent (jesni, niječni oblik ne...pas), imperativ najučestalijih glagola u okviru tematskih područja, povratni gl. s'appeler - 3. lica jednin i glagola être, avoir, aller, faire, prendre - 3. lica jednine

Imenice

- globalno razlikovanje i uporaba jednine i množine imenica muškog i ženskog roda
- slaganje imenica i pridjeva u rodu i broju (na fonološkoj razini)

Član

- globalno razlikovanje određenoga/neodređenoga člana jednina/množina + imenica
- član određeni/neodređeni jednina/množina + imenica

Zamjenice

- nenaglašene osobne zamjenice uz glagol

Pridjevi

- opisni pridjevi (razlikovanje m./ž. roda na fonološkoj razini)
- oblici posvojnih pridjeva za m./ž. rod - prva tri lica jednine i (*mes, tes, ses*)
- upitni pridjev *quel/le - Quel temps fait-il?*

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 20 (na usmenoj razini)

Prijedlozi

- na razini razumijevanja i globalne uporabe u jezičnim uzorcima, primjerice (*dans, sur, sous, devant*)

Prilozi

- neki učestali prilozi vremena i mjesta, primjerice (*aujourd'hui, à gauche, à droite*)

Negacija

- *non*

- *ne...pas*

Upitne riječi

- *est-ce que, qu'est-ce que + glagol, combien de...?*

Rečenice

- jednostavne izjavne rečenice prema uzorku:
  - subjekt + predikat: *Je parle.*
  - subjekt + predikat + objekt: *J'ai une soeur.*
  - subjekt + pridjev u službi imenskog predikata: *Il est grand.*
- jednostavne upitne rečenice s upitnom riječju: *Qui arrive?*

Na razini prepoznavanja

- glagoli *avoir, aller, faire, prendre* - 3. lica množine
- traženje dopuštenja (*Je peux...*)
- uljudno traženje (*Je veux/je voudrais...*)
- član određeni/neodređeni, jednina/množina + imenica
- uočavanje razlike m/ž. roda opisnih pridjeva (u pisanju)
- pokazni pridjevi
- neki prilozi vremena (*maintenant, demain*)
- glavni brojevi od 20 do 30 (na usmenoj razini)
- redni brojevi od 1 do 4 (na pisanoj razini)
- postupno usvajanje slova francuske abecede

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: komunikacijski obrasci za uljudno ophođenje i oslovljavanje, predstavljanje sebe i drugoga, imenovanje i opisivanje predmeta i osoba, imenovanje i opis nekih dijelova ljudskoga tijela, imenovanje i opis životinja, opisivanje atmosferskih prilika, izricanje želje i uljudno traženje, čestitanje (rođendana, blagdana), zahvaljivanje, izricanje dobi, izražavanje osjećaja i raspoloženja, izražavanje ukusa, zadovoljstva, negodovanja, izražavanje stavova, potvrđivanje i nijekanje, snalaženje u prostoru, snalaženje u vremenu, izricanje vremena (puni sat).

KULTURA I CIVILIZACIJA

Učenicima je potrebno ukazivati na sličnosti i različitosti u hrvatskoj i francuskoj kulturi i civilizaciji, tradiciji, običajima, uljudnom ophođenju vodeći računa o kontrastivnom pristupu sadržajima i usporedbi istih. Ti su sadržaji, uključujući odgojne i socijalizirajuće, integrirani u tematskim cjelinama za 5. razred.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- privikavanje na slušanje drugoga
- neverbalno reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- razumijevanje kraćih izjavnih rečenica i pitanja
- globalno i selektivno razumijevanje kraćeg teksta poznate tematike

ČITANJE

- prepoznavanje grafijske slike riječi i rečenica prema prethodno usvojenim zvučnim uzorcima
- glasno čitanje kraćih tekstova koji sadrže poznate strukture i leksik poštujući naglasak i intonaciju
- izražajno čitanje kraćih dijaloga/tekstova
- čitanje po ulogama
- svladavanje rečenične intonacije
- razumijevanje jednostavnih kratkih tekstova poznatoga sadržaja

GOVORENJE: IZGOVOR, GOVORNA INTERAKCIJA I GOVORNA PRODUKCIJA)

- sposobnost verbalnoga reagiranja na verbalne i neverbalne poticaje (gestualne, likovne i zvučne)
- sposobnost odgovaranja na pitanja vezanih uz obrađene strukture i teme
- sposobnost postavljanja pitanja vezanih uz obrađene strukture i teme
- sposobnost opisivanja na osnovi usvojenih elemenata i uz izmjenu nekih elemenata (primjena u novim situacijama)
- sposobnost reproduciranja kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju neki element
- sposobnost vođenja kraćih dijaloga na osnovi prethodno obrađenih situacija

- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama
- recitiranje i pjevanje brojalica i pjesmica
- opisivanje slikovnog predloška, služeći se jednostavnim riječima i rečenicama
- imenovanje i opisivanje radnje
- povezivanje elemenata prethodno obrađene priče pomoću slikovnica/aplikacija/slikovnih kartica
- izricanje kratkoga teksta uz slikovni predložak kao poticaj
- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova francuskoga jezika (nazali, glas r...)
- reproduciranje kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom (jesne, niječne, usklikne i upitne rečenice)
- reproduciranje govorenih ili snimljenih zvučnih modela
- sricanje (slova abecede)

PISANJE

- svladavanje pravopisnih elemenata koji se ne nalaze u hrvatskoj abecedi prepisivanjem riječi u kojima se ta slova nalaze
- uočavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- uočavanje osnovnih razlika između pravopisa francuskoga i hrvatskoga jezika (znakovi: naglasci, apostrof, sedij)
- prepisivanje kraćih rečenica
- dopunjavanje rečenica riječima koje nedostaju (riječi moraju biti ponuđene)
- slaganje ponuđenih riječi u logičan slijed rečenice
- pisanje kraćih rečenica
- pisanje čestitki i pozivnica prema predlošku

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama unutar civilizacijskih dosegâ: senzibiliziranje učenika i ukazivanje na kulturalne sličnosti i različitosti, kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje, s ciljem razvijanja tolerancije i empatije prema drugima i prema drugačijem (npr. imena, prezimena, običaji vezani uz blagdane...)

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, urednosti i čistoće uz tematske cjeline: Senzibiliziranje učenika na novi jezični kod, Susreti s vršnjacima i s odraslima, Predstavljanje sebe i drugoga, Školsko okruženje, Moja obitelj, Ja i moja okolina, Druženje s prijateljima, proslava rođendana
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa prema obitelji uz tematske cjeline: Moja obitelj, Susreti s vršnjacima i s odraslima, Predstavljanje sebe i drugoga, Školsko okruženje, Druženje s prijateljima, proslava rođendana, Ja i moja okolina
- razvijanje odgovornosti za zdravlje uz tematske cjeline: Moje tijelo,
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematsku cjelinu: Blagdani
- razvijanje ekološke svijesti uz tematsku cjelinu: Moje tijelo, Prirodni okoliš,
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematsku cjelinu: Slobodno vrijeme i športske aktivnosti
- razvijanje sposobnosti samoodgoja uz tematsku cjelinu: Odijevanje

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Postupno poticanje razvijanja svjesnosti o razini usvojenosti sadržaja (gramatičkih, leksičkih, funkcionalnih), postupno usvajanje izgovora, značenja riječi i gramatičkih struktura uz korištenje auditivnih i vizualnih poticaja, korištenje vizualnih elemenata s ciljem pamćenja jezičnih sadržaja, postupno ovladavanje strategijama učenja i aktivnoga služenja znanjem, postupno privikavanje na služenje slikovnim rječnikom i rječnikom u udžbeniku/metodi (traženje riječi po abecednom redu i traženje značenja nepoznatih riječi), postupno razvijanje samostalnoga učenja, razvijanje svijesti pripadanja skupini koja radi na zajedničkom zadatku: usvajanje francuskoga jezika, kulture i civilizacije zemalja frankofonoga govornog područja (suradničko/kolektivno učenje), postupno privikavanje na korištenje medija u funkciji učenja stranoga jezika, a primjereno dobi i interesima učenika, postupno razvijanje sposobnosti samoprocjene (Portfolio) i svijesti o vlastitom napretku kao i o napretku članova skupine kojoj učenik pripada.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO - METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu, igrom, pjesmom, dramtizacijom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Učenici sadržaje usvajaju mehanički (reprodukcijom) uz kontinuirano provjeravanje razumijevanja značenja poruke i kulturalnih, odgojnih i socijalizirajućih elemenata. Prema potrebi i jezičnoj strukturi uvode se usporedbe između hrvatskoga, francuskoga i prvoga stranog jezika.

Za prezentaciju i provjeru leksika (u situacijama) koriste se zorna nastavna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika geste...). Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura globalno bez osvještavanja i upotrebe metajezika.

Jezične se strukture usvajaju mehanički, a njihovo značenje u tekstu se osvještava postupno povezujući ih s poznatim leksikom. Nove se jezične strukture isto tako uvode na osnovi poznatoga leksičkog materijala. Jezične je sadržaje neophodno neprestano ponavljati u svrhu memoriranja, koristeći različite načine rada i uključujući sva osjetila. Na taj se način novi sadržaji uvijek povezuju s prethodno obrađenima uz redovito korištenje elemenata igre. Prema potrebi kulturalne je sadržaje moguće pojasniti na materinskom jeziku.

Osobitu pozornost valja posvetiti učenicima s teškoćama u razvoju, za koje nastavnik treba izraditi individualizirani/prilagođeni program koji će biti primjeren njihovim mogućnostima/sposobnostima.

Artikulacija sata: aktivnosti trebaju biti dinamične i raznolike. Važno je koristiti različite medije i oblike rada. Preporuča se izmjenjivati faze učenja i faze opuštanja.

Oblici rada: frontalni, više manjih skupina, rad u paru, individualni rad.

Organizacija prostora: mora se prilagođavati oblicima rada. U učionici klupe je poželjno postaviti na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt, dobru auditivnu percepciju i mogućnost kretanja u učionici ili bilo kojem drugom prostoru u kojem se izvodi nastava (razne varijacije oblika u više manjih skupina...).

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili vizualnoga predloška uz govornu aktivnost;
- neverbalne i verbalne reakcije na govorni stimulus (pokretom ili crtežom/bojanjem, pantomimom);
- postavljanje pitanja/odgovaranje na pitanja;
- recitiranje i pjevanje popraćeno pokretima i gestama kad god je to moguće;
- izrada figurica, slikovnih kartica, postera, tematskih panoa...;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija (kao potvrda usvojenosti leksika i struktura);
- čitanje prema zvučnom modelu;
- kraći pismeni radovi u okviru poznatih sadržaja;
- didaktičke igre: loto, igre pamćenja, pričam ti priču, igre kockom, sakrivanje, traženje, pogađanje (te igre koje su trenutačno aktualne);
- korištenje suvremenih didaktičkih sredstava kao što su CD, CD-rom, internet tijekom obrade, utvrđivanja i vrednovanja gradiva.

ŠESTI RAZRED (DRUGA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Početak školske godine (ponovni susret s francuskim jezikom)

Izričaji i strukture: Prepoznavanje francuskoga jezika među drugim stranim jezicima (zvučni/pisani predložak). Osvješčivanje prethodno stečenoga znanja (brojevi do 20, sricanje svojeg/prijateljevog imena i prezimena, imenovanje dana u tjednu, imenovanje školskoga pribora...).

2. Susreti i međusobno upoznavanje (pozdravi pri susretu i oproštaju, predstavljanje i neki komunikacijski obrasci)

Izričaji i strukture: *Salut... Bonjour, Bonsoir /Mme/M./Mlle, Au revoir, À demain/lundi... Bonne nuit, à bientôt Comment ça va? Ça va? Merci, ça va bien/comme ci comme ça/ni bien ni mal... Où est-ce que tu habites? J'habite (à)... Vous habitez où? Nous habitons/j'habite... Quelle est ton/votre adresse?*

3. Škola (aktivnosti u školi, imenovanje osoba u školskom okruženju, školskih predmeta, izvršavanje i izdavanje naredbi, razumijevanje uputa na nastavnom satu)

Izričaji i strukture: *Qu'est - ce que tu aimes/adores/détestes? J'aime/je n'aime pas... Comment s'appelle ton professeur de croate/français, musique...? Voilà Mme Dupont. Elle est professeur de français. Notre professeur principal est très gentil. Vous avez combien de cours par semaine? Quelle est ta matière préférée? Ce sont les maths/c'est le dessin... Assieds-toi/asseyez-vous! Qui est absent? Personne... Ouvre(z)/ferme(z)/ton livre/vos livres/cahiers d'activités/d'exercices à la page... Montre(z), lis(ez), écoute(z), répète/répétez.*

4. Moji prijatelji - imenovanje, predstavljanje i opis osobe (fizički izgled, karakterne osobine)

Izričaji i strukture: *Qui est-ce? C'est mon copain/ma copine. Qui sont tes amis/copains/copines? Comment sont-ils/elles? Décris-moi... Avec qui...? Il/elle est mince/joli(e)/sage/intelligent(e)/gentil(le)/amusant(e) Epèle ton/son prénom/nom!*

5. Moja obitelj (imenovanje i predstavljanje članova šire obitelji)

Izričaji i strukture: *C'est/voilà ma famille. Qui est-ce? C'est ma tante/mon oncle. Quel âge a ta tante/ton oncle? Je suis sa nièce/son neveu. J'ai quatre cousins et cinq cousines. Je n'ai ni frères ni soeurs, je suis fils/fille unique.*

6. Kuća i stan (imenovanje prostorija u stanu/kući, snalaženje u prostoru)

Izričaji i strukture: *Il y a combien de pièces dans ton appartement/ta maison? C'est la cuisine/salle de bains/à manger/de séjour/chambre à coucher/le salon. Les toilettes sont au milieu de l'appartement/la maison. Tous les matins je fais/range ma chambre. Ton cousin habite à quel étage? (au rez-de-chaussée). Et ta tante? Ma grand-mère habite au deuxième (étage).*

7. Hrana i piće (imenovanje, obroka, nekih jela i pića te pribora za jelo, izražavanje želja i stavova)

Izričaji i strukture: *Qu'est-ce que tu prends au petit déjeuner/déjeuner/goûter/dîner? Je prends des tartines/céréales/du thé... de la soupe/viande/pâte/glace... des frites/fruits/légumes... C'est une fourchette... J'adore le fromage et le jambon. Je n'aime pas/je déteste les champignons. Maman prépare la quiche lorraine. Bon appétit! J'ai faim/soif. Je veux/voudrais du lait chaud, des croissants, de la confiture, de l'eau... Je prends un verre d'eau/ un jus de fruits...*

8. Naše tijelo i zdravlje (proširivati leksik vezan uz dijelove tijela i imenovati neke najčešće zdravstvene tegobe i bolesti u dječjoj dobi)

Izričaji i strukture: *L'air de la montagne est bon pour la santé. Il/elle est malade. Il/elle a mal à la tête/gorge/l'estomac/au ventre/aux pieds... Tu as de la fièvre, tu tousses, tu es enrhumé(e). Prends des médicaments! Il y a une épidémie de grippe en Croatie.*

9. Slobodno vrijeme (izricanje aktivnosti u slobodno vrijeme, športske aktivnosti, izricanje vremena - puni sat i pola sata)

Izričaji i strukture: *Que fais- tu/faites- vous? Je joue à l'ordinateur/je travaille sur ordinateur. J'adore les jeux vidéo. Dimanche, ils vont aller dans un parc/centre de loisirs. Ses loisirs préférés sont le tennis et le basket. Quelle heure est-il? Il est huit heures et demie.*

10. Odijevanje i kupovanje (imenovanje, opisivanje i uporaba nekih dijelova odjeće i obuće, boje)

Izričaji i strukture: *Qu'est-ce que tu mets/portes aujourd'hui? Je mets/porte un pantalon noir, une chemise rouge et des baskets. Et demain je vais mettre mon jean et mon pull blanc. Cette fille a une jupe/robe très courte/chic le T-shirt en coton/soie, un pull léger/chaud. Le jean est un vêtement unisexe. Je voudrais acheter une robe d'été.*

11. Životinje (imenovanje i opis kućnih ljubimaca i nekih životinja u zoološkom vrtu)

Izričaji i strukture: *J'aime beaucoup les animaux. Tu as un animal de compagnie/familier? Oui, j'ai un chien/chat/poisson/ perroquet/hamster, une tortue... Aujourd'hui ils vont au zoo pour voir des animaux sauvages comme; le lion/tigre/zèbre/léopard/crocodile... L'éléphant est gris.*

12. Prijevozna sredstva (imenovanje i opis nekih osnovnih prijevoznih sredstava, semafor)

Izričaji i strukture: *C'est une voiture/un vélo/tram/train/bus/avion/(auto)car. Je vais en voiture/ à pied... Tu vas en France, prends l'avion! Le feu est au rouge/ à l'orange. Tu dois attendre. Au feu vert, je traverse la rue.*

13. Blagdani i svetkovine, čestitike i običaji

Izričaji i strukture: *Bonnes fêtes! Joyeux Noël! Joyeuses Pâques! Bonne année! Quels sont les mois de l'année?*

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

U 6. razredu osnovne škole, do kraja druge godine učenja, učenici bi trebali usvojiti i samostalno koristiti oko 230 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja i mehaničkog reproduciranja do 280 (pjesmice, recitacije, brojalice). To po nastavnom satu u obradi novoga iznosi 3 do 5 leksičkih jedinica usvojenih na razini samostalno

produkcije. Leksik se ciklički ponavlja i proširuje novim sadržajima, a leksička su područja naznačena u predloženim nastavnim temama u ovom godištu. Učenici s posebnim potrebama prepoznaju 70% riječi i aktivno koristi oko 60% leksičkih jedinica. Ti učenici teže pamte serije (dane u tjednu, godišnja doba, brojanje), teže se snalaze u prostoru (ispred - iza), u vremenu (prije - poslije), pa ta područja treba duže uvježbavati i koristiti slikovne podsjetnike koje učenici izrađuju sami.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatička se znanja još uvijek ne usvajaju analitički, već globalno prema predloženim jezičnim strukturama. Na kraju petog razreda od učenika se očekuje znanje sljedećih jezičnih struktura:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent glagola 1. grupe (jesni, niječni oblik *ne...pas*)
- glagoli *avoir, être, aller* i zapovjedni način
- futur *proche*
- uljudno traženje *je veux/je voudrais*

Imenice

- jednina i množina muškoga i ženskoga roda imenica
- slaganje imenica i opisnih pridjeva u rodu i broju

Član

- određeni/neodređeni jednina/množina + imenica
- partitivni član

Zamjenice

- nenaglašene osobne zamjenice uz glagol

Pridjevi

- opisni pridjevi (m./ž. rod)
- posvojni pridjevi za muški i ženski rod u jednini i množini

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 60 (na usmenoj razini)
- redni brojevi od 1 do 10 (na usmenoj razini)
- uporaba brojeva za određivanje nadnevka

Prijedlozi

- uporaba najučestalijih prijedloga u izrazima (*tout droit..., au milieu de...*)

Prilozi

- neki prilozi vremena i učestali prilozi mjesta (*aujourd'hui, demain, maintenant, ici, là*)

Negacija

- *ne...pas*

Upitne riječi

- *est- ce que, qui, comment, qu'est-ce que, où, quand*

Rečenice

- jednostavne i proširene rečenice
- upitne rečenice sa: *qui, comment, qu'est-ce que, où, quand*

Na razini prepoznavanja

- prezent glagola *faire i prendre* (jesni i niječni oblik) i povratnih glagola vezanih uz tematska područja
- naglašene osobne zamjenice
- pokazni pridjevi
- partitivno *de*
- *pourquoi/parce que (car)*

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: - komunikacijski obrasci za uljudno ophođenje, pozdravljanje i oslovljavanje, predstavljanje sebe i drugoga, izricanje dobi, postavljanje pitanja/odgovaranje na jednostavna pitanja, vođenje kratkoga dijaloga, imenovanje i opisivanje predmeta, osoba, pojava i situacija, imenovanje i opis nekih dijelova tijela, imenovanje i opis životinja, izražavanje svojine, izricanje želje i uljudno traženje, čestitanje (blagdana, rođendana...), zahvaljivanje, izražavanje atmosferskih prilika, izražavanje osjećaja i raspoloženja, izražavanje ukusa, zadovoljstva, negodovanja, izricanje količine, snalaženje u prostoru, snalaženje u vremenu, izricanje vremena (puni sat i pola sata).

KULTURA I CIVILIZACIJA

I nadalje je potrebno ukazivati učenicima na sličnosti i različitosti u hrvatskoj i francuskoj kulturi, tradiciji, običajima, uljudnom ophođenju, vodeći računa o kontrastivnom pristupu sadržajima i usporedbi istih. Ti su sadržaji, uključujući odgojne i socijalizirajuće, integrirani u predviđenim tematskim cjelinama za 6. razred.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- privikavanje na slušanje drugoga
- reagiranje na napatke i naredbe na stranom jeziku
- razumijevanje kraćih izjavnih rečenica i pitanja
- globalno i selektivno razumijevanje kraćega teksta poznate tematike
- postupno navikavanje na izgovor i intonaciju izvornih govornika
- postupno ukazivanje na razlike u izgovoru glasova i glasovnih skupina francuskoga jezika u odnosu na hrvatski jezik/prvi strani jezik

ČITANJE

- glasno čitanje kraćih tekstova koji sadrže poznate strukture i leksik poštujući naglasak i intonaciju
- izražajno čitanje kraćih dijaloga/tekstova
- čitanje po ulogama
- svladavanje rečenične intonacije
- razumijevanje jednostavnih kratkih tekstova poznatoga sadržaja

GOVORENJE: IZGOVOR, GOVORNA INTERAKCIJA I GOVORNA PRODUKCIJA

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jednostavnih jezičnih funkcija
- odgovaranje na pitanja vezanih uz obrađene strukture i teme
- postavljanje pitanja vezanih uz obrađene strukture i teme
- sposobnost opisivanja na osnovi usvojenih elemenata i uz izmjenu nekih elemenata
- reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju neki element
- vođenje kraćih dijaloga na osnovi prethodno obrađenih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramaturzijama
- recitiranje i pjevanje brojalica i pjesmica
- opisivanje slikovnog predloška
- imenovanje i opisivanje radnje
- povezivanje elemenata prethodno obrađene priče pomoću slikovnica/aplikacija/slikovnih kartica
- izricanje kratkog teksta uz slikovni predložak kao poticaj
- oponašanje i izgovaranje specifičnih glasova francuskoga jezika (nazali, glas r...)
- reproduciranje kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom (jesne, niječne, usklikne i upitne rečenice)
- reproduciranje govorenih ili snimljenih zvučnih modela
- sricanje (slova abecede)

PISANJE

- svladavanje nekih pravopisnih elemenata
- uočavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- prepisivanje riječi sa slovima koja ne postoje u materinskom jeziku
- postupno korištenje znakova u francuskom jeziku (naglasak, apostrof, sedij)
- dopunjavanje rečenica riječima koje nedostaju
- slaganje ponuđenih riječi u logičan slijed rečenice
- pisanje kraćih rečenica (prema predlošku)
- pisanje čestitki i pozivnica prema predlošku

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama unutar civilizacijskih dosegâ, senzibiliziranje učenika i ukazivanje na kulturalne sličnosti i različitosti, kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje, s ciljem razvijanja tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, običaji vezani uz blagdane...).

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- promicanje općih vrijednosti, kao npr. pristojnosti i obazrivosti, urednosti i čistoće uz tematske cjeline: Početak školske godine - ponovni susret s francuskim jezikom
- susreti i međusobno upoznavanje, Moja obitelj, Moji prijatelji, Kuća i stan, Škola, Prijevozna sredstva
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi i ponosa prema obitelji uz tematske cjeline: Moja obitelj, Moji prijatelji, Škola
- razvijanje odgovornosti za zdravlje uz tematske cjeline: Naše tijelo i zdravlje, Obroci
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematsku cjelinu: Blagdani
- razvijanje ekološke svijesti uz tematsku cjelinu: Naše tijelo i zdravlje, Obroci, Životinje
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematsku cjelinu: Slobodno vrijeme
- razvijanje sposobnosti samoodgoja uz tematsku cjelinu: Odijevanje i kupovanje

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Korištenje vizualnih elemenata u svrhu što uspješnijega memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje i sl.), korištenje ilustracija za lakše razumijevanje sadržaja teksta, razvrstavanje leksika po tematskim sadržajima, postupno privikavanje na služenje rječnikom u udžbeniku, slikovnim rječnikom i dvojezičnim rječnikom, postupno privikavanje na samostalno zaključivanje (analogija na osnovi primjera), korištenje medija u učenju francuskoga jezika (primjereno dobi učenika), prezentacija individualnoga rada o nekoj obrađenoj temi (kratki opis pomoću postera, aplikacije...), prezentacija rezultata skupnoga rada (o nekoj od obrađenih tema), postupno razvijanje samostalnoga i zajedničkoga učenja, jednostavnim aktivnostima učenike se postupno privikava na sposobnost vrednovanja kolektivnog/suradničkog rada kao i na samoprocjenu znanja (**Portfolio**). Na taj način i roditelji mogu sustavno pratiti proces učenja i napredovanja svoga djeteta.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu, igrom, pjesmom, dramatisacijom i pokretom uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Učenici sadržaje usvajaju mehanički (reprodukcijom) uz kontinuiranu provjeru razumijevanja značenja poruke i kulturalnih, odgojnih i socijalizirajućih elemenata koji se uvode prema potrebi i jezičnoj strukturi s ciljem usporedbe hrvatskoga i francuskoga jezika.

Za prezentaciju leksika i situacija koriste se zorna nastavna sredstva (predmeti, slikovne kartice, posteri, fotografije, pantomima, mimika, geste...). Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura globalno bez osvještavanja i upotrebe metajezika. Nove se jezične strukture isto tako uvode na osnovi poznatoga leksičkog materijala.

Jezične je sadržaje neophodno neprestano ponavljati u svrhu memoriranja, koristeći različite načine i kanale percepcije. Na taj se način novi sadržaji uvijek povezuju s prethodno obrađenima uz redovito korištenje elemenata igre. Prema potrebi kulturalne je sadržaje moguće pojasniti na materinskom jeziku.

Osobitu pozornost valja posvetiti učenicima s teškoćama u razvoju, za koje nastavnik treba izraditi individualizirani/prilagođeni program vodeći računa o njihovim sposobnostima.

Artikulacija sata: dinamična izmjena što raznolikijih didaktičkih aktivnosti. Važno je koristiti različite medije i oblike rada. Preporuča se izmjenjivati faze učenja i faze opuštanja.

Oblici rada: frontalni, više manjih skupina, rad u paru, individualni rad.

Organizacija prostora: mora se prilagođavati oblicima rada. U učionici klupe je poželjno postaviti na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt, dobru auditivnu percepciju i mogućnost kretanja u učionici ili bilo kojem drugom prostoru u kojem se izvodi nastava (razne varijacije oblika u više manjih skupina...).

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili vizualnoga predloška uz govornu aktivnost;
- neverbalne reakcije na govorni stimulus (pokretom ili crtežom/bojanjem);
- postavljanje pitanja/odgovaranje na pitanja;
- recitiranje i pjevanje popraćeno pokretima i gestama kad god je to moguće;
- izrada figurica, slikovnih kartica, postera, tematskih panoa...;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija (potvrda usvojenosti leksika i struktura);
- čitanje prema zvučnom modelu;
- kraći pismeni radovi u okviru poznatih sadržaja;
- didaktičke igre: loto, igre pamćenja, pričam ti priču, igre kockom, sakrivanje, traženje, pogađanje (te igre koje su trenutačno aktualne...). I na ovoj razini svakako u didaktičke aktivnosti i nadalje treba uključivati elemente igre.

SEDMI RAZRED **(TREĆA GODINA UČENJA)**

TEMATSKJE CJELINE I TEME

1. Ponovno zajedno

Izričaji i strukture: Ponavljanje prethodno stečenoga znanja (određeni/neodređeni član, slaganje pridjeva s imenicom, prezent glagola, zapovjedni način, futur *proche...*) na zabavan kreativan način - društvena igra, zaokruživanjem točnoga odgovora, pridruživanjem, razvrstavanjem riječi u pravu kategoriju...

2. Moj grad - moje mjesto (imenovanje važnijih ustanova, zgrada i znamenitosti)

Izričaji i strukture: *J'habite une petite/grande ville. L'hôtel/école/hôpital/église se trouve dans le centre-ville. Dans notre ville il y a la gare/gare routière/l'arrêt de bus/tram(way)/la station de métro... La Mairie/l'Hôtel de ville se trouve sur la place du village/de la ville. Où se trouve la banque/poste/ le musée/cinéma/théâtre...? Près de chez moi il y a un centre culturel... Lui, il habite dans la banlieue de Paris. Ce soir on va au concert/ à l'opéra/ à la fête... pour aller au bureau de poste tournez à droite/allez tout droit... Le bureau de mon papa se trouve au 6e étage.*

3. Seoski turizam (domaće životinje, ptice, zdrava hrana, izricanje atmosferskih prilika, godišnja doba, cvijeće (livada, vrt))

Izričaji i strukture: *J'aime bien la nature, le calme... On va acheter une maison à la campagne. Pourquoi? Parce que/car l'air de la campagne est pur, changer d'air, en plein air. La nourriture est saine. Les poules/coqs/poussins/canards/dindes/vaches sont dans la cour de la ferme. Il adore écouter le chant des oiseaux, les fleurs de jardin, la tulipe/narcisse le muguet... les saisons de l'année... Les feuilles jaunissent et tombent. Il pleut souvent. Il fait beau/frais/chaud/froid.*

4. Neke francuske pokrajine (imenovati neke pokrajine - Normandie, Bretagne, Alsace, Lorraine, Provence...), detaljnije obraditi jednu te imenovati tipična jela i običaje, restoran, strane svijeta)

Izričaji i strukture: *La France se trouve à l'ouest de l'Europe. Quels sont les quatre points cardinaux? Strasbourg est le chef-lieu d'Alsace. Elle mange une quiche lorraine/une choucroute/des crêpes bretonnes/du camembert normand. Elle commande une bouillabaisse dans un restaurant de Marseille.*

5. Obroci i briga za zdravlje (imenovanje obroka i uobičajenih jela uz svaki obrok, zdrava hrana)

Izričaji i strukture: *Qu'est-ce que tu prends d'habitude au petit déjeuner/ déjeuner/ goûter/dîner? Des céréales/ fruits/tartines/croissants/du lait/thé/chocolat chaud/yaourt/pain beurré...de la soupe/des légumes/des spaghettis/du riz/des frites/du poulet/de la viande/du fromage/un pain au chocolat/ des oeufs/une tarte aux pommes...). Quel est ton plat préféré? Je n'aime pas le lait. Je mange beaucoup de salade, peu de pain, je bois beaucoup d'eau car je ne veux pas grossir. Être en bonne/mauvaise santé/en (pleine) forme. Tu as une bonne/mauvaise mine.*

6. Osobna higijena (imenovanje osnovnih potreština i radnji, higijenske navike)

Izričaji i strukture: *Tous les matins je me lave/me brosse les dents/me peigne... avoir besoin de savon/dentifrice/shampoing, mousse de savon..., prendre une douche, soigner les dents, une bonne hygiène, propre, sale... Elle se met du déodorant sous les bras après sa douche..*

7. Odijevanje i moda (kupovanje odjevnih predmeta, veličine, boje, moda - poznati kreatori, glavni brojevi od 60 do 1000, izricanje cijene proizvoda u eurima)

Izričaji i strukture: *Comment est-ce que tu trouves ce pantalon? Il coûte combien? Ce n'est pas cher (du tout). Quel est le prix de cette robe/jupe...? Elle coûte 45 euros. Ce manteau/jean te va parfaitement (comme un gant). Cette veste/chemise... n'est pas à ma taille, les chaussures/baskets/bottes. Tu fais quelle pointure? Je fais du 38/39. s'habiller en prêt-à-porter, de grands couturiers français... La robe orange est plus longue que la verte.*

8. Kupovina (imenovanje nekih osnovnih namirnica - kruh, mlijeko, voće, povrće..., vođenje razgovora na tržnici, kupovanje u trgovinama, izricanje osobnoga ukusa, količine)

Izričaji i strukture: *A la boulangerie j'achèterai des croissants/brioche/un pain au chocolat...Quels fruits préfères-tu? (les pommes/poires/abricots/pêches/prunes/bananes... Qu'est-ce que tu aimes comme légumes? (les pommes de terre/carottes/tomates... Vous désirez, Madame? Je voudrais, des carottes, de la confiture, du yaourt, de l'huile... trois kilos de pommes, deux litres de lait... J'aime bien/je n'aime pas le fromage blanc, les oranges, les saucisses...*

9. Zanimanja (imenovanje nekih zanimanja, vrsta poslova i prostora u kojem se odvijaju poslovi)

Izričaji i strukture: *Quel(le) est son métier/sa profession? Il/elle est employé(e)/comptable/professeur/médecin/nutritionniste/avocat(e)/serveur(-euse)/boulangier(-ère)... Le programmeur établit le programme d'un ordinateur. Il est bibliothécaire/documentaliste. Le médecin et l'infirmière travaillent à l'hôpital. Un jour je serai pilote et je ferai le tour du monde.*

10. Praznici, blagdani (opis mjesta, osnovne formule za pisanje razglednica, mjeseci u godini)

Izričaji i strukture: *Les vacances, c'est sacré. On se repose/on va à la plage/on s'amuse/on lit/on fait la grasse matinée... Où est-ce que tu as passé tes vacances/d'été/d'hiver/de Pâques? J'ai passé mes vacances à la campagne/montagne/mer, au bord d'un lac, chez mes grands-parents, à l'étranger, en France, en Suisse à Genève. Qu'est-ce que tu y as fait? J'ai nagé/plongé/ramé/fait du ski/de la luge... Je me suis promené(e)/baigné(e)... A Pâques les enfants cherchent dans le jardin les oeufs en chocolat (que les cloches ont apportés de Rome). Je suis resté(e) à la maison. En quels mois fêtons-nous les fêtes religieuses (la Toussaint/Noël, Pâques...)/nationales françaises/croates et les autres (la fête des mères/pères...)?*

11. Priroda i zaštita okoliša (važnost čuvanja okoliša, ponašanje u prirodi)

Izričaji i strukture: *On doit protéger la nature, les espaces naturels. Il faut penser aux gens qui vont vivre plus tard sur la Terre (notre planète). On ne jette pas les papiers/déchets par terre mais dans les poubelles. De quelle couleur est le conteneur à bouteilles? Est-ce que tu participes, toi aussi, à la protection de ton environnement? Dans notre collège nous avons un club écologiste.*

12. Blagdani - čestitanje i pjevanje/ recitiranje prigodnih pjesama (prema kalendaru)

Izričaji i strukture: Ovisno o blagdanima (vidi tematsku cjelinu broj 7). Pripremati recitacije/ kratke igrokaze u okviru 10% nastavnih sati tijekom godine prema interesima učenika i po izboru nastavnika, izrađivati tematske panoje, postere.

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA

ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

U 7. razredu osnovne škole, do kraja treće godine učenja, učenici bi trebali usvojiti i samostalno koristiti oko 350 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja i mehaničkog reproduciranja do 450 leksičkih jedinica. To po svakom nastavnom satu, prilikom obrade novog gradiva, iznosi 4 do 6 riječi usvojenih na razini samostalne produkcije. Predložena leksička područja naznačena su u tablici nastavnih cjelina za 7. razred. Učenici s posebnim potrebama trebaju razumjeti i upotrebljavati oko 30% leksičkih jedinica manje. Ako učenik ima problema s govorom i/ili fonematskim sluhom i slušnim pamćenjem, ne će moći pravilno izgovarati ni ponavljati jednostavne govorne cjeline.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatička se znanja postupno usvajaju analitički, tj. eksplicitno. Na kraju šestoga razreda od učenika se očekuje znanje sljedećih jezičnih struktura/gramatičkih znanja:

Na razini uporabe

Glagoli

- glagoli 1. grupe, prezent (jesni, niječni oblik *ne...pas*)
- osobitosti glagola 1. grupe (tipa *appeler, acheter, manger*)
- prezent povratnih glagola vezanih uz tematska područja (jesni i niječni oblik) i prezent nepravilnih glagola *pouvoir, vouloir, prendre i mettre*
- prezent gl. 2. grupe (*finir*)
- futur simple pravilnih glagola i glagola *avoir, être, aller, faire*
- passé composé s glagola *avoir i être*
- slaganje participa perfekta sa subjektom

Imenice

- slaganje pridjeva s imenicom
- tvorba ženskoga roda imenica (*cas particuliers*)
- ženski rod imenica koje označavaju zanimanje (*boulangier, ère*)

Član

- *article contracté*
- *article partitif* i partitivno *de*

Zamjenice

- neodređena zamjenica *on*

- naglašene osobne zamjenice

Pridjevi

- upitni pridjev *quel/le*
- pravilno stupnjevanje pridjeva (samo s *plus*)
- pokazni pridjevi

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 60 (na pismenoj razini)
- glavni brojevi od 60 do 1000 (na usmenoj razini)
- redni brojevi od 1 do 10 i uporaba kratica u pisanju

Prijedlozi

- na razini prepoznavanja i globalne uporabe u jezičnim uzorcima npr. (*dans, sur, sous, devant, derrière, au milieu de...*)
- uz geografske pojmove (države, regije, gradovi) - *en* + država/regija, *à* + grad

Prilozi

- učestali prilozi vremena i mjesta (*hier, parfois, là-bas*)

Negacija

- *ne...pas*

Upitne riječi

- *est-ce que, comment, qu'est-ce que, où, quand, pourquoi*

Rečenice

- jednostavne i proširene rečenice
- upitne rečenice s: *qui, comment, qu'est-ce que, où, quand, pourquoi*

Na razini razumijevanja

- prezent glagola *attendre, écrire i lire* (jesni i niječni oblik)
- perfekt povratnih glagola vezanih uz tematska područja
- pojačana negacija (*plus, jamais, rien*)
- uporaba određenoga/neodređenoga člana
- imenice (tvorba ženskoga roda i množine)
- pridjevi s dvama oblicima u muškome rodu
- priložne zamjenice *en, y*
- vezne riječi (konektori) *d'abord, ensuite, puis, alors, enfin*

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: komunikacijski obrasci za pisanje razglednica, predstavljanje sebe i drugoga, postavljanje pitanja/odgovaranje na pitanja, vođenje kratkoga dijaloga i rasprava o poznatoj temi, prepričavanje sadržaja obrađene tematike (nekoliko jednostavnih rečenica), imenovanje i opisivanje predmeta, osoba, pojava i situacija, imenovanje i opis nekih dijelova tijela, imenovanje i opis životinja, izražavanje svojine, izricanje želje i uljudno traženje, čestitanje (blagdana, rođendana...), zahvaljivanje, izražavanje atmosferskih prilika, izražavanje osjećaja i raspoloženja, izražavanje ukusa i osobnoga stava prema nečemu, izricanje količine, snalaženje u prostoru, snalaženje u vremenu, izricanje vremena (Koliko je sati? - sve mogućnosti).

KULTURA I CIVILIZACIJA

I nadalje je potrebno ukazivati učenicima na sličnosti i različitosti u hrvatskoj i francuskoj kulturi, tradiciji, običajima, uljudnom ophođenju, vodeći računa o kontrastivnom pristupu sadržajima i usporedbi istih. Ti su sadržaji, uključujući odgojne i socijalizirajuće, integrirani u predviđenim tematskim cjelinama za 7. razred.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- pažljivo slušanje drugoga
- reagiranje na naputke i naredbe na stranom jeziku
- razumijevanje kraćih izjavnih rečenica i pitanja
- globalno i selektivno razumijevanje kraćeg teksta poznate tematike
- usvajanje što pravilnijega izgovora i intonacije imitiranjem izvornih govornika
- usvajanje različitoga izgovora glasova i glasovnih skupina francuskoga jezika u odnosu na hrvatski jezik/prvi strani jezik

ČITANJE

- glasno čitanje kraćih tekstova koji sadrže poznate strukture i leksik poštujući naglasak i intonaciju

- izražajno čitanje kraćih dijaloga/tekstova
- čitanje po ulogama
- svladavanje rečenične intonacije
- razumijevanje jednostavnih kratkih tekstova poznatoga sadržaja

GOVORENJE: IZGOVOR, GOVORNA INTERAKCIJA I GOVORNA PRODUKCIJA)

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jednostavnih jezičnih funkcija
- odgovaranje na pitanja vezanih uz obrađene strukture i teme
- postavljanje pitanja vezanih uz obrađene strukture i teme
- sposobnost opisivanja na osnovi usvojenih elemenata i uz izmjenu nekih elemenata
- reproduciranje kratkih dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju neki element
- vođenje kraćih dijaloga na osnovi prethodno obrađenih situacija
- sudjelovanje u kraćim dramatizacijama
- recitiranje kraćih autentičnih pjesmica
- opisivanje slikovnog predloška
- imenovanje i opisivanje radnje
- povezivanje elemenata prethodno obrađene priče pomoću aplikacija/slikovnih kartica
- izricanje kratkoga teksta uz slikovni predložak kao poticaj (npr. strip)
- sustavno vježbanje izgovora specifičnih glasova francuskoga jezika (nazali, glas r...)
- reproduciranje kratkih rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom (jesne, niječne, usklidne i upitne rečenice)
- reproduciranje govorenih ili snimljenih zvučnih modela

PISANJE

- uvježbavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora kod učestalih riječi
- samostalno pisanje riječi sa slovima koja ne postoje u materinskom jeziku
- uvježbavanje samostalnoga pisanja znakova u francuskom jeziku (naglasak, apostrof, sedij)
- dopunjavanje rečenica riječima koje nedostaju (pomoću ponuđenih riječi/izraza)
- slaganje ponuđenih riječi u logičan slijed rečenice
- pisanje kraćih rečenica (riječi ponuđene)
- pisanje čestitki i pozivnica prema predlošku
- pisanje kraćega vođenog sastava
- pisanje kraćega diktata (dictée préparée)

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama unutar civilizacijskih dosega: sustavno ukazivanje učenicima na kulturalne sličnosti i različitosti, kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje, s ciljem razvijanja tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, običaji vezani uz blagdane, obroci...).

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

Promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi uz tematsku cjelinu: Ponovno zajedno, Moje mjesto, Seoski turizam; promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematsku cjelinu: Blagdani, Praznici, neke francuske regije, Seoski turizam, Odijevanje i moda; promicanje vrijednosti truda, zalaganja i rezultata rada uz tematsku cjelinu: Zanimanja, Seoski turizam, Kupovina; razvijanje odgovornosti za zdravlje uz tematsku cjelinu: Obroci i briga za zdravlje, Osobna higijena; razvijanje ekološke svijesti uz tematske cjeline: Seoski turizam, Kupovina, Obroci i briga za zdravlje, Priroda i zaštita okoliša; razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematsku cjelinu: Zanimanja.

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Korištenje vizualnih elemenata u svrhu što uspješnijega memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje i sl.), korištenje ilustracija za lakše razumijevanje sadržaja teksta, razvrstavanje leksika po tematskim sadržajima, postupno osamostaljivanje učenika za služenje rječnikom u udžbeniku, slikovnim i dvojezičnim rječnikom, postupno privikavanje na samostalno zaključivanje (analogija na osnovi primjera), korištenje medija u učenju francuskoga jezika (primjereno dobi učenika), prezentacija individualnoga rada o nekoj obrađenoj temi (kratki opis pomoću postera, aplikacije...), prezentacija rezultata skupnoga rada (o nekoj od obrađenih tema), postupno razvijanje samostalnoga i zajedničkoga učenja jednostavnim aktivnostima učenike se postupno privikava na sposobnost vrednovanja kolektivnoga/suradničkoga rada kao i na samoprocjenu znanja (**Portfolio**). Na taj način i roditelji mogu sustavno pratiti proces učenja i napredovanja svoga djeteta.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Učenici sadržaje usvajaju reprodukcijom i produkcijom uz kontinuiranu provjeru razumijevanja značenja poruke i kulturalnih, odgojnih i socijalizirajućih elemenata. Prema potrebi i jezičnoj strukturi uvode se usporedbe između hrvatskoga, francuskoga jezika i prvoga stranog jezika. Za prezentaciju leksika i situacija koriste se zorna nastavna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, geste...).

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Nove se jezične strukture isto tako uvode na osnovi poznatoga leksičkog materijala. Jezične je sadržaje neophodno neprestano ponavljati u svrhu memoriranja, koristeći različite načine i kanale percepcije. Na taj se način novi sadržaji uvijek povezuju s prethodno obrađenima uz redovito korištenje elemenata igre. Prema potrebi kulturalne je sadržaje moguće pojasniti na materinskom jeziku. Osobitu pozornost valja posvetiti učenicima s teškoćama u razvoju, za koje nastavnik treba izraditi individualizirani/prilagođeni program vodeći računa o njihovim sposobnostima.

Artikulacija sata: dinamična izmjena što raznolikijih didaktičkih aktivnosti. Važno je koristiti različite medije i oblike rada. Preporuča se izmjenjivati faze učenja i faze opuštanja.

Oblici rada: frontalni, više manjih skupina, rad u paru, individualni rad.

Organizacija prostora: mora se prilagođavati prema oblicima rada. U učionici klupe je poželjno postaviti na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt, dobru auditivnu percepciju i mogućnost kretanja u učionici ili bilo kojem drugom prostoru u kojem se izvodi nastava (razne varijacije oblika u više manjih skupina...).

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili vizualnoga predloška uz govornu aktivnost;
- neverbalne reakcije na govorni stimulus (pokretom ili crtežom/bojanjem);
- postavljanje pitanja/odgovaranje na pitanja;
- izrada figurica, slikovnih kartica, postera, tematskih panoa...;
- sudjelovanje u kraćim dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija (potvrda usvojenosti leksika i struktura);
- čitanje prema zvučnom modelu;
- kraći pismeni radovi u okviru poznatih sadržaja;
- didaktičke igre: loto, igre pamćenja, pričam ti priču, igre kockom, sakrivanje, traženje, pogađanje (te igre koje su trenutačno aktualne);

Na ovoj razini u didaktičke aktivnosti i nadalje treba povremeno, u skladu s interesima učenika, uključivati elemente igre.

OSMI RAZRED (ČETVRTA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Zabavimo se i ponovimo zajedno simbole Francuske (Marianne, le coq gaulois, Astérix,...)

Izričaji i strukture: Ponavljanjem prethodno stečenog znanja (passé composé, osobitosti gl. 1. grupe, prezent gl. 2. grupe...) na zabavan i kreativan način - (društvene igra, zaokruživanje točnog odgovora, pridruživanje, razvrstavanje riječi u pravu kategoriju, putem slika, ilustracija, zagonetki...) utvrdimo neke simbole Francuske. *Marianne est le symbole de la République française et on peut voir son buste dans toutes les mairies de France. Le coq gaulois est devenu un des emblèmes de la France pendant la Révolution française. Chez le boulanger on a acheté une baguette bien cuite.*

2. Francuska (geofizičke osobine, klima, gradovi, pokrajine, usporedba s Hrvatskom i BiH)

Izričaji i strukture: *Donne(z) les informations essentielles sur la France/Croatie/Bosnie-Herzégovine. La France ressemble à un hexagone. Nomme(z) et montre(z) sur la carte les montagnes/fleuves/mers et quelques rivières! On distingue un climat atlantique, un climat continental et méditerranéen. La France est divisée en 22 régions et 95 départements. Et la Croatie et B-H? Quelles sont les grandes villes que tu connais en France/Croatie/B-H?*

3. Pariz (kratka povijest, umjetnički i turistički Pariz i njegove znamenitosti)

Izričaji i strukture: *Lutèce, la capitale, la Seine, la ville lumière. La ville de Paris est le centre politique, administratif, commercial et économique de la France. Elle a une richesse architecturale exceptionnelle: Hôtel des Invalides, Notre-Dame de Paris, le Louvre, la Tour Eiffel, le Centre Pompidou... Les monuments les plus*

récents sont: la Grande Arche de la Défense, la Géode, la Grande Halle de la Villette; la Cité des sciences et de l'industrie, le musée d'Orsay, l'Institut du Monde Arabe, la pyramide du Louvre, l'Opéra de la Bastille...

4. Zemljopisni pojmovi - les DOM i les TOM, imenovati neke države frankofonog govornog područja (**obraditi jednu** prema interesu učenika), kontinenti

Izričaji i strukture: *Quels pays francophones connais-tu? La France, c'est aussi les DOM et les TOM. (La Guadeloupe, la Martinique, la Guyane française et la Réunion constituent les DOM). La Suisse est un État de l'Europe centrale. C'est une république confédérale (23 cantons) - Confédération suisse/hélicétique (CH). Genève abrite de nombreuses institutions de l'Organisation des Nations Unies (l'ONU). Nomme(z) les continents!*

5. Slobodno vrijeme (kino, kazalište, glazbena/ plesna škola, glazbala, Fête de la Musique)

Izričaji i strukture: *Tous les soirs on regardait les clips vidéo, les dessins animés, on jouait avec la console vidéo, on se connectait à Internet, on naviguait sur Internet, on regardait des films français en version originale. On a vu quelques pièces de Molière... l'opéra, le concert. Est-ce que tu joues d'un instrument? (du piano/saxo(phone)/violon/violoncelle...) Le mercredi ma soeur va à l'école de danse. La nuit du 21 au 22 juin, c'est la fête de la Musique.*

6. Šport - poznate športske priredbe (Tour de France, Roland Garros, automobilistički reliji kao npr. Paris - Dakar, Monaco, Le Mans)

Izričaji i strukture: *La Coupe du monde de football, Le Tour de France est l'épreuve cycliste la plus importante du monde. Le maillot jaune, gagner le premier prix. Le principal tournoi de tennis c'est Roland-Garros. Raid Paris-Dakar est très célèbre, le Bol d'or motocycliste, c'est un/e sportif/ve qui fait régulièrement du sport.*

7. U putničkoj agenciji (prijevozna sredstva - le TGV..., putovanja, hotel)

Izričaji i strukture: *l'agence de voyages, aller à Malte/Madagascar/Chypre, aux Antilles, la voie, les horaires de train... Il a pris le train de midi. Le voyageurs attendent le départ/arrivée du train, chercher un très bel hôtel pour y passer le week-end. Notre hôtel dispose de 216 chambres confortables équipées de douche et toilettes, le téléphone, la télévision, le satellite... Avec la carte Inter Rail on peut voyager pendant un mois partout en Europe. Le TGV est le train à grande vitesse (le TGV Atlantique/Méditerranéen, l'Eurostar...).*

8. Telekomunikacije (telefoniranje, nove tehnologije - mobitel, internet...)

Izričaji i strukture: *Je voudrais parler à/avec... C'est de la part de qui? Un instant, ne quitte(z) pas, je vais l'appeler. Rappelle/rappelez plus tard, STP/SVP laisser un message sur le repondeur. Il travaille sur Internet. Qu'est-ce que tu penses de l'enseignement qui se ferait par le Web (la Toile)? Maman de Pierre dit que son fils consulte les horaires de train/qu'il cherche un numéro de téléphone sur son minitel. J'ai un message sur mon portable (téléphone mobile). Nous voudrions acheter une caméra/un appareil photo numérique...*

9. Zdravlje i moderan način življenja (pravilna ishrana, bolesti modernog doba)

Izričaji i strukture: *se maintenir en forme, conserver une bonne santé à tout âge, pratiquer une activité physique. Le tabac et l'alcool sont dangereux pour la santé. Elle vient de changer ses habitudes alimentaires. Il faut manger des produits „bio“, fruits, légumes, produits laitiers, de la viande... Les habitants des villes mènent une vie stressante qui provoque des maladies (crises cardiaques...). Elle a eu une dépression nerveuse... Est-ce que ta maman prend de la tisane avant de se coucher? Oui, elle en prend presque tous les soirs.*

10. Zaštita okoliša (priroda u opasnosti, ugrožene vrste, važnost zaštite prirodnog okoliša za sadašnje i buduće generacije, prednosti i nedostaci življenja na selu/u gradu)

Izričaji i strukture: *La nature/notre planète/l'ozone est en danger. Les forêts sont menacées par les pluies acides. Certaines espèces vont disparaître, certaines plages sont polluées. Nous n'acceptons pas les essais nucléaires. J'aime mieux la campagne, je la trouve plus agréable, plus calme... Il faut améliorer la qualité de l'air en ville. Donne(z) le meilleur de toi-même/vous-mêmes pour sauver le paysage naturel.*

11. Zgode i nezgode u dinamičnom ritmu života (les faits divers, zanimljivosti iz svakodnevnoga života, kratki i jednostavni članci iz novina, časopisa i slično)

Izričaji i strukture: *les faits divers, avoir lieu - Deux adolescentes qui voulaient imiter le héros de leur feuilleton préféré, ont attaqué une banque avec des armes en plastique..... Hier après-midi, peu de temps avant la fermeture des pistes une skieuse s'est cassé la jambe..... Dans la nuit de vendredi à samedi, il est tombé plus de deux mètres de neige sur la station de Saint-Véran dans les Hautes-Alpes.....*

12. Umjetnost (slikarstvo - impresionisti, glazba - G. Bizet, M. Ravel, C. Saint Saëns...)

Izričaji i strukture: *le musée d'Art moderne, le tableau de Claud Monet, le peintre, le musée d'Orsay, le Déjeuner sur l'herbe d'Edouard Manet, écouter les oeuvres de Georges Bizet (son opéra - comique Carmen, sa musique de scène l'Arlésienne..., Maurice Ravel (Boléro, la Valse...), Camille Saint Saëns (le Carnaval des animaux, Samson et Dalila...)*

13. Blagdani - čestitanje i pjevanje/ recitiranje prigodnih pjesama (prema kalendaru), kratki opis običaja/tradicija za blagdane/svetkovine u Francuskoj, BiH i Hrvatskoj, ovisno o blagdanima, primjerice, *manger la galette des rois le jour de l'Épiphanie, lancer des confettis aux fêtes du carnaval, manger des beignets (en Croatie, Bosnie-Herzégovine), les santons ornent la crèche de Noël, en Provence.*

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

U 8. razredu osnovne škole, do kraja četvrte godine učenja, učenici bi trebali usvojiti i samostalno koristiti oko 490 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja i mehaničkog reproduciranja do 620 leksičkih jedinica. To po svakom nastavnom satu, prilikom obrade novog gradiva, iznosi 4 do 6 riječi usvojenih na razini samostalne produkcije. Leksičko se gradivo ponavlja i ciklički proširuje. Predložena leksička područja naznačena su u tablici nastavnih cjelina za 8. razred.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatička se znanja usvajaju analitički, tj. eksplicitno. Na kraju sedmoga razreda od učenika se očekuje znanje sljedećih jezičnih struktura:

Na razini uporabe

Glagoli

- prezent pravilnih/povratnih glagola (utvrđivanje i proširivanje) i prezent nepravilnih glagola *venir, partir, sortir, écrire, lire, dire, attendre*
- futur simple pravilnih glagola (utvrđivanje i ponavljanje) i gore navedenih nepravilnih glagola i kondicional sadašnji
- *passé composé* s glagolom *avoir i être*
- *imparfait* (tvorba i uporaba)
- *passé récent* (tvorba i uporaba)

Imenice

- tvorba - ženskoga roda i množine

Član

- uporaba određenoga/neodređenoga člana

Zamjenice

- osobne zamjenice *COD i COI (le, la, les, lui, leur)*
- odnosne/upitne zamjenice *qui, que, dont, où*
- priložna zamjenica *en* i *y*

Pridjevi

- pridjevi s dvama oblicima u muškom rodu (*nouveau, beau, vieux*)
- nepravilno stupnjevanje pridjeva (*bon*)
- tvorba ženskoga roda opisnih pridjeva (kao *sportif/sportive*)

Brojevi

- glavni brojevi od 1 do 100 (na pisanoj razini)
- redni brojevi do 21 (na usmenoj razini)

Prijedlozi

- uporaba najučestalijih prijedloga, uporaba prijedloga u izrazima (*en voiture*)

Prilozi

- prilozi vremena i učestali prilozi mjesta i načina (*tout, près, correctement*)
- prilozi na - *ment* (pravilna tvorba) i prilog *bien*

Negacija

- pojačana negacija (*plus, jamais, rien*)

Upitne riječi

- *qui, comment, qu'est-ce que, où, quand, pourquoi, pour qui, avec qui*

Vezne riječi

- *d'abord, ensuite, puis, alors, enfin*

Rečenice

- neupravnı govov (izjavne rećenice - uvodna rećenica u prezentu)

Na razini prepoznavanja

- osobitosti glagola 1. grupe (svi glagoli)
- nepravilni gl. *boire/dormir/savoir/voir/offrir* (u do sada obrađenim vremenima i načinima)
- slaganje participa perfekta s objektom uz glagol *avoir*
- osobne zamjenice *COD* i *COI* (*me, te, nous, vous*)
- pokazne zamjenice
- prilozi na *-ment* (specifičnosti)
- pogodbene rećenice (1. i 2. tip)
- izuzeci u izgovoru nekih brojeva uz imenicu (*hui(t) filles*)
- glavni brojevi od 100 do 1000 (na pisanoj razini)

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: komunikacijski obrasci za pisanje razglednica/čestitki/pisama, predstavljanje sebe i drugoga, postavljanje pitanja/odgovaranje na pitanja aktivna uporaba obrađenih glagolskih vremena, vođenje kratkoga dijaloga i rasprava o poznatoj temi, prepričavanje sadržaja obrađene tematike (nekoliko jednostavnih rećenica), imenovanje, opisivanje, uspoređivanje predmeta, osoba, pojava i situacija, opisivanje pojava i situacija i određivanje odnosa između predmeta i osoba služeći se poznatim priložima, izricanje radnji, izricanje odnosa u vremenu i prostoru, izricanje želje i uljudno traženje, čestitanje (blagdana, rođendana...), zahvaljivanje, izražavanje atmosferskih prilika, izražavanje osjećaja, raspoloženja, izražavanje ukusa i osobnoga stava prema nečemu, izražavanje zahtjeva, naredbe, obveza i dužnosti, snalaženje u prostoru, snalaženje u vremenu, izricanje vremena.

KULTURA I CIVILIZACIJA

I nadalje je potrebno ukazivati učenicima na sličnosti i različitosti u hrvatskoj i francuskoj kulturi, tradiciji, običajima, uljudnom ophođenju, vodeći računa o kontrastivnom pristupu sadržajima i usporedbi istih. Ti su sadržaji uključujući odgojne i socijalizirajuće integrirani u predviđenim tematskim cjelinama za 7. razred.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- pažljivo slušanje drugoga
- reagiranje na naputke i naredbe na stranom jeziku
- razumijevanje izjavnih rećenica i pitanja te nekih zavisno složenih rećenica
- globalno i selektivno razumijevanje teksta poznate tematike
- usvajanje što pravilnijega izgovora i intonacije imitiranjem izvornih govornika
- usvajanje različitoga izgovora glasova i glasovnih skupina francuskog jezika u odnosu na hrvatski jezik i mogućnost reproduciranja

ČITANJE

- glasno čitanje tekstova koji sadrže poznate strukture i leksik poštujući naglasak i intonaciju
- izražajno čitanje dijaloga/tekstova
- čitanje po ulogama
- svladavanje i primjena rećenične intonacije
- razumijevanje kraćih tekstova poznatoga sadržaja

GOVORENJE: IZGOVOR, GOVORNA INTERAKCIJA I GOVORNA PRODUKCIJA)

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jednostavnih jezičnih funkcija
- sposobnost odgovaranja na pitanja koja se odnose na obrađene strukture i teme
- sposobnost postavljanja pitanja koja se odnose na obrađene strukture i teme
- sposobnost opisivanja na osnovi usvojenih elemenata uz izmjenu nekih elemenata prema predlošku i prema vlastitom nahođenju učenika
- reproduciranje dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju neki element
- sposobnost sudjelovanja u dijalozima o poznatoj temi
- sudjelovanje u dramatizacijama
- recitiranje kraćih autentičnih pjesmica
- opisivanje slikovnoga predloška
- imenovanje i opisivanje radnje

- povezivanje elemenata prethodno obrađene priče pomoću aplikacija/slikovnih kartica
- izricanje kratkoga teksta uz slikovni predložak kao poticaj (npr. strip)
- sustavno vježbanje izgovora specifičnih glasova francuskoga jezika (nazali, glas r...)
- reproduciranje rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom (jesne, niječne, usklične i upitne rečenice)
- reproduciranje govorenih ili snimljenih zvučnih modela

PISANJE

- uvježbavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora
- uvježbavanje samostalnoga pisanja znakova u francuskom jeziku (naglasak, apostrof, sedij, trema)
- dopunjavanje rečenica riječima koje nedostaju (prema predlošku i prema vlastitom izboru učenika)
- slaganje ponuđenih riječi/rečenica u logičan slijed
- pisanje čestitki/pozivnica i kraćega pisma prema predlošku
- pisanje kraćega vođenog sastava
- pisanje diktata na poznatu temu

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama unutar civilizacijskih dosegâ: sustavno ukazivanje učenicima na kulturalne sličnosti i različitosti, kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje, s ciljem razvijanja tolerancije i empatije prema drugome i drugačijem (npr. imena, prezimena, običaji vezani uz blagdane...).

ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI I SADRŽAJI

- poticanje znatiželje i zadivljenosti za prirodu i svijet uz tematske cjeline: Zabavimo se i ponovimo zajedno simbole Francuske, Francuska, Pariz Zemljopisni pojmovi
- promicanje općih vrijednosti kao npr. čistoće, urednosti, pristojnosti i obazrivosti uz tematske cjeline: Zdravlje i moderan način življenja, Telekomunikacije, U putničkoj agenciji, Zgode i nezgode u dinamičnom ritmu života
- promicanje humanističkih vrijednosti, kao npr. prijateljstva, suradnje, altruizma, tolerancije, ljubavi uz tematsku cjelinu: Blagdani
- razvijanje odgovornosti prema zdravlju uz tematsku cjelinu: Zdravlje i moderan način življenja
- promicanje ljubavi i ponosa prema zavičaju i domovini uz tematsku cjelinu: Blagdani
- promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja uz tematske cjeline: Blagdani, Umjetnost
- razvijanje sposobnosti i talenta svake osobe sukladno njezinoj prirodi uz tematske cjeline: Slobodno vrijeme, Šport
- poznavanje vlastitih korijena te poznavanje i poštivanje drugih kultura i duhovnih vrijednosti različitih civilizacija uz tematsku cjelinu: Umjetnost
- razvijanje ekološke svijesti uz tematsku cjelinu: Zaštita okoliša

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Korištenje vizualnih elemenata u svrhu što uspješnijega memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje i sl.), korištenje ilustracija za lakše razumijevanje sadržaja teksta, razvrstavanje leksika po tematskim sadržajima, osamostaljivanje učenika za služenje rječnikom u udžbeniku, slikovnim, dvojezičnim i jednojezičnim rječnikom, privikavanje na samostalno zaključivanje (analogija na osnovi primjera), korištenje medija u učenju francuskoga jezika (primjereno dobi učenika), prezentacija individualnoga rada o nekoj obrađenoj temi (kratki opis pomoću postera, aplikacije...), prezentacija rezultata skupnoga rada (o nekoj od obrađenih tema), razvijanje samostalnoga i zajedničkoga učenja - jednostavnim aktivnostima učenike se postupno privikava na sposobnost vrednovanja kolektivnoga/suradničkoga rada kao i na samoprocjenu znanja (**Portfolio**). Na taj način i roditelji mogu sustavno pratiti proces učenja i napredovanja svoga djeteta.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Učenici sadržaje usvajaju reprodukcijom i produkcijom uz provjeru razumijevanja značenja poruke i kulturalnih, odgojnih i socijalizirajućih elemenata. Prema potrebi i jezičnoj strukturi uvode se usporedbe između hrvatskoga i francuskoga jezika. Za prezentaciju leksika i situacija koriste se zorna nastavna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, geste...).

Novi leksički materijal uvodi se na osnovi poznatih jezičnih struktura. Nove se jezične strukture isto tako uvode na osnovi poznatoga leksičkog materijala. Jezične je sadržaje neophodno neprestano ponavljati u svrhu memoriranja, koristeći različite načine i kanale percepcije. Na taj se način novi sadržaji uvijek povezuju s

prethodno obrađenima. Preporuča se i nadalje povremeno korištenje elemenata igre. Prema potrebi kulturalne je sadržaje moguće pojasniti na materinskom jeziku. Osobitu pozornost valja posvetiti učenicima s teškoćama u razvoju, za koje nastavnik treba izraditi individualizirani/prilagođeni program vodeći računa o njihovim sposobnostima.

Artikulacija sata: dinamična izmjena što raznolikijih didaktičkih aktivnosti. Važno je koristiti različite medije i oblike rada. Preporuča se izmjenjivati faze učenja i faze opuštanja.

Oblici rada: frontalni, više manjih skupina, rad u paru, individualni rad.

Organizacija prostora: mora se prilagođavati prema oblicima rada. U učionici klupe je poželjno postaviti na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt, dobru auditivnu percepciju i mogućnost kretanja u učionici ili bilo kojem drugom prostoru u kojem se izvodi nastava (razne varijacije oblika u više manjih skupina...).

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili vizualnoga predloška uz govornu aktivnost;
- neverbalne reakcije na govorni stimulus (pokretom ili crtežom...);
- postavljanje pitanja/odgovaranje na pitanja;
- izrada postera, tematskih panoa...;
- sudjelovanje u dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija (potvrda usvojenosti leksika i struktura);
- čitanje prema zvučnom modelu;
- pismeni radovi u okviru poznatih sadržaja;
- didaktičke igre: loto, igre pamćenja, pričam ti priču, igre kockom, sakrivanje, traženje, pogađanje (te igre koje su trenutačno aktualne)...

Dakako, na ovoj razini u didaktičke aktivnosti i nadalje treba povremeno, u skladu s interesima učenika, uključivati elemente igre.

DEVETI RAZRED (PETA GODINA UČENJA)

TEMATSKE CJELINE I TEME

1. Zabavimo se i provjerimo naša znanja

Izričaji i strukture: Ponavljanje prethodno stečenoga znanja (imperfekt, kondicional sadašnji, nepravni govor, pridjevi...) na zabavan i kreativan način - (društvene igra, zaokruživanje točnog odgovora, pridruživanje, razvrstavanje riječi u pravu kategoriju, putem slika, ilustracija, zagonetki...).

2. Kultura (tradicionalna/suvremena francuska šansona, film kazalište, bande dessinée- BD...)

Izričaji i strukture: *Parmi les chansons d'Edith Piaf les plus connues sont Milord, La vie en rose... Georges Brassens était un auteurcompositeur-interprète très connu. Céline Dion est une chanteuse canadienne qui chante en français et en anglais. Quel(le)s chanteurs/euses de rap/rock/pop/techno/hip-hop... connais-tu? Gérard Depardieu est un éminent acteur français de cinéma. Isabelle Adjani est une actrice de cinéma très connue. A Cannes, au mois de mai, un festival international de cinéma a lieu chaque année. Georges Hergé était un dessinateur belge, créateur du personnage de Tintin.*

3. Slavni ljudi (povijesne ličnosti: Napoléon, Jeanne d'Arc, Vercingétorix)

Izričaji i strukture: *Autrefois la France s'appelaient la Gaule. Vercingétorix, chef des Gaulois, est considéré comme le premier héros national. Pour beaucoup de Français Jeanne d'Arc est l'image de la France. Elle est considérée comme une héroïne nationale. Napoléon Ier Bonaparte, empereur français, né en Corse, exilé sur l'île d'Elbe et mort sur l'île de Sainte - Hélène. Les cendres de Napoléon reposent aux Invalides à Paris.*

4. Otkrića i izumi (Marie i Pierre Curie, braća Lumière, Louis Pasteur)

Izričaji i strukture: *Marie et Pierre Curie ont découvert le radium. Ils ont obtenu le Prix Nobel de physique. Après la mort de son époux Marie a reçu aussi le prix Nobel de chimie. Louis Pasteur, chimiste et biologiste français, créateur de la microbiologie. Il a découvert le vaccin contre la rage. Il a inventé la pasteurisation. Les frères Lumière - Louis, inventeur du cinématographe et précurseur du VIIe art. A partir de 1895 il a tourné de nombreux films. Son frère Auguste a perfectionné la photographie.*

5. Književnost (roman - V. Hugo, odlomci iz Les Misérables; kazalište - Molière, izvaci iz komedija; poezija - P. Verlaine, J. Prévert...)

Izričaji i strukture: *Les pièces de Molière, «La comédie humaine» de Balzac, la poésie de Paul Verlaine, Jacques Prévert... font partie des chefs-d'oeuvre de la littérature française. Victor Hugo est un des écrivains français très connu dont les oeuvres sont nombreux. Il a publié Notre-Dame de Paris, Les Misérables...*

6. Europa jučer i danas (Europska unija, Vijeće Europe, Deklaracija o pravima čovjeka i djeteta, europska himna...)

Izričaji i strukture: *L'Union européenne, combien de pays a-t-elle réunis? Décris le drapeau européen! L'hymne européen est l'Ode à la joie, de la IXe symphonie de Beethoven. Le Palais de l'Europe dans la ville de Strasbourg est le siège du Conseil de l'Europe et du Parlement européen. La Déclaration universelle des droits de l'homme votée par L'ONU définit les droits individuels, les libertés publiques...*

7. Odnos mladi/mladi/odrasli (problemi mladih, jednakost spolova)

Izričaji i strukture: *Dans la société d'aujourd'hui c'est dur d'être jeune. Selon toi/you qu'est-ce qui est le plus important pour réussir sa vie? (avoir un métier/être entouré de gens que l'on aime, avoir de l'argent, être connu...) Les parents pensent que les enfants à l'âge de 14/15 ans sont un peu jeunes pour sortir le soir avec des amis et pour rentrer trop tard chez eux. Payer une femme moins qu'un homme pour le même travail, est-ce que c'est juste? Dis-moi ce que tu en penses?*

8. Stop nasilju - solidarnost na djelu (mogući uzroci nasilja, nasilje u školi, rasna i vjerska tolerancija, ksenofobija...)

Izričaji i strukture: *La violence augmente de jour en jour dans le monde entier, elle est partout dans la société et même dans les établissements scolaires. Malheureusement il y a trop de programmes violents à la télévision, trop de films montrant des crimes, des brutalités. La violence, c'est aussi une manière de protester pour dire ce qu'on n'aime pas dans la vie/société. Le respect des autres est le refus du rasisme. Il faut se battre: contre la ségrégation/la xénophobie... La solidarité et la générosité sont très importantes. Il faut partager, donner et tendre la main aux autres.*

9. Problemi čovječanstva (glad, siromaštvo, bolesti suvremenog društva, otuđenost)

Izričaji i strukture: *La famine est due en grande partie à la sécheresse/l'aridité du sol. Qu'est-ce que signifie le sigle L'UNICEF et quelle est la mission de cette organisation? La majorité des gens en Afrique vit dans la pauvreté. En 1994, on a créé le Sidaction pour soutenir la recherche sur le Sida. Les gens devraient marcher au lieu de courir, se parler vraiment au lieu de communiquer avec un portable, au lieu de rester des heures et des heures devant la télévision...*

10. Nacionalni parkovi (imenovati neke nacionalne parkove/parkove prirode/ rezervate u BiH, Hrvatskoj i Francuskoj, Jacques Yves Cousteau)

Izričaji i strukture: *Les parcs nationaux sont placés sous le contrôle de l'Etat. Ce sont des endroits où les paysages, les animaux, les plantes sont protégés. Si tu manges dans un parc national, mange seulement dans les endroits indiqués. Nomme(z) les parcs nationaux/naturels/réerves naturelles que tu connais/you connaissez! J.Y. Cousteau, officier de marine et océanographe français a mis au point un scaphandre autonome. Il est auteur de nombreux films sur le monde sousmarin (Le monde de silence...) et de livres. Il a essayé de sauver les mers et les océans.*

11. Školski sustav u BiH, Hrvatskoj i Francuskoj (razlike i sličnosti, profesionalna orijentacija, izbor srednje škole nakon 9. razreda)

Izričaji i strukture: *Le système éducatif français est divisé en trois niveaux (primaire, secondaire et supérieur). En France l'école est obligatoire jusqu'à 16 ans. Et en BiH e Croatie? Compare le système éducatif français avec le nôtre! Avant de choisir votre type d'études secondaires vous pouvez demander les informations au conseiller d'orientation.*

12. Blagdani - čestitanje i pjevanje/ recitiranje prigodnih pjesama (prema kalendaru)

Izričaji i strukture: *Kratki opis važnijih blagdana/svetkovina Ovisno o blagdanima npr.: La nuit du 14 juillet on tire des feux d'artifice dans toute la France.*

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA ZNANJA

LEKSIČKA PODRUČJA

Do kraja pete godine učenja, u 9. razredu osnovne škole, učenici bi trebali usvojiti i samostalno koristiti oko 650 leksičkih jedinica, a na razini razumijevanja i mehaničkog reproduciranja do 800 leksičkih jedinica. To po

svakom nastavnom satu, prilikom obrade novog gradiva, iznosi 4 do 6 riječi usvojenih na razini samostalne produkcije. Leksičko se gradivo ponavlja i ciklički proširuje. Predložena leksička područja naznačena su u tablici nastavnih cjelina za 9. razred.

GRAMATIČKE STRUKTURE

Gramatička se znanja usvajaju analitički, tj. eksplicitno uz uporabu gramatičkih naziva i sistematizaciju gradiva iz prethodnih razreda. Ispitivanje gramatičkih pravila i paradigmi izvan konteksta situacije nije dozvoljeno kao ni mehaničko memoriranje. Na kraju 9. razreda od učenika se očekuje znanje sljedećih jezičnih struktura:

Na razini uporabe

Glagoli

- sva do sada obrađena vremena glagola 1. 2. i 3. skupine (utvrditi), osobitosti glagola 1. skupine i naučiti nepravilne gl. *connaître, voir, découvrir, offrir, falloir, boire, dormir, savoir*
- *gerund (gérondif)*
- *voix passive*

Imenice

- imenice s različitim oblicima za muški rod i ženski rod
- množina imenica, pravila u pisanju
- nepravilna množina imenica
- imenice kod kojih se u množini mijenja samo član (primjerice, *des gratte-ciel*)

Član

- uporaba člana u ustaljenim izrazima
- izostavljanje člana

Zamjenice

- utvrđivanje naglašenih osobnih zamjenica u nominativu i nenaglašenih *COD* i *COL* (*le, la, les, lui, leur*)
- utvrđivanje odnosnih zamjenica i neodređene zamjenice *on*

Pridjevi

- utvrđivanje ženskoga roda množine
- slaganje pridjeva s imenicom u rodu i broju

Brojevi

- izuzeci u izgovoru nekih brojeva uz imenicu (*hui(t) filles/si(x) livres*)
- glavni brojevi od 1 do 1000 (na pisanoj razini)
- redni brojevi do 21 (na pisanoj razini)

Prijedlozi

- uporaba najučestalijih prijedloga
- uporaba prijedloga u ustaljenim izrazima

Prilozi

prilozi vremena, mjesta i načina
stupnjevanje priloga (pravilno) i stupnjevanje priloga *bien*

Negacija

pojačana negacija (*plus, jamais, rien, personne*)

Upitne riječi

- *qui, comment, qu'est-ce que, où, quand, pourquoi, pour qui, avec qui, de qui/quoi*

Rečenice

- 1 i 2. tip pogodbenih rečenica
- neupravni govor (direktna pitanja i zapovjedni način, uvodna rečenica u prezentu)
- odnosne rečenice
- izricanje namjere (*pour/afin de + infinitiv*)
- izricanje potrebe/zabrane/upozorenja (*il faut/faudrait, il est nécessaire/interdit/dangereux de + infinitiv*)

Na razini prepoznavanja

- pluskvamperfekt
- *il faut* + konjunktiv prezenta najčešćih tematskih glagola
- konjunktiv uz glagole htijenja, naredbe, osjećaja i iza veznika *afin que, pour que*
- slaganje vremena
- slaganje participa perfekta s objektom uz glagol *avoir*
- osobne zamjenice *COD* i *COI* (*me, te, nous, vous*)
- posvojne zamjenice

- pokazne zamjenice
- prilozi na - *ment* (specifičnosti)

JEZIČNE FUNKCIJE

U sklopu obrađenih tema i jezičnih struktura: komunikacijski obrasci za pisanje razglednica/čestitki/pisama, predstavljanje sebe i drugoga, postavljanje pitanja/odgovaranje na pitanja, aktivna uporaba obrađenih glagolskih vremena i glagolskih načina (zap. Način i kondicional sadašnji), vođenje kratkog dijaloga i rasprava o poznatoj temi, prepričavanje sadržaja obrađene tematike (nekoliko rečenica), imenovanje, opisivanje, uspoređivanje predmeta, osoba, pojava i situacija, opisivanje pojava i situacija i određivanje odnosa između predmeta i osoba služeći se poznatim priložima, izricanje aktivnih i trpnih radnji, izricanje odnosa u vremenu i prostoru, izricanje namjere i pogodbe, izricanje potrebe, zabrane i upozorenja, izricanje želje i uljudno traženje, čestitanje (blagdana, rođendana...), zahvaljivanje, izražavanje atmosferskih prilika, izražavanje osjećaja, raspoloženja, izražavanje ukusa i osobnog stava prema nečemu, izražavanje zahtjeva, naredbe, obveza i dužnosti, snalaženje u prostoru, snalaženje u vremenu, izricanje vremena.

KULTURA I CIVILIZACIJA

I nadalje je potrebno ukazivati učenicima na sličnosti i različitosti u hrvatskoj i francuskoj kulturi, tradiciji, običajima, uljudnom ophođenju, vodeći računa o kontrastivnom pristupu sadržajima i usporedbi istih. Ti su sadržaji, uključujući odgojne i socijalizirajuće, integrirani u predviđenim tematskim cjelinama za 8. razred.

VJEŠTINE I SPOSOBNOSTI

SLUŠANJE

- pažljivo slušanje drugoga
- reagiranje na naputke i naredbe na stranom jeziku
- razumijevanje izjavnih rečenica i pitanja te nekih zavisno složenih rečenica
- globalno i selektivno razumijevanje teksta poznate tematike
- usvajanje što pravilnijega izgovora i intonacije imitiranjem izvornih govornika
- usvajanje različitoga izgovora glasova i glasovnih skupina francuskoga jezika u odnosu na hrvatski jezik i mogućnost reproduciranja

ČITANJE

- glasno čitanje tekstova koji sadrže poznate strukture i leksik poštujući naglasak i intonaciju
- izražajno čitanje dijaloga/tekstova
- čitanje po ulogama
- svladavanje i primjena rečenične intonacije
- razumijevanje kraćih tekstova poznatoga sadržaja
- čitanje i razumijevanje izvornih poruka, odabranih tekstova iz tiska/časopisa

GOVORENJE: IZGOVOR, GOVORNA INTERAKCIJA I GOVORNA PRODUKCIJA)

- verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u okviru jednostavnih jezičnih funkcija
- odgovaranje na pitanja koja se odnose na obrađene strukture i teme
- postavljanje pitanja koja se odnose na obrađene strukture i teme
- sposobnost opisivanja na osnovi usvojenih elemenata uz izmjenu nekih elemenata prema predlošku i prema vlastitom nahođenju učenika
- reproduciranje dijaloga u kojima učenici samostalno mijenjaju neki element
- sposobnost sudjelovanja u dijalozima i diskusijama o poznatoj temi
- sposobnost traženja informacija i objašnjenja
- sudjelovanje u dramatizacijama
- izgovor i intonacija - uvažiti poteškoće u oponašanju i izgovaranju specifičnih glasova francuskog jezika u riječima
- uvažiti poteškoće u reproduciranju kratkih rečenica s odgovarajućom intonacijom, kao i dužih cjelina
- recitiranje kraćih autentičnih pjesmica
- opisivanje slikovnoga predloška
- imenovanje i opisivanje radnje
- povezivanje elemenata prethodno obrađene priče pomoću aplikacija/slikovnih kartica
- sposobnost korištenja nekoliko rečenica za opisivanje osoba, predmeta i situacija
- sposobnost izražavanja osobnih stavova, želja, zaključaka

- izricanje kratkoga teksta uz slikovni predložak kao poticaj (npr. strip)
- sustavno vježbanje izgovora specifičnih glasova francuskoga jezika (nazali, glas r...)
- reproduciranje rečenica s odgovarajućom rečeničnom intonacijom (jesne, niječne, usklične i upitne rečenice)
- reproduciranje govorenih ili snimljenih zvučnih modela

PISANJE

- uvježbavanje osnovnih razlika između grafije i izgovora
- uvježbavanje samostalnoga pisanja znakova u francuskom jeziku (naglasak, apostrof, sedij, trema)
- dopunjavanje rečenica riječima koje nedostaju (prema predlošku i prema vlastitom izboru učenika)
- slaganje ponuđenih riječi/rečenica u logičan slijed
- pisanje čestitki/pozivnica i kraćega pisma prema predlošku
- pisanje kraćega vođenog sastava
- pisanje diktata na poznatu temu

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE

Ophođenje s kulturalnim razlikama unutar civilizacijskih dosegâ: sustavno ukazivanje učenicima na kulturalne sličnosti i različitosti, kroz odgojne i socijalizirajuće sadržaje, s ciljem razvijanja tolerancije i empatije prema drugima i drugačijem (npr. imena, prezimena, običaji vezani uz blagdane...).

STRATEGIJE UČENJA I SLUŽENJA ZNANJEM

Korištenje vizualnih elemenata u svrhu što uspješnijega memoriranja jezičnih sadržaja (boje, crteži, podcrtavanje i sl.), korištenje ilustracija za lakše razumijevanje sadržaja teksta, razvrstavanje leksika po tematskim sadržajima, osamostaljivanje učenika za služenje rječnikom u udžbeniku, slikovnim, dvojezičnim, jednojezičnim i višejezičnim rječnikom, privikavanje na samostalno zaključivanje (analogija na osnovi primjera), korištenje medija u učenju francuskoga jezika (primjereno dobi učenika), prezentacija individualnoga rada o nekoj obrađenoj temi (kratki opis pomoću postera, aplikacije...), prezentacija rezultata skupnoga rada (o nekoj od obrađenih tema), korištenje udžbenika, radne bilježnice, gramatike i drugih izvornih materijala (internet, TV, CD-rom, DVD...), korištenje i mogućnost izbora najučinkovitijih i najsuvremenijih strategija u učenju jezika, razvijanje samostalnoga i zajedničkoga učenja, razvijanje odgovornosti svakoga pojedinca prema skupini učenika koji rade na zajedničkom zadatku, jednostavnim aktivnostima učenike se postupno privikava na sposobnost vrednovanja kolektivnoga/suradničkoga rada kao i na samoprocjenu znanja (**Portfolio**). Na taj način i roditelji mogu sustavno pratiti proces učenja i napredovanja svoga djeteta.

PRIJEDLOZI DIDAKTIČKO-METODIČKIH AKTIVNOSTI

Težište rada je na usmenom iskazu koji se povezuje sa situacijom u razredu uz poticanje maštovitosti i kreativnosti učenika. Učenici sadržaje usvajaju reprodukcijom i produkcijom uz provjeru razumijevanja značenja poruke i kulturalnih, odgojnih i socijalizirajućih elemenata. Prema potrebi i jezičnoj strukturi uvode se usporedbe između hrvatskoga i francuskoga jezika. Za prezentaciju leksika i situacija koriste se zorna nastavna sredstva (predmeti, slikovne kartice, poster, fotografije, pantomima, mimika, geste...).

Novi leksički materijal uvodi se i uvježbava na osnovi poznatih jezičnih struktura. Nove se jezične strukture isto tako uvode i uvježbavaju na osnovi poznatog leksičkoga materijala. Jezične je sadržaje neophodno neprestano ponavljati u svrhu memoriranja, koristeći različite načine i kanale percepcije. Na taj se način novi sadržaji uvijek povezuju s prethodno obrađenima. Preporuča se i nadalje povremeno korištenje elemenata igre. Prema potrebi kulturalne je sadržaje moguće pojasniti na materinskom jeziku. Osobitu pozornost valja posvetiti učenicima s teškoćama u razvoju, za koje nastavnik treba izraditi individualizirani/prilagođeni program vodeći računa o njihovim sposobnostima.

Artikulacija sata: dinamična izmjena što raznolikijih didaktičkih aktivnosti. Važno je koristiti različite medije i oblike rada. Preporuča se izmjenjivati faze učenja i faze opuštanja.

Oblici rada: frontalni, više manjih skupina, rad u paru, individualni rad.

Organizacija prostora: mora se prilagođavati prema oblicima rada. U učionici klupe je poželjno postaviti na način koji omogućava učenicima međusobni vizualni kontakt, dobru auditivnu percepciju i mogućnost kretanja u učionici ili bilo kojem drugom prostoru u kojem se izvodi nastava (razne varijacije oblika u više manjih skupina...).

Moguće didaktičke aktivnosti:

- pokazivanje predmeta ili vizualnoga predloška uz govornu aktivnost;
- neverbalne i verbalne reakcije na govorni stimulus (gesta, pantomima, prepričavanje, opisivanje...);
- odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja (usmeno i pismeno);
- izrada postera, tematskih panoa...;
- sudjelovanje u dijaloškim situacijama i dramskim prikazima situacija (potvrda usvojenosti leksika i struktura);

- čitanje prema zvučnom modelu;
  - pismeni radovi u okviru poznatih sadržaja;
  - didaktičke igre: loto, igre pamćenja, pričam ti priču, igre kockom, sakrivanje, traženje, pogađanje, (te igre koje su trenutačno aktualne).
- Svakako, i na ovoj razini u didaktičke aktivnosti i nadalje treba povremeno, u skladu s interesima učenika, uključivati elemente igre.

MATEMATIKA

CILJ

Cilj nastave matematike je stjecanje temeljnih matematičkih znanja potrebnih za razumijevanje pojava i zakonitosti u prirodi i društvu, stjecanje osnovne matematičke pismenosti i razvijanje sposobnosti i umijeća rješavanja matematičkih problema.

ZADACÉ

Učenik treba:

- naučiti matematički se izražavati pismeno i usmeno;
- razviti vještinu pisanja, čitanja i uspoređivanja brojeva;
- usvojena matematička znanja znati primjenjivati u svakodnevnom životu;
- razviti sposobnosti i vještine rješavanja osnovnih matematičkih problema potrebnih za nastavak školovanja;
- spoznavati matematiku kao koristan i nužan dio znanosti, tehnologije i kulture;
- osposobljavati za apstraktno mišljenje, logičko zaključivanje i precizno formuliranje pojmova;
- razvijati osjećaj odgovornosti i kritičnosti prema svojem i tuđem radu;
- razvijati sposobnost za samostalan rad, odgovornost za rad, točnost, urednost, sustavnost, preciznost i konciznost u pisanom i usmenom izražavanju.

NAPOMENA

U prvom i drugom razredu osnovne škole potrebno je s posebnom osjetljivošću paziti na procese učenja i poučavanja te realizaciju obrazovnih postignuća koja su prilagođena spoznajnim, doživljajnim i djelatnim sposobnostima učenika te dobi. Obrazovna se postignuća, osobito u prvom razredu, u mnogome odnose na procese uočavanja, prepoznavanja, početnog razumijevanja, nužnog razlikovanja i imenovanja temeljnih činjenica, pojmova, oblika i predmeta koji ulaze u sadržaj predmeta matematike. Zato s posebnom pažnjom i osjetljivošću treba učenicima prilagoditi nastavne metode i sredstava koja će promovirati „učenje uz igru“, omogućujući tako učenički stvaralački i suradnički rad u procesima učenja.

Program donosi i neke manje korekcije nekih tema u predmetnoj nastavi matematike koje se nude u tzv. „zajedničkoj jezgri“. Tako smo računске operacije s razlomcima različitih nazivnika koje nalaze u zajedničkim jezgrama u VI. razredu stavili smo u VII. razred jer držimo da učenik šestog razreda nije u mogućnosti ovladati računskim operacijama s takvim razlomcima, a pogotovo ne može shvatiti rješavanje jednadžbi s takvim brojevima.

Tema kut obrađena je u temi skupovi točaka u ravnini. Kutovi uz presječnicu usporednih pravaca kao i kutovi s usporednim i okomitim kracima iz teme kut koja je u zajedničkim jezgrama u VI. razredu prebačeni su u VII. razred kao sastavni dio tematske cjeline trokut jer smatramo da pripadaju toj temi i da ih djeca šestog razreda ne mogu primjereno razumjeti.

Postotak i računanje s postotcima koji se u zajedničkim jezgrama rade u VII. razredu stavili smo u temu proporcionalne i obrnuto proporcionalne veličine jer smatramo da je postotak najlakše izračunati preko proporcije. Tema proporcionalne i obrnuto proporcionalne veličine radi se u VIII. razredu.

RAZREDNA NASTAVA

PRVI RAZRED

NASTAVNA CJELINA: USPOREĐIVANJE I PROCJENJIVANJE VELIČINE PREDMETA

TEME

1. Uspoređivanje predmeta po boji, duljini, visini i širini

Ključni pojmovi: boja, dulji – kraći, viši – niži, uži – širi.

Obrazovna postignuća: prepoznati različitost predmeta po boji, duljini, visini i širini i znati ih uočiti.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre i vježbe grupiranja predmeta: što je iste boje?; igra: Vjetar puše; bojanje većih i manjih predmeta; igra zaokruživanja: što je kraće.

2. Položaj predmeta u prostoru: blizu, daleko, ispred, iza, ispod, iznad, lijevo, desno, uspravno, vodoravno

Ključni pojmovi: blizu, daleko, ispred, iza, ispod, iznad, lijevo, desno, uspravno, vodoravno.

Obrazovna postignuća: usvojiti elemente orijentacije u prostoru, uočavati odnos i uspoređivanje predmeta i njihove veličine.

Prijedlozi za metodičku obradu: uspoređivanje objekata u neposrednoj okolini: bliže, dalje, više, niže, lijevo, desno, ispod, iznad itd; igra *Čovječe ne ljuti se*: vježba naprijed – natrag geometrijskim tijelima.

3. Odnos među predmetima i veličina predmeta

Ključni pojmovi: veći-manji, unutar – izvan.

Obrazovna postignuća: uočiti odnose među predmetima i njihove veličine

Prijedlozi za metodičku obradu: uspoređivanje objekata: najveći, manji, najmanji; igre zaokruživanja: što je unutar, a što je van; igre u prostoru – u „gnijezdu“ – „izvan gnijezda“.

NASTAVNA CJELINA: PREDMETI OBLIKA KUGLE, KVADRA, KOCKE, VALJKA

TEME

1. Oblici u prostoru: Kugla

2. Kvadar i kocka

3. Valjak

Ključni pojmovi: kugla, valjak, kvadar, kocka.

Obrazovna postignuća: prepoznati i imenovati kuglu, valjak, kocku, kvadar među predmetima i uočavati njihove sličnosti i razlike.

Prijedlozi za metodičku obradu: pravljenje modela tijela od plastelina, gline; kuglanje, promatranje i zaključivanje: Koji se predmeti kotrljaju?; igra asocijacija: Moja zgrada je u obliku kvadra, ..., igra slaganja kocki: Tko će složiti više kocki?; igra: *Ptice u gnijezdu*; građenje naselja od modela geometrijskih tijela koje učenici mogu izraditi od glinamola, lego kockica, plastelina..

NASTAVNA CJELINA: RAVNE I ZAKRIVLJENE PLOHE, LIKOVI I CRTE

TEME

1. Likovi oblika trokuta, oblika kruga, trokuta, pravokutnika i kvadrata

Ključni pojmovi: geometrijski lik, krug, trokut, pravokutnik, kvadrat.

Obrazovna postignuća: prepoznati, imenovati i razlikovati likove kruga, trokuta, pravokutnik i kvadrata.

Prijedlozi za metodičku obradu: bojanje ploha na tijelima; slaganje likova od izlomljenih oblika; crtanje i bojanje ploha uz pomoć tijela; otkrivanje logike niza: trokut, krug, pravokutnik, trokut..., pronalaženje jednakih likova među ponuđenima.

2. Unutrašnjost i vanjština, unutra, na, izvan

Ključni pojmovi: unutra, na, izvan.

Obrazovna postignuća: uočavati i razlikovati unutrašnjost i vanjštinu, prepoznati i imenovati što je *unutra, na i izvan*.

Prijedlozi za metodičku obradu: crtanje o bojanje predmeta i likova; vježbe smještanja predmeta u unutrašnjosti, na i izvan; igre u prostoru.

3. Točke kao presjeci crta (sjecišta)

Ključni pojmovi: sjecište crta, točka.

Obrazovna postignuća: uočavati i označiti točke kao sjecište crta i spajati točke zakrivljenim i ravnim crtama.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra: crtanje ravnih i zakrivljenih crta; igra: *Put od kuće do škole*.

NASTAVNA CJELINA: SKUPOVI, BROJEVI, RELACIJE I OPERACIJE

TEME

1. Primjeri skupova – označavanje

2. Članovi skupa, pridruživanje elemenata dvaju skupova, brojnost

Ključni pojmovi: skup i članovi skupa, pripadnost, nepripadnost.

Obrazovna postignuća: razumjeti značenje riječi skup, elementi skupa, pridruživanje elemenata skupa; osposobiti za promatranje skupova u neposrednoj okolini i upoznati postupak pridruživanja; zapažati i prepoznati skupove iste i različite brojnosti; usvojiti izraz „pripada“ i „ne pripada“ skupu, „element skupa“ i „nije element“ skupa.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre i vježbe: Jednaki predmeti (više predmeta), predmeti po boji, veličini; vježba: Koliko istih predmeta može stati u kutiju?; slaganje domina i kockica po broju točkica; vježba

ubacivanja predmeta u kućicu po broju zadanih točkica; igra pronalaženja parova (cipele, čarape, rukavice, naušnice).

3. Brojevi od 1 do 5

Ključni pojmovi: broj, brojenje.

Obrazovna postignuća: prepoznati, zapisivati i čitati brojeve 1, 2, 3, 4, 5; brojiti od 1 do 5 i od 5 do 1.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra: Slaganje predmeta na žici po zadanom broju; vježba nizanja zadanog broja kuglica ili perlica na konac.

4. Broj ispred i iza – predstavljanje na brojevnoj crti

Ključni pojmovi: Brojeva crta, broj, ispred, iza, između

Obrazovna postignuća: Odrediti mjesto broja na brojevnoj crti, broj ispred i iza.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježba nizanja zadanog broja kuglica ili perlica na konac, ili neka slična igra.

5. Redni brojevi od 1 do 5

6. Redni brojevi od 6 do 10

Ključni pojmovi: redni broj.

Obrazovna postignuća: otkriti, prepoznati, zapisivati i čitati redne brojeve od 1 do 10.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježba: Tko je prvi, drugi, treći, sedmi, osmi itd.; igra slaganja predmeta iz svakodnevnog života.

7. Broj nula (0)

Ključni pojmovi: broj nula (0)

Obrazovna postignuća: otkriti nulu kao brojnost praznog skupa.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre i rješavanje problema u kojima je nula (0) rezultat; igre uzimanja stvari iz košare dok ne ostane ništa.

8. Brojevi od 6 do 10

Ključni pojmovi: 6,7,8,9,10

Obrazovna postignuća: poznavanje brojeva od 0 do 10, ovladavanje brojevnim nizom do 10; zapisivati i čitati brojeve do 10; brojiti od 1 do 10 i od 10 do 1.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra dodavanja predmeta u košaru da ih bude npr. 7; stavljanje točnog broja u naznačene kućice; igre brojanja unazad i unaprijed; uspoređivanje skupova po brojnosti (ovdje ima više/ manje nego tamo), (ovdje ima jednako mnogo kao....).

DRUGI RAZRED

TEME

1. Tijela u prostoru (kugla, kocka, kvadar, valjak, stožac, piramida).

Ključni pojmovi: kugla, kocka, kvadar, valjak, stožac, piramida.

Obrazovna postignuća: prepoznati i imenovati kuglu, kocku, kvadar, valjak, stožac i piramidu među predmetima iz neposredne okoline, na modelima geometrijskih tijela i na ilustracijama, razlikovanje, imenovanje, crtanje (tijela), plohe, bridovi, vrhovi (uočiti na modelima geometrijska tijela).

Prijedlozi za metodičku obradu: primjena načela zornosti: modeli predmeta; zamjećivanje, doživljavanje i razlikovanje predmeta oblika kugle, valjka, kocke, stošca i piramide na temelju osjeta vida i dodira; didaktičke igre.

2. Ravne i zakrivljene plohe (razlikovanje)

Ključni pojmovi: ravna ploha, zakrivljena ploha.

Obrazovna postignuća: razlikovati ravne plohe od zakrivljenih ploha.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i manipuliranje predmetima u neposrednoj okolini; doživljavanje i razlikovanje ravnih i zakrivljenih ploha osjetilom vida i dodira.

3. Ravne i zakrivljene crte

Ključni pojmovi: ravna crta, izlomljena crta, zakrivljena crta, otvorena, zatvorena crta.

Obrazovna postignuća: razlikovati ravne, izlomljene, zakrivljene, otvorene i zatvorene crte, crtati navedene crte.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje nastajanja crte; trag predmeta koji se giba; u školskom dvorištu omogućiti učenicima da stvaraju crte štapom na zemljanoj površini, kredom na betonu, prstom po zamagljenom staklu, zatim olovkom ili bojom u crtančici.

4. Točka

Ključni pojmovi: sjecište crta, točka.

Obrazovna postignuća: spajanje točaka ravnom i zakrivljenom crtom, isticanje točke kružićem ili križićem, označavati (imenovati) točku velikim tiskanim slovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: omogućiti intuitivni doživljaj točke na predmetima neposredne stvarnosti (vrh igle, vrh zašiljene olovke...) pratiti nastajanje crte ili lika grupiranjem (zgušnjavanjem) točaka, pokazati točku kao sjecište crta.

5. Spajanje točaka crtama

Ključni pojmovi: točka, crta, spajanje točaka crtama.

Obrazovna postignuća: označavati točke, spajati ravnom i zakrivljenom crtom dvije točke.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz didaktičku igru omogućiti učenicima da dožive ravnu crtu kao najkraći put među dvjema točkama, a zakrivljenu crtu kao dužji put.

6. Dužina kao dio ravne crte (koju omeđuju dvije točke)

Ključni pojmovi: dužina, rubne/krajnje točke, ravna crta.

Obrazovna postignuća: pojmiti dužinu kao dio ravne crte ili ravnu crtu koju omeđuju dvije točke (rubne ili krajnje točke).

Prijedlozi za metodičku obradu: izravnati konopac, označiti vrpčama nekoliko točaka, a zatim identificirati te dijelove ravnog konopca kao dužine. Isto ponoviti na plakatu, ploči i u bilježnicama gdje će učenici sami na ravnoj crti označiti nekoliko točaka, a zatim prebrojavati koliko su dužina dobili.

7. Odnosi među predmetima

Ključni pojmovi: viši-niži, dulji-kraći, širi-uži, veći-manji, unutar-izvan, na.

Obrazovna postignuća: procijeniti odnose među predmetima te ih iskazati riječima.

Prijedlozi za metodičku obradu: usvojiti ključne pojmove vježbajući u prostoru sa konkretnim materijalom izgovarajući u kakvom se odnosu nalaze predmeti.

8. Pravci/smjerovi kretanja

Ključni pojmovi: gore-dolje, lijevo-desno, naprijed-unatrag.

Obrazovna postignuća: usvojiti pojmove smjerova kretanja, znati se kretati prostorom zadanim smjerom.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbati kretanje u prostoru izgovarajući smjer u kojem se učenici kreću; igra *Šišmiš* u kojoj se učenik zavezanih očiju kreće do zadanog mjesta onako kako ga navodi drugi učenik izgovarajući smjer kojim se treba kretati.

9. Položaji predmeta

Ključni pojmovi: pokraj, ispod, iznad, ispred, iza, između.

Obrazovna postignuća: prepoznati i imenovati položaj predmeta i bića u prostoru i na plohi (papir, ploča, zid...).

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbajući na predmetima u učionici, na školskom dvorištu ili s aplikacijama na ploči/panou, naučiti odrediti položaje predmeta.

10. Geometrijski likovi

Ključni pojmovi: geometrijski lik, krug, trokut, pravokutnik, kvadrat.

Obrazovna postignuća: prepoznati, imenova, razlikovati krug, kvadrat, trokut, pravokutnik-stranice i vrhovi.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje predmeta koji imaju oblik kruga, trokuta, pravokutnika, kvadrata; zamjećivanje tih likova na modelima geometrijskih tijela i prostoručno crtanje.

11. Brojevi 1 - 5

Ključni pojmovi: broj, brojenje.

Obrazovna postignuća: zapisivati, čitati, brojiti od 1 do 5 i od 5 do 1.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazivanje i objašnjavanje broja uz pomoć didaktičkoga materijala, nastajanje slijedećeg broja u nizu dodavanjem broja 1, označavanje jednakobrojnih skupina znamenkom, rastavljanje skupova na manje dijelove i ponovo udruživanje.

12. Uspoređivanje brojeva do 5

Ključni pojmovi: uspoređivanje brojeva.

Obrazovna postignuća: odrediti odnose među brojevima; zapisivati zadani odnos znamenkama i znakovima (znakovi $>$, $<$, $=$, prethodnik, sljedbenik).

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć didaktičkoga materijala i slikovnim predočavanjem objasniti odnose među brojevima od 1 do 5, zapisivati utvrđeni odnos znamenkama i znakovima $>$, $<$, $=$.

13. Dodavanje i oduzimanje broja 1

Ključni pojmovi: dodavanje broja 1, oduzimanje broja 1.

Obrazovna postignuća: usvojiti dodavanje i oduzimanje broja 1.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz zorne i konkretne materijale te grafički prikaz objasniti pribrajanje i oduzimanje broja 1.

14. Zbrajanje brojeva do 5

Ključni pojmovi: 1, 2, 3, 4, 5, zbrajanje, računska radnja.

Obrazovna postignuća: usvojiti dodavanje broja 1; zapisivati zbrajanje matematičkim znakovima; zbrajati brojeve od 1 do 5.

Prijedlozi za metodičku obradu: pričanje i predočavanje računskih priča stvarnim materijalom i simbolički, zapisivanje operacije matematičkim zapisom, čitanje zapisa, prevođenje matematičkog zapisa na stvarnu situaciju, dopunjavanje zbroja na temelju poznavanja strukture brojeva do 5, uočavanje zakona komutativnosti pri zbrajanju.

15. Oduzimanje brojeva do 5

Ključni pojmovi: 1, 2, 3, 4, 5, oduzimanje, računska radnja.

Obrazovna postignuća: usvojiti oduzimanje broja 1, zapisivati oduzimanje matematičkim znakovima brojeve od 1 do 5.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje oduzimanja kao određenog umanjivanja zadanog broja konkretnim materijalom, slikom i matematičkim zapisom, povezivanje matematičke operacije s doživljajima iz stvarnosti, primjena naziva minus ili manje, umanjjenik, umanjitelj, razlika.

16. Broj 0

Ključni pojmovi: broj 0.

Obrazovna postignuća: rješavati zadatke u kojima je 0 jedan od članova računске radnje ili rezultat.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć priča iz stvarnoga života i konkretnoga prikaza didaktičkim materijalom dovesti učenike do spoznaje da je broj 0 rezultat oduzimanja broja od samoga sebe.

17. Brojeva crta

Ključni pojmovi: brojeva crta.

Obrazovna postignuća: odrediti mjesto broja na brojevnoj crti, zbrajati i oduzimati na brojevnoj crti.

Prijedlozi za metodičku obradu: zorno prikazivanje niza brojeva na brojevnoj crti, prikazivanje zbrajanja i oduzimanja na brojevnoj crti.

18. Brojevi 6-10

Ključni pojmovi: 6, 7, 8, 9, 10.

Obrazovna postignuća: razumjeti nastajanje niza brojeva, zapisivati i čitati brojeve od 0 do 10, brojiti od 1 do 10 i od 10 do 1, zbrajati, oduzimati i uspoređivati brojeve do 10.

Prijedlozi za metodičku obradu: zorno objašnjavanje brojeva od 6 do 10 i njihova nastanka dodavanjem jednog elementa prethodno naučenom broju, brojenje unaprijed i unazad od zadanog broja, prikazivanje strukture broja, zapisivanje broja znamenkom.

19. Zamjena mjesta pribrojnika

Ključni pojmovi: pribrojnici, zbroj, zamjena mjesta pribrojnika.

Obrazovna postignuća: rabiti nazive pribrojnici i zbroj, primijeniti svojstvo zamjene mjesta pribrojnika.

Prijedlozi za metodičku obradu: objašnjavanje nastavnoga gradiva didaktičkim materijalom, grafički prikaz jednakosti brojeva; pravilno izgovaranje riječi i razumijevanje značenja.

20. Veza zbrajanja i oduzimanja

Ključni pojmovi: umanjjenik, umanjitelj, razlika, veza zbrajanja i oduzimanja.

Obrazovna postignuća: rabiti nazive umanjjenik, umanjitelj, razlika; primjenjivati vezu zbrajanja i oduzimanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti gradivo prikladnim didaktičkim materijalima, grafički prikazati jednakost brojeva; pravilno izgovarati riječi i razumjeti značenje ($4+2=6$, $6-2=4$, $6-4=2$).

21. Brojevi 11-20

Ključni pojmovi: brojevi od 11 do 20, znamenka, jedinica, desetica.

Obrazovna postignuća: zapisati dvoznamenkasti broj kao zbroj desetica i jedinica; zapisivati, čitati i brojiti do 20.

Prijedlozi za metodičku obradu: zorno prikazivanje nastanka svakog broja od 10 do 20, te njegova položaja na brojevnoj crti, objašnjavanje potrebe da se jedan broj zapisuje dvjema znamenkama.

22. Jednoznamenkasti i dvoznamenkasti brojevi

Ključni pojmovi: jednoznamenkasti brojevi, dvoznamenkasti brojevi.

Obrazovna postignuća: znati da se znamenkama 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, mogu zapisivati svi brojevi; uočiti mjesne vrijednosti znamenke u dvoznamenkastom broju.

Prijedlozi za metodičku obradu: objašnjavanje značenja naziva jednoznamenkasti broj, dvoznamenkasti broj (zorno i grafičkim prikazom).

23. Parni i neparni brojevi

Ključni pojmovi: parni broj, neparni broj.

Obrazovna postignuća: uočiti da je najmanji parni broj, broj 2 i da je svaki slijedeći veći za 2; uočiti da je najmanji neparni broj, broj 1 i da je svaki slijedeći veći za 2; brojiti redom do 20 parnim brojevima; brojiti redom do 19 neparnim brojevima.

Prijedlozi za metodičku obradu: zorno na brojevnoj crti prikazati različitim bojama parne i neparne brojeve, uočiti da se uzastopnim dodavanjem broja 2 počevši od 1 dobije niz neparnih brojeva, a da se niz parnih brojeva dobiva uzastopnim dodavanjem broja 2 počevši od 2.

24. Uspoređivanje brojeva do 20

Ključni pojmovi: uspoređivanje brojeva.

Obrazovna postignuća: odrediti odnose među brojevima; zapisati zadani odnos među brojevima do 20; usvojiti zapis i značenje znaka „nije jednako“.

Prijedlozi za metodičku obradu: zorno i na brojevnoj crti zamjećivati odnos među brojevima, prikazivati odnos matematičkim zapisom.

25. Redni brojevi do 20.

Ključni pojmovi: glavni broj, redni broj.

Obrazovna postignuća: razlikovati glavni i redni broj; zapisivati i čitati glavne i redne brojeve do 20.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvođenje pojma rednog broja na temelju zornog prikaza i poznavanja mjesta svakog broja u nizu, objasniti redni broj kao broj koji nam govori koje je što po redu.

26. Zbrajanje i oduzimanje brojeva do 20

Ključni pojmovi: zbrajanje i oduzimanje brojeva do 20.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom zbrajanja i oduzimanja brojeva do 20.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz zorni prikaz zbrajati desetice i jedinice, dvoznamenkasti i jednoznamenkasti broj, jednoznamenkaste brojeve čiji zbroj prelazi deseticu, oduzimati od dvoznamenkastoga broja jednoznamenkasti i dvoznamenkasti broj.

27. Združivanje pribrojnika

Ključni pojmovi: zagrada, združivanje, redosljed računskih radnji.

Obrazovna postignuća: usvojiti pravilo o redosljedu rješavanja računskih radnji u zadacima sa zagradama ( ); rješavati zadatke sa zagradama.

Prijedlozi za metodičku obradu: na primjeru skupova konkretnog didaktičkog materijala učenicima objasniti princip združivanja pribrojnika kao i zapis zadatka sa zagradama.

28. Zadaci riječima

Ključni pojmovi: zadatak zadan riječima.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom rješavanja zadataka zadanih riječima.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz dramatizaciju i stvarno prikazivanje matematičke priče rješavati matematičke zadatke riječima .

TREĆI RAZRED

TEME

1. Brojevi do 100

Ključni pojmovi: brojenje, brojevi do 100, stotica.

Obrazovna postignuća: čitati, pisati i brojiti do 100, pravilno izgovarati brojeve do 100, razumjeti strukturu brojeva do 100 kao zbroj desetica i jedinica, odrediti mjesto svakoga broja na brojevnoj crti.

Prijedlozi za metodičku obradu: metoda usmenoga izlaganja, razgovora, pokazivanja (prikazivanje strukture brojeva do 100 uz pomoć didaktičkih sredstava), suradnički rad; osmišljavajući matematičke priče ili kroz igru čitati i pisati brojeve do 100; pomoću didaktičkog materijala i raznim manipulativnim sredstvima poticati djecu da otkriju zakonitosti i shvate strukturu brojeva do 100.

2. Uspoređivanje brojeva do 100

Ključni pojmovi: brojevi do 100, uspoređivanje brojeva, odnosi: veći, manji, jednaki.

Obrazovna postignuća: usporediti i matematičkim zapisom izraziti odnos među brojevima do 100.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz primjerenu didaktičku podršku (jedinične kocke, kartice, grafički prikaz) postupno proširivati skup brojeva; u školskom dvorištu ili hodniku uz pomoć napetog konopca nacrtati brojevni pravac (krećući se po brojevnom pravcu naprijed i nazad djeca će lakše shvatiti poredak brojeva i usporediti ih).

3. Redni brojevi do 100

Ključni pojmovi: redni brojevi, glavni brojevi.

Obrazovna postignuća: razlikovati redne od glavnih brojeva; rednim brojem odrediti mjesto u nizu; znati pravilno pisati i čitati redne brojeve do 100.

Prijedlozi za metodičku obradu: pojam rednog broja povezati s životnim situacijama i integrirati sadržaje drugih nastavnih predmeta (didaktički oblikovanom igrom uspostaviti i osvijestiti vezu između rednog i glavnog broja na primjerima iz učenikovog okruženja).

4. Rimske brojke do dvanaest

Ključni pojmovi: rimske brojke do 20.

Obrazovna postignuća: uočiti i prepoznati rimske brojke te čitati i zapisivati rimske brojeve do 20.

Prijedlozi za metodičku obradu: na starim dokumentima, spomenicima opažati rimske brojke; objasniti način pisanja rimskih brojeva do 20; vježbanje prepoznavanja i pisanja koristeći kartice s rimskim brojevima do 20; povezati učenje rimskih brojeva s temama iz vjeronauka (npr. X Božjih zapovijedi), hrvatskoga jezika i likovne kulture.

5. Zbrajanje i oduzimanje desetica

Ključni pojmovi: zbrajanje desetica, oduzimanje desetica, zbrajanja i oduzimanja.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom zbrajanja i oduzimanja desetice do 100.

Prijedlozi za metodičku obradu: djeca prvo zbrajanje i oduzimanje neka prikažu konkretnim materijalom, zatim govorom objasne način rješavanja i zatim zapišu na ploči i u bilježnici; metoda razgovora, usmenoga izlaganja, pokazivanja i praktičnoga rada, suradnički rad, individualni pristup.

6. Zbrajanje dvoznamenkastoga i jednoznamenkastoga broja

Ključni pojmovi: zbrajanje, dvoznamenkasti broj, jednoznamenkasti broj.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom zbrajanja dvoznamenkastog i jednoznamenkastog broja.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivati postupka didaktičkim materijalom, zatim govorom objasniti načine rješavanja i zapisivati na ploči i u bilježnici matematičkim izrazom (potrebu znanja postupka osvijestiti na situacijama iz stvarnoga života).

7. Oduzimanje jednoznamenkastoga broja od dvoznamenkastoga

Ključni pojmovi: oduzimanje, oduzimanje jednoznamenkastoga broja od dvoznamenkastoga.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom zbrajanja dvoznamenkastog i jednoznamenkastog broja.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje matematičke operacije stvarnim materijalom i simbolički, povezivanje sa stvarnim životom.

8. Zbrajanje i oduzimanje dvoznamenkastih brojeva do 100

Ključni pojmovi: zbrajanje, oduzimanje, zbrajanje i oduzimanje dvoznamenkastih brojeva do 100.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom zbrajanja i oduzimanja dvoznamenkastih brojeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazivanje operacije didaktičkim materijalom; povezivanje matematičke operacije sa situacijama u svakodnevnom životu; prikazivanje matematičkim zapisom.

9. Zbrajanje i oduzimanje triju i više brojeva

Ključni pojmovi: zbrajanje, oduzimanje, zagrada.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom rješavanja zadatka uz uporabu zagrada i bez uporabe zagrada.

Prijedlozi za metodičku obradu: postupak računanja sa zagradama objasniti pomoću didaktičkoga materijala (rješavajući zadatke potaknuti djecu da uoče da zgrade određuju i označavaju redoslijed računskih radnji).

10. Jedinice za novac

Ključni pojmovi: jedinice za novac.

Obrazovna postignuća: upoznati jedinice za novac u BiH i Republici Hrvatskoj; osposobiti se za služenje novcem.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnih novčanica upoznati novac u BiH i hrvatski novac; računati s novčanim jedinicama povezujući matematičke sadržaje sa stvarnim životom; u igri trgovine i uređenja izloga s istaknutom cijenom naučiti baratati novcem i uspoređivati novčane iznose, te stvarati vlastiti potrošački stav svakog učenika.

11. Dužina kao spojnica dviju različitih točaka

Ključni pojmovi: točka, dužina.

Obrazovna postignuća: upoznati jedinice za bosansko-hercegovački i hrvatski novac; osposobiti se za služenje novce.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć didaktičkih sredstava (užeta, vrpce) omogućiti učenicima intuitivni doživljaj dužine kao najkraće spojnice dviju točaka, crtanje i označavanje dužina; radi lakšeg pamćenja djeci se mogu zadati razne zagonetke čije je rješenje riječ dužina ili točka i tako uspostaviti suodnos s nastavom hrvatskog jezika.

12. Stranice kvadrata, pravokutnika i trokuta

Ključni pojmovi: stranica kvadrata, stranica pravokutnika, stranica trokuta

Obrazovna postignuća: označiti stranice kvadrata, pravokutnika i trokuta kao dužine.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom usmenoga izlaganja i pokazivanja omogućiti učenicima da uoče kako su stranice trokuta, pravokutnika i kvadrata – dužine, individualni pristup; radi lakšeg pamćenja svojstva kvadrata, pravokutnika i trokuta mogu se prikazati u zagonetkama, djeca zajedno s učiteljem mogu smisliti razne zagonetke i tako povezati sadržaje s nastavom hrvatskog jezika.

13. Množenje brojeva

Ključni pojmovi: zbrajanje, pribrojnik, množenje, umnožak, faktor.

Obrazovna postignuća: razumjeti množenje kao zbrajanje jednakih pribrojnika; pisati množenje matematičkim zapisom.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć didaktičkoga materijala, na primjerima iz dječjeg okruženja djeci osvijestiti množenje kao zbrajanje jednakih pribrojnika. Nakon toga uputiti djecu na zapis množenja, znak za množenje i nazive brojeva pri množenju.

14. Zamjena mjesta faktorima

Ključni pojmovi: množenje, faktor, zamjena mjesta faktorima.

Obrazovna postignuća: razumjeti i primijeniti svojstvo komutativnosti množenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć didaktičkoga materijala prikazati množenje i djelovanje zakona komutativnosti pri množenju - suradnički rad i individualni pristup; kroz igru poticati djecu da otkriju komutativnost kod množenja (svaki učenik neka samostalno smisli vlastite zadatke sa zamjenom mjesta faktora koje će zadati drugom učeniku).

15. Množenje brojem 2

Ključni pojmovi: množenje, množenje brojem 2.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja brojem 2.

Prijedlozi za metodičku obradu: metoda demonstracije i usmenoga izlaganja; metoda razgovora i rad s udžbenikom; individualni pristup; obradu množenja broje 2 možemo započeti otkrivanjem zadataka s množenjem u dječjem okruženju (par cipela, rukavica, i sl.), zatim zapisati račune u obliku zbrajanja i množenja (u veliku demonstracijsku tablicu upisati dobivene umnoške); u razgovoru s učenicima početi usvajati tablicu množenja brojem 2.

16. Množenje brojem 5

Ključni pojmovi: množenje, množenje brojem 5.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja brojem 5.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje množenja brojem 5 uz pomoć stvarnoga materijala i slikovnoga prikaza; povezivanje operacije sa situacijama u životnoj stvarnosti osmišljavanjem vlastitih Zadataka.

17. Dijeljenje brojeva

Ključni pojmovi: dijeljenje, veza množenja i dijeljenja.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja brojem.

Prijedlozi za metodičku obradu: konkretnim dijeljenjem količine na jednake dijelove učenicima osvijestiti ovu računsku operaciju; stvarnim materijalom i slikom prikazati i objasniti vezu množenja i dijeljenja; verbalizirati situaciju i bilježiti zadatke brojevima.

18. Dijeljenje brojem 2

Ključni pojmovi: dijeljenje brojem 2.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom dijeljenja brojem 2.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnoga materijala i slikom prikazati i objasniti dijeljenje brojem 2; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke - individualni pristup.

19. Dijeljenje brojem 5

Ključni pojmovi: dijeljenje brojem 5.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom dijeljenja brojem 5.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnoga materijala i slikom prikazati i objasniti dijeljenje brojem 5; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke - individualni pristup.

20. Dijeljenje brojem 3

Ključni pojmovi: dijeljenje brojem 3.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja i dijeljenja brojem 3.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati množenje i dijeljenje brojem 3 stvarnim materijalom i slikom; povezati operaciju sa situacijama u životnoj stvarnosti - individualni pristup.

21. Množenje i dijeljenje brojem 4

Ključni pojmovi: množenje i dijeljenje brojem 4.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja i dijeljenja brojem 4.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati množenje i dijeljenje brojem 4 stvarni materijalom i slikom; povezati operaciju sa situacijama u životnoj stvarnosti - individualni pristup.

22. Množenje brojevima 1 i 0

Ključni pojmovi: množenje brojevima 1 i 0.

Obrazovna postignuća: razumjeti da je umnožak zadanog broja brojem 1 jednak zadanom broju; razumjeti da je umnožak bilo kojega broja brojem 0 jednak 0.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati množenje brojeva 1 i 0 stvarnim materijalom i slikom; povezati operaciju sa situacijama u životnoj stvarnosti.

23. Brojevi 1 i 0 u dijeljenju

Ključni pojmovi: brojevi 1 i 0 u dijeljenju.

Obrazovna postignuća: razumjeti da je rezultat dijeljenja bilo kojeg broja brojem 1 jednak tom broju; razumjeti da 0 podijeljena brojem različitim od 0 daje količnik 0 i da se 0 ne dijeli.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnoga materijala i slikom prikazati i objasniti dijeljenje brojevima 1 i 0; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke.

24. Množenje i dijeljenje brojem 10

Ključni pojmovi: množenje i dijeljenje brojem 10.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja i dijeljenja brojem 1.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnoga materijala i slikom prikazati i objasniti množenje i dijeljenje brojem 10; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke - individualni pristup.

25. Množenje i dijeljenje brojem 6

Ključni pojmovi: množenje i dijeljenje brojem 6.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja i dijeljenja brojem 6.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnoga materijala i slikom prikazati i objasniti množenje i dijeljenje brojem 6; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke.

26. Množenje i dijeljenje brojem 7

Ključni pojmovi: množenje i dijeljenje brojem 7.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja i dijeljenja brojem 7.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnog materijala i slikom prikazati i objasniti množenje i dijeljenje brojem 7; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke

27. Množenje i dijeljenje brojem 8

Ključni pojmovi: množenje i dijeljenje brojem 8.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja i dijeljenja brojem 8.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć didaktičkog materijala i slikom prikazati i objasniti množenje i dijeljenje brojem 8; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke.

28. Množenje i dijeljenje brojem 9

Ključni pojmovi: množenje i dijeljenje brojem 9.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja i dijeljenja brojem 9.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnoga materijala i slikom prikazati i objasniti množenje i dijeljenje brojem 9; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke.

29. Tablica množenja

Ključni pojmovi: množenje, tablica množenja.

Obrazovna postignuća: ovladati tablicom množenja u skupu brojeva do 100.

Prijedlozi za metodičku obradu: metoda razgovora, metoda demonstracije, suradnički rad.

30. Parni i neparni brojevi

Ključni pojmovi: parni brojevi i neparni brojevi.

Obrazovna postignuća: razlikovati parne i neparne brojeve.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnoga materijala i slikom prikazati i objasniti dijeljenje s ostatkom; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke - individualni pristup.

31. Izvođenje više računskih radnji

Ključni pojmovi: redosljed izvođenja računskih radnji.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom računanja s više računskih radnji uz uporabu zagrada i bez uporabe zagrada.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz pomoć stvarnoga materijala i slikom prikazati i objasniti redosljed izvođenja računskih operacija te izvođenje više računskih radnji uz uporabu zagrada i bez njih; povezati sadržaj s učeničkim iskustvom, rješavati zadatke (nastojati da manipulirajući materijalom učenik osvijesti krizna mjesta i spriječi moguće pogreške).

ČETVRTI RAZRED

TEME

1. Brojevi do 1000

Ključni pojmovi: brojevi do 1000, tisućica, četveroznamenkasti broj.

Obrazovna postignuća: pisati i brojiti do 1000.

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću didaktičkog materijala (kartončići S; D; J) i temeljem predznanja o brojeva do 100 razumjeti nastajanje niza brojeva do 1000; u tablici mjesnih vrijednosti prikazati dekadski sustav brojeva do 1 000

2. Slovo kao znak za broj

Ključni pojmovi: slovo kao znak za broj.

Obrazovna postignuća: razumjeti uporabu slova kao znaka za broj.

Prijedlozi za metodičku obradu: na motivacijskim primjerima iz svakodnevnih situacija (zadaci zadani riječima) ukazati na potrebu uvođenja slova kao znaka za broj; didaktičkim materijalom (kartončići- na jednoj strani slovo, na drugoj broj) pokazati rješavanje zadataka u kojima se umjesto broja nalazi slovo.

3. Uspoređivanje brojeva do 1000

Gljučni pojmovi: uspoređivanje brojeva.

Obrazovna postignuća: uspoređivati i matematičkim zapisom izraziti odnos među brojevima do 1000.

Prijedlozi za metodičku obradu: postupno, na motivacijskim primjerima, prepoznati veći, odnosno manji troznamenkasti broj s obzirom na brojevnu vrijednost znamenke S, D, J.

4. Rimske brojke do 100

Gljučni pojmovi: rimske brojke (desetice do 100).

Obrazovna postignuća: prepoznati rimske brojke (desetice) te čitati i pisati rimske brojeve (desetice) do 100.

Prijedlozi za metodičku obradu: na raznim povijesnim dokumentima i spomenicima opažati rimske brojke do 100; objasniti način pisanja rimskih brojeva do 100 i vježbati njihovo prepoznavanje i pisanje na temelju kartica s rimskim brojkama; izrada sata i kalendara s rimskim brojkama i tablice do 100 s rimskim brojevima; povezati učenje rimskih brojeva s temama iz vjeronauka, hrvatskoga jezika, prirode i društva i likovne kulture.

5. Pisanje dvoznamenkastih i troznamenkastih brojeva

Gljučni pojmovi: dvoznamenkasti broj, troznamenkasti broj.

Obrazovna postignuća: pisati dvoznamenkaste i troznamenkaste brojeve u obliku:

$$73 = 7 \cdot 10 + 3, 205 = 2 \cdot 100 + 0 \cdot 10 + 5.$$

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću konkretnog materijala (kartončić- S, D, J ukazati na sastav broja (broj desetica i jedinica); polazeći od poznatog ($73=70+3$) pisati broj 73 u obliku $73=7 \cdot 10+3$; temeljem razumijevanja zapisa dvoznamenkastog broja proširiti spoznaju o načinu zapisivanja troznamenkastog broja: ($205 = 2 \cdot 100 + 0 \cdot 10 + 5 \cdot 1$).

6. Zbrajanje i oduzimanje višekratnika broja 100

Gljučni pojmovi: višekratnik broja 100.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom zbrajanja i oduzimanja višekratnika broja 100.

Prijedlozi za metodičku obradu: na različitim primjerima objasniti sadržaj pojma višekratnika, (osobito višekratnike broja 10 i 100); zbrajanje i oduzimanje višekratnika zapisivati na različite načine ($300+200=500$; $3S+2S=5S$; $500-200=300$; $5S-2S=3S$).

7. Zbrajanje i oduzimanje troznamenkastoga broja i jednoznamenkastoga broja.

Gljučni pojmovi: zbrajanje, oduzimanje, jednoznamenkasti broj, troznamenkasti broj.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom zbrajanja troznamenkastog i jednoznamenkastoga broja, ovladati postupkom oduzimanja jednoznamenkastoga broja od troznamenkastoga broja.

Prijedlozi za metodičku obradu: služeći se predznanjem o zbrajanju i oduzimanju dvoznamenkastih i jednoznamenkastih brojeva postupno se uvodi u zbrajanje i oduzimanje troznamenkastih i jednoznamenkastih brojeva unutar desetice; objašnjavanje načina rješavanja zahtjevnijih primjera zbrajanja i oduzimanja ($328+6=$, $432-8=$); dopustiti učenicima postupne radnje uz pomoć didaktičkog materijala te rastavljanje drugog člana računске radnje...

8. Pisano zbrajanje i oduzimanje brojeva do 100

Gljučni pojmovi: pisano zbrajanje i oduzimanje.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom pisanoga zbrajanja i oduzimanja dvoznamenkastih brojeva do 100.

Prijedlozi za metodičku obradu: postupno uvoditi u pisano zbrajanje i oduzimanje rastavljajući brojeve koje zbrajamo ili oduzimamo na zbroj višekratnika dekadskih jedinica, zatim u tablici mjesnih vrijednosti i bez tablica pazeći na pravilno potpisivanje znamenaka; uvažavati princip postupnosti (od lakših prema težim primjerima).

9. Pisano zbrajanje i oduzimanje brojeva do 1000

Gljučni pojmovi: pisano zbrajanje i oduzimanje.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom pisanoga zbrajanja i oduzimanja brojeva do 1000.

Prijedlozi za metodičku obradu: postupno uvoditi u pisano zbrajanje i oduzimanje rastavljajući brojeve koje zbrajamo ili oduzimamo na zbroj višekratnika dekadskih jedinica, zatim u tablici mjesnih vrijednosti i bez tablica pazeći na pravilno potpisivanje znamenaka; uvažavati princip postupnosti (od lakših prema težim primjerima).

10. Ravnina, likovi u ravnini

Ključni pojmovi: ravnina, likovi u ravnini.

Obrazovna postignuća: shvaćati ravninu kao neograničenu ravnu plohu i likove kao dijelove ravnine.

Prijedlozi za metodičku obradu: na geometrijskim tijelima uočiti i imenovati ravne i zakrivljene plohe; promatrati veće ravne plohe (klupa, ploča, zid, igralište...); zamišljati neograničeno uvećavanje ravne plohe; oblikovati pojam ravnine kao ravne neograničene plohe; grafički prikazati uvećavanje geometrijskih likova na ravnini (ploči); uočiti geometrijski lik kao dio ravnine.

11. Pravac, polupravac i dužina kao dijelovi pravca

Ključni pojmovi: pravac, polupravac, dužina.

Obrazovna postignuća: nacrtati i označiti pravac i polupravac; nacrtati dužinu kao dio pravca i istaknuti njezine krajnje točke.

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću napete vrpce (nit vune) pokazati produljivanje dužine preko krajnjih točaka; grafičkim prikazom na ploči nacrtanu dužinu produljiti na obje strane preko krajnjih točaka; brisanjem krajnjih točaka i produljivanjem na obje strane poticati učenike na zamišljanje pravca kao ravne neograničene crte; isticanjem točke na pravcu, uočiti dva dijela pravca koje nazivamo polupravcima.

12. Mjerenje dužine

Ključni pojmovi: jedinična dužina, mjerenje dužine.

Obrazovna postignuća: upoznati jedinice za mjerenje dužine; izmjeriti zadanu dužinu jediničnom dužinom; prenositi zadane dužine; crtati dužine zadane duljine; preračunavati mjerne jedinice za duljinu.

Prijedlozi za metodičku obradu: zorno prikazati mjerenje kao uspoređivanje dužine koja se mjeri s dužinom kojom se mjeri; mjeri se tako da se izabere 1 veličina (jedinična dužina) koja se uspoređuje s dužinom koja se mjeri; rezultat mjerenja je mjerni broj koji pokazuje koliko se puta jedinična dužina nalazi u dužini koju mjerimo.

13. Množenje zbroja brojem

Ključni pojmovi: množenje zbroja.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja zbroja brojem.

Prijedlozi za metodičku obradu: pojasniti značenje riječi zbroj (zbroj je broj koji se dobije zbrajanjem ali i zapis $(8+2)$ zovemo zbrojem); služeći se predznanjem tablice množenja i dijeljenja, na konkretnim primjerima i grafičkim prikazom objasniti da se zbroj može pomnožiti nekim brojem tako da svaki pribrojnik pomnožimo tim brojem, a dobivene umnoške zbrojimo.

14. Množenje i dijeljenje brojeva s 10 i 100

Ključni pojmovi: množenje brojem 10 i 100, množenje i dijeljenje višekratnika.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja dvoznamenkastoga broja brojem 10 i brojem 100; ovladati postupkom dijeljenja višekratnika broja 10 brojem 10 i višekratnika broja 100 brojem 100.

Prijedlozi za metodičku obradu: na nizu primjera iz svakodnevnih situacija (zadaci riječima) spoznati, pomoću predznanja o množenju zbroja brojem, da brojeve množimo s 10 tako da mu zdesna pripišemo 1 nulu, a sa 100 tako da mu zdesna pripišemo 2 nule; koristeći se tim predznanjem objašnjava se da višekratnike broja 10 i 100 dijelimo sa 10 i sa 100 tako da mu zdesna izostavimo 1, odnosno 2 nule.

15. Množenje dvoznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem

Ključni pojmovi: množenje, višekratnik broja 10, jednoznamenkasti broj, dvoznamenkasti broj.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom množenja višekratnika broja 10 jednoznamenkastim brojem; ovladati postupkom množenja dvoznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem; primjenjivati svojstvo distributivnosti množenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: koristeći predznanje o množenju zbroja brojem, tablice množenja i množenje višekratnika brojem 10 rješavati zadatke obrazlažući postupak: dvoznamenkasti se faktor rastavlja na zbroj D i J, svaki se pribrojnik množi jednoznamenkastim brojem, a dobiveni se umnošci zbroje.

16. Pisano množenje dvoznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem

Ključni pojmovi: pisano množenje.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom pisanoga množenja dvoznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem.

Prijedlozi za metodičku obradu: objašnjavanje pisanoga množenja započeti usmenim množenjem dvoznamenkastog i jednoznamenkastog broja; postupak pisanoga množenja pokazati na tri načina (od lakših ka

težim primjerima): a) dvoznamenkasti se broj rastavlja na zbroj višekratnika dekadskih jedinica i množi jednoznamenkastim brojem- b) množenje u tablici mjesnih vrijednosti- c) množenje izvan tablice.

17. Dijeljenje zbroja brojem

Ključni pojmovi: dijeljenje zbroja brojem.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom dijeljenja zbroja brojem.

Prijedlozi za metodičku obradu: služeći se predznanjem tablice dijeljenja te množenja zbroja brojem objasniti da se svaki pribrojnik podijeli zadanim brojem, a zatim se količnici zbroje.

18. Dijeljenje dvoznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem

Ključni pojmovi: dijeljenje, jednoznamenkasti broj, dvoznamenkasti broj, ostatak dijeljenja.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom dijeljenja dvoznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem, bez ostatka i s ostatkom.

Prijedlozi za metodičku obradu: objašnjavanje započeti rastavljanjem dvoznamenkastih brojeva na zbroj dvaju brojeva tako da jedan pribrojnik bude višekratnik broja 10; pomoću znanja o dijeljenju zbroja brojem rješavati dijeljenje dvoznamenkastih brojeva bez ostatka, a zatim s ostatkom; uputiti učenike da ostatak mora biti manji od djelitelja.

19. Pisano dijeljenje dvoznamenkastoga i troznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem

Ključni pojmovi: pisano dijeljenje, jednoznamenkasti broj, dvoznamenkasti broj, troznamenkasti broj.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom pisanoga dijeljenja dvoznamenkastog i troznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem, s ostatkom i bez ostatka.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisano dijeljenje objašnjava se postupno – od jednostavnijih primjera ka složenijima ($68 : 2 =$, $75 : 5 =$, $26 : 2 =$, $139 : 3 =$, $356 : 4 =$, $539 : 8 =$) na tri načina: djeljenik se rastavlja na zbroj višekratnika dekadskih jedinica, dijeljenje započinje od znamenke najveće dekadске vrijednosti; dijeliti u tablici mjesnih vrijednosti; dijeliti izvan tablice.

20. Redoslijed računskih radnji, zgrade

Ključni pojmovi: redoslijed računskih radnji, zgrade, zbrajanje i oduzimanje, množenje i dijeljenje.

Obrazovna postignuća: usvajanje redoslijeda računskih radnji s obzirom na stupanj računske radnje, usvajanje redoslijeda računskih radnji s obzirom na zgrade.

21. Rješavanje zadataka sastavljanjem izraza

Ključni pojmovi: zadaci zadani riječima, tekstualni zadaci.

Obrazovna postignuća: samostalno, točno, precizno usmeno i pisano sastavljati brojevine izraze i rješavati zadatke zadane riječima

22. Pravci koji se sijeku i usporedni pravci

Ključni pojmovi: pravci koji se sijeku, sjecište, usporedni pravci.

Obrazovna postignuća: crtati pravce koji se sijeku i odrediti im sjecište; crtati usporedne pravce.

Prijedlozi za metodičku obradu: temeljem predznanja o pravcu, polupravcu i dužini, promatrajući crtež dvaju ukrštenih pravaca a i b spoznati da oni pripadaju istoj ravnini te da imaju samo 1 zajedničku točku u kojoj se sijeku – sjecište; promatranjem crteža usporednih pravaca a i b spoznati da oni pripadaju istoj ravnini te da se međusobno ne sijeku jer nemaju zajedničku točku; pokazati crtanje pravaca (učitelj/ica crta na ploči, a učenici u bilježnici).

23. Okomiti pravci

Ključni pojmovi: okomiti pravci.

Obrazovna postignuća: prepoznati okomite pravce; crtati okomite pravce.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočiti okomite pravce na predmetima u učionici; pokazati okomite pravce kao poseban oblik ukrštenih pravaca pomoću dvostrukog savijanja papira; pokazati crtanje pravaca (učitelj/ica crta na ploči, a učenici u bilježnici).

24. Krug, kružnica

Ključni pojmovi: krug, kružnica, središte, polumjer i promjer.

Obrazovna postignuća: crtati kružnicu šestarom; prenositi dužinu; razlikovati krug i kružnicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: na predmetima oblika valjka uočiti da je ravna ploha omeđena zakrivljenom crtom i da ona omeđuje krug; crtanjem kružnice pomoću šestara spoznati da je krug dio ravnine omeđen kružnicom; demonstrirati crtanje kružnice sa zadanim središtem, polumjerom i promjerom.

25. Mjerenje obujma tekućine

Ključni pojmovi: obujam tekućine; mjerenje obujma tekućine; mjerne jedinice za obujam tekućine.

Obrazovna postignuća: upoznati jedinice za mjerenje obujma tekućine (litra, decilitar) i preračunavati ih.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstrirati mjerenje volumena uspoređujući jedan volumen s drugim (1l i 1 dl); mjerenjem doznati mjerni broj koji pokazuje koliko puta se manji volumen nalazi u većem; upoznati mjerne jedinice za mjerenje volumena 1l i 1dl.

26. Mjerenje mase

Ključni pojmovi: mjerenje mase, mjerne jedinice za masu.

Obrazovna postignuća: upoznati jedinice za mjerenje mase (gram, dekagram, kilogram) i zapisivati ih; preračunavati jedinice za mjerenje mase.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz primjerenu didaktičku podršku uvoditi učenike u poznavanje mjera za masu; povezivanjem sa svakodnevnim situacijama rješavati zadatke.

PETI RAZRED

TEME

1. Brojevi do milijun

Ključni pojmovi: brojevi do milijun, višeznamenasti brojevi.

Obrazovna postignuća: čitati, pisati i brojiti do milijun.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje i pisanje šestoznamenastih brojeva kroz suradnički pristup, grupni rad i rad u paru metodom razgovora i demonstracije.

2. Dekadske jedinice i mjesna vrijednost znamenke

Ključni pojmovi: dekadске jedinice, mjesna vrijednost znamenaka.

Obrazovna postignuća: razumjeti i odrediti mjesnu vrijednost znamenaka u brojevima do milijun.

Prijedlozi za metodičku obradu: nadograđivati tablicu mjesnih vrijednosti metodom razgovora, demonstracije i radom u skupinama ili u paru.

3. Uspoređivanje brojeva do milijun

Ključni pojmovi: uspoređivanje brojeva.

Obrazovna postignuća: uspoređivati brojeve do milijun.

Prijedlozi za metodičku obradu: zadaci riječima, rad s udžbenikom, suradničko učenje, istraživačka Metoda.

4. Pisano zbrajanje i oduzimanje u skupu brojeva do milijun

Ključni pojmovi: pisano zbrajanje, pisano oduzimanje.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom pisanoga zbrajanja i oduzimanja brojeva do milijun.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom čitanja, pisanja i demonstracije razviti tehniku pisanoga zbrajanja do milijun uz individualni oblik rada ili rada u paru.

5. Zapisivanje brojeva u obliku zbroja višestrukih dekadskih jedinica i u obliku umnoška jednoznamenastih brojeva i dekadskih jedinica

Ključni pojmovi: dekadске jedinice.

Obrazovna postignuća: zapisivati brojeve u obliku zbroja višestrukih dekadskih jedinica i u obliku umnoška jednoznamenastih brojeva i dekadskih jedinica

6. Brojevni polupravac

Ključni pojmovi: brojevni polupravac.

Obrazovna postignuća: usvojiti prikazivanje brojeva na brojevnom polupravcu

7. Prethodnik i sljedbenik prirodnih brojeva do milijun

Ključni pojmovi: prethodnik, sljedbenik.

Obrazovna postignuća: znati odrediti prethodnika i sljedbenika prirodnih brojeva do milijun.

8. Rimske brojke do 1000

Ključni pojmovi: rimske brojke (stotice do 1000).

Obrazovna postignuća: prepoznati rimske brojke te čitati i zapisivati rimske brojeve, po stoticama, do 1000.

Prijedlozi za metodičku obradu: na raznim povijesnim dokumentima i spomenicima opažati rimske brojke do 1000; objasniti način pisanja rimskih brojeva do 1000 (osobito stotice) i vježbati njihovo prepoznavanje i pisanje na temelju kartica s rimskim brojevima; slikovne aplikacije o povijesnim ličnostima ili događajima; izrada sata, kalendara i lente vremena s rimskim brojevima do 1000 (naglasak na stotice); povezati učenje rimskih brojeva s temama iz vjeronauka, hrvatskoga jezika, prirode i društva i likovne kulture.

9. Kut

Ključni pojmovi: kut, vrh kuta, krakovi kuta.

Obrazovna postignuća: shvaćati kut kao dio ravnine omeđen polupravcima; crtati, imenovati i označavati vrh i krakove kuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i usvajanje kuta demonstracijom, razgovorom i crtanjem; rad u parovima - promatrati kut iz neposredne okoline; igre.

10. Pravi kut

Ključni pojmovi: pravi kut.

Obrazovna postignuća: crtati i označavati pravi kut.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje zidnih slika, crtanje i pravilno označavanje pravoga kuta uz demonstraciju i razgovor.

11. Šiljasti i tupi kutovi

Ključni pojmovi: šiljasti i tupi kut.

Obrazovna postignuća: crtati šiljasti i tupi kut; razlikovati pravi, šiljasti i tupi kut.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje zidnih slika, crtanje šiljastoga i tupoga kuta - individualno uz demonstraciju i razgovor.

12. Pisano množenje višeznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem

Ključni pojmovi: pisano množenje.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom pisanoga množenja višeznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočavanje postupka pri pisanom množenju kroz demonstraciju i rad u skupinama.

13. Pisano množenje višeznamenkastoga broja dvoznamenkastim brojem

Ključni pojmovi: pisano množenje.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom pisanoga množenja višeznamenkastoga broja dvoznamenkastim brojem udesno.

Prijedlozi za metodičku obradu: tablica mjesnih vrijednosti, zadaci riječima, metoda demonstracije, razgovora, rad u skupinama.

14. Trokut

Ključni pojmovi: trokut, vrhovi, stranice i kutovi trokuta.

Obrazovna postignuća: crtati trokut; istaknuti i označiti vrhove, stranice i kutove trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: crtanje i označavanje trokuta uz suradničko učenje i praktičan rad metodom demonstracije.

15. Vrste trokuta s obzirom na stranice

Ključni pojmovi: raznostraničan, jednakokračan i jednakostraničan trokut.

Obrazovna postignuća: uspoređivati duljine stranica trokuta; razlikovati, crtati i imenovati trokute s obzirom na duljinu stranica.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i usvajanje oblika trokuta na modelima i slikama uz demonstraciju, individualno i suradničko učenje.

16. Pravokutni trokut

Ključni pojmovi: pravi kut, pravokutni trokut.

Obrazovna postignuća: prepoznati, imenovati, crtati i pravilno označiti pravokutni trokut.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje predmeta neposredne okoline, vizualno i taktilno.

17. Opseg trokuta

Ključni pojmovi: opseg trokuta.

Obrazovna postignuća: razumjeti opseg trokuta kao zbroj duljina njegovih stranica; izračunati opseg trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: izračunavanje opsega trokuta primjenom formula, mjerenje duljina stranica trokuta metodom demonstracije i objašnjavanja.

18. Pravokutnik i kvadrat

Ključni pojmovi: pravokutnik, kvadrat, stranice, vrhovi i kutovi pravokutnika i kvadrata.

Obrazovna postignuća: prepoznati, razlikovati i crtati pravokutnik i kvadrat; označivati stranice, vrhove i kutove pravokutnika i kvadrata.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje pravokutnika, kvadrata i njihovih oznaka uz demonstraciju i razgovor, te individualni rad.

19. Opseg pravokutnika i kvadrata

Ključni pojmovi: opseg pravokutnika i kvadrata.

Obrazovna postignuća: razumjeti i izračunati opseg pravokutnika i kvadrata.

Prijedlozi za metodičku obradu: zorno demonstriranje i izračunavanje opsega pravokutnika i kvadrata, te mjerenje duljina stranica likova u dječjem okruženju; poticati učenike da prije mjerenja zadane dužine procijene njenu duljinu.

20. Mjerenje površina

Ključni pojmovi: jedinični kvadrat, kvadratna mreža, površina.

Obrazovna postignuća: mjeriti površinu prekrivanjem jediničnim kvadratima; služiti se kvadratnom mrežom u određivanju površine.

Prijedlozi za metodičku obradu: 0

21. Površina pravokutnika i kvadrata

Ključni pojmovi: površina kvadrata i pravokutnika, mjerne jedinice za mjerenje površine.

Obrazovna postignuća: računati površinu kvadrata i pravokutnika; znati mjere za površinu (kvadratni centimetar, kvadratni decimetar, kvadratni metar).

Prijedlozi za metodičku obradu: zorni prikaz slika s pravokutnom i kvadratnom mrežom uz demonstraciju i skupni rad s učenicima; razvijati logičko mišljenje (rješavanjem zadataka gdje se primjenjuju matematička pravila).

22. Pisano dijeljenje višeznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem

Ključni pojmovi: pisano dijeljenje višeznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom pisanoga dijeljenja višeznamenkastoga broja jednoznamenkastim brojem; rabiti vezu množenja i dijeljenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: suradnički rad na konkretnim zadacima primjereni učenicima metodom demonstracije i razgovora.

23. Pisano dijeljenje višeznamenkastoga broja dvoznamenkastim brojem

Ključni pojmovi: pisano dijeljenje višeznamenkastoga broja, dvoznamenkasti broj.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom pisanoga dijeljenja duljim postupkom višeznamenkastoga broja dvoznamenkastim brojem; rabiti vezu množenja i dijeljenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: uspoređivanje, analogija; suradnički rad na konkretnim zadacima primjerenih učenicima metodom demonstracije i razgovora.

24. Izvođenje više računskih radnji

Ključni pojmovi: zbrajanje, oduzimanje, množenje, dijeljenje, zagrada.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom rješavanja zadatka s više računskih radnji uz uporabu zagrada i bez uporabe zagrada.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjena redoslijeda računskih radnji sa i bez zagrada u raznim zadacima metodom demonstracije, objašnjavanja, individualni rad i rad u parovima.

25. Kvarar i kocka

Ključni pojmovi: kvarar, kocka, strane, bridovi i vrhovi.

Obrazovna postignuća: upoznati kvarar i kocku, znati bitna obilježja kvadra i kocke; odrediti njihove strane, bridove i vrhove.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenje na razini konkretnosti: osjetima vida i dodira predmeta u okruženju; metoda demonstracije.

26. Obujam kocke

Ključni pojmovi: kocka, obujam kocke, mjere za obujam.

Obrazovna postignuća: mjeriti obujam kocke slaganjem jediničnih kocaka; upoznati jedinice za mjerenje obujma (kubični centimetar i kubični decimetar).

Prijedlozi za metodičku obradu: učenje na razini konkretnosti, osjetima vida i dodira predmeta u okruženju metodom objašnjavanja i demonstracije sa suradničkim radom.

PREDMETNA NASTAVA

ŠESTI RAZRED

TEME

1. Prirodni brojevi

Ključni pojmovi: prirodni broj, brojevni pravac, jedinična dužina, smještanje brojeva iz skupa N na brojevni pravac.

Obrazovna postignuća: zapisivati i čitati prirodne brojeve i veće od 1 000 000; usvojiti svojstva prirodnih brojeva: broj 1 je najmanji prirodni broj, broj nula nije prirodni broj, ne postoji najveći prirodni broj.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici se kroz razgovor, na konkretnim primjerima, upoznaju s pojmom prirodnog broja.

2. Uspoređivanje prirodnih brojeva

Ključni pojmovi: prirodni broj, uspoređivanje prirodnih brojeva, zaokruživanje prirodnih brojeva.

Obrazovna postignuća: usporediti dva prirodna broja; usvojiti postupak zaokruživanja zadanih prirodnih brojeva do zadane dekadске jedinice.

Prijedlozi za metodičku obradu: rješavajući konkretne primjere učenici kroz razgovor izvode zaključke o uspoređivanju dvaju prirodnih brojeva, individualnim oblikom rada usvajaju postupak uspoređivanja prirodnih brojeva.

3. Zbrajanje prirodnih brojeva

Ključni pojmovi: prirodni broj, zbrajanje prirodnih brojeva, pribrojnik.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak zbrajanja prirodnih brojeva uz uporabu procjene postupak i svojstva zbrajanja znati primijeniti u zadacima i životnih situacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom razgovora na primjerima ponoviti postupak zbrajanja prirodnih brojeva; individualnim radom potpunije usvojiti postupak zbrajanja prirodnih brojeva; grupnim radom provesti natjecanje u računanju (zbrajanju prirodnih brojeva); primjenjivati u konkretnim zadacima svojstva zbrajanja radi bržeg i lakšeg računanja.

4. Oduzimanje prirodnih brojeva

Ključni pojmovi: prirodni broj, oduzimanje prirodnih brojeva, umanjenik; umanjitelj, razlika.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak oduzimanja prirodnih brojeva uz uporabu procjene.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom razgovora i rada s tekstem potpunije usvojiti postupak oduzimanja prirodnih brojeva, postupak oduzimanja svladati individualnim radom, uočiti vezu između zbrajanja i oduzimanja i primjenjivati je u rješavanju zadataka.

5. Množenje prirodnih brojeva

Ključni pojmovi: prirodni broj, množenje prirodnih brojeva, faktor, umnožak.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak pisanog množenja prirodnih brojeva uz uporabu procjene; množenje s 10, 100, 1000.

Prijedlozi za metodičku obradu: nakon ponavljanja postupka množenja analognom primjenom postupka množiti višeznamenaste brojeve, individualnim radom potpunije usvojiti postupak množenja.

6. Osnovna svojstva množenje

Ključni pojmovi: prirodni broj, množenje prirodnih brojeva, svojstva množenja prirodnih brojeva.

Obrazovna postignuća: razumjeti i primjenjivati komutativnost, asocijativnost i distributivnosti množenja; uočiti kada je primjenom ovih svojstava postupak računanja kraći, lakši i jednostavniji.

Prijedlozi za metodičku obradu: koristeći metodu razgovora ispitati, uočiti i navesti učenike da formuliraju osnovna svojstva množenja, individualnim radom rješavati zadatke iz zbirke zadataka ili vježbenice primjenjujući svojstva komutativnosti, asocijativnosti i distributivnosti radi bržeg i lakšeg računanja.

7. Dijeljenje prirodnih brojeva

Ključni pojmovi: prirodni broj, dijeljenje prirodnih brojeva, djeljenik, djelitelj, količnik.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak dijeljenja s dvoznamenkastim brojem; znati upotrebljavati vezu između množenja i dijeljenja uz procjenu rezultata; uočiti problem broja nule pri dijeljenju.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom razgovora kroz rješavanje konkretnih primjera shvatiti postupak dijeljenja, individualnim radom usvojiti postupak skraćenoga dijeljenja s dvoznamenkastim brojem.

8. Izvođenje više računskih radnji

Ključni pojmovi: računska radnja.

Obrazovna postignuća: uvježbati računске radnje s prirodnim brojevima uz poštivanje redoslijeda računskih radnji i prioriteta zagrada; uključiti zadatke s pretvaranjem mjernih jedinica; primjenjivati stečena znanja u zadacima iz životnih situacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: grupnim radom rješavati jednostavnije izraze s nekoliko računskih radnji, individualnim radom svladati tehniku rješavanja zadataka.

9. Uporaba džepnog računala

Ključni pojmovi: džepno računalo.

Obrazovna postignuća: osposobiti učenike za korištenje standardiziranoga džepnog računala u jednostavnim računima uz uporabu procjene rezultata.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznavanje s džepnim računalom, uporaba u konkretnim zadacima.

10. Izrazi s promjenjivim vrijednostima i tabele vrijednosti izraza

Ključni pojmovi: promjenjive vrijednosti a, b, c, x, y; tabela.

Obrazovna postignuća: naučiti umjesto općenitih brojeva uvrstiti brojke i izračunati vrijednost izraza, naučiti kako podatke unijeti u tablicu i izračunati vrijednosti u redcima i stupcima.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom razgovora navesti djecu da dođu do zaključka kako umjesto slova uvrstiti brojeve, analognim zaključivanjem doći do pojedinih pravila.

11. Djelitelj i višekratnik

Ključni pojmovi: djelitelj, višekratnik, biti djeljiv.

Obrazovna postignuća: razlikovati pojmove višekratnik, djelitelj, biti djeljiv; znati za zadani prirodni broj manji od 1000 odrediti djelitelje i nabrojiti nekoliko višekratnika.

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz konkretne primjere metodom razgovora uočiti djelitelje i višekratnike broja, radom u grupama uvježbati prepoznavanje (izračunavanje), djelitelja i višekratnika danog prirodnog broja, uporaba džepnog računala u određivanju djelitelja i višekratnika.

12. Djeljivost s 10, 5, 2, 3 i 9

Ključni pojmovi: pravila djeljivosti (s 10, 5, 2, 3 i 9).

Obrazovna postignuća: usvojiti i primjenjivati pravila djeljivosti s 10, 5, 2, 3 i 9.

Prijedlozi za metodičku obradu: koristeći metodu razgovora uočiti zajednička svojstva višekratnika broja 10 i znati to pravilo iskazati; analognim zaključivanjem doći do formulacije pravila djeljivosti brojevima 2 i 5; uočiti i iskazati pravila djeljivosti s 3 i 9; individualnim radom koristeći vježbenicu (zbirku zadataka) usvojiti ova pravila.

13. Svojstva djeljivosti

Ključni pojmovi: djeljivost zbroja, djeljivost razlike, djeljivost umnoška.

Obrazovna postignuća: uočiti djeljivost zbroja (razlike) brojeva brojem kojim je djeljiv svaki od tih brojeva; uočiti djeljivost umnoška zadanih faktora brojem kojim je djeljiv bar jedan od faktora.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkim razgovorom na konkretnim primjerima uočiti svojstva djeljivosti zbroja, razlike i umnoška, uopćavajući ta svojstva izreći ih zajedno s učenicima grupnim radom naučiti ih primjenjivati.

14. Prosti i složeni brojevi

Ključni pojmovi: djeljivost, prost broj, složeni broj.

Obrazovna postignuća: razlikovati proste i složene brojeve; odrediti je li zadani broj prost ili složen.

Prijedlozi za metodičku obradu: određivati, u konkretnim primjerima, djelitelje zadanoga broja; kroz razgovor uočiti razliku između prostih i složenih brojeva i izreći njihove definicije; grupnim radom, primjenjujući do sada naučeno gradivo ove cjeline, određivati je li zadani broj prost ili složen; uporaba džepnog računala.

15. Rastavljanje broja na proste faktore

Ključni pojmovi: rastavljanje broja na proste faktore.

Obrazovna postignuća: zadani broj rastaviti na proste faktore.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije rastava broja na proste faktore objasniti postupak na konkretnom primjeru, individualnim radom usvojiti postupak rastavljanja broja na proste faktore.

16. Zajednički djelitelji. Najveći zajednički djelitelj

Ključni pojmovi: zajednički djelitelj, najveći zajednički djelitelj, relativno prosti brojevi.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak određivanja zajedničkih djelitelja, najvećeg zajedničkog djelitelja i prepoznavati relativno proste brojeve.

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz konkretne primjere metodom heurističkoga razgovora uočiti zajedničke djelitelje i istaknuti najveći zajednički djelitelj, Individualnim radom usvojiti postupak računanja.

17. Zajednički višekratnik. Najmanji zajednički višekratnik

Ključni pojmovi: zajednički višekratnik, najmanji zajednički višekratnik.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak određivanja zajedničkih višekratnika i najmanjeg zajedničkog višekratnika za dva zadana broja.

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz konkretne primjere metodom heurističkoga razgovora uočiti zajedničke višekratnike i istaknuti najmanji zajednički višekratnik, individualnim radom usvojiti postupak računanja.

18. Pravac, polupravac, dužina

Ključni pojmovi: pravac, polupravac, dužina, udaljenost točaka, pruga.

Obrazovna postignuća: crtati i označavati dužinu, polupravac i pravac, istražiti međusobni položaj dvaju pravaca; razviti sposobnost mjerenja duljine dužine; preračunavati mjerne jedinice za duljinu i procjenjivati mjere; primjenjivati stečeno znanje; crtati okomite i usporedne pravce pomoću dvaju trokuta; crtati prugu.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkim razgovorom formirati pojmove dužina, duljina dužine, pravac i polupravac; metodom demonstracije nacrtati na ploči usporedne i okomite pravce pomoću dvaju trokuta (ili provesti demonstraciju koristeći prozirnice, projektor); individualnim radom usvojiti objašnjeni postupak.

19. Simetrala dužine

Ključni pojmovi: dužina, polovište dužine, simetrala dužine.

Obrazovna postignuća: crtati i definirati simetralu dužine i polovište dužine; razumjeti, analizirati i primjenjivati svojstva simetrale dužine.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkom metodom usvojiti pojam i svojstva polovišta dužine i simetrale dužine; u razgovoru s učenicima opisati postupak konstrukcije simetrale dužine; samostalnim radom uvježbati konstrukciju simetrale dužine.

20. Kružnica i krug

Ključni pojmovi: kružnica, krug, središte kružnice, polumjer kružnice, promjer kružnice.

Obrazovna postignuća: crtati, označavati i definirati: kružnicu i krug te njihov polumjer, promjer, tetivu, kružni luk, polukrug, kružni isječak i odsječak, kružni vijenac.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom konkretizacije i apstrahiranja, kroz prikazivanje konkretnih primjera krugova, kružnice i njenih dijelova usvojiti definiciju kružnice, kruga, polumjera i promjera, individualnim radom crtati kružnice i označavati zadane dijelove.

21. Paralelogram, pravokutnik, kvadrat

Ključni pojmovi: paralelogram, pravokutnik, kvadrat.

Obrazovna postignuća: definirati, crtati paralelogram, te označavati mu vrhove, stranice i kutove; na osnovi uočenoga svojstva stranica paralelograma i veličina njegovih kutova definirati kvadrat, pravokutnik i romb; primjenjivati stečena znanja na zadacima iz stvarnih životnih situacija; izračunavati opseg paralelograma, opseg i površinu pravokutnika i kvadrata; preračunavati mjerne jedinice za površinu.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom konkretizacije i apstrahiranja definirati paralelogram, uočiti njegova svojstva i izreći ih za kvadrat, pravokutnik i romb.

22. Kut. Mjerenje kutova

Ključni pojmovi: kut, vrh, krak, vrste kutova, šiljasti kut, pravi kut, tupi kut, ispruženi kut, izbočeni kut, puni kut; kutni stupanj, kutna minuta, kutna sekunda, mjera (veličina) kuta.

Obrazovna postignuća: crtati različite kutove isticati ih i označavati; uočavati razlike između različitih vrsta kutova; crtati različite kutove pomoću kutomjera, isticati ih i označavati; mjeriti veličine kutova.

Prijedlozi za metodičku obradu: koristeći dodatne ilustracije upoznati učenike s pojmom kuta uočiti da postoje različiti kutovi, nakon demonstracije crtanja kuta pomoću kutomjera i očitavanja veličine nacrtanoga kuta učenici se radom u paru uče služiti kutomjerom.

23. Sukuti i vršni kutovi

Ključni pojmovi: sukut, vršni kut.

Obrazovna postignuća: prepoznavati i crtati sukute i vršne kutove; izračunavati mjeru kuta ako je poznata mjera sukuta; znati crtati kut, vrste kutova i mjerenje kutova računalom.

crtati različite kutove pomoću kutomjera, isticati ih i označavati; mjeriti veličine kutova.

Prijedlozi za metodičku obradu: na primjeru kutova koji se dobiju presjekom dvaju pravac koristeći prozirnice (projektor) ispitati međusobni odnos tih kutova, heurističkim razgovorom doći do zaključaka i izreći svojstva sukuta i vršnih kutova.

24. Trokut i vrste trokuta

Ključni pojmovi: trokut, jednakokračni trokut, jednakostranični trokut, pravokutni trokut, opseg trokuta.

Obrazovna postignuća: crtati trokut i pravilno ga označavati; razlikovati i imenovati vrste trokuta; crtati jednakokračni i jednakostranični trokut, te pravokutni trokut pomoću dva trokuta; konstruirati trokutu opisanu kružnicu; izračunavati opseg trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkim razgovorom ponoviti naučeno o trokutu i definirati trokut; metodom razlikovanja doći do podjele trokuta s obzirom na stranice i podjele s obzirom na kutove; individualnim radom usvojiti postupak izračunavanja nepoznate veličine iz formule za opseg trokuta.

25. Osnosimetrični likovi

Ključni pojmovi: os simetrije, osna simetrija, osnosimetrične točke.

Obrazovna postignuća: uočavati i razlikovati osnosimetrične likove na crtežu i u našem okruženju.

Prijedlozi za metodičku obradu: presavijanjem papira radom u paru zorno usvojiti pojam osne simetrije; metodom demonstracije (crtanja na ploči) osnosimetričnih slika točke, dužine i trokuta kroz heuristički razgovor objasniti svojstva i postupak crtanja osnosimetričnih slika.

26. Razlomci

Ključni pojmovi: razlomak, brojnik, nazivnik, razlomačka crta, mješoviti broj.

Obrazovna postignuća: vizualizirati pojam razlomka; uočavati ekvivalenciju između dijeljenja i razlomka; usvojiti način zapisivanja i čitanja razlomka te značenje brojnika i nazivnika; usvojiti način zapisivanja i čitanja razlomka u obliku mješovitog broja; pretvarati razlomak u mješoviti broj i obratno.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenik kroz razgovor i demonstraciju usvaja zapis količnika dvaju prirodnih brojeva u obliku razlomka i usvaja pojam razlomka; nakon demonstracije individualnim radom usvojiti postupak pretvaranja mješovitih brojeva u nepravi razlomak i obratno.

27. Uspoređivanje razlomaka jednakih nazivnika i brojevni pravac

Ključni pojmovi: razlomak, uspoređivanje razlomaka jednakih nazivnika, brojevni pravac.

Obrazovna postignuća: istražiti koji je od dva razlomka jednakih nazivnika veći; znati je li zadani razlomak veći ili manji od 1; usvojiti pridruživanje razlomaka točkama pravca.

Prijedlozi za metodičku obradu: rješavajući primjere učenici kroz razgovor izvode zaključke o uspoređivanju dvaju razlomaka; individualnim radom usvojiti postupak uspoređivanja dvaju razlomaka jednakih nazivnika, (analogijom zaključiti kako usporediti razlomak s brojem 1); zorno prikazati pridruživanje razlomaka točkama pravca.

28. Zbrajanje i oduzimanje razlomaka jednakih nazivnika

Ključni pojmovi: razlomak, zbrajanje i oduzimanje razlomaka jednakih nazivnika.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak zbrajanja i oduzimanja razlomaka jednakih nazivnika.

Prijedlozi za metodičku obradu: na primjerima demonstrirati postupak zbrajanja i oduzimanja razlomaka jednakih nazivnika; individualnim radom usvojiti postupak zbrajanja i oduzimanja razlomaka jednakih nazivnika.

29. Proširivanje i skraćivanje razlomaka

Ključni pojmovi: razlomak, proširivanje razlomka, skraćivanje razlomka.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak proširivanja razlomka zadanim brojem, te uočavati koji je razlomak skrativ; usvojiti postupak skraćivanja razlomka do neskrativog razlomka; primjenjivati stečeno znanje u rješavanju zadataka u stvarnim životnim situacijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkim razgovorom navesti učenike na zaključak da se množenjem ili dijeljenjem brojnika i nazivnika zadanoga razlomka istim prirodnim brojem dobivaju razlomci jednakih vrijednosti.

30. Decimalni razlomci

Ključni pojmovi: decimalni broj, decimalna točka (decimalni zarez), cijeli i decimalni dio broja, decimalna mjesta, decimale.

Obrazovna postignuća: istražiti i usvojiti pojam decimalnog broja; usvojiti postupak za pretvaranje zadanoga decimalnog broja u decimalni razlomak i obratno; uvježbati čitanje i pisanje decimalnih brojeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvježbati čitanje i pisanje decimalnih brojeva, te njihovo pretvaranje u decimalni razlomak i obratno.

31. Prikazivanje decimalnih brojeva na pravcu

Ključni pojmovi: decimalni broj, brojevni pravac.

Obrazovna postignuća: smještati decimalne brojeve s jednom decimalom na brojevni pravac.

Prijedlozi za metodičku obradu: koristeći projektor, prozirnice metodom demonstracije smještati decimalne brojeve na brojevni pravac, radom u parovima uvježbati ovaj postupak.

32. Uspoređivanje decimalnih brojeva

Ključni pojmovi: decimalni broj, uspoređivanje decimalnih brojeva.

Obrazovna postignuća: istražiti koji je od dva decimalna broja veći; poredati tri ili više decimalnih brojeva po veličini.

Prijedlozi za metodičku obradu: rješavajući primjere učenici kroz razgovor izvode zaključke o uspoređivanju dvaju decimalnih brojeva, individualnim oblikom rada usvajaju postupak uspoređivanja decimalnih brojeva.

33. Zaokruživanje decimalnih brojeva

Ključni pojmovi: decimalni broj, zaokruživanje decimalnog broja.

Obrazovna postignuća: zaokruživati decimalne brojeve do zadanoga broja decimala; procjenjivati rezultat.

34. Zbrajanje i oduzimanje decimalnih brojeva

Ključni pojmovi: decimalni broj, zbrajanje decimalnih brojeva, oduzimanje decimalnih brojeva.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak zbrajanja i oduzimanja decimalnih brojeva; rabiti računanje i primjenu u rješavanju zadataka iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima uočiti, zatim istaknuti i naglasiti važnost pravilnoga potpisivanja decimalnih brojeva kod zbrajanja i kod oduzimanja, ovaj postupak usvojiti vježbanjem.

35. Množenje i dijeljenje decimalnih brojeva dekadskim jedinicama

Ključni pojmovi: decimalni broj, dekadski jedinica, množenje decimalnih brojeva dekadskim jedinicama, dijeljenje decimalnih brojeva dekadskim jedinicama.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupke množenja i dijeljenja decimalnih brojeva dekadskim jedinicama; rabiti procjenu rješenja prije računanja; primjenjivati stečeno znanje na preračunavanje mjernih jedinica.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstrirati računski postupak, prije izvođenja zadane računске operacije (tj. množenja ili dijeljenja); kroz heuristički razgovor i procjenom zaključiti povećava li se ili smanjuje njenim izvođenjem zadani broj; individualnim radom postupak računanja dobro uvježbati.

36. Množenje decimalnih brojeva

Ključni pojmovi: decimalni broj, množenje decimalnih brojeva, umnožak.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak množenja decimalnih brojeva na jednostavnijim brojevima; nakon izvođenja operacije rezultat usporediti s procjenom rezultatom i rezultatom dobivenim džepnim računalom.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstrirati postupak množenja na primjeru površine pravokutnika (kojem su duljine stranica izražene prvo prirodnim brojevima u mm, a zatim decimalnim brojevima cm); uspoređujući rješenja heurističkim razgovorom formulirati postupak množenja decimalnih brojeva; individualnim radom uvježbati postupak.

37. Dijeljenje decimalnih brojeva prirodnim brojevima

Ključni pojmovi: decimalni broj, dijeljenje decimalnih brojeva prirodnim brojevima.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak dijeljenja decimalnoga broja prirodnim brojem, te dobiveni rezultat usporediti s procjenom rješenja; usvojiti postupak prikazivanja razlomaka u obliku decimalnog broja; rabiti pisano računanje, računanje džepnim računalom i procjenu za rješavanje zadataka iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima objasniti postupak dijeljenja decimalnoga broja prirodnim brojem, razvijati sposobnost procjene rješenja, individualnim ili grupnim radom usvojiti postupak dijeljenja na manjim brojevima.

38. Dijeljenje decimalnih brojeva decimalnim brojevima

Ključni pojmovi: decimalni broj, dijeljenje decimalnih brojeva decimalnim brojevima.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak dijeljenja decimalnog broja decimalnim brojem, te dobiveni rezultat usporediti s procjenom rješenja; rabiti pisano računanje, računanje džepnim računalom i procjenu za rješavanje zadataka iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima objasniti postupak dijeljenja decimalnoga broja decimalnim brojem; razvijati sposobnost procjene rješenja; individualnim ili grupnim radom usvojiti postupak dijeljenja na manjim brojevima

SEDMI RAZRED

TEME

1. Svođenje razlomaka na zajednički nazivnik

Ključni pojmovi: razlomak, zajednički nazivnik.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak svođenja dvaju razlomaka na najmanji zajednički nazivnik; primjenjivati stečeno znanje pri rješavanju zadataka.

Prijedlozi za metodičku obradu: provesti heuristički razgovor s učenicima koji će im osvijestiti vezu između zajedničkoga višekratnika brojeva i zajedničkoga nazivnika razlomaka, individualnim oblikom rada usvojiti postupak svođenja na zajednički nazivnik razlomaka s nazivnicima manjim od 100.

2. Uspoređivanje razlomaka

Ključni pojmovi: razlomak, uspoređivanje razlomaka.

Obrazovna postignuća: poredati po veličini i uspoređivati razlomke s različitim nazivnicima (do 100).

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz razgovor na konkretnim slikovnim prikazima razlomaka, objasniti odnose među razlomcima; metodom poopćavanja objasniti odnose među bilo kojima dvama razlomcima.

3. Brojevni pravac

Ključni pojmovi: razlomak, brojevni pravac.

Obrazovna postignuća: organizirati brojevni pravac; procijeniti i odrediti između koja dva prirodna broja se nalazi zadani razlomak; na brojevni pravac smještati točke pridružene zadanim razlomcima s nazivnikom manjim od 10.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije objasniti postupak prikazivanja razlomaka s nazivnikom do 10 na brojevnom pravcu.

4. Zbrajanje i oduzimanje razlomaka

Ključni pojmovi: razlomak, zbrajanje razlomaka, zbroj razlomaka, oduzimanje razlomaka; razlika razlomaka.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak zbrajanja i oduzimanja razlomaka različitih nazivnika; izračunavati jednostavnije brojeve izraze; stečena znanja razumjeti i primjenjivati na rješavanje zadataka iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: u razgovoru i na konkretnim primjerima objasniti postupak zbrajanja i oduzimanja razlomaka; u zadacima se ograničiti na razlomke manjih nazivnika i razlomke koji se pojavljuju u stvarnoj primjeni; individualnim radom usvojiti postupak zbrajanja i oduzimanja razlomaka i primjenu svojstava zbrajanja u jednostavnim zadacima.

5. Množenje razlomaka

Ključni pojmovi: razlomak, množenje razlomaka, umnožak razlomaka.

Obrazovna postignuća: razumjeti i usvojiti postupak množenja razlomaka; stečeno znanje primjenjivati; snalažljivo i točno računati koristeći svojstva množenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz razgovor na konkretnim primjerima objasniti postupak množenja razlomaka, istražiti i uočiti svojstva komutativnosti i asocijativnosti te množenja s 1 i 0

6. Dijeljenje razlomaka

Ključni pojmovi: razlomak; recipročni razlomak; dijeljenje razlomaka; količnik razlomaka.

Obrazovna postignuća: uvesti pojam recipročnog broja; razumjeti i usvojiti postupak dijeljenja razlomaka; rabiti pisano računanje, računanje džepnim računalom; procjenu rješenja zadataka iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom razgovora i objašnjavanja na konkretnim primjerima objasniti postupak dijeljenja razlomaka.

7. Kutovi uz presječnicu usporednih pravaca

Ključni pojmovi: kut, presječnica ili transversala.

Obrazovna postignuća: definirati pojam presječnice; prepoznati kutove uz presječnicu i njihova svojstva, te primjenjivati na zadacima.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije uočiti kutove uz presječnicu i njihova svojstva.

8. Kutovi s usporednim i okomitim kracima

Ključni pojmovi: kut, kutovi s usporednim kracima, kutovi s okomitim kracima.

Obrazovna postignuća: prepoznavati, uspoređivati i uspostavljati veze među kutovima s usporednim ili okomitim kracima.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije, zornim sredstvima, usvojiti veze među kutovima s usporednim ili okomitim kracima.

9. Simetrala kuta

Ključni pojmovi: kut, simetrala kuta.

Obrazovna postignuća: usvojiti pojam simetrale kuta; konstruirati simetralu te istražiti njena svojstva; konstruirati trokutu upisanu kružnicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije zorno ilustrirati simetralu kuta, preklapanjem papirnatih modela i mjerenjem, istražiti njena svojstva, objasniti postupak konstrukcije.

10. Konstrukcije kutova od 60° , 30° , 90° , 45°

Ključni pojmovi: kut, konstrukcija kuta.

Obrazovna postignuća: konstruirati zadane kutove primjenjujući svojstva simetrale kuta; prenositi zadane kutove.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije (crtanje na ploči, upotreba grafoskopa, crtanje u bilježnici) objasniti postupak konstrukcije kutova od 60° , 30° , 90° , 45° i primjenu simetrale kuta pri konstrukcijama.

11. Trokut. Odnos stranica i kutova trokuta

Ključni pojmovi: trokut, vrh trokuta, stranica trokuta, kut trokuta.

Obrazovna postignuća: razlikovati vrste trokuta (raznostranični trokut, jednakokrani trokut, jednakostranični trokut, šiljastokutni trokut, pravokutni trokut, tupokutni trokut); crtati i označavati različite trokute; istražiti i primjenjivati pravilo odnosa kutova i stranica u trokutu.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije usvojiti odnose stranica i kutova u trokutu, na grafoskopu pokazati vrste trokuta i osposobiti učenike za samostalno promatranje i zaključivanje.

12. Zbroj kutova trokuta

Ključni pojmovi: trokut, kut, mjera kuta.

Obrazovna postignuća: dokazati i usvojiti tvrdnju da je zbroj mjera (veličina) kutova u trokutu 180° ; izračunavati veličinu nepoznatog kuta trokuta; dokazati i usvojiti tvrdnju da je zbroj mjera (veličina) vanjskih kutova u trokutu 360° ; izračunavati veličinu vanjskog nepoznatog kuta trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: na modelima trokuta, zornim ilustracijama pokazati da unutarnji kutovi trokuta čine ispruženi kut, dokazati da je zbroj mjera kutova bilo kojeg trokuta 180° .

13. Sukladnost trokuta

Ključni pojmovi: kut, sukladnost trokuta.

Obrazovna postignuća: istražiti i usvojiti pojam sukladnosti trokuta; usvojiti simbol sukladnosti; znati riješiti jednostavnije zadatke primjenom znanja o sukladnosti trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkim razgovorom na konkretnim primjerima ukazati na potrebu obrade ove teme, metodom demonstracije istražiti i izreći tri osnovna poučka o sukladnosti trokuta

14. Tri osnovne konstrukcije trokuta

Ključni pojmovi: trokut; konstrukcija i crtanje trokuta.

Obrazovna postignuća: skicirati, analizirati i konstruirati trokut; diskutirati rješenje.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije (crtanje na ploči, uporaba grafoskopa, crtanje u bilježnici) zorno objasniti postupke konstruiranje trokuta (triju osnovnih konstrukcija); istaknuti važnost principa postupnosti pri izvođenju konstrukcija (skica, analiza, konstrukcija i diskusija rješenja).

15. Karakteristične točke trokuta

Ključni pojmovi: trokut, simetrala stranice, centar opisane kružnice, simetrala kuta, centar upisane kružnice, težišnice, težište, visina trokuta, ortocentar, konstrukcija i crtanje karakterističnih točaka trokuta.

Obrazovna postignuća: usvojiti pojam visine i težišnice trokuta, crtati visine i težišnice kod svih vrsta trokuta skicirati, analizirati i konstruirati karakteristične točke trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije na modelima trokuta i heurističkim razgovorom objasniti pojam visine i težišnice trokuta, individualnim radom usvojiti postupak crtanja visine i težišnice (šiljastokutnoga, pravokutnog i tupokutnog) trokuta pomoću dvaju crtaćih trokuta, individualnim radom usvojiti postupak crtanja opisane kružnice, upisane kružnice, ortocentar i težišta (šiljastokutnoga, pravokutnog i tupokutnog) trokuta.

16. Površina trokuta

Ključni pojmovi: trokut, visina trokuta, površina trokuta.

Obrazovna postignuća: usvojiti pojam visine trokuta; crtati visine kod svih vrsta trokuta; koristeći znanje o površini pravokutnika zornim prikazom doći do formule za površinu trokuta; izračunavati površinu trokuta ako mu je poznata duljina stranice i duljina visine na tu stranicu; stečeno znanje primjenjivati u zadacima iz svakodnevnoga života.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije na modelima trokuta i heurističkim razgovorom objasniti pojam visine trokuta; individualnim radom usvojiti postupak crtanja visine (šiljastokutnoga, pravokutnog i tupokutnog) trokuta pomoću dvaju crtaćih trokuta; zornim primjerom prikazati da je površina trokuta jednaka polovici površine pravokutnika (rezanje papirnatih modela, dokaz primjenom znanja o sukladnosti trokuta).

17. Cijeli brojevi

Ključni pojmovi: cijeli broj, pozitivni i negativni cijeli broj.

Obrazovna postignuća: razlikovati pozitivne i negativne cijele brojeve i prepoznavati ih u primjerima iz svakodnevnoga života.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovorom približiti učenicima uporabu cijelih brojeva u različitim područjima života, kao i relacije među skupovima N , N_0 i Z .

18. Prikazivanje cijelih brojeva na pravcu

Ključni pojmovi: cijeli broj, brojevni pravac, jedinična dužina.

Obrazovna postignuća: smještati cijele brojeve na brojevni pravac.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije objasniti postupak smještanja cijelih brojeva na brojevni pravac.

19. Suprotni brojevi. Apsolutna vrijednost

Ključni pojmovi: cijeli broj, suprotni brojevi, apsolutna vrijednost.

Obrazovna postignuća: razumjeti pojam suprotni broj; određivati apsolutnu vrijednost cijeloga broja; određivati cijele brojeve ako je zadana njihova apsolutna vrijednost.

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz razgovor na konkretnim primjerima objasniti pojam suprotnoga broja za zadani broj i povezati cijeli broj s pripadnom apsolutnom vrijednošću.

20. Uspoređivanje cijelih brojeva

Ključni pojmovi: cijeli broj; uspoređivanje cijelih brojeva.

Obrazovna postignuća: zadane cijele brojeve poredati po veličini.

Prijedlozi za metodičku obradu: rješavajući konkretne primjere učenici kroz razgovor izvode zaključke o uspoređivanju dvaju cijelih brojeva, individualnim oblikom rada usvajaju postupak uspoređivanja prirodnih brojeva.

21. Zbrajanje cijelih brojeva

Ključni pojmovi: cijeli broj, zbrajanje cijelih brojeva, zbroj cijelih brojeva.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak zbrajanja cijelih brojeva; postupak i svojstva zbrajanja primjenjivati u zadacima iz životnih situacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima objasniti postupak zbrajanja cijelih brojeva i predznak zbroja, individualnim radom usvojiti računanje s negativnim brojevima.

22. Oduzimanje cijelih brojeva

Ključni pojmovi: cijeli broj, oduzimanje cijelih brojeva, razlika cijelih brojeva.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak oduzimanja cijelih brojeva; primjenjivati znanje pri rješavanju jednostavnijih zadataka.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima objasniti postupak oduzimanja cijelih brojeva, individualnim radom na zadacima usvojiti postupak i primjenjivati ga.

23. Rad sa zagradama

Ključni pojmovi: zagrade.

Obrazovna postignuća: ovladati postupkom izračunavanja izraza sa zagradama.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima objasniti postupak pojednostavljanja brojevnih izraza («izostavi zagradu», promijeni predznak); individualnim radom igrom ili simulacijama usvojiti te postupke; kod uklopljenih zagrada koristiti samo okrugle zagrade, a ne i uglate i vitičaste.

24. Množenje cijelih brojeva

Ključni pojmovi: cijeli broj, množenje cijelih brojeva, umnožak cijelih brojeva.

Obrazovna postignuća: odrediti umnožak cijelih brojeva; prepoznati zajednički faktor u jednostavnijim zadacima i izlučiti ga; primjenjivati stečeno znanje u rješavanju zadataka iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima objasniti postupak množenja cijelih brojeva, određivanja predznaka.

25. Dijeljenje cijelih brojeva

Ključni pojmovi: cijeli broj, dijeljenje cijelih brojeva, količnik cijelih brojeva.

Obrazovna postignuća: odrediti količnik dvaju cijelih brojeva; rabiti pisano računanje, računanje džepnim računalom i procjenu rješavanja zadataka iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovorom na konkretnim primjerima usvojiti određivanje predznaka količnika dvaju cijelih brojeva, individualnim ili grupnim radom usvojiti gradivo.

26. Pozitivni i negativni racionalni brojevi

Ključni pojmovi: racionalni broj, pozitivni i negativni racionalni broj.

Obrazovna postignuća: prepoznati i razlikovati pozitivne i negativne racionalne brojeve; zapisivati racionalne brojeve (u obliku razlomka i decimalnog broja).

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz razgovor na konkretnim primjerima proširiti skup pozitivnih racionalnih brojeva do skupa svih racionalnih brojeva.

27. Prikazivanje racionalnih brojeva na pravcu

Ključni pojmovi: racionalni broj, brojevni pravac.

Obrazovna postignuća: organizirati brojevni pravac; procjenjivati i određivati između koja dva cijela broja se nalazi zadani racionalni broj; na brojevni pravac smještati točke pridružene zadanim racionalnim brojevima s nazivnikom manjim od 10.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije na konkretnim primjerima naučiti smjestiti na brojevni pravac neke racionalne brojeve.

28. Suprotni racionalni brojevi i apsolutna vrijednost racionalnog broja

Ključni pojmovi: racionalni broj, suprotni brojevi, apsolutna vrijednost.

Obrazovna postignuća: razumjeti pojam suprotni broj; određivati apsolutnu vrijednost racionalnog broja; određivati racionalnih brojeve ako je zadana njihova apsolutna vrijednost.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom razgovora konkretnim i slikovnim primjerima objasniti suprotni broj i apsolutnu vrijednost racionalnih brojeva.

29. Uspoređivanje racionalnih brojeva

Ključni pojmovi: racionalni broj, uspoređivanje pozitivnoga i negativnog racionalnog broja, uspoređivanje dvaju negativnih racionalnih brojeva.

Obrazovna postignuća: uspoređivati racionalne brojeve zapisane u obliku razlomaka ili decimalnog broja; primjenjivati stečeno znanje na primjerima iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom razgovora konkretnim, slikovnim i apstraktnim prikazima razlomka objasniti veze i odnose racionalnih brojeva, ukazati na prednosti i manjkavosti određenog zapisa racionalnoga broja.

30. Zbrajanje i oduzimanje racionalnih brojeva

Ključni pojmovi: racionalni broj, zbrajanje i oduzimanje racionalnih brojeva, zbroj i razlika racionalnih brojeva.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupke zbrajanja i oduzimanja racionalnih brojeva; izračunavati jednostavnije brojeve izraze; postupak, svojstva zbrajanja i procjenu primjenjivati u zadacima iz životnih situacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: u razgovoru i na konkretnim primjerima objasniti postupak zbrajanja i oduzimanja racionalnih brojeva; u zadacima se ograničiti na razlomke manjih nazivnika i racionalne brojeve koji se pojavljuju u stvarnoj primjeni; individualnim radom usvojiti postupak zbrajanja i oduzimanja te primjenu svojstva zbrajanja u skupu $\mathbb{Q}$.

31. Množenje i dijeljenje racionalnih brojeva. Dvojni razlomci

Ključni pojmovi: racionalni broj, množenje i dijeljenje racionalnih brojeva, umnožak i količnik racionalnih brojeva, dvojni razlomak.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupke za množenje i dijeljenje racionalnih brojeva; upotrebljavati i primjenjivati stečeno znanje, usvojiti pojam dvojnog razlomka; naučiti rješavati dvojne razlomke.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima objasniti postupak množenja i dijeljenja racionalnih brojeva, uočiti svojstva množenja i dijeljenja racionalnih brojeva, razvijati postupak računanja i primijeniti ga u rješavanju problemskih zadataka, ograničiti se na jednostavne nazivnike.

32. Jednadžba oblika $ax + b = 0$

Ključni pojmovi: linearna jednadžba s jednom nepoznicom, rješenje linearne jednadžbe s jednom nepoznicom, ekvivalentne jednadžbe.

Obrazovna postignuća: rješavati jednadžbe oblika $ax + b = 0$ i jednostavnije jednadžbe koje se mogu svesti na taj oblik; usvojiti pojam rješenja jednadžbe; provjera rješenja; objasniti postupak rješavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima objasniti postupak za rješavanje jednadžbe oblika $x + a = b$ i $ax = b$ i postupak provjere rješenja; demonstracijom postupno objasniti kako pri rješavanju linearnih jednadžbi svodimo zahtjevnije jednadžbe na oblik $ax + b = 0$; individualnim ili grupnim radom razvijati usvojenost postupka za rješavanje linearnih jednadžbi s jednom nepoznicom.

33. Primjena linearne jednadžbe

Ključni pojmovi: linearna jednadžba s jednom nepoznicom, nepoznata veličina, ekvivalentne jednadžbe.

Obrazovna postignuća: razvijati razumijevanje i analiziranje problemskih zadataka; upotrebljavati usvojeno znanje i moći zapisati jednostavnije probleme u obliku linearne jednadžbe s jednom nepoznicom.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnom primjeru kroz razgovor objasniti pristup rješavanja problemskih zadataka, nakon nekoliko konkretnih karakterističnih zadataka zapisati korake važne za rješavanje problema.

34. Četverokut

Ključni pojmovi: četverokut, dijagonala, paralelogram, trapez.

Obrazovna postignuća: prepoznavati, crtati i pravilno označavati četverokut; crtati dijagonale četverokuta; razlikovati vrste četverokuta; analizirati njihova svojstva; prepoznavati ih u životnoj okolini.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije, pokazivanjem četverokuta usvojiti pojam četverokuta i crtanje četverokuta te upoznati vrste četverokute i njihova svojstva; individualnim radom osposobiti učenike za samostalno zaključivanje.

35. Zbroj kutova u četverokutu

Ključni pojmovi: četverokut, kut, mjera kuta.

Obrazovna postignuća: usvojiti i objasniti tvrdnju da je zbroj veličina (mjera) kutova u četverokutu 360° ; izračunavati veličinu nepoznatog kuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima (modeli, crteži) istražiti da se svaki četverokut može rastaviti na trokute, znajući zbroj kutova u trokutu, izvesti koliko iznosi zbroj mjera unutarnjih kutova u četverokutu

36. Konstrukcije paralelograma

Ključni pojmovi: paralelogram, crtanje i konstrukcija paralelograma.

Obrazovna postignuća: prepoznavati, crtati i pravilno označavati paralelogram; skicirati, analizirati i crtati ili konstruirati paralelograme; crtati dijagonale paralelograma; razlikovati vrste paralelograma; analizirati njihova svojstva; prepoznavati ih u životnoj okolini.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije na konkretnim primjerima zorno objasniti postupak konstrukcije paralelograma; istaknuti važnost principa postupnosti (skica, analiza, konstrukcija i diskusija, rješenja); individualnim radom postupno primjenjivati svojstva četverokuta na jednostavnije zadatke.

37. Površina paralelograma i trapeza

Ključni pojmovi: paralelogram, trapez, površina i opseg paralelograma, površina i opseg trapeza, površina i opseg romba.

Obrazovna postignuća: zornim prikazom, koristeći znanje o površini trokuta i pravokutnika doći do formule za površinu paralelograma i trapeza; procjenjivati i izračunavati površinu i opseg paralelograma i trapeza u jednostavnijim zadacima iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: metodom demonstracije zorno dokazati formule za površinu paralelograma i trapeza.

OSMI RAZRED

TEME

1. Koordinatni sustav na pravcu

Ključni pojmovi: koordinatni sustav na pravcu, ishodište, jedinična dužina, koordinata točke.

Obrazovna postignuća: znati racionalnim brojevima pridruživati točke brojevnoga pravca.

Prijedlozi za metodičku obradu: pridruživanje točaka pravca racionalnim brojevima uz razgovor i demonstraciju.

2. Uređeni par

Ključni pojmovi: uređeni par, prvi član, drugi član.

Obrazovna postignuća: pisati uređene parove; jednakost uređenih parova.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz razgovor i demonstraciju usvojiti i zakonitosti pojam uređenog para.

3. Koordinatni sustav u ravnini

Ključni pojmovi: uređeni par, koordinatne osi, pravokutni koordinatni sustav u ravnini, koordinate točke.

Obrazovna postignuća: određivati točke koordinatne ravnine ako su im zadane koordinate; očitavati koordinate zadane točke.

Prijedlozi za metodičku obradu: pridruživanje točaka koordinatne ravnine uređenim parovima racionalnih brojeva, uz razgovor, prozirnicu ili uz pomoć računala.

4. Pojam omjera i proporcije (razmjer) i svojstva

Ključni pojmovi: omjer, proporcija (razmjer), unutarnji članovi proporcije.

Obrazovna postignuća: određivati bilo koji nepoznati član proporcije koristeći osnovno svojstvo proporcije.

Prijedlozi za metodičku obradu: uz razgovor i suradnju s učenicima usvojiti pojam omjera uz uporabu prozirnica.

5. Proporcionalne i obrnuto proporcionalne veličine

Ključni pojmovi: proporcionalnost (razmjernost), koeficijent proporcionalnosti, obrnuto proporcionalne veličine.

Obrazovna postignuća: prepoznavati proporcionalne veličine u zadacima iz svakodnevnog života; prepoznavati obrnuto proporcionalne veličine na primjerima iz svakodnevnoga života; određivati razmjerom i formulom nepoznate veličine u zadacima

Prijedlozi za metodičku obradu: uz razgovor uočiti iz svakodnevnoga života proporcionalnost i obrnuto proporcionalnost; razgovor, prozirnice, projektor, grupni rad, džepno računalo.

6. Grafički prikaz proporcionalnosti i obrnute proporcionalnosti

Ključni pojmovi: grafički prikaz proporcionalnosti, grafički prikaz obrnute proporcionalnosti.

Obrazovna postignuća: grafički prikazivati proporcionalnost i obrnute proporcionalnosti; iz zadanog grafičkog prikaza očitavati vrijednosti, tj. koordinate točke.

Prijedlozi za metodičku obradu: metoda demonstracije, grafički prikaz proporcionalnosti uz pomoć geometrijskog pribora, prozirnica ili računala.

7. Postotak. Računanje s postotcima

Ključni pojmovi: postotak.

Obrazovna postignuća: računati s postotcima te ih primjenjivati na zadatke iz znanosti i svakodnevnoga života.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkim razgovorom uvesti pojam postotka, njegov zapis u obliku razlomka i decimalnoga broja, računanje s postotcima.

8. Jednostavni kamatni račun

Ključni pojmovi: kamate, kamatna stopa, glavnica.

Obrazovna postignuća: određivati kamate i primjenjivati ih na zadatke iz svakodnevnoga života; imati stalno formulu kod izračuna ili kalkulator; na primjerima iz svakodnevnoga života (štednja novca, primjeri s malim brojevima) uvoditi učenike u pojam.

Prijedlozi za metodičku obradbu: uz heuristički razgovor s učenicima uvesti pojam kamata.

9. Prikazivanje i analiza podataka

Ključni pojmovi: obilježje skupa objekata, frekvencija i relativna frekvencija, tabelarni prikaz, stupčasti dijagram, kružni dijagram.

Obrazovna postignuća: prepoznati obilježje skupa objekata, određivati vrijednosti tog obilježja; prikazivati prikupljene podatke o tom obilježju pomoću tablice frekvencija i relativnih frekvencija, te grafički pomoću stupčastoga dijagrama i kružnog dijagrama; izračunavati aritmetičku sredinu, interpretirati dobivene podatke.

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz konkretne primjere i zadatke uvesti elementarne statističke pojmove i postupke, timski rad, rad u parovima, individualni rad.

10. Vjerojatnost slučajnog događaja

Ključni pojmovi: slučajni događaj, elementarni događaj, relativna frekvencija događaja, vjerojatnost događaja.

Obrazovna postignuća: navesti elementarne događaje, prepoznavati koji su elementarni događaji povoljni za zadani događaj, izračunavati vjerojatnost događaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima i zadacima (npr. Bacanje novčića ili kocke, izvlačenje kuglice iz kutije i sl.) uvesti pojam slučajnoga događaja; problemu određivanja vjerojatnosti događaja pristupiti pomoću relativne frekvencije događaja.

11. Mnogokut

Ključni pojmovi: mnogokut (n -terokut), dijagonale mnogokuta, kutovi mnogokuta.

Obrazovna postignuća: usvojiti pojam mnogokuta i crtati mnogokut; određivati ukupni broj dijagonala mnogokuta; određivati zbroj veličina kutova mnogokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovorom uvesti pojam mnogokuta uz prozirnice ili računala; heurističkim razgovorom uvesti izraze za broj dijagonala iz jednog vrha, ukupan broj dijagonala, zbroj kutova n -terokuta.

12. Pravilni mnogokuti

Ključni pojmovi: pravilni mnogokut, karakteristični trokut, karakteristični trokut, konstrukcija pravilnoga mnogokuta.

Obrazovna postignuća: istaknuti karakteristični trokut u pravilnom mnogokutu; istaknuti karakteristični trokut u pravilnom mnogokutu, konstruirati pravilne mnogokute sa 6, 8 i 12 stranica; crtati pravilni peterokut pomoću karakterističnoga trokuta služeći se kutomjerom.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkim razgovorom i demonstracijom uvesti pojam pravilnoga mnogokuta uz prozirnice ili računalo; metodom demonstracije objasniti konstrukcije pravilnoga šesterokuta, pravilnoga osmerokuta, pravilnoga dvanaesterokuta.

13. Opseg i površina mnogokuta

Ključni pojmovi: mnogokut, opseg mnogokuta, površina mnogokuta.

Obrazovna postignuća: izračunavati opseg i površinu mnogokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovorom uvesti pojam opsega i površine mnogokuta uz prozirnice.

14. Sličnost trokuta

Ključni pojmovi: slični trokuti, koeficijent sličnosti.

Obrazovna postignuća: usvojiti pojam sličnosti trokuta; znati poučke o sličnosti trokuta; izračunavati duljine stranica sličnih trokuta; izračunavati opseg i površinu sličnih trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovorom uvesti pojam sličnih trokuta te objasniti poučke sličnosti demonstracijom sličnih trokuta; grafoskop, računalo i projektor.

15. Dijeljenje dužine na jednake dijelove i u zadanom omjeru

Ključni pojmovi: omjer duljina dviju dužina.

Obrazovna postignuća: dijeliti dužinu na jednake dijelove i u zadanom omjeru.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracijom i razgovorom naučiti dijeliti dužinu pomoću geometrijskoga pribora ili računala.

16. Opseg i površina sličnih trokuta

Ključni pojmovi: slični trokuti, koeficijent sličnosti, omjer stranica, omjer opsega i površina.

Obrazovna postignuća: znati primijeniti omjer opsega sličnih trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjerima dovesti do zaključka kako se odnose opsezi i površina sličnih trokuta.

17. Linearne jednadžbe s dvije nepoznanice i njeno rješenje

Ključni pojmovi: linearna jednadžba s dvije nepoznanice.

Obrazovna postignuća: razumjeti linearne jednadžbe s dvije nepoznanice; uočiti rješenja tih jednadžbi.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjerima pokazati jednadžbe s dvije nepoznanice i da je njihovo rješenje uređeni par.

18. Sustav linearnih jednadžbi

Ključni pojmovi: sustav dviju linearnih jednadžbi s dvjema nepoznaticama, rješenje sustava.

Obrazovna postignuća: provjeravati je li zadani uređeni par rješenje sustava.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim problemskim primjerima uvesti sustav dviju linearnih jednadžbi s dvjema nepoznaticama, uočiti važnost provjere rješenja.

19. Metoda supstitucije

Ključni pojmovi: sustav dviju linearnih jednadžbi s dvjema nepoznaticama, supstitucija ili zamjena.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak metode supstitucije; načiniti provjeru rješenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjenu metode supstitucije u rješavanju sustava dviju linearnih jednadžbi s dvjema nepoznaticama opisati na primjerima iz svakodnevnog života.

20. Metoda suprotnih koeficijenata

Ključni pojmovi: sustav dviju linearnih jednadžbi s dvjema nepoznaticama, suprotni koeficijent.

Obrazovna postignuća: usvojiti postupak metode suprotnih koeficijenata; načiniti provjeru rješenja; u zadanim primjerima svesti na standardni oblik i odrediti koja od dvije metode dovodi do jednostavnijega načina rješavanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjenu metode suprotnih koeficijenata u rješavanju sustava dviju linearnih jednadžbi s dvjema nepoznaticama opisati na primjerima iz svakodnevnog života.

21. Primjena sustava linearnih jednadžbi

Ključni pojmovi: sustav dviju linearnih jednadžbi s dvjema nepoznaticama, metoda supstitucije, metoda suprotnih koeficijenata.

Obrazovna postignuća: u zadanim primjerima samostalno odrediti koja od dvije metode dovodi do jednostavnijega načina rješavanja; svoditi problemske zadatke na rješavanje sustava dviju jednadžbi; izreći, zapisivati i provjeravati rješenje te ga po potrebi prodiskutirati.

Prijedlozi za metodičku obradu: putem razgovora i demonstracije usvojiti svodenje problemskih zadataka riječima na simbolički zapis sustava dviju linearnih jednadžbi s dvjema nepoznaticama.

22. Linearna funkcija

Ključni pojmovi: linearna funkcija, vrijednost funkcije.

Obrazovna postignuća: usvojiti način zapisivanja funkcije; izračunavati vrijednosti funkcije; usvojiti način zapisivanja funkcije; izračunavati vrijednosti funkcije; primjenjivati na zadatke iz svakodnevnog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenik na praktičnim primjerima usvaja i zatim i sam izražava i izračunava vrijednost funkcije $y = ax + b$, uočava kako se promjenom x mijenja vrijednost y .

23. Graf linearne funkcije

Ključni pojmovi: graf linearne funkcije, nultočka.

Obrazovna postignuća: crtati graf linearne funkcije i iz nacrtanoga grafa iščitavati vrijednost funkcije; procjenjivati i provjeravati (računski i grafički) pripada li zadana točka grafu funkcije; određivati nultočke zadane linearne funkcije računski i grafički; opisivati ovisnost dviju veličina pomoću tablice i pomoću grafa.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočiti da je graf linearne funkcije pravac, zaključiti da uređeni par (x,y) zadovoljava jednadžbu pravca $y = ax + b$ ako točka $T(x,y)$ pripada tom pravcu, uspostaviti na intuitivnom nivou vezu između linearne funkcije i grafa.

24. Odsječak pravca na osi y i nagib pravca

Ključni pojmovi: graf linearne funkcije, nultočka, odsječak na osi y, koeficijent smjera ili nagib pravca.

Obrazovna postignuća: određivati nultočke zadane linearne funkcije računski i grafički; opisivati ovisnost dviju veličina pomoću tablice i pomoću grafa; usvojiti značenje nagiba pravca i odsječka na osi y i njihovu geometrijsku interpretaciju.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočiti odsječak na osi y i nagib pravca.

25. Tok linearne funkcije

Ključni pojmovi: nagib pravca, rastuća funkcija, padajuća funkcija.

Obrazovna postignuća: ispitivati rast ili pad linearne funkcije prema nagibu pravca.

Prijedlozi za metodičku obradu: ispitivanje rastućih i padajućih funkcija metodom razgovora, dio teme obraditi individualnim radom, radom uz uporabu džepnog računala, uporaba prozirnica, grafoskopa, računala.

26. Eksplicitna i implicitna jednadžbe pravca

Ključni pojmovi: eksplicitni oblik jednadžbe pravca, implicitni oblik jednadžbe pravca.

Obrazovna postignuća: crtati pravac zadan u eksplicitnom obliku; crtati pravac zadan u implicitnom obliku.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočiti da je jednadžbu pravca $y = ax + b$ eksplicitna jednadžba pravca, a jednadžba $Ax + By + C = 0$ implicitna jednadžba pravca i vezu između njih.

27. Jednadžba pravca kroz jednu i dvije točke. Usporedni pravci

Ključni pojmovi: eksplicitni oblik jednadžbe pravca; implicitni oblik jednadžbe pravca, jednadžba pravca kroz jednu i dvije točke, koeficijenti smjera; usporedni pravci.

Obrazovna postignuća: napisati jednadžbu pravca kroz jednu točku; napisati jednadžbu pravca kroz dvije točke, uočiti i zapamtiti da su koeficijenti smjera usporednih pravaca jednaki.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočiti i pokazati da kroz jednu točku prolazi beskonačno pravaca i da svaki ima jednadžbu koja zavisi od nagiba pravca, pokazati da kroz dvije točke prolazi samo jedan pravac.

28. Grafičko rješavanje sustava linearnih jednadžbi

Ključni pojmovi: pravac, nagib pravca, usporednost pravaca, presjek pravaca, sjecište, koordinate sjecišta.

Obrazovna postignuća: iskazivati uvjet usporednosti dvaju pravaca; iz jednadžbi pravaca odrediti jesu li pravci usporedni, poklapaju li se ili se sijeku; rješavati sustav linearnih jednadžbi grafički i računskim putem; provjeriti rješenje; odrediti grafičkom metodom ima li sustav dviju linearnih jednadžbi jedno, nijedno ili beskonačno mnogo rješenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: crtajući usporedne pravce i uspoređujući njihove jednadžbe doći do uvjeta usporednosti dvaju pravaca, uočiti vezu između linearne jednadžbe te jednadžbe, odnosno grafa linearne funkcije.

29. Kružnica i krug

Ključni pojmovi: kružnica, krug, središte, polumjer i promjer kružnice.

Obrazovna postignuća: razlikovati pojmove kružnice i kruga; znati da je kružnica određena s tri točke koje nisu na istom pravcu.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjena grafoskopa, računala, projektora; razgovorom i demonstracijom opisati međusobne položaje dviju kružnica.

30. Međusobni položaj pravca i kružnice. Međusobni položaji dviju kružnica

Ključni pojmovi: tangenta kružnice, diralište tangente, sekanta, koncentrične kružnice, ekscentrične kružnice, položaji dviju kružnica.

Obrazovna postignuća: usvojiti da pravac i kružnica kao i dvije kružnice mogu imati dvije zajedničke točke, jednu zajedničku točku ili da nemaju nijednu zajedničku točku; konstruirati tangente kružnice u njenoj točki.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovorom i demonstracijom uočiti međusobni položaj pravca i kružnice kao i međusobni položaj dvije kružnice.

31. Kružni luk i njegov središnji i obodni kut

Ključni pojmovi: kružnica, središnji kut, obodni kut.

Obrazovna postignuća: znati pojam središnjeg kuta; znati pojam obodnog kuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracijom pomoću prozirnica i grafoskopa uočiti vezu između kružnog luka i obodnog i središnjeg kuta.

32. Odnos središnjeg i obodnog kuta, Talesov poučak

Ključni pojmovi: kružnica, središnji kut, obodni kut, Talesov poučak.

Obrazovna postignuća: znati da je obodni kut jednak polovini pripadnoga središnjeg kuta; usvojiti činjenicu da je svaki obodni kut nad promjerom kružnice pravi kut.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkim razgovorom i demonstracijom naći vezu obodnoga i središnjega kuta, demonstrirati nekoliko obodnih kutova nad promjerom.

33. Opseg kruga ili duljina kružnice i duljina kružnog luka

Ključni pojmovi: krug i kružnica, polumjer kruga i kružnice, opseg kruga i duljina kružnice, kružni luk, duljina kružnog luka, broj π .

Obrazovna postignuća: izračunavati opseg kruga; primjenjivati znanje na zadatke iz svakodnevnog života; izračunavati duljinu kružnog luka.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvesti pojam broja π s crticama iz povijesti i pojam opsega kruga, razgovorom i demonstracijom uvesti izraz za duljinu kružnog luka.

34. Površina kruga i kružnog isječka

Ključni pojmovi: krug, površina kruga, površina kružnog isječka.

Obrazovna postignuća: izračunavati površinu kruga; primjenjivati na zadatke iz svakodnevnoga života; izračunavati površinu kružnoga isječka.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati vezu između površine kruga i kružnog isječka, uočiti da površina kružnog isječka ovisi o središnjem kutu i radijusu kruga.

DEVETI RAZRED

TEME

1. Kvadriranje racionalnih brojeva. Uporaba džepnog računala

Ključni pojmovi: racionalni broj, kvadrat broja, kvadriranje, džepno računalo.

Obrazovna postignuća: kvadrirati racionalne brojeve; procjenjivati vrijednosti kvadrata, naučiti koristiti džepno računalo za kvadriranje.

Prijedlozi za metodičku obradu: konkretni primjeri, metoda razgovora, individualni rad učenika, uporaba džepnog računala.

2. Kvadrat umnoška i kvadrat količnika

Ključni pojmovi: kvadrat umnoška, umnožak kvadrata, kvadrat količnika, količnik kvadrata.

Obrazovna postignuća: kvadrirati umnožak i količnik; transformirati umnožak kvadrata i količnik kvadrata.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkom metodom, koristeći razna nastavna pomagala kao što su džepno računalo, grafoskop s prozirnicama i dr. uočiti svojstva kvadriranja umnoška i količnika.

3. Kvadrat zbroja i razlike. Razlika kvadrata

Ključni pojmovi: kvadrat zbroja, kvadrat razlike, razlika kvadrata.

Obrazovna postignuća: kvadrirati zbroj i razliku dvaju brojeva; prepoznati u algebarskim izrazima kvadrat zbroja i kvadrat razlike; prepoznati razliku kvadrata; rastaviti razliku kvadrata na faktore.

Prijedlozi za metodičku obradu: heurističkom metodom, koristeći razna nastavna pomagala kao što su džepno računalo, grafoskop s prozirnicama i dr. uočiti svojstva kvadriranja zbroja i razlike.

4. Potencije s bazom 10

Ključni pojmovi: potencija, baza potencije, eksponent potencije, potenciranje.

Obrazovna postignuća: naučiti broj pisati u obliku potencije; potencirati broj 10 prirodnim eksponentom; potencirati broj 10 cjelobrojnim eksponentom; računati s potencijama s bazom 10; znati primijeniti potencije.

Prijedlozi za metodičku obradu: konkretni primjeri, individualni rad, razgovor, primjena džepnog računala.

5. Korjenovanje

Ključni pojmovi: drugi (kvadratni) korijen, korjenovanje, približna vrijednost drugog korijena.

Obrazovna postignuća: procjenjivati vrijednosti drugoga korijena pozitivnoga racionalnog broja; procjenjivati cjelobrojni dio vrijednosti drugoga korijena; izračunavati i približno određivati drugi korijen upotrebom džepnog računala.

Prijedlozi za metodičku obradu: određivanje duljine stranice kvadrata iz zadane površine.

6. Računanje s korijenima

Ključni pojmovi: drugi korijen, korjenovanje, djelomično korjenovanje, racionalizacija nazivnika.

Obrazovna postignuća: računati s korijenima; djelomično korjenovati; racionalizirati nazivnik razlomka $\frac{a}{b}$.

Prijedlozi za metodičku obradu: koristeći heurističku metodu uočiti svojstva korjenovanja umnoška i količnika uz primjenu grafoskopa i džepnoga računala.

7. Jednadžba $x^2 = a$

Ključni pojmovi: jednadžba oblika $x^2 = a$

Obrazovna postignuća: naučiti rješavati kvadratne jednadžbe.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočiti veze između kvadriranja i korjenovanja.

8. Pravokutni trokut. Pitagorin poučak

Ključni pojmovi: pravokutan trokut, kvadriranje, poučak, Pitagorin poučak, obrat poučka.

Obrazovna postignuća: znati definirati, crtati, označavati pravokutni trokut, znati izreku, smisao i zorni dokaz Pitagorina poučka; izreći obrat Pitagorina poučka; izračunavati duljinu jedne stranice pravokutnoga trokuta ako su zadane duljine ostalih stranica.

Prijedlozi za metodičku obradu: heuristička metoda, primjena grafoskopa i računala, dokaz poučka.

9. Primjena Pitagorina poučka na kvadrat i pravokutnik

Ključni pojmovi: kvadrat, pravokutnik, dijagonala.

Obrazovna postignuća: izračunavati duljinu dijagonale kvadrata i pravokutnika.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjene Pitagorina poučka na kvadrat i pravokutnik opisati koristeći bilo heurističku metodu bilo problemsku, cijeli proces popratiti zornim materijalima modelima likova, posterima, crtežima na prozirnicama i/ili računarskim aplikacijama.

10. Primjena Pitagorina poučka na jednakostranični i jednakokračni trokut

Ključni pojmovi: jednakostranični trokut, jednakokračni trokut, visina trokuta.

Obrazovna postignuća: rješavati zadatke koji povezuje visinu i stranicu jednakostraničnoga trokuta, odnosno osnovicu, krak i visinu na osnovicu jednakokračnoga trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: proučiti primjenu Pitagorina poučka pri izračunavanju duljine visine na osnovicu jednakokračnoga trokuta; postupkom specijalizacije izvesti formulu za duljinu visine jednakostraničnoga trokuta; cijeli proces popratiti zornim materijalima – modelima likova, posterima, crtežima na prozirnicama i/ili računarskim aplikacijama.

11. Primjena Pitagorina poučka na romb i trapez

Ključni pojmovi: romb, trapez.

Obrazovna postignuća: izračunavati duljine dijagonala romba; izračunavati duljinu visine jednakokračnog trapeza.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjene Pitagorina poučka na kvadrat i pravokutnik opisati koristeći bilo heurističku metodu bilo problemsku, cijeli proces popratiti zornim materijalima modelima likova, posterima, crtežima na prozirnicama i/ili računarskim aplikacijama.

12. Prirodni, cijeli, racionalni brojevi

Ključni pojmovi: prirodni broj, cijeli broj, racionalni broj, beskonačni periodički decimalni broj.

Obrazovna postignuća: zapisivati racionalne brojeve u obliku decimalnog broja; odrediti odnose između skupova N , Z , Q .

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima, uz upotrebu džepnog računala, pokazati da postoje brojevi čiji je decimalni zapis beskonačni periodični.

13. Iracionalni brojevi

Ključni pojmovi: iracionalni broj, realni broj.

Obrazovna postignuća: razlikovati racionalne i iracionalne brojeve; odrediti odnose između skupova N , Z , Q , I .

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima, uz upotrebu džepnog računala, pokazati da postoje brojevi čiji je decimalni zapis beskonačni neperiodički, metodom generalizacije uvesti pojam iracionalnoga broja, razmotriti svojstva zbroja i umnoška racionalnoga i iracionalnoga broja.

14. Realni brojevi i brojevni pravac

Ključni pojmovi: Pitagorin poučak, realni broj, skup realnih brojeva, brojevni pravac.

Obrazovna postignuća: konstruirati dužine duljina 2 i 3; prikazivati na brojevnom pravcu točke pridružene realnim; odrediti odnose između skupova N , Z , Q , I i R .

Prijedlozi za metodičku obradu: individualni rad, rad s džepnim računalom.

15. Grafovi funkcija $y = \sqrt{x}$ i $y = x^2$

Ključni pojmovi: funkcija, graf funkcije, funkcija $y = x^2$, funkcija $y = \sqrt{x}$, parabola, krivulja.

Obrazovna postignuća: izračunavati vrijednost funkcije za određene vrijednosti argumenta x ; rješavati jednadžbu $x^2 = a$; crtati grafove funkcija $y=x^2$ i $y = \sqrt{x}$; odrediti ili procijeniti koordinate točaka na grafu.

Prijedlozi za metodičku obradu: individualni rad učenika, razgovor, primjena grafoskopa i džepnog računala.

16. Vektori

Gljučni pojmovi: vektor, jednakost vektora, suprotni vektori.

Obrazovna postignuća: crtati zadane vektore, prepoznati i crtati jednake i suprotne vektore.

Prijedlozi za metodičku obradu: ilustracija pojma vektora primjerima iz svakodnevnoga života i/ili pomoću modela, crteža, računarskih aplikacija i sl.; koristeći metodu apstrahiranja i generaliziranja definirati vektor, jednakost vektora, suprotni vektor, nulvektor.

17. Zbrajanje i oduzimanje vektora

Gljučni pojmovi: zbrajanje vektora, zbroj vektora, razlika vektora.

Obrazovna postignuća: zbrajati i oduzimati vektore primjenom pravila trokuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: zorna obrada zbrajanja vektora primjenom pravila trokuta i pravila paralelograma.

18. Translacija

Gljučni pojmovi: preslikavanje ravnine, translacija (usporedni pomak).

Obrazovna postignuća: translirati točku, dužinu, pravac, trokut i kružnicu; prepoznati lik koji je nastao translacijom drugoga.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje likova i njihovih transliranih slika, primjena grafoskopa i računala.

19. Osna simetrija

Gljučni pojmovi: preslikavanje ravnine, osna simetrija, os simetrije.

Obrazovna postignuća: određivati osnosimetričnu sliku točke, dužine, pravca, trokuta i kružnice; prepoznati osnosimetričan lik; konstruirati simetralu dužine i simetralu kuta.

Prijedlozi za metodičku obradu: individualno istraživanje likova i njihovih osnosimetričnih slika, primjena grafoskopa i računala.

20. Centralna simetrija

Gljučni pojmovi: preslikavanje ravnine, centralna simetrija, centar (središte) simetrije.

Obrazovna postignuća: određivati centralnosimetričnu sliku točke, dužine, pravca, trokuta i kružnice; prepoznati centralnosimetrični lik; određivati centar simetrije.

Prijedlozi za metodičku obradu: individualno istraživanje likova i njihovih osnosimetričnih slika, primjena grafoskopa i računala.

21. Rotacija

Gljučni pojmovi: preslikavanje ravnine, rotacija (vrtanja), središte rotacije, kut rotacije.

Obrazovna postignuća: rotirati zadani lik ako je zadano središte rotacije i njezin kut.

Prijedlozi za metodičku obradu: individualno istraživanje rotacije likova, primjena grafoskopa i računala.

22. Točke, pravci i ravnine u prostoru

Gljučni pojmovi: točka, pravac, ravnina, prostor.

Obrazovna postignuća: znati da je ravnina određena s tri nekolinearne točke; odrediti ravnine ako su joj zadane neke točke; odrediti (na modelu kvadra) pripada li neka točka nekoj ravnini.

Prijedlozi za metodičku obradu: na modelu učionice, sobe, spužve uočavati elemente geometrije prostora i relaciju pripadanja; analogija: prostor – ravnina.

23. Međusobni položaj pravaca i ravnina

Gljučni pojmovi: pravci, ravnine i međusobni odnosi.

Obrazovna postignuća: na modelu kvadra određivati međusobne položaje pravaca i ravnina; znati sustavno prebrojati sve pravce određene danim točkama koji su usporedni, odnosno koji nisu usporedni s danom ravninom; znati sustavno prebrojati sve pravce određene danim točkama koji su usporedni, odnosno koji nisu usporedni i koji se mimoilaze.

Prijedlozi za metodičku obradu: individualno istraživanje međusobnoga odnosa pravaca i ravnina na modelima.

24. Okomitost pravca i ravnine. Okomitost dviju ravnina

Gljučni pojmovi: okomitost pravca i ravnine, okomitost dviju ravnina.

Obrazovna postignuća: na modelu kvadra prepoznati je li zadani pravac okomit na ravninu ili nije; prepoznati jesu li zadane ravnine okomite ili ne; brojiti pravce određene danim točkama koji su okomiti na danu ravninu; prebrojati ravnine koje su okomite na danu ravninu.

Prijedlozi za metodičku obradu: individualno istraživanje okomitosti pravca i ravnine, te okomitosti ravnina na modelu učionice, kvadra.

25. Ortogonalna projekcija točaka na ravninu. Udaljenost točke od ravnine.

Ključni pojmovi: ortogonalna projekcija točke na ravninu, udaljenost točke od ravnine.

Obrazovna postignuća: odrediti ortogonalnu projekciju točke i dužine na ravninu; odrediti udaljenost točke od ravnine.

Prijedlozi za metodičku obradu: individualno istraživanje okomitosti pravca i ravnine, te okomitosti ravnina na modelu učionice, kvadra.

26. Kut između pravca i ravnine i između dvije ravnine

Ključni pojmovi: kut između pravca i ravnine, kut između dvije ravnine.

Obrazovna postignuća: odrediti kut između pravca i ravnine, odrediti kut između dvije ravnine.

Prijedlozi za metodičku obradu: individualno istraživanje kuta između pravca i ravnine i dvije ravnine.

27. Prizma

Ključni pojmovi: geometrijska tijela, prizma, mreža prizme.

Obrazovna postignuća: prepoznati i opisivati prizme; određivati broj vrhova, bridova i strana prizme; crtati skice piramida i njihove mreže.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočiti u prirodi tijela u obliku prizme; u heurističkom razgovoru, metodom generalizacije i apstrahiranja formirati pojam prizme; koristeći specijalizaciju određivati kojoj vrsti prizmi pripada promatrani objekt.

28. Oplošje i obujam prizme

Ključni pojmovi: prizme, oplošje prizme, obujam (volumen) prizme.

Obrazovna postignuća: određivati oplošje i obujam prizme.

Prijedlozi za metodičku obradu: koristeći heurističku metodu uvesti pojmove oplošja i obujma prizme, te izvesti formule. primjena računala i džepnoga računala.

29. Piramida

Ključni pojmovi: geometrijska tijela, piramida, mreža piramide.

Obrazovna postignuća: prepoznati i opisivati piramide; određivati broj vrhova, bridova i strana piramida; crtati skice piramida i njihove mreže.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočavanje modela piramida i razlikovanje piramida prema bazi.

30. Oplošje i obujam piramide

Ključni pojmovi: piramida, oplošje piramide, obujam piramide.

Obrazovna postignuća: određivati obujam i oplošje piramide.

Prijedlozi za metodičku obradu: oplošje ilustrirati pomoću modela i mreže piramide; eksperimentalno odrediti vezu između obujma piramide i prizme koje imaju jednake baze i visine; primjena računala i džepnoga računala.

31. Valjak. Oplošje i obujam valjka

Ključni pojmovi: geometrijska tijela, valjak, mreža valjka, oplošje valjka, obujam valjka.

Obrazovna postignuća: crtati skicu valjka i njegovu mrežu; izračunavati obujam i oplošje valjka

Prijedlozi za metodičku obradu: prepoznavanje modela valjka u prirodi, uočavanje analogije valjak-prizma, primjena računala i džepnog računala, upozoriti da su formule za oplošje i obujam valjka iste kao za prizmu.

32. Stožac. Oplošje i obujam stošca

Ključni pojmovi: geometrijska tijela, stožac, izvodnica stošca, mreža stošca, oplošje stošca, obujam stošca.

Obrazovna postignuća: crtati skicu stošca i njegovu mrežu; izračunavati obujam i oplošje stošca.

Prijedlozi za metodičku obradu: na konkretnim primjerima oko nas uočiti osnovna svojstva stošca i usvojiti taj pojam, analognim zaključivanjem iz obujma i oplošja piramide odrediti obujam i oplošje stošca, uvjeriti se u ispravnost formula za obujam i oplošje eksperimentalno, primjena računala i džepnoga računala.

33. Kugla i sfera. Oplošje i obujam kugle

Ključni pojmovi: geometrijska tijela, kugla, polumjer kugle, sfera, oplošje kugle, obujam kugle.

Obrazovna postignuća: crtati skicu sfere i kugle; uočavati glavne kružnice; izračunavati oplošje i obujam kugle.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočavati modele sfera i kugli u prirodi, analogijom s kružnicom definirati sferu, a analogijom s krugom definirati kuglu. Primjena računala i džepnoga računala.

MOJA OKOLINA (OKRUŽJE)

PRVI RAZRED

UVOD

Nastavni program "Moja okolina" integrira područja proučavanja prirode i društva, potrebnih za početno uvođenje učenika u razumijevanje svijeta koji ga okružuje. U središtu pažnje su prve dječje spoznaje o prirodi i čovjeku, iskustva o važnosti ljudskog rada i korištenja prvih stečenih znanja, potom utvrđivanje stavova o pitanjima koji se tiču dječje okoline, zdravlja i međuljudskih odnosa. Svi ovi odgojno-obrazovni aspekti i aktivnosti moraju biti primjereni dobi, mogućnostima i interesima djece.

Prirodne znanosti kroz predmet "Moja okolina" pružaju djeci prvi pogled u svijet prirode i čovjeka i pomažu mu na posve konkretan način razmišljati o svemu što ga okružuje. Proučavanje pojava što ih te znanosti opisuju omogućuje učenicima da ispituju primjenu stečenog znanja u vlastitom životu, okruženju i zajednici. Učenicima se tako pruža prilika da postanu osobe koje samostalno uče i promoviraju razvoj vlastitih kompetencija i stavova u odnosu na svoju osobu, druge ljude i svijet koji ga okružuje.

U okviru predmeta "Moja okolina", učenici zapravo opažaju, istražuju i postavljaju pitanja o školi, obitelji i okolini kao važnim mjestima njihovog života i razvoja, živim bićima, tvarima, društvenim i prirodnim pojavama i prirodnim procesima. Oni zajedno rade u prikupljanju spoznaja tražeći odgovore na pitanja koja povezuju njihovu jednostavnu znanstvenu spoznaju i njihove konkretne postupke. Pri tome oni surađuju, razgovaraju, kreativni su, igraju se i izvode oglede koristeći jednostavan iskustven i praktičan znanstveni jezik. To im omogućuje da steknu potrebnu osobnu sigurnost, povjerenje u druge ljude kao i zdrav način života. Početno proučavanje predmeta "Moja okolina" olakšava kasnije procese stjecanja znanja iz oblasti prirodnih i društvenih znanosti, kao i odgovarajućih tehničkih i tehnoloških znanja.

Sadržaj i proces učenja, a pogotovo njegovi rezultati bitno su uvjetovani načinom učenja odnosno kako učenici trebaju učiti, a kako nastavnici trebaju poučavati i pomagati da bi učenici stjecali odgovarajuća znanja, razvijali sposobnosti, vrijednosti, stavove i ponašanje. Djeca u dobi od šest godina veoma su sklona iskustvenom istraživanju, ispitivanju i provjeravanju svega što ih okružuje. Njihova radoznalost nema granica i nju treba razvijati i jačati kroz vođenje učenika u «njihovu svijetu» radi stjecanja spoznaje o svijetu odraslih. Stoga, nastavni proces mora biti dobro osmišljen, planiran i pripremljen, jer jedino na takav način može se udovoljiti radoznalosti i potrebama učenika.

Okruženje u kojem se djeca osjećaju udobno i sigurno, uz dobro usmjerenje svih aktivnosti u nastavi nužan je uvjet dobrih rezultata. To se postiže kombiniranjem tradicionalnih metoda i oblika rada s korištenjem i primjenom metoda aktivnog učenja i interaktivne nastave (pitanja i odgovori, igre i simulacije, rasprave, dramatizacije, učenički ogleđi, izvješća, mali istraživački projekti), i u skladu s tim, rad u manjim i većim skupinama, parovima, samostalan rad učenika i dr. Za učenike koji pokazuju poseban interes ili veće sposobnosti planirani su prošireni sadržaji koji se konkretiziraju pri stvaranju izvedbenih programa i neposredne pripreve za nastavu. Nastavne sadržaje "Moje okoline" nužno je povezati sa sadržajima svih drugih predmeta (obrazovnih oblasti).

SVRHA I CILJEVI

Svrha predmeta "Moja okolina" jest razvoj dječjih potencijala i sposobnosti, usvajanje znanja i vještina o pojavama u svojoj okolini, prirodi i društvu potrebnih za uspješno snalaženje u svakodnevnom životu. Opći odgojno-obrazovni ciljevi su:

- razvijanje sposobnosti promatranja, opisivanja, zaključivanja, uspoređivanja i donošenja zaključaka o pojavama u prirodi i društvu;
- sposobnost snalaženja u prostoru i vremenu, u obitelji, školi, u prometu, širem okruženju i društvu;
- razvijanje interesa za poznavanje zakonitosti pojava o prirodi i društvu;
- razvijanje stvaralačke mašte, stvaralačkog mišljenja, komunikacije i suradnje;
- upoznavanje i ostvarenje higijensko-zdravstvenih, kulturnih, djelatnih i prometnih navika
- prihvaćanje ponašanja u skladu s etičkim i moralnim vrjednotama;
- razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavove prema sebi samima, prema drugima i svojoj okolini;
- sposobnost za kulturu komunikacije s odraslima i vršnjacima u socijalnom okruženju;

- razvijanje ekološke svijesti i kulture, osposobljenost za primjenu ekoloških znanja u neposrednoj okolini i svakodnevnom životu;
- Sposobnost za život u ljudskoj zajednici uvažavajući temeljna načela odgoja i obrazovanja za ljudska prava i slobode;
- Razvijanje kulturnih, radnih i higijenskih navika i njihovo njegovanje;
- Graditi osjećaj poštovanja prema svima ljudima i narodima, te pripadnosti svome narodu i Domovini.

NASTAVNA CJELINA: **MOJA ŠKOLA**

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. S prijateljima u školi

Ključni pojmovi: učenik, učenica, učitelj, učiteljica, razred.

Obrazovna postignuća: Upoznati ime škole, učitelja/icu, primjenjivati osnovna pravila pristojnog ponašanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: jednostavan lutkarski igrokaz zasićen riječima uljudnog ophođenja (likovi: učenik i učitelj), poticati iskazivanje primjere lijepog ponašanja i dramtizirati ih (mogu se koristiti lutke); zajednički utvrditi pravila međusobnog ophođenja (pozdravljanje, ispričavanje, iskazivanje molbe); igre upoznavanja; igre povjerenja i suradnje - skupni plan; zajednička akcija „ogledala“, lančani pokreti, poučne priče lijepog ponašanja i moralnih vrijednosti.

2. Naziv škole i imenovanje prostorija

Ključni pojmovi: ime škole, učionica, zbornica.

Obrazovna postignuća: znati naziv svoje škole; imenovati prostorije u školi; razumjeti njihovu namjenu i snalaziti se u školi.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgledanje školskih prostora i upoznavanje; igra: Uplašen sam kao zec, miš i slično.

3. Život i rad u školi

Ključni pojmovi: raspored sati, pravila ponašanja, čistoća u školi.

Obrazovna postignuća: Razumjeti i poštovati pravila ponašanja i rada u školi i pravila zajedničkog života i rada; izgraditi pozitivnu sliku o školi i školskoj zajednici; stjecanje navika za održavanjem higijene radnog prostora i čuvanja okoliša.

Prijedlozi za metodičku obradu: poučne priče i identifikacija ponašanja i opažanje moralnih vrijednosti, pravila ponašanja itd.; popis želja i vođeno maštanje.

4. Djelatnici u školi

Ključni pojmovi: ravnatelj/ica, knjižničar/ka, pedagog/inja, spremačica, domar.

Obrazovna postignuća: prepoznati djelatnike u školi, primjenjivati najvažnije odredbe kućnog reda.

Prijedlozi za metodičku obradu: u neposrednom susretu upoznati učenike sa zaposlenicima škole koji nisu učitelji, raspravljati o tome što koji zaposlenik radi i kako pridonosi životu škole prepoznati i imenovati neke djelatnike po vanjskim obilježjima (odjeća, pribor i alat kojim se služe), usporediti sa zaposlenicima predškolske ustanove, fotografijama školskih prostorija pridružiti slike zaposlenika.

NASTAVNA CJELINA: **MOJA OBITELJ**

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Članovi moje obitelji

Ključni pojmovi: majka, otac, brat, sestra, baka djed.

Obrazovna postignuća: znati imenovati članove svoje obitelji.

Prijedlozi za metodičku obradu: opisivanje članova na temelju fotografija; uspoređivanje obitelji po brojnosti; crtanje članova obitelji.

2. Moje mjesto u obitelji

Ključni pojmovi: sin, kći, brat, sestra, unuk, unuka.

Obrazovna postignuća: razumjeti razlike krvnog srodstva u obitelji: roditelji, djeca, unuci, braća i sestre.

Prijedlozi za metodičku obradu: osmišljavanje prigodnih igara za vježbu uspostavljanja odnosa u obitelji; igra - tko je kome što.

3. Moj dom (kuća, stan)

Ključni pojmovi: dom, kuća, stan, prostorija.

Obrazovna postignuća: razlikovati pojmove: dom, stan, kuća.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivacijskom pričicom i igrama asocijacija potaknuti učenike da pričaju o svom domu, o tome kako se u njemu osjećaju i zašto ga vole, navesti ih da shvate značenjske razlike između pojmova dom i stan ili kuća; promatrati i opisivati različite domove (u okolini škole, fotografije).

4. Opasni predmeti u domu

Ključni pojmovi: opasnost, opasni predmeti, uporaba kućanskih aparata.

Obrazovna postignuća: shvatiti karakter pravilnog rukovanja jednostavnim kućanskim aparatima i prepoznati opasne predmete i aparate u domu i školi i razumjeti posljedice njihova djelovanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznavanje rukovanja s nekim osnovnim kućanskim predmetima i uređajima.

NASTAVNA CJELINA: NAŠE LIJEPO MJESTO

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Mjesto u kojem živim (rodno mjesto i mjesto stanovanja)

Ključni pojmovi: rodno mjesto i mjesto stanovanja.

Obrazovna postignuća: znati imenovati naziv mjesta stanovanja u kojem živi i poznavati svoje najbliže susjedstvo.

Prijedlozi za metodičku obradu: simulacijske igre vezane za život u mjestu stanovanja.

2. Svečanost u mom mjestu i u školi: Dani kruha

Ključni pojmovi: svečanost, Dan kruha.

Obrazovna postignuća: razumjeti potrebe ljudi za okupljanjem i zajedničkim slavljinama; imenovati svečanost Dana kruha; doživjeti radost zajedništva i slavlja; shvatiti potrebu posjećivanja kulturnih svečanosti u školi i mjestu te kulture ponašanja na njima.

Prijedlozi za metodičku obradu: crtanje plodova zemlje i pravljenje panaa, izrada i skupljanje plodova za Dane kruha; priprema i sudionništvo na Danu kruha.

NASTAVNA CJELINA: UČENIK U PROMETU

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Ja u prometu

Ključni pojmovi: promet, prometnice i raskrižje.

Obrazovna postignuća: naučiti pravilno kretanje ulicom, bez i s nogostupom i kako samostalno i sigurno prijeći ulicu; upoznati pješački prijelaz (zebru) kao sigurno mjesto na koje se može prijeći ulica.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježba: Zajedničko i pojedinačno kretanje nogostupima - prijelaz preko ulice.

2. Sudionici u prometu

Ključni pojmovi: pješaci, vozači, vozila.

Obrazovna postignuća: odgovorno sudjelovanje u prometu kao pješak ili vozač vozila i bicikla.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbanje prelaska ulice na znak policajca koji regulira promet, razgovori o ponašanju u pojedinim situacijama kretanja pješaka i vozača; kompjutorsko simuliranje različitih situacija i prepoznavanja vozila.

3. Ponašanje učenika i učenica u prometu

Ključni pojmovi: prometna pravila, prometni znakovi, semafor.

Obrazovna postignuća: sposobnost sigurna kretanje prometnicom i prelaženje preko nje; razvijati svijest o važnosti poštivanja prometnih znakova i pravila i vlastitoj brizi za sigurnost u prometu.

Prijedlozi za metodičku obradu: pozivanje prometnog policajca u goste, simuliranje pravila i vježbanje kretanja u prometu.

4. Moj put od kuće do škole

Ključni pojmovi: sigurnost u prometu, opasna dionica puta.

Obrazovna postignuća: razumjeti prometne znakove koji se nalaze na putu od kuće do škole, shvatiti ulogu i značenja signalizacije i prometnog policajca; sposobnost sigurno kretanja do kuće.

Prijedlozi za metodičku obradu: nakon iznošenja vlastitih iskustava (samostalno kretanje, nesigurnost u prometu, opasni prijelazi...) učenike podijeliti u manje skupine (ovisno o adresi stanovanja) te uz pomoć roditelja dobrovoljaca istražuju najsigurniji put od kuće do škole uz poštivanje prometnih pravila.

NASTAVNA CJELINA: VRIJEME I PROSTOR

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Dan i osnovni dijelovi dana

Ključni pojmovi: dan, noć, jutro, podne, večer.

Obrazovna postignuća: poznavati dijelove dana i osnovnu orijentaciju u vremenu: dan, noć, jutro, podne, večer.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija na zadanu riječ (jutro, večer, dan, noć), personificirani crteži dijelova dana izrezani od kartona i zalijepljeni na drvene štapiće razgovaraju s djecom i vode ih kroz sve dijelove dana (jutro, prije podne, podne, poslijepodne, večer, noć,) prema uobičajenim dnevnim aktivnostima.

2. Dani u tjednu

Ključni pojmovi: dani u tjednu, tjedan.

Obrazovna postignuća: prepoznati dane u tjednu; shvatiti da je jedan tjedan razdoblje od sedam dana.

Prijedlozi za metodičku obradu: kartončići s nazivima dana u tjednu poslužiti će za različite igre aktivnosti (posložiti crteže s danima u tjednu, pronaći izgubljeni dan, otkrij uljeza...).

3. Upoznavanje i snalaženje u prostoru

Ključni pojmovi: lijevo, desno, naprijed, natrag, ispred, iza.

Obrazovna postignuća: otkriti prostor kao mjesto boravka i rada, određivati položaje i snalaziti se u prostoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre orijentacije i snalaženja u prostoru.

NASTAVNA CJELINA: PRIRODA

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Priroda se mijenja - godišnja doba

Ključni pojmovi: priroda, prirodne promjene i godišnja doba.

Obrazovna postignuća: uočiti jesenske promjene u neposrednoj okolini, i njihov utjecaj na život; prepoznati neko posebno obilježje godišnjih doba.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirani tjedan - u školskom ili obližnjem vrtu promatrati promjene na listopadnom drveću u odnosu na vazdazeleno drveće, raslinje plodove, boje, tlo, nebo, ponašanje i odjeću prolaznika.

2. Zima - godišnje doba

Ključni pojmovi: zima, snijeg, zimski uvjeti života.

Obrazovna postignuća: uočavati promjene u prirodi, i njihov utjecaj za život; razlikovati zimu od jeseni.

Prijedlozi za metodičku obradu: izraditi plakat; prikazati slikom godišnje doba; izabrati jedan detalj iz prirode pa nacrtati njegov izgled kroz dva godišnja doba (jesen-zima; rad u paru).

3. Priroda se budi (vjesnici proljeća)

Ključni pojmovi: proljeće i vjesnici proljeća.

Obrazovna postignuća: prepoznati tipične vjesnike proljeća (rani cvijet, trava, zeleno lišće); razlikovati jesen, zimu i proljeće.

Prijedlozi za metodičku obradu: navesti osobitosti ranog proljeća, odlazak u prirodu radi pronalaska i prepoznavanja vjesnika proljeća (trava koja niče, prvi cvijet, zeleno lišće); izraditi plakat; razvrstavati slikovni materijal prikupljen kroz tri godišnja doba.

4. Otkrivamo znakove u prirodi

Ključni pojmovi: svjetlost, zemlja, voda, zrak.

Obrazovna postignuća: razumjeti da na zemlji žive ljudi, životinje i biljke, koji za život trebaju vodu, zrak, svjetlost, toplinu i hranu.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre: poticati zanimanje za zbiljanje u prirodi.

5. Biljke i životinje u bližem okruženju (njegovanje biljaka i briga o kućnim ljubimcima)

Ključni pojmovi: njega biljaka i briga o kućnim ljubimcima.

Obrazovna postignuća: Naučiti njegovati biljke i znati se brinuti o kućnim ljubimcima.

Prijedlozi za metodičku obradu: zasad i uzgoj sobnog cvijeća; uređivanja školskog vrta i okoliša škole; sadnja i uzgajanje cvijeća u školskom dvorištu; briga oko uzgajanja sitnih životinja (ptice, kornjače, hrčak, akvarij s ribama, pas).

6. Zaštita okoliša i ekološke aktivnosti

Ključni pojmovi: okoliš, spremnici - odlaganje otpada.

Obrazovna postignuća: otkriti važnost brige za okoliš i razvijati navike oko čuvanja okoliša, važnost održavanja čistoće prostora; prepoznati utjecaj čovjeka na okoliš i pravilno odlaganje otpada.

Prijedlozi za metodičku obradu: izvan učionička nastava: obilaskom okoliša škole uočiti problem čistoće okoliša i utjecaja čovjeka na okoliš, uočiti posljedice onečišćenja nakon promatranja ilustracija, filma ili TV emisije o zbivanjima na površini onečišćenih predmeta povesti razgovor o potrebi održavanja čistoće predmeta, prostora, okoliša.

NASTAVNA CJELINA: NAŠE TIJELO

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Svjestan/svjesna svog tijela

Ključni pojmovi: čovječje tijelo, dijelovi tijela, spolne razlike i osjetila.

Obrazovna postignuća: razumjeti razlike između dječaka i djevojčice, otkriti neke njihove karakteristike; otkriti i upoznati samo glavne dijelove svoga tijela.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznavanje dijelova tijela tj. ljudskih ekstremiteta kroz igru i crtanje; izradba ljudske figure od kartona, izrezivanje lika, siluete, glave i uočavanje izvan vanjskih razlika između spolova: sličnosti i razlike; pripovijedanje i razgovor o tome kako dolazimo na svijet.

2. Higijena

Ključni pojmovi: osobna čistoća, pribor i sredstva, čistoća i zdravlje.

Obrazovna postignuća: Razumjeti važnost i stvarati naviku redovitog održavanja osobne higijene i prostora u kojem boravimo; osnovna sredstva za osobnu i drugu higijenu.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre i vježbe uporabe sredstava za osobnu higijenu; briga za zdravlje; izradba rasporeda zaduženja za održavanje higijene životnog prostora. osobna higijena, higijena u obitelji i školi.

3. Prehrana

Ključni pojmovi: raznovrsna i zdrava prehrana.

Obrazovna postignuća: Poznavati raznovrsnu hranu važnu za dječju dob i razlikovati zdravu od nezdrave; pravilna uporaba pribora za jelo i pravilna prehrana.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre i vježbe korištenja pribora za blagovanje; vježbe postavljanja i rasporemanja stola, te ponašanja kod stola; pravljenje liste zdrave hrane za pojedine obroke.

4. Zdravlje i sigurnost

Ključni pojmovi: čuvanje zdravlja, uvjeti za zdrav život.

Obrazovna postignuća: otkriti važnost raznolike prehrane, boravka na svježem zraku i dovoljno odmora i rada za dobro raspoloženje.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripremljeni slikovni materijal razvrstati na voće, povrće i mliječne proizvode; poticati učenike da iznose vlastite prehrambene navike i da o njima raspravljaju; razgovarati o štetnim oblicima prehrane; boravak u prirodi i pravilan odmor.

NASTAVNA CJELINA: RADUJMO SE BLAGDANIMA

TEME I OSNOVNI SADRŽAJI

1. Sveti Nikola

2. Božić - rodio se Isus

3. Rađanje novog života

4. Dani kruha - Dani zahvale

Ključni pojmovi: blagdani.

Obrazovna postignuća: otkriti važnost blagdana u svojoj obitelji i u zajednici; prepoznati neka obilježja blagdana i kako sudjelovati u njima; jednostavna čestitanje blagdana.

Prijedlozi za metodičku obradu: praktičnim radom sudjelovati u obilježavanju blagdana tijekom školske godine; poticati učenike na iskazivanje vlastitih dojmova o određenom blagdanu; upoznati ih s činjenicom da ljudi drugih svjetonazora mogu imati druge važne i velike blagdane; potaknuti učenike da iznose različito iskustvo slavljenja važnih blagdana u obitelji; oblikovati blagdanske čestitke.

PRIRODA I DRUŠTVO

UVOD

Nastava *prirode i društva* u razrednoj nastavi doprinosi ponajprije intelektualnom, emocionalnom, moralnom i socijalnom razvoju učenika i tako se ucjepljuje u opće odgojne i obrazovne ciljeve škole.

Nastavni predmet prirode i društva objedinjuje sadržaje različitih znanstvenih i nastavnih područja, prirodoslovnih i društvenih, od kemije, fizike, biologije i geografije do povijesti, hrvatskoga jezika i informatike. Nastava prirode i društva, u procesima učenja i poučavanja, treba učenicima pomoći u ovladavanju ključnim pojmovima koji omogućuju nadograđivanje sadržaja prirodnih i društvenih predmeta u višim razredima osnovne škole.

CILJ

Doživjeti i osvijestiti složenost, raznolikost i međusobnu povezanost svih čimbenika koji djeluju u čovjekovu prirodnom i društvenom okruženju, razvijati pravilan odnos prema ljudima i događajima, snošljivo i otvoreno prihvaćati različite stavove i mišljenja te poticati znatiželju za otkrivanjem pojava u prirodnoj i društvenoj zajednici.

ZADAĆE

Učenik treba:

- upoznati vlastitu ulogu kao i uloge drugih ljudi u neposrednom okruženju;
- upoznati svoje okruženje (obitelj, razred, školu, mjesto, zavičaj, državu);
- istraživati i upoznavati zavičajne posebnosti (kulturu, običaje i sl.);
- razvijati sposobnost snalaženja u vremenu i prostoru;
- otkrivati i upoznavati živu i neživu prirodu, njezinu raznolikost, povezanost i promjenljivost;
- oblikovati pozitivan vrijednosni odnos prema živim bićima i prirodi kao cjelini;
- razvijati poštovanje prema prirodnoj, kulturnoj i društvenoj sredini te odgovoran odnos prema okolišu;
- razvijati i sustavno unaprjeđivati zdravstveno-higijenske navike;
- biti osposobljen za pravilno i sigurno ponašanje u prometu (pridržavanje propisa);
- upoznati svoja prava i dužnosti kao i prava drugih ljudi u neposrednom okruženju.

DRUGI RAZRED

TEME

1. Ja sam učenik

Ključni pojmovi: učenik, učenica, učitelj/ica, razred, razredna zajednica.

Obrazovna postignuća: primjenjivati osnovna pravila pristojnoga ponašanja (pozdravljanje, ispričavanje, iskazivanje molbe); znati prava i izvršavati dužnosti učenika.

Prijedlozi za metodičku obradu: jednostavan lutkarski igrokaz prožet riječima uljudnog ophođenja; poticati na iskazivanje primjera lijepog ponašanja i dramatizirati ih; zajednički utvrditi pravila lijepog međusobnog ophođenja.

2. Moja škola

Ključni pojmovi: učionica, naziv škole, prostorije u školi i njihova namjena.

Obrazovna postignuća: znati naziv svoje škole; imenovati prostorije u školi i navesti njihovu namjenu; snalaziti se u školi.

Prijedlozi za metodičku obradu: provesti učenike školom, imenovati prostorije, razgovarati o njihovoj namjeni, usporediti s prostorijama predškolske ustanove, vježbati snalaženje, ponašanje i kretanje školskim prostorom; igre snalaženja: na temelju fotografija prepoznati prostoriju i u nju odnijeti zadani predmet.

3. Pravila života i rada u školi

Ključni pojmovi: djelatnici, kućni red, prava djece, higijena u školi.

Obrazovna postignuća: upoznati djelatnike u školi (ravnatelj, stručni suradnici, tehničko osoblje); primjenjivati odredbe kućnoga reda (početak nastave, ponašanje u učionici i izvan nje).

Prijedlozi za metodičku obradu: u neposrednom susretu upoznati učenike sa zaposlenicima škole koji nisu učitelji; ponoviti što se sjećamo iz prvog razreda što koji zaposlenik radi; prepoznati neke djelatnike po vanjskim

obilježjima(odjeća, pribor, alat); fotografijama prostorija pridružiti fotografije uposlenika; kroz dramatizaciju ponoviti kućni red škole.

4. Snalaženje u prostoru

Ključni pojmovi: položaj u prostoru, kretanje u prostoru.

Obrazovna postignuća: odrediti položaj predmeta u prostoru, snalaziti se u prostoru prema zadanim odrednicama (lijevo, desno, gore, dolje, ispred, iza, naprijed, natrag).

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati položaj zadanog predmeta u odnosu prema nekom drugom predmetu u učionici; imenovati odnose u kojima su predmeti; staviti odabrane predmete u zadani odnos.

5. Moja uža i šira obitelj

Ključni pojmovi: obitelj, članovi obitelji, uža i šira obitelj.

Obrazovna postignuća: razlikovati užu od šire obitelji; znati imenovati članove uže i šire obitelji.

Prijedlozi za metodičku obradu: pričajući priče o različitim obiteljima potaknuti učenike da pričaju o svojoj obitelji; zaključiti da postoje različite obitelji, ali da im je zajedničko da se članovi obitelji međusobno vole, poštuju, pomažu; imenujući članove obitelji uočiti da postoji uža i šira obitelj; izraditi pano na kojem će svaki učenik predstaviti svoju obitelj.

6. Život u obitelji

Ključni pojmovi: zanimanja i dužnosti.

Obrazovna postignuća: navesti čime se bave roditelji, nabrojiti svoje dužnosti kao i dužnosti ostalih članova obitelji.

Prijedlozi za metodičku obradu: na temelju priče ili filma povesti razgovor o dužnostima članova obitelji; poticati učenike da govore o svojim zaduženjima u domu i izvan njega; izraditi vlastitu slikovnicu ili strip o svojim dužnostima tijekom dana.

7. Obiteljski dom i dvorište

Ključni pojmovi: dom, stan, kuća, prostorije u domu, kućni ljubimci (životinje)

Obrazovna postignuća: razlikovati pojmove dom, stan, kuća; imenovati najvažnije prostorije u domu.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivacijskom pričom ili igrom asocijacije navesti učenike da govore o svom domu (kako se u njemu osjećaju i zašto ga vole); igrati igru: Što se gdje radi?, a učenici trebaju pogoditi o kojoj se prostoriji radi; igrati igru: Gdje je čiji dom (ptica, riba, jež...) kako bi se došlo do usvajanja pojmova dom, stan, kuća i njihovog međusobnog razlikovanja.

8. Odgovorno ponašanje u domu i izvan doma

Ključni pojmovi: sigurnost, odgovornost, opasnosti u domu i izvan doma.

Obrazovna postignuća: poštovati upute o odgovornom ponašanju kada je učenik sam u domu ili odlazi iz doma; izbjegavati opasnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz lutkarsku igru o odgovornom ponašanju djeteta koje je samo u domu potaknuti učenike na razgovor o tome što je odgovorno ponašanje; dramatizirati opasne situacije i kroz sud o njima osvijestiti što je odgovorno ponašanje.

9. Mjesto u kojem živim

Ključni pojmovi: rodno mjesto, mjesto stanovanja, adresa.

Obrazovna postignuća: znati naziv mjesta stanovanja i točno navesti svoju adresu.

Prijedlozi za metodičku obradu: u izvanučioničnoj nastavi upoznati mjesto u kojem djeluje škola; poticati učenike na iskazivanje vlastitih spoznaja o svom mjestu; prošetati nekom od ulica u kojoj stanuje netko od učenika i utvrditi njegovu adresu; igrati igru: Poštar.

10. Promet i poštivanje prometnih pravila

Ključni pojmovi: promet, prometnica, pješaci, vozači, vozila.

Obrazovna postignuća: razumjeti potrebu poštivanja prometnih pravila; odgovorno sudjelovanje u prometu kao pješak ili vozač bicikla.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati promet u okolini škole i u simuliranoj projekciji; imenovati sudionike u prometu; razgovarati o kretanju vozila i pješaka u prometu te o poštivanju pravila; provoditi vježbe kretanja u prometu.

11. Ponašanje pješaka u prometu

Ključni pojmovi: pješak, pješački prijelaz, semafor, raskrižje.

Obrazovna postignuća: osposobiti se za sigurno kretanje prometnicom i prelaženje preko nje; poznavanje značenja pješačkog prijelaza i semafora, te znakova na semaforu.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati ponašanje pješaka u prometu; zamijetiti odgovorno i neodgovorno ponašanje pješaka; upoznati kroz vježbu izvan učionice pravila kretanja prometnicom i prelaženja ulice s obilježenim pješačkim prijelazom, i semaforom ili bez njega.

12. Prometni znakovi na putu od kuće do škole

Ključni pojmovi: sigurnost u prometu, važni prometni znakovi.

Obrazovna postignuća: osposobiti se za sigurno i samostalno kretanje od kuće do škole (učenik pješak, školski autobus, tramvaj, željeznička pruga ...)

Prijedlozi za metodičku obradu: djecu uvesti u temu lutkarskom igrom o kretanju dvoje djece od kuće do škole; iznijeti vlastita iskustva; uz pomoć roditelja pronaći i koristiti najsigurniji put od kuće do škole.

13. Priroda se mijenja - jesenske promjene

Ključni pojmovi: jesen, promjene u prirodi i radovi u jesen.

Obrazovna postignuća: uočiti jesenske promjene u neposrednoj okolini i njihov utjecaj na život (vrijeme, radovi ljudi, biljke i životinje u okolini, domaće i divlje životinje).

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirani tjedan: promatrati promjene u prirodi oko kuće, na putu do škole, u okolici škole; po mogućnosti posjetiti vrt, voćnjak, vinograd, šumu ili park; ubrati jesensko voće i povrće, kušati ga (kao o proizvode-zimnicu od njega); izraditi tematski plakat; predvidjeti koje će se promjene još dogoditi; pratiti promjene i voditi kalendar prirode.

14. Zima - uvjeti života i rada zimi

Ključni pojmovi: zima, snijeg, led.

Obrazovna postignuća: uočavati promjene u prirodi i njihov utjecaj na život; razlikovati zimu od jeseni (neka važnija obilježja).

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirani tjedan - na istom području kao i u jesenje doba promatrati promjene u prirodi, uspoređivati sa onim što se događalo u jesen; uočiti razlike i predvidjeti daljnje promjene; uočiti rad, ponašanje i odjeću ljudi i to povezati s promjenama u prirodi; izraditi tematski plakat; voditi mali kalendar prirode.

15. Priroda se budi - život i rad u proljeće

Ključni pojmovi: proljeće, vjesnici proljeća, radovi u proljeće, odijevanje.

Obrazovna postignuća: imenovati tipične vjesnike proljeća; uočavati i pratiti promjene u prirodi i njihov utjecaj na život i rad ljudi; razlikovati jesen, zimu i proljeće.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirani tjedan: promatrati promjene u okolišu, bilježiti i ilustrirati; promatrati rad i odijevanje ljudi i to povezati s promjenama u prirodi; izraditi tematski plakat; voditi kalendar prirode; usporediti proljeće sa godišnjim dobima koja smo promatrali i uočiti sličnosti i razlike.

16. Bliži se ljeto

Ključni pojmovi: ljeto, ljetovanje, godišnja doba.

Obrazovna postignuća: uočavati i pratiti promjene u prirodi i njihov utjecaj na život; razlikovati godišnja doba prema najvažnijim obilježjima (načelo zavičajnosti).

Prijedlozi za metodičku obradu: u izvanučioničnoj nastavi promatrati promjene u krajoliku; navesti osobitosti kasnoga proljeća; poticati učenike da pričaju o vlastitim radostima zbog nadolazećeg ljeta; izraditi plakat; usporediti izrađeni plakat s plakatima o prethodnim temama; napraviti putem plakata koje smo izradili tijekom godine šetnju kroz godišnja doba.

17. Doba dana - od zore do noći

Ključni pojmovi: zora, jutro, prije podne, podne, poslije podne, predvečerje, večer, noć.

Obrazovna postignuća: razlikovati doba dana i promjene tijekom dana (zora, jutro, prije podne, podne, poslije podne, večer, noć); snalaziti se u vremenu (odrediti i imenovati doba dana).

Prijedlozi za metodičku obradu: igra: Dan-noć; igra asocijacija na zadanu riječ (dan, noć, jutro, prije podne, podne, poslije podne, večer); napraviti malu lentu vremena sa događajima koji se događaju tijekom dana (obzirom na doba dana) igre redanja doba dana na kartončićima (Izbaci uljeza, Poredaj po redu...); planiranje aktivnosti tijekom dana (Kako izgleda moj radni dan); vođenje tjednog dnevnika o aktivnostima tijekom dana.

18. Struktura i trajanje tjedna

Ključni pojmovi: tjedan (sedma dana), dani u tjednu: ponedjeljak, utorak, srijeda, četvrtak, petak, subota, nedjelja.

Obrazovna postignuća: imenovati pravim redoslijedom sve dane u tjednu; naučiti da je tjedan razdoblje od sedam dana.

Prijedlozi za metodičku obradu: priča o aktivnostima nekog lika iz crtanog filma ili poznate priče prikazana kao strip sa različitim događajima na tjednoj lenti vremena; kartončićima s nazivima dana u tjednu igrati igre u kojima će učenici trebati imenovati dane u tjednu, redati ih pravim redoslijedom i znati koji dan je bio prije, a koji će doći nakon određenog dana.

19. Jučer, danas, sutra

Ključni pojmovi: jučer, danas, sutra.

Obrazovna postignuća: pravilno primjenjivati pojmove: jučer, danas, sutra.

Prijedlozi za metodičku obradu: planirati jednu nastavnu aktivnost koja će trajati tri dana, a obuhvaća planiranje, izradu i dovršavanje (jučer, danas, sutra); objasniti pojmove: jučer, danas, sutra, služeći se tjednim rasporedom sati.

20. Osobna čistoća

Ključni pojmovi: čistoća, osobna čistoća, zdravlje.

Obrazovna postignuća: razumjeti i znati objasniti važnost održavanja osobne čistoće.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre pantomime vezane uz higijenske aktivnosti (učenik dobije karticu na kojoj je riječ, a on treba pantomimom dočarati pokrete); donijeti pribor za osobnu higijenu i utvrditi što čemu služi; potaknuti učenike na razgovor o pravilnoj uporabi higijenskih potrepština i o potrebi održavanja osobne higijene radi čuvanja svojeg i tuđeg zdravlja.

21. Zdravlje

Ključni pojmovi: zdravlje, pravilna prehrana, zaštita od bolesti.

Obrazovna postignuća: razumjeti važnost redovite i zdrave prehrane, očuvanja zdravlja, liječenja i cijepljenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra kušanja zdrave hrane zavezanih očiju; pripremiti slikovni materijal iz svih skupina namirnica uključujući i manje zdravu hranu; razdvojiti slike zdrave i manje zdrave hrane; slike zdrave hrane razvrstati po skupinama (meso, mlijeko, voće, povrće, žitarice, jaja); izraditi plakat o hrani koju jedemo; poticati učenike da govore o svojim prehranbenim navikama; izraditi svoj tjedni jelovnik zdrave hrane.

22. Čistoća okoliša

Ključni pojmovi: okoliš, otpad, smeće, recikliranje.

Obrazovna postignuća: spoznati važnost održavanja čistoće prostora, predmeta i okoliša; prepoznati utjecaj čovjeka na okoliš; razlikovati smeće od otpada; uvidjeti važnost odvojenog skupljanja otpada i recikliranja kao načina štednje i smanjivanja zagađenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati plakat sa slikama posljedica onečišćenja okoliša (TV emisija, film); poticati učenike na iznošenje svojih mišljenja i iskustava; izvanučionička nastava: Eko-patrola (fotoaparatom zabilježiti pozitivne i negativne primjere odnosa prema okolišu u našem mjestu); izraditi plakat o tome što mi možemo učiniti da sačuvamo svoj okoliš čistim i zdravim.

23. Blagdani

Ključni pojmovi: blagdan.

Obrazovna postignuća: prepoznavanje obilježja blagdana i sudjelovanje u obilježavanju i čestitanju blagdana (Dani kruha-dani zahvale, Sveti Nikola, Božić- rodio se Isus, Nova godina, Uskrs).

Prijedlozi za metodičku obradu: praktičnim radom sudjelovati u obilježavanju blagdana tijekom školske godine; poticati učenike na iskazivanje vlastitih dojmova o određenom blagdanu; upoznati ih s činjenicom da drugu ljudi (drugih svjetonazora) imaju svoje važne i velike blagdane; potaknuti učenike da iznose različita iskustva obilježavanja i slavljenja blagdana.

TREĆI RAZRED

TEME

1. Ponašanje u školi i odnosi među učenicima

Ključni pojmovi: pristojno ponašanje, učenička prava i dužnosti, razumijevanje, uvažavanje.

Obrazovna postignuća: pristojno se ponašati u školi i izvan nje; mirno rješavati sukobe, međusobno pomagati i uvažavati se; upoznati prava i dužnosti učenika.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o prvim danima u drugom razredu i njihovim očekivanjima u novoj školskoj godini; upoznati ih s pravima i dužnostima, zajednički utvrditi pravila pristojnog ponašanja; objasniti važnost razumijevanja, međusobnog pomaganja i uvažavanja različitosti.

2. Obitelj

Ključni pojmovi: uža obitelj, šira obitelj.

Obrazovna postignuća: razlikovati užu i širu obitelj, imenovati članove uže obitelji (otac, majka, djeca) i šire obitelji (roditelji, djeca, djedovi i bake).

Prijedlozi za metodičku obradu: na temelju uvodne priče o članovima uže i šire obitelji potaknuti učenike na razgovor o članovima svoje uže i šire obitelji (otac, majka, djeca, djedovi i bake), o njihovoj međusobnoj ljubavi i brizi; dramatizirati poželjne obiteljske situacije.

3. Rodbina

Ključni pojmovi: rodbina.

Obrazovna postignuća: otkriti značenje pojma „rodbina“ i znati da je svaka obitelj proširena rodbinom.

Prijedlozi za metodičku obradu: na temelju uvodne priče o proširenoj obitelji potaknuti učenike da razgovaraju o svojoj proširenoj obitelji kako bi razumjeli da rodbinu čine braća i sestre naših roditelja i njihova djeca; imenovati članove rodbine (stric, ujak, teta, sestrična, bratić, rođaci).

4. Kultura stanovanja

Ključni pojmovi: obiteljska kuća; stambena zgrada; zajedničke prostorije.

Obrazovna postignuća: razlikovati obiteljsku kuću i stambenu zgradu; imenovati zajedničke prostorije u stambenoj zgradi (stubište, dizalo, podrum, tavan); odrediti kućni red i usvojiti pravila ponašanja u zgradi.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranjem stambenih objekata u blizini škole navesti učenike da uoče razlike između obiteljske kuće i stambene zgrade; upoznati zajedničke prostorije u stambenoj zgradi i kućni red koji je nastao zajedničkim dogovorom; promatrati prostor oko stambenih zgrada (zelene površine) i razgovarati o brizi svih stanara za taj prostor.

5. Kućanski uređaji

Ključni pojmovi: kućanski uređaji.

Obrazovna postignuća: upoznati važnije kućanske uređaje i njihovu svrhovitost; uočiti važnost pravilnoga korištenja ispravnih kućanskih uređaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: jednostavnom lutkarskom igrom s personificiranim kućanskim uređajima potaknuti djecu da pričaju o vlastitom iskustvu njihova korištenja; usporediti lakoću obavljanja kućnih poslova uz pomoć aparata u odnosu na vrijeme u kojima oni nisu postojali; demonstrirati važnost pravilnoga korištenja ispravnih kućanskih uređaja zbog vlastite sigurnosti i sigurnosti ostalih ukućana.

6. Zaštita od požara

Ključni pojmovi: požar, vatrogasci, vatrogasni aparat.

Obrazovna postignuća: razlikovati vatru od požara; uočiti opasnost i štetne posljedice požara (osobito šumskog); upoznati mjere opreza; znati telefonski broj vatrogasne službe (93, 112); oblikovati pravilnu poruku o mjestu požara.

Prijedlozi za metodičku obradu: kratkom motivirajućom pričom ili video zapisom uvesti učenike u temu i raspravu o koristi vatre i njezinoj razornoj moći (požar); razgovarati o uzrocima požara i štetnim posljedicama; posebice naglasiti štetne posljedice šumskih požara; upoznati ih s vatrogasnim uređajem, imenovati djelatnike vatrogasne službe, pokazati im telefonske brojeve (93, 112) i kako oblikovati pravilnu poruku o mjestu požara.

7. Upoznajmo svoje mjesto

Ključni pojmovi: središte mjesta (sela, grada), ulice, trgovi i kućni brojevi.

Obrazovna postignuća: upoznati značajne građevine u blizini škole; snalaziti se prema nazivima ulica i kućnim brojevima.

Prijedlozi za metodičku obradu: u izvanučioničkoj nastavi učenici će prošetati ulicama i trgovima u središtu mjesta; upozoravanje na praćenje kućnih brojeva i upućivanje u pravila po kojem su poredani; prepoznavati značajne građevine u blizini škole i odrediti njihovu ulogu u životu stanovnika.

8. Moj zavičaj

Ključni pojmovi: zavičaj.

Obrazovna postignuća: upoznati zavičaj kao mjesto redovita boravka i života; zamjećivati posebnosti svog zavičaja: izgled, biljke, životinje (domaće životinje, divlje životinje); otkriti razne djelatnosti ljudi u svom zavičaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: u izvanučioničkoj nastavi učenici upoznaju svoj zavičaj, zamjećuju posebnosti u izgledu prirode, biljnog i životinjskog svijeta; razgovaraju o vrstama biljka i raznolikosti životinja svog zavičaja; crtanje svoga zavičaja; izrada plakata i panoa o svom zavičaju.

9. Zanimanja ljudi

Ključni pojmovi: zanimanja ljudi.

Obrazovna postignuća: upoznati različita zanimanja ljudi u neposrednom okružju.

Prijedlozi za metodičku obradu: u izvanučioničkoj nastavi u neposrednom okružju učenici upoznaju i imenuju različita zanimanja; u susretima s ljudima otkrivati njihove službe i djelatnosti; poticati na uspoređivanje radnoga prostora, odjeće, alata, pribora i gotovih proizvoda; istaknuti i pokazati međusobnu povezanost zanimanja kao i važnost i vrijednost ljudskog rada.

10. Kulturne ustanove

Ključni pojmovi: kulturne ustanove.

Obrazovna postignuća: znati osnovnu namjenu nekih važnijih kulturnih ustanova; poznavati i razlikovati kulturne ustanove u zavičaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: IN - odlaskom u kulturnu ustanovu potaknuti učenike na razgovor: posjećuju li tu ustanovu, kada i zašto; razgovarati o poštivanju pravila ponašanja u kulturnim ustanovama (ne uznemiravamo ostale posjetitelje, pazimo na urednost, knjige u knjižnicu vraćamo neoštećene, izložene predmete u muzeju samo gledamo, ako nas što zanima pitamo vodiča...); pokazati kako kulturne ustanove imaju važnu ulogu u našem životu: u njima možemo mnogo toga naučiti i zabaviti se.

11. Vode u zavičaju

Ključni pojmovi: vode tekućice, vode stajaćice.

Obrazovna postignuća: upoznati najpoznatije vode u zavičaju i odrediti ih (stajaćica - tekućica).

Prijedlozi za metodičku obradu: izvanučionička nastava - promatrati i uočavati osobitosti voda u zavičaju i njihovu ulogu u životu čovjeka; promatrati slike, fotografije, kutić prirode i razgovarati o onome što prikazuju; razgovorne igre: *Susret rijeke i mora*.

12. Prometni znakovi

Ključni pojmovi: prometni znakovi.

Obrazovna postignuća: upoznati prometne znakove u blizini škole; odrediti značenje prometnih znakova važnih za pješake; sigurno se kretati prometnicom.

Prijedlozi za metodičku obradu: izvanučionička nastava - odlaskom na prometno raskrižje u blizini škole pronaći prometne znakove važne za pješake i odrediti njihovo značenje; praćenjem sudionika u prometu i raspravljanjem o njihovom ponašanju potaknut ćemo učenike da se kritički odnose prema vlastitom ponašanju u prometu; provoditi vježbe sigurnog kretanja prometnicom (jedna se skupina kreće prometnicom, druga, kontrolna, prati i zapisuje njihovo ponašanje).

13. Putujemo

Ključni pojmovi: autobus, vlak, brod, zrakoplov.

Obrazovna postignuća: razlikovati autobusni i željeznički kolodvor, zračnu i brodsku luku; shvatiti važnost prometne povezanosti u zavičaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: izvanučionička nastava - pripremljen posjet autobusnom kolodvoru (željezničkom, zračnoj ili brodskoj luci); voditi razgovor o putovanju na temelju učeničkog iskustva s putovanja; uputiti u važnost prometa i prometne povezanosti u zavičaju; izraditi plakat o nekom zamišljenom putovanju radi razvijanja i njegovanja navike kulturnoga ponašanja tijekom putovanja.

14. Jesen u zavičaju

Ključni pojmovi: promjene u prirodi, listopadno drveće, zimzeleno (vazdazeleno) drveće.

Obrazovna postignuća: uočiti glavna vremenska obilježja jeseni u zavičaju; razlikovati listopadno i zimzeleno (vazdazeleno) drveće u zavičaju; povezati vremenske promjene i njihov utjecaj na biljni i životinjski svijet.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirani tjedan - u izvanučioničkoj nastavi promatrati i bilježiti opažanja: drveće i raslinje, tlo, nebo, odjeću i ponašanja prolaznika; otkriti i protumačiti razlike između listopadnog i vazdazelenog drveća; izraditi tematski plakat; uočiti i bilježiti utjecaj vremenskih promjena na biljni i životinjski svijet i rad ljudi.

15. Zima u zavičaju

Ključni pojmovi: promjene u prirodi.

Obrazovna postignuća: uočiti glavna obilježja zime u mjestu u kojem živimo; povezati vremenske promjene i njihov utjecaj na biljni i životinjski svijet i rad ljudi (selo/grad).

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirani tjedan - u izvanučioničnoj nastavi promatrati drveće i raslinje, tlo, nebo, ponašanje i odjeću prolaznika te bilježiti zapažanja i promjene; radom u skupinama uočiti i otkriti razlike između listopadnog i vazdazelenog drveća; izraditi tematski plakat o utjecaju vremenskih promjena na biljni i životinjski svijet i rad ljudi; izraditi crtež sa zimskim motivom.

16. Proljeće u zavičaju

Ključni pojmovi: promjene u prirodi.

Obrazovna postignuća: uočiti glavna obilježja proljeća; povezati vremenske promjene i njihov utjecaj na biljni i životinjski svijet i rad ljudi (selo/grad).

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirani tjedan - promatrati drveće i raslinje, tlo, nebo, i boje u obližnjem vrtu, ponašanje i odjeću prolaznika i bilježiti zapažanja; usporediti promjene s promjenama iz prethodnog promatranja i zabilježiti ih u razredni kalendar prirode; prikupiti biljke ili listove biljaka koji govore o buđenju prirode; izraditi plakat s osobitostima ranog proljeća.

17. Ljeto u zavičaju

Ključni pojmovi: promjene u prirodi, turizam.

Obrazovna postignuća: povezati vremenske promjene i njihov utjecaj na biljni i životinjski svijet i rad ljudi (selo/grad).

Prijedlozi za metodičku obradu: IN - promatrati nebo, odjeću i obuću prolaznika i usporediti uočene promjene s prethodnim promatranjem; razgovarati o radu ljudi u zavičaju tijekom ljeta, turizam; napraviti plakat kao malu turističku kartu (vodič) svoga zavičaja.

18. Zaštita i čuvanje okoliša

Ključni pojmovi: čovjek, okoliš, otpad, smeće, onečišćenje.

Obrazovna postignuća: razumjeti utjecaj čovjeka na okoliš; navesti postupke kojima učenici mogu pridonijeti zaštiti, očuvanju i unapređenju okoliša; razlikovati otpad od smeća i razvrstavati ga u odgovarajuće spremnike.

Prijedlozi za metodičku obradu: gledanjem kratkog filma, TV emisije ili pregledavanjem fotografija s onečišćenim okolišem potaknuti učenike na raspravu o onečišćenju okoliša; u skupnom radu otkriti potrebu razlikovanja otpada od smeća radi njihovog razvrstavanja u odgovarajuće spremnike; razgovarati o utjecaju čovjeka na okoliš; izrada plakata s pravilima i postupcima kojima učenici mogu pridonijeti unapređenju okoliša.

19. Ura (sat)

Ključni pojmovi: ura, jedinice za vrijeme.

Obrazovna postignuća: upoznati i imenovati jedinice za mjerenje vremena na uri: sat, minuta, sekunda; očitati vrijeme na uri (satu).

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranjem i slušanjem otkucaja mehaničke ure poticati na pričanje iskustava o mjerenja vremena (jesu li mjerili vrijeme, kada, zašto, s koje ure znaju očitati vrijeme); pokazati i protumačiti jedinice za mjerenje vremena (sat, minuta, sekunda), te objasniti kako se vrijeme mjeri; uvježbavanje očitavanja vremena popratiti kratkim pričama.

20. Mjesec i godina

Ključni pojmovi: mjesec, godina, datum (nadnevak).

Obrazovna postignuća: imenovati mjesece u godini, odrediti redni broj mjeseca; odrediti broj dana u mjesecu pomoću kalendara, čitati kalendar, napisati datum (nadnevak).

Prijedlozi za metodičku obradu: motivirajućom pjesmom o mjesecima u godini (radi lakšeg memoriranja) naučiti nazive mjeseci, odrediti redni broj mjeseca; razgovarati o najdražem mjesecu u godini ili o nečemu vrlo važno u nekom mjesecu kroz godinu; objasniti način uporabe kalendara i pisanje nadnevka; provoditi vježbe snalaženja i čitanja kalendara.

21. Dijete

Ključni pojmovi: djevojčica, dječak.

Obrazovna postignuća: zamjećivati tjelesne razlike i sličnosti dječaka i djevojčica.

Prijedlozi za metodičku obradu: radionica: *Ovo sam ja* (Učenici nacrtaju autoportret kojeg okruže oblačićima; u oblačiće upisuju npr. o čemu vole pričati, što vole slušati, pjevati, gledati...); parlaonica: *Jesmo li slični?*

22. Zdravlje

Ključni pojmovi: higijenske navike, zdravlje i bolest.

Obrazovna postignuća: usvojiti osnovne higijenske navike; razumjeti povezanost higijenskih navika i zdravlja; naučiti odijevati čistu odjeću i obuvati obuću u skladu s vremenski prilikama i drugim prigodama; razumjeti važnost boravka na svježem zraku i bavljenja sportom.

Prijedlozi za metodičku obradu: jednostavna lutkarska igra ili priča o dvoje djece s različitim higijenskim navikama motivirat će učenike na razgovor i raspravu o brizi za vlastito tijelo i važnosti očuvanja zdravlja; navesti svakodnevne higijenske i tjelesne aktivnosti; izraditi plakat s higijenskim aktivnostima koje potiču zdrav život i služe zdravlju.

23. Prehrana

Ključni pojmovi: obroci, namirnice, prehrana.

Obrazovna postignuća: poznavati namirnice važne za naše zdravlje; uočiti povezanost i važnost raznolike i redovite prehrane za zdravlje.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o prehrambenim navikama učenika i upoznavanje zdrave hrane i poželjnih namirnica; dramatizacija ponašanja za stolom; pravljenje plakata s namirnicama za zdravu prehranu; napisati kratki sastavak o potrebi uzimanja redovitih obroka i svježih namirnica za zdravu prehranu.

24. Zdravstvene ustanove

Ključni pojmovi: zdravstvena ustanova, zdravstveni djelatnici, hitna pomoć - tel. broj 94.

Obrazovna postignuća: upoznati zdravstvene ustanove i zdravstveno osoblje (liječnik, medicinska sestra, stomatolog /zubar/, ljekarnik); poslati pravilnu poruku o potrebi hitne pomoći - poznavanje telefonskog broja 94 (112).

Prijedlozi za metodičku obradu: posjetiti najbližu zdravstvenu ustanovu u kojoj će učenici upoznati zdravstveno osoblje; u skupnom radu i razgovoru otkriti važnost oblikovanja pravilne poruke o potrebi hitne pomoći i sročiti poruku telefonskog poziva za hitnu pomoć; izrada crteža s telefonskim brojem hitne pomoći.

25. Blagdani i praznici

Ključni pojmovi: blagdan, praznik.

Obrazovna postignuća: obilježiti blagdane i praznike u BiH i RH; upoznati važnije tradicionalne običaje obilježavanja blagdana.

Prijedlozi za metodičku obradu: praktičnim radom sudjelovati u obilježavanju blagdana i praznika tijekom školske godine; izrada kratkih sastavaka i prigodnih plakata s iskazivanjem vlastitih poruka, iskustava i dojmova o nekom blagdanu; upoznati učenike s činjenicom da ljudi drugih svjetonazora mogu imati svoje važne i velike blagdane; potaknuti iznošenje različiti iskustava slavljenja važnih blagdana u obitelji; oblikovati blagdanske čestitke.

ČETVRTI RAZRED

TEME

1. Strane svijeta

Ključni pojmovi: glavne i sporedne strane svijeta.

Obrazovna postignuća: odrediti glavne i sporedne strane svijeta i znati ih zapisati kraticama; imenovati strane svijeta na kojima sunce izlazi i zalazi i prema tome se snalaziti.

Prijedlozi za metodičku obradu: u izvanučioničkoj nastavi učenici će promatrati položaj sunca, prisjetiti se na kojoj je strani ujutro, a na kojoj uvečer; objasniti da se na temelju izlaska i zalaska sunca mogu odrediti dvije nasuprotne glavne strane svijeta: istok i zapad; upoznati učenike s ostalim glavnim i sporednim stranama svijeta i njihovim kraticama.

2. Stajalište i obzor

Ključni pojmovi: stajalište, obzor (vidokrug, horizont).

Obrazovna postignuća: odrediti stajalište i obzor; snalaziti se pomoću kompasa, s pomoću Sunca ili nekih znakova na zemlji.

Prijedlozi za metodičku obradu: u izvanučioničkoj nastavi promatrati prirodu istražujući koje je stajalište najpovoljnije i zašto; a svakog stajališta odrediti obzor (vidokrug, horizont), snalaziti se pomoću sunca; upoznati učenike s kompasom, spravom koja nam olakšava snalaženje i vježbati to snalaženje; otkrivati i upoznati na temelju prirodnih materijala i fotografija prirodne znakove za orijentaciju (godovi, mahovina, gljive, mravinjaci)

3. Snalaženje u prostoru prema objektima u prirodi

Ključni pojmovi: panj, godovi, mahovina, gljive, mravinjak.

Obrazovna postignuća: orijentirati se uz pomoć znakova u prirodi.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati prirodne znakove za orijentaciju (godovi, mahovina, gljive, mravinjaci); odlaskom u prirodu otkriti prirodne znakove, o njima razgovarati i vježbati se u orijentaciji.

4. Plan mjesta

Ključni pojmovi: plan.

Obrazovna postignuća: snalaziti se na planu mjesta ili dijela grada.

Prijedlozi za metodičku obradu: u izvanučioničnoj nastavi promatrat ćemo plan mjesta (dio grada); potaknut ćemo učenike da iznose svoja iskustva u snalaženju na planu; promatranjem poznate ulice i objekata (ulice u kojoj se škola nalazi) na planu grada otkrivati umjesto umanjjenih objekata ucrtane dogovorene znakove koji vrijede u cijelom svijetu.

5. Zemljovid

Ključni pojmovi: reljef, geografska (zemljopisna) karta - zemljovid.

Obrazovna postignuća: upoznati izgled i posebnosti zavičaja na modelu reljefa; razlikovati značenje tonova boja na zemljopisnoj karti; snalaziti se na zemljovidu, tj. odrediti strane svijeta; pokazati na zemljovidu planinu, nizinu, vodu, naselje, prometnicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: nakon jednodnevnog izleta ili razgovora o izgledu i posebnosti zavičaja na temelju slikovnog materijala učenici zapažene posebnosti promatraju i taktilno doživljavaju na modelu reljefa; upoznavanje dvodimenzionalnog prikaza koji zavičaj prikazuje tonovima boja (zemljovid); na zemljovidu odrediti strane svijeta i vježbati čitanje karte (pokazati planinu, nizinu, vodu, naselje i prometnicu).

6. Izgled zavičaja*

a/ nizinski zavičaj

Ključni pojmovi: nizinski zavičaj.

Obrazovna postignuća: upoznati izgled i posebnosti zavičajne regije; uočiti tipičnost naselja u zavičajnoj regiji; prikupljati, istraživati i usustavljivati nove podatke i obavijesti o zavičajnoj regiji; pokazati zavičajnu regiju na zemljovidu.

b/ brežuljkasti zavičaj

Ključni pojmovi: brežuljkasti zavičaj.

Obrazovna postignuća: upoznati izgled i posebnosti zavičajne regije; uočiti tipičnost naselja u zavičajnoj regiji; prikupljati, istraživati i usustavljivati nove podatke i obavijesti o zavičajnoj regiji; pokazati zavičajnu regiju na zemljovidu.

c/ gorski zavičaj

Ključni pojmovi: gorski zavičaj.

Obrazovna postignuća: upoznati izgled i posebnosti zavičajne regije; uočiti tipičnost naselja u zavičajnoj regiji; prikupljati, istraživati i usustavljivati nove podatke i obavijesti o zavičajnoj regiji; pokazati zavičajnu regiju na zemljovidu.

d/ primorski zavičaj

Ključni pojmovi: primorski zavičaj.

Obrazovna postignuća: upoznati izgled i posebnosti zavičajne regije; uočiti tipičnost naselja u zavičajnoj regiji; prikupljati, istraživati i usustavljivati nove podatke i obavijesti o zavičajnoj regiji; pokazati zavičajnu regiju na zemljovidu.

Prijedlozi za metodičku obradu: nakon jednodnevnog izleta ili razgovora o izgledu i posebnosti zavičaja na temelju slikovnog materijala učenici zapažene posebnosti promatraju i taktilno doživljavaju na modelu reljefa; upoznavanje dvodimenzionalnog prikaza koji zavičaj prikazuje tonovima boja (zemljovid); na zemljovidu odrediti strane svijeta i vježbati čitanje karte (pokazati planinu, nizinu, vodu, naselje i prometnicu).

7. Vode zavičaja

Ključni pojmovi: vode tekućice, vode stajaćice, živi svijet.

Obrazovna postignuća: razlikovati vode tekućice od voda stajaćica; uočavati, razlikovati i imenovati vode u zavičajnom području, prepoznati najpoznatije biljke i životinje u vodama.

Prijedlozi za metodičku obradu: u sklopu nastavne ekskurzije (ili jednodnevnog izleta) i integrirane nastavne teme *Izgled zavičaja*, učenici uočavaju razlike i imenuju vode u zavičaju (vode tekućice,

vode stajačice); otkriti i razgovarati o najpoznatijim biljkama i životinjama voda; izrada tematskog tematski plakata.

8. Značenje vode za život ljudi

Ključni pojmovi: čovjek, voda.

Obrazovna postignuća: razumjeti važnost vode za život ljudi, biljaka i životinja; upoznati različite načine vodoopskrbe; razlikovati čistu od pitke vode; uočiti utjecaj čovjeka na onečišćenje i potrošnju vode.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirana nastavna tema - u manjim skupinama učenici mogu provesti istraživanje među mještanima i prikupljati informacije pitajući: Zašto je voda važna u čovjekovu životu? Na koje se načine ljudi opskrbljuju pitkom vodom? Koliko vode mjesečno potroši dvočlana (tročlana, četveročlana) obitelj?; na temelju istraživanja izraditi tematski plakat; u izvanučioničnoj nastavi (dokumentarna TV-emisija, fotografije) uočiti utjecaj čovjeka na onečišćenje voda; pisanje kratkog sastavka o važnosti čuvanja voda tekućica od zagađenja.

9. Pokus

Ključni pojmovi: pokus, promjena stanja vode: tekućina, led, vodena para.

Obrazovna postignuća: izvoditi jednostavne pokuse i zaključke o pojavnim oblicima vode.

Prijedlozi za metodičku obradu: jednostavnim igrom *Otkrij nepoznati sadržaj* (nekoliko učenika zavezanih očiju kušanjem otkriva da je u čaši vodi) potaknuti učenike na razgovor o svojstvima vode: okus, miris, boja; upoznati ih sa spravom i mjernom jedinicom za mjerenje temperature vode; jednostavnim pokusima (zagrijavanje i hlađenje vode) pratiti promjenu temperature i stanja vode, izvoditi jednostavne zaključke o povezanosti stanja vode s temperaturom kojoj je izložena; prepoznati vodu u prirodi i slikovnom materijalu u različitim oblicima pojavnosti; otkrivati i prepoznavati vezu između godišnjeg doba i stanja vode.

10. Jadransko more

Ključni pojmovi: more, obala, otok i poluotok.

Obrazovna postignuća: razlikovati pojmove: obala, otok i poluotok; razlikovati more od ostalih voda prema izgledu, okusu, veličini i različitom biljnom i životinjskom svijetu koji ga obogaćuje.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirana nastavna tema - u izvanučioničnoj nastavi ili uz prikladan didaktički materijal, film itd. upoznati more: izgled, boju, veličinu (okus?) - usporediti more s ostalim vodama; prikazati najpoznatije biljke i životinje mora; uz TV-emisije (fotografije, ilustracije) doći do razlikovanja pojmove: *obala, otok, poluotok*; izraditi tematski plakat; razvrstavati prikupljeni slikovni materijal biljnog i životinjskog svijeta voda, rješavati tematske križaljke, pronaći uljeza; napraviti tematsku mapu.

11. Podneblje, vremenska obilježja zavičajne regije

Ključni pojmovi: podneblje.

Obrazovna postignuća: uočavati, pratiti, bilježiti, uspoređivati i razlikovati vremenske pojave pojedinih godišnjih doba; uočiti međusobnu ovisnost podneblja i životne zajednice u zavičajnom području; nabrojiti tipične biljke i životinje zavičaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati, pratiti i uspoređivati vremenske pojave pojedinog godišnjeg doba; u obližnjem vrtu (voćnjaku, vinogradu) pratiti promjene u biljnim i životinjskim zajednicama; prikupljene podatke bilježiti u razredni kalendar prirode; izraditi tematski plakat.

12. Gospodarstvene djelatnosti zavičajne regije

Ključni pojmovi: gospodarstvo, gospodarske djelatnosti, poljodjelstvo, industrija, turizam.

Obrazovna postignuća: upoznati značajne gospodarske djelatnosti zavičaja; uočiti i razumjeti vezu djelatnosti ljudi sa izgledom zavičaja i prirodnim uvjetima; poznavati grane poljodjelske proizvodnje u županiji: ratarstvo, stočarstvo, povrtlarstvo i njihov utjecaj na život pučanstva; poznavati najpoznatije grane industrijske proizvodnje u županiji: prehrambena, drvena, metalska, građevinska; poznavati najpoznatije turističke objekte u županiji, povezati prirodne uvjete i turizam.

Prijedlozi za metodičku obradu: u izvanučioničnoj nastavi ili uz pomoć didaktičkih sredstava (film, slikovni materijal) upoznati značajne gospodarske djelatnosti; organizirati razgovor i raspravu o vezi između prirodnih uvjeta zavičaja i djelatnosti ljudi; izraditi tematski plakat: Izgled zavičaja - gospodarska djelatnost.

13. Gospodarstvo i kvaliteta okoliša

Ključni pojmovi: zaštita i čuvanje okoliša.

Obrazovna postignuća: upoznati i razumjeti vezu između djelatnosti ljudi i onečišćenja okoliša i navesti primjere iz zavičaja; predlagati mjere zaštite; upoznati jednu zakonom zaštićenu biljku ili životinju.

Prijedlozi za metodičku obradu: u manjim skupinama istražiti uzrok i posljedice onečišćenja okoliša; predstaviti rezultate istraživanja, navesti konkretne primjere onečišćenja, predlagati mjere zaštite okoliša; raspraviti o

važnosti očuvanja okoliša; upoznati jednu zakonom zaštićenu biljku i životinju; nadograditi tematski plakat: *Izgled zavičaja-gospodarstvena djelatnost - kvaliteta okoliša.*

14. Moja županija

Ključni pojmovi: županija.

Obrazovna postignuća: upoznati županijsko središte ili grad u zavičaju; pronaći ga na zemljopisnoj karti; razumjeti značaj središta za život ljudi.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirana nastavna tema - uz uvodnu priču o učenicima iz drugog zavičaja koji dolaze u posjet našoj županiji i županijskom središtu, potaknuti učenike na razgovor o tome što znaju o županiji i njezinom središtu, što bi još željeli naučiti te kako doći do željenih informacija; organizirati terensku nastavu (ako je moguće u suradnji s muzejom), upoznati županijsko središte i njegovu ulogu u životu ljudi; izraditi tematski plakat; potaknuti snalaženje na zemljovidu - pronaći županijsko središte

15. Sadašnjost, prošlost i budućnost - predci i potomci

Ključni pojmovi: sadašnjost, prošlost, budućnost, predci, potomci.

Obrazovna postignuća: razlikovati prošlost, sadašnjost i budućnost na temelju događaja iz vlastite prošlosti i prošlosti svojih predaka; razlikovati pretke i potomke.

Prijedlozi za metodičku obradu: projekt, integrirana nastavna tema - prikupljati i obrađivati podatke (fotografije, crtice) o događajima iz prošlosti učenika, razlikovati, prepoznati i uspoređivati prošle i sadašnje događaje, predvidjeti buduće; istraživati podatke o prošlosti svojih predaka, razlikovati pretke i potomke; izraditi tematski plakat; napisati kratki sastavak o svojim precima.

16. Vremenska crta

Ključni pojmovi: lenta ili crta vremena.

Obrazovna postignuća: razumjeti pojam desetljeće, stoljeće i tisućljeće; snalaziti se na vremenskoj crti (lenti vremena) - odrediti stoljeće.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirana nastavna tema - projekt; prikupljene fotografije iz života učenika poredati kronološkim redoslijedom i zalijepiti na vremensku crtu desetljeća; razgovarati o desetljeću, razdoblju od deset godina; nizanjem vremenskih crta od jednog desetljeća modelirati stoljeće, razgovarati o vremenskom razdoblju od sto godina; provoditi vježbe snalaženja na lenti vremena; upoznati učenike s pojmom tisućljeće, pomoći u snalaženju na lenti vremena i odrediti stoljeće.

17. Moj zavičaj u prošlosti

Ključni pojmovi: kulturno - povijesni spomenici zavičaja.

Obrazovna postignuća: upoznati važne kulturnopovijesne spomenike zavičaja; istraživati i povezivati temeljem povijesnih izvora (predmeti, fotografije, mape, karte...).

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - posjetiti neke važne kulturno-povijesne spomenike zavičaja, razgovarati o njihovoj ulozi u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti; prikupljati podatke iz različitih povijesnih izvora, i potaknuti učenike na istraživanje; izraditi tematski plakat.

18. Promet

Ključni pojmovi: kopneni, zračni i vodeni promet.

Obrazovna postignuća: razlikovati vrste prometnica koje povezuju zavičaj s drugim mjestima te pokazati cestu ili prugu na zemljovidu zavičajne regije ili na zemljovidu BiH; razlikovati vrste gradskoga prijevoza; pridržavati se prometnih pravila i sigurno se kretati prometnicom.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - promatrati i razlikovati vrste gradskog prijevoza, uključiti se u promet, pridržavati se prometnih pravila, sigurno se kretati prometnicom; u zamišljenom putovanju u druga zavičajna mjesta odabrati jedno od prometnih sredstava (kopneni, zračni i vodeni promet); na zemljovidu zavičajne regije pronaći cestu (prugu) i „putovati“; izraditi tematski plakat.

19. Zdravlje

Ključni pojmovi: briga za osobno zdravlje, zarazne bolesti, liječenje.

Obrazovna postignuća: razumjeti način prijenosa zaraznih bolesti (dodirom, slinom, krvlju); pridržavati se liječničkih uputa; znati prepoznati zlostavljanje i zatražiti pomoć.

Prijedlozi za metodičku obradu: kratkom motivirajućom pričom o djetetu oboljelom od zarazne bolesti potaknuti učenike na razgovor o vlastitom iskustvu (zarazna bolest, opasnost, uvjeti prijenosa, liječenje), u skupnom radu i razgovoru otkriti važnost pridržavanja liječničkih uputa; izraditi tematski plakat ili umnu mapu o zaraznim bolestima i preventivnom čuvanju zdravlja.

IZBORNA TEMA

20. Biljni i životinjski svijet (koristi od biljnog i životinjskog svijeta)

Gljučni pojmovi: biljke, životinje

Obrazovna postignuća: uočiti i razlikovati različite vrste biljaka i životinja te kako one mogu koristiti ljudima; otkriti posebnosti svoga zavičaja u pogledu vrsta biljnog i životinjskog svijeta.

* **NAPOMENA:** U sklopu teme *Izgleđ zavičaja* obrađuje se zavičajna regija u kojoj učenik živi, vode u zavičajnoj regiji, vremenska obilježja zavičajne regije i gospodarstvene djelatnosti te regije.

PETI RAZRED

TEME

1. Priroda

Gljučni pojmovi: priroda, živa i neživa priroda, životni uvjeti.

Obrazovna postignuća: razumjeti pojam prirode; razlikovati živu od nežive prirode; uočiti suodnos žive i nežive prirode i uvjeta života.

Prijedlozi za metodičku obradu: izvorna stvarnost - izvanučionička nastava (prethodno pripremiti i izvesti jednostavnije pokuse kojima se dokazuje važnost životnih uvjeta za život bića); organizirati promatranje u prirodi; potaknuti učenike na uočavanje i razlikovanje žive i nežive prirode.

2. Sunce - uvjet života

Gljučni pojmovi: sunce, svjetlost, toplina.

Obrazovna postignuća: uočiti povezanost sunca i života na zemlji; štiti se od štetnoga djelovanja sunca.

Prijedlozi za metodičku obradu: uspoređba rasta biljaka na svjetlu i u tami; gost u razredu/posjet liječnika (tema: opasnosti i zaštita od sunca); izrada plakata s temom: Sunce izvor života; radionica: Kako se treba štiti od štetnog utjecaja sunca?

3. Voda - uvjet života

Gljučni pojmovi: svojstva vode, kruženje vode u prirodi, vrelište, ledište.

Obrazovna postignuća: upoznati osnovna svojstva vode na temelju pokusa; razumjeti kruženje vode u prirodi; razumjeti utjecaj čovjeka na onečišćenje, čuvanje i potrošnju vode.

Prijedlozi za metodičku obradu: grupni rad: pokusom istražiti svojstva vode; pokusom prikazati kruženje vode u prirodi (zagrijavanje vode, uočavanje kapljica na prozirnici, folija iznad vode); u suradnji s predmetnim nastavnikom pripremiti i izvoditi neke pokuse (fizika, kemija, priroda); pisanje kratkog sastavka o vodi kao uvjetu za život i opstanak ljudi na zemlji.

4. Zrak - uvjet života

Gljučni pojmovi: zrak, svojstva zraka, sastav zraka.

Obrazovna postignuća: upoznati svojstva zraka na temelju pokusa; znati sastav zraka (kisik, dušik, ugljikov dioksid); razumjeti važnost zraka za život; razumjeti važnost zaštite zraka od onečišćenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije na pojam „zrak“ i razgovor o potrebi „čistog“ zraka za očuvanje života na zemlji; pokusom dokazati svojstva i sastav zraka te važnost zraka za život; suradnja s predmetnim nastavnikom u pripremi i izvedbi pokusa (fizika, kemija, priroda);

5. Tlo - uvjet života

Gljučni pojmovi: tlo, svojstva tla.

Obrazovna postignuća: razlikovati vrste tla (boja, izgled); znati da je najplodnije tlo crnica.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupljanje, promatranje i uspoređivanje svojstava i sastava uzoraka tla.

6. Život biljke

Gljučni pojmovi: biljka cvjetnjača, korijen, stabljika, list, cvijet, plod.

Obrazovna postignuća: razlikovati glavne dijelove biljke; razumjeti osnovnu ulogu glavnih dijelova biljke; uočiti važnost biljaka za život.

Prijedlozi za metodičku obradu: izvanučionička nastava, promatranje biljaka i bilježenje osnovnih podataka koje su opažene; u skupinama raditi na dubljem promatranju i bilježenju dijelova biljke, cvijeta, ploda; opisivanje i imenovanje dijelova biljke, cvijeta, ploda.

7. Život životinja

Ključni pojmovi: domaće životinje, divlje životinje.

Obrazovna postignuća: razlikovati skupine životinja prema vrsti prehrane; objasniti međusobnu ovisnost biljaka i životinja.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o domaćim divljim životinjama na temelju stečenih spoznaja i iskustva; u skupnom radu uočavati i otkrivati vlastitosti pojedinih životinjskih vrsta; izvanučionička nastava - posjet zoološkom vrtu ili seoskom gospodarstvu.

8. Travnjak

Ključni pojmovi: životna zajednica, životni uvjeti.

Obrazovna postignuća: razumjeti povezanost biljaka i životinja u životnoj zajednici travnjaka; upoznati nekoliko najpoznatijih biljaka i životinja travnjaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirani dan i grupni rad (prepoznavanje i imenovanje zvukova na travnjaku); prikupljanje i imenovanje različitih vrsta biljaka; uočavanje životnih uvjeta i prepoznavanje životinja koje žive travnjaku; ekopatrola: predstavljanje načina zaštite travnjaka.

9. Šuma

Ključni pojmovi: životna zajednica, životni uvjeti.

Obrazovna postignuća: razlikovati listopadnu, zimzelenu (vazdazelenu) i mješovitu šumu; upoznati najpoznatije šumske životinje; uočiti međusobnu ovisnost biljaka i životinja šume; uočiti razloge ugroženosti životne zajednice i navesti načine zaštite (požar), znati da je nestručno ubiranje gljiva i šumskih plodova opasno za život.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirana nastavna tema - izvanučionička nastava: grupni rad (prepoznavanje i imenovanje šumskih zvukova, prikupljanje i imenovanje različitih vrsta biljaka, predstavljanje šumskih životinja); prikupljanje i predstavljanje šumskih plodova, ekopatrola: predstavljanje načina zaštite šuma...); razgovor s gostom: šumar, lovac...

10. More

Ključni pojmovi: životna zajednica, životni uvjeti.

Obrazovna postignuća: upoznati i razlikovati neke poznatije biljke i životinje u moru i uz more; razumjeti važnost mora za ljude koji žive uz more i za BiH (turizam, ribarstvo...); otkriti uzroke onečišćenja mora i razumjeti važnost očuvanja čistoće mora.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre asocijacija; izvanučionička nastava i istraživanje morskog okoliša; grupni rad (prepoznavanje morskog krajolika, prikupljanje i imenovanje različitih vrsta morskih biljaka, predstavljanje životinja u moru i uz more); ekopatrola: predstavljanje načina očuvanja mora od onečišćenja; gost: ribar, ronilac.....

11. Doseljenje Hrvata na današnje prostore BiH i Republike Hrvatske

Ključni pojmovi: Hrvati, doseljenje Hrvata, primanje kršćanstva, Hrvati u BiH i RH.

Obrazovna postignuća: odrediti vrijeme doseljenja Hrvata u novu domovinu i današnje prostore BiH i RH; odrediti vrijeme primanja kršćanstva; upoznati neke najznačajnije vladare (Branimir, Tomislav, Krešimir, ban Kulin, kralj Tvrtko, Stjepan Tomašević)

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati zemljovid BiH i RH i otkrivati zemljopisnu i povijesnu povezanost ovih prostora; projektna nastava (prikupiti važnije podatke iz prošlosti hrvatskoga naroda, o prikupljenim činjenicama razgovarati te napraviti plakat s nekoliko važnijih događaja i podataka iz povijesti Hrvata na ovim prostorima); gledanje filma i razgovor o dolasku Hrvata na današnje prostore BiH i RH.

12. Narodi i stanovništvo BiH

Ključni pojmovi: Hrvati, Bošnjaci, Srbi, konstitutivni narod, nacionalna manjina, službeni jezici.

Obrazovna postignuća: imenovati konstitutivne narode u BiH i brojnije nacionalne manjine koje čine stanovništvo BiH; razumjeti značenje pojma „konstitutivni narod“ i „nacionalna manjina“; imenovati službene jezike (hrvatski jezik, bosanski jezik, srpski jezik) i službena pisma (latinica i ćirilica) u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: promotriti demografsku kartu BiH i motivirati učenike na razgovor o naseljenosti BiH; u skupnom radu otkriti rasprostranjenost hrvatskoga i drugih naroda, osobito Bošnjaka i Srba, na prostoru BiH; protumačiti pojmove „konstitutivni narod“ i „nacionalna manjina“; razgovor o potrebi učenja i čuvanja materinskog jezika za opstojnost i kulturu svakoga naroda; objasniti pojam službeni jezik i pismo; navesti primjere uporabe službenog jezika.

13. Religije i vjerske tradicije u BiH

Ključni pojmovi: religije i vjere u BiH (rimokatolička, pravoslavna i islamska, židovska, ...).

Obrazovna postignuća: imenovati religije i vjeroispovijesti konstitutivnih naroda BiH; znati razlikovati religiju od nacije; poznavati glavno obilježje pojedine religije i vjeroispovijesti u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o različitostima vjere, nacije, boje kože i spola među ljudima i narodima; u skupnom radu otkrivati glavna obilježja, sličnosti i posebnosti religija i vjeroispovijesti u BiH; pozivanje gosta predavača iz vjerskih ustanova; posjeti vjerskom objektu.

14. Kulturno-povijesne znamenitosti BiH

Ključni pojmovi: kulturni spomenici, zaštita spomenika.

Obrazovna postignuća: upoznati neke povijesne i kulturne spomenike BiH na temelju najbližeg kulturno-povijesnoga spomenika (npr. Humačka ploča, stećci, utvrda, vjerski objekt, ..); imenovati nekoliko važnih povijesno-kulturnih spomenika u BiH, posebno one koji su pod zaštitom UNESCO-a.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije na riječ „spomenik“ i „kulturni spomenik“; razgovor o spomenicima u bližem okruženju i brizi o njima; u skupnom radu otkrivati obilježja kulturnih spomenika koje treba zaštititi i očuvati; izraditi plakat s najvažnijim povijesno-kulturnim spomenicima u BiH; izrada plakata i panoa s povijesno-kulturnim spomenicima u BiH koji su posebno važni za hrvatski narod u BiH.

15. Državni i narodni simboli u BiH

Ključni pojmovi: simbol, zastava, grb, himna, novac.

Obrazovna postignuća: otkriti značenje pojmova „država“ i domovina“ te da svaki narod i država imaju svoje simbole; shvatiti da Hrvati imaju nacionalne i državne simbole, kako u Republici Hrvatskoj tako i u državi BiH; znati nabrojiti simbole države BiH te hrvatske nacionalne simbole u BiH i državne simbole Republike Hrvatske s njezinim glavnim gradom.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikladnim fotografijama ili prigodnim kratkim filmom potaknuti razgovor o Domovinskom ratu i uočiti važnost uspostave slobodne i demokratske države Bosne i Hercegovine za sve njezine građane i narode; razgovarati o postojanju, izlaganju i čuvanju važnih simbola (znakova) u pojedinačnom i narodnom životu; u skupnom radu analizirati pojedine nacionalne i državne simbole i otkriti njihovo značenje; crtati važnija nacionalna obilježja hrvatskoga naroda u BiH i drugih naroda u BiH.

16. Glavni grad BiH

Ključni pojmovi: glavni grad, političko središte.

Obrazovna postignuća: imenovati glavni grad i županijska središta u BiH i odrediti njegov smještaj na zemljovidu; upoznati, uz glavni grad, neka važnija politička, kulturna, upravna, zdravstvena, prosvjetna i športska središta u BiH; otkriti neke znamenite kulturno-povijesne spomenike u glavnom gradu i velikim županijskim središtima.

Prijedlozi za metodičku obradu: integrirani dan i projektna nastava (organizirati prikupljanje informaciji o temi; zajedno s učenicima prikupiti što više informacija o glavnom gradu /turistički vodiči, razglednice, novine, fotografije, multimedijalni cd, pjesme, osobna iskustva o učenika o temi/; razgovor i sistematizacija prikupljenih informacija; skupni rad - pripremi i predstavi izložbu o zadanoj temi (npr. smještaj na zemljovidu, nastanak grada, kulturno središte, upravno i političko, zdravstveno i prosvjetno središte BiH).

17. Županijska i kulturna središta Hrvata u BiH

Ključni pojmovi: županija, županijsko središte, županijske kulturne znamenitosti, županijski simboli.

Obrazovna postignuća: na zemljovidu pokazati granice županija i znati nabrojiti one u kojima su Hrvati većinsko stanovništvo; znati osnovna obilježja svoje županije i njezine važnije povijesne spomenike i kulturne znamenitosti; poznavati simbole svoje županije.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati zemljovid BiH, te prepoznati i pokazati granice županija i o njima razgovarati; crtati granice svoje županije s njezinim središtem, prirodnim ljepotama, povijesnim i kulturnim spomenicima; na panou izraditi zemljovid svoje županije s glavnim obilježjima; napisati kratki sastavak o onom što smatra najvrjednijim u svojoj županiji; posjet nekoj znamenitosti u svojoj županiji (crkva, muzej, knjižnica, prirodne ljepote, spomenik, npr. nekropola, itd.).

18. Reljef BiH

Ključni pojmovi: reljef.

Obrazovna postignuća: ponoviti znanja o reljefu iz četvrtog razreda; naučiti da je reljef BiH pretežito planinski, ali ima i nizinskog, brežuljkastog i primorskog, razlikovati četiri reljefne cjeline BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatrati zemljovid BiH i prepoznati reljefna obilježja i cjeline; rad u skupinama - izvanučionička nastava.

19. Klima i klimatska obilježja BiH

Ključni pojmovi: klima, vrste klime, klimatska obilježja

Obrazovna postignuća: naučiti što je klima, koje vrste klime imamo u BiH, te pojedina klimatska obilježja.

Prijedlozi za metodičku obradu: rad u skupinama; izvanučionička nastava i otkrivanje klimatskih obilježja u prirodi.

20. Prirodna i zemljopisna obilježja BiH

a) Nizinski krajevi

Ključni pojmovi: nizinski kraj, podneblje.

Obrazovna postignuća: upoznati i na zemljovidu pokazati nizinske krajeve BiH, poznavati i na zemljovidu pokazati najveće rijeke; uočiti opasnost koja prijete od riječnih poplava.

b) Brežuljkasti krajevi

Ključni pojmovi: brežuljkasti kraj, podneblje.

Obrazovna postignuća: upoznati i na zemljovidu pokazati brežuljkaste krajeve BiH, znati na zemljovidu pokazati najveće rijeke i uzvisine toga kraja; uočiti obilježja reljefa i klime brežuljkastih krajeva.

c) Brdsko - planinski krajevi

Ključni pojmovi: brdsko-planinski kraj, podneblje.

Obrazovna postignuća: upoznati i na zemljovidu pokazati brdsko-planinske dijelove BiH; pokazati na zemljovidu najveće rijeke i planine ovog područja; uočiti reljefna i klimatska obilježja ovih krajeva.

d) Primorsko - zaobalni kraj

Ključni pojmovi: primorski i zaobalni kraj, podneblje.

Obrazovna postignuća: upoznati i na zemljovidu pokazati primorske i zaobalne krajeve BiH; na zemljovidu pokazati najveće rijeke i uzvisine; nabrojiti najpoznatije vjetrove koji pušu u ovim krajevima; uočiti obilježja reljefa i podneblja primorsko-zaobalnog područja BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: izvanučionička nastava - promatranje različitih prirodnih i zemljopisnih obilježja i reljefa, pravljenje bilježaka i razgovor o prikupljenim podacima; vježbati na zemljovidnoj karti prepoznavanje i pokazivanje različitih prirodnih i zemljopisnih krajeva i obilježja; crtati reljefne različitosti (brdo, ravnica, planina, podnožje i vrh);

21. Vode u BiH

Ključni pojmovi: rijeke, jezera, Jadransko more

Obrazovna postignuća: znati nabrojiti i na zemljovidu pokazati najveće i najznačajnije vode u BiH; uočiti značaj voda u životu čovjeka i neophodnost zaštite pitke vode.

Prijedlozi za metodičku obradu: grupni rad: pokusom istražiti svojstva vode prikazati na zemljovidu rijeke, jezera i more u prirodi; suradnja s predmetnim nastavnikom zemljopisa.

22. Poljoprivreda u BiH

Ključni pojmovi: poljoprivreda.

Obrazovna postignuća: znati nabrojiti i na zemljovidu pokazati poljoprivredne krajeve u BiH; razumjeti uvjetovanost prirodno-zemljopisnih uvjeta i poljoprivrede.

Prijedlozi za metodičku obradu: na zemljovidu otkrivati poljoprivredne krajeve u BiH i razgovarati o poljoprivrednim proizvodima koji se tamo proizvode; u skupnom radu otkrivati povezanost klimatskih uvjeta pojedinih krajeva s poljoprivrednom; izrada plakata o poljoprivredi svoga kraja; šetnja mjestom i uočavanje poljoprivrednih obilježja.

23. Šumarstvo i gospodarstvo u BiH

Ključni pojmovi: šumarstvo, gospodarstvo, gospodarska grana.

Obrazovna postignuća: znati nabrojiti i na zemljovidu pokazati šumska područja BiH; razumjeti povezanost prirodno-zemljopisnih uvjeta i šumarstva kao grane gospodarstva.

Prijedlozi za metodičku obradu: na zemljovidu otkrivati šumarske krajeve u BiH i razgovarati o sadnji i preradi šume; u skupnom radu otkrivati povezanost klimatskih uvjeta pojedinih krajeva s razvojem šumarstva i otkrivati šumska obilježja pojedinih krajeva; izrada plakata o šumama i šumarstvu svoga kraja; šetnja šumom i uočavanje šumskih obilježja (vrste drveća, biljaka, itd.)

24. BiH i susjedne zemlje

Ključni pojmovi: susjedne zemlje, prirodne i umjetne granice.

Obrazovna postignuća: odrediti na zemljovidu susjedne zemlje; razlikovati prirodne i umjetne granice i pokazati ih na zemljovidu; objasniti važnost prometne i gospodarske povezanosti sa susjednim zemljama.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranjem zemljovida BiH prepoznati i pokazati granice te imenovati i pokazati susjedne zemlje (Republika Hrvatska, Srbija, Crna Gora); povesti razgovor o osobnim iskustvima učenika (suživot sa susjedima) te otkrivati načine suradnje sa susjednim državama BiH (prometnice, trgovina, turizam, sportska natjecanja, kultura,....)

25. Republika Hrvatska: prirodno - zemljopisna i kulturna obilježja

Ključni pojmovi: nizinski, brežuljkasti i primorski krajevi RH, reljef, kulturne znamenitosti.

Obrazovna postignuća: prepoznati i na zemljovidu pokazati nizinske, brežuljkaste i primorske krajeve RH; uočiti obilježja reljefa i podneblja te upoznati najveće rijeke; otkriti i upoznati najvažnije kulturno-povijesne spomenike RH koji su pod zaštitom UNESCO-a.

IZBORNE TEME

1. Promet u BiH

Ključni pojmovi: promet, prometnice.

Obrazovna postignuća: prepoznati različite vrste prometnica i na zemljovidu pokazati najznačajnije prometnice u BiH, razumjeti i naznačiti važnost prometnica u razvoju gospodarstva i turizma u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje zemljovida i otkrivanje važnijih cesta i prometnica u BiH i svom području, šetnja mjestom i prepoznavanje prometnica.

2. Turizam u BiH

Ključni pojmovi: vrste turizma (kulturni, religijski, ekoturizam, pustolovni...)

Obrazovna postignuća: znati nabrojiti vrste turizma te koja je vrsta najpoznatija u kojem kraju, uočiti povezanost turizma i prirodno-zemljopisnih uvjeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije na riječ „turizam“; razgovor o iskustvima putovanja u turistička, kulturna i vjerska središta; skupni rad - izrada plakata na temu povezanosti turizma i prirodnih ljepota; izvanučionička nastava.

PREDMETNA NASTAVA

PRIRODA

UVOD

Priroda u VI. I VII. razredu, kao nastavni predmet, ustrojen je tako da metodama i oblicima rada, te posebice sadržajem omogući učenicima stjecanje cjelovite spoznaje o prirodi. Ima velike mogućnosti objedinjavanja, povezivanja i prirodoslovnoga poimanja cjelina koje se odnose na raznolika područja prirode i svijeta u širem smislu riječi. Objašnjenja procesa, učinaka i pojedinih međuovisnosti u prirodi nužno je i važno objašnjavati s fizikalnih i kemijskih stajališta kako bi se dosegao objedinjavajući cilj ovog predmeta. Nužno je i pripremiti pojmovne podloge za buduće predmete prirodnih znanosti u višim razredima, biologiju, fiziku i kemiju.

Kvaliteti nastave uvelike će doprinijeti i dobro pripremljene i osmišljene laboratorijske vježbe. Na taj način učenike uvodimo u suvremene oblike i metode rada i eksperimentalnu provjeru uzročno - posljedičnih odnosa putem jednostavnih laboratorijskih vježbi.

CILJ

Nastava prirode treba izgraditi uzorna stajališta prema prirodi u cjelini te prihvaćanju zdravih životnih navika. Treba potaknuti zanimanje učenika za cjelovitost prirode, za njeno istraživanje i razumijevanje na temelju znanstvenih spoznaja i dostignuća

Za ostvarenje tog cilja prioritet bi trebalo dati metodi praktičnih radova, jer najpotpunije odgovara načelu zornosti te razvija samostalnost, potiče kreativnost i omogućuje stjecanje nove kvalitete znanja.

Međutim, uspješnost nastave ovisi i o pravilnoj kombinaciji više nastavnih metoda. Dobar izbor, međusobno nadopunjavanje, te izmjena nastavnih metoda su bitan element motiviranosti učenika.

ZADAĆE

- promatranjem procesa i pojava u prirodi objasniti osnovne zakonitosti prirode;
- poticanje zanimanja učenika za cjelokupnost prirode, za njeno istraživanje i razumijevanje na osnovi znanstvenih spoznaja i dostignuća;
- razvijati svijest o važnosti očuvanja prirode te razvoju radne i životne okoline;
- u obradi pojedinih programskih sadržaja važan je interdisciplinarni pristup;
- interdisciplinarnost je primarni zahtjev i prednost nastave prirode, a opća znanja o temeljnim zakonitostima i pojavama u prirodi usvajaju se na učenicima bliskim, zanimljivim primjerima;
- bitno je naglasiti mjesto i ulogu čovjeka kao integralnog dijela prirode;
- osposobljavati učenike za primjenu stečenih spoznaja u svakodnevnom životu.

NAPOMENE

Priroda VI

Dosadašnji Plan i program za prirodu u VI. razredu koji uz citologiju, histologiju i organografiju, obuhvaća i biosistematiku biljaka preopsežan je i teško razumljiv za ovaj uzrast. Neophodno je i smanjivanje količine činjenica koje učenik treba usvojiti, a time se omogućuje više aktivnoga uključivanja učenika u nastavni proces.

Priroda VII

Program koji smo do sada koristili obuhvaćao je citologiju, histologiju, organografiju i biosistematiku životinja. Obzirom da nastavne sadržaje treba prilagoditi dobi učenika, sada će učenici u nastavnom gradivu VII. razreda upoznati biljni i životinjski svijet kroz obrađene ekosustave, čime će se olakšati obrada preostalog gradiva u VIII. razredu.

Pri obradi nastavnih tema treba uzeti u obzir zavičajne osobitosti (obrađuje se zajednica šuma i zajednica travnjaka koje su svojstvene kraju u kojem škola djeluje; unijeti cjelinu Zaštita prirode, navesti zavičajne endemične biljne i životinjske vrste i zaštićene dijelove prirode u BiH, a navesti i hrvatske; obvezno obraditi i krš - nastanak krša, uvjete života i biljni i životinjski svijet; cjelinu - More - sažeti, a težište neka bude na ekološkom aspektu).

Uz jednostavne laboratorijske vježbe, postoji i mogućnost organiziranja nastavnih ekskurzija u najbližu okolinu škole, kako bi učenici upoznali raznolikost živog svijeta i međusobne odnose koji čine jedinstvo prirode.

ŠESTI RAZRED

TEME

1. Priroda i prirodne znanosti

Ključni pojmovi: živa i neživa priroda, prirodne znanosti.

Obrazovna postignuća: navesti koje znanosti proučavaju prirodu; prepoznati da je priroda sve što postoji; navesti što proučava priroda; obrazložiti kako promatramo prirodu; opisati osnovne osobine živih bića.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje prirode (žive i nežive); izvođenje pokusa (voda kao otapalo, promjena agregatnih stanja vode); na crtežu ili fotografiji prirode i okoliša prepoznati i označiti živu i neživu prirodu ili razvrstati crteže i fotografije žive i nežive prirode.

2. Spoznavanje prirode

Ključni pojmovi: povećalo, svjetlosni mikroskop (sitnozor), mikroskopski preparat.

Obrazovna postignuća: upoznati mikroskop kao sredstvo za promatranje sitnih, golim okom nevidljivih životnih oblika; obrazložiti pojam mikrosvijet; prepoznati pribor za mikroskopiranje; pripremiti svježi preparat za mikroskopiranje; praktičnim radom samostalno prikazati izoštravanje vidnog polja pod malim povećanjem.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija mikroskopa i mikroskopiranja; promatranje, npr. vodene kuge, kristala iz peteljke begonije prostim okom, povećalom i mikroskopom; mikroskopiranje kapljice barske/morske vode.

3. Stanica

Ključni pojmovi: stanica, osnovna građa stanice.

Obrazovna postignuća: upoznati osnovnu građevnu jedinicu svih živih bića - stanicu; na osnovu promatranja mikroskopskih preparata upoznati vrste i oblike stanica; prepoznati na crtežu i imenovati glavne dijelove stanice; navesti glavne dijelove stanice; usporediti biljnu i životinjsku stanicu; pokazati i imenovati staničnu stijenu, vakuolu i kloroplaste

Prijedlozi za metodičku obradu: mikroskopiranje (biljna stanica s kloroplastima, pokožica luka), životinjske stanice, epitelne stanice jezika, jednostaničnih organizama, npr. papučice, kišne alge i mnogostaničnih organizama, npr. spirogire; promatranje slika/cртеža/ fotografija stanica.

4. Jednostanični i mnogostanični organizmi

Ključni pojmovi: jednostanični organizmi, mnogostanični organizmi, dioba stanice.

Obrazovna postignuća: razlikovati jednostanični organizam od mnogostaničnoga organizma; na osnovu promatranja mikroskopskih preparata razlikovati jednostanični organizam i stanice u tkivu mnogostaničnih organizama; povezati diobu stanice s razmnožavanjem jednostaničnih i rastom mnogostaničnih organizama.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje slika/cртеža/ fotografija stanica (biljne i životinjske) te jednostaničnih i mnogostaničnih organizama; izraditi crteže biljne i životinjske stanice, jednostaničnih i mnogostaničnih organizama; opisati biljnu i životinjsku stanicu te jednostanične i mnogostanične organizme prema crtežu/slici na prozirnici i sl.

5. Građa i uloga životinjskog organizma

Ključni pojmovi: beskralježnjaci, kralježnjaci, organ, sustav organa.

Obrazovna postignuća: razlikovati beskralježnjake od kralježnjaka; prepoznati i imenovati predstavnike skupina kralježnjaka; izdvojiti dijelove tijela kralježnjaka i imenovati nekoliko organa; zaključiti da kralježnjaci imaju jedinstven plan građe.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija kostura kralježnjaka, prepariranih životinja i/ili njihovih slika; opisivanje unutrašnje građe psa/mačke na slici/prozirnici; slaganje slagalica pojedinih skupina kralježnjaka.

6. Kretanje životinja

Ključni pojmovi: kretanje životinja, organi za kretanje.

Obrazovna postignuća: obrazložiti važnost kretanja životinja; razlikovati načine kretanja životinja u vodi, na kopnu i u zraku (otpor kretanju, utjecaj strujanja); obrazložiti tvrdnju da su organi za kretanje prilagodba organizama sredini u kojoj žive.

Prijedlozi za metodičku obradu: kroz razgovor se prisjetiti načina pokretanja različitih skupina životinja/kućnih ljubimaca (ribe, papige, psi, mačke); demonstracija - film "Kretanje životinja"; promatranje životinja u pokretu/slika/fotografija životinja u pokretu (riba u akvariju, let ptica, kretanje psa/mačke).

7. Životinje i njihova potreba za hranom

Ključni pojmovi: probavilo i zubalo, biljožder, mesožder, svežder.

Obrazovna postignuća: obrazložiti važnost hrane kao izvora energije u životinja; prepoznati i imenovati organe probavnog sustava; steći temeljne spoznaje o građi probavila (razlika probavila biljoždera i mesoždera); razlikovati biljoždere, mesoždere, sveždere.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija zidnih slika, (prozirnica), modela i preparata probavila životinja; usporedba građe zubala biljoždera, mesoždera i sveždera.

8. Opskrba tijela životinja kisikom i hranjivim tvarima

Gljučni pojmovi: disanje, krvotok.

Obrazovna postignuća: shvatiti važnost krvotoka i disanja za funkcioniranje životinjskog organizma; opisati značenje krvi kao prenositelja plinova i hrane; razlikovati disanje u zraku i vodi; obrazložiti važnost izlučivanja za život.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija zidnih slika, (prozirnica), modela i preparata organa za disanje i krvotok; mikroskopiranje trajnog preparata krvi kralješnjaka.

9. Razmnožavanje životinja

Gljučni pojmovi: spolne stanice, spolno razmnožavanje, nespolno razmnožavanje.

Obrazovna postignuća: razumjeti važnost razmnožavanja za opstanak životinjskih vrsta; razlikovati nespolno i spolno razmnožavanje; prikazati temeljne značajke razmnožavanja riba, ptica i sisavaca; razlikovati unutarnju od vanjske oplodnje; povezati razmnožavanje životinja s brojnošću potomaka i brigom za potomstvo.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - razmnožavanje kućnih ljubimaca; demonstracija - film "Razmnožavanje, rast, ugibanje"; promatranje/mikroskopiranje spolnih stanica.

10. Ponašanje životinja

Gljučni pojmovi: ponašanje životinja, briga za potomstvo, zajednice životinja.

Obrazovna postignuća: uočiti i razumjeti ponašanje životinja u različitim situacijama; prepoznati različito ponašanje u životinja; razumjeti važnost prilagodbe ponašanja za preživljavanje; objasniti život u skupini; imenovati neke zajednice životinja; povezati razmnožavanje životinja s brojnošću potomaka i brigom za potomstvo.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - ponašanje kućnih ljubimaca u različitim prilikama; demonstracija - film - "Ponašanje životinja"; promatranje slika životinja u zajednicama.

11. Čovjekove životne potrebe

Gljučni pojmovi: biološko (prirodno), društveno (socijalno) i misaono biće.

Obrazovna postignuća: obrazložiti povezanost bioloških potreba čovjeka s njegovim misaonim i društvenim potrebama; shvatiti da je čovjek i biološko i društveno biće; opisati načine zadovoljavanja osnovnih životnih potreba; zaključiti da čovjek zadovoljava svoje potrebe svjesnim djelovanjem; navesti nekoliko prava i obveza čovjeka u zajednici (obitelj, razredni odjel, domovina).

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - demonstracija - slika i/ili fotografija - čovjek u različitim životnim situacijama vezano uz temu; čitanje i rad na tekstu.

12. Prehrana i pravilne prehrambene navike

Gljučni pojmovi: hrana i hranjive tvari, pravilna prehrana.

Obrazovna postignuća: odrediti važnost hrane za organizam; imenovati hranjive tvari; obrazložiti važnost pravilne prehrane i predložiti dnevne obroke; opisati pravilne prehrambene navike.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje slika ili plakata piramide pravilne prehrane i namirnica koje koristimo za pripremu obroka te razgovor o prehrani učenika; obilazak tržnice ili posjet školskoj kuhinji i razgovor o dnevnim obrocima ili posjet proizvođaču ili prodavaonici zdrave hrane; praktičan rad (dokazivanje hranjivih tvari).

13. Pubertet - promjene i teškoće u sazrijevanju

Gljučni pojmovi: pubertet, spolni sustav, higijena tijela, ovisnost.

Obrazovna postignuća: obrazložiti što je pubertet; prepoznati promjene (fizičke, spolne i psihičke) koje se događaju u pubertetu; povezati pojave mjesečnice i polucije sa spolnim sazrijevanjem; razlikovati unutarnje organe za razmnožavanje muškaraca (sjemenici, sjemenovodi, mokraćna cijev) i žena (jajnici, jajovodi, maternica, rodnica); obrazložiti potrebu održavanja higijene i pravilnih higijenskih navika; navesti primjere opasnosti za zdravlje od pušenja, alkohola, zlouporabe lijekova i droga.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - promjene na tijelu učenika; pokus: dokazivanje štetnih sastojaka u duhanskom dimu, razgovor; radionice, tribine i rasprave o prepoznavanju problematičnih situacija i donošenju odluka o svojim izborima (pubertet, ovisnosti i sl.); demonstracija prozirnice: građa spolnih organa; štetno djelovanje alkohola i pušenja na zdravlje čovjeka.

Biljka cvjetnjača

14. Biljka cvjetnjača

Ključni pojmovi: biljka cvjetnjača (sjemenjača), organi biljke cvjetnjače.

Obrazovna postignuća: prepoznati biljku cvjetnjaču; prepoznati i razlikovati cvjetnjaču od bescvjetnice; znati osnovna obilježja biljke cvjetnjače; imenovati organe biljke cvjetnjače; razlikovati spolne i nespodne organe biljke cvjetnjače.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje biljaka cvjetnjača (prirodni materijal, herbarski primjerci, fotografije, prozirnice, zidne slike); povećalom promatrati dijelove cvjetnjače i nacrtati ih; razgovor i rad na tekstu (udžbenik).

15. Sjemenka (klijanje)

Ključni pojmovi: građa sjemenke, klijanje, jednosupnica, dvosupnica.

Obrazovna postignuća: objasniti značenje pojedinih dijelova sjemenke, te ih znati imenovati; protumačiti klijanje; navesti i dokazati uvjete klijanja; prepoznati povoljan položaj klice u sjemenci; shvatiti mjesto i ulogu sjemenke u životu biljke.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor i rad na tekstu (udžbenik); povećalom promatrati dijelove sjemenke graha i nacrtati ih; pokusom dokazati uvjete klijanja; demonstracija slike (sjemenka i klijanje).

16. Korijen - građa i uloga

Ključni pojmovi: građa korijena, uloge korijena, difuzija i osmoza.

Obrazovna postignuća: opisati dijelove i građu korijena; razlikovati pojedine vrste korijena; izdvojiti uloge korijena kao organa biljke cvjetnjače; obrazložiti ulogu korijenskih dlačica; obrazložiti važnosti difuzije i osmoze za život biljke.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija zidne slike "Korijen" i prirodnog materijala - primjeri korijena; promatranje mikroskopskog preparata vrška korijena i korijenskih dlačica; pokus difuzije; pokus osmoze.

17. Stabljika - građa i uloga

Ključni pojmovi: vrste stabljike, uloge stabljike, kapilarnost.

Obrazovna postignuća: objasniti građu stabljike; razlikovati zeljaste i drvenaste stabljike; prepoznati podzemne stabljike (lukovica, gomolj i podanak); obrazložiti uloge stabljike; istaknuti važnost kapilarnosti; opisati uzlazni tok vode u biljci.

Prijedlozi za metodičku obradu: usporediti fotografije voćaka i drugih cvjetnjača; promotriti prirodni materijal: podzemne stabljike (lukovica, gomolj i podanak) i zeljaste stabljike; opisati prerez drvenaste stabljike, promotriti mikroskopski preparat provodnih žila kroz stabljiku; izvesti pokus kapilarnosti i uočenu pojavu povezati s građom provodnih žila u stabljici te kretanjem vode u biljci; opisati i protumačiti protok vode i hranjivih tvari biljkom.

18. List - građa i uloga

Ključni pojmovi: list, kloroplast, fotosinteza.

Obrazovna postignuća: opisati vanjsku građu lista; prepoznati staničnu građu lista, kloroplaste, puči i lisne žile; definirati proces fotosinteze u stvaranju hrane i kisika, te definirati proces disanja; na temelju pokusa samostalno istražiti pojavu transpiracije, fotosinteze i disanja biljaka; navesti primjere važnosti procesa fotosinteze za život na zemlji; povezati građu lista s ulogom koju obavlja.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje svježih primjeraka listova; demonstracija - zidne slike ili prozirnice - "list"; promatranje mikroskopskog preparata poprečnog presjeka lista i puči; pokus - dokazivanje postojanja klorofila u listu i važnosti svjetlosti za njegov nastanak; pokus - dokazivanje oslobađanja kisika fotosintezom.

19. Cvijet - građa i uloga

Ključni pojmovi: cvijet, cvat.

Obrazovna postignuća: opisati građu cvijeta i njegovu ulogu u životu biljke cvjetnjače; razlikovati cvijet od cvata; razlikovati jednospolni od dvospolnog cvijeta; razlikovati proces oprašivanja od oplodnje; usporediti različite prilagodbe cvjetova u načinu oprašivanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje - crtanje prirodnog materijala: cvjetovi, cvatovi; opisivanje zidne slike "cvijet"; demonstracija - fotografija cvjetova; promatranje mikroskopskog preparata peludnih zrnaca; uloga kukaca u oprašivanju.

20. Plod - građa i uloga

Ključni pojmovi: plod, rasprostranjivanje biljaka.

Obrazovna postignuća: opisati građu ploda i njegovu ulogu u životu biljke cvjetnjače; objasniti postanak ploda; razlikovati vrste plodova- poticati suradnju među učenicima; objasniti načine rasprostranjivanja plodova i sjemenki.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija prirodnih materijala plodova; promatrati građu i vrste plodova na zidnoj slici, fotografijama, prozirnici.

21. Proizvodnja i potrošnja hrane kod nas i u svijetu

Ključni pojmovi: glad, vrsta, odlika (sorta), pasmina, odabiranje i križanje.

Obrazovna postignuća: obrazložiti postojanje problema gladi u svijetu; navesti važnost proizvodnje hrane za zadovoljavanje životnih potreba čovjeka; povezati pojavu gladi uz ratove, prirodne nepogode i epidemije bolesti; obrazložiti podrijetlo uzgojenih biljaka i životinja; obrazložiti posljedice udomaćivanja, križanja i odabiranja životinja i biljaka željenih osobina.

Prijedlozi za metodičku obradu: rad na tekstu - prigodni članci iz tiska; demonstracija - slike različitih vrsta i pasmina životinja; prirodni materijal ili slike kultiviranih biljaka.

22. Uzgoj i zaštita biljaka i životinja

Ključni pojmovi: tlo, gnojidba, zaštita biljaka, seosko gospodarstvo i farma, zaštita domaćih životinja.

Obrazovna postignuća: obrazložiti podrijetlo uzgojenih biljaka i životinja; navesti temeljne spoznaje o načelima suvremenog poljodjelstva u smislu očuvanja okoliša i prirodne ravnoteže; obrazložiti što je tlo; objasniti kako nastaje humus; navesti o čemu ovisi plodnost tla; usporediti prihranjivanje umjetnim i prirodnim gnojivima; odrediti što je kompost i zelena gnojidba; razlikovati kemijska sredstva od biološke zaštite; prepoznati najpoznatije vrste voća, povrća i žitarica koje koristimo u prehrani; istaknuti vrijednost voća, povrća i žitarica u svakodnevnoj prehrani; navesti primjere koristi koje čovjek ima od domaćih životinja; istaknuti načine zaštite domaćih životinja.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - prirodni materijali (različita tla, kadinica, djetelina, gujavica); terenska nastava - livada ili šuma - opipati, pomirisati i promatrati boju, kakvoću (mekoću, tvrdoću) i miris različitih vrsta tla - uočiti i promatrati živa bića koja žive na i ispod površine tla; izvanučionička nastava (prema mogućnostima posjetiti): poljoprivredno dobru koje uzgaja biljke na suvremeni i ekološki način i/ili plantažu voćaka, povrtnjak ili tržnicu; organizaciju koja se bavi gospodarenjem otpada i zaštitom okoliša prirodni materijal (voće, povrće, žitarice); farmu, seosko gospodarstvo ili zoološkom vrtu.

IZBORNE TEME:

1. Pravilna prehrana: radionica

Ključni pojmovi: "skriveni" šećer i masnoće u namirnicama svakodnevne prehrane.

Obrazovna postignuća: naglasiti važnost hranjivih visokoenergetskih tvari u hrani i imenovati ih; razumjeti važnost vode, vitamina i minerala u prehrani; objasniti uravnoteženu i shvatiti posljedice pogrešne prehrane; pojasniti važnost raznolike hrane za naš organizam; objasniti izmjenu tvari.

Prijedlozi za metodičku obradu: praktični rad - izradba jelovnika, serviranje stola, mjerenje "skrivenog" šećera i masnoća; razgovor s učenicima - piramida pravilne prehrane.

2. Ribarstvo mora i kopnenih voda - izvor zdrave hrane

Ključni pojmovi: ribnjačarstvo, ribogojilište, zaštita voda.

Obrazovna postignuća: opisati uzgoj riba u ribogojilištu i ribnjačarstvu; razlikovati vrste riba koje su najčešće u kopnenim vodama; objasniti važnost riba u prehrani čovjeka; objasniti važnost primjene znanosti u unapređivanju proizvodnje; objasniti načine onečišćenja voda i sprečavanje onečišćenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: rad na tekstu - prigodni članci iz tiska; demonstracija - slike različitih vrsta riba; izvanučionička nastava prema mogućnostima posjetiti ribnjačarstvo ili ribogojilište.

3. Kućni ljubimci

Ključni pojmovi: briga o kućnim ljubimcima, veterinarska zaštita.

Obrazovna postignuća: ukazati na značaj pojedinih vrsta kućnih ljubimaca; skrenuti pozornost na pse kao tragače, čuvere i pse koji pomažu osobama s posebnim potrebama.

Prijedlozi za metodičku obradu: rad na tekstu - prigodni članci iz tiska; demonstracija - slike različitih vrsta kućnih ljubimaca; izvanučionička nastava - prema mogućnostima organizirati neku aktivnost, a od prikupljenog novca kupiti hranu za pse ili mačke; posjetiti najbliže sklonište za napuštene životinje.

4. Uzgoj ukrasnih biljaka

Ključni pojmovi: ukrasne biljke.

Obrazovna postignuća: ukazati na razlike između ukrasnih biljaka koje se uzgajaju na otvorenom od onih od onih koje se uzgajaju u domu; opisati načine razmnožavanja najčešćih ukrasnih biljaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: praktični rad s biljkama lončanicama u školi i domu; rad na tekstu - podrijetlo najčešće uzgajanih ukrasnih biljaka (uz atlas svijeta); izvanučionička nastava - cvjećarnica, rasadnik, sajam cvijeća, botanički vrt.

SEDMI RAZRED

TEME

1. Živa bića i stanište i životni uvjeti

Gljučni pojmovi: jedinka, stanište, životni uvjeti, hranidbeni odnosi, biološka raznolikost.

Obrazovna postignuća: razlikovati osnovne pojmove u ustrojstvu živog svijeta u prirodi; obrazložiti protjecanje tvari i energije; navesti primjere kako živa bića ovise o prilagodbi organizma životnim uvjetima u staništu; opisati ulogu proizvođača, potrošača i razlagača; obrazložiti što je ekološki sustav, a što životna zajednica obrazložiti pojam biološka raznolikost.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - fotografija ili višeslojne prozirnice staništa - razgovor; terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; tematski pano - fotografije iz različitih izvora - skupni rad.

Biljke, gljive i životinje kontinentalne listopadne šume

2. Biljke i gljive kontinentalne listopadne šume

Gljučni pojmovi: slojevitost šume, prilagodbe biljaka listopadne šume zimskom razdoblju, prilagodbe biljaka slojevima u šumi.

Obrazovna postignuća: opisati osnovna obilježja kontinentalne listopadne šume; razlikovati slojeve šume, svijetle šume od sjenovitih; prepoznati pitomi kesten, obični grab i kupinu; imenovati i opisati prilagodbe najčešćih biljaka i gljiva (hrast, bukva, divlja ruža, lijeska, gljive, mahovine, paprati i proljetnice); izdvojiti i prepoznati zaštićene, jestive i otrovne biljke među njima.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; tvari iz prirode (list, kora drveća, plodovi i sjemenke) promatranje; tematski pano: Što smo donijeli s terena? - skupni rad; fotografije, film - opisivanje prilagodba - skupni rad.

3. Životinje kontinentalne listopadne šume

Gljučni pojmovi: slojevitost šume, prilagodbe životinja listopadne šume zimskom razdoblju, prilagodbe životinja slojevima u šumi, hranidbeni odnosi.

Obrazovna postignuća: prepoznati i opisati prilagodbe životinja (pjegavi daždevnjak, jež, lisica, slavuj, vjeverica, leptir gubar, jelenak, zeba, jastreb, kuna); uočiti povezanost potkornjaka i zelene žune; obrazložiti ulogu "neomiljenih" životinja u održavanju prirodne ravnoteže; izdvojiti zaštićene životinje.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; tematski pano: Što smo donijeli s terena? - skupni rad; fotografije, film - opisivanje prilagodba - skupni rad.

Biljke, gljive i životinje kontinentalne vazdazelene šume

4. Biljke i gljive kontinentalne vazdazelene šume

Gljučni pojmovi: prilagodbe biljaka životnim uvjetima (niskim temperaturama i višim nadmorskim visinama), prilagodbe biljaka slojevima šume.

Obrazovna postignuća: opisati osnovna obilježja šume, slojevitost šume i pojam sjenovite šume - prepoznati i opisati najčešće biljke i gljive (lišajevi, mahovine, paprati, gljive, borovnica, bršljan, tisa, kupina, jela, smreka, bor); povezati prilagodbe biljaka sa životnim uvjetima; izdvojiti i prepoznati biljke čiji se dijelovi mogu koristiti u ljudskoj prehrani i one čiji su dijelovi otrovni; nabrojiti zaštićene biljke među njima.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - razgovor; tvari iz prirode (list, kora drveća, plodovi i sjemenke) promatranje; igra uloga - zanimanja vezana za šumu; istraživanje šetnjom šumom i promatranjem - izvješća.

5. Životinje kontinentalne vazdazelene šume

Gljučni pojmovi: prilagodbe životinja slojevima, hranidbeni odnosi.

Obrazovna postignuća: prepoznati risa i palčica, imenovati i opisati prilagodbe životinja (veliki tetrijeb, šumski mrav, smeđi medvjed, vuk, smrekov potkornjak, krstokljun, djetlić, kuna zlatica); obrazložiti ulogu "neomiljenih" životinja u održavanju prirodne ravnoteže; izdvojiti zaštićene životinje.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - otkrivanje i uspoređivanje tragova životinja - razgovor; fotografije iz različitih izvora - opisivanje prilagodba - skupni rad; igra uloga - zanimanja vezana za šumu.

6. Korist od šuma, onečišćenje i zaštita

Ključni pojmovi: unapređivanje, iskorištavanje, zaštita šuma.

Obrazovna postignuća: obrazložiti važnost njegovanja i pomlađivanja šuma za živi svijet u prirodi; opisati kako čovjek koristi šumu, ne remeteći pritom prirodnu ravnotežu i biološku raznolikost; navesti načine kojima svaki čovjek može sudjelovati u zaštiti šuma; prepoznati životnu zajednicu šuma kao jedinstvenu cjelinu različitih čimbenika u kojoj kruže tvari i protječe energija; objasniti održavanje prirodne ravnoteže u šumi povezanošću biljaka i životinja hranidbenim lancima.

Prijedlozi za metodičku obradu: tvari iz prirode (grančice, različiti listovi biljaka, kora drveća, plodovi i sjemenke) - prepoznavanje i razvrstavanje - skupni rad; fotografije iz različitih izvora; internet - najnoviji podaci o zaštiti šuma - razgovor.

Energija

7. Energija i njezini oblici - sunčeva energija

Ključni pojmovi: oblici energije, sunčeva energija, pretvorba energije.

Obrazovna postignuća: obrazložiti važnost sunčeve energije za život na zemlji; imenovati različite oblike energije u prirodi i oko nas; opisati pretvorbu jednog oblika u drugi oblik energije.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija filma: Energija - razgovor o spoznajama i dojmovima; demonstracijski pokusi: mast je izvor energije i iskorištavanje sunčeve energije - razgovor o pretvorbama energije; tematski pano - (tekstove i slike iz časopisa i dnevnog tiska o obnovljivim i neobnovljivim izvorima energije i korisnom i štetnom djelovanju različitih oblika energije) - skupni rad.

8. Protok tvari i energije

Ključni pojmovi: prijenos topline, gibanje tijela, gibanje vode i zraka.

Obrazovna postignuća: navesti povezanost protoka tvari i energije sa životnim procesima u biljkama i životinjama, te odnosima u hranidbenim lancima; opisati stalni protok - izmjenu vode i otopljenih tvari kroz staničnu membranu; povezati gibanje morskih struja i atmosfere; obrazložiti da je gibanje uzrokovano sunčevom toplinom, zemljinom vrtnjom i privlačenjem.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija filma - razgovor; pokus: mjerenje temperature zraka 1. suhim termometrom, 2. vlažnim termometrom; mali učenički projekt - vremenske promjene u dnevnom tisku ili televiziji (tjedni grafički prikaz vremenskih promjena: temperature i oblačnosti) - samostalan rad.

9. Energija iz goriva

Ključni pojmovi: goriva, fosilna goriva: ugljen, nafta i zemni plin, neobnovljivi izvori energije.

Obrazovna postignuća: navesti vrste goriva; opisati način njihova nastanka; obrazložiti da iz fosilnih goriva koristimo pohranjenu Sunčevu energiju iz prošlosti; razlikovati obnovljive od neobnovljivih izvora energije; obrazložiti utjecaj fosilnih goriva na okoliš.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija filma - goriva - razgovor; demonstracija - pokusi s gorenjem, svojstva nafte (isključivo nastavnik na nastavi); tematska knjiga: Ja štedim.

10. Energija iz ostalih izvora i štednja energije

Ključni pojmovi: obnovljivi izvori energije, toplinska izolacija, recikliranje otpada.

Obrazovna postignuća: obrazložiti važnost recikliranja otpada; navesti načine racionalnog korištenja i štednje energije; nabrojiti obnovljive izvore energije.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija pokusa: dobri i slabi izolatori - stiropor, metal; demonstracija filma: Štednja energije recikliranjem otpada - razgovor; teren - reciklažna dvorišta (spremnici za odvojeno skupljanje otpada).

Životne zajednice mora i kopnenih voda

11. Životni uvjeti u moru i kopnenim vodama

Ključni pojmovi: dubina, temperatura, svjetlost, prozirnost, slanost.

Obrazovna postignuća: razlikovati životne uvjete u vodi od onih na kopnu; usporediti životne uvjete u moru s onima u kopnenim vodama; navesti vrste voda na kopnu; nabrojiti prilagodbe živih bića životnim uvjetima u vodi.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: svojstva morske i obične vode, uzgon, isparavanje vode na predmetnom stakalcu - skupni rad; terenska nastava - neposredno promatranje - razgovor; mali učenički projekti:

promatranje mora ili voda na kopnu (prozirnost, salinitet morske vode, čistoća, temperatura, izgled dna, valovi, visina plime i oseke, tvrdoća vode na kopnu, dubina, pH vrijednost, sadržaj kisika ...) - samostalan rad; promatrati akvarij kao model ekosustava - skupni rad

12. Živa bića priobalnoga i obalnoga morskog područja

Ključni pojmovi: priobalno i obalno područje, biljke slanuše, morske cvjetnjače, njihove prilagodbe.

Obrazovna postignuća: razlikovati priobalno od obalnog područja; uočiti i razlikovati prilagodbe pojedinih organizama različitim životnim uvjetima; prepoznati pojedine biljke, životinje i alge; prikazati primjere povezanosti organizama kroz hranidbene lance.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - fotografije, mokri preparati i preparirane životinje - galeb klaukavac, gušterice, rak vitičar, kućice i ljuštura: pužić litorina, babura, puž priljepak, puž ogrc, dagnja; fotografije: crvena moruzgva, smeđa vlasulja; opisivanje prilagodba - rad u parovima; plakat: životinje priobalnog i obalnog područja - skupni rad.

13. Živa bića morskoga dna

Ključni pojmovi: morsko dno, alge, morske cvjetnjače, prilagodbe životinja, simbioza.

Obrazovna postignuća: razlikovati prilagodbe organizama kamenitom, pjeskovitom i muljevitom morskom dnu; navesti prilagodbe organizama životu na morskom dnu; opisati simbiozu; prikazati primjere povezanosti organizama kroz hranidbene odnose.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - mokri i suhi preparati, ostaci kućica i ostaci ljuštura; fotografije: ježinca, hobotnice, bodljikavog volaka, trpa, plemenite periske, raže kamenice, morskog konjica, škampa, škarpine, spužve - razgovor.

14. Živa bića u otvorenom moru i povezanost života u moru

Ključni pojmovi: otvoreno more, hranidbeni lanac, prilagodbe organizama otvorenom moru.

Obrazovna postignuća: prepoznati prilagodbe organizama otvorenom moru; obrazložiti zašto najveće životinje žive u moru; obrazložiti ulogu biljnog planktona u hranidbenom lancu; opisati povezanost organizama kroz hranidbene lance.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija filma: Povezanost biljaka i životinja u moru - razgovor; demonstracija fotografija životinja - razgovor; posjet akvariju ili ribarnici.

15. Iskorištavanje i zaštita mora

Ključni pojmovi: iskorištavanje mora, onečišćenje i zaštita mora, uređaji za pročišćavanje otpadnih voda.

Obrazovna postignuća: opisati načine iskorištavanja mora; navesti koje su štetnosti pretjeranog iskorištavanja morskih dobara; nabrojiti ribe, školjkaše i glavonošce česte u prehrani ljudi; izdvojiti načine kojima svaki pojedinac može utjecati na čuvanje i zaštitu mora; obrazložiti u čemu se sastoji zaštita mora.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija filma: Iskorištavanje i zaštita mora - razgovor; mokri i suhi preparati, ostaci kućica, ostaci ljuštura, herbarski primjerci i fotografije - skupni rad; rasprava «pričaonica»: Život u moru ne poznaje nacionalne granice, Pretjeruje se s problemima onečišćenja mora, Što je dobro za more, dobro je i za ljude; pano: Različite vrste otpada u moru i vrijeme njegove razgradnje - skupni rad.

Kopnene vode

16. Vrste voda na kopnu

Ključni pojmovi: voda na kopnu (kopnena voda), životni uvjeti u vodama na kopnu, vrste voda na kopnu.

Obrazovna postignuća: razlikovati vrste voda na kopnu i životne uvjete u njima; obrazložiti važnost vode za opstanak života na zemlji i potrebe njenog čuvanja i razumnog korištenja; navesti okvirno koje su količine vode dostupne za korištenje čovjeku kako bi se znali pravilno odnositi prema tome prirodnom blagu.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - fotografije različitih voda na kopnu; čitanje i rad na tekstu.

17. Živa bića uz vodu, u vodi i izvan nje

Ključni pojmovi: prilagodbe biljaka i životinja na životne uvjete.

Obrazovna postignuća: opisati prilagodbe živih bića životnim uvjetima (trska, rogoz, roda, čaplja, bukavac, lopoč, lokvanj, strelica, barska kornjača, vretence, bjelouška, vidra); prepoznati biljke: žabnjak, peruniku, šaš, rašac i životinje: komarca, žabe (zelenu i žutog mukača); izdvojiti zaštićene vrste među njima i one koje su važne za ljudsku prehranu.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; urediti kutić prirode - akvarij, akvaterarij - praktičan rad; istraživanje - mali učenički projekt: - endemski vodozemci - samostalan rad.

18. Živa bića na površini i ispod površine vode

Ključni pojmovi: površinska napetost vode, prilagodbe biljaka i životinja životnim uvjetima.

Obrazovna postignuća: opisati prilagodbe biljaka i životinja životnim uvjetima na površini vode i prilagodbe živih bića uvjetima ispod površine vode; prepoznati biljke i životinje čiji su dijelovi važni u ljudskoj prehrani; izdvojiti zaštićene vrste među njima.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; demonstracija - pokus-površinska napetost vode; tematski pano: Što smo donijeli s terena? - skupni rad; mali učenički projekti: urediti i održavati ribnjak ili baru u školskom vrtu, pratiti promjene promjenom godišnjih doba, brinuti za životinje, njegovati biljke.

19. Povezanost živih bića u vodama na kopnu i čuvanje i zaštita voda

Ključni pojmovi: povezanost živih bića u vodama na kopnu i ovisnost o okolišu, prirodna ravnoteža i utjecaj čovjeka na promjene okoliša i kvalitetu vode na kopnu, pročišćavanje vode.

Obrazovna postignuća: prepoznati životnu zajednicu voda na kopnu kao jedinstvenu cjelinu različitih čimbenika u kojoj kruže tvari i protječe energija; obrazložiti činjenicu da je voda neophodna za život svakog živog bića; naglasiti ograničenost količine vode dostupne za korištenje; nabrojiti razloge ugroženosti podzemnih voda.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - shematski prikazi ključnih pojmova (hranidbene mreže, hranidbene piramide i prirodne ravnoteže u vodama na kopnu) i razgovor; igra - Tko koga jede? - simulacija uloga.

Travnjaci

20. Travnjaci

Ključni pojmovi: travnjak, životni uvjeti na travnjaku, nastajanje i održavanje travnjaka.

Obrazovna postignuća: opisati proces nastajanja travnjaka; navesti vrste travnjaka i njihove bitne značajke; obrazložiti pojmove šikara, makija, garig (bušik) i kamenjar; povezati nužnost (uvjetovanost) ljudskog rada (stočarstvo i poljoprivreda) s održavanjem travnjaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; mali učenički projekti: Vjerujem da je važno učiti o travnjaku jer..., Najvažnija promjena koju treba provesti u okolišu škole je..., Vjerujem da je moja dužnost pomoći u održavanju okoliša tako da..., Kada mislim o problemima okoliša, najopasnijim mi se čini..., Vjerujem da mogu pomoći našem planetu tako da....

21. Biljke i životinje kontinentalnih travnjaka

Ključni pojmovi: prilagodbe biljaka košnji, prilagodbe životinja životnim uvjetima.

Obrazovna postignuća: imenovati i opisati najčešće biljke i životinje i analizirati njihove prilagodbe uvjetima života; prepoznati jestive biljke; prepoznati zaštićene vrste među njima.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; mali učenički projekti: urediti kutić prirode, skupljati, spremati i čuvati zbirku kukaca, izraditi i održavati lumbrikarij ili formikarij.

22. Povezanost živih bića na travnjaku i iskorištavanje travnjaka

Ključni pojmovi: hranidbena mreža travnjaka, hranidbena piramida travnjaka, prirodna ravnoteža na travnjacima, opstanak travnjaka.

Obrazovna postignuća: prepoznati životnu zajednicu travnjaka kao jedinstvenu cjelinu različitih čimbenika u kojoj kruže tvari i protječe energija; opisati važnost održavanja prirodne ravnoteže; izdvojiti ulogu čovjeka i njegov utjecaj na prirodu; navesti načine korištenja travnjaka kojima se ne remeti prirodna ravnoteža i biološka raznolikost; shvatiti međusobne odnose organizama na travnjaku.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - shematskih prikaza ključnih pojmova (hranidbene mreže, hranidbene piramide i prirodne ravnoteže travnjaka) - razgovor; izraditi (crtati, izrezivati i modelirati živa bića) jednostavne hranidbene lance - samostalan rad.

23. Životne zajednice oranica i zaštita travnjaka

Ključni pojmovi: biljne kulture, korov, siromaštvo životinjskog svijeta, zaštita travnjaka.

Obrazovna postignuća: nabrojiti najčešće biljne kulture naših oranica; navesti posljedice pretjerane primjene pesticida i umjetnih gnojiva na biološku raznolikost travnjaka i zdravlje ljudi; prepoznati znakove opasnosti na ambalaži sredstava za zaštitu biljaka; obrazložiti pojam korova (slučaj različak i kukolj); promatranjem prepoznati najčešće korovske biljke i životinje na oranicama.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; tematski pano: Što smo donijeli s terena? - skupni rad.

Zaštita prirode

24. Utjecaj čovjeka na prirodu

Ključni pojmovi: način života koji ne ugrožava prirodu, promjena okoliša.

Obrazovna postignuća: upoznati probleme onečišćenja; opisati štetna djelovanja ozonskih rupa, globalnog zatopljenja, kiselih kiša i buke na živa bića; obrazložiti važnost zaštite prirode za cjelokupni život na zemlji.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija filmova: Onečišćenje, Ozonski omotač, Učinak staklenika; razgovor na teme: Kako se ponašati u prirodi?; pokus - kisele kiše; nastavni plakat: Pravila ponašanja u prirodi - skupni rad; mali učenički projekt: teren - izvor onečišćenja u okolišu, pismo odgovornima - skupni rad.

25. Zaštita biljaka i gljiva

Ključni pojmovi: endemi, relikti, biološka raznolikost, ugrožene biljne vrste.

Obrazovna postignuća: razlikovati zaštićene biljne vrste; obrazložiti kako promjena životnih uvjeta uzrokuje nestanak biljaka i gljiva; izdvojiti raznolikost kao prirodnu i nužnu za opstanak života na zemlji; navesti razliku između endema i relikta.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija fotografija - razgovor; plakati zaštićenih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta - razgovor; rasprava «pričaonica»: održivi razvoj (izgradnja cesta i naselja i utjecaj na okoliš - korist ili šteta?); slagalice raznih zaštićenih biljaka.

26. Zaštita životinja

Ključni pojmovi: ugrožene životinjske vrste, endemi, relikti, biološka raznolikost.

Obrazovna postignuća: razlikovati zaštićene životinjske vrste; obrazložiti kako promjena životnih uvjeta uzrokuje nestanak životinjskih vrsta; izdvojiti raznolikost kao prirodnu i nužnu za opstanak života na zemlji; navesti razliku između endema i relikta.

Prijedlozi za metodičku obradu: baza znanstvenih podataka; fotografije iz različitih izvora (Internet); plakati zaštićenih i ugroženih životinjskih vrsta - razgovor; slagalice raznih zaštićenih životinja.

27. Zaštićeni dijelovi prirode

Ključni pojmovi: zaštićeni dijelovi prirode, nacionalni parkovi, parkovi prirode.

Obrazovna postignuća: upoznati pojedine kategorije zaštite; opisati uvjete u određenom zaštićenom području; izdvojiti pravilna stajališta prema očuvanju i zaštiti prirode; pokazati na zemljovidu nacionalne parkove; navesti zaštićena prirodna područja zavičaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija filma: Nacionalni park, park prirode i strogi rezervat; razgovor; terenska nastava.

IZBORNE TEME

1. Primorska listopadna šuma

Ključni pojmovi: prilagodbe biljaka i životinja životnim uvjetima u pojedinim slojevima, hranidbeni odnosi.

Obrazovna postignuća: opisati osnovna obilježja primorske listopadne šume; razlikovati slojeve šume; navesti primjere prilagodbe živih bića nepovoljnim životnim uvjetima; prepoznati lišajeve, mahovine, paprati i gljive; opisati prilagodbe najčešćih životinja (puh, cvrčak, osa šiškarića, kukavica, šojka, slavuj, sjenica, sljepić, gušterice, mungos); izdvojiti zaštićene biljke i životinje.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; tematska knjiga (fotografije, crteži, opisi, članci iz novina) - individualni rad; terarij - praktičan rad - istraživanje; projekt - endemski gmazovi - samostalan rad.

2. Primorska vazdazelena šuma

Ključni pojmovi: prilagodbe biljaka visokim ljetnim temperaturama, suši i životnim uvjetima u pojedinim slojevima, hranidbeni odnosi.

Obrazovna postignuća: opisati osnovna obilježja primorske vazdazelene šume i slojevitost šume - navesti prilagodbe biljaka važne za opstanak (hrast crnika, dalmatinski crni bor, alepski bor, gljive); obrazložiti nastajanje bušika; prepoznati paprat slezenicu, lišajeve i mahovine, zatim biljke čiji dijelovi mogu poslužiti ljudskoj prehrani i one čiji su dijelovi otrovni; izdvojiti zaštićene biljke i životinje; opisati prilagodbe najčešćih životinja (osa najeznica, borov prelac, cvrčak).

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava - neposredno promatranje - skupni rad; mali učenički projekti: putopis prirodoslovca; fotograf u prirodi - individualni rad; vatrogasac u prirodi - obavještanje, dojavljivanje, suradnja s institucijama - skupni rad; sakupljanje tvari iz prirode (grančice, kora drveća, plodovi i sjemenke) - razgovor; uređenje kutića prirode - inektarij - promatranje (primjerice cvrčka).

3. Pravila skupljanja i prešanja biljaka

Ključni pojmovi: pravila skupljanja i prešanja biljaka.

Obrazovna postignuća: ukazati na pravila skupljanju biljaka za izradu herbarske zbirke zavičaja; objasniti postupak prešanja i spremanja biljaka; razlikovati zaštićene biljke.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava, internet, film.

4. Život u bočatoj vodi

Ključni pojmovi: bočata voda.

Obrazovna postignuća: obrazložiti pojam - bočata voda; navesti prilagodbe biljaka i životinja važne za opstanak; imenovati i opisati najčešće biljke i životinje i analizirati njihove prilagodbe uvjetima života.

Prijedlozi za metodičku obradu: stručna literatura; filmovi; terenska nastava.

PREDMETNA NASTAVA

BIOLOGIJA

UVOD

Biologija, kao nastavni predmet, u VIII. i IX. razredu smanjuje obvezne sadržaje, ali bitno ne mijenja programsku jezgru. Osnovna ideja je rasterećenje učenika, tako da se što više smanji pamćenje činjenica i pojmova, a što više aktivira učenike na vlastito opažanje, eksperimentiranje i učenje uz pomagala koja zorno pokazuju predmet učenja (npr. građu ježinaca, spužve, cvjetnjače, bubrega, oka). U VIII. razredu učenici trebaju steći predodžbu o razvoju živih bića na Zemlji i spoznati bogatstvo živog svijeta koje se očituje u raznolikosti vrsta. U IX. razredu posebna pozornost se posvećuje građi i funkcijama ljudskog organizma. Kako je biologija temeljna i tipično eksperimentalna znanost, u prijedlogu je odlazak u prirodu i pokus postavljen kao značajni nastavni element.

CILJ

Cilj nastave biologije je upoznati učenike s osnovnim biološkim zakonitostima i osposobiti ih za primjenu stečenih znanja u životu, upoznati ih s temeljnom građom i funkcijom živih bića, razvijati prirodoznanstvenu kulturu poticanjem zanimanja za opažanje u prirodi, istraživanje i logično zaključivanje o organizaciji i ustroju živoga svijeta.

ZADACÉ

- upoznati raznolikost i povezanost živog svijeta i postupnosti njegova razvoja;
- predočiti i objasniti temeljnu građu (anatomija) i funkciju (fiziologija) ljudskog organizma;
- razvijati pozitivan stav prema biologiji, želju za samostalnim učenjem, postavljanjem pitanja i provođenjem jednostavnih pokusa u cilju dobivanja odgovora;
- razvijati interes za napredak u biologiji i aktivnosti u području njezine primjene (poljoprivreda, uzgoj domaćih životinja, zdravstvo, biotehnologija);
- razviti interes za prirodoznanstvena istraživanja;
- razviti stav o odgovornosti za vlastito zdravlje;
- naučiti cijeniti život u njegovoj sveukupnosti, čuvati izuzetne ljepote i bogatstvo svoje domovine i spoznati značaj očuvanja prirodnih ljepota i bogatstva za zdravlje i kvalitetu života;
- upoznati pojmove o međuovisnosti u prirodi, tako da težnje za poboljšavanjem života ne smanjuju mogućnosti budućih generacija (održivi razvoj).

NAPOMENE

Biologija VIII

Neophodno je kroz pregled filogenetskog razvoja životinjskog svijeta naglasiti usložnjavanje tjelesne građe kroz biološku evoluciju. Na sličan način obraditi i sistematiku biljaka.

Sadržaji koji se predlažu uz obvezne teme namijenjeni su radu s darovitim učenicima. Ovi sadržaji prikladni su za učeničke radove, projekte ili radionice koje učenici pripremaju samostalno ili u skupinama, a izlažu na školskom satu. Učenici mogu i sami predlagati pojedine teme ili dijelove tema koje su im posebno zanimljive. Izborni sadržaji mogu se obrađivati po volji učenika i učitelja, ali ne ulaze u gradivo za ocjenjivanje.

OSMI RAZRED

TEME

Pojava života na Zemlji

1. Pojava života na Zemlji

Ključni pojmovi: kemijska i biološka evolucija, fosili, geološka doba.

Obrazovna postignuća: obrazložiti pojavu i razvoj života na Zemlji kao sastavni dio opće

Evolucije; navesti uvjete na Zemlji koji su omogućili razvoj živih bića; opisati znanstveno utemeljene pretpostavke o tijeku kemijske evolucije i pojavi prvih živih bića; navesti geološka doba i prevladavajuće organizme u njima; opisati važnost fosila u spoznavanju nekadašnjeg života na Zemlji.

Prijedlozi za metodičku obradu: na osnovi poznatoga, otvoriti pitanje - svaki živi organizam nastaje od roditeljskoga, a kako su nastali prvi organizmi? - razgovor - rasprava; demonstracija - raznolikosti živoga svijeta (živi organizmi, preparati, modeli, slike, fosili); pokus: živo samo iz živoga.

2. Najjednostavniji oblici života na Zemlji

Ključni pojmovi: virusi, bakterije.

Obrazovna postignuća: objasniti građu bakterija; razlikovati bakterije koje uzrokuju bolesti od bakterija važnih za život na Zemlji; izdvojiti viruse kao najjednostavnije žive oblike koji se razmnožavaju; opisati građu virusa; navesti nekoliko primjera bolesti uzrokovanih bakterijama i virusima; navesti primjere osnovnih mjera zaštite od zaraze; samostalno primjenjivati osnovne mjere zaštite od zaraze.

Prijedlozi za metodičku obradu: preko poznatih problema, primjerice zaraznih bolesti, zainteresirati učenike da saznaju što su to bakterije i zašto virusi nisu živa bića; praktični rad - mikroskopiranje gotovih preparata bakterija - opažanje viroza na listovima.

3. Temeljna građa i funkcija stanice

Ključni pojmovi: biljna i životinjska stanica, stanična tjelašca.

Obrazovna postignuća: ponoviti znanje o građi stanice; povezati kloroplaste s fotosintezom; prirediti jednostavan mikroskopski preparat; rukovati mikroskopom (sitnozorum).

Prijedlozi za metodičku obradu: mikroskopiranje stanica pokožice luka i pokrovnih stanica jezika - crtanje promatranoga - promotriti crtež ili prozirnicu biljne i životinjske stanice; uočiti da su u citoplazmi organeli - saznati koja je uloga mitohondrija, ribosoma i mreže kanalića u stanici.

4. Stanične diobe

Ključni pojmovi: kromosom, geni, stanične diobe: mitozu, mejozu.

Obrazovna postignuća: shvatiti svrhu stanične diobe; usporediti broj kromosoma u stanici nastalih mitozom i mejozom; razlikovati da se mitozom dijele tjelesne stanice, a mejozom nastaju spolne stanice; istaknuti da se kod razvoja spolnih stanica broj kromosoma smanjuje na polovicu početnoga broja; saznati koliki je broj kromosoma u stanicama čovjeka.

Prijedlozi za metodičku obradu: praktični rad - mikroskopiranje stanica u diobi u vršku korijena luka - uočiti na preparatu kromosome; uz korištenje udžbenika, prozirnica i modela spoznati da je kromosom građen od DNA, a da je gen dio te molekule i da je prenosilac nasljednih osobina.

Razvoj životinja - beskralješnjaci

5. Praživotinje

Ključni pojmovi: jednostanični organizam, papučica, euglena.

Obrazovna postignuća: navesti i opisati papučicu i euglenu kao jednostanični organizam, složeniji od bakterije (bič za pokretanje, očna pjega i dr.); obrazložiti zašto euglena može biti proizvođač i potrošač te zašto ima osobine slične i biljkama i životinjama; izdvojiti osobine euglene slične biljkama i životinjama; opisati ulogu trepetljika (kod papučice) i hranidbenih mjehurića; navesti da ljuštore krednjaka formiraju stijene.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje živih organizama u kapi barske vode; mikroskopiranje euglene i papučice iz kulture; opis slike i /ili prozirnice papučice, bičaća.

6. Spužve i žarnjaci

Ključni pojmovi: sjedilački organizmi, združni život, žarne stanice, simetrija tijela.

Obrazovna postignuća: istaknuti usložnjavanje građe tijela spužvi (mnogostaničnost); promatranjem na prirodnom materijalu pokazati otvore za strujanje vode; prepoznati zašto su žarnjaci životinje unatoč sjedilačkom životu; opisati način probave u žarnjaka; obrazložiti pojavu tkiva i zrakaste simetriju tijela; uočiti evolucijski nove osobine žarnjaka (mrežasti živčani sustav).

Prijedlozi za metodičku obradu: prirodni materijal - demonstracija spužve i hidre ili jednog morskog žarnjaka; pitanje razlikovanja biljaka i životinja; mikroskopiranje djelića «spužve»; pokus sa sponginom (paljenje komadića spužve - miris po zapaljenoj organskoj tvari).

7. Plošnjaci

Ključni pojmovi: virnjac, metilji, trakavice, dvobočna simetrija.

Obrazovna postignuća: navesti evolucijski napredak u tjelesnoj građi; obrazložiti što su dvospolci; opisati prilagodbe nametnika; prepoznati virnjake (na slici ili živom materijalu).

Prijedlozi za metodičku obradu: prirodni materijal - promatranje metilja, trakavice - uočavanje bitne razlike u organizaciji (oči, glava, crijevo); navesti prilagodbe nametnika u cilju preživljavanja nepovoljnih uvjeta života

8. Oblici

Ključni pojmovi: dječja glista, trihina.

Obrazovna postignuća: navesti evolucijski napredak u građi oblića (prohodno probavilo, razdvojenost spolova); nabrojati nametnike: dječja glista, bijela glistica i zavojita trihina; obrazložiti važnost obaveznoga veterinarskog pregleda mesa, obrade namirnica visokom temperaturom te održavanje osobne higijena kao zaštite od zaraze nametnicima.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - poznate činjenice iz života - problem nametnika: dječje gliste, zavojite trihine i pojava trihineloze u bližoj sredini i nekim krajevima BiH; mikroskopiranje uzorka pribavljenog u veterinarskoj stanici

9. Mekušci

Ključni pojmovi: puževi, školjkaši, glavonošci, plašt, stopalo.

Obrazovna postignuća: razlikovati skupine mekušaca: puževi, školjkaši i glavonošci; obrazložiti evolucijski napredak u organizaciji puža (otvoren krvotok); promatrati i prepoznati predstavnike mekušaca; navesti primjere opasnosti nestanka nekih vrsta zbog pretjeranog iskorištavanja (ugroženi mekušci).

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje živih primjeraka skupine (npr. puž vinogradnjak) ili sekcija mrtvih životinja (npr. lignja) - praktični rad - rad u parovima; demonstracija filma o lignji ili hobotnici.

10. Kolutićavci

Ključni pojmovi: gujavica, kolutićava građa tijela.

Obrazovna postignuća: opisati osobitosti kolutićave građe tijela; navesti evolucijski napredak u građi tijela (zatvoreni krvotok); obrazložiti značaj gujavice za kakvoću tla (humus); objasniti ulogu gujavica u stvaranju humusa; promatrati i uočavati način kretanja gujavica; opisati sposobnost regeneracije u gujavica.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - živa gujavica; pokus - kretanja gujavice na papiru; promatranje gujavica u Zemlji (lumbrikariju) - uočiti po čemu se gujavica razlikuje od oblića; razgovor - vanjska i unutrašnja građa tijela.

11. Kukci i ostali člankonošci

Ključni pojmovi: kukci, raci, pauci, stonoge, uzdušnice, vanjski tjelesni pokrov, preobrazba.

Obrazovna postignuća: obrazložiti na primjeru kukca osobitosti u građi člankonožaca (glava, prsa, zadak, člankoviti udovi, tjelesni pokrov); uočiti prilagodbe kukaca na životne uvjete; imenovati i opisati predstavnike ostalih skupina člankonožaca; opisati preobrazbu kukca; opisati ulogu člankonožaca kao prenosioca bolesti (krpelj); imenovati neke otrovne člankonošce.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - predstavnika člankonožaca s naglaskom na kukcima - pobuditi interes - objasniti biološko značenje ove skupine životinja; praktični rad - upoznati građu tijela kukaca na prirodnom materijalu (danas je sve manje hrušta pa se zbog toga mnogi odlučuju za krumpirovu zlicu); opisati životni ciklus kukaca i praćenje istog u vivariju; rasprava - podrijetlo člankonožaca.

12. Bodljikaši

Ključni pojmovi: ježinac, vodožilni sustav.

Obrazovna postignuća: obrazložiti osobitost građe bodljikaša na primjeru ježinca; nabrojati predstavnike bodljikaša; obrazložiti povezanost zrakaste simetrije tijela s načinom života i prehrane; obrazložiti potrebu zaštite i očuvanja morskih organizama.

Prijedlozi za metodičku obradu: pobuditi interes i motivirati učenike prisjećanjem na uspomene s mora ili filmove o životu u moru; demonstracija - ostatka potpornog sustava ježinca; demonstracija zidne slike - građa ježinca (prohodno probavilo - usta s donje strane, crijevni otvor s gornje), vodožilni sustav.

Razvoj životinja

13. Svitkovci

Ključni pojmovi: kopljača, svitak, kralježnica.

Obrazovna postignuća: naglasiti da građa tijela kopljače evolucijski povezuje skupinu beskralješnjaka sa skupinom kralješnjaka; opisati osobitosti građe svitkovaca (kopljača, kralježnjaci); navesti i obrazložiti evolucijski napredak u građi tijela (unutarnji potporanj tijela; kralježnica); opisati stanište kopljače i njezin način života.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - model kopljače, slike i crteži; usporedba sa člankonošcima.

Kralješnjaci

14. Ribe

Ključni pojmovi: peraje, škrge, plivaći mjehur.

Obrazovna postignuća: objasniti sistematsku povezanost svitkovaca i kralješnjaka; navesti skupine kralješnjaka i njihovu evolucijsku povezanost; izdvojiti prilagodbe organizama za život u vodi: oblik tijela, škrge, peraje, plivaći mjehur; opisati građu riba (vensko srce, arterije, vene, kralježnica, pokrov tijela, mozak i osjetila); obrazložiti sličnost rasporeda kostiju prsne peraje resoperke i udova kopnenih kralješnjaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje morske ili ribe kopnenih voda - regionalno; razgovor - osobno iskustvo s ljetovanja; terenska nastava - rijeka, more i slično - razgovor o vrstama riba koje učenici poznaju do sada; demonstracija - zidne slike građe šarana; praktični rad - sekcija ribe.

15. Vodozemci

Ključni pojmovi: disanje kožom i plućima, preobrazba.

Obrazovna postignuća: nabrojati predstavnike skupina vodozemaca te usporediti prilagodbe za život u vodi i na kopnu; usporediti građu punoglavca i ribe; obrazložiti napredak u građi žabe: srce, disanje; opisati preobrazbu vodozemca; obrazložiti potrebu zaštite vodozemaca.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - ponašanje žaba; demonstracija - prirodni materijali, slika, modela, dokumentarnog filma, videozapisa - razmnožavanje žaba.

16. Gmazovi

Ključni pojmovi: kopneni kralješnjaci, pokrov tijela.

Obrazovna postignuća: opisati prilagodbe gmazova za život na kopnu (disanje, kretanje, pokrov tijela); navesti evolucijski napredak u građi unutrašnjih organa; prepoznati i imenovati predstavnike pojedinih skupina gmazova; obrazložiti postupke pružanja prve pomoći u slučaju ugriza otrovnice; obrazložiti potrebu očuvanja i zaštite gmazova.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - preparirani primjerci, zidnih slika i fotografija gmazova; promatranje kostura guštera, oklopa kornjače, kože zmije; razgovor o našim gmazovima; rasprava o uzrocima ugroženosti gmazova kod nas.

17. Ptice

Ključni pojmovi: krila, perje, šuplje kosti, stalna temperatura tijela.

Obrazovna postignuća: opisati značajke građe ptica (krvotok, disanje i probavu); obrazložiti pojam stalne temperature tijela; opisati prilagodbe ptica načinima kretanja (voda, tlo, zrak); navesti primjere brige za potomstvo u ptica; promatrati i prepoznati najčešće zavičajne vrste ptica; obrazložiti potrebu očuvanja i zaštite ptica.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - preparirane ptice - razgovor o ovoj skupini kralješnjaka; rasprava - vrste koje se susreću svakodnevno; razgovor - građa tijela uz demonstraciju zidne slike, filma, prozirnice i slično; demonstracija - kostur goluba, preparirane ptice; terenska nastava - opažanja u prirodnom staništu ili ZOO.

18. Sisavci

Ključni pojmovi: sisanje majčinog mlijeka, dlake, maternica

Obrazovna postignuća: obrazložiti po čemu su sisavci najrazvijeniji kralješnjaci (građa mozga, potpuno pregrađeno srce, velika površina pluća, stalna tjelesna temperatura, pokrov tijela, posteljica, pupčana vrpca, briga za mlade); razlikovati prilagodbe sisavaca na različite načine života; razlikovati i razvrstati sisavce u osnovne skupine (jednootvori, tobolčari i plodvaši).

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - kućni ljubimci - sisavci - zapažanja učenika - rasprava o ponašanju životinja; praktični rad - mikroskopiranje trajnoga preparata krvi sisavaca; demonstracija - kostura sisavaca, zidne slike - građa unutarnjih organa; preparirane životinje: šišmiš, krtica i slično; slike dupina, kita i drugih sisavaca; film o razmnožavanju sisavaca.

Gljive - heterotrofni organizmi

19. Gljive

Ključni pojmovi: micelij, hife, plodište, spore.

Obrazovna postignuća: usporediti gljive s biljkama i životinjama (ne proizvode hranu, već upijaju hranjive tvari iz okoliša); prepoznati i opisati gljive kao heterotrofne organizme; usporediti parazitske i saprofitske gljive; opisati lišaj kao simbiozu; nabrojati koristi i štete od gljiva; prosuditi da obrok otrovnih gljiva može završiti teškim oboljenjima ili čak smrću.

Prijedlozi za metodičku obradu: iznijeti vlastita opažanja u prirodi; razgovor - što već znamo o gljivama: jestive, otrovne, gljivična oboljenja; rasprava - značenje gljiva za život na Zemlji (razlagači, hrana, antibiotici, bolesti na biljkama, životinjama, čovjeku); mikroskopiranje kvašćevih gljivica, hifa i/ili plijesni.

Razvoj biljaka

Steljnjače

20. Alge

Ključni pojmovi: alge, steljka.

Obrazovna postignuća: razlikovati jednostanične i mnogostanične alge; razlikovati alge s obzirom na pigment: zelene, smeđe, crvene; obrazložiti značaj jednostaničnih algi u izmjeni tvari (kisika i ugljikovog dioksida); opisati građu mnogostanične alge; promatrati i opisati nekoliko vrsta morskih ili slatkovodnih algi (zavisno od zavičaja); pripremiti mikroskopski preparat spirogire i kišne alge.

Prijedlozi za metodičku obradu: izvanučionička nastava: uzimanje uzoraka; mikroskopiranje kišne alge i spirogire (ili morske salate); demonstracija herbarske zbirke algi.

Prilagodbe biljaka životu na kopnu

21. Mahovine

Ključni pojmovi: stabalce, listići, spore.

Obrazovna postignuća: navesti prilagodbe prvih biljaka životu na kopnu; prepoznati mahovine, na temelju prirodnog materijala kao najjednostavnije građene biljke; promatrati građu mahovine na prirodnim uzorcima; opisati na predlošku životni ciklus mahovine; prirediti listiće mahovina za mikroskopiranje.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje prirodnog materijala - mahovina, opisivanje i crtanje; praktični rad - tobolac i spore; demonstracija filma: Mahovine.

Papratnjače

22. Papratnjače

Ključni pojmovi: korijen, stabljika, list.

Obrazovna postignuća: prepoznati i imenovati osnovne skupine papratnjača; opisati građu i razmnožavanje papratnjača; prepoznati na prirodnim uzorcima biljna tkiva i organe; usporediti građu i razvoj papratnjača s mahovinama; obrazložiti evolucijsku važnost papratnjača; promatrati i prepoznati vrstu papratnjače iz zavičaja; promatrati mikroskopom i opisati sporangije sa sporama.

Prijedlozi za metodičku obradu: prirodni materijal (paprat) i herbarski primjerci papratnjača; mikroskopiranje sporangija i spora; opisivanje razvojnog ciklusa paprati prema zidnoj slici ili prozirnici.

Sjemenjače

23. Golosjemenjače

Ključni pojmovi: sjemeni zametak, sjemenke.

Obrazovna postignuća: obrazložiti zašto pojava sjemenke predstavlja evolucijski napredak; uočiti napredak u razmnožavanju u odnosu na papratnjače; razlikovati glavne skupine i navesti predstavnike golosjemenjača; opisati građu golosjemenjače; promatrati prirodni materijal te donositi zaključke o vezi građe i funkcije; prepoznati i razlikovati smreku, jelu i bor.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje prirodnog materijala i herbarskih primjeraka golosjemenjača (prema položaju škole); praktični rad - mikroskopiranje (peludna zrna - klijanje); demonstracija - zidne slike i fotografije - četinjače; mikroskopiranje presjeka iglice.

24. Kritosjemenjače

Ključni pojmovi: cvijet, plod, jednosupnice, dvosupnice.

Obrazovna postignuća: navesti značajke kritosjemenjača kao najrazvijenijih i najrasprostranjenijih biljaka našeg doba; povezati građu cvijeta s funkcijom oprašivanja i oplodnje; navesti prilagodbe plodova i sjemenki za rasprostranjivanje; razlikovati jednosupnice od dvosupnica; primjena znanja: promatranjem prirodnog materijala povezati građu dijelova biljke i skupinu kritosjemenjača kojoj pripadaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - prirodni materijal - građa cvijeta (kritosjemenjače - lončanice, cvjetovi, plodovi i sjemenke), školski herbarij; praktični rad - prerez kroz plodnicu, peludna zrna, građa sjemenke; izvanučionička nastava - okoliš škole - herbarski primjerci.

25. Evolucijska svjedočanstva

Ključni pojmovi: evolucija, prirodna selekcija (odabiranje, izolacija), promjenjivost vrsta, Darwin.

Obrazovna postignuća: obrazložiti da je biološka evolucija postupni razvoj živog svijeta; navesti dokaze evolucije živog svijeta; obrazložiti čimbenike evolucije i proces nastajanja novih vrsta (prirodno odabiranje, izolacija); obrazložiti Darwinovu teoriju tumačenja razvoja života na Zemlji.

Prijedlozi za metodičku obradu: sistematizacija dokaza o evoluciji živog svijeta obrađena tijekom školske godine; demonstracija - fosili, slike; rad na tekstu - udžbenik, dopunska literatura, referati *Put jednoga prirodoslovca*; primjeri prilagođenosti - rezultat selekcije, na prirodnom materijalu i slikama objasniti modifikaciju i mutaciju; praktični rad - pojava modifikacije.

IZBORNE TEME

1. Istraživanje u biologiji

Ključni pojmovi: istraživačke metode u biologiji

Obrazovna postignuća: ukazati na značaj istraživačkog rada; objasniti istraživačke metode u biologiji.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivacija - za samostalni istraživački rad - pronalaženje primjerenog problema; izvođenje pokusa; obrada rezultata; izvođenje zaključka; prikaz rada; rasprava.

2. Zanimljivosti iz života zadružnih kukaca

Ključni pojmovi: mravinjak, pčelinjak, osinjak, termitnjak, podjela rada u zadruzi.

Obrazovna postignuća: naglasiti zadružni način života; ukazati na koristi, ali i štetnosti zadružnih kukaca; razlikovati zaštićene vrste.

Prijedlozi za metodičku obradu: izradba mravinjaka; izvanučionička nastava - okoliš škole - promatranje podjele rada u zadruzi kod mravi i pčela.

3. Štetnici u poljoprivredi i šumarstvu

Ključni pojmovi: bolesti koje uzrokuju kukci.

Obrazovna postignuća: spoznati koji su kukci štetnici u poljoprivredi i šumarstvu; naučiti načine borbe protiv štetnih kukaca; spoznati da pored kemijske zaštite postoji i mogućnost biološki način borbe protiv štetnih kukaca, svaki kukac ima svog prirodnog neprijatelja.

Prijedlozi za metodičku obradu: prirodni materijal: zbirka kukaca, kora hrasta, smreke; izvanučionička nastava - okoliš škole - uočiti štetne kukce na drveću u školskom okolišu, istražiti i upozoriti na potrebu zaštite.

4. Raznolikosti kritosjemenjača

Ključni pojmovi: žabnjaci, lepirnjače, krstašice, usnače, glavočiike, trave, ljiljani, ključ za određivanje.

Obrazovna postignuća: naučiti razlikovati pojedine biljne porodice; naučiti pravilno koristiti ključ za određivanje biljaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: prirodni materijal; izvanučionička nastava - okoliš škole - koristiti ključ za određivanje biljaka, odrediti najzastupljenije vrste; izradba cvjetne formule predstavnika pojedinih porodica; promotriti građu cvijeta trava.

5. Bioindikatori

Ključni pojmovi: lišaj, simbioza, biološki pokazatelji, biološko praćenje promjena u prirodi.

Obrazovna postignuća: objasniti pojam biološki pokazatelji; uočiti značaj bioindikatora kao bioloških pokazatelja za praćenje promjena u prirodi.

Prijedlozi za metodičku obradu: prirodni materijal; mikroskopiranje; izvanučionička nastava - okoliš škole - istražiti : epifitske lišajeve; kiselost kore drveća i rasprostranjenost lišajeva; razmnožavanje lišajeva; alge i gljive u lišaju; uporaba lišajeva.

DEVETI RAZRED

Promjenjivost i nasljeđivanje

1. Kombiniranje roditeljskih osobina u potomaka

Ključni pojmovi: geni, genetika, genetički pokus, dominantno i recesivno nasljeđivanje.

Obrazovna postignuća: opisati gene kao nosioce nasljednih osobina; ukazati na značaj genetike; razlikovati spolno od nespolnog razmnožavanja; istaknuti da pri spolnom razmnožavanju sudjeluju oba roditelja - žena/ženka i muškarac/mužjak, odnosno ženska jajna stanica i muška spolna stanica - spermij te da su potomci raznoliki; obrazložiti važnost genske raznolikosti za opstanak života; opisati kako muške spolne stanice (spolni kromosomi X i Y) određuju spol.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - slike iz udžbenika ili s interneta: slika čovjekovih kromosoma (s kombinacijom za ženski spol i za muški spol) - rasprava; promatranje u prirodi, na selu, u zoološkom i botaničkom vrtu; razgovor o razmnožavanju; rasprava o nasljednim osobinama i prilagođavanju.

2. DNA molekula

Ključni pojmovi: kromosomi, DNA molekula, genom, mutacije.

Obrazovna postignuća: navesti što je genom; obrazložiti zašto u jednom organizmu sve stanice imaju isti zapis ili genom; obrazložiti da se genom sastoji od DNA molekula; imenovati DNA i RNA kao nasljednu tvar; istaknuti da DNA sadrži gene koji su nositelji nasljednih svojstava u svih živih bića; objasniti što su mutacije (promjene); istaknuti važnost mutacija koje se prenose na potomstvo i glavni su pokretač prilagodbe živih organizama; obrazložiti da mutacije mogu nositi upute za razvoj bolesti koje su tada nasljedne (genetske bolesti).

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - slika koja prikazuje prijenos genske poruke na bjelančevine; diskusija i / ili okrugli stol na temu nasljedna svojstva; izrada jednostavnog modela DNA molekule.

Grada i funkcije ljudskog organizma

3. Grada i funkcije ljudskog organizma

Ključni pojmovi: stanica, izvanstanična tekućina, tkiva, organi, organski sustavi ljudskog tijela.

Obrazovna postignuća: povezati osobitosti građe i uloge različitih stanica; navesti postojanje izvanstanične tekućine kao unutarnjeg okoliša; opisati usloznjivanje građe ljudskog organizma (stanice, tkiva, organi, sustavi organa); istaknuti zdravstveno značenje vode za piće te povezati važnost nadoknade vode i soli izgubljenim znojenjem.

Prijedlozi za metodičku obradu: mikroskopiranje različitih tkiva popraćeno ilustracijama; predočavanje složenosti građe ljudskog organizma pomoću aplikacija.

4. Grada i uloga spolnih organa

Ključni pojmovi: muški i ženski spolni organi, sporedna spolna obilježja.

Obrazovna postignuća: povezati građu i ulogu spolnih organa; istaknuti važnost poznavanja menstrualnog ciklusa; opisati pojavu menstruacije i polucije kao znak spolne zrelosti organizma i mogućnosti oplodnje; obrazložiti zašto spolnu zrelost treba pratiti odgovorno spolno ponašanje; povezati menstrualni ciklus s plodnim i neplodnim danima; navesti osnovne načine prirodne i umjetne kontracepcije i obrazložiti njihovu ulogu.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - o vlastitom tijelu, ponašanju i promjenama u pubertetu; demonstracija - slike, obrazovni filmovi; demonstracija - rasklopni model čovjeka; slike iz udžbenika.

5. Začecé i razvitak djeteta prije rođenja

Ključni pojmovi: oplodnja ili začecé, razvoj ploda, trudnoća, porođaj.

Obrazovna postignuća: opisati razvoj ploda prije rođenja; razlikovati pojmove trudnoća i porođaj; nabrojiti znakove trudnoće: izostanak mjesečnice, tjelesne promjene; opisati ulogu posteljice i pupčane vrpce; razlikovati pojmove zametak i plod; obrazložiti potrebu odgovornoga ponašanja u trudnoći.

Prijedlozi za metodičku obradu: metoda razgovora; metoda demonstracije slika, filmova; rad na tekstu; diskusija na temu spolnosti - rad u skupinama.

6. Od rođenja do smrti

Ključni pojmovi: životna razdoblja: rođenje, djetinjstvo, pubertet, mladalaštvo, zrela dob, starost i smrt.

Obrazovna postignuća: prepoznati značajke pojedinih razdoblja u životu čovjeka; usporediti tjelesno i spolno sazrijevanje; navesti sličnosti i razlike među spolovima; promatrati i opisati promjene na članovima obitelji i znancima tijekom različitih životnih razdoblja.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje vlastitog tijela i tijela djeteta, roditelja, djeda i bake; izrada grupnih plakata; rasprava s učenicima.

7. Odgovorno spolno ponašanje

Ključni pojmovi: zdravlje i osobna higijena spolnih organa; humani odnos među spolovima; odgovorno spolno ponašanje.

Obrazovna postignuća: navesti spolno prenosive bolesti i njihove uzročnike; ocijeniti važnost prevencije u prenošenju spolno prenosivih bolesti; navesti mehanička i kemijska sredstva za kontracepciju; istaknuti značenje spolnog odnosa sa zaštitnim sredstvima; ukazati na moguće posljedice pobačaja na psihičko i fizičko zdravlje žene; istaknuti značaj higijene spolnih organa

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor s učenicima; slike i fotografije učenika iz djetinjstva, obiteljskog života; rad s tekstom; analiza članaka i poruka iz časopisa za mlade - rasprava i obrazloženje potrebe stjecanja cjelovite informacije na području spolnosti radi odgovorna spolnog ponašanja.

8. Kost i veze među kostima

Ključni pojmovi: kostur, kost, hrskavica, veze među kostima.

Obrazovna postignuća: istaknuti kostur kao potporanji tijela; opisati kako zglobovi omogućuju pokretanje; obrazložiti ulogu kostura pri kretanju tijela i zaštiti unutarnjih organa; navesti sastav koštane tvari i obrazložiti važnost kalcija u prehrani; povezati način života i pravilnu građu kostiju; obrazložiti ulogu vitamina D i sunčanja (rahitis); povezati koštanu srž sa stvaranjem krvnih stanica.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - slike: kostura životinja, vanjskog i unutarnjeg prijeloma kosti; model kostura čovjeka; mikroskopiranje - mikro skopski preparati kosti i hrskavice; pokus - sastav koštane tvari - rasprava.

9. Mišići

Ključni pojmovi: poprečnoprugasti mišići, srčani i glatki mišići.

Obrazovna postignuća: razlikovati poprečnoprugaste mišiće koji rade pod utjecajem naše volje i mišiće (glatki i srčani) koji nisu pod utjecajem naše volje; obrazložiti električnu prirodu rada mišića; povezati veze između mišića i kostiju s pokretanjem ljudskog tijela; obrazložiti važnost redovite i umjerene tjelesne aktivnosti za normalan rad mišića; usporediti promjene u mišićima tijekom mišićnog rada, umora i odmora.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje mišića vlastitog tijela pri radu; mišići lica - grimase; mikroskopiranje mišićnog tkiva različitih životinja; građa poprečnoprugastog mišića - pokus razdvajanja mišićnih vlakana.

10. Živčana stanica i živac

Ključni pojmovi: živčana stanica, živčano vlakno, živac.

Obrazovna postignuća: povezati građu i uloge živčane stanice (kratki i dugi ogranci); obrazložiti električnu prirodu živčanog impulsa; obrazložiti pojmove podražljivost i električnu provodnost živčane stanice i živca; navesti sinapsu kao specifičnu vezu između živčanih stanica ili živčanih stanica i mišićnih vlakana.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - živčani podražaji; rad na tekstu nastanak i putovanje živčanog impulsa; demonstracija - slika, model.

11. Živčani sustav

Ključni pojmovi: središnji živčani sustav; periferni živčani sustav; autonomni živčani sustav.

Obrazovna postignuća: razlikovati središnji, periferni i autonomni i voljni živčani sustav i navesti njihove uloge; obrazložiti refleks i njegovu zaštitnu ulogu; opisati kako autonomni živčani sustav upravlja organima kojih rad nije pod utjecajem naše volje; opisati ovisnost ozljeda središnjega i perifernoga živčanoga sustava o zdravlju čovjeka nabrojiti najčešće bolesti živčanoga sustava: potres mozga, meningitis, epilepsija, dječja paraliza, moždana kap.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - slike, modela mozga; pokusi: izazvati patelarni refleks; pokus - otkucaji srca i frekvencija disanja nakon fizičkog opterećenja.

12. Ovisnosti

Ključni pojmovi: nikotinizam, alkoholizam, narkomanija.

Obrazovna postignuća: obrazložiti pojam ovisnosti; obrazložiti vezu između alkoholizma, nesreća na radu i u prometu, zlostavljanja, kriminala, gubitka samopoštovanja; opisati štetno djelovanje droga na ljudski organizam; razlikovati kratkotrajne i dugotrajne posljedice ovisnosti na zdravlje; navesti opasnosti i štete koju ovisnost donosi pojedincu, obitelji i društvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: radionica: rasprava, članci iz dnevnog tiska itd.; pokus: štetni sastojak duhanskog dima - katran (demonstracija); demonstracija - film - Cigareta ubija; izrada plakata o nepušenju (grupni rad); obrazovni film o alkoholizmu (život je previše dragocjen da biste ga utopili u alkoholu); kritička analiza fotografija sa školskih izleta: zdrave navike (kretanje, društvene igre, boravak u prirodi i sl.) i nezdrave navike (nezdrava hrana, pušenje, zadržani prostori, buljenje u TV i sl.).

13. Osjetilo vida

Ključni pojmovi: oko, osjet vida.

Obrazovna postignuća: imenovati dijelove oka - glavne i sporedne; opisati nastanak slike u oku i mozgu; navesti svojstva oka i nedostatke vida: kratkovidnost, dalekovidnost, upala očne sluznice, siva mrežnica, daltonizam, slabovidnost, sljepoća; ukazati na značaj zaštite vida.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija prirodnog materijala - oko životinja; model oka; pokusi s lećom, nastanak slike; demonstracija - prozirnica - građa oka; rad na tekstu - građa oka; demonstracija - model mozga sa središtem za vid; praktičan rad - izdvajanje stanica iz pigmentnog sloja mrežnice (sekcija goveđeg oka), rad u skupinama ili demonstracija učitelja/ice.

14. Uho - osjetilo sluha i ravnoteže

Ključni pojmovi: uho, osjet sluha i ravnoteže.

Obrazovna postignuća: imenovati dijelove uha; opisati zaštitu pri radu s bukom; prepoznati zanimanja koja ugrožavaju sluh; navesti mane i bolesti sluha.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - slika građe uha; pokus: zavrti se i naglo stani - razgovor s poticajnim pitanjima: Kako čuješ s jednim uhom, Tko je doživio "morsku bolest", Što na ušima nosi radnik na pneumatskoj bušilici i zašto, Kako na sluh djeluje jačina buke u svakodnevnom životu, Zašto nas zabole uši kad zaronimo?

15. Ostala osjetila

Ključni pojmovi: osjetilo okusa, osjetilo mirisa, kožna osjetila.

Obrazovna postignuća: navesti mnogobrojnost osjeta: istaknuti značenje osjeta u preživljavanju, kvaliteti življenja i međusobnome sporazumijevanju; navesti osjetila za njuh, okus i osjetila u koži (toplo, hladno, bol, dodir); opisati građu osjetila (stanice, tjelešca, živci).

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi pobude različitih osjeta; demonstracija - slike; obrazovni film o osjetilima okusa i mirisa; model kože s osjetilima.

16. Hormonska regulacija

Ključni pojmovi: hormoni, žlijezde s unutarnjim izlučivanjem.

Obrazovna postignuća: obrazložiti pojam hormon; razlikovati žlijezde s vanjskim i unutarnjim izlučivanjem; obrazložiti značenje hormona za životne procese; usporediti i povezati ulogu živčanog sustava s ulogom žlijezda s unutarnjim izlučivanjem; imenovati nekoliko hormona (tirosin, adrenalin, inzulin, hormon rasta, spolni hormoni).

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor - demonstracija: slike, plakata; rad na tekstu; razgovor - kako nam tijelo pomaže da svladamo nesvakidašnje događaje (ispit, važna utakmica i sl.); diskusija - kakve promjene u pubertetu zamjećuju učenici na sebi; razgovor - zašto se jodira kuhinjska sol.

17. Krvožilni sustav

Ključni pojmovi: krv, srce, krvne žile.

Obrazovna postignuća: raščlaniti sastav krvi i obrazložiti ulogu krvi; navesti bolesti koje se prenose krvlju; znati potrebu opreza pri dodiru s tuđom krvi (ljudskom i životinjskom); povezati građu srca s krvnim optokom; obrazložiti ulogu srca kao crpke koja potiskuje krv do svake stanice u organizmu; razlikovati arterije i vene; obrazložiti i povezati ulogu limfnih žila s krvotokom; odrediti položaj srca u prsnoj koži; prikazati način mjerenje pulsa i krvnoga tlaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - slike preparata krvi iz udžbenika, trajni mikroskopski preparati; izrada plakata - krvotok; ispitivanje vlastitog bila, mjerenje broja otkucaja srca u minuti; mjerenje krvnog tlaka.

18. Zaštita organizma od bolesti

Ključni pojmovi: imunost, bijele krvne stanice, limfni čvorovi.

Obrazovna postignuća: razlikovati stečenu i urođenu imunost; obrazložiti ulogu protutijela i njihova povezanost s leukocitima; povezati zarazu HIV virusom s gubitkom imunosti; prepoznati alergene kao tvari koje uzrokuju alergije; pokazati na slici nakupine limfnih čvorova na tijelu.

Prijedlozi za metodičku obradu: rasprava, članci iz časopisa; mikroskopski preparati bijelih krvnih stanica ili njihove slike.

19. Organi za disanje i glas

Ključni pojmovi: disanje, pluća, izmjena plinova.

Obrazovna postignuća: nabrojiti organe dišnog sustava; opisati izmjenu plinova u plućima; objasniti biološku oksidaciju; obrazložiti povezanost uloge dišnog i krvožilnog sustava; navesti potrebu zaštite dišnog sustava od prašine, plinova (nošenje zaštitnih sredstava); obrazložiti štetnost pušenja za dišne organe i glasnice; navesti važnost disanja na nos, boravka u prirodi, zaštitu od promuklosti i oštećenja glasnica (naprezanje glasnica).

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - pluća životinja, slike, model - razgovor; pokus - dokazivanje CO₂ u izdahnutom zraku.

20. Građa, uloga i bolesti probavnih organa

Ključni pojmovi: probavni organi, mehanička i kemijska probava.

Obrazovna postignuća: imenovati dijelove probavnog sustava i opisati njihovu ulogu; obrazložiti ulogu probave u razgradnji hrane; povezati građu probavnoga sustava čovjeka s ishranom namirnicama biljnog i životinjskoga podrijetla; navesti važnost higijenskih navika, redovite i pravilne njege zubi, redovitoga odlaska zubaru.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - slike probavnih organa; model čovjeka; pokusi razgradnje hrane slinom; pokus emulgiranja masti sa žuči.

21. Izmjena tvari, protok energije i zdrava prehrana

Ključni pojmovi: hranjive tvari, izmjena tvari u stanici, oslobađanje energije.

Obrazovna postignuća: obrazložiti važnost hrane kao izvora građivnih tvari, energije i zaštitnih tvari; razlikovati najvažnije sastojke hrane; obrazložiti utjecaj prehrane na zdravlje; prepoznati važnost unošenja balastnih tvari i redovitog pražnjenja crijeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: shema izmjene tvari i energije između organizma i okoliša, u organizmu te u stanici; demonstracija - obrazovni film - razgovor; što nam daju namirnice - rad u grupi, rasprava.

22. Sustav organa za izlučivanje

Ključni pojmovi: bubreg, mokraćovod, mokraćni mjehur, mokraćna cijev.

Obrazovna postignuća: obrazložiti osnovne funkcije bubrega; navesti da se zatajenje obaju bubrega privremeno liječi "umjetnim bubregom" (dijalizom); istaknuti važnost transplantacije za zdravlje čovjeka; pokazati položaj bubrega na tijelu; znati važnost uzimanja tekućine.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija - bubreg životinje; slika mikroskopske građe bubrega, model bubrega - razgovor.

23. Koža

Ključni pojmovi: koža, uloga kože.

Obrazovna postignuća: povezati građu i višestruke funkcije (uloge) kože; navesti važnost kože za zdravlje organizma; obrazložiti štetnost djelovanja prekomjernoga izlaganja kože suncu s nastankom raka; ukazati na značaj njege kože i prehrane za održavanje zdravlja općenito.

Prijedlozi za metodičku obradu: mikroskopiranje trajnog preparata kože; napraviti otisak prsta i uočiti razlike; rad na tekstu - članci iz časopisa - rasprava.

Razvojni put čovjeka

24. Podrijetlo i razvoj čovjeka

Ključni pojmovi: preci čovjeka, praljudi.

Obrazovna postignuća: prepoznati sličnosti između čovjeka i čovjekolikih majmuna zbog zajedničkoga, ali ne izravnoga podrijetla praljudi; navesti osobine koje čovjeka čine različitim od čovjekolikih majmuna i praljudi; upoznati se s primjerima nalaza neandertalca u Hrvatskoj.

Prijedlozi za metodičku obradu: projektna nastava: knjižnica, internet, posjet prirodoslovnom ili arheološkom muzeju; posjet nalazištu pračovjeka u Krapini; obrazovni film.

Tema: 25. Ljudske rase

Ključni pojmovi: europeidna (bijela), mongoloidna (žuta), negroidna (crna), rasizam, rasna diskriminacija.

Obrazovna postignuća: znati da svi ljudi na Zemlji pripadaju jednoj vrsti živih bića - čovjeku; razlikovati tri velike ljudske rase; spoznati jednakost i jednaku vrijednost svih rasa; shvatiti da je rasizam rašireni oblik kršenja ljudskih prava.

Prijedlozi za metodičku obradu: rad na tekstu - članci iz časopisa - rasprava; demonstracija - plakati, slike.

IZBORNE TEME

1. Biologija čovjeka pod utjecajem civilizacijskih dostignuća

Ključni pojmovi: genom, genetska testiranja, kloniranje, genetski modificirani organizmi (GMO)

Obrazovna postignuća: ukazati na dobre i loše strane civilizacijskih dostignuća; pojasniti pojmove kloniranje i GMO.

Prijedlozi za metodičku obradu: projektna nastava u skupinama; različiti izvori informacija slike DNA virusa i bakterija; slike i članci o kloniranju ovce Dolly; prikupljanje podataka s web stranica - analiza podataka i rasprava.

Tema: 2. Civilizacija i prirodni okoliš

Ključni pojmovi: civilizacija, prirodni okoliš.

Obrazovna postignuća: obrazložiti čovjekov utjecaj na prirodu; navesti najvažnije primjere štetnih utjecaja čovjeka na živi svijet; ukazati na klimatske promjene i promjene globalnog okoliša.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; prikupljanje i analiza novinskih članaka; izrada plakata; film.

PREDMETNA NASTAVA

KEMIJA

UVOD

Kemija u osnovnoj školi nije namijenjena samo budućim kemičarima i prirodoslovcima, već svim učenicima. Program kemije prvenstveno je usmjeren na potrebna kemijska znanja za svakodnevni život, na zanimljivosti i doprinos kemije u izgradnji

kvalitetnijeg života.

Nastavni program i učenje kemije učenicima treba omogućiti razumijevanje prirodnih pojava, načina kemijskog izražavanja i objašnjavanja prirode, pružiti jednostavan i zanimljiv uvid u znanstvene temelje suvremene civilizacije, te razvijati logičko i kreativno mišljenje.

Kako je kemija tipična eksperimentalna znanost, iskustveno učenje je glavni način učenja, a izvođenje pokusa središnja nastavna aktivnost.

Program je zamišljen tako da učenik do spoznaja dolazi djelatnim metodama učenja, a svoje sposobnosti razvija praktičnim, perceptivnim i misaonim djelovanjem.

Kriterij pri izboru nastavnih sadržaja kemije u osnovnoj školi jest njihova korisnost za svakodnevno življenje, nastavak obrazovanja i samoobrazovanje. Pri tome se pazilo na njihovu hijerarhiju tj. jednostavnije prethodi složenijemu, od konkretnoga se kreće prema apstraktnomu, od lakog prema težemu te da se ključni pojmovi češće ponavljaju. Tako se ostvaruje dobra horizontalna i vertikalna povezanost nastavnih sadržaja.

Nastavnim programom kemije predviđen je veći broj neobveznih izbornih tema. One se mogu birati ili dodavati nove koje su primjerene sredini u kojoj škola djeluje. Izbornim temama se proširuje učenikov interes za određena znanstvena područja i stjecanja novih znanja.

CILJ

Cilj nastave kemije u osnovnoj školi je uvođenje učenika u znanstveni način razmišljanja, odgoj za pravilan odnos prema prirodi i čovjekovoj okolini, stjecanje korisnih kemijskih znanja te osposobljavanje učenika za primjenu kemijskih znanja u svakodnevnom životu.

Cilj se ostvaruje slijedećim zadaćama:

- stjecanje znanja o najvažnijim kemijskim procesima te razumijevanje kemijskih procesa i zakonitosti;
- razvijanje vještina pažljivog promatranja i bilježenja pojava u prirodi ili tijekom izvođenja pokusa;
- vježbanje opisivanja rezultata opažanja i tumačenja pojava na temelju usvojenih teorija i modela;
- vježbanje prikazivanja rezultata pokusa tablicama i grafikonima; razvijanje umijeća shematskoga prikazivanja i izradbe skica pokusa;
- razvijanje ekološke svijesti i odgovornosti prema radnom i životnom okruženju;
- razvijanje sposobnosti logičkog zaključivanja, apstraktnog, kritičkog i kreativnog mišljenja;
- razvijanje vještine rješavanja računskih zadataka;
- usvajanje vještine rada prema uputama i davanje uputa za rad drugima.

Nastavnim planom i programom daje se više slobode učiteljima pri izvođenju nastavnoga programa i nastavnih sadržaja. To znači da se pri izradbi izvedbenog nastavnog programa učitelji ne moraju u potpunosti pridržavati redoslijeda tema i sadržaja navedenih u nastavnom programu. Umjesto navedenih primjera, oni mogu odabrati druge. U nastavi kemije, koja promiče tipičan primjer egzemplarne nastave, i nije važno na kojim su nastavnim sadržajima učenici usvojili određene pojmove i ideje, stekli znanje, te razvili umijeća i sposobnosti. Važno je ostvariti ciljeve nastave kemije, i s druge strane poticati samostalnost i stvaralaštvo učitelja i učenika.

OSMI RAZRED

TEME

1. Što proučava kemija

Ključni pojmovi: osnovni kemijski pribor, mjere opreza pri radu u laboratoriju, sredstva za osobnu zaštitu i gašenje požara.

Obrazovna postignuća: poznavati osnovni pribor i posuđe; poznavati znakove opasnosti i mjere zaštite pri radu u laboratoriju i životu, naučiti kako postupiti u slučaju požara; nacrtati osnovni pribor i posuđe mjerenje temperature, volumena, mase itd.); prepoznati štetne i opasne tvari u kućanstvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracijski pokusi; primjena mjera opreza, zaštite i uporaba pribora (prelijevanje, miješanje, ispitivanje mirisa, zagrijavanje).

2. Fizikalna svojstva tvari

Ključni pojmovi: tvar, fizikalna svojstva uzorka tvari, agregacijska stanja, promjene agregacijskih stanja.

Obrazovna postignuća: razlikovati pojmove tvar, uzorak i tijelo; samostalno izvoditi jednostavnije pokuse koji uključuju; zagrijavanje i mjerenje temperature; pokusom ispitati i obrazložiti fizikalna svojstva tvari (gustoća, vodljivost, tvrdoća i dr.); nacrtati i obrazložiti krivulju zagrijavanja leda i vode.

Prijedlozi za metodičku obradu: mjeriti temperaturu tijekom taljenja leda, tijekom zagrijavanja nastale vode do vrelišta i tijekom isparavanja; prikazati grafički promjene temperature s vremenom zagrijavanja; kroz učeničke pokuse usvojiti pojmove u svezi s prijelazom tvari iz jednog u drugo agregacijsko stanje.

3. Fizikalne i kemijske promjene tvari

Ključni pojmovi: fizikalne promjene tvari, kemijske promjene tvari, biološko djelovanje tvari.

Obrazovna postignuća: pokusima pokazati razlike između fizikalne i kemijske promjene tvari (hrđanje, gorenje, reakcije tvari s vodom i dr.); samostalno izvoditi jednostavnije pokuse i vlastitim riječima i crtežom opisati i iskazati rezultate; razlikovati korisna i štetna biološka djelovanja nekih tvari (lijekovi, otrovi, droge).

Prijedlozi za metodičku obradu: na osnovi pokusa učenici trebaju sami zaključiti kad dolazi do fizikalne, a kad do kemijske promjene.

4. Vrste tvari

Ključni pojmovi: elementarna tvar, kemijski spoj, metali, nemetali.

Obrazovna postignuća: načiniti jednostavniju sintezu spoja iz elementarnih tvari; shvatiti razliku između elementarnih tvari i spojeva; upoznati različite vrste tvari koje se rabe u kućanstvu (kiselina, lužina i soli) te pomoću njih usvojiti pojmove kiselina, lužina i soli; promjene boje indikatora kiselina i lužina.

Prijedlozi za metodičku obradu: sinteza željezova sulfida (cinkova sulfida, bakrova sulfida) kao primjer nastajanja kemijskog spoja; uočiti i analizirati različita fizikalna svojstva reaktanata i produkata (kemijski elementi i spojevi); uočiti neizreagirane dijelove reakcijske smjese.

5. Smjese i postupci razdvajanja smjesa

Ključni pojmovi: homogena i heterogena smjesa, postupci razdvajanja smjesa.

Obrazovna postignuća: razlikovati smjese od čistih tvari kao i homogene smjese od heterogenih; shvatiti da se sastojci smjesa mogu razdvojiti na temelju razlika u fizikalnim svojstvima; putem pokusa razumjeti pojmove taloženje, dekantacija, filtracija, talog, filtrat, destilat, sublimacija, kristalizacija i dr.

Prijedlozi za metodičku obradu: razdvajanje različitih uzoraka tvari; pokusi: postupci odvajanja sastojaka iz smjesa; samostalno zaključiti o fizikalnim načelima na kojima se temelji razdvajanje smjesa (na osnovu izvedenih pokusa).

6. Otopine

Ključni pojmovi: otopina, koncentracija otopina (kvalitativno), nezasićena, zasićena i prezasićena otopina.

Obrazovna postignuća: ispitivanje ovisnosti topljivosti o temperaturi; ispitivanje kiselost limuna, octa i sapuna indikatorima; razumjeti da su otopine homogene smjese; razlikovati pojmove otopina i otapalo; znati dijagramom prikazati topljivost tvari o temperaturi i pročitati podatke iz dijagrama topljivosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi otapanja iste tvari u različitim otapalima.

7. Iskazivanje sastava smjesa udjelima

Ključni pojmovi: maseni udio sastojka u smjesi, volumni udio sastojka u smjesi, kvalitativni i kvantitativni sastav smjese.

Obrazovna postignuća: razlikovati maseni od volumnog udjela; izračunati maseni i volumni udio sastojka u smjesi; samostalno pripremiti otopinu zadanog masenog ili volumnog udjela sastojka u smjesi; razlikovati kvalitativni i kvantitativni sastav smjese.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi pripreme otopina zadanog masenog i volumnog udjela, kontrakcija volumena.

8. Zrak i glavni sastojci zraka

Ključni pojmovi: sastav i svojstva zraka, kisik, dušik, plemeniti plinovi, ugljikov dioksid i vodena para.

Obrazovna postignuća: poznavati osnovna fizikalna i kemijska svojstva zraka (gustoća, topljivost u vodi, glavne sastojke zraka, dobivanje i svojstva kisika); opisati i crtežom prikazati kružni tok kisika; pokusom dokazati da izdahnuti zrak sadrži više ugljikovog dioksida i vodene pare od svježeg; poznavati uvjete nastajanja i načine gašenja požara.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: dokazivanje zraka u vodovodnoj vodi, dokazivanje kisika u zraku, laboratorijsko dobivanje kisika ($KClO_3$, H_2O_2 , $KMnO_4$ i dr.), ispitivanje svojstava kisika.

9. Voda

Ključni pojmovi: fizikalna svojstva vode, tvrde i meke vode, destilirana voda i anomalija vode.

Obrazovna postignuća: poznavati značaj anomalije vode za život; pokusom dokazati da se voda elektrolizom može rastaviti na vodik i kisik; poznavati svojstva vode kao otapala i podjelu prirodnih voda prema količini otopljenih tvari; poznavati temeljne probleme u svezi s kvalitetom vode za piće na Zemlji.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: elektroliza vode, fizikalna i kemijska svojstva vode (korelacija biologija i fizika); uporaba i značaj vode.

10. Vodik

Ključni pojmovi: vodik, plin praskavac.

Obrazovna postignuća: poznavati načine dobivanja vodika; poznavati svojstva vodika; poznavati postupke rada s plinovima kao i mjere opreza pri radu sa zapaljivim plinovima, znati kako postupiti kad se prostorija ispuni zapaljivim plinovima (butan, zemni plin).

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: ispitivanje čistoće vodika (praskavac), dobivanje vodika elektrolizom vode i reakcijom metala s kiselinama, ispitivanje svojstava vodika.

11. Atomi i kemijski elementi

Ključni pojmovi: atomi, subatomske čestice, kemijski element, atomski broj, maseni broj, PSE (periodni sustav elemenata).

Obrazovna postignuća: shvatiti sićušnost atoma i osnovne predodžbe o građi atoma; znati da se pojam kemijski element odnosi na vrstu atoma, simbole desetak najvažnijih elemenata kao kvalitativno i kvantitativno značenje kemijskih simbola; znati da su na lijevoj strani PSE metali, a na desnoj nemetali te da su elementi poredani po broju protona u jezgri.

Prijedlozi za metodičku obradu: ukazati na sićušnost atoma usporedbom s predmetima iz makrosvijeta; periodni sustav elemenata (informativno).

12. Relativna atomska masa

Ključni pojmovi: relativna masa, relativna atomska masa, dalton, izotopi.

Obrazovna postignuća: pokusima i primjerima iz makrosvijeta doći do razumijevanja značenja pojma jedinice mase i relativne mase; kao jedinicu mase u atomskom svijetu primijeniti dalton; razumjeti pojam izotopa, njihova označavanja i obrazložiti zašto relativne atomske mase nisu cijeli brojevi.

Prijedlozi za metodičku obradu: usporedbama masa kuglica različite veličine, od različitih materijala ili boje doći do pojma relativna masa tj. mase prema odabranoj jedinici; izbjegavati brojeve s potencijama većim od 10.

13. Ioni i ionske strukture

Ključni pojmovi: ion, formulska jedinka, naboj iona.

Obrazovna postignuća: shematski prikazati i obrazložiti nastajanje iona iz atoma (npr. $Na + Cl$); razlikovati atome i ione, anione i katione i poznavati kako se označuju ioni; razumjeti značenje pojma formulska jedinka (najmanji omjer broja iona u spoju -empirijska formula); shvatiti da u ionskom spoju zbroj pozitivnih naboja kationa mora biti jednak zbroju negativnih naboja aniona.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati nastajanje ionskog spoja između atoma alkalijskog metala (natrij) i halogenog elementa (klor); pokazati model kristalne strukture natrijeva klorida te da je svaki ion Na^+ okružen s ionima Cl^- i obratno; pokusima pokazati karakteristična fizikalna svojstva (tvrdoća, talište) tvari s ionskim vezama: $NaCl$, $CaCO_3$, KCl ...).

14. Povezivanje atoma - molekule

Ključni pojmovi: molekula, dvoatomna i višeatomna molekula, molekulska formula.

Obrazovna postignuća: razlikovati molekule elementarnih tvari od molekula kemijskih spojeva i znati sastaviti kalotne modele jednostavnijih molekula; izraditi modele molekula od priručnih materijala (plastelina i čačkalica, kuglica za bor itd.); naučiti imena i formule nekih jednostavnijih spojeva molekularne građe: HCl , H_2O , NH_3 , CH_4 , CO_2 , SO_2 , N_2O , NO_2 , N_2O_3 , itd.; iz molekulskih formula prepoznati broj i vrstu atoma koji grade jednu molekulu; razumjeti kvalitativno i kvantitativno značenje kemijske formule.

Prijedlozi za metodičku obradu: modeli molekula nekih elemenata i spojeva (H_2 , O_2 , N_2 , Cl_2 , HCl , H_2O , NH_3 , CH_4 , CO_2 ...); ukazivati na prostorni razmještaj atoma u molekulama; uzorci elementarnih tvari molekularne građe (P_4 , S_8 , I_2) i kemijskih spojeva molekularne građe (voda, šećer, ulje ...).

15. Valencije i kemijske formule

Ključni pojmovi: empirijske i molekulske formule, valencija, valentne crtice, modeli jednostavnijih molekula.
Obrazovna postignuća: na temelju tablice PSE moći odrediti valencije atoma 1., 2., 16. i 17. skupine elemenata u ionskim spojevima; usvojiti pisanje empirijske i molekulske formule binarnih spojeva na temelju poznatih valencija vodika i kisika; moći odrediti valencije elemenata iz formule spoja.
Prijedlozi za metodičku obradu: rad s modelima molekula kemijskih spojeva.

16. Relativna molekulska masa

Ključni pojmovi: relativna molekulska masa.
Obrazovna postignuća: poznavati oznake za relativnu molekulsku masu; izračunati relativnu molekulsku masu spoja.
Prijedlozi za metodičku obradu: kalotni modeli molekula: kuglicama različite boje i različite mase (odn. veličine) objasniti pojam A_r i M_r .

17. Kemijske reakcije i uvjeti za njihovo odvijanje i očuvanje mase

Ključni pojmovi: uvjeti za odvijanje kemijske reakcije, kemijske reakcije, zakon o očuvanju mase, reaktanti i produkti, jednadžba kemijske reakcije.
Obrazovna postignuća: pokusima dokazati i razumjeti da kemijskom reakcijom iz elementarnih tvari nastaju nove tvari, drukčije građe, fizikalnih i kemijskih svojstava; shvatiti da je ukupna masa reaktanata jednaka ukupnoj masi produkata kemijske reakcije; razumjeti da broj i vrsta atoma na lijevoj strani jednadžbe mora biti jednak broju i vrsti atoma na desnoj strani jednadžbe.
Prijedlozi za metodičku obradu: pokus: analiza ili sinteza nekog spoja, elektroliza vode, prskavac; gorenje Mg. Sinteza FeS, ZnS, CuS i slični jednostavni pokusi na temelju kojih učenici uče pisati jednadžbe kemijskih reakcija.

18. Kemijske reakcije i energija

Ključni pojmovi: promjena energije, toplina, sustav i okolina.
Obrazovna postignuća: pokusima dokazati, razumjeti i obrazložiti da kemijske reakcije uvijek prate promjene energije između sustava i okoline; uočiti da sustav može primiti ili osloboditi energiju u obliku topline, svjetlosti, električne energije ili rada.
Prijedlozi za metodičku obradu: pokusom zaključiti da količina reaktanata u reakciji utječe na iznos izmijenjene energije (topline); izvesti pokuse pri kojima se toplina oslobađa (gorenje prskalice za bor, sinteza cinkova sulfida i dr.); elektrolizu vode uzeti kao primjer kemijske reakcije pri kojoj se energija troši.

19. Brzina kemijske reakcije

Ključni pojmovi: brzina kemijske reakcije, utjecaj koncentracije reaktanata, temperature i katalizatora na brzinu kemijske reakcije.
Obrazovna postignuća: pokusima pokazati da koncentracija reaktanata, povišenje temperature i dodatak katalizatora povećavaju brzinu kemijske reakcije; znati da su katalizatori tvari koje ubrzavaju kemijske reakcije a pri tom se ne mijenjaju, te navesti primjere primjene katalizatora u svakodnevnom životu (automobili, kvasac, enzimi, alkoholno vrenje itd.).
Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: utjecaj koncentracije reaktanata, temperature i katalizatora na brzinu kemijske reakcije (raspad vodikova peroksida uz dodatak MnO_2).

20. Periodni sustav elemenata

Ključni pojmovi: kemijski elementi, PSE, metali i nemetali.
Obrazovna postignuća: pokusima pokazati kemijsku sličnost elemenata iste skupine PSE (alkalijskih metala i halogenih elemenata).
Prijedlozi za metodičku obradu: PSE; uzroci nekih elementarnih tvari.

IZBORNE TEME

1. Povijest pojma kemijski element -uz temu 11. Atomi i kemijski elementi

Ključni pojmovi: vrst atoma.
Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o pojmu elemenata koji izgrađuju sve tvari; agregacijska stanja kao najočitija svojstva; uloga energije; današnje poimanje kemijskog elementa.

2. Evolucija Zemlje i njezine atmosfere -uz temu 8. Zrak i glavni sastojci zraka

Ključni pojmovi: primarna atmosfera, život stvara kisik.
Prijedlozi za metodičku obradu: vremenska skala starosti Zemlje.

3. Rasprostranjenost elemenata u svemiru, Zemljinoj kori i živim bićima -uz temu 20.

Ključni pojmovi: glavni elementi, sporedni elementi, elementi u tragovima, brojevni udio.

Prijedlozi za metodičku obradu: nastanak elemenata u zvijezdama, supernova, veliki i mali planeti; planetarne atmosfere; život iz ugljikovoga dioksida; jedinstvenost Zemlje; uloga elemenata u tragovima.

4. Iskustveni zakoni i atomska hipoteza, uz temu 17.

Ključni pojmovi: maseni omjer.

Prijedlozi za metodičku obradu: stalnost masenoga omjera elemenata u spoju (Proust) na temelju građe molekula; cjelobrojni omjeri omjera (Dalton); zaključivanje na temelju modela i formula molekula ili formulskih jedinki.

5. Voda -temelj života, uz temu 9. Voda

Ključni pojmovi: biljke i životinje, oblici života, kružni tok vode.

Prijedlozi za metodičku obradu: evolucija živog svijeta na Zemlji; prijelaz organizama iz vode na kopno; klime na Zemlji; uloga vode u živim organizmima; problemi pitke vode i zagađenost voda.

DEVETI RAZRED

TEME

1. Nemetali

Ključni pojmovi: Opća svojstva nemetala, kiseline, vodikov (oksonijev) ion.

Obrazovna postignuća: izvesti pokuse i jednadžbama obrazložiti kemijske reakcije sumpora s kisikom te nastalih oksida s vodom; naučiti pravilno razrjeđivati koncentrirane kiseline; obrazložiti nastajanje kiselih kiša; univerzalnim indikatorskim papirom.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: ispitivanje svojstava sumporovog dioksida, dobivanje sumporaste kiseline, djelovanje sumporne kiseline na organske tvari, ispitivanje svojstava kiselina; izraditi postere s temom: "Sumpor i njegovi spojevi, kisele kiše"

2. Metali

Ključni pojmovi: opća svojstva metala, hidroksid, lužina, zemnoalkalijski metali, željezo.

Obrazovna postignuća: znati jednadžbama kemijskih reakcija prikazati nastajanje oksida zemnoalkalijskih metala (žarenjem karbonata i gorenjem metala na zraku); pokusom i jednadžbom reakcije dokazati da zemnoalkalijski metali i njihovi oksidi s vodom daju lužine; znati obrazložiti razliku između hidroksida i lužine; jednadžbama kemijskih reakcija obrazložiti vezanje žbuke, nastajanje špiljskih ukrasa i "kamenca"; naučiti univerzalnim indikatorskim papirom izmjeriti pH-vrijednost lužnatih otopina.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: dobivanje oksida (reakcija metala s kisikom), dobivanje, hidroksida i otapanje u vodi, nastajanje lužina i dokazivanje lužina indikatorima, ispitivanje uvjeta korozije željeza.

3. Soli

Ključni pojmovi: neutralizacija, kemijske formule i nazivi soli, hidratne soli.

Obrazovna postignuća: poznavati različite metode dobivanja soli (neutralizacija, reakcija metala s kiselinama, reakcija metalnih oksida s kiselinama); izvesti pokuse i jednadžbama obrazložiti reakcije cinka, magnezija i željeza s klorovodičnom i sumpornom kiselinom; samostalno napisati i izjednačiti jednadžbe reakcije; nastajanja soli i imenovati katione i anione jednostavnijih soli; znati pripremiti zadanu otopinu kuhinjske soli.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenje na temelju izvedenih individualnih i grupnih pokusa -postupci dobivanja soli: reakcijom metala i nemetala ($\text{Cu}+\text{S}$, $\text{Zn}+\text{I}_2$, $\text{Fe}+\text{Cl}_2$); neutralizacijom kiselina i baza ($\text{NaOH}+\text{HCl}$, $\text{NH}_3(\text{g})+\text{HCl}(\text{g})$); otapanjem metala u kiselinama ($\text{Fe}+\text{H}_2\text{SO}_4$, $\text{Al}+\text{HCl}$ ...); otapanjem metalnih oksida u kiselinama ($\text{CuO}+\text{H}_2\text{SO}_4$ ...); reakcija vapnenca i klorovodične kiseline (čišćenje sanitarnih uređaja), kalcijev hidrogenkarbonat, stalaktiti i stalagmiti, kamen kotlovac.

4. Maseni udio elemenata u spoju

Ključni pojmovi: maseni udjeli elemenata u spoju.

Obrazovna postignuća: razumjeti povezanost između formule spoja i masenog udjela elemenata u spoju; znati izračunati maseni udjel pojedinog elementa u spoju; moći rješavati jednostavnije problemske zadatke koji uključuju veličine kao što su relativna atomska masa, relativna molekulska masa i maseni udjel.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi sinteze (ZnS , FeS , CuS ...).

5. Ugljik i njegovi spojevi

Ključni pojmovi: alotropske modifikacije ugljika, oksidi ugljika, ugljična kiselina, karbonati.

Obrazovna postignuća: naučiti da ugljik u prirodi dolazi u elementarnom stanju i spojevima; razlikovati svojstva dijamanta i grafita na temelju njihove kristalne strukture; napisati jednadžbe nastajanja ugljikovih oksida; shvatiti opasnosti od trovanja ugljikovim monoksidom i gušenja ugljikovim dioksidom u zatvorenom prostoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi -individualni ili grupni -zaključak: dobivanje i ispitivanje svojstava ugljikova dioksida; npr. dokazivanje CO₂ vapnenom vodom; prelijevanje CO₂; nepodržavanje gorenja - topljivost CO₂ u vodi; gorenje organskih tvari (ugljen, drvo, ...) i uvjeti nastajanja ugljikova monoksida i dioksida.

6. Kruženje ugljika u prirodi

Ključni pojmovi: stanično disanje, fotosinteza, kruženje ugljika u prirodi, karbonizacija.

Obrazovna postignuća: naučiti da ugljik u prirodi dolazi u elementarnom stanju i spojevima; razlikovati svojstva dijamanta i grafita na temelju njihove kristalne strukture; napisati jednadžbe nastajanja ugljikovih oksida; shvatiti opasnosti od trovanja ugljikovim monoksidom i gušenja ugljikovim dioksidom u zatvorenom prostoru.

Prijedlozi za metodičku obradu: korištenjem stečenih znanja iz biologije, te literaturnih podataka, za pisanja samostalnih prikaza kruženja ugljika u prirodi; dijagramom pokazati utjecaj povećanja koncentracije ugljikova dioksida na temperaturu zraka.

7. Fosilna goriva

Ključni pojmovi: suha destilacija, frakcijska destilacija, ugljen i nafta kao izvori organskih spojeva.

Obrazovna postignuća: poznavati temeljne činjenice o postanku fosilnih goriva: ugljena, nafte i prirodnoga plina; izvesti pokus suhe destilacije drva i ugljena; steći elementarna znanja o frakcijskoj destilaciji nafte, vakuumske i suhe destilaciji; upoznati rafinerijske proizvode kao glavni izvor organskih spojeva; izbjegavati rad s organskim spojevima u zatvorenu prostoru; naučiti ispravno čuvati zapaljiva organska otapala i druge zapaljive tvari; protumačiti uzroke eksplozija i požara; naučiti rukovati bocama u koje sadrže upaljeni plin i kako postupati u slučaju istjecanja zapaljiva plina.

Prijedlozi za metodičku obradu: plan-igra" na temu -Dobivanje energije -tri suprotstavljene grupe: zagovornici nuklearne energije; zagovornici obnovljivih izvora energije; zagovornici fosilnih goriva; referati učenika, slike naftnih bušotina i ugljenokopa; rad na tekstu -članci iz dnevnog tiska; pokus: suha destilacija drveta ili ugljena.

8. Kvalitativni sastav organskih spojeva

Ključni pojmovi: organski spojevi, organska kemija, kvalitativni sastav organskih spojeva.

Obrazovna postignuća: naučiti zajednička svojstva organskih spojeva (nisko talište, zapaljivost, ...); samostalno izvesti jednostavnije pokuse dokazivanja C, H, N, S i halogenih elemenata u organskom spoju, razlikovati organske i anorganske tvari; uočiti moguće opasnosti od nezgoda (požar, isparavanje, otrovanje, ...) pri radu s organskim tvarima.

Prijedlozi za metodičku obradu: razvijanje sposobnosti samostalnog izvođenja pokusa -uočavanje promjena; usmeno i pismeno iskazivanje opaženog -donošenje zaključak; pokusi: dokazivanje ugljika, vodika, dušika i sumpora u organskoj tvari.

9. Zasićeni ugljikovodici

Ključni pojmovi: zasićeni ugljikovodici ili alkani, sažete strukture i molekulske formule, homologni niz, trodimenzijska građa molekula.

Obrazovna postignuća: pokusima dokazati stabilnost alkana; naučiti da je u organskim spojevima ugljik uvijek četverovalentan i načine međusobnog vezivanja ugljikovih atoma; naučiti principe prikazivanja građe molekula, odnosno pisanja pripadnih formula (molekulske, strukturne i sažete strukturne formule); povezati pojam zasićenosti ugljikovodika s prisutnošću samo jednostrukih veza u molekuli.

Prijedlozi za metodičku obradu: samostalno izvođenje pokusa -uočavanje promjena -usmeno i pisano iskazivanje opaženoga -donošenje zaključaka; ispitivanje inertnosti alkana; zapaljivost zemnog plina, modeli molekula alkana i cikloalkana.

10. Nezasićeni i aromatski ugljikovodici

Ključni pojmovi: nezasićeni ugljikovodici, aromatski ugljikovodici.

Obrazovna postignuća: - pokusima pokazati reaktivnost nezasićenih ugljikovodika; povezati pojam nezasićenosti s prisutvom dvostruke ili trostruke veze; na osnovu imena jednostavnijih alkena i alkina znati napisati njihove strukturne formule s valentnim crticama, sažete strukturne i molekulske formule; naučiti da su spojevi sa sljubljenim benzenskim prstenovima kancerogeni, a da je udisanje para ugljikovodika i drugih organskih spojeva opasno po život i štetno za zdravlje.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokus: dobivanje i svojstva nezasićenih ugljikovodika (bromiranje etena, nitriranje benzena); modeli molekula.

11. Alkoholi

Ključni pojmovi: funkcijska skupina, hidroksilna skupina, alkohol, alkoholno vrenje.

Obrazovna postignuća: alkoholnim vrenjem meda dobiti alkohol i dokazati da osim alkohola nastaje i ugljikov dioksid; naučiti da svi alkoholi sadrže hidroksilnu skupinu (funkcijska skupina); pisanje formula jednostavnijih alkohola i poznavati fiziološko djelovanje alkohola (ovisnost, alkoholizam) na organizam čovjeka i njegovo mentalno zdravlje; poznavati primjenu etanola kao goriva i dezinfekcijskog sredstva.

Prijedlozi za metodičku obradu: "Oluja ideja" - uzroci ovisnosti o alkoholu, pušenju i drogama; pokusi: svojstva etanola, alkotest, alkoholno vrenje; rad na tekstu -članci iz tiska, časopisa i knjiga.

12. Karboksilne kiseline

Ključni pojmovi: - karboksilna skupina, karboksilne kiseline i njihove soli, više masne kiseline.

Obrazovna postignuća: naučiti građu molekula karboksilnih kiselina -karboksilna skupina i principe pisanja molekulskih, strukturnih i sažetih strukturnih formula jednostavnijih kiselina; dobivanje, svojstva i primjena octene kiseline; upoznati načine imenovanje karboksilnih kiselina i njihove soli.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: octeno kiselo vrenje, reakcija octene kiseline s metalima, oksidima metala i lužinama.

13. Esteri

Ključni pojmovi: ester, esterifikacija i hidroliza estera, nazivi jednostavnijih estera.

Obrazovna postignuća: samostalno pripremiti jednostavnije estere reakcijom alkohola i kiselina i napisati pripadne jednadžbe reakcija; znati da svi esteri sadrže funkcijsku -COOR skupinu i imenovati estere; navesti neke estere koje nalazimo u prirodi (mirisi voća; jabuke, kruške ...).

Prijedlozi za metodičku obradu: pokus: dobivanje nekog jednostavnog estera; esterifikacija i hidroliza estera.

14. Masti i ulja

Ključni pojmovi: glicerol, masne kiseline, triacilgliceroli, emulzija, katalitičko hidrogeniranje.

Obrazovna postignuća: pokusima razlikovati nezasićene i zasićene masne kiseline; shvatiti svojstva, biološko i tehničko značenje, izvore i strukturu masti i ulja; poznavati važnost nezasićenih masnih kiselina u prehrani, te povezati znanje o mastima i uljima stečeno u nastavi biologije s iskustvima i znanjima stečenim u nastavi kemije.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: ispitivanje topljivosti masti i ulja, nastajanje emulzije, dokazivanje ulja u raznim sjemenkama i plodovima.

15. Monosaharidi

Ključni pojmovi: ugljikohidrati, monosaharidi, Fehlingov i Trommerov reagens.

Obrazovna postignuća: samostalno izvoditi pokuse dokazivanja reducirajućih šećera u tvarima prirodnog podrijetla; sumarnom jednadžbom prikazati fotosintezu i stanično disanje; poznavati prirodne izvore, podjelu, kemijski sastav i važnost ugljikohidrata u prehrani; prepoznati namirnice bogate ugljikohidratima i diskutirati o prehrani.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: dokazivanje glukoze Trommerovim ili Fehlingovim reagensom; diskusija -moguće posljedice pretjerane uporabe gaziranih, zaslađenih i aromatiziranih napitaka.

16. Disaharidi i polisaharidi

Ključni pojmovi: saharoza, škrob, celuloza, glikogen, prirodni polimer.

Obrazovna postignuća: upoznati dobivanje, sastav i uporabu saharoze; naučiti principe međusobnog povezivanja molekula glukoze (shema) u škrobu, celulozi i glikogenu; naučiti izolirati i dokazati škrob u različitim namirnicama, kao i njegovu hidrolizu s kiselinama.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: ispitivanje svojstava saharoze, hidroliza saharoze, dokazivanje škroba u namirnicama, hidroliza škroba.

17. Aminokiseline i bjelančevine

Ključni pojmovi: aminoskupina, peptidna veza, dipeptid, polipeptid, koagulacija bjelančevina.

Obrazovna postignuća: znati da molekule aminokiselina sadržavaju amino i karboksilnu skupinu i da se aminokiseline povezuju peptidnom vezom; pokusom dokazati bjelančevine u različitim uzorcima i samostalno ispitati i uočiti promjene do kojih dolazi kad se otopina bjelanca zagrije, ili se dodaju kiseline, lužine ili soli teških metala; povezati znanja o aminokiselinama i bjelančevinama stečena u nastavi biologije s iskustvima i znanjima stečenim u nastavi kemije.

Prijedlozi za metodičku obradu: ispitivanje svojstava proteina; dokazivanje proteina -audiovizualni izvori znanja; izradba postera: Zdrava prehrana.

18. Enzimi

Ključni pojmovi: enzim, biokatalizator, supstrat, aktivno mjesto u enzimu.

Obrazovna postignuća: spoznati da su enzimi proteini i izvesti hidrolizu škroba enzimima; poznavati ulogu enzima u organizmu i procesima varenja; shvatiti specifičnost djelovanja enzima.

Prijedlozi za metodičku obradu: grupni rad - izradba postera: Enzimi u proizvodnji hrane; ispitivanje svojstava enzima (proteini).

19. Sapuni i detergentsi

Ključni pojmovi: sapun, detergent, hidrofilni i hidrofobni dio molekule, saponifikacija.

Obrazovna postignuća: samostalno pokusom izvesti reakciju saponifikacije; shematski prikazati građu molekula sapuna i detergenata; usporediti svojstva sapuna i detergenata u tvrdoj i mekoj vodi i razumjeti mehanizam pranja; naučiti svrhovito upotrebljavati sapune, detergente i šampone u održavanju čistoće tijela, rublja i kućanstva; diskutirati o biorazgradivosti sapuna i detergenata.

Prijedlozi za metodičku obradu: ispitivanje svojstava sredstava za pranje; dobivanje sapuna.

20. Sintetički polimeri

Ključni pojmovi: polimeri, polimerizacija, plastične mase, duromer, plastomer, elastomer

Obrazovna postignuća: razumjeti značenje pojma polimer; razlikovati građu prirodnih i umjetnih polimera; pokusima istražiti mehanička svojstva folija od umjetnih polimera; raspravljati o fizikalnim i kemijskim svojstvima različitih polimera na temelju njihove strukture (lanci, mreže, preferirana orijentacija molekula itd.).

Prijedlozi za metodičku obradu: ispitivanje svojstava plastičnih masa, sumpor u gumi; „Oluja ideja“ na temu: Otpad nije smeće; diskusija suprotstavljenih strana -ekonomska i ekološka opravdanost korištenja prirodnih i sintetičkih polimera.

IZBORNE TEME

1. Stijene, rude i minerali -uz temu 2. Metali

Ključni pojmovi: postanak i sastav stijena, minerali, rude i njihovo korištenje.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjeri minerala i stijena.

2. Kemija hrane -uz teme 14., 15., 16. i 17.

Prijedlozi za metodičku obradu: procjena sadržaja masti u obroku; procjena sadržaja šećera u slasticama; izračunavanje energetske vrijednosti hrane; priprema obroka od voća i povrća; aditivi u snack proizvodima (kečap, majoneza i sl.).

3. Sapuni nekad i danas -uz teme 11., 12. i 13.

Ključni pojmovi: glicerol, mast, sapun, lukšija, potaša, saponifikacija

4. Ovisnosti -uz teme 11. i 17.

Ključni pojmovi: ovisnost, alkoholizam, droga

Prijedlozi za metodičku obradu: audiovizualni izvori znanja: Ovisnosti; fiziološko djelovanje droga.

5. Gospodarenje otpadom

Ključni pojmovi: recikliranje, kompostiranje, deponiranje, spaljivanje.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokusi: gorenje granula PVC-a; učenički projekti: recikliranje papira, kompostiranja biološkog otpada, ispitivanje biološke razgradivosti otpada (papira, plastičnih masa ...).

PREDMETNA NASTAVA

FIZIKA

UVOD

Nastavni program iz fizike temelji se na suvremenim znanstvenim spoznajama o prirodi. Program uključuje temeljne sadržaje kojima učenici trebaju ovladati da bi razumjeli pojave u prirodi i primijenili ih u svakodnevnom životu. Nastava fizike u korelaciji je s ostalim prirodnoznanstvenim predmetima (kemija, biologija, geografija) i s matematikom, što učenicima omogućuje stvaranje cjelovite predodžbe prirode. Program se osniva na iskustvenom učenju (problemska i istraživačka nastava), čime se učenici nastoje zainteresirati i potaknuti na dublje proučavanje fizike. Program se sastoji od obveznih i izbornih nastavnih tema. U pojedinoj temi navode se ključni pojmovi i obrazovna postignuća koja učenici trebaju usvojiti.

CILJ

Nastava fizike treba učenicima omogućiti razumijevanje prirodnih pojava, osnovno poznavanje metoda i tehnika znanstvenoga istraživanja prirode, primjenu usvojenih

spoznaja iz fizike u svakodnevnom životu, tehnici i proizvodnji, te razvijanje sposobnosti znanstvenoga mišljenja i samostalnoga rješavanja problema.

ZADAĆE

Učenike treba:

- upoznati s najvažnijim prirodnim pojavama, stanjima i procesima te im omogućiti razumijevanje fizičkih zakona i zakonitosti;
- poučiti kako znanstvenim jezikom fizike opisivati zanimljive pojave i procese u prirodi i svakodnevici;
- motivirati da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima;
- poučiti da osmisle, izvode i analiziraju jednostavne pokuse, postavljaju pretpostavke i stvaraju jednostavne slike o pojavama;
- osposobiti za primjenu spoznaja i metoda fizike u suvremenom životu, tehnici i proizvodnji te za stjecanje tehničke i prirodnoznanstvene kulture;
- poticati na logičko i samostalno zaključivanje te u njima, pri proučavanju prirodnih pojava, razviti kritičko mišljenje i prosuđivanje;
- uvoditi u znanstveni način razmišljanja i odgajati za ispravan odnos prema prirodi i čovjekovoj okolini;
- osposobiti za samostalno rješavanje problema, ali i za konstruktivnu suradnju pri timskome radu.

NAPOMENA

Poseban je naglasak ovoga programa na postignućima koja učenici trebaju ostvariti te na temeljnim metodičkim postupcima kojima se to postiže.

Fizika je temeljna i tipična eksperimentalna znanost, pa se pokus/eksperiment predlaže kao središnja sastavnica nastave. Od nastavnika se očekuje kreativnost u odabiru i pripremi pokusa, te u usmjeravanju i vođenju učenika u istraživanju fizičkih pojava.

Redosljed tema učitelj može samostalno oblikovati u skladu s odgovarajućim metodičkim pristupom. Primjerice, u sedmom razredu **teme** od **15.** do **19.** mogu se sažeti u četiri teme i obraditi ovim slijedom:

15. Energija

Ključni pojmovi: elastična energija, gravitacijska potencijalna energija, kinetička energija.

Obrazovna postignuća: opisati oblike energije kroz primjere; opisati elastičnu, gravitacijsku potencijalnu i kinetičku energiju.

16. Pretvorbe energije

Ključni pojmovi: pretvorba energije.

Obrazovna postignuća: objasniti, na različitim primjerima, pretvorbe energije iz jednoga oblika u drugi oblik.

17. Rad

Ključni pojmovi: rad sile, džul (joule), J.

Obrazovna postignuća: opisati, kroz primjere, rad sile; objasniti rad kao pretvorbu energije i obratno: objasniti povećanu energiju tijela kao uloženi rad; objasniti ovisnost rada o sili i putu na kojem sila djeluje; primijeniti znanje na primjerima i u zadacima.

18. Snaga

Ključni pojmovi: vrijeme, sekunda, s, snaga, vat (watt), W.

Obrazovna postignuća: opisati snagu na primjerima iz života; izmjeriti vrijeme obavljenoga rada; primijeniti znanje na primjerima i zadatcima.

OSTALE PREPORUKE:

8. razred:

Tema 2., O tijelima, i tema 7., Građa tvari, mogu se obraditi u nizu (ako je vremenski usklađeno s kemijom). Preporuča se da se **tema 20., Unutarnja energija, i tema 25., Promjena unutarnje energije radom i topline,** obrade na jednostavan način primjeren uzrastu učenika.

9. razred:

Teme 12. i 13. mogu se spojiti u temu pod nazivom *Električni otpor i Ohmov zakon.*

Teme 19. i 20. mogu se spojiti u temu pod nazivom *Postanak, opis i vrste valova.*

Teme 24. i 25. mogu se spojiti u temu pod nazivom *Odbijanje svjetlosti, zrcala.*

OSMI RAZRED

TEME

1. Uvod u fiziku

Ključni pojmovi: fizika, metoda, pokus (eksperiment).

Obrazovna postignuća: opisati čime se bavi fizika; objasniti pojam pokusa (eksperimenta) navodeći primjere.

2. O tijelima

Ključni pojmovi: čvrsta tijela, tekućine, plinovi.

Obrazovna postignuća: opisati i razlikovati čvrsta tijela, tekućine i plinove na primjerima; opisati prijelaze čvrstih tijela u tekućine, tekućina u plinove i obratno.

3. Mjerenje duljine

Ključni pojmovi: fizička veličina, mjerenje, duljina, metar, m.

Obrazovna postignuća: opisati pojam fizičke veličine i mjerenja (fizička veličina kao umnožak brojčane vrijednosti i mjerne jedinice); mjeriti duljinu metrom; izražavati duljinu različitim mjernim jedinicama; razlikovati značenja za kilo, deci, centi i mili.

4. Mjerenje ploštine plohe i obujma tijela

Ključni pojmovi: ploština plohe, kvadratni metar, m², obujam tijela, kubni metar, m³, litra, l, L.

Obrazovna postignuća: mjeriti ploštine geometrijskih ploha i obujme (geometrijskih i drugih) tijela; izražavati ploštinu i obujam različitim mjernim jedinicama.

5. Mjerenje mase tijela

Ključni pojmovi: tromost (ili inercija), masa tijela, kilogram, kg.

Obrazovna postignuća: opisati kroz primjere masu kao mjeru tromosti tijela; navesti nepromjenljivost (stalnost) mase neovisno o položaju tijela bilo gdje u svemiru; procijeniti i izmjeriti vagom mase nekih tijela; izraziti mase tijela različitim mjernim jedinicama.

6. Gustoća tvari

Ključni pojmovi: gustoća tijela, tvar, gustoća tvari, kilogram po kubnome metru, kg/m³.

Obrazovna postignuća: opisati gustoću tvari; razlikovati gustoću tvari od gustoće tijela; objasniti vezu gustoće tekućine (vode, ulje) i čvrstih tvari s plivanjem tijela; određivati gustoće različitih tijela i izraziti ih različitim mjernim jedinicama.

7. Građa tvari

Ključni pojmovi: Čestice tvari.

Obrazovna postignuća: navesti i objasniti primjere za čestičnu građu tvari i postojanje međuprostora između čestica.

8. Sila

Ključni pojmovi: međudjelovanje, sila, vektor.

Obrazovna postignuća: prepoznati i opisati međudjelovanja i učinke sile u prirodi; opisati način na koji djeluje sila teža, električna i magnetska sila - na daljinu i dodirom; nacrtati i objasniti silu kao vektor.

9. Elastična sila i mjerenje sile

Ključni pojmovi: elastična sila, produženje, njutn (newton), N.

Obrazovna postignuća: objasniti razmjernost produženja opruge i sile koja djeluje na nju; nacrtati graf ovisnosti produženja o sili - pravac iz ishodišta koordinatnog sustava; izmjeriti silu dinamometrom.

10. Sila teža

Ključni pojmovi: sila teža, težina.

Obrazovna postignuća: opisati i razlikovati silu težu (kojom Zemlja djeluje na tijelo) i težinu (kojom tijelo djeluje na podlogu ili ovjes); primijeniti znanje o sili teži i težini u jednostavnim problemskim zadacima.

11. Trenje

Ključni pojmovi: sila trenja, faktor trenja, težina (pritisna sila).

Obrazovna postignuća: prepoznati silu trenja na primjerima iz života; objasniti utjecaj sile trenja na gibanje tijela; povezati faktor trenja s kakvoćom dodirnih ploha (podloge i tijela na podlozi); izmjeriti i izračunati silu trenja.

12. Težište i ravnoteža tijela

Ključni pojmovi: težišnica, težište, ravnoteža.

Obrazovna postignuća: opisati težišnicu, težište i ravnotežu tijela; protumačiti težište kao hvatište sile teže; primijeniti znanje na praktičnim primjerima.

13. Poluga i primjene poluge

Ključni pojmovi: poluga, krak sile.

Obrazovna postignuća: opisati krak sile kao udaljenost sile od oslonca; objasniti uporabu poluge; primijeniti znanje na jednostavnim zadacima.

14. Tlak

Ključni pojmovi: tlak, paskal (pascal), Pa.

Obrazovna postignuća: opisati tlak na primjerima; primijeniti znanje na jednostavnim zadacima.

15. Rad

Ključni pojmovi: rad sile, džul (joule), J.

Obrazovna postignuća: opisati kroz primjere rad sile; objasniti ovisnost rada o sili i putu na kojem sila djeluje; primijeniti znanje na primjerima i u zadacima.

16. Energija

Ključni pojmovi: energija, kinetička energija, pretvorba energije.

Obrazovna postignuća: opisati oblike energije kroz primjere; objasniti energiju uz pomoć kinetičke energije; objasniti pretvorbe energije na primjerima; izračunati energiju i rad u jednostavnim primjerima.

17. Gravitacijska energija

Ključni pojmovi: gravitacijska potencijalna energija.

Obrazovna postignuća: opisati gravitacijsku energiju; povezati gravitacijsku energiju s radom na različitim primjerima pretvorbe energije; izračunati vrijednost gravitacijske energije u jednostavnim primjerima.

18. Elastična energija

Ključni pojmovi: elastična energija, potencijalna energija.

Obrazovna postignuća: opisati elastičnu energiju na primjerima; objasniti elastičnu i gravitacijsku energiju kao oblike potencijalne energije.

19. Snaga

Ključni pojmovi: vrijeme, sekunda, s, snaga, vat (watt), W.

Obrazovna postignuća: opisati snagu na primjerima iz života; izmjeriti vrijeme obavljenoga rada; primijeniti znanje na primjerima i zadacima.

20. Unutarnja energija

Ključni pojmovi: unutarnja energija, toplina, temperatura.

Obrazovna postignuća: razlikovati i opisati unutarnju energiju, toplinu i temperaturu; objasniti promjenu unutarnje energije tijela zbog prijelaza topline između tijela i okoline.

21. Toplinsko širenje tijela

Ključni pojmovi: toplinsko širenje tijela.

Obrazovna postignuća: opisati promjenu obujma različitih tvari s promjenom temperature; objasniti ovisnost obujma tijela o temperaturi te povezati s gustoćom tijela; protumačiti anomaliju vode.

22. Mjerenje temperature

Ključni pojmovi: Celsiusov stupanj, oC, kelvin, K, nula apsolutne temperature.

Obrazovna postignuća: izmjeriti temperaturu termometrom i izraziti je u oC i u K.

23. Prijelaz topline

Ključni pojmovi: vođenje, strujanje, zračenje.

Obrazovna postignuća: navesti i opisati primjere prijelaza topline vođenjem, strujanjem i zračenjem.

24. Mjerenje topline

Ključni pojmovi: specifični toplinski kapacitet, džul po kilogramu i kelvinu, J/(kg K).

Obrazovna postignuća: opisati specifični toplinski kapacitet kao svojstvo tvari; objasniti njegovo značenje na primjerima iz života.

25. Promjena unutarnje energije radom i toplinom

Ključni pojmovi: zakon očuvanja energije.

Obrazovna postignuća: navesti primjere iz života o pretvorbi rada i topline u unutarnju energiju; objasniti zakon očuvanja energije na različitim primjerima.

IZBORNE TEME

1. Hidrostatički i hidraulički tlak

2. Rad na kosini (kosina, duljina i visina kosine)

3. Pretvaranje topline u rad (rad iz topline, rad koji obavlja plin, toplinski strojevi)

4. Pravilo smjese za mjerenje topline (temperatura smjese, predana toplina, primljena toplina)

5. Energija i energetika (rad, energija, pretvorbe energije, toplina, unutarnja energija)

6. Struktura atoma i elementarne čestice tvari

DEVETI RAZRED

TEME

1. Strujni krug i njegovi elementi

Ključni pojmovi: izvori, trošila i spojne žice (električni vodovi).

Obrazovna postignuća: sastaviti strujni krug s osnovnim elementima; nacrtati shematski strujni krug grafičkim simbolima i objasniti ulogu svakog elementa strujnoga kruga.

2. Električni vodiči i izolatori

Ključni pojmovi: vodič i izolator.

Obrazovna postignuća: navesti i razlikovati vodiče i izolatore; složiti strujni krug kojim će se ispitati je li tvar (tijelo) vodič ili izolator.

3. Spajanje trošila u strujnome krugu

Ključni pojmovi: serijski i paralelan spoj.

Obrazovna postignuća: sastaviti strujni krug i nacrtati shemu strujnoga kruga sa serijski ili paralelno spojenim trošilima; objasniti praktičnu primjenu različito spojenih trošila.

4. Učinci električne struje

Ključni pojmovi: toplinski, svjetlosni, magnetski i kemijski učinci.

Obrazovna postignuća: prepoznati i navesti uređaje (bez načina rada) u kojima se primjenjuju različiti učinci električne struje.

5. Magneti i magnetsko djelovanje električne struje

Ključni pojmovi: magnet, elektromagnet, magnetska sila.

Obrazovna postignuća: opisati magnetsko djelovanje (magnetski učinak) struje, primjena elektromagneta.

6. Električni naboji i njihovo međudjelovanje

Ključni pojmovi: elektriziranje trljanjem, električni naboj, kulon (coulomb), C, električna sila.

Obrazovna postignuća: objasniti na primjerima postojanje električnih naboj; navesti vrste naboja i njihovo međudjelovanje.

7. Elektroni, pokretljivi ioni i električna struja

Ključni pojmovi: nositelji naboja: elektroni i ioni, struja kao pojava.

Obrazovna postignuća: opisati električnu struju kao usmjereno gibanje nositelja naboja; objasniti primjere kada su nositelji električne struje elektroni (u metalima), a kada ioni (u tekućinama i plinovima).

8. Mjerenje električne struje

Ključni pojmovi: električna struja, amper, A, ampermetar.

Obrazovna postignuća: spajati ampermetar u strujni krug i izmjeriti električnu struju.

9. Električni napon

Ključni pojmovi: električni napon, volt, V, voltmetar.

Obrazovna postignuća: opisati električni napon kao energiju po jediničnome naboju koja se iz električnog izvora prenosi strujnim krugom; spajati voltmetar u strujni krug i mjeriti električni napon na trošilu.

10. Elektromagnetska indukcija

Ključni pojmovi: inducirani električni napon, elektromagnetska indukcija.

Obrazovna postignuća: opisati pojavu induciranja električnoga napona u zavojnici gibanjem magneta u odnosu na zavojnicu.

11. Rad i snaga električne struje

Ključni pojmovi: rad električne struje, džul (joule), J, snaga električne struje, vat (watt), W.

Obrazovna postignuća: opisati rad i snagu električne struje; primijeniti izraze za rad i snagu električne struje na praktičnim primjerima.

12. Električni otpor

Ključni pojmovi: električni otpor, om (ohm), W.

Obrazovna postignuća: opisati električni otpor različitih trošila kao svojstvo vodiča; odrediti električni otpor kao količnik električnoga napona i električne struje.

13. Ohmov zakon

Ključni pojmovi: stalni otpor.

Obrazovna postignuća: opisati i obrazložiti Ohmov zakon: električna struja razmjerna je električnome naponu - količnik električnoga napona na trošilu i električne struje kroz trošilo je stalan; nacrtati grafički prikaz ovisnosti električne struje o naponu za različite otpore.

14. Opasnost i zaštita od električnoga udara

Ključni pojmovi: ljudsko tijelo - električni vodič, tlo i zemlja - vodič, izolatori, zatvaranje električnoga kruga pri električnom udaru.

Obrazovna postignuća: opisati zatvaranje električnoga kruga pri neopreznom rukovanju s izvorom električnog napona; objasniti načine zaštite od električnog udara i pripomoći unesrećenome.

15. Gibanje i brzina

Ključni pojmovi: put, vremenski interval, brzina, metar u sekundi, m/s.

Obrazovna postignuća: usporediti i odrediti srednje brzine gibanja nekih tijela.

16. Jednoliko i nejednoliko gibanje

Ključni pojmovi: jednoliko gibanje, nejednoliko gibanje.

Obrazovna postignuća: razlikovati stalnu brzinu (jednoliko gibanje) i srednju brzinu (nejednoliko gibanje); nacrtati grafički prikaz ovisnosti puta o vremenu i brzine o vremenu.

17. Promjena brzine i akceleracija

Ključni pojmovi: akceleracija (ubrzanje i usporenje), metar u sekundi na kvadrat, m/s^2 .

Obrazovna postignuća: opisati akceleraciju i navesti njezinu mjernu jedinicu; odrediti akceleraciju u primjerima iz života.

18. Jednoliko ubrzano gibanje

Ključni pojmovi: jednoliko ubrzano gibanje, slobodni pad.

Obrazovna postignuća: opisati jednoliko ubrzano gibanje kao gibanje sa stalnom akceleracijom; objasniti slobodni pad kao primjer jednoliko ubrzanoga gibanja; nacrtati grafički prikaz ovisnosti brzine o vremenu.

19. Sila i gibanje

Ključni pojmovi: masa, sila, promjena brzine djelovanjem silom.

Obrazovna postignuća: objasniti kvalitativno temeljni zakon gibanja: ako je ukupna (rezultanta) sila na tijelo različita od nule, ona tijelu daje akceleraciju (tijelo se giba ubrzano).

20. Postanak i vrste valova

Ključni pojmovi: titranje čestica sredstva, transverzalni i longitudinalni val.

Obrazovna postignuća: opisati valne pojave i objasniti prijenos energije valom; razlikovati i opisati vrste valova.

21. Opis vala

Ključni pojmovi: valna duljina, frekvencija (učestalost), brzina vala.

Obrazovna postignuća: opisati kvalitativno odnos valne duljine, frekvencije i brzine; primijeniti na primjerima vezu između valnih veličina.

22. Zvuk

Ključni pojmovi: zvučni izvori, brzina zvuka, zvuk kao longitudinalni val.

Obrazovna postignuća: opisati nastajanje i rasprostiranje zvuka u različitim sredstvima; usporediti brzine zvuka u zraku, vodi i drugim sredstvima.

23. Rasprostiranje svjetlosti

Ključni pojmovi: svjetlosni izvori, svjetlosna zraka, pravocrtno rasprostiranje svjetlosti, sjena.

Obrazovna postignuća: objasniti ideju pravocrtnog rasprostiranja svjetlosti, te da je brzina svjetlosti najveća moguća brzina u prirodi.

24. Odbijanje svjetlosti - sferno zrcalo

Ključni pojmovi: odbijanje svjetlosti, ravno zrcalo, prividna slika.

Obrazovna postignuća: opisati odbijanje svjetlosti od različitih predmeta oko nas; objasniti zakonitost odbijanja svjetlosti od ravnoga zrcala; konstruirati sliku i odrediti narav (prirodu) slike.

25. Odbijanje svjetlosti - sferna zrcala

Ključni pojmovi: sferno zrcalo, žarište i žarišna daljina zrcala, stvarna i prividna slika.

Obrazovna postignuća: opisati narav slike koju stvara sferno zrcalo; objasniti primjenu sfernih zrcala u svakodnevnom životu.

26. Lom svjetlosti

Ključni pojmovi: lom svjetlosti, potpuno odbijanje svjetlosti.

Obrazovna postignuća: opisati i nacrtati lom svjetlosti na granici optičkih sredstava; objasniti potpuno odbijanje svjetlosti kao granični slučaj loma svjetlosti na primjerima.

27. Leće

Ključni pojmovi: sabirne i rastresne leće, jakost leće, recipročni metar, $1/m$.

Obrazovna postignuća: konstruirati sliku i odrediti narav slike koju stvara leća; primijeniti leće u različitim primjerima.

28. Razlaganje svjetlosti na boje

Ključni pojmovi: optička prizma, razlaganje svjetlosti na boje.

Obrazovna postignuća: navesti primjere i objasniti razlaganje bijele svjetlosti na boje.

IZBORNE TEME

- 1. Odbijanje i lom valova**
- 2. Poluvodiči - osnova računala** (čisti poluvodiči, N-poluvodič, P-poluvodič, PN-spoj, tranzistor)
- 3. Pretvorbe energije u električnim izvorima** (baterija, generator, fotoelement, termoelement)
- 4. Primjena magnetskoga djelovanja električne struje** (magnetsko djelovanje petlje i zavojnice, međudjelovanje zavojnice i magneta, način rada ampermetra i elektromotora)
- 5. Svjetlost - elektromagnetski val** (spektar elektromagnetskih valova)
- 6. Laserska svjetlost** (nekoherentni i koherentni izvori svjetlosti, laser).

PREDMETNA NASTAVA

POVIJEST

SVRHA I CILJEVI

Glavna odrednica podučavanja povijesti, bez koje se ne bi mogao postići poseban cilj sama je po sebi cilj učenja povijesti, i to univerzalan i djelatan. To je razvoj povijesne kulture učenika. Učenik treba napustiti školsku klupu razumijevajući, poštujući i voleći povijesnu baštinu. Treba zadržati zanimanje, bar za neke povijesne sadržaje da može održati tu razinu škola ga treba uvježbati za samostalan pristup povijesnim sadržajima u različitim oblicima u kojima će ih sretati tijekom života te da ih uspije ispravno vrednovati, primjerice- razlučiti valjan prikaz od iskrivljenoga ili nepotpunoga.

Ovaj je kvalitativni cilj važnije postići, nego bilo koji kvantitativni. To se pak postiže ne preopterećujući đaka gomilom činjenica, birajući dobi prikladne sadržaje i podučavajući u skladu s mogućnostima dobi, brinući se da đak uvidi kako su oni međusobno višestruko povezani i gradeći u njega najpogodnijim primjerima preglednu predodžbu o tome kako je čovječanstvo napredovalo kroz tisućljeća do sadašnjosti.

Temeljni sadržaji povijesnoga odgoja su povijesni događaji, veze među njima i razvoj povijesnoga toka, povijesni, politički, gospodarski, društveni, vjerski i kulturni pojmovi, imena osoba i mjesta, datumi i vremenski slijed. U nastavi je nemoguće iznijeti sva povijesna zbivanja. Zato se ciljevi nastave u povijesti ostvaruju odabirom bitnih povijesnih sadržaja.

U izvedbi nastave povijesti treba predvidjeti sadržaj zavičajne povijesti (posjet muzejima, galerijama, kulturno-povijesnim spomenicima). Spoznaje o drugim narodima i razumijevanje njihovih kultura pripremaju učenike za život u multietničkom i multikulturalnome društvu

Svrha je nastave povijesti u osnovnoj školi omogućiti učenicima da na odabranim temama steknu znanje i intelektualne vještine koje će im pomoći u razumijevanju suvremenog svijeta. Osnovni cilj učenja povijesti u osnovnoj školi jest razvijanje interesa za izučavanje prošlosti i zanimanja za sadašnjost, odnosno razvijanje povijesnog mišljenja.

ZADACÉ

Učenci

- uče o najvažnijim događajima, pojavama, procesima i značajnim obilježjima razdoblja i društva koja proučavaju, što uključuje gospodarstveni, društveni, kulturni i politički razvoj, svakodnevni život, ideje, vjerovanja i nazore ljudi u prošlosti;
- vježbaju snalaženje u vremenu i prostoru, usvajaju i ispravno rabe povijesno nazivlje u opisivanju prošlih razdoblja, događaja i procesa;
- uče o temeljnim procesima koji pomažu razumijevanju prošlosti (kronologiji, uzročnosti, promjenama i kontinuitetu, multiperspektivnosti, tumačenju, istraživanju i značenju prošlih događaja) i upoznaju se s ulogom izvora i literature u objašnjavanju prošlosti (uče prepoznavati, raščlanjivati, povezivati i vrjednovati različite vrste primarnih i sekundarnih povijesnih izvora, te na temelju njih rekonstruiraju povijesna stanja);
- upoznaju različite načine prikazivanja i interpretiranja prošlosti (historiografija, filmovi, dokumentarne serije, povijesni romani, pjesme, muzejski postavi i sl.);
- pronalaze, upoznaju, raščlanjuju i vrjednuju različite vrste informacija (udžbenik, enciklopedija, historiografski tekst, školska knjižica, muzej, Internet, itd.);
- upoznaju temeljne vrijednosti na kojima počiva suvremeno društvo, kritički razmišljaju o svijetu u kojem žive, pripremajući se tako za život u pluralističkom i demokratskom društvu;
- razvijaju interes za povijest, ali i očuvanje kulturne baštine, razvijaju radne navike, stvaralaštvo i samopouzdanje te intelektualnu sposobnost i otvorenost za cjelo životno učenje.

ŠESTI RAZRED

TEME

1. Uvod u povijesnu znanost

Ključni pojmovi: povijest, povijesni izvori, muzej, arhiv, crta (lenta) vremena, povijesna razdoblja, povijesne karte.

Obrazovna postignuća: odrediti pojam povijesti; razlikovati povijest kao znanost i kao nastavni predmet; navesti vrste povijesnih izvora; uočiti raznolikost i važnost povijesnih izvora u izučavanju povijesti; imenovati znanosti i ustanove koje izučavaju i čuvaju povijesne izvore; snalaziti se u vremenu - na crti vremena; odrediti vremenska razdoblja; snalaziti se u prostoru - usporediti povijesne i geografske karte; imenovati povijesna razdoblja; na slikovnom materijalu obrazložiti promjene u životu čovjeka.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza primjera povijesnih izvora; odlazak u muzej i /ili arhiv; opisivanje i crtanje izloženih eksponata; prikupljanje materijala za izradu učeničke mape; prezentacija učeničkih radova.

2. Život i kultura ljudi u prapovijesno doba na području BiH, Hrvatske, Srbije i Crne Gore

Ključni pojmovi: kameno doba, metalno doba, nalazišta prapovijesnih kultura, Krapinski pračovjek - neandertalac (izumro), homo sapiens (predak čovjeka).

Obrazovna postignuća: definirati pojam prapovijesti; opisati izgled prvih ljudi, imenovati prve kulture; pokazati prapovijesna nalazišta na području BiH, Republike Hrvatske, Crne Gore i Srbije na povijesnoj karti; navesti prapovijesna razdoblja, označiti ih na crti vremena; opisati prirodne uvjete potrebne za razvoj čovjeka; povezati način obradbe kamena ili kovine s načinom života ljudi, gospodarstvom, društvenim ustrojem, kulturom, vjerovanjem, običajima.

Prijedlozi za metodičku obradu: odlazak na povijesni lokalitet u zavičaju, fotografiranje lokaliteta; prikupljanje materijala za izradu plakata i prezentacije; uporaba dokumentarnog filma, razgovor i diskusija; razgovarati s učenicima o korištenju povijesne literature i Interneta; pomoću stripa dočarati život ljudi u prapovijesti.

3. Između prapovijesti i povijesti - narodi Staroga istoka

Ključni pojmovi: civilizacija, pismo, zakonik, faraon, piramide, biblioteka.

Obrazovna postignuća: imenovati i pokazati na karti položaj velikih civilizacija prvih pisama, a na crti vremena odrediti osnovnu kronologiju; uočiti različita pisma, načine pisanja i korištenja pisma; imenovati i usporediti najvažnije građevine različitih civilizacija; imenovati različita vjerovanja; imenovati istaknute osobe i navesti njihovu ulogu i njihovo značenje; opisati svakodnevni život ljudi različitih slojeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: odlazak u Arheološki muzej; izrada maketa i crtanje najznačajnijih građevina prvih civilizacija; pomoću izabranih slikovnih materijala usporediti pisma starih civilizacija; pokušati imitirati stare pisare (pomoću sheme hijeroglifima ispisati svoje ime).

4. Stara Grčka

Ključni pojmovi: egejske civilizacije, Heleni, mitologija ili mitovi, polis, kolonizacija.

Obrazovna postignuća: pokazati na karti područje egejskih civilizacija; imenovati helenske narode i opisati osnovna obilježja njihove kulture; analizirati povijesne izvore - mitove, građevine, umjetnička djela; na crti vremena odrediti kronologiju; uočiti i obrazložiti uzroke i posljedice kolonizacije i ratnih sukoba.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; izrada lente vremena; rad na povijesnim kartama; uporaba isječaka dokumentarnih i igranih filmova (Troja); dramatizacija mitova; demonstracija i analiza fotografija povijesnih i kulturnih lokaliteta; razgovor; izrada plakata ili slagalice s grčkim bogovima.

5. Atenska demokracija

Ključni pojmovi: demos, demokracija, zakonodavci, proročišta, olimpijske igre.

Obrazovna postignuća: obrazložiti pojam demokracije i usporediti demokraciju nekad i danas; imenovati istaknute osobe (znanstvenike, umjetnike, zakonodavce, političare) i navesti njihova postignuća; usporediti društvene odnose, gospodarstvo i svakodnevni život u Ateni i Sparti; navesti kulturna dostignuća Helena, prepoznati utjecaj helenskih dostignuća u suvremenoj kulturi.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; izrada crteža ili modela amfiteatra; dramatizacija (rekonstruirati društveni život u Sparti i Ateni, život žena, vojnika i sl., crtice iz starogrčkog kazališta); crtanje stripa na zadanu temu; motivirati učenike da sami osmisle igre za utvrđivanje gradiva.

6. Helenizam

Ključni pojmovi: barbari, filipike, helenizam, helenistička kultura.

Obrazovna postignuća: uočiti i obrazložiti uzroke i posljedice velikog osvajanja, pratiti ih na povijesnoj karti i na crti vremena; vrjednovati ulogu Aleksandra Velikoga u velikim povijesnim zbivanjima; usporediti helensku i helenističku kulturu; imenovati istaknute znanstvenike i njihova djela.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; izrada lente vremena; prikazivanje, analiza i kritička prosudba isječaka igranog filma (Aleksandar) te razgovor o filmu.

7. Počeci Rima

Ključni pojmovi: legenda, religija, plebejci, pučki tribuni, obitelj, kapitolijsko trojstvo.

Obrazovna postignuća: uočiti razliku između legende i povijesnih činjenica; imenovati narode koji žive na Apeninskome poluotoku; prepoznati osnovne elemente etruščanske kulture; obrazložiti razlike u rimskome društvu - uzroke i posljedice društvenih sukoba; opisati jednostavnost rimskoga svakodnevnoga života i rimsko vjerovanje - mitovi, hramovi, bogovi.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; odlazak u muzej; pomoću prigodnih suvenira (npr. rimska vučica), razglednica i fotografija; opisati legendu o nastanku Rima; pomoću stripa oživjeti legendu o nastanku Rima.

8. Republika i Carstvo

Ključni pojmovi: senat, konzul, diktator, legija, Rimsko carstvo.

Obrazovna postignuća: imenovati i obrazložiti ustanove Rimske Republike; na povijesnoj karti i na crti vremena pratiti razvoj i širenje Rimske republike (provincije); imenovati istaknute osobe u Rimskoj Republici i nekoliko rimskih careva te opisati njihov značaj; usporediti Rim u doba Republike i u doba Carstva (izgled grada, građevine, svakodnevni život Rimljana).

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; posjeta muzeju; izrada lente vremena; uporaba dokumentarnog i igranog filma (Rim - moć i slava, Spartak...); dramatizacija - život u doba Republike (smrt Cezara) i Carstva; pisanje povijesnog eseja - motivirati učenike da se užive u različite likove iz navedenog razdoblja (robovi, vojnici, svećenici, carevi, Cezar, Kleopatra...); motivirati učenike da sami osmisle igre za utvrđivanje gradiva (slagalice, križaljke, pitanja za kviz, igre asocijacija...).

9. Antičko doba na prostorima današnje BiH, Hrvatske, Srbije i Crne Gore

Ključni pojmovi: romanizacija, provincije, grčki i rimski gradovi, kulturni spomenici, Iliri u BiH.

Obrazovna postignuća: imenovati narode na području Ilirika; imenovati i pokazati na povijesnoj karti nalazišta grčke i rimske kulture; imenovati rimske pokrajine i gradove na današnjem hrvatskom i b-h području; pokazati njihov položaj na povijesnim kartama; vrjednovati kulturnu baštinu Grka i Rimljana; opisati posljedice romanizacije naroda na području Ilirika.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; obilazak povijesnog lokaliteta u zavičaju; crteži povijesnih nalazišta; izrada modela pulske Arene, Dioklecijanove palače, akvedukta...; crtanje stripa na zadanu temu.

10. Pojava kršćanstva i starokršćanske bazilike na prostoru današnje BiH

Ključni pojmovi: kršćanstvo, apostoli, progona kršćana, katakombe, kršćanski simboli.

Obrazovna postignuća: opisati pojavu i širenje kršćanstva; prepoznati simbole kršćanstva i ustroj prvih kršćanskih zajednica; obrazložiti važnost širenja kršćanstva i promjene u odnosu prema kršćanima; imenovati prve istaknute kršćane s hrvatskog područja; imenovati neke bazilike s područja BiH koje svjedoče o ranom kršćanstvu na ovim prostorima.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; pronaci najstarije sakralne građevine u zavičaju; fotografiranje lokaliteta, prikupljanje materijala za izradu učeničkih mapa, panoa, plakata prezentacija.

11. Seoba naroda

Ključni pojmovi: barbari, seoba naroda, pad Zapadnoga Rimskoga Carstva.

Obrazovna postignuća: na povijesnoj karti i na crti vremena pratiti dolazak novih naroda na područje Rimskog Carstva; obrazložiti uzroke i posljedice seobe naroda i slabljenje Rimskog Carstva.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnim kartama.

SEDMI RAZRED

TEME

1. Europski i mediteranski svijet u ranom srednjem vijeku

Ključni pojmovi: Bizant, pokršćavanje, Karolinzi, krunidba, benediktinci, Crkveni raskol.

Obrazovna postignuća: označiti na povijesnoj karti područja nastanka novih država i na crti vremena vremenske odrednice; obrazložiti ulogu misionara, svećenika i redovnika te sredozemnih gradova u prenošenju antičkih

tekovina novim državama; opisati djelovanje braće Konstantina i Metodija; usporediti bizantsku i franačku kulturu i civilizacijska dostignuća; imenovati države nastale u susjedstvu Hrvata; obrazložiti uzroke i posljedice Crkvenoga raskola.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; izrada lente vremena; analiza igranih (Karlo Veliki) i dokumentarnih filmova (život u samostanu, bizantska kultura).

2. Feudalno društvo

Ključni pojmovi: feudalizam, senior, vazal, plemić, kmet, feudalna davanja.

Obrazovna postignuća: obrazložiti kako nastaje novo društvo čiji je temelj zemlja (feud); prepoznati i imenovati društvene slojeve srednjovjekovnoga društva; opisati položaj kmetova u feudalnom društvu; obrazložiti odnos između seniora i vazala; opisati položaj Crkve i položaj gradova; obrazložiti ulogu Crkve u civilizacijskom razvoju Europe (znanost i umjetnost); na primjerima iz zavičaja usporediti život ljudi u gradu i na feudalnom posjedu; analizirati i vrjednovati povijesne izvore: vazalske prisege, feudalne utvrde, umjetničke filmove povijesne tematike.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; izrada crteža ili modela feudalnog posjeda; dramatizacija - uživjeti se u ulogu kralja, plemića, kmeta...; pomoću stripa pokušati oživjeti razdoblje feudalnog društva; analiza dokumentarnih i igranih filmova.

3. Hrvatska u ranom srednjem vijeku

Ključni pojmovi: županije i župan, ban, knez, kralj, predromanika, glagoljaštvo, personalna unija.

Obrazovna postignuća: opisati doseljenje Hrvata i nastanak prvih kneževina, pokazati područja na povijesnoj karti, a vremenske odrednice na crti vremena; obrazložiti položaj hrvatskih kneževina između Franaka, Bizanta i Venecije; opisati razvoj Hrvatske u doba narodnih vladara; analizirati povijesne izvore: pisma papa, nadgrobne natpise, Bašćansku ploču; obrazložiti nastanak hrvatsko-ugarske države; imenovati i opisati predromaničke spomenike u Hrvata i izdvojiti primjere iz zavičaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora: analiza kamenih ulomaka, natpisa hrvatskih vladara, pisanih spomenika, dokumenata; rad na povijesnoj karti; obilazak povijesnog lokaliteta i muzeja; modeliranje kamenih ulomaka, Višeslavove krstionice, Bašćanske ploče...; rad na tekstu Bašćanske ploče, učenje glagoljice; pomoću stripa oživjeti legende iz hrvatske povijesti; dramatizacija; motivirati učenike da sami izrađuju igre za utvrđivanje gradiva; pisanje eseja (uživjeti se u uloge hrvatskih knezova i kraljeva); analiza dokumentarnih filmova iz hrvatske povijesti.

4. Europa i islamski svijet: dodiri i suprotnosti

Ključni pojmovi: islam, križarski ratovi, arapska kultura.

Obrazovna postignuća: pokazati na povijesnoj karti područja nastanjanja arapskih plemena, širenje arapske države i arapskog utjecaja; prepoznati osnove islama i značajke arapske kulture, nabrojiti znanstvena dostignuća arapskih znanstvenika i prepoznati njihovu ostavštinu u suvremenosti; pokazati na povijesnoj karti i crti vremena križarske pohode; obrazložiti uzroke i posljedice križarskih ratova za Europu i hrvatske zemlje.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; izrada crteža i modela; izrada lente vremena; dramatizacija likova; uporaba isječaka dokumentarnih i igranih filmova (Kraljevstvo nebesko); rad na povijesnoj karti.

5. Europa u razvijenomu i kasnom srednjovjekovlju

Ključni pojmovi: komuna, plemići i pučani, bratovštine, romanika i gotika, sveučilište.

Obrazovna postignuća: obrazložiti razvoj poljodjelstva i obrtničke proizvodnje; opisati kako razvoj gospodarstva utječe na društveni razvoj; opisati obnovu i nastanak novih gradova te razliku između građana; istaknuti značaj sveučilišta; opisati život plemstva, vitezova i građana; imenovati povijesne izvore: trubadursko pjesništvo, književna djela, glazbu; razlikovati na primjerima značajke romanike i gotike; opisati uzroke stradanja stanovništva (prirodne nepogode, bolesti, epidemije, ratovi).

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; obilazak povijesnih lokaliteta; pronaci u zavičaju građevine iz romanike i gotike; prikupljanje slikovnog materijala, korištenje povijesne literature te literature vezane uz povijest umjetnosti srednjega vijeka.

6. Hrvatska u doba Arpadovića i Anžuvina - začeci države Bosne

Ključni pojmovi: hrvatsko-ugarski kralj, slobodni kraljevski gradovi, velikaški rodovi, kulturni i pravni spomenici.

Obrazovna postignuća: imenovati nekoliko vladara iz dinastije Arpadovića; opisati posljednje tatarske provala u hrvatske zemlje (pustošenja i nestanak slobodnih kraljevskih gradova); opisati uspon hrvatskih velikaških obitelji; na povijesnoj karti pokazati područja velikih posjeda; obrazložiti ulogu hrvatskih plemića u ustoličenju Anžuvina; opisati razvoj i obilježja Mletačke Republike; obrazložiti značaj Zadarskog mira za hrvatske

zemlje; prepričati borbu za vlast nakon smrti Ludovika I. Anžuvinskoga; obrazložiti uzroke i posljedice razdvajanja hrvatskih zemalja; opisati razvoj srednjovjekovnoga Dubrovnika te prilike u srednjovjekovnoj Dalmaciji i Istri; opisati život Crkve i razvoj srednjovjekovne bosanske kulture; prepoznati i opisati građevine iz razdoblja romanike i gotike; na primjerima iz zavičaja analizirati povijesne izvore.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora s naglaskom na dokumente (Zlatna bula) i legende vezane uz zavičajnu povijest; obilazak povijesnih lokaliteta, muzeja, izrada lente vremena, rad na povijesnoj karti; dramatizacija-velikaški rodovi, rekonstrukcija života u slobodnim kraljevskim gradovima...

7. Bosna i Hum u Srednjem vijeku

Ključni pojmovi: Bosna, Hum, srednjovjekovne župe, Crkva bosanska, bosanski kršćani.

Obrazovna postignuća: opisati razvitak Bosne i Huma u srednjem vijeku; pokazati na zemljovidu granice srednjovjekovnih župa u Bosni i Humu; imenovati važnije bosanske banove i kraljeve; upoznati glavniye bosanske i humske velikaše; poznavati bitna obilježja Crkve bosanske i bosanskih kršćana.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora (s naglaskom na povelju bana Kulina Dubrovčanima iz 1189.); obilazak povijesnih lokaliteta i muzeja; izrada lente vremena; rad na povijesnoj karti i uočavanje srednjovjekovnih župa u Bosni i Humu; analizirati pronađeni prvi pisani spomenik na bosanici (Humačka ploča); napraviti pano s hrvatskim velikašima; analizirati obilježja Crkve bosanske na temelju najnovijih spoznaja o toj problematici; dramatizacija - plemićke obitelji, rekonstrukcija života u seoskim i rudarskim naseljima.

8. Humanizam i renesansa

Ključni pojmovi: humanizam, renesansa, humanisti u Hrvatskoj.

Obrazovna postignuća: uočiti povezanost renesanse s antikom i srednjovjekovnom kulturom; obrazložiti na koji način humanizam stavlja čovjeka u središte interesa; pokazati na povijesnoj karti središta renesanse i humanizma u Europi i Hrvatskoj; prepoznati utjecaj humanizma i renesanse na razvoj hrvatske umjetnosti i znanosti; imenovati istaknute hrvatske humaniste te njihova djela; opisati gradove i građevine nastale u razdoblju renesanse u Europi i Hrvatskoj; obrazložiti uzroke promjene u svakodnevnome životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; čitanje i analiza odlomaka književnih djela renesansnih pisaca; dramatizacija - oživjeti likove iz djela renesansnih književnika; analiza umjetničkih djela (Mona Lisa, Posljednja večera, Mojsije, David...); pokušaj imitacije renesansnih umjetnika (pisaca, kipara, slikara).

9. Velika geografska otkrića

Ključni pojmovi: geografska otkrića, karavela, konkvistadori.

Obrazovna postignuća: opisati gospodarstvo i društvo u Europi uoči geografskih otkrića; navesti tehnička dostignuća koja su omogućila geografska otkrića; pokazati na povijesnoj karti smjerove putovanja portugalskih i španjolskih pomoraca; naznačiti vremenske odrednice na crti vremena; obrazložiti posljedice geografskih otkrića za američke Indijance i za Europljane.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; analiza igranih filmova s povijesnom tematikom; pisanje broskog dnevnika, putopisa...; izrada lente vremena; pisanje eseja.

10. Osmansko Carstvo u XIV. i XV. stoljeću - pad Bosne i Huma pod tursku vlast

Ključni pojmovi: turska osvajanja, raja, Vojna granica, uskoci, preseljavanja, Vlasi, Hrvatske velikaške obitelji u Bosni i Humu, kriza bosanske feudalne države i nastanak Hercegovine, pad Bosne i Huma pod tursku okupacijsku vlast, promjene u Bosni i Humu pod turskom vlašću, novi gradovi i njihova uloga, migracije stanovništva.

Obrazovna postignuća: opisati nastanak Osmanskog Carstva; obrazložiti nastanak, širenje Habsburške monarhije i odnos Habsburgovaca prema Hrvatskoj; obrazložiti uzroke brzog prodora Osmanlija u Europu; opisati prve turske prodore na hrvatske prostore i najvažnije bitke; pokazati na povijesnoj karti pravce osvajanja; opisati proces islamizacije kršćanskih naroda, turski feudalni poredak; obrazložiti odluke sabora u Cetinu i njihove posljedice; navesti razloge stvaranja obrambenog pojasa (Vojne granice) prema Osmanskomu Carstvu; pokazati na povijesnoj karti područja bitaka, a vrijeme na crti vremena; imenovati istaknute vojne zapovjednike u ratovima s Osmanlijama; opisati položaj Hrvata i njihov svakodnevni život na područjima što su ih osvojili Osmanlije te ulogu Katoličke crkve; obrazložiti posljedice turskih ratova za hrvatske zemlje.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; obilazak i istraživanje lokaliteta u zavičaju; pomoću stripa prikazati događaje iz razdoblja osmanlijskog osvajanja (legende, život uskoka i krajišnika, najznačajnije bitke...); izrada lente vremena, domino sa godinama i događajima.

11. Reformacija i katolička obnova

Ključni pojmovi: reformacija, katolička obnova, isusovci.

Obrazovna postignuća: navesti uzroke reformacije: gospodarske, društvene, političke; opisati ideje o reformi Crkve; pokazati pravce širenja reformacije na povijesnoj karti i povezati s uzrocima širenja; opisati obnovu

Katoličke crkve; obrazložiti uzroke i posljedice vjerskih ratova; navesti uzroke i posljedice reformacije i katoličke obnove za hrvatske zemlje.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora (npr. Lutherove teze) i igranog filma s povijesnom tematikom (Luther); na povijesnoj karti analizirati pravce širenja reformacije i razgovarati o uzrocima toga širenja te o vjerskim ratovima; analizirati nastojanja Katoličke crkve oko duhovne obnove i osobito ulogu isusovaca u tom vremenu.

12. Europa u doba baroka

Ključni pojmovi: apsolutistička monarhija, parlamentarna monarhija, barok.

Obrazovna postignuća: opisati promjene u gospodarstvu (manufakture, kapital); imenovati istaknute umjetnike i znanstvenike te njihova djela; opisati utjecaj barokne umjetnosti na način življenja: velikaške palače, građanske kuće.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; pronaći i opisati velikaške palače u zavičaju; pomoću slika, glazbe i filma opisati život na dvoru; dramaturgija (život u doba baroka, dvorski plesovi, moda...).

13. Hrvatska od XVI. do XVIII. stoljeća

Ključni pojmovi: Zrinsko-frankopanski otpor, rat za oslobođenje, visoko školstvo, Pragmatička sankcija, zanatstvo i trgovina.

Obrazovna postignuća: obrazložiti uzroke i posljedice Zrinsko-frankopanskog otpora; obrazložiti značenje rata za oslobođenje te navesti pozitivne i negativne posljedice za Hrvatsku; analizirati uzroke uspona i pada Dubrovačke Republike, stanje u Dalmaciji i Istri; imenovati istaknute umjetnike i znanstvenike i njihova djela; opisati barok u Hrvatskoj; interes za jezikoslovlje, narodnu povijest i običaje, djelovanje isusovaca i pavlina, školstvo.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; pronaći i opisati barokne građevine u zavičaju; posjet muzeju; crtanje i modeliranje baroknih građevina; izrada lente vremena; pravljenje panoa s mjestima liceja i visokih učilišta koje je otvarala i vodila Katolička crkva; pravljenje panoa s imenima hrvatskih velikaša, znanstvenika i umjetnika toga vremena; pisanje eseja.

14. Bosanski pašaluk od XVI. do XVIII. stoljeća

Ključni pojmovi: Bosanski pašaluk, podjela na kapetanije, turska uprava i islamizacija BiH, zanatstvo, trgovina, uloga Katoličke crkve - Bosna Srebrna.

Obrazovna postignuća: pokazati na karti sandžakate unutar Bosanskog pašaluka; opisati i obrazložiti obilježja turske uprave te razvoj gradova, zanatstva i trgovine; naznačiti i poznavati procese islamizacije domicilnog pučanstva; opisati vjerski život kršćana pod turskom upravom; poznavati djelovanje Katoličke crkve i Apostolskog vikarijata te ulogu franjevacu Bosne Srebrne.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora, posjet znamenitim franjevačkim samostanima i razgledanje muzeja i biblioteke; pravljenje pano s narodnim i crkvenim velikanima toga doba koji su se osobito istakli u očuvanju katoličke vjere te nacionalne svijesti i kulture Hrvata u BiH (npr. fra M. Divković i drugi); objasniti ulogu Katoličke crkve i franjevačke provincije Bosne Srebrne u očuvanju vjere i kulture na bosanskohercegovačkim prostorima (Apostolski vikarijat, dominikanci, franjevci, svjetovni svećenici „glagoljaši“).

OSMI RAZRED

TEME

1. Europa i svijet u novom vijeku: od XV. do XVIII. stoljeća

Ključni pojmovi: enciklopedija, prosvjetiteljstvo, prosvijećeni apsolutizam, Deklaracija neovisnosti, ustav.

Obrazovna postignuća: obrazložiti važnost prosvjetiteljskih ideja o promjeni društva i političkoga sustava; imenovati vladare prosvijećenog apsolutizma i njihove reforme (osobna sloboda kmetova, uređenje feudalnih odnosa, unaprjeđivanje školstva); obrazložiti položaj hrvatskih zemalja u sklopu Habsburške monarhije; obrazložiti pojmove centralizacije i germanizacije; obrazložiti na povijesnoj karti uzroke i posljedice Američkog rata za neovisnost; opisati obilježja moderne demokracije te utjecaj prosvjetiteljstva na znanost, umjetnost i svakodnevni život.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; analiza dokumentarnih i igranih filmova; prikupljanje slikovnog materijala i podataka iz povijesne literature za učeničku mapu, pano, plakat...

2. Izgradnja modernog društva - znanost i tehnologija, industrijska revolucija

Ključni pojmovi: industrijska revolucija, urbanizacija, radništvo, radnička prava, slobodno vrijeme.

Obrazovna postignuća: opisati osnovna obilježja 1. i 2. industrijske revolucije i usporediti ih s obilježjima proizvodnje u predindustrijsko doba; imenovati najvažnije izume i izumitelje; pokazati na povijesnoj karti područja najintenzivnijeg industrijskog razvoja; opisati posljedice 1. i 2. industrijske revolucije na promjene u proizvodnji te svakodnevni život ljudi; obrazložiti stanje u Hrvatskoj uzrokovano industrijskom revolucijom i smjestiti ga u širi regionalni i europski okvir.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; izrada političkih plakata i karikatura; obilazak Tehničkog muzeja; rad na povijesnoj karti; pisanje eseja (život radnika, slobodno vrijeme, prvo putovanje vlakom ili parobrodom...); primjer za grupni rad: Kakav bi bio život bez nafte i električne energije?; dramatizacija - život Nikole Tesle; igra asocijacija, otvaranje polja, križaljke.

3. Europa od Francuske revolucije do Bečkog kongresa (1789.-1815.)

Ključni pojmovi: Francuska revolucija, Deklaracija o pravima čovjeka i građanina, Građanski zakonik (Napoleonov kodeks), Ilirske pokrajine, Kragljski Dalmatin, Sveta alijansa.

Obrazovna postignuća: obrazložiti uzroke, tijek i posljedice Francuske revolucije te političke promjene tijekom revolucije: ustavna monarhija i republika; obrazložiti važnost ideja Deklaracije o pravima čovjeka i građanina za cjelokupno čovječanstvo; opisati dolazak Napoleona na vlast, pratiti njegova osvajanja na karti i lenti, navesti dobre i loše strane Napoleonove vladavine; vrjednovati utjecaj Francuske revolucije i Napoleonovih osvajanja na Hrvatsku: nestanak Mletačke Republike i ukidanje Dubrovačke republike, opisati pokret za sjedinjenje Dalmacije s ostatkom Hrvatske; na primjeru Ilirskih pokrajina opisati prilike u zemljama s Napoleonovom vlašću; opisati politički sustav i poredak nakon Napoleonove vlasti: sustav Svete alijanse u Europi i Metternichov sustav u Habsburškoj Monarhiji.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; pisanje eseja; uporaba dokumentarnih i igranih filmova (Francuska revolucija, Napoleon); pomoću stripa oživjeti razdoblje Luja XVI, Napoleona; dramatizacija - Bečki kongres (valcer, „krojenje“ Europe); Napoleonov život.

4. Hrvatska od sredine XVIII. do sredine XIX. stoljeća

Ključni pojmovi: preporodni pokreti, Hrvatski narodni preporod (Ilirski pokret), nacija. **Obrazovna postignuća:** navesti preporodne pokrete u srednjoj Europi i Italiji te na jednom primjeru opisati postanak modernih nacija u Europi; obrazložiti nastanak i značaj velikosrpske politike; opisati društvene, kulturne, gospodarske i političke prilike u Hrvatskoj uoči preporoda; obrazložiti politički program Hrvatskoga narodnoga preporoda te navesti najvažnije događaje iz vremena preporoda; usporediti preporod u pojedinim dijelovima Hrvatske te navesti sličnosti i posebnosti; vrjednovati važnost preporoda za razvoj moderne hrvatske kulture, suvremenoga hrvatskoga jezika te oblikovanje hrvatske nacije; navesti značajke preporoda u zavičaju; navesti primjere oblikovanja nacionalnog identiteta kod Hrvata izvan domovine i drugih naroda koji žive na tlu Hrvatske; analizirati izvore iz navedenoga razdoblja (novine, književna i kazališna djela, pjesme i dr.).

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora (rodoljubne pjesme, budnice, novine, književna djela); pisanje eseja; posjet muzeju, kazalištu i podružnici Matice Hrvatske; dramatizacija (npr. nastanak pjesme *Još Hrvatska ni propala*); prijedlog za grupni rad - oživjeti nastojanja hrvatskih preporoditelja, atmosferu u ilirskim čitaonicama, sukob s mađaronima...

5. BiH u doba reformnog pokreta u Turskoj

Ključni pojmovi: kriza turskog carstva, Krimski rat, preporod Hrvata.

Obrazovna postignuća: opisati krizu, ustanke i pobune u Osmanskom Carstvu u Bosni i Hercegovini; opisati gospodarske, financijske i političke prilike u BiH nakon Krimskog rata; poznavati važnije činjenice buđenja nacionalnog i kulturnog preporoda Hrvata u BiH; imenovati važnije osobe - nositelje nacionalnoga i kulturnoga preporoda Hrvata u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; pribiranje podataka o osobama i događajima iz razdoblja kulturnog preporoda Hrvata u BiH, kritička prosudba osoba i događaja te razgovor o istraženim činjenicama; dramatizacija - hajduci i „hajdučije“

6. „Proljeće naroda“ - revolucija 1848. u Europi i Hrvatskoj

Ključni pojmovi: „proljeće naroda“, Zahtijevanja naroda, zastupnički Sabor, Bansko vijeće, apsolutizam.

Obrazovna postignuća: obrazložiti uzroke, ciljeve, tijek i posljedice revolucije u Habsburškoj Monarhiji; razlikovanje dvojnosti ciljeva za revolucije 1848. u Hrvatskoj i srednjoj Europi; želja za promjenom društvenih odnosa političkog sustava te pokušaj stvaranja nacionalnih država; pokazati glavna žarišta revolucije 1848. na povijesnoj karti; obrazložiti osnovne događaje u Hrvatskoj u proljeće 1848. Zahtijevanja naroda i djelovanje bana Josipa Jelačića, ukinuće kmetstva i staleškog poretka te uvođenje zastupničkog Sabora u Banskog Hrvatskoj; opisati hrvatsko-mađarski rat u kontekstu zbivanja u Habsburškoj Monarhiji, pratiti kretanje

Jelačićeve vojske na povijesnoj karti; opisati utjecaj revolucionarnih zbivanja na svakodnevni život (hrvatska zastava i dr.); navesti važnost demokratizacije i modernizacije društva; analiza izvora (Zahtijevanja naroda, Odluka o ukinuću kmetstva i dr.).

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora (Zahtijevanja naroda, Proglas o ukinuću kmetstva); pisanje eseja; izradba plakata; rad na povijesnoj karti.

7. Svijet (društvo) razvijenoga kapitalizma

Ključni pojmovi: klasicizam, socijalizam, romantizam.

Obrazovna postignuća: obrazložiti posljedice razvoja znanosti i tehnologije te njihova utjecaja na svakodnevni život (uspon građanstva, pojava i položaj radništva, rad djece u proizvodnji); opisati nastanak ideje socijalizma; navesti osnovne značajke urbanizacije i života u gradovima te pojave novih gospodarstvenih djelatnosti; opisati umjetnost (likovna, književnost i glazba) u razdoblju promjena; usporediti društvene i kulturne te promjene u svakodnevnom životu u prvoj polovici 19. stoljeća u Europi s promjenama u hrvatskim zemljama.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; izrada političkih plakata, govora, eseja (H. Dunant, F. Nightingale); objašnjenje pojmova klasicizam, socijalizam i romantizam te razgovor o obilježjima tih pojmova u društvenom i kulturnom životu naroda; predstavljanje i analiza nekih umjetničkih djela karakterističnih za navedena umjetnička i književna razdoblja.

8. Europa na vrhuncu moći: nastanak prvih modernih država u Europi

Ključni pojmovi: moderne države, imperijalizam, dualizam, Istočno pitanje, humanitarne organizacije.

Obrazovna postignuća: opisati prilike u Francuskoj i Velikoj Britaniji, tijekom ujedinjenja Italije i Njemačke; obrazložiti sukob političkih interesa i nastanak Istočne krize; vrjednovati Berlinski kongres i njegove posljedice; obrazložiti pojavu politike imperijalizma; vrjednovati važnost razvoja demokratskih sloboda (izborna pravo, građanska politička prava); obrazložiti pojavu humanitarnih organizacija te početke mirovnih konferencija i sporazuma.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti; objašnjenje pojmova pangermanizam, panslavizam, iredenta.

9. Hrvatska u drugoj polovici XIX. i početkom XX. stoljeća

Ključni pojmovi: političke stranke, hrvatska i južnoslavenska ideja, hrvatske institucije, Hrvatsko-ugarska nagodba, moderno sveučilište.

Obrazovna postignuća: imenovati ključne osobe i pojave razdoblja novog apsolutizma i opisati njihovo djelovanje na Hrvatsku; opisati rad Hrvatskog sabora 1861.; usporediti temeljne programe političkih stranaka u Hrvatskoj (HPSS, „novi kurs“); usporediti Austro-Ugarsku i Hrvatsko-Ugarsku nagodbu: obrazložiti političke i gospodarske posljedice dualističkog uređenja Habsburške Monarhije na hrvatske zemlje („Riječka krpica“, buna u Rakovici); usporediti osnovna obilježja banovanja Ivana Mažuranića i Khuena Hedervaryja; opisati politički, gospodarski i kulturni razvoj Dalmacije, Istre i Vojne granice na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće (detaljnije na razini zavičajne povijesti); vrjednovanje važnosti opismenjivanja i školovanja ljudi, te osnutka nacionalnih, kulturnih i znanstvenih ustanova; usporediti gospodarske prilike u hrvatskim zemljama koncem stoljeća sa stanjem u ostatku Monarhije i nekim većim europskim državama.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora (Riječka krpica); rad na povijesnoj karti; izrada lente vremena; dramatisacija - Sabor 1861. i nagodba s Mađarima; izrada plakata s važnijim osobama, kulturnim i znanstvenim ustanovama hrvatskoga naroda u navedenom vremenu; razgovor o političkim prilikama i ulozi političkih stranaka i njihovih vođa za društveni i kulturni život naroda.

10. Hercegovački ustanak i austro-ugarska okupacija BiH

Ključni pojmovi: Hercegovački ustanak, don Ivan Musić, austro-ugarska okupacija, Benjamin Kollay, političke stranke, uspostava redovite crkvene uprave, Josip Stadler.

Obrazovna postignuća: navesti glavna obilježja austrougarske vlasti u Bosni i Hercegovini te opisati položaj hrvatskog naroda i crkvene prilike; opisati razloge i važnost Hercegovačkog ustanka za oslobađanje od turske okupacije; pokazati na povijesnoj karti bojišta i odlučujuću bitku; opisati Austro-ugarsku okupaciju BiH; poznavati ulogu austro-ugarske uprave u političkom, nacionalnom, obrazovnom i gospodarskom razvoju BiH; poznavati obilježja i značenje uspostave redovite crkvene uprave za život Katoličke crkve u BiH nakon oslobađanja od Turaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti i pronalaženje mjesta iniciranja i širenja Hercegovačkog ustanka; prikazati mjesta, događaje i ulogu don Ivana Musića i drugih vođa u Hercegovačkom ustanku; pronalaženje starih novinskih i drugih izvješća o Hercegovačkom ustanku i kritička analiza povijesnih pristupa tom događaju; na temelju starih izvješća u glasilima Osvit i Glas Hercegovca prikazati društveni i kulturni život naroda u doba austro-ugarske uprave; analizirati ulogu Katoličke crkve u doba austro-ugarske uprave i osobito ulogu prvog vrhbosanskog nadbiskupa dr. Josipa Stadlera; potražiti u starim

glasilima Osvit i Glas Hercegovca neke priloge o svakodnevnom životu hrvatskoga naroda i analizirati njihov politički i kulturni život.

11. Svijet u doba europske dominacije u XIX. stoljeća

Ključni pojmovi: kolonijalizam, građanski rat, ropstvo, Hrvatska bratska zajednica.

Obrazovna postignuća: na povijesnoj karti pratiti širenje kolonijalnih posjeda europskih velesila i kretanja istraživača i doseljenika, opisati neke od sukoba europskih država oko kolonija te usporediti različite kulture i civilizacije; vrjednovati odnos kolonijalnih sila prema domorodcima; opisati društvene, gospodarske i političke prilike na prostoru SAD-a u 19. stoljeću; uočiti i obrazložiti uzroke i posljedice borbe stanovništva u kolonijama protiv europske prevlasti; opisati na primjeru stjecanje samostalnosti i neovisnosti kolonijalnih država; obrazložiti razloge iseljavanja hrvatskoga stanovništva.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora (Pismo poglavice Seattlea, dnevnici istraživača...); rad na povijesnoj karti; pisanje eseja (o istraživačima i iseljenicima); gledanje igranih filmova s povijesnom tematikom (građanski rat u SAD-u), kritički osvrt i razgovor o prikazanoj tematici.

12. Društvo, kultura i promjene u svakodnevnom životu u drugoj polovici XIX. i na početku XX. stoljeća

Ključni pojmovi: Sueski kanal, sufražetkinje, historicizam, impresionizam, moderna, secesija.

Obrazovna postignuća: opisati nastavak modernizacijskih procesa te najvažnije društvene i kulturne promjene u svakodnevnom životu u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća; opisati život u gradovima; razvoj prometa i komunikacija Sueskog kanala; opisati promjene u svakodnevnom životu te kvalitetniju organizaciju slobodnog vremena; navesti primjere razvoja graditeljstva, slikarstva, kiparstva, glazbe, književnosti, kazališta i kinematografije; školstvo i pismenost; opisati razvoj športa: nove športske discipline, obnavljanje olimpijskih igara; opisati borbu za ženska prava te postupno mijenjanje položaja žena.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; aktualizacija ženskog pitanja; posjet jednoj ustanovi za zaštitu ženskih prava; analiza književnih i umjetničkih djela hrvatskih pisaca i umjetnika; pisanje eseja.

13. Balkanski ratovi i Prvi svjetski rat

Ključni pojmovi: konačno rješavanje Istočnog pitanja, „Balkan balkanskim narodima“, svjetski rat, pozicijsko ratovanje, mobilizacija, (novačenje), Londonski ugovor, Jugoslavenski odbor, kapitulacija.

Obrazovna postignuća: navesti političke saveze i njihove članice, obrazložiti interese političkih sila početkom 20. stoljeća; navesti uzroke i posljedice Balkanskih ratova te navesti ostale krize prije Prvog svjetskog rata; navesti uzroke i povod Prvog svjetskoga rata; pokazati na povijesnoj karti bojišta i odlučujuće bitke; opisati način ratovanja i nova oružja; obrazložiti uzroke i posljedice ulaska SAD-a u rat te izlazak Rusije iz rata; opisati utjecaj rata na svakodnevicu i opisati promjenu položaja žena; opisati politički položaj Hrvatske u Austrougarskoj Monarhiji te ulogu hrvatskih domobrana na bojištima; vrjednovati važnost djelovanja hrvatskih političara u zemlji i u inozemstvu te opisati odnos zapadnih sila i susjednih država prema Hrvatskoj; analizirati izvore (fotografije, dokumenti, dokumentarni filmovi i dr.).

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; promatranje povijesne karte s pronalaženjem mjesta bitaka u vrijeme navedenih ratova; protumačiti pojam i značenje Istočnog pitanja; posjet muzeju; analiza dokumentarnog umjetničkog filma ili književnog djela s tematikom Prvog svjetskog rata; osmisliti i organizirati igre za utvrđivanje gradiva (slagalice, križaljke, pitanja za kviz, igre asocijacija...); izrada povijesnih karata s naglaskom na najveće bitke Prvog svjetskog rata.

DEVETI RAZRED

TEME

1. Posljedice Prvog svjetskog rata - Versajski poredak

Ključni pojmovi: migracije, španjolska gripa, „14 točaka“, „velika četvorica“, mirovni ugovori, Versajski poredak, Liga naroda.

Obrazovna postignuća: procijeniti ishode Prvog svjetskoga rata: političke, socijalne i demografske posljedice te njihov utjecaj na živote ljudi; utvrditi promjene granica u Europi i na Balkanskom istoku na povijesnim kartama prije i nakon Prvog svjetskoga rata; analizirati izvore (mirovni ugovori s poraženim državama i posebno Wilsonovih „14 točaka“), uočiti i odrediti posljedice za poslijeratnu Europu i svijet (posebice odnose među velesilama: Velika Britanija, Francuska, Njemačka, Italija, Japan, SAD) u 1920-im godinama; uočiti i obrazložiti uzročno-posljedičnu vezu između versajskog poretka i novoga svjetskoga sukoba; opisati nastanak te navesti ciljeve i slabosti Lige naroda.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora (usporedba 14 točaka i odredbi mirovnih ugovora); pisanje eseja; rad s povijesnom kartom.

2. Demokratski procesi između dvaju ratova

Ključni pojmovi: „Lude dvadesete“, izolacionizam, sufražetkinje, burza, inflacija, Velika gospodarska kriza.

Obrazovna postignuća: navesti primjere europske demokracije (Velika Britanija, Francuska, Vajmarska Njemačka i Čehoslovačka) i obraditi jedan model; procijeniti politiku SAD-a prema Europi; uočiti i obrazložiti napredak i krize u gospodarstvu u međuratnom razdoblju; uočiti i obrazložiti uzroke i posljedice velike gospodarske krize; opisati društvene promjene između dvaju ratova: opće pravo glasa za muškarce; promjene u položaju žena i zahtjeve za pravom glasa, poboljšanje položaja radnika, razvoj školstva, migracije, urbanizaciju i novi izgled gradova, nove oblike masovne zabave, utjecaj američke kulture, moda u 1920-ima i 1930-ima.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; pisanje eseja; izrada političkih plakata, karikatura, govora; dramatizacija (velika gospodarska kriza); analiza dokumentarnih i igranih filmova (npr. C. Chaplin - Moderna vremena).

3. Totalitarni režimi između dvaju ratova

Ključni pojmovi: boljševizam, komunizam, fašizam, militarizam, rasizam, nacizam, antisemitizam, totalitarizam.

Obrazovna postignuća: uočiti i obrazložiti navedene ključne pojmove; usporediti glavne značajke pojedinih totalitarnih režima (naglasiti stradanje ljudi u svim trima totalitarnim režimima); pokazati na karti države s totalitarnim režimima (Rusija/SSSR, Italija, Njemačka i Japan); opisati uspon fašista, nacista i komunista do vlasti te na temelju izvora obrazložiti kako totalitarni režim utječe na život građana (stradanja po političkoj, klasnoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj ili vjerskoj osnovi); usporediti i vrjednovati kulturu, umjetnost i sport u službi totalitarnih režima sa životom u demokraciji; opisati položaj Crkve u totalitarnim režimima.

Prijedlozi za metodičku obradu: rad na povijesnoj karti, aktualizacija; istražiti literaturu, pronaći fotografije, karikature, isječke iz novina koje svjedoče o tom vremenu te analizirati i prezentirati ih; dramatizacija - Mussolinijevi i Hitlerovi govori; analiza dokumentarnih filmova.

4. Hrvatska i BiH u Prvoj Jugoslaviji

Ključni pojmovi: višenacionalna država, Vidovdanski ustav, unitarizam, šestosiječanjska diktatura, komunistički pokret, ustaški pokret, hrvatsko pitanje, Banovina Hrvatska.

Obrazovna postignuća: obrazložiti tijek stvaranja Države SHS i Kraljevine SHS u kontekstu međunarodnih zbivanja; obrazložiti različite zamisli o ustroju nove države; jugoslavenski unitarizam, nova država kao proširena Srbija, federalizam/konfederalizam, samostalna hrvatska država, sovjetski model i dr.; pokazati granice Države SHS i Kraljevstva SHS na povijesnoj karti i obrazložiti međunarodni položaj nove države, Jadransko pitanje i njegove posljedice; opisati stanje u Kraljevstvu SHS/Jugoslaviji: nacionalni i vjerski sastav, nejednak gospodarski razvoj, život na selu i u gradu (prenapučenost, agrarna reforma, razvoj gradova, položaj radnika, iseljavanje, represivno djelovanje režima, utjecaj velike gospodarske krize), kulturni i znanstveni razvoj; na primjerima iz zavičajne povijesti protumačiti nacionalnu povijest (npr. seljački pokreti 1920. godine, razvoj gradova ili iseljavanje, itd); opisati politički ustroj prema Vidovdanskom ustavu; usporediti obilježja razdoblja parlamentarizma i razdoblja diktature i strahovlade; osuditi pojave hegemonizma i dominantnih ideologija te naglasiti važnost očuvanja nacionalnog identiteta; obrazložiti nastanak komunističkoga i ustaškoga pokreta; obrazložiti hrvatsko pitanje i uzroke nastanka Banovine Hrvatske, sporazum Cvetković-Maček, navesti pristaše i protivnike sporazuma.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; posjet muzeju i povijesnom lokalitetu; rad na povijesnoj karti; dramatizacija (Atentat u Narodnoj skupštini); korištenje Interneta i povijesne literature, prikupljanje podataka i slikovnog materijala - izrada učeničke mape i plakata; motivirati učenike da sami osmisle igre za utvrđivanje gradiva (slagalice, križaljke, pitanja za kviz, igre asocijacija...).

5. Znanost i kultura u svijetu u prvoj polovici XX. stoljeća

Ključni pojmovi: atomska energija, penicilin, Nobelova nagrada, apstraktna umjetnost.

Obrazovna postignuća: opisati najvažnije društvene i kulturne promjene u međuratnom razdoblju; navesti najznačajnija znanstvena dostignuća; znanstvene teorije, razvoj medicine, Nobelova nagrada i razvoj društvenih znanosti; imenovati odabrane umjetnike (ili nekoliko umjetničkih djela i stilova), znanstvenike, izumitelje; navesti višestruku ulogu filma: umjetnosti i zabave, ali i sredstvo promidžbe; prepoznati najznačajnija dostignuća tehnološkoga razvoja; industrijalizacija, prijevoz, izgradnja prometnica, radio, televizija, radar; obraditi sport u međuraću te posebno utjecaj politike (Olimpijske igre u Berlinu 1936. godine) i (ne)prisutnost žena.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; pisanje eseja; razgovor o važnosti znanstvenih otkrića i tehnoloških postignuća za razvoj društva; analizirati doprinose razvoja filmske umjetnosti u društvenom i kulturnom životu ljudi; prikupljanje podataka i slikovnog materijala - izrada plakata, prezentacija.

6. Drugi svjetski rat

Ključni pojmovi: politika popuštanja, Trojni pakt, Blitzkrieg, holokaust, genocid, koncentracijski logori, antifašistička koalicija, totalni rat, žrtve i masovna pogubljenja na području Hrvatske.

Obrazovna postignuća: opisati zbivanja u drugoj polovici 1930-ih godina; uočiti i obrazložiti uzroke/povod i opisati tijek Drugoga svjetskoga rata, a posebno na tlu Jugoslavije; procijeniti savezničke konferencije i političke dogovore te utjecaj totalnog rata na civilno stanovništvo; posebice stradanja ljudi iz ideoloških, političkih, vjerskih, rasnih i nacionalnih razloga i svakodnevicu u ratu (ratna razaranja, okupatorska nasilja, nestašice hrane) na primjerima iz zavičajne povijesti; obrazložiti i navesti primjere Holokausta; vrjednovati kolaboraciju i pokrete otpora u Europi; opisati kako je i u kojim uvjetima nastala Nezavisna Država Hrvatska, procijeniti ustaški režim i osuditi politiku terora nad građanima (posebno Srbima, Romima i Židovima), rasne zakone i koncentracijske logore-Jasenovac; opisati nastanak Federalne Države Hrvatske u sklopu DFJ, procijeniti ulogu ZAVNOH-a i njegove odluke; opisati sudjelovanje Hrvata u NOP-u (partizanskom pokretu) i obrazložiti značaj antifašističke borbe za Hrvatsku, kao i priključenje Istre, Zadra i otoka Hrvatskoj; obrazložiti i osuditi masovna pogubljenja civilnoga stanovništva na kraju i nakon Drugoga svjetskog rata (Bleiburg i „Križni put“ Hrvata i zbjegove), te posebno stradanja njemačke i talijanske manjine; na primjeru opisati kulturna dostignuća tijekom rata.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; pisanje eseja; analiza igranih i dokumentarnih filmova te književnih djela s ratnom tematikom; izrada lente vremena; izrada povijesne karte s naglaskom na najznačajnije bitke Drugoga svjetskog rata; istraživački rad - intervju s preživjelim žrtvama holokausta, Bleiburga, sudionicima Drugog svjetskog rata i njihovim obiteljima; obilazak i fotografiranje značajnih lokaliteta vezanih uz Drugi svjetski rat (logori, šuma Brezovica, spomen obilježja...); motivirati učenike da sami osmisle igre za utvrđivanje gradiva (slagalice, križaljke, pitanja za kviz, igre asocijacija...).

7. Svijet nakon Drugoga svjetskog rata

Ključni pojmovi: ratni zločin, hladni rat, Marshallov plan i Trumanova doktrina, blokovska politika, NATO, Varšavski pakt, Berlinski zid, potrošačko društvo, detant (popuštanje napetosti), perestrojka, glasnost.

Obrazovna postignuća: navesti ishode i uočiti posljedice Drugoga svjetskoga rata; opisati odnos između dviju supersila, na primjeru opisati hladnoratovske sukobe i krize; uočiti i obrazložiti uzroke, povod i postupno širenje hladnoga rata u drugoj polovici 1940-ih; pokazati na karti veća krizna žarišta u svijetu u doba hladnoga rata; opisati nastanak i ulogu UN-a nakon rata i u današnjem svijetu (usporediti s Ligmom naroda), analizirati i vrjednovati Opću deklaraciju o pravima čovjeka i ostalih dokumenata te tako isticati važnost demokratskih vrjednota kao temelj poštivanja ljudskih prava, klasne (staleške), spolne, vjerske i nacionalne ravnopravnosti; usporediti razlike između Istoka i Zapada: promjene u obitelji, položaj žena i mladih; vrjednovati promidžbu i masovne medije u hladnom ratu (tisak, televizija); usporediti svakodnevni život s obiju strana „željezne zavjese“; opisati kako je došlo do sloma komunizma u istočnoj Europi.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti, kronološkim i sinkronističkim tabelama; pisanje eseja; uporaba i analiza dokumentarnih i igranih filmova te glazbe tog razdoblja.

8. Dekolonizacija - svijet u vrijeme hladnog rata i slom komunizma

Ključni pojmovi: zemlje „Trećeg svijeta“, dekolonizacija, pokret nesvrstanih, neokolonijalizam, apartheid.

Obrazovna postignuća: procijeniti značaj dekolonizacije i pokreta nesvrstanih u kontekstu hladnoga rata; opisati kraj europskih imperija u Africi i Aziji (francuski i britanski primjer); opisati jedan primjer poput Indije, Indokine, Alžira; objasniti utjecaj deklaracije UN-a na stjecanje neovisnosti kolonija; opisati glavne probleme u razvoju bivših kolonija (npr. veliki porast stanovništva, nerazvijeno gospodarstvo, glad, ratovi, zdravstvene i obrazovne prilike i dr.); uz pomoć izvora opisati proces dekolonizacije iz perspektive kolonijalnih metropola i bivših kolonija.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; razgovor i pisanje eseja; rad na povijesnoj karti, kronološkim i sinkronističkim tablicama; prikupljanje slikovnog materijala te izrada plakata i učeničkih mapa - prezentacija.

9. Hrvatska i BiH u Drugoj Jugoslaviji

Ključni pojmovi: obnova, agrarna reforma, kolektivizacija, samoupravljanje, jednopartijski sustav, Hrvatsko proljeće.

Obrazovna postignuća: opisati obilježja komunističkog režima u Jugoslaviji; opisati prilike u Jugoslaviji nakon rata: žrtve poraća, totalitarizam, jednostranačje (jednopartijski sustav), određivanje granica i međunarodni položaj prije i poslije 1948. godine; obrazložiti posljedice sukoba sa Staljinom (Goli Otok); razlikovati proklamirano federativno ustrojstvo Jugoslavije od stvarnog centralističkog ustroja; opisati promjene u gospodarstvu i društvu u Hrvatskoj nakon 1945. godine te njihov utjecaj na svakodnevni život; uočiti i

obrazložiti uzroke političke i gospodarske krize komunističkih režima u 1960-ima i početkom 1970-ih te razloge neuspjeha gospodarskih reformi i demokratizacije društva; obrazložiti odnos države prema religiji i vjerskim zajednicama; obrazložiti ulogu hrvatske gospodarske i političke emigracije te ulogu UDB-e; navesti primjere nacionalnog unitarizma; obrazložiti uzroke i posljedice Hrvatskog proljeća; na primjerima iz zavičajne povijesti opisati osnovne značajke razvoja turizma, graditeljstva, industrijalizacije i dr.

(posebno o BiH: obnova razrušene zemlje-radne akcije; prisilan rad; položaj Hrvata BiH nakon 1945. godine; stradanja civila i svećenstva u BiH; formalni federalizam - stvarni centralizam; politička i gospodarska emigracija Hrvata BiH).

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; intervju sudionika događaja; pisanje eseja; prikazivanje i kritička prosudba dokumentarnih i igranih filmova; uputiti učenike na istraživački rad -prikupiti novinske isječke, fotografije, predmete (novac, bonovi za benzin, gramofonske ploče...) i pripremiti izložbu o važnijim događajima, činjenicama i osobama; istražiti tko su bili idoli mladih, glazba, moda, filmovi...

10. Postanak i razvoj samostalne Hrvatske

Gljučni pojmovi: Memorandum SANU i velikosrpska politika, višestranački izbori, samostalnost i suverenitet, Domovinski rat, međunarodno priznanje, mirna re/integracija.

Obrazovna postignuća: opisati političku i gospodarsku krizu u 1980-ima nakon smrti Josipa Broza Tita, uzrok slabljenja središnje vlasti i različite zamisli o preustroju Jugoslavije; opisati promjene u unutarnjem preustroju Jugoslavije; opisati promjene u unutarnjoj politici SR Srbije; obrazložiti obnovu velikosrpske ideje, srpskog nacionalizma u SR Hrvatskoj i „hrvatsku šutnju“; opisati višestranačje i prve poslijeratne višestranačke izbore u Hrvatskoj (ulogu predsjednika Franje Tuđmana); obrazložiti prilike u Hrvatskoj uoči i nakon izbora; opisati nastanak srpskih paravojskih postrojba i okupaciju dijelova Hrvatske te agresiju tzv. JNA na Sloveniju, Hrvatsku i na Bosnu i Hercegovinu; navesti stradanja u Domovinskom ratu: Vukovara, Dubrovnika i drugih gradova, imenovati istaknute hrvatske branitelje; opisati nastanak tzv. Republike srpske krajine na hrvatskom teritoriju, progone Hrvata i drugih građana Hrvatske koji nisu podržavali agresiju; opisati međunarodno priznanje Republike Hrvatske; jasno odrediti kako je došlo do rata, agresora i žrtvu; navesti primjere teškoća hrvatske obrane i uloge hrvatskog iseljništva; uz pomoć povijesne karte opisati tijek oslobađanja okupiranih područja u Hrvatskoj: akciju Maslenica, akciju hrvatske vojske u sektoru Jug, vojno-redarstvene akcije Bljesak i Oluja; obrazložiti mirnu integraciju Podunavlja; opisati posljedice rata na prostoru Hrvatske te posljedice rata u Bosni i Hercegovini: ljudske žrtve i materijalna razaranja, ratni zločini, etničko čišćenje (Ovčara, Srebrenica) i raseljavanje stanovništva; nabrojiti i obrazložiti primjere Domovinskog rata na području zavičaja; opisati prilike u suvremenom hrvatskom društvu: obnova Hrvatske, gospodarstvo, nezaposlenost, nužnost demografske obnove, povratak izbjeglica i prognanika itd.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti - pronaci mjesta ratnih stradanja i analizirati presudne ratne događaje i velika ratna stradanja; intervju sudionika; prikupljanje i kritička prosudba novinskih i drugih izvješća o ratnim i poratnim događajima; gledanje i kritička prosudba dokumentarnih i igranih filmova o navedenom razdoblju; izrada lente vremena; pisanje eseja; posjet mjestu stradanja s odavanjem počasti poginulim i stradalim braniteljima i civilima.

11. Postanak i razvoj samostalne BiH

Gljučni pojmovi: višestranački izbori, samostalnost i ustroj BiH, Domovinski rat, Daytonski sporazum.

Obrazovna postignuća: opisati demokratske procese, tijek rata i nastanak samostalne države Bosne i Hercegovine te ulogu susjednih zemalja; višestranački izbori i međunarodno priznanje BiH; 29. 02. - 01.03. 1992. godine raspisan referendum za neovisnost BiH; 07. travnja 1992. godine EU priznala BiH; 22. svibnja 1992. godine BiH postala članica UN-a; listopad 1991. godine prvi oružani sukobi - napad srpskih postrojbi na hrvatsko selo Ravno; proljeće 1993.- početak oružanih sukoba između Hrvata i Bošnjaka u BiH; 18. ožujka 1994. godine - potpisan Washingtonski sporazum i prestanak ratnih sukoba između Hrvata i Bošnjaka; srpanj 1995. godine – tzv. JNA i srpska vojska zauzeli zaštićene zone UN-a Srebrenicu i Žepu; 01. - 21. studenoga 1995. godine - potpisan Daytonski sporazum i završetak ratnih sukoba u BiH.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza povijesnih izvora; rad na povijesnoj karti - pronaci mjesta ratnih stradanja i analizirati presudne ratne događaje i velika ratna stradanja; intervju sudionika; prikupljanje i kritička prosudba novinskih i drugih izvješća o ratnim i poratnim događajima; gledanje i kritička prosudba dokumentarnih i igranih filmova o navedenom razdoblju; izrada lente vremena; pisanje eseja; posjet mjestu stradanja s odavanjem počasti poginulim i stradalim braniteljima i civilima.

12. Svijet na pragu Trećeg tisućljeća

Gljučni pojmovi: pop-kultura, ljudska prava, genetika (genom), kloniranje, računala, kibernetika, proširenje Europske unije.

Obrazovna postignuća: na odabranim primjerima obrazložiti znanstveni i tehnološki razvoj te promjene u društvu suvremenog svijeta; navesti primjere pozitivnog i negativnog utjecaja; opisati promjene u gospodarstvu i društvu na primjerima globalizacije, demografske eksplozije u 20. stoljeću, socijalnih razlika, promjena u obitelji, položaja žena i mlade generacije; obrazložiti pojavu postindustrijskoga društva: masovne kulture, masovnih medija i njihovog utjecaja; navesti primjere prepoznatljivih kulturnih i umjetničkih pokreta i pravaca u drugoj polovici 20. stoljeća; na primjerima obrazložiti probleme suvremenog svijeta (ratovi, glad i bolesti, kriminal, terorizam, zlouporaba droga) te potrebu za očuvanjem čovjekova okoliša i pronalaženjem novih izvora energije; obrazložiti značaj poštivanja ljudskih prava u današnjem svijetu (posebno prava djece) kao i položaj nacionalnih i drugih manjina; opisati političke odnose u suvremenom svijetu.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije na pojmove „Treće tisućljeće“, „pop kultura“ u „kloniranje“; razgovor o suvremenom znanstvenom i tehnološkom napretku čovječanstva i golemim problemima suvremenog svijeta; prikupiti različita izvješća i priloge iz novina i časopisa o suvremenom društvu i i njegovim problemima i kritički ih prosuđivati; na temelju različitih medija istražiti i kritički prosuđivati položaj mladih u današnjem svijetu i društvu, osobito nove izazove i trendove: moda, glazba, način prehrane, kulturnog života, ponašanja ...

PREDMETNA NASTAVA

GEOGRAFIJA

CILJ

Cilj nastave geografije je stjecanje osnovnih geografskih znanja o Zemlji, značenju i povezanosti prirodnih elemenata i društvenih pojava, upoznavanje gospodarskih, društvenih i kulturnih obilježja suvremenoga svijeta, razvijanja geografskih načina mišljenja, upoznavanje geografskih obilježja svoje domovine te promicanja međusobne suradnje i ljudske solidarnosti u svijetu u kojem živimo.

ZADAĆA

Zadaća nastave zemljopisa nije i ne smije biti jednostavno usvajanje geografskih činjenica i pojava, nego usvajanje onoga što nazivamo geografskim mišljenjem, osjećajem i geografskom kulturom, tj. samostalnost promatranja pojava na površini Zemlje i u prostoru, povezanih s njihovim uzrocima. Osnovna zemljopisna znanja učenici stječu na osnovi proučavanja svoga okruženja i uže domovine već u razrednoj nastavi, a geografija se kao nastavni predmet uči se u VI. razredu i u programu je osnovne škole do IX. razreda.

UPUTE ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Didaktička i metodička načela, pristupi i postupci čine okosnicu svake uspješne nastave, a podrazumijeva formuliranje i strukturiranje redosljeda nastavne građe. Svi nastavni sadržaji nemaju iste poučne vrijednosti, te nisu i ne mogu biti jednako važni. Stoga je veoma značajno valjano odmjeriti nastavne sadržaje u cilju stvaranja egzemplarne i paradigmatične nastave bez koje nema uspješnog učenja i stjecanja vještina i navika, odnosno uzročno-posljedičnih zakonomjernosti.

Nastavni program geografije u 6. razredu sadržava početno gradivo iz osnova općeg zemljopisa tj. standard obavezan za sve učitelje i učenike. On predstavlja «abecedu», temelje za učenje geografije u višim razredima i za razumijevanje društveno-gospodarskih pojava i procesa u vremenu i prostoru od zavičaja, domovine, do Europe, ostalih kontinenata i konačno na globalnoj razini. Pristup redosljedu tema u nastavnom programu 6. razreda analitički je i polazi od tema o Planetu Zemlja, slijede teme o zemljopisnim kartama te teme o sastavnicama prirodne osnove. Orijehtir intenziteta i ekstenziteteta (dubine i širine) gradiva, za učitelje/učiteljice su: ključni pojmovi i obrazovna postignuća. Posebnu pozornost treba obratiti na pojmove koji predstavljaju znanje. U realizaciji nastave potrebno je voditi računa o aktualizaciji. Poželjna je potpuna uključenost učenika, a posebice njihovog praktičnog samorada. Osmišljenoj didaktičkoj igri u nastavi geografije treba dati odgovarajući prostor jer ona pridonosi većoj doživljajnosti i motivaciji koja je potrebna na ovom psihofizičkom uzrastu učenika. Preporučuje se izvanučionička nastava jer se mnogi sadržaji mogu obraditi (demonstrirati) u školskom dvorištu, naselju i bližoj okolini. Za realizaciju nastavnog programa u 6. razredu važni su odgojni i socijalizirajući ciljevi za svaku temu, a oni proizlaze iz sadržaja koji se obrađuju i iz oblika i metoda rada. Za rasterećenje učenika, te za racionalizaciju nastavnog procesa, vrlo je važno koristiti učenička predznanja. Rasterećenju svakako pridonosi i suodnos drugim nastavnim predmetima u 6. razredu (ovdje je riječ o horizontalnom suodnosu).

Nastavni program 7. razreda razrađen je na pluralističkom globalnom načelu (različitost pojava i procesa te suodnosu i uzročno-posljedičnoj povezanosti) po temama o stanovništvu i gospodarstvenim temama vezanim uz kontinente (Azija, Afrika, Amerika, Australija i Oceanija te polarni krajevi). Pristup ovom programu zahtijeva obaviještenost i otvorenost prema svijetu što pridonosi razumijevanju složenosti i rješavanju zajedničkih problema. Pri obradi tema posebice treba izbjegavati romantičarsko-turističke slike, a naglašavati objektivnu zemljopisnu stvarnost, problemski pristup i zemljopisno mišljenje. Posebnu pozornost treba obratiti na pojmove koji predstavljaju znanje. U realizaciji nastave potrebno je voditi računa o aktualizaciji. Nastavno gradivo se vertikalno (okomito) povezuje s gradivom 6. razreda. Realizacijom nastavnog programa treba kontinuirano poticati učenike na samostalan rad kako bi učenici stekli sigurnost, ustrajnost, samopouzdanje. Radi dinamike nastave, bolje motivacije, razvijanja sposobnosti suradnje i komunikacije, potrebno je organizirati rad u parovima i skupinama, a to rezultira odgojem za dijalog i snošljivost prema drugome. Posebnu pažnju treba posvetiti radu s računalom i prikupljanju podataka i njihovoj prezentaciji: verbalnoj, kvantitativnoj i grafičkoj. Ekološki odgoj i očuvanje okoliša trajni je odgojni zadatak u nastavi zemljopisa. Sadržaji nastavnoga programa u 7. razredu pogodni su za poticanje ljudskosti, suosjećanja prema gladnim, unesrećenim ratom i prirodnim katastrofama. Kritičko mišljenje i samopouzdanje u iznošenju učeničkih stavova potiču razgovori, rasprave ili parlaonice (razgovaraonice).

U 8. razredu, ostvarenjem nastavnog programa, učenici se upoznaju sa zemljopisnim obilježjima europskog kontinenta i Rusije koristeći predznanja koja su stekli u 7. razredu. Države i bitna prirodno-zemljopisna obilježja država (ovisno o njihovu značenju u prostoru) obrađuju se po državama: Zapadne, Sjeverne, Južne, Jugoistočne i Istočne Europe. Program obrađuje teme vezane uz opća obilježja Europe, nakon čega slijedi pregled po

državama, a u završnom su dijelu teme vezane uz suvremena obilježja Europe. U prvom dijelu, u kojem su razrađene teme o općim obilježjima Europe, gradivo se niže zemljopisnom logikom, analizom: opće značajke Europe, prirodno-zemljopisna obilježja, društveno-zemljopisna obilježja razvoja i značenje kontinenata u cjelini. Programa u 8. razredu daje sintetički zbiljske problemske teme, a naglasak je na integracijskim procesima, prometno-zemljopisnom povezivanju, općem neskladu razvoja i podjeli na tzv: «jezgru» i «periferiju» s posebnim naglaskom na ekološke probleme.

U takvu konceptu nastavnoga programa učitelj/učiteljica može naći prostora i vremena za osuvremenjivanje i osmišljavanje nastavnih sadržaja i nastavnoga procesa. Djelatno i odgovorno izvršavanje obveza te razvijanje intelektualne znatiželje učenika postiže se istraživačkim radom i pripremom referata, posjetima manifestacijama na europskoj razini. U tom uzrastu, kada učenici preispituju svoje vrijednosti i vrijednosti drugih, važno je promicati doživljaj ljubavi i ponosa prema zavičaju i domovini. Kartografska pismenost obrazovni je i funkcionalni zadatak nastave zemljopisa. Na toj je razini, uz opće zemljopisne karte, potrebno koristiti i tematske karte kako bi učenici što bolje uočili neku pojavu i proces u prostoru.

Nastavni program 9. razreda oslanja se na predznanje učenika iz nižih razreda i obuhvaća zemlje Jugoistočne Europe koja se proteže i na Balkanski prostor, a tim zemljama i tom prostoru pripada i Bosna i Hercegovina. Uz Bosnu i Hercegovinu, u ovom razrednu posebnu pozornost treba posvetiti Republici Hrvatskoj, matičnoj domovini hrvatskoga naroda, ali i susjednim suverenim zemljama Republici Srbiji i Crnoj Gori koje pripadaju navedenoj regiji. Jugoistočna Europa ima više povijesno nego zemljopisno značenje, i odlikuje se povijesnim, etničkim, kulturnim i gospodarskim posebnostima, sve do davanja pejorativnog značenja pojmu „Balkana. Kod obrade nastavnih tema o Bosni i Hercegovini, kao i obrade susjednih zemalja, potrebno je istaknuti njihove posebnosti ali i njihov zajednički Europski put i potrebu Euro-atlantskih integracija. Treba također istaknuti složenost položaja Bosne i Hercegovine, zemlje u kojoj se prožimaju različite prirodne i povijesne cjeline, tradicijske i kulturne posebnosti, teška prošlost i tegobna sadašnjost na različitim područjima života, sve do stvaranja ustavnih i drugih pretpostavki za izgradnju i život demokratske, pravedne i održive države Bosne i Hercegovine, zemlje slobodnih građana i jednakopravnih naroda. Geografija kao nastavni predmet u školi promicat će demokratski duh pravde i jednakosti te ljubavi prema Bosni i Hercegovini, odnosno prema svim ljudima i narodima, i prema svijetu u cjelini.

ŠESTI RAZRED

TEME

1. Uvod u zemljopis

Ključni pojmovi: geografija i zemljopis; geografija kao interdisciplinarna znanost, zemljopis kao nastavni predmet, podjela zemljopisa.

Obrazovna postignuća: ukazati na značaj zemljopisa za razumijevanje prirodnih pojava i društvenih procesa na Zemlji; istaknuti neraskidivu vezu između prirodne i društvene sredine, odnosno ukazati da je sredina jedna, a njena veličina promjenljiva; počev od lokalne, preko državne do svjetske.

2. Svemir i svemirska tijela

Ključni pojmovi: svemir, zvijezde, planete, prirodni sateliti, Mjesečeve mijene.

Obrazovna postignuća: obrazložiti važnost Sunca za život na Zemlji; opisati Sunčev sustav i nabrojati nazive planeta; razlikovati svemir od galaktike te planete od zvijezda, razlikovati prirodne satelite od umjetnih, nabrojati Mjesečeve mijene i prepoznati ih na nebu.

3. Oblik i veličina Zemlje

Ključni pojmovi: oblik i veličina Zemlje, sila teža, globus, Zemljin ekvator (polutnik), polovi.

Obrazovna postignuća: izdvojiti i opisati barem jedan dokaz oblika Zemlje (slika iz satelita); obrazložiti važnost znanosti i tehnologije u spoznajama o obliku Zemlje (zrakoplov, svemirska letjelica, satelit, put na Mjesec); znati površinu Zemlje; opisati oblik Zemlje (kugla); prepoznati globus kao umanjeni prikaz (model) Zemlje; pokazati na globusu Sjeverni i Južni pol, ekvator i os rotacije; opisati djelovanje sile teže i navesti primjere.

4. Orijehtacija na Zemlji

Ključni pojmovi: orijentacija, strane svijeta, kompas.

Obrazovna postignuća: orijentirati se u prostoru (izvan učionice); orijentirati kartu ili plan u okolišu škole; uspješno se kretati uz pomoć kompasa, skice, plana, karte u okolišu škole; obrazložiti važnost orijentacije u svakodnevnom životu.

5. Zemljopisna mreža

Ključni pojmovi: meridijani, paralele, geografska mreža.

Obrazovna postignuća: razlikovati paralele od meridijana i pokazati ih na globusu i geografskoj karti; odrediti smještaj zadanog mjesta na geografskoj karti (sjeverno ili južno od ekvatora i istočno ili zapadno od početnoga meridijana); navesti primjer važnosti točnog određivanja smještaja.

6. Gibanja Zemlje i godišnja doba

Ključni pojmovi: gibanja i posljedice gibanja Zemlje, toplinski pojasi.

Obrazovna postignuća: razlikovati Zemljinu rotaciju od revolucije; odrediti na crtežu smjer rotacije i trajanje te posljedice (smjena dana i noći); povezati nagnutost Zemljine osi i različitu osvjetljenost Zemlje; prepoznati položaj Zemlje u različita godišnja doba; usporediti izmjenu godišnjih doba na sjevernoj i južnoj polutki; razlikovati suncostaj i ravnodnevicu; navesti datume početka godišnjih doba i trajanje dana i noći na te datume; navesti nazive toplinskih pojasa i pokazati ih na globusu geografskoj karti; opisati osnovna obilježja toplinskih pojasa; na karti i globusu odrediti smještaj Hrvatske i navesti u kojem se toplinskom pojasu nalazi.

7. Mjesno i pojasno vrijeme

Ključni pojmovi: mjesno i pojasno vrijeme, datumska granica, sumračnica.

Obrazovna postignuća: razlikovati na crtežima mjesno i pojasno vrijeme; prepoznati na karti vremenskih zona Europe u kojem se vremenskom pojasu nalazi BiH i Hrvatska; definirati datumsku granicu; obrazložiti važnost računanja vremena u svijetu; izračunati na valjku za vrijeme razliku u vremenu Sarajeva i Zagreba i nekoliko gradova svijeta.

8. Prikazivanje Zemljine površine

Ključni pojmovi: geografska karta, kartografski znakovi, tumač znakova.

Obrazovna postignuća: obrazložiti što je geografska karta; opisati koji se sadržaji na geografskim kartama prikazuju bojom, kartografskim znakovima i natpisima; razlikovati na geografskoj karti kartografske znakove, pravilno ih tumačiti i primjenjivati; navesti primjere primjene geografskih karata u svakodnevnom životu.

9. Mjerilo i vrste karata

Ključni pojmovi: mjerilo, vrste geografskih karata, atlas.

Obrazovna postignuća: prepoznati na geografskoj karti grafičko i brojčano mjerilo; odrediti na primjerima iz atlasa vrste geografskih karata prema sadržaju; prepoznati na crtežu topografske znakove i njima se služiti; izmjeriti na karti zavičaja uz pomoć trokuta ili šestara zračnu udaljenost te ju očitati na grafičkom mjerilu; odabrati odgovarajuću tematsku kartu u konkretnoj situaciji.

10. Reljef, građa Zemlje i unutarnje sile

Ključni pojmovi: reljef, građa Zemlje, litosfera i litosferne ploče, unutarnje sile, mlada i stara gorja.

Obrazovna postignuća: obrazložiti na crtežu unutarnju građu Zemlje; razlikovati na crtežu magmu i lavu; opisati na crtežu pomicanje litosfernih ploča; opisati potres i negativne posljedice (polazni primjeri iz RH); razlikovati na crtežu epicentar i hipocentar; predvidjeti mogućnosti zaštite u vrijeme potresa; navesti primjere pružanja pomoći stradalima od potresa; prepoznati na crtežu boru i rasjed; navesti i na karti pokazati primjere mladoga i staroga gorja u BiH i Republici Hrvatskoj te razlikovati njihova obilježja uz pomoć fotografija.

11. Oblici reljefa i oblikovanje reljefa vanjskim procesima:

Ključni pojmovi: krški, obalni, riječni, ledenjački i pustinjski reljef.

Obrazovna postignuća: obrazložiti zašto se reljef neprestano mijenja (primjeri iz zavičaja...); navesti vanjske procese oblikovanja reljefa i uz njih primjere (po mogućnosti iz zavičaja); razlikovati reljefne uzvisine i udubine te krške oblike reljefa (polje u kršu, ponikva, škrapa, špilja, jama, sige); prepoznati na crtežu ili fotografiji i opisati oblike: obalni reljef (klif, žalo), riječni reljef (riječna dolina u obliku slova V), ledenjački reljef (ledenjačka dolina u obliku slova U), pustinjski reljef (dine ili sipine); prepoznati na terenskoj nastavi reljefne oblike u zavičaju i razvrstati ih po pripadajućem tipu reljefa.

12. More

Ključni pojmovi: more, svojstva i gibanja mora.

Obrazovna postignuća: navesti značenje mora (na primjeru Jadranskoga mora); opisati na crtežima, fotografijama ili tematskim kartama svojstva mora (slanost, temperatura, boja i prozirnost); nabrojiti gibanja mora: valove, morske mijene i morske struje; razlikovati na crtežu ili u prirodi plimu i oseku te na karti hladne i tople morske struje; razlikovati na karti Republike Hrvatske i Europe razvedene od nerazvedenih obala; nabrojiti najveće onečišćivače mora i predložiti mjere za zaštitu mora.

13. Vode na kopnu

Ključni pojmovi: tekućice i stajačice, močvare.

Obrazovna postignuća: razlikovati tekućice od stajačica; opisati promatranjem crteža ili fotografija vodu temeljnicu te navesti primjer kakva se voda u zavičaju koristi za vodoopskrbu; pokazati na karti izvor, korito i riječno ušće; razlikovati deltu i estuarij i prepoznati ih na karti; prepoznati na karti BiH i R. Hrvatske sljevove; nabrojiti vrste jezera prema postanku; opisati važnost močvara; prosuditi analizom fotografija kako neravnomjeran raspored voda u prirodi utječe na živi svijet; izdvojiti na karti zavičaja vode stajačice od tekućica i navesti primjer njihove važnosti.

14. Vrijeme i klima

Ključni pojmovi: vrijeme, klima, zračni omotač, temperatura zraka, tlak zraka.

Obrazovna postignuća: razlikovati što je vrijeme, a što klima; na crtežu izdvojiti najzastupljenije plinove u zračnom omotaču; na crtežu presjeka zračnoga omotača izdvojiti troposferu i obrazložiti njeno značenje za život čovjeka; opisati kako se zagrijava Zemlja i zračni omotač; povezati ovisnost temperature o udaljenosti od ekvatora, nadmorskoj visini i udaljenosti od mora; izmjeriti i očitati temperaturu zraka na termometru; opisati glavne vrste padalina; očitavati klimatske dijagrame; razlikovati na sinoptičkoj karti visoki i niski tlak; opisati kakvo vrijeme donose anticiklone i ciklone; obrazložiti kako nastaje vjetar; prepoznati na crtežu stalne vjetrove i povezati ih s toplinskim pojasima; imenovati naše najčešće vjetrove (bura i jugo).

15. Tipovi klime, biljni i životinjski svijet

Ključni pojmovi: tipovi klima, biljni i životinjski svijet, vrste tla u BiH i Hrvatskoj.

Obrazovna postignuća: obrazložiti kako tipovi klima ovise o udaljenosti od ekvatora, o udaljenosti od mora (uključujući i morske struje) i nadmorskoj visini; imenovati osnovne tipove klima i pokazati na karti prostor u kojem prevladavaju; izdvojiti osnovna obilježja pojedine klime i usporediti ih uz klimatske dijagrame; opisati utjecaj klime na biljni i životinjski svijet uz pomoć fotografija; nabrojiti tipične životinje pojedinih biljnih područja; razlikovati tipove tla BiH i Hrvatske (crnica, crvenica i smeđe tlo); obrazložiti važnost humusa i izmjeriti njegovu debljinu u zavičaju.

16. Stanovništvo

Ključni pojmovi: kretanje broja stanovnika, gustoća naseljenosti, različitost ljudi.

Obrazovna postignuća: navesti približan broj stanovnika Zemlje; analizirati na grafikonu kretanje broja stanovnika; obrazložiti gustoću naseljenosti i izračunati (nekoliko primjera u BiH i RH); odrediti uzroke rijetke ili guste naseljenosti; pokazati na karti prostore guste i rijetke naseljenosti; nabrojiti glavne rasne skupine i svjetske vjere; imenovati svjetske jezike i obrazložiti njihovu važnost; razlikovati rodnost od smrtnosti i izračunati prirodnu promjenu; odrediti što je prirodni pad, a što prirodni porast stanovništva; opisati uzroke i vrste migracija (selidbi); protumačiti razliku između migracija u prošlosti i danas; obrazložiti važnost praćenja podataka o stanovništvu.

17. Gospodarstvo

Ključni pojmovi: BDP (bruto društveni proizvod), gospodarske djelatnosti, globalizacija.

Obrazovna postignuća: nabrojiti skupine ljudskih djelatnosti (primarne, sekundarne, tercijarne i kvartarne) i imenovati pripadajuća im zanimanja; obrazložiti čemu nam služe podatci o BDP-u; razvrstati na temelju statičkih podataka države prema BDP-u u razvijene, srednje razvijene ili nerazvijene zemlje svijeta; procijeniti razvijenost BiH i Hrvatske u odnosu na ostale države svijeta; opisati dva do tri problema nerazvijenih zemalja svijeta; navesti primjer globalizacije i obrazložiti kako globalizacija svakodnevno omogućuje povezivanje sve više ljudi.

18. Prirodna bogatstva i očuvanje okoliša

Ključni pojmovi: sirovine, rude, obnovljivi i neobnovljivi izvori energije, preradba otpada.

Obrazovna postignuća: obrazložiti važnost sirovina i energije za život i rad čovjeka; razlikovati na fotografijama ili crtežima obnovljive i neobnovljive izvore energije; obrazložiti važnost pravilnog odlaganja otpada; razvrstati otpad za reciklažu.

IZBORNE TEME

- 1. Zavičaj na topografskoj karti**
- 2. Astronomija u geografiji**
- 3. Reljef zavičaja**
- 4. Vode u zavičaju**
- 5. Vrijeme, klima i biljni svijet u zavičaju**

6. Zaštita okoliša - potok, rijeka, jezero, more u zavičaju, ili pravilno odlaganje otpada

7. Kretanje broja stanovnika i seobe u zavičaju na druge kontinente.

SEDMI RAZRED

TEME

1. Međunarodne organizacije

Ključni pojmovi: međunarodne organizacije: UN, EU, NATO i G7/G8.

Obrazovna postignuća: opisati važnost UN-a i najvažnijih organizacija svijeta; navesti dva do tri primjera prava djece iz Deklaracije o pravima djeteta UNICEF-a; obrazložiti važnost prirodne i kulturne baštine u BiH i Republici Hrvatskoj pod zaštitom UNESCO-a; nabrojiti oblike suradnje BiH i EU.

2. Geografski položaj, smještaj Azije

Ključni pojmovi: Euroazija, geografski smještaj, geografski položaj.

Obrazovna postignuća: na geografskoj karti odrediti granicu (gorje i rijeka Ural), geografski položaj i smještaj Azije; opisati na geografskoj karti obalnu razvedenost; obrazložiti važnost morskih prolaza, tjesnaca i najvećih luka.

3. Reljef u pokretu

Ključni pojmovi: dubokomorski jarci, nabrane planine i gromadna gorja, visoravni, depresije.

Obrazovna postignuća: obrazložiti kako je pomicanje litosfernih ploča utjecalo na oblikovanje reljefa Azije; izdvojiti i pokazati na geografskoj karti dubokomorske jarke, nabrane planine i gromadna gorja, visoravni i depresije te opisati uz fotografije njihova obilježja; obrazložiti pojam i na karti odrediti smještaj „pacifičkog vatrenog prstena“; procijeniti prednosti i nedostatke življenja uz vulkane i obale.

4. Pustinje i nafta Azije

Ključni pojmovi: kontinentalnost, pustinja, nafta, zemni plin, naftovod.

Obrazovna postignuća: prepoznati na klimatskim dijagramima tipove klime i pridružiti im pripadajuće biljne zajednice; na karti pokazati klimatska područja; obrazložiti pojam kontinentalnosti; pokazati na geografskoj karti i usporediti osobitosti pustinja Azije; odrediti na tematskoj karti naftom bogata područja Azije; obrazložiti važnost nafte i zemnoga plina za gospodarstvo i preobrazbu zemalja izvoznica nafte; navesti primjere i probleme suvremenoga transporta nafte; obrazložiti važnost sustava za natapanje i izdvojiti negativne posljedice.

5. Tradicija i suvremenost Azije

Ključni pojmovi: stare kulture i civilizacije, suvremenost.

Obrazovna postignuća: izdvojiti najvažnije ravničarske krajeve i rijeke te opisati njihovo značenje u naseljenosti i nastajanju drevnih kultura i civilizacija; usporediti tradicionalni način života sa životom u velikim gradovima; izdvojiti osobitosti graditeljstva nekad i danas; nabrojiti posljedice migracija selo - grad; obrazložiti važnost kulturnopovijesne baštine i raznolikosti vjera za turističku djelatnost.

6. Monsunska Azija

Ključni pojmovi: monsun, naplavne nizine, džungla, tropske kulture.

Obrazovna postignuća: opisati različitost i važnost monsunu; odrediti prostorni obuhvat Monsunske Azije; razvrstati poljoprivredne kulture namijenjene prehrani domaćega stanovništva i izvozu; opisati problem krčenja džungle; usporediti na tematskoj karti gustoću naseljenosti Monsunske i ostalih dijelova Azije; pokazati na geografskoj karti i imenovati najveće gradove.

7. Indija, Kina, Japan

Ključni pojmovi: les, morske struje, velegradovi.

Obrazovna postignuća: pokazati na geografskoj karti i usporediti smještaj Indije, Kine i Japana; usporediti na grafikonu kretanje broja stanovništva i dobno-spolnu strukturu, a na tematskim kartama gustoću naseljenosti; opisati povezanost lesa i naseljenosti; obrazložiti povezanost morskih struja i ribarstva; izdvojiti preduvjete gospodarskoga razvoja Indije, Kine i Japana; nabrojiti najvažnije izvozne proizvode; obrazložiti utjecaj navedenih država na svjetsko tržište; izdvojiti probleme velegradova Japana i Indije.

8. Geografski položaj i prirodno-geografska obilježja Afrike

Ključni pojmovi: Gondvana, zenitne kiše, pasat, Sahel.

Obrazovna postignuća: odrediti na geografskoj karti položaj Afrike prema ostalim kontinentima; obrazložiti na geografskoj karti smještaj Afrike; pokazati na geografskoj karti i imenovati mora i oceane koji okružuju Afriku te Sueski kanal i opisati njegovu prometnu važnost; pokazati na geografskoj karti reljefne oblike te opisati njihove osobitosti; obrazložiti povezanost hladnih morskih struja i pustinja; obrazložiti razliku između Visoke i Niske Afrike; usporediti i pokazati na geografskoj karti Afrike klimatsko-vegetacijske zone; opisati posebnost Sahela; obrazložiti nastanak i posljedice pasata i zenitnih kiša.

9. Voda i život Afrike

Ključni pojmovi: oaza, akumulacijska brana, tektonska jezera.

Obrazovna postignuća: izdvojiti najvažnije rijeke i usporediti njihovu važnost; obrazložiti važnost doline Nila i oaza za naseljenost i gospodarstvo; prosuditi prednosti i nedostatke izgradnje akumulacijskih brana; opisati proces širenja pustinja i posljedice; pokazati na geografskoj karti najveća tektonska jezera; navesti probleme obilja i nedostatka vode.

10. Suvremena Afrika

Ključni pojmovi: gospodarska ne/razvijenost, monokultura, rudna bogatstva.

Obrazovna postignuća: analizirati pomoću grafikona dinamiku rasta broja stanovnika; opisati različite rase, vjera i jezika; obrazložiti probleme niske gospodarske razvijenosti; nabrojiti i pokazati na karti područja bogata rudama, energijom i šumama; rangirati zastupljenost tropskih kultura u izvozu; izdvojiti suvremene probleme stanovništva i navesti primjere mogućih rješenja.

11. Turizam Afrike

Ključni pojmovi: turizam, graditeljsko nasljeđe, safarijski turizam, prirodni rezervati.

Obrazovna postignuća: nabrojiti preduvjete razvoja Egipta; opisati utjecaj mora, spomeničke baštine, tradicije i prometa na razvoj turizma Afrike; obrazložiti razloge izdvajanja prirodnih rezervata i njihovu ulogu u safarijskom turizmu; pokazati na karti najvažnija turistička odredišta.

12. Gana i Južnoafrička Republika (JAR)

Ključni pojmovi: izvozne sirovine i proizvodi.

Obrazovna postignuća: pokazati na geografskoj karti i usporediti smještaj Gane i JAR-a; opisati preduvjete gospodarskoga razvoja; obrazložiti prednosti i nedostatke monokulturne proizvodnje; nabrojiti najvažnije izvozne sirovine i proizvode Gane i JAR-a; izdvojiti i pokazati na karti najveće gradove.

13. Otkrića i podjela Amerike

Ključni pojmovi: geografska otkrića Amerike, europska kolonizacija, podjela Amerike, umjetni kanal.

Obrazovna postignuća: odrediti na geografskoj karti položaj i smještaj Amerike; obrazložiti društvenoprostornu podjelu Amerike i pokazati ju na geografskoj karti; obrazložiti prometnu važnost Panamskoga kanala; pokazati na geografskoj karti smjerove i navesti posljedice naseljavanja.

14. Prirodno-geografska obilježja Amerike

Ključni pojmovi: gejzir, tornado i hariken, prerija/pampa/campos, selvas, llanos.

Obrazovna postignuća: pokazati na geografskoj karti reljefne cjeline Sjeverne i Južne Amerike i opisati njihova obilježja; obrazložiti utjecaj vanjskih procesa i unutarnjih sila na oblikovanje reljefa; nabrojiti klimatske činitelje, usporediti klime i biljni svijet Amerika; usporediti i analizirati na crtežu i tematskoj karti tornado i hariken; izdvojiti i opisati analizom fotografija prerije/pampe/camposa, selvasa i llanos [ljanos]; izdvojiti i pokazati na karti najveća jezera i najdulje rijeke i opisati njihov značaj.

15. Stanovništvo i gospodarstvo Amerike

Ključni pojmovi: društvena obilježja Amerike, doseljavanje.

Obrazovna postignuća: obrazložiti uz grafikon kretanje broja stanovnika, a uz tematske karte gustoću naseljenosti, vjersku, jezičnu i gospodarsku strukturu stanovništva; opisati značajke velegradova i izdvojiti probleme življenja u njima; iseljavanje Hrvata iz svoje Domovine u Ameriku.

16. SAD i Kanada

Ključni pojmovi: poljoprivredni pojasi, nacionalni parkovi.

Obrazovna postignuća: obrazložiti pretpostavke gospodarske razvijenosti SAD-a i Kanade; obrazložiti podjelu na poljoprivredne pojase s primjerima prednosti i nedostataka; pokazati na geografskoj karti i imenovati najveće gradove SAD-a i Kanade; odrediti gospodarski i politički značaj SAD-a u svijetu; imenovati najpoznatije nacionalne parkove (Yellowstone, Grand Canyon, Dolina smrti) i opisati njihove osobitosti.

17. Meksiko

Ključni pojmovi: kultura Maya, Azteka i Tolteka.

Obrazovna postignuća: odrediti na geografskoj karti položaj i smještaja Meksika; opisati gospodarsku povezanost Meksika i SAD-a; navesti probleme nekontroliranoga iseljavanja u SAD i gradove Meksika; opisati gospodarsku važnost nafte i turizma temeljena na starim kulturama Maya, Azteka i Tolteka.

18. Brazil, Argentina, »Čile«

Ključni pojmovi: Ande, Amazonija, veleposjed.

Obrazovna postignuća: odrediti na geografskoj karti položaj i smještaj Brazila, Argentine i »ilea; opisati posebnosti Anda i Amazonije; razlikovati prirodna, društvena i gospodarska obilježja Brazila (razlika između priobalja i unutrašnjosti) Argentine i »ilea; opisati estuarij i navesti primjer na karti; izdvojiti specifičnost položaja »ilea i utjecaj na naseljenost i gospodarstvo; navesti primjere najpoznatijih turističkih odredišta i prirodnih osobitosti (Iquasú, Rio de Janeiro, Pantanal, Penitenes); iseljavanje Hrvata u Argentinu i Čile.

19. Australija

Ključni pojmovi: veliki koraljni greben, arteški bunari, endemi.

Obrazovna postignuća: na geografskoj karti svijeta odrediti geografski položaj i smještaj; pokazati i opisati reljefne osobitosti Australije; protumačiti nastanak koraljnoga grebena; usporediti tipove klime i prostor prevladavanja; analizirati problem vode i važnost arteških bunara; navesti primjere ranoga odvajanja kopna Australije (endemi) i opisati osobitosti biljnoga i životinjskoga svijeta; obrazložiti utjecaj prirodne osnove na neravnomjeran raspored stanovništva; nabrojiti glavne gospodarske grane; imenovati i pokazati na karti Australije najvažnije gradove; iseljavanje Hrvata u Australiju.

20. Oceanija

Ključni pojmovi: atoli, vulkani - vulkanski otoci.

Obrazovna postignuća: obrazložiti pojam Oceanije; izdvojiti i pokazati na geografskoj karti velike otočne skupine; obrazložiti njihov postanak, turističku i prometnu važnost; usporediti prirodna i društvena obilježja Sjevernoga i Južnoga otoka; imenovati i na geografskoj karti pokazati najveće gradove.

21. Polarni krajevi

Ključni pojmovi: polarno područje.

Obrazovna postignuća: na geografskoj karti i globusu pokazati polarna područja (Arktik, Grenland, Antarktika); usporediti Antarktiku i Arktik s obzirom na geografski položaj, klimu, biljni i životinjski svijet; istaknuti ekološko značenje polarnih područja.

IZBORNE TEME

1. Pacifički vatreni prsten

2. Onečišćenje i zaštita okoliša - sječa tropskih kišnih šuma Amazonije

3. Velika geografska otkrića

4. Hrvati u Novom svijetu

OSMI RAZRED

TEME

1. Pojam, veličina, smještaj i položaj Europe

Ključni pojmovi: geografski položaj i smještaj.

Obrazovna postignuća: opisati uz pomoć geografske karte pojam Europe i Euroazije; pokazati na geografskoj karti krajnje točke Europe i istaknuti povoljan položaj i smještaj; usporediti na grafikonu veličinu Europe s drugim kontinentima.

2. Reljef Europe

Ključni pojmovi: geološke ere, mlada, stara i prastara Europa, stijene po postanku.

Obrazovna postignuća: nabrojiti geološke ere; izdvojiti vrste stijena po postanku; izdvojiti, pokazati i opisati na geografskoj karti reljefne različitosti.

3. Mora i obale, obilježja i značenje voda na kopnu

Ključni pojmovi: ledeno doba, more, razvedenost obale, vode na kopnu.

Obrazovna postignuća: pokazati na geografskoj karti europska mora, najveće poluotoke, otoke, zaljeve, morske prolaze, vrata i tjesnace i obrazložiti razvedenost obala; usporediti obale po postanku i gospodarskoj iskorištenosti; analizirati važnost rijeka za gospodarstvo (vodoopskrba, promet, hidroenergija); nabrojiti sljeveve i najvažnije rijeke te ih pokazati na geografskoj karti; opisati važnost kanala Rajna - Majna - Dunav; navesti primjere jezera prema postanku.

4. Klima i biljni pokrov

Ključni pojmovi: klimatski elementi i čimbenici, maritimnost.

Obrazovna postignuća: navesti primjere utjecaja klimatskih čimbenika na klimu Europe; obrazložiti na geografskoj karti maritimnost; analizirati klimatske dijagrame; opisati povezanost klime i biljnoga svijeta; navesti i opisati primjere očuvanja biološke raznolikosti.

5. Stanovništvo

Ključni pojmovi: sastav stanovništva, naseljenost, prirodno i prostorno kretanje, demografska tranzicija.

Obrazovna postignuća: opisati na grafikonu kretanje broja stanovnika; navesti približan broj stanovnika Europe; analizirati na tematskim kartama gustoću naseljenosti; razlikovati smjerove migracija u prošlosti i danas te njihove uzroke i posljedice; protumačiti različitost etničkoga i jezičnoga sastava stanovništva (indoeuropski jezici); obrazložiti na grafikonu demografsku tranziciju.

6. Gospodarstvo Europe

Ključni pojmovi: industrijalizacija, urbanizacija.

Obrazovna postignuća: nabrojiti preduvjete razvoja gospodarstva; izdvojiti primjere industrijalizacije i urbanizacije i prosuditi njihove posljedice; razlikovati stupanj gospodarske razvijenosti pojedinih područja; obrazložiti razliku između konurbacije, satelitskoga grada i aglomeracije i navesti primjer; analizirati grafikon gospodarske strukture.

7. Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska

Ključni pojmovi: otočna zemlja, pomorstvo, kolonijalizam.

Obrazovna postignuća: usporediti na geografskoj karti položaj Ujedinjenoga Kraljevstva i Francuske; prosuditi utjecaj geografskoga položaja na kolonijalna osvajanja i gospodarsku razvijenost; obrazložiti važnost prometnoga povezivanja; izdvojiti sličnosti i razlike gospodarstva; pokazati na geografskoj karti veće gradove i opisati posebnosti.

8. Ostale države Zapadne Europe

Ključni pojmovi: Beneluks, polder, Europort, vjetroelektrane.

Obrazovna postignuća: pokazati na geografskoj karti zemlje Beneluksa i Republiku Irsku i njihove najveće gradove; obrazložiti prirodne i društvene osobitosti zemalja Beneluksa i Republike Irske; opisati nastanak i analizirati važnost poldera; prosuditi važnost Rotterdama - Europorta u pomorskom prometu svijeta; nabrojiti preduvjete za rad vjetroelektrana i pisati njihovu važnost; imenovati sjedišta međunarodnih ustanova u zemljama Beneluksa; opisati ulogu EU i SAD-u u gospodarskim promjenama Irske.

9. Skandinavske države

Ključni pojmovi: ledenjački reljef, ugrofinski jezici.

Obrazovna postignuća: pokazati na geografskoj karti države Skandinavije, njihove najveće gradove; opisati utjecaj posljednjega ledenoga doba na oblikovanje reljefa; obrazložiti važnost i utjecaj mora na gospodarstvo i život; navesti razloge rijetke naseljenosti; obrazložiti gospodarski razvoj skandinavskih država; izdvojiti posebnosti država; opisati osobitosti življenja uz polarnicu.

10. Ostale države Sjeverne Europe

Ključni pojmovi: vulkani, gejziri, geotermalna energija.

Obrazovna postignuća: pokazati na geografskoj karti Baltičke države, Island i Dansku te njihove glavne gradove i obrazložiti njihov smještaj i položaj; obrazložiti sličnosti Baltičkih država i izdvojiti prirodne različitosti Danske i Islanda; opisati važnost geotermalne energije i energije vjetra; očitati i obrazložiti na statističkim podatcima glavne gospodarske osobitosti država.

11. Njemačka

Ključni pojmovi: ujedinjenje Njemačke, gospodarstvena

razvijenost, Ruhrstadt. obrazložiti na statističkim podatcima glavne gospodarske osobitosti država.

Obrazovna postignuća: pokazati na geografskoj karti i obrazložiti važnost geoprometnoga položaja Njemačke; obrazložiti značajke suvremenoga gospodarstva; izdvojiti razloge velikoga udjela stranih radnika; imenovati i pokazati na karti najvažnije gradove i konurbaciju; opisati značenje velikih luka na estuarijima.

12. Alpske države

Ključni pojmovi: ledenjaci, zimski turizam.

Obrazovna postignuća: na geografskoj karti pokazati i imenovati alpske države; opisati utjecaj reljefa na klimu i biljni svijet; obrazložiti važnost planinskoga reljefa u gospodarskom razvoju (HE); navesti primjere utjecaja prirodne osnove i kulturne baštine na turizam; izdvojiti sličnosti i razlike među državama alpskoga prostora; navesti obilježja gospodarskoga razvoja i političku neutralnost Švicarske.

13. Ostale države Srednje Europe

Ključni pojmovi: stepe, les, pusta, gospodarska tranzicija.

Obrazovna postignuća: pokazati na geografskoj karti i imenovati ostale države Srednje Europe i njihove veće gradove; opisati različitost Pribaltičke i Panonske nizine; obrazložiti važnost crnice i lesa za poljoprivrednu proizvodnju; usporediti društvene i gospodarske karakteristike država; analizirati sličnosti i razlike Ruhra i Šlezije (Šljonska); navesti primjere turizma gradova (Prag, Budimpešta, Krakow).

14. Europsko Sredozemlje

Ključni pojmovi: pomorstvo, sredozemni civilizacijski krug.

Obrazovna postignuća: opisati i pokazati na karti obilježja geografskoga smještaja i položaja Sredozemlja te pripadajuća mora, morske prolaze, morska vrata, tjesnace i kanale; usporediti svojstva i gibanja Sredozemnoga i Sjevernoga mora; razlikovati na fotografiji ili crtežu reljefne oblike u kršu; obrazložiti značenje Sredozemlja kroz povijest i utjecaj na današnji gospodarski razvoj i kulturu.

15. Italija

Ključni pojmovi: središnji položaj, turizam.

Obrazovna postignuća: opisati i pokazati na geografskoj karti položaj i smještaj Italije u Sredozemlju; obrazložiti utjecaj prirodne i kulturne baštine na razvoj turizma; opisati uzroke nejednaka gospodarskoga razvoja; pokazati na geografskoj karti i imenovati važnije gradove i izdvojiti njihove posebnosti; obrazložiti ulogu i značenja Vatikana u međunarodnim odnosima.

16. Ostale države Južne Europe

Ključni pojmovi: primorska i pomorska država.

Obrazovna postignuća: usporediti i izdvojiti posebnosti država i njihovih važnijih gradova; obrazložiti razliku između pojmovu primorska i pomorska država; usporediti pomorsku važnost u vrijeme geografskih otkrića i danas; opisati vrste turizma u pojedinim državama.

17. Države Jugoistočne Europe

Ključni pojmovi: Crnomorske države, kontinentske države, etnički i vjerski mozaik.

Obrazovna postignuća: opisati na geografskoj karti prometni položaj i pokazati najvažnije prometne pravce; izdvojiti na geografskoj karti crnomorske i kontinentske države; obrazložiti etnički i vjerski mozaik naroda; pokazati na geografskoj karti i imenovati države i glavne gradove; opisati prirodno geografske osobitosti (delta Dunava, rijeka Una, kanjon Tare, Ohridsko jezero...).

18. Rusija

Ključni pojmovi: merzlota, lesostepa.

Obrazovna postignuća: izdvojiti Rusiju kao najveću državu svijeta; obrazložiti na geografskoj karti položaj na dvama kontinentima; izdvojiti posebnosti i probleme suvremenog razvoja Rusije; pokazati na geografskoj karti i imenovati najvažnije gradove te izdvojiti njihove osobitosti; opisati prirodno geografske osobitosti (rijeka Volga, Sibir, Bajkalsko jezero, Kamčatka).

19. Ostale države Istočne Europe

Ključni pojmovi: rudna bogatstva, poljoprivreda.

Obrazovna postignuća: imenovati i pokazati na geografskoj karti države i najveće gradove; navesti mogućnosti prometnoga povezivanja Istočne Europe s ostalim dijelovima kontinenta i Azije; usporediti stupanj gospodarskoga razvoja Istočne Europe s ostalim dijelovima kontinenta; opisati zakonom zaštićene prirodne posebnosti i ekološke probleme Beloveška prašuma, Černobil).

20. Prometni sustav i prometna povezanost Europe

Ključni pojmovi: razvoj prometa, oblici prometa, prometno povezivanje.

Obrazovna postignuća: opisati na prometnoj karti važnost prometnoga povezivanja i njegove veze s gospodarskim razvojem; obrazložiti razvoj glavnih vrsta prometa i glavna obilježja prometnog sustava Europe; obrazložiti važnost i na geografskoj karti pokazati paneuropske prometne koridore; navesti primjere globalizacije u prometu; služiti se internetom u traćenju prometnih informacija.

21. Nesklad u gospodarskom razvoju Europe

Ključni pojmovi: životni standard, „jezgra“ i „periferija“.

Obrazovna postignuća: obrazložiti pojam razvijenosti i usporediti osnovne pokazatelje stupnja gospodarske razvijenosti po BDP-u i životnom standardu; obrazložiti pojam gospodarske jezgre i periferije Europe; odrediti mjesto razvijenosti Republike Hrvatske u odnosu na ostale države; izdvojiti uzroke nejednake razvijenosti pojedinih dijelova Europe; obrazložiti uzročno - posljedične veze urbanizacije i drugih procesa (deagrarijacije, industrijalizacije, razvoja prometa, obilježje i migracija...); nabrojiti uzroke te opisati posljedice litoralizacije.

22. Ujedinjavanje Europe

Ključni pojmovi: ujedinjavanje Europe, Europska Unija.

Obrazovna postignuća: obrazložiti razloge, važnost i oblike udruživanja u Europi; opisati proces proširivanja EU-a; navesti glavna tijela i ustanove EU-a; analizirati važnost i ulogu EU-a u Europi i svijetu.

23. Hrvatska u Europi

Ključni pojmovi: europske integracije.

Obrazovna postignuća: obrazložiti na geografskoj karti smještaj i položaj Republike Hrvatske u Europi; opisati proces proširivanja EU-a i mjesto Republike Hrvatske u europskim integracijama; navesti primjere suradnje Republike Hrvatske s EU-om i drugim gospodarskim zajednicama; pronaći na internetu podatke o ambasadama i konzularnim predstavništvima u našoj državi.

23. Bosna i Hercegovina u Europi

Ključni pojmovi: europske integracije BiH.

Obrazovna postignuća: obrazložiti na geografskoj karti smještaj i položaj Bosne i Hercegovine u Europi; opisati proces proširivanja EU-a i mjesto BiH u europskim integracijama; navesti primjere suradnje BiH s EU-om i drugim gospodarskim zajednicama; pronaći na internetu podatke o ambasadama i konzularnim predstavništvima u našoj državi.

DEVETI RAZRED

TEME

1. Jugoistočna Europa

Ključni pojmovi: Crnomorske zemlje, kontinentske zemlje, mediteranske zemlje, etnički i vjerski mozaik.

Obrazovna postignuća: ukazati na povijesni aspekt nastanka zemalja regije od Berlinskog kongresa do Daytonu; istaknuti značaj zemljopisnog položaja i ulogu velikih sila u određivanju granica regije; obrazložiti etnički i vjerski mozaik; ukazati na važnost putnih pravaca dolinama rijeka, nastanak i završetak ratova; gospodarsku i kulturnu zaostalost.

2. Hrvatska - srednjoeuropska i sredozemna zemlja

Ključni pojmovi: srednjoeuropska i sredozemna zemlja, državnost, kulturno-civilizacijski krugovi.

Obrazovna postignuća: odrediti geografski smještaj i položaj Hrvatske na geografskoj karti Europe; obrazložiti i objasniti zašto je Hrvatska srednjoeuropska i sredozemna zemlja te utjecaj kulturno civilizacijskih krugova; razlikovati pojmove: državnost, suverenitet, međunarodno priznanje.

3. Prirodna osnovica Hrvatske

Ključni pojmovi: krš, sredogorje, položi, riječne terase, insolacija, temperaturna inverzija, slijev, porječja, jezera po postanku, močvare, melioracija.

Obrazovna postignuća: razlikovati vrste stijena prema postanku i gorja po starosti; usporediti prisoj i osoj; imenovati i na karti pokazati polove i riječne terase; krš kao prirodni korozivni fenomen i obilježje Hrvatske; obrazložiti klimatske čimbenike Hrvatske; razlikovati uz klimatske dijagrame tipove klime; obrazložiti izolaciju i temperaturnu inverziju; pokazati na karti rijeke, jezera i močvare Hrvatske; odrediti porječja najvažnijih rijeka; ukazati na hrvatsko bogatstvo vodama.

4. Jadransko more

Ključni pojmovi: transgresija, abrazija, dalmatinski tip obale.

Obrazovna postignuća: obrazložiti podrijetlo naziva Jadran; obrazložiti položaj Jadrana u Sredozemlju; opisati i pokazati dalmatinski tip obale; ukazati na značaj Jadranskog mora za gospodarstvo Hrvatske.

5. Stanovništvo Hrvatske

Ključni pojmovi: popis stanovništva, kontinuitet naseljenosti, prostorni razmještaj; nacionalna, vjerska, dobno-polna i gospodarska struktura stanovništva; prirodno i prostorno kretanje stanovništva.

Obrazovna postignuća: obrazložiti analizom grafikona biološku, vjersku i jezičnu strukturu stanovništva Hrvatske; navesti da je Hrvatska država Hrvata i nacionalnih manjina, uz pomoć grafikona obrazložiti prirodno kretanje stanovništva Hrvatske; objasniti uzroke depopulacije i uz pomoć karte pravce iseljavanja kroz povijest.

6. Gospodarstvo Hrvatske

Ključni pojmovi: brodogradnje, poljoprivreda, ribarstvo, kontinentski i primorski turizam; prometne i uslužne djelatnosti.

Obrazovna postignuća: obrazložiti značaj industrije za gospodarstvo zemlje i objasniti proces litoralizacije; istaknuti problem sitnog posjeda za naprednu poljoprivredu i poteškoće i poljoprivrednih proizvođača; opisati osnovne prirodne i društvene pretpostavke za razvoj turizma; obrazložiti komplementarnost turizma i ostalih gospodarskih grana; ukazati na prometni i tranzitni značaj Hrvatske; izgradnju prometnica i razvoj uslužnih djelatnosti.

7. Srbija

Ključni pojmovi: zemljopisni položaj i smještaj Srbije; etički i vjerski mozaik.

Obrazovna postignuća: objasniti složenost položaja i smještaja Srbije; istaknuti značaj Panonskog i Podunavskog prostora i Moravsko-varždarske udoline; objasniti etničku i vjersku složenost i odcjepljenje Kosova.

8. Prirodna osnovica Srbije

Ključni pojmovi: ravnice, kotline, otočna gorja, sredogorja, stare gromadne i mlađe vjenačne planine, riječne terase i doline; temperaturna inverzija, vjetrovi; klimatska kontinentalnost; osobitost nizijskih i gorskih rijeka i jezera po postanku.

Obrazovna postignuća: objasniti postanak Panonskog prostora i nastanak otočnih planina, lesnih zaravni i aluvijalnih ravni Srbije; na karti pokazati i objasniti stare gromadne i mlađe vjenačne planine Srbije; klimatskim dijagramima opisati klimatske tipove i objasniti njihove osobine; objasniti razlike između nizijskih i planinskih rijeka i istaknuti njihov značaj.

9. Stanovništvo Srbije

Ključni pojmovi: natalitet, mortalitet, prirodni priraštaj, migraciono kretanje; obrazovna i gospodarska struktura.

Obrazovna postignuća: analizom grafikona objasniti biološku, obrazovnu i gospodarsku strukturu stanovništva Srbije; obrazložiti pojavu staračkih domaćinstava i depopulacije.

10. Gospodarstvo Srbije

Ključni pojmovi: tradicionalna i intenzivna poljoprivreda, industrija i uslužne djelatnosti.

Obrazovna postignuća: obrazložiti razlike između intenzivne i tradicionalne poljoprivredne proizvodnje; ukazati na industrijsku tradiciju i transformaciju industrije Srbije; obrazložiti rad i razvoj uslužnih djelatnosti i ulaganja stranog kapitala.

11. Crna Gora

Ključni pojmovi: položaj i smještaj Crne Gore; korijeni državnosti.

Obrazovna postignuća: uz pomoć karte obrazložiti položaj i smještaj Crne Gore kao gorske i mediteranske zemlje; objasniti put do samostalnosti i kretanje prema Euro-Atlantskim integracijama.

12. Prirodna osnovica Crne Gore

Ključni pojmovi: ulančana gorja, skadarska zavala i priobalje Jadranskog mora; klimatske razlike, temperaturna kolebanja; riječni slivovi i jezera.

Obrazovna postignuća: uz pomoć karte obrazložiti prirodna obilježja gorske i planinske Crne Gore; objasniti nastanak skadarske zavale i Boke Kotorske; ukazati na temperaturnu inverziju i ljetne vrućine submediteranskog prostora; ukazati na riječni rezime crnogorskih rijeka.

13. Stanovništvo i gospodarstvo Crne Gore

Ključni pojmovi: biološka, obrazovna i gospodarska struktura stanovništva Crne Gore.

Obrazovna postignuća: uz pomoć dijagrama obrazložiti biološku, obrazovnu i gospodarsku strukturu stanovništva Crne Gore; istaknuti značaj ljudskog faktora za razvoj gospodarstva.

14. Položaj i ustroj Bosne i Hercegovine

Ključni pojmovi: balkanska, podunavska, dinarska i mediteranska zemlja; Republika Srpska, Federacija Bosne i Hercegovine i Distrikt Brčko.

Obrazovna postignuća: uz pomoć karte obrazložiti složenost položaja Bosne i Hercegovine; naglasiti da je, i pored svega, najbliža odredištu zapadnog Balkana; istaknuti izlaz na Jadransko more zbog čega je i mediteranska zemlja; obrazložiti ustroj države, odnosno naglasiti da se po Daytonskom mirovnom sporazumu sastoji od Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Distrikta Brčko; istaknuti složene mehanizme upravljanja i europsku orijentaciju.

15. Reljef i klima

Ključni pojmovi: stijene po postanku, orogeneze, mlađe vjenačne planine, rudne planine, fenomeni krša; klimatski faktori i tipovi klime; temperaturna inverzija.

Obrazovna postignuća: objasniti i obrazložiti nastanak mlađih vjenačnih planina (alpska orogeneza), njihove pravce pružanja i geološku građu; istaknutu krške fenomene (krška polja, uvale, škrape, vrtače i naglasiti da nigdje u svijetu tako cjelovito nisu zastupljeni; obrazložiti rudno bogatstvo (željezo, ugljen, sol, mangan) i njegovu povezanost s tektonikom; uz pomoć dijagrama obrazložiti klimatske tipove i dominantne vjetrove; objasniti pojavu temperaturne inverzije i ljetne suše u Hercegovini.

16. Tla, flora i fauna

Ključni pojmovi: automorfna i hidromorfna tla; Sredozemna i Srednjoeuropska flora i fauna.

Obrazovna postignuća: obrazložiti ulogu i značaj pedoloških činitelja na nastanak zemljišta; istaknuti da su tla Bosne i Hercegovine veoma raznolika i istaknuti njihovo gospodarsko značenje; naglasiti da je biljni i životinjski svijet Bosne i Hercegovine mješavina elemenata Sredozemne, Srednjoeuropske flore i faune; objasniti horizontalnu i vertikalnu zonalnost biljnog i životinjskog svijeta i istaknuti njegov gospodarski značaj.

17. Vode

Ključni pojmovi: sljevovi, riječna mreža, riječni režim, vodostaj, vodostanje i proticaj; jezera po postanku; Jadransko more.

Obrazovna postignuća: uz pomoć karte obrazložiti da se najveći dio Bosne i Hercegovine odvodnjava prema Crnom moru i zbog krške hidrografije razvođe nije moguće utvrditi; obrazložiti sve osobitosti krške hidrografije; istaknuti značaj podneblja za vodostaj, vodostanje i proticaj, odnosno riječni režim; obrazložiti jezera po postanku s posebnim naglaskom na „gorske oči“, kao i gospodarski značaj vode u cjelini; objasniti izlaz Bosne i Hercegovine na Jadransko more.

18. Stanovništvo

Ključni pojmovi: kontinuitet naseljenosti; biološka, obrazovna i gospodarska struktura te prostorno kretanje, etnički i vjerski mozaik.

Obrazovna postignuća: objasniti da je prostor Bosne i Hercegovine pretpovijesne nastanjenosti; uz pomoć dijagrama obrazložiti prirodno kretanje stanovništva i sve njegove strukture; objasniti pojavu „bijeke kuge“ u Hercegovini i Republici Srpskoj; naglasiti značaj obrazovne strukture za gospodarski razvoj zemlje; objasniti kako je rat pokrenuo stanovništvo, odnosno naglasiti da su tri od pet žitelja napustila svoja ognjišta; izložiti i obrazložiti konstitutivnost triju suverenih naroda Bosne i Hercegovine (Hrvata, Srba i Bošnjaka).

19. Naselja

Ključni pojmovi: stalna i povremena seoska naselja; gradska i mješovita naselja.

Obrazovna postignuća: objasniti kako prirodna osnova utječe na tip seoskog naselja, odnosno istaknuti da gradska područja imaju raštrkana sela; obrazložiti da su katuni ljetna boravišta stočara na planinama; kod gradova obrazložiti značaj civilizacije koja ih je gradila; kod mješovitih naselja istaknuti mlada naselja koja prerastaju u gradove.

20. Gospodarstvo

Ključni pojmovi: poljoprivreda, industrija, promet, trgovina i turizam.

Obrazovna postignuća: obrazložiti poteškoće poljoprivredne proizvodnje u Bosni i Hercegovini; istaknuti problem sitnog posjeda i neuređenog tržišta; objasniti industrijske tradicije Bosne i Hercegovine koje počinju dolaskom Austrije; objasniti izreku kako je Bosna i Hercegovina „bogati siromah“; istaknuti stvaranje velikih

trgovačkih lanaca umjesto javno-partnerskih odnosa u svim sektorima djelatnosti; objasniti velike turističke potencijale zemlje i značaj religijskog turizma.

21. Regije

Ključni pojmovi: regije kao prostorne cjeline izdvajamo na osnovu sljedećih elemenata: povijesnih, kulturnih, prirodnih, gospodarskih, demografskih i urbanih.

Obrazovna postignuća: uz pomoć karte, dijagrama, grafikona i slika obrazložiti Sjevernu ili peripanonsku Bosnu, Srednju Bosnu, regiju visokog krša ili nisku ili submediteransku Hercegovinu; u obrazlaganju isticati naselja i gospodarski značaj regije.

PREDMETNA NASTAVA

TEHNIČKA KULTURA

UVOD

Tehnička kultura nastavni je predmet u kojem se stječu opća tehničko-tehnološka znanja i razvijaju umijeća primjene ukupno stečenih znanja iz različitih nastavnih predmeta i područja. Pritom se razvija djelatna sposobnost, radni odgoj i odgovornost učenika. Naime, tehničko-tehnološki sadržaji mogu se izučavati na šest razina:

- kultura i odgoj,
- obrazovanje,
- osposobljavanje,
- stvaranje tehnologije,
- poduzetništvo,
- istraživanje i stvaralaštvo.

Posebnost ovog nastavnoga predmeta ogleda se u njegovu doprinosu raznovrsnim općeobrazovnim i odgojnim postignućima učenika osnovne škole. Doprinosi su sljedeći:

1. Govor i komunikacija: usvajanje tehničkog nazivlja, poticanje i vježbanje priopćajnih sposobnosti pri raščlambi tehničkih izradaka, rasprave o izratku te uvođenje natjecateljskog komunikativnoga ponašanja;
2. Pojedinaac i društvo: zajednički rad u skupini, poticanje snošljivost i međusobnoga poštovanja pri izradbi izratka, razvijanje pojedinačnih sposobnosti i odgovornosti za učinjeno, profesionalno usmjerenje u međusobnom razgovoru učenika pri zajedničkom radu na zadatku;
3. Priroda i tehnika: sustavno razmišljanje i razvoj strategije za rješenje problema, primjena i provjera prirodoznanstvenih spoznaja u rješavanju neposredne zadaće, primjena suvremenih tehnoloških znanja;
4. Stvaralaštvo i istraživanje: poticanje stvaralaštva i sposobnost oblikovanja pojedinačnim pokazivanjem osobnih mogućnosti i pronalazačko rješavanje problema, razvoj mogućnosti predočivanja pri ustavnom rastavljanju sklopova te planiranjem i projektiranjem objekata.
5. Zdravlje i kretanje: razvoj svijesti o zdravlju sigurnosti pri uporabi alata i obradbi materijala te razvoj fine motorike;
6. Održivi razvoj: pri izvođenju radnih vježbi nastaju otpadci, a održivi razvoj pretpostavlja nastavak života i rada na istom lokalitetu;
7. Održanje neovisnosti države i društva: ovo mogu ostvariti samo tehnički obrazovani i osposobljeni građani;
8. Rad, red, rezultat: provođenjem radnih vježbi učenici spoznaju da se planskim radom i redom uvijek može postići zadovoljavajući ishod.

Navedena postignuća nastavnoga predmeta sukladna su usvojenim ciljevima razvoja obrazovanja EU u 21. stoljeću, a izražena su sintagmama: obrazovanje za zaposlenje, samostalno djelovanje pojedinca i dobro funkcioniranje društva.

CILJ

Cilj je nastave tehničke kulture izgraditi djelatni, poduzetnički i stvaralački tehničko-tehnološki način mišljenja te osposobiti učenike za prepoznavanje i primjenu tehničkih tvorevina u životnom okružju.

ZADAĆE

Opća je zadaća nastave tehničke kulture navesti učenike na prvu primjenu svekolikih znanja u tehnici i tehnologiji i razvoj opće tehničke kulture koju čine znanje i djelovanje.

Pojedinačne zadaće jesu:

- upoznati učenike s vrstama životnoga okružja, njihovim svojstvima i zadaćom tehnike;
- objasniti pojam tehnike, tehnologije, tehnološkoga i radnoga procesa;
- omogućiti učenicima spoznaju značenja izražavanja tehničkim crtežom te razvoj elementarnih umijeća sposobnost i znanje čitanja jednostavnih crteža (npr. tlocrta graditeljskih objekata, plana grada, ponudbenih i sklopnih crteža tehničkih tvorevina);
- upoznati vrste, svojstva, postupke obradbe i primjenu najvažnijih gradivnih materijala za izradbu tehničkih tvorevina;
- omogućiti učenicima spoznaju primjene sile, rada i energije te oblike korištenja energije za
- obavljanje rada u različitim djelatnostima;
- spoznati temeljne vrste tehničkih tvorevina, znati njihovu uporabu i moć ih prepoznati u okružju;
- razviti osnovno umijeće pisanja uz pomoć računala, slanje poruka i traženje obavijesti na internetu;

- postići naviku korištenja tehnološkoga algoritma rada, koji uključuje sve sastavne elemente tehničko-tehnoloških sadržaja, pri izvođenju poslova na primjerima radnih vježbi izradbe tehničkih tvorevina;
- prepoznati moguća zanimanja u tehničko-tehnološkoj djelatnosti različitih područja;
- omogućiti učenicima s posebnim obrazovnim potrebama (oštećena vida, sluha, otežane glasovne komunikacije, tjelesnoga oštećenja, s lakšim mentalnim smetnjama, s poremećajima u ponašanju) sudjelovanje u radnim vježbama i postizanje uspjeha u odabranim tehničko-tehnološkim sadržajima obrazovanja i rada;
- omogućiti učenicima upoznavanje sadržaja iz predloženoga izbornoga programa za zadovoljenje njihovih pojedinačnih interesa.
- u procesu ostvarenja pojedinačnih zadataka treba isticati normirano i plansko djelovanje; korak po korak, te praktičnu vrijednost onoga što radi.

NAPOMENA

Program tehničke kulture sastoji se od triju dijelova: temeljni program, izborni program i izvannastavne djelatnosti.

Predviđa se da bi u nastavi tehničke kulture trebala biti primjena isključivo radna metoda u trima inačicama:

- rad učenika u tehničkom pokusu spoznaje sadržaja u skupnome radu;
- rad učenika u vježbi izradbe jednostavnih tehničkih tvorevina u pojedinačnome i skupnome radu;
- rad učenika na projektnom konstrukcijskom zadatku u skupnom i pojedinačnome radu;
- posebno je vrijedan rad učenika na zadatku koji se ostvaruje u trima fazama: analiza, sinteza izvedbe, ocjenjivanje ostvarenog.

Izborni programi dopuna su temeljnom programu. Njima se učenicima omogućuje spoznavanje osnova suvremene tehnike i tehnologije iz posebnih područja te stjecanje praktičnih umijeća, ovisno o njihovim sklonostima i psihofizičkim osobinama. Tako učenici mogu birati programe koji su potrebni za njihovo daljnje školovanje, te i programe kojima bi stekli neka korisna znanja i vještine. Učenici ih biraju u šestom, sedmom, osmom i devetom razredu prema osobnom interesu.

Izvannastavne tehničke djelatnosti obuhvaćaju sustavno okupljanje učenika u tehničkim sekcijama i klubovima mladih tehničara. U pravilu, priređuju se i održavaju u prostorima škole, po provjerenim programima i u suradnji s udrugama tehničke kulture. Sudjelovanje u radu izvannastavnih tehničkih djelatnosti je dragovoljno.

ŠESTI RAZRED

TEME

1. Životno okružje čovjeka i zadaća tehnike

Ključni pojmovi: priroda, društvo i tehnika.

Obrazovna postignuća: prepoznati prirodne, društvene i tehničke elemente osobnoga okruženja.

Prijedlozi za metodičku obradu: prostor učionice s mogućnošću promatranja okoliša kroz prozore učionice.

2. Vidljivi dijelovi osobnoga računala

Ključni pojmovi: središnja jedinica računala i ulazno – izlazne naprave.

Obrazovna postignuća: imenovati sve vidljive dijelove računala i pokazati ih.

Prijedlozi za metodičku obradu: sustavan opis i pokazivanje svih vidljivih dijelova osobnog računala te načina njihove uporabe; osnovni je cilj ove teme ujednačiti različita predznanja učenika.

3. Način rada računala

Ključni pojmovi: procesor, spremnik (memorija), ulazno-izlazne naprave.

Obrazovna postignuća: slobodnim iskazom opisati tijek podataka u računalu.

Prijedlozi za metodičku obradu: opisati osnovni model računala koji se sastoji od procesora, radnog spremnika i ulazno-izlaznih naprava; povezivanje dijelova računala i toka podataka u računalu.

4. Operacijski sustav računala i računalni programi

Ključni pojmovi: operacijski sustav, radna površina, slikovna podloga i računalni program.

Obrazovna postignuća: promijeniti sliku radne površine; pokrenuti program i zatvoriti program.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti što se dešava uključivanjem računala; opisati ulogu operacijskog sustava, vrste sličica na radnoj površini: mape, ikone prečaci; pokretanje računalnih programa s pomoću ikona.

5. Osnove pisanja teksta

Ključni pojmovi: radni prozor, vrste traka i kretanje po tekstu.

Obrazovna postignuća: isključiti i ponovno uključiti pojedine trake s naredbama i alatima; kretati se po gotovom tekstu; osnovno oblikovanje.

Prijedlozi za metodičku obradu: imenovati osnovne elemente glavnog prozora; upoznati vrste traka s alatima (naredbama) te načine na koji se one isključuju i uključuju u glavnom prozoru; vodoravno i okomito kretanje po tekstu, kada je on veći od prostora za pisanje u prozoru; pokazati tekst napisan jednostavnim uređivačem i tekst napisan u složenijem programu za pisanje.

6. Pribori i norme u tehničkom crtanju

Ključni pojmovi: pribor i norme.

Obrazovna postignuća: razlikovati papir po (A) formatu; prepoznati i imenovati dijelove pribora za tehničko crtanje, prepoznati i imenovati vrste crta.

Prijedlozi za metodičku obradu: uzorci pribora i formata papira; pokazivanje uzoraka.

7. Crtanje plašteva geometrijskih tijela i kotiranje

Ključni pojmovi: plašt, mreža, geometrijsko tijelo, kotiranje i skica.

Obrazovna postignuća: moći prepoznati tehnički crtež plašta odabranoga geometrijskoga tijela.

Prijedlozi za metodičku obradu: crtanje plašta kocke, kvadra, valjka i četverostrane piramide; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i demonstracijska lista.

8. Pravokutno projiciranje

Ključni pojmovi: nacrt, tlocrt i bokocrt.

Obrazovna postignuća: moći prepoznati tehnički crtež plašta odabranoga geometrijskoga tijela.

Prijedlozi za metodičku obradu: jednostavno tijelo u modelu prostornog kuta; demonstracija i vježbanje projiciranja

9. Izrada geometrijskog tijela od kartona

Ključni pojmovi: geometrijsko tijelo i karton.

Obrazovna postignuća: izraditi geometrijsko tijelo od kartona.

Prijedlozi za metodičku obradu: plašt geometrijskog tijela; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

10. Drvo, vrste drva i alati za obradu

Ključni pojmovi: drvo, vrste drva i ručni alati za obradu drva.

Obrazovna postignuća: prepoznati odabrane vrste drva i nabrojiti njihova svojstva; nabrojiti neke alate za obradu drva.

Prijedlozi za metodičku obradu: uzorci drva i alata; demonstracija uzoraka.

11. Izrada modela

Ključni pojmovi: vjetrenjača, model i maketa.

Obrazovna postignuća: izraditi model ili maketu.

Prijedlozi za metodičku obradu: model vjetrenjače; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

12. Primjena sile, rada i energije

Ključni pojmovi: sila, rad i energija.

Obrazovna postignuća: opisati što je rad i energija i moći izračunati veličinu rada.

Prijedlozi za metodičku obradu: slike učeniku poznatih primjera primjene sile rada i energije; demonstracija slika i razgovor.

13. Način djelovanja alata

Ključni pojmovi: alat i pribor.

Obrazovna postignuća: objasniti pravilo djelovanja i navesti primjere alata.

Prijedlozi za metodičku obradu: pravilo djelovanja alata na primjeru dvokrake poluge; slika i uzorak kliješta za sječenje žice.

14. Način djelovanja mehanizma

Ključni pojmovi: mehanizam.

Obrazovna postignuća: pokazati sklop mehanizama na primjerima složen uređaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjer i sastavni dijelovi lančanog mehanizma bicikla; slika lančanog mehanizma.

15. Prometni znakovi i propisi

Ključni pojmovi: znakovi upozorenja, znakovi izričitih naredbi, znakovi obavijesti i vozila s pravom prvenstva (npr. pravila i sigurno kretanje ulicom kao pješak i biciklist).

Obrazovna postignuća: prepoznati značenje i ponašati se u skladu s prometnim znakovima.

Prijedlozi za metodičku obradu: znakovi naredbi; demonstracija slika u boji odabranih znakova.

Popis primjera vježbi za svih 15 navedenih nastavnih tema:

1. Analiza prostora učionice i stvari iz okoliša vidljivih kroz prozore učionice.
2. Pravilno uključiti i isključiti računalo. Prepoznati i imenovati sve vidljive dijelove računala.
3. Priključivanje miša, tipkovnice, zvučnika, monitora i pisača.
4. Promijeniti sliku radne površine. Namjestiti datum i pokazivanje vremena na računalu. Promijeniti čuvar zaslona.
5. Oblikovati neispravno napisan tekst prema zadanom uzorku.
6. Pronaći papir formata A4 i na njega postaviti raznostranični trokut. Izvesti povlačenje i imenovati četiri vrste crta.
7. Nacrtati i kotirati jednu plohu kvadra. Izraditi tehnički crtež plašta kvadra.
8. Nacrtati i kotirati jednu plohu kvadra. Izraditi tehnički crtež plašta kvadra.
9. Izrada kocke ili kvadra od kartona.
10. Ispitivanje odabranih svojstava drva.
11. Izraditi model vjetrenjače ili zračne jedrilice.
12. U vježbi podizanja školske torbe spoznati korištenje.
13. Vježba primjene ključa za skidanje metalnih čepova boca. Mjerenje sile na kliještima za sječenje žice.
14. Od kartona izraditi dvije remenice i izvesti sastavljanje remenskoga mehanizma na pripremljenom postolju. Izbrojiti broj zubi lančanika bicikla i izračunati prijenosni omjer okretanja.
15. Izraditi odabrani prometni znak i postaviti ga na pripremljeni stalak.

IZBORNE TEME

1. Tehničko pismo
2. Vožnja bicikla
3. Temeljni oblici energije

SEDMI RAZRED

TEME

1. Mjere i vrste crteža prema namjeni

Ključni pojmovi: mjerila crtanja, vrste crteža prema namjeni.

Obrazovna postignuća: navesti i primijeniti vrste mjerila crtanja.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: predmeti različite veličine i crteža prema namjeni; demonstracija i izrada crteža predmeta u različitim mjerilima crtanja te vrsta crteža prema namjeni.

2. Simboli i kotiranje u graditeljstvu

Ključni pojmovi: normirani simboli crtanja u graditeljstvu (npr. simbol za prozor, vrata, umivaonik, kada za kupanje ...).

Obrazovna postignuća: prepoznati normirane graditeljske simbole u graditeljstvu.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: tlocrt učionice, pokazati normirane simbole i kote crteža.

3. Crtanje tlocrta učionice

Ključni pojmovi: mjerilo crtanja, simboli u graditeljstvu, kotiranje (npr. izmjeriti učionicu i nacrtati tlocrt).

Obrazovna postignuća: izraditi tehnički crtež tlocrta učionice.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: učionica i odabrano športsko igralište, dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

4. Tehnička sredstva plastike i gume

Ključni pojmovi: plastika, guma (npr. čvrstoća, tvrdoća i elastičnost).

Obrazovna postignuća: navesti tehnička svojstva plastike i gume.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: svojstva plastike i gume, pokazivanje ispitivanja svojstva plastike i gume.

5. Mjere i ocrtavanje pri obradi drva, plastike i gume

Ključni pojmovi: kotni broj, mjerna jedinica, tolerancija, kotni broj.

Obrazovna postignuća: izvesti ocrtavanje predmeta prema tehničkom crtežu.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: tehnički crtež i mjerni pribor, dokumentacija vježbe; radna, informacijska i operacijska lista.

6. Izrada uporabnog predmeta od drva ili plastike

Ključni pojmovi: montažni crtež, faze izradbe, izvedba spojeva (npr. stalak za olovke ili okvir za slike).

Obrazovna postignuća: izraditi zadani predmet prema tehničkom

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: faze izrade stalka; dokumentacija vježbe; radna, informacijska i operacijska lista.

7. Materijali u graditeljstvu

Ključni pojmovi: cement, vapno, gips, cement, mort, prirodni materijali.

Obrazovna postignuća: navesti vrste vezivnih materijala i primjere njihove uporabe u graditeljstvu.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: svojstva i proizvodnja cementa i vapna, vrste prirodnih materijala, demonstracija vezivnih i prirodnih materijala.

8. Iskorištavanje energije vode

Ključni pojmovi: vrste vodne energije, način korištenja vodne energije (npr., vodenica, hidroelektrana).

Obrazovna postignuća: objasniti način i navesti primjere korištenja vodne energije.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: energija vode rijeka, slika načela korištenja energije vode za pogon vodnoga, odnosno turbinskoga kola i demonstracija, dinamičkoga modela vodne turbine.

9. Toplinska energija goriva

Ključni pojmovi: vrste goriva, tri uvjeta izgaranja, toplinska vrijednost goriva (npr. požar i gašenje požara).

Obrazovna postignuća: navesti tri uvjeta izgaranja i objasniti toplinsku vrijednost goriva.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: uvjeti izgaranja: gorivo, kisik, temperatura paljenja; pojednostavljena slika izgaranja drva u kućnoj peći.

10. Način djelovanja aparata, strojeva i agregata

Ključni pojmovi: aparat, stroj, agregat (npr. električni štednjak, motor automobila, kompresorski pokretni agregat u graditeljstvu).

Obrazovna postignuća: objasniti čemu služi stroj, aparat i agregat.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: određenje pojma i zadaće stroja; shema ili dinamičko učilo motora i pogonskoga te mehanizma automobila.

11. Vrste i zadaće strojeva

Ključni pojmovi: vrste skupa strojeva, zadaće strojeva pojedine skupine (npr. pumpa [crpka], motor s unutrašnjim izgaranjem i digitalni informacijski strojevi).

Obrazovna postignuća: prepoznati energetske, radne i informacijske strojeve.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: vrste i struktura radnih strojeva; slika ili uzorak za analizu strukture stupne bušilice.

12. Osnovno uređivanje teksta

Ključni pojmovi: vrste pogleda, izgled slova (podebljana, nakošena, podcrtana, obojena), poravnanje teksta.

Obrazovna postignuća: odabrati oblik slova i poravnati tekst prije njegova ispisa.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznavati te odabirati različite poglede na dokument, mijenjati izgled slova podebljavanjem, nakošenjem, podcrtavanjem i bojanjem; upoznati načine poravnanja teksta na papiru.

13. Brisanje kopiranje i zamjena dijelova teksta

Ključni pojmovi: brisanje teksta, premještanje teksta, zamjena teksta.

Obrazovna postignuća: brisati nepotreban tekst u dokumentu, izrezati ga i premješati na druge dijelove dokumenta, kopiranjem ga umnažati po istom dokumentu ili prebacivati u nove dokumente.

Prijedlozi za metodičku obradu: upotrijebiti naredbe za brisanje teksta (tipkovnicom ili mišem); označeni tekst premještati po dokumentu naredbama za kopiranje ili izrezivanje teksta; otvoriti prozor naredbe za pronalaženje ili zamjenu, upis traženih znakova ili riječi te pokrenuti naredbu za traženje ili zamjenu.

14. Mape i datoteke

Ključni pojmovi: mapa, datoteka (npr. mapa – „škola“, a datoteka je učenik).

Obrazovna postignuća: razlikovati datoteke od mapa; uobličiti novu mapu; premjestiti mapu i datoteku; kopirati mapu i datoteku; pomicanjem miša upravljati pomicanjem značke na zaslonu monitora te premještati datoteke iz jedne mape u drugu.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati i objasniti učenicima što su datoteke, što su mape i podmape, ukazati na strukturu sadržaja diska, pokazati postupak stvaranja nove mape, imenovanja i preimenovanja mapa i datoteka, premještanja, kopiranja te brisanja mapa i datoteka.

15. Elektronička pošta

Ključni pojmovi: mape u elektroničkoj pošti, upravljanje porukama, opasnost od virusa.

Obrazovna postignuća: upotrebljavati pribor za elektroničku poštu.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati osnovne funkcije alata za elektroničku poštu praktičnim dopisivanjem; objasniti način brisanja poruka učenicima vježbom uče upotrebljavati alat.

IZBORNE TEME

1. Proizvodne i uslužne djelatnosti
2. Struktura i pogon brodova i zrakoplova
3. Strojevi i agregati u poljodjelstvu, graditeljstvu i prerađivačkoj industriji

OSMI RAZRED

TEME

1. Tehnika, tehnologija, tehnološki i radni proces

Ključni pojmovi: tehnologija, proces (npr. tehnika i tehnologija gradnje obiteljske kuće).

Obrazovna postignuća: navesti definiciju (odredbu) tehnologije i sastavnice radnoga procesa.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: primjer - izrada tijela kocke od kartona; didaktička slika radnoga mjesta učenika i sredstva izrade kocke od kartona.

2. Vrste crteža prema načinu izrade

Ključni pojmovi: skica, original (izvornik), kopija (prijepis) shema (nacrt).

Obrazovna postignuća: prepoznati vrste crteža prema načinu izrade.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: skica i originalni crtež; demonstracija izrade skice i originalnog crteža.

3. Izrada radioničkih crteža predmeta

Ključni pojmovi: okvir i zaglavlje crteža, skiciranje (ocrt) predmeta (npr. pincete i držača za britvicu).

Obrazovna postignuća: objasniti postupak izradbe i namjenu radioničkoga crteža te izraditi jednostavni radionički crtež odabranoga predmeta.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: izrada radioničkoga crteža vijka i matice; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

4. Proizvodnja i svojstva metala

Ključni pojmovi: proizvodnja sirovog željeza, svojstva kovina (npr. čvrstoća, tvrdoća i elastičnost).

Obrazovna postignuća: rezati metal ručnom pilom i škarama.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: proizvodnja sirovoga željeza, nastavni film proizvodnje željeza.

5. Mjerenje ocrtavanje i rezanje materijala

Ključni pojmovi: mjerenje, ocrtavanje, rezanje (npr. kutija za vijke i matice).

Obrazovna postignuća: rezati metal ručnom pilom i škarama.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: ocrtavanja i postupci rezanja metala, dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

6. Spajanje lima (npr. lemljenje vijcima i zakovicama)

Ključni pojmovi: lem, sredstvo za čišćenje, lemnik.

Obrazovna postignuća: izvesti spoj limova.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: postupak spajanja limova mekim lemljenjem; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

7. Korozija i postupci zaštite metala

Ključni pojmovi: oksidacija, hrđanje, korozija (npr. korozijska zaštita broda).

Obrazovna postignuća: zaštititi lim od korozije.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: postupci čišćenja površine metala i vrste zaštitnih prevlaka; demonstracija uzorka korodiranih, očišćenih i zaštićenih dijelova metala različitim prevlakama.

8. Hidroelektrane i termoelektrane

Ključni pojmovi: elektrana, način rada hidroelektrane i termoelektrane, dalekovodna električna mreža (npr. pokazati crtež poznatih elektrana u BiH).

Obrazovna postignuća: objasniti način rada hidroelektrane i termoelektrane.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: postrojenja hidroelektrane; shema postrojenja termoelektrane.

9. Električna instalacija u kući

Ključni pojmovi: fazni vodič, razvodna ploča, osigurač (npr. strujni krug: izvor, vodič, trošilo).

Obrazovna postignuća: razlikovati vodiče, osigurače i trošila te zamijeniti oštećeni osigurač na pravilan način.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: razvodna ploča grananja električne struje; shema razvodne ploče s trošilom električne struje.

10. Hladnjaci

Ključni pojmovi: kompresor, kondenzator, isparivač (npr. kućanski hladnjak).

Obrazovna postignuća: objasniti način rada kućanskoga hladnjaka.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: način rada kućnog hladnjaka; shema kućnoga hladnjaka.

11. Električni grijač vode

Ključni pojmovi: električni grijač, termoregulator (npr. istaknuti opasnost od udara električne struje).

Obrazovna postignuća: opisati način rukovanja i sigurnoga korištenja električnoga grijača vode.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: pretvorba električne energije u toplinu; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

12. Tablice u programima za obradu teksta

Ključni pojmovi: elementi tablice (stupac, redak, ćelija) namještanje visine retka i širine stupca, spajanje i razdvajanje ćelija (npr. izračunati srednju tjednu temperaturu zraka).

Obrazovna postignuća: umetnuti u tekst tablicu zadanoga broja redova i stupaca; unijeti podatke u tablicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: umetanje tablice u tekst, odabir broja redova, stupaca, unošenje podataka u ćelije tablice.

13. Crtanje programom za obradu teksta

Ključni pojmovi: traka za crtanje, crtanje osnovnih likova, skupina objekata (npr. kruga, trokuta, kvadrata i elipse).

Obrazovna postignuća: smanjiti ishode pretrage na točnije određene stranice.

Prijedlozi za metodičku obradu: crtanje osnovnih likova alatima s trake za crtanje: crta, pravokutnik, elipsa, krug; postavljanje likova jedan u odnosu na drugi; grupiranje više objekata u jednu cjelinu i ponovno rastavljanje na sastavne objekte.

14. Pretraživanje na internetu

Ključni pojmovi: naprednije mogućnosti pretrage, uporaba pronađenih obavijesti (npr. korištenje znakova navoda u tekstu).

Obrazovna postignuća: smanjiti ishode pretrage na točnije određene stranice.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici u timovima uporabom naprednijih mogućnosti tražilice pretražuju Internet.

15. Rad s porukama

Ključni pojmovi: odgovor na poruku, prosljeđivanje poruke, primitci.

Obrazovna postignuća: pravilno upravljati porukama elektroničke pošte.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici prosljeđuju poruku jedan drugome i odgovaraju na poruke te u poruku dodaju manje slikovne privitke.

IZBORNE TEME

1. Zanimanja u metalnoj industriji
2. Vodna i kanalizacijska instalacija
3. Lijevanje materijala (npr. gips, plastika, metal)

DEVETI RAZRED

TEME

1. Simboli i sheme u elektrotehnici i elektronici

Ključni pojmovi: simboli, sheme.

Obrazovna postignuća: čitati elektrotehničke i elektroničke sheme.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: simboli sklopova, uređaja i oznake vodova demonstracija uzoraka i slika njihovih simbola vježbanje čitanja dobivenih shema.

2. Izrada sheme jednostavnog električnog sklopa

Ključni pojmovi: elektronički simboli, simboli i aktivnih i pasivnih elektroničkih sastavnica.

Obrazovna postignuća: izraditi i „čitati“ sheme jednostavnih elektroničkih sklopova.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: izrada sheme uzorka odabranoga elektroničkog sklopa; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

3. Vrste i svojstva polimernih materijala

Ključni pojmovi: vrste polimera (prirodni i umjetni) svojstva umjetnih polimera.

Obrazovna postignuća: navesti svojstva umjetnih polimera i primjere proizvoda izrađenih od plastike.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: vrste i proizvodnja umjetnih polimera, video – film proizvodnje polimera.

4. Savijanje, lijepljenje i zavarivanje plastike

Ključni pojmovi: savijanje, lijepljenje, zavarivanje (npr. izrada stalka za olovke i kutije za elektroničke elemente).

Obrazovna postignuća: izvesti savijanje i spajanje plastičnih dijelova lijepljenjem i zavarivanjem.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: postupci obrade plastike savijanjem, lijepljenjem i zavarivanjem; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

5. Izrada spojeva električnih vodiča

Ključni pojmovi: spoj, vodič, izolator (npr. strujni krug sa sklopkom).

Obrazovna postignuća: izvesti spojeve električnih vodiča zapletanjem žice, spojnicama i lemljenjem.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: postupak spajanja vodiča zapletanjem žice, spojnicama i lemljenjem; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

6. Pasivni i aktivni elektronički elementi

Ključni pojmovi: pasivni elektronički elementi, aktivni elektronički elementi.

Obrazovna postignuća: objasniti ulogu pasivnih i aktivnih elektroničkih elemenata i uočiti njihov značaj u fizičkom smanjenju sklopa.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: upoznati pasivne i aktivne elektroničke elemente demonstracija uzoraka elemenata.

7. Ispravljač izmjenične struje

Ključni pojmovi: dioda, poluvalni i punovalni ispravljač.

Obrazovna postignuća: navesti i objasniti primjere pretvorbe izmjenične u istosmjernu električnu struju.
Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: poluvalno i punovalno ispravljanje; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

8. Izrada jednostavnog elektroničkog sklopa

Ključni pojmovi: titrajni krug, multivibrator, R-C vremenska konstanta, punjenje i pražnjenje kondenzatora (npr. zujalica, semafor...).

Obrazovna postignuća: izraditi tiskanu pločicu kaširanim bakrom.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: izrada tiskane pločice kaširanim bakrom; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

9. Generatori izmjenične struje i elektromotori

Ključni pojmovi: generator, izmjenična struja, frekvencija izmjenične struje, elektromotor (npr. generator – alternator i elektropokretač na automobilu).

Obrazovna postignuća: objasniti način rada generatora izmjenične struje; objasniti način rada elektromotora.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: generator izmjenične struje; sheme izvedbe trofaznoga električnog generatora; sastavni dijelovi i pravilo rada elektromotora.

10. Električni uređaji u automobilu

Ključni pojmovi: akumulator, električni pokretač, alternator.

Obrazovna postignuća: nadzor ispravnosti punjenja akumulatora.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: akumulator, demonstracija sastavnih dijelova akumulatora.

11. Izrada, pokretanje i upravljanje robotom

Ključni pojmovi: električni, hidraulički i pneumatski pogon (npr. robotska kolica i ruka).

Obrazovna postignuća: objasniti ulogu elektromotora, elektromagnet i razloge primjene stosmjernog motora.

Središnji sadržajni element teme i prijedlozi za metodičku obradu: model robota, pokretanje i upravljanje robota; dokumentacija vježbe: radna, informacijska i operacijska lista.

12. Program za izradu prezentacije

Ključni pojmovi: traka s izbornicima, osnovne alatne trake, oblikovanje prezentacije, otvaranje i spremanje prezentacije, oblikovanje, načini pogleda na slajdove.

Obrazovna postignuća: uobličiti jednostavnu prezentaciju; uređivati tekst na slajdu.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati program za izradu prezentacija, njegovu ulogu i okruženje; izbornike i značenje alata na alatnim trakama, kreiranje prve prezentacije; različiti pogledi na slajdove (običan, pogled slajda, pogled obrisa); upoznati učenike s poželjnim odnosom boje pisma i pozadine, kao i pravilnim odabirom veličine i vrste slova te količine teksta na slajdu/razvrstavanje slajdova.

13. Uređivanje prezentacije

Ključni pojmovi: premještanje slajdova u pogledu obrisa, kopiranje i brisanje slajdova, ispis prezentacije, umetanje i oblikovanje ilustracije (npr. izraditi prezentaciju o učionici).

Obrazovna postignuća: uređivati vlastite prezentacije; ispisivati prezentacije; postavljati sliku na slajd i pronalaziti odgovarajuće slike za vlastitu prezentaciju.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici nastavljaju rad na svojoj prezentaciji te ih upoznajemo s mogućnostima kopiranja i brisanja slajdova; završene prezentacije ispisujemo na papir te učenici upoznaju dijaloški okvir za ispis prezentacije i njegove mogućnosti, odabrati predložak koji omogućuje dodavanje ilustracije na slajd; dodati sliku iz galerije slika ili iz datoteke (pretraživanje galerije slika); pokazati koje su mogućnosti oblikovanja slike u samom prezentacijskom alatu.

14. Povezivanje na Internet

Ključni pojmovi: modem, lokalna mreža, protuvirusni program.

Obrazovna postignuća: objasniti potrebu za bržim internetskim vezama u budućnosti, samostalno prilagoditi biranu vezu za kućnu uporabu.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti biranje (dial up) pomoću modema; demonstrirati načine biranja veze kada su podaci o biranom broju pohranjeni u računalu a ulogu birača igra modem; objasniti potrebu i načine zaštite od neželjenih pojava.

15. Obrazovni sadržaji na Webu

Ključni pojmovi: obrazovne stranice, internetski sustav za učenje, e-učenje, (npr. projektni zadatak zemljopisnoga položaja Bosne i Hercegovine i Hrvatske).

Obrazovna postignuća: naučiti osnove samostalnoga učenja s pomoću sadržaja na Internetu; upotrebljavati obrazovne portale i jednostavne sustave za učenje.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenike provesti kroz jednostavni tečaj i podvrgnuti ih elektroničkom testu; umjesto uporabe Weba moguće je obaviti podučavanje i ispitivanje uporabom sadržaja pohranjenih na CD.

IZBORNE TEME

- 1. Korozija i postupci zaštite metala**
- 2. Zanimanja u elektrotehnici i polimerstvu**
- 3. Izrada elektroničkih sklopova**

IZBORNI PREDMETI

INFORMATIKA

UVOD

Predmet Informatika omogućava učenicima upoznavanje informacijske i komunikacijske tehnologije. Nastavni sadržaji iz područja informacijske i komunikacijske tehnologije moraju učenicima omogućiti: stjecanje umijeća uporabe današnjih računala i primijenjenih programa (vještine), upoznavanje s osnovnim načelima i idejama na kojima su sazdana računala odnosno informacijska i komunikacijska tehnologija (temeljna znanja) te razvijanje sposobnosti za primjene informacijske i komunikacijske tehnologije u različitim primijenjenim područjima (rješavanje problema).

Umijeća, temeljna znanja i rješavanje problema tri su sastavnice obrazovnoga procesa koje se mogu razmatrati i djelomično odvojeno, ali tek njihovo međusobno prožimanje dat će učenicima dobru podlogu za buduće cjeloživotno učenje.

Podrobni opis umijeća, temeljnih znanja i rješavanja problema nalazi se u dokumentu Znanja i umijeća iz informacijske i komunikacijske tehnologije koje treba steći tijekom cjelokupnoga školovanja koji je sastavni dio ovog Plana.

CILJ

U okviru nastavnog predmeta učenici moraju naučiti djelotvorno upotrebljavati računala i biti sposobni ugraditi osnovne zamisli algoritamskoga načina razmišljanja u rješavanje svakodnevnih problema.

Stoga, nastavni program mora osposobiti učenike:

- za rješavanje problema;
- za komuniciranje posredstvom različitih medija;
- za prikupljanje, organiziranje i analizu podataka te za njihovu sintezu u informacije;
- a razumijevanje i kritičku ocjenu prikupljenih informacija;
- za donošenje zaključaka na temelju prikupljenih informacija;
- za timski rad pri rješavanju problema.

ZADAĆE

Po završetku osnovne škole učenici bi trebali biti u stanju:

- vješto upotrebljavati ulazno-izlazne naprave;
- djelotvorno upotrebljavati pomagala za pripremu pisanih dokumenata i izradbu prikaza;
- djelotvorno upotrebljavati pomagala za pristup do udaljenih informacija te za udaljeno komuniciranje;
- prepoznati i odabrati prikladna tehnološka sredstva i alate za rješavanje određene klase problema;
- razumjeti načine pohranjivanja informacija u računalima;
- prepoznati sklopovske i programske probleme koji se pojavljuju u svakodnevnom radu i odabrati načine njihova otklanjanja;
- shvaćati pravna i etička načela uporabe informacijske i komunikacije tehnologije i raspraviti posljedice njihova narušavanja;
- upotrebljavati primjerene programske alate kao potporu u učenju i istraživanju;
- upotrebljavati multimedijske alate kao potporu vlastitoj i grupnoj produktivnosti u učenju;
- odabrati i ocijeniti prikladna pomagala za rješavanje raznovrsnih zadataka i problema iz stvarnoga života.

Napomena

Navedeni nastavni sadržaji podijeljeni su u devet programskih cjelina koji se nalaze u dokumentu Podloge za izradbu obrazovnog standarda koji je sastavni dio ovog plana. Nastavna cjelina Rješavanje problema i programiranje može se izvoditi ili uporabom jezika koji uključuju kornjačinu grafiku (alternativa A) ili uporabom nekog proceduralnog jezika (alternativa B). Ne preporuča se uporaba obaju jezika.

Nastavne teme omogućuju da se izvedbeni program prilagodi tehničkim mogućnostima pojedinih škola. Naime, njegovo potpuno izvođenje zahtjeva određeni standard tehničke opremljenosti. Ako mogućnosti računalnih učionica ne zadovoljavaju te standarde, program će se morati prilagoditi.

Kvalitetna izvođenja programa pretpostavlja samostalni rad pojedinog učenika na računalu. U školama s ograničenim tehničkim i kadrovskim mogućnostima treba razmotriti čak i mogućnost smanjivanja sadržaja tako da se nastavom obuhvati što veći broj učenika makar i s opterećenjem od samo jednog sata tjedno.

Pri izvođenju nastave predmeta Informatika treba poticati uporabu informacijske i komunikacije tehnologije u drugim predmetima. Međutim, treba obratiti pozornost na svrhovitu i metodički opravdanu uporabu tehnologije. Bez ozbiljne metodičke pripreme uporabu informacijske i komunikacijske tehnologije može se svesti samo na prikazivanje šarenih sličica.

Nastavni sadržaji drugih predmeta mogli bi omogućiti bolje razumijevanje i djelotvorniju uporabu informacijske i komunikacije tehnologije. Sprega s matematikom je sama po sebi razumljiva, ali je isto tako potrebna prilagodba nastave hrvatskoga jezika (obrada teksta ima neposredne veze s funkcionalnom pismenošću), likovnoga odgoja (grafičko sučelja i slikovni prikazi zahtijevaju sposobnost likovnoga izražavanja) i tehničkoga odgoja (računala su sastavni dijelovi mnogih tehničkih naprava i sustava).

Nastava informatike mora razviti kod učenika sposobnost razlikovanja bitnoga od nebitnoga. Potrebno je kod učenika razviti nazor koji će omogućiti razlikovanje ali i integraciju virtualnoga i stvarnoga te kritičkoga prihvatanja sadržaja (nije sve istinito, nije sve dobronamjerno, anonimnost ne znači neodgovornost).

ŠESTI RAZRED

TEME:

1. Bit

Ključni pojmovi: bit, vrijednost bita: 0 (nula) ili 1 (jedan), moguća stanja niza bitova.

Obrazovna postignuća: napisati sva moguća stanja za nizove od 2, 3 i 4 bita.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti način određivanja broja stanja niza od nekoliko bitova, načine zapisivanja stanja nizom jedinica i nula, podrijetlo riječi bit (vidjeti prilog B2).

2. Brojevi zapisani četvorkom bitova

Ključni pojmovi: težinska vrijednost bitova, binarni zapis brojeva, binarna znamenka.

Obrazovna postignuća: svojim riječima objasniti kako se nizom bitova može zapisati broj nula i ograničeni broj prirodnih brojeva (pri čemu je najveći broj za jedan manji od broja mogućih stanja niza bitova); kraće zapisivati vrijednosti četvorke bitova jednim simbolom.

Prijedlozi za metodičku obradu: svaki bit može biti predstavljen papirom na kojem piše njegova težinska vrijednost i papir može biti okrenut tako da broj bude vidljiv (uz vrijednost bita 1) ili nevidljiv (uz vrijednost bita 0) zbrajaju se samo vidljivi brojevi.

3. Bajt

Ključni pojmovi: bajt kao osmorka bitova ili dvije četvorke bitova.

Obrazovna postignuća: navesti koliko mogućih stanja može pripremiti jedan bajt; izračunavati težine binarnih mjesta uzastopnim množenjem s dva; zapisivati vrijednosti bitova dvjema vrijednostima četvorki.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti kako se tekst pohranjuje u spremnike računala u obliku znakovne datoteke istaknuti da je znakovnom datotekom pohranjen samo niz znakova i da se iz datoteke ne može razaznati kakav će biti oblik znakova prikazan na zaslonu ili pisaču; vidjeti prilog B6)

4. Prikazivanje znakova nizom bitova jednog bajta

Ključni pojmovi: kod, kodiranje.

Obrazovna postignuća: za zadani kratki tekst iz tablice pročitati kodne vrijednosti i zapisati ih na papiru.

Prijedlozi za metodičku obradu: znakovi za slova i njihovi kodovi, znakovi za znamenke i njihovi kodovi, kodovi za posebne znakove, međunarodni dogovor (norma) za kodiranje znaka, izučavanje dvodimenzionalno organizirane tablice za prikaz kodiranih znakova (vidjeti prilog B5).

5. Pohranjivanje niza znakova u spremnik računala, znakovna datoteka

Ključni pojmovi: znakovi datoteka.

Obrazovna postignuća: objasniti kako se u računalima pohranjuju tekstovi; napisati višeznamenaste brojeve kao kodne vrijednosti znamenki u potreban broj bajtova; napisati dvoznamenkasti broj kodnim vrijednostima u dva bajta i nakon toga vrijednost istog broja prikazati vrijednostima bitova jednog bajta.

6. Spremnici računala

Ključni pojmovi: središnji spremnik, pomoćni spremnici.

Obrazovna postignuća: svojim riječima opisati ulogu pojedinih spremnika.

Prijedlozi za metodičku obradu: središnji ili radni spremnik sastoji se iz dva dijela: jedan dio sa stalnim sadržajem koji je u njega pohranjen prilikom proizvodnje računala i sadrži program za pokretanje računala prilikom njegova uključenja (ROM) i drugi dio čiji je sadržaj promjenjiv.

7. Kako pokrećemo programe?

Ključni pojmovi: sklopovlje računala, operacijski sustav, primijenjeni programi.

Obrazovna postignuća: objasniti svojim riječima kako se računalo, kao univerzalni stroj, pokretanjem odgovarajućih primijenjenih programa pretvara u namjenske strojeve.

Prijedlozi za metodičku obradu: računalo obavlja svoj posao tako da procesor izvodi programe koji su smješteni u radnom spremniku; pri uključivanju računala počinje djelovati program za pokretanje računala koji je smješten u dijelu radnog spremnika sa stalnim sadržajem (u ROM-u); prenosivi spremnici služe za razmjenu datoteka.

8. Načini smještanja i pristup do datoteka u računalu

Ključni pojmovi: stablast prikaz mapa, programska datoteka, podatkovna datoteka.

Obrazovna postignuća: objasniti koje operacije nad datotekama obavlja operacijski sustav i kako primijenjeni programi djeluju na sadržaj datoteka; pronaći i pokrenuti zadani program ili podatkovnu datoteku; stvarati, preimenovati i premještati podatkovne datoteke.

Prijedlozi za metodičku obradu: sve što se u računalima trajno čuva pohranjeno je u datotekama; one se razvrstavaju u mape i sustave mapa; trajno su smještene na pomoćne spremnike; ugrađeni disk je osnovni medij na kojem su datoteke smještene; prenosivi spremnici služe za razmjenu datoteka.

9. Osnovni alati programa za crtanje

Ključni pojmovi: kist, brisalo, kantica.

Obrazovna postignuća: koristiti osnovne alate u jednostavnom programu za crtanje.

Prijedlozi za metodičku obradu: promjena alata u programu za crtanje s ciljem postizanja tankih i debljih prostoručnih crta, te njihovo brisanje brisalom.

10. Rad s dijelovima crteža

Ključni pojmovi: izrezak, kopiranje izreska, zakretanje izreska.

Obrazovna postignuća: kopirati izreske crteža.

Prijedlozi za metodičku obradu: obilježavanje izreska i manipulacija njima.

11. Kombiniranje crteža iz dviju datoteka

Ključni pojmovi: pokretanje dvaju crteža, premještanje izreska iz crteža u crtež.

Obrazovna postignuća: rabiti međuspremnik za prenošenje dijelova crteža.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati sve detalje postupka za prenošenje dijela jednog crteža u drugi uporabom jednostavnog programa za crtanje; utvrditi da se postupak kopiranja obavlja tako da se dio crteža koji treba kopirati najprije pohrani u međuspremnik i nakon toga iz međuspremnika prenosi u zapis drugog crteža.

12. Pogled na sliku

Ključni pojmovi: povećavanje (zoom), mapa piksela.

Obrazovna postignuća: brisati osnovni element crteža (piksel).

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstrirati mogućnost povećanja slike (zoom); postupnim povećanjem pokazati da postoji osnovni element slike koji je nedjeljiv; taj se element naziva piksel (od engl. *picture element*)

13. Svojstva crteža

Ključni pojmovi: promjena veličine crteža, pretvaranje višebojnog crteža u jednobojni crtež, dubina boje.

Obrazovna postignuća: mijenjati veličine crteža i dubinu boja crteža i ocjenjivati njegovu kakvoću.

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću komandi izbornika povećavati crtež tako da pojedini pikseli postanu vidljivi; pohraniti crtež u različite datoteke s različitim dubinama boja (256, 16) boja; na kraju isti crtež pohraniti kao jednobojni (pri čemu ta jedna boja može biti ili tamna ili svjetla – uobičajeno se govori o crno-bijelom crtežu); uočiti da su veličine datoteka tako pohranjenih crteža bitno različite.

14. (A) Osnovne naredbe programskog jezika

Ključni pojmovi: naredbe za naprijed i nazad, naredbe za lijevo i desno uz zadani broj stupnjeva, naredbe za dizanje i spuštanje pera te brisanje linije.

Obrazovna postignuća: upotrebljavati nove naredbe u programskom jeziku u rješavanju jednostavnijih zadataka; programom crtati kvadrat, trokut, pravokutnik i šesterokut.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvođenje naredbi programskog jezika koje su slične, ali složenije od do sada poznatih naredbi (naredbe za naprijed sada djeluje tako da će pomak za 1 korak biti vrlo malen, što omogućava

mного precizniju izradu crteža); uvodi se naredba za nazad; posebnu pozornost treba posvetiti naredbama za okretanje ulijevo i udesno čija je ulazna vrijednost od 1 do 360 (puni okret kornjače je 360), što nam omogućava jednostavno crtanje pravilnih likova pomoću petlje; naredbe za dizanje i spuštanje pera te brisanje jednake su naredbama koje su učenici ranije usvojili, pa ih sada samo treba proglasiti naredbama programskog jezika.

14. (B) Pojam algoritma

Ključni pojmovi: pojam algoritma, algoritam slijeda, algoritam grananja.

Obrazovna postignuća: napisati algoritam za izvođenje računske operacije, napisati algoritam za određivanje manjeg od dva zadana broja.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati se s algoritmom kao postupkom raščlanjivanja problema na jednostavnije korake; pokazati kako algoritme koristimo u svakodnevnom životu, te da ćemo uz dobro razrađen algoritam neku radnju lakše i uspješnije obaviti, izrada algoritama za zbrajanje dva broja, algoritma za računanje opsega i površine kvadrata i pravokutnika, algoritma za određivanje manjeg (većeg) od dva zadana broja.

15. (A) Ponavljanje niza naredbi

Ključni pojmovi: crtanje kvadrata, crtanje jednakostraničnog trokuta uporabom petlje, crtanje šesterokuta uporabom petlje.

Obrazovna postignuća: crtati kvadrat, trokut i šesterokut pomoću petlje.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati mogućnost korištenja petlje za ponavljanje niza istih naredbi te shvatiti njezinu ulogu u olakšavanju pisanja programa; crtati poznate likove pomoću nove naredbe ponavljanja duljina stranice; naglasiti prednosti i nove mogućnosti u izradi crteža; programi za crtanje pravilnih likova s jednom ulaznom vrijednosti (kvadrat, trokut, šesterokut, peterokut, osmerokut, deseterokut i dvanaesterokut).

15. (B) dijagram tijeka

Ključni pojmovi: pojam dijagrama tijeka, grafički prikaz algoritma, simboli za dijagram tijeka.

Obrazovna postignuća: nacrtati dijagram tijeka za zbrajanje (oduzimanje, množenje ili dijeljenje) dva broja; nacrtati dijagram tijeka za uspoređivanje dva broja.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvesti grafičke simbole za: početak/kraj ( ); naredbu (□), odluku ( ) i poveznice (→); predstaviti dijagram tijeka kao grafički prikaz algoritma, crtati dijagrame tijeka za izvođenje neke računske operacije dvaju ili više brojeva, uspoređivanje dva broja, računanje opsega i površine poznatih geometrijskih likova.

16. (A) Uporaba petlje za crtanje niza likova

Ključni pojmovi: crtanje jednakostraničnog trokuta uporabom petlje, crtanje šesterokuta uporabom petlje.

Obrazovna postignuća: nacrtati niz kvadrata ako je zadan broj kvadrata i duljina stranice kvadrata.

Prijedlozi za metodičku obradu: upotrebljavati petlju za crtanje niza kvadrata, niza trokuta i niza šesterokuta.

16. (B) Naredbe za ulaz i izlaz podataka

Ključni pojmovi: naredba za ulaz podataka, naredba pridruživanja, naredba za izlaz podataka.

Obrazovna postignuća: napisati program za izvođenje jedne računske operacije s dva učitana broja.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati se s jednostavnim programima za ispis teksta, niza znakova, program za pozdravljanje (unos svojeg imena), program za izvođenje računske operacije s dva broja, program za računanje opsega i površine kvadrata i pravokutnika.

17. (A) Ulazne vrijednosti procedura

Ključni pojmovi: programi s jednom ulaznom vrijednošću, programi s dvije ulazne vrijednosti.

Obrazovna postignuća: pisati programe koji crtaju kvadrate, trokute ili šesterokute promjenljivih duljina stranice.

Prijedlozi za metodičku obradu: uvođenje ulazne vrijednosti za duljinu stranice lika kako bi se jednim te istim programom mogli crtati likovi različitih

18. (A) Uporaba više uzlaznih vrijednosti

Ključni pojmovi: crtanje paralelograma, crtanje pravilnih likova, crtanje kocke.

Obrazovna postignuća: pisati programe koji koriste dvije ili više ulaznih vrijednosti (crtanje pravokutnika kojem su duljina i širina ulazne vrijednosti, crtanje paralelograma kojem su ulazne vrijednosti duljine stranica i kut između dviju susjednih stranica).

Prijedlozi za metodičku obradu: utvrditi i proširiti znanje o uporabi ulaznih vrijednosti crtajući paralelograme, pravilne likove s jednakim stranicama a različitim brojem vrhova; crtanje kocke zadane duljine brida; vježbanje uporabe petlje i ulaznih vrijednosti u zadacima o nizovima likova.

19. (A) Odluke u programu

Ključni pojmovi: uvjet za donošenje odluke, provjera ulazne vrijednosti.

Obrazovna postignuća: upotrebljavati naredbu odluke u jednostavnijim zadacima (uspoređivanje dvaju brojeva, ispitivanje je li ulazna vrijednost veća ili manja od zadanog broja, provjeravanje nalazi li se ulazna vrijednost između dva zadana broja).

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti potrebu algoritamske strukture grananja pomoću primjera iz svakodnevnog života; definirati uvjet za donošenje odluke i uvesti naredbe odluke oblika *ako-onda te ako-onda-inače*; primjenjivati u rješavanju grafičkih zadataka provjeravanje ulazne vrijednosti (primjeri: broj vrhova lika veći ili jednak 3, ulazne vrijednosti moraju biti definirane tako da čitava slika stane u prozor u kojem se crta itd.).

20. Oblikovanje teksta

Ključni pojmovi: označivanje nabiranja u tekstu, umetanje objekata (slika, simbola, broja stranica).

Obrazovna postignuća: oblikovati tekst umetanjem simbola, slike, obruba i ostalih efekata.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati načine odabira stila, veličine i vrste oblikovanja slova; pokazati na koji se način niz odlomaka može prikazati kao nabiranje (s brojevima ili posebnim znakovima ispred svakog odlomka) te kako se može u tekst umetati simbole kojih nema na tipkovnici; pokazati kako se umeće broj stranica u dokumente s većim brojem stranica.

21. Ispis dokumenta

Ključni pojmovi: prilagodba granica teksta na papiru, pregled prije ispisa, opseg ispisa.

Obrazovna postignuća: pregledati i ispraviti postavke dokumenta prije ispisa; ispisati dokument.

Prijedlozi za metodičku obradu: odabrati način smještanja teksta na papir; pregledati budući izgled ispisa na zaslonu monitora; pokazati kako se po potrebi mijenja veličina porubnica i utječe na položaj teksta na papiru umetanjem praznih redova; opisati način slanja dokumenta na ispis.

22. Dodavanje zaglavlja i podnožja, pisanje u više stupaca

Ključni pojmovi: zaglavlja i podnožja, stupci.

Obrazovna postignuća: umetanje zaglavlja i podnožja u dokument i njihovo popunjavanje sadržajima; preslagivanje teksta u odabrani broj stupaca.

Prijedlozi za metodičku obradu: ubacivanje zaglavlja i podnožja na dokument; pisanje teksta u stupcima; određivanje širina i razmaka među stupcima u kojima je tekst.

23. Osnovne usluge Interneta

Ključni pojmovi: Internet, www, elektronička pošta.

Obrazovna postignuća: razumijevanje Interneta kao skupa usluga.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija i vježbanje putem projekta ili televizijskog zaslona

24. WWW preglednik

Ključni pojmovi: upis www adrese, pregledavanje Web stranica.

Obrazovna postignuća: uporaba Web preglednika za jednostavan pregled stranica.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici upisuju Web adrese po izboru nastavnika i pregledavaju njihov sadržaj.

25. Moja prva pretraga

Ključni pojmovi: zadana riječ ili izraz (pojam) pretrage, izbor rezultata pretrage.

Obrazovna postignuća: tražiti zadani pojam na Internetu.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstracija i vježbanje pretraga *Weba* tražilicom za zadanim pojmom.

26. Uporaba Web pošte

Ključni pojmovi: adrese pošiljatelja i primatelja, struktura poruke.

Obrazovna postignuća: pisati jednostavne poruke.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici otkrivaju i vježbaju elektroničku poštu pomoću zatvorenih specijaliziranih Web servisa koji imaju sustav poruka.

SEDMI RAZRED

TEME

1. Vrste datoteka, dokumenti

Ključni pojmovi: programske datoteke, znakovne datoteke, datoteke dokumenata

Obrazovna postignuća: objasniti u kojem se obliku svi sadržaji trajno čuvaju u računalu.

Prijedlozi za metodičku obradu: razjasniti da se svi mogući sadržaji koji se u računalima trajno čuvaju pohranjuju u datoteke i razlikujemo programske datoteke, već spomenute znakovne datoteke i datoteke dokumenata koje uz niz znakova koje predstavljaju neki tekst sadrže i opis strukture teksta.

2. Prikaz slika na monitoru i pisaču

Ključni pojmovi: raster, piknja, piksel.

Obrazovna postignuća: izgraditi jednostavni crtež u bilježnici na rasteru malih dimenzija: na rasteru manjih dimenzija pokušati što točnije prikazati pravocrtnu spojnicu dvaju piksela.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikaz slike na zaslonu monitora, piknja (dot), piksel, rasterska slika i na pisaču i pisanje na pisaču; pohranjivanje višebojnih slika; ustanoviti da je za pohranjivanje slika potreban relativno veliki spremnik; obrazložiti da se na laserskim pisačima finoća ispisa izražava brojem piknji po dužinskoj mjeri (vidjeti prilog B7).

3. (A) Crtanje kocke i kvadra

Ključni pojmovi: naredbe za trodimenzionalno crtanje, crtanje kocke, rotacija kocke.

Obrazovna postignuća: crtati prikaze kocke i kvadra.

Prijedlozi za metodičku obradu: započeti s kvadratom koji se crta u nizu od četiri lika; uvesti nove naredbe za perspektivu i zakretom kornjačine glave gore (ili dolje) u petlju dobiti kocku; jednostavnom promjenom smjera glave postići rotaciju kocke.

3. (B) Uporaba naredbi za grananje i bezuvjetni skok

Ključni pojmovi: naredba za grananje, naredba za bezuvjetni skok.

Obrazovna postignuća: napisati program za uspoređivanje dva broja.

Prijedlozi za metodičku obradu: napisati programe za primjere algoritama grananja i odgovarajućih dijagrama tijeka koje smo ranije obradili (uspoređivanje brojeva, određivanje djeljivosti).

4. (A) višestruke kornjače

Ključni pojmovi: naredbe za rad s više kornjača.

Obrazovna postignuća: izraditi crtež s pomoću više kornjača.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati raznovrsne mogućnosti crtanja s više kornjača, upoznati naredbe za crtanje pomoću više kornjača; primjenjivati te naredbe u rješavanju različitih crteža (npr. crtež se istovremeno crta na različitim mjestima u prozoru).

4. (B) Algoritmi s uporabom petlje

Ključni pojmovi: algoritam petlje.

Obrazovna postignuća: sastaviti algoritam za ispis niza brojeva ili za zbrajanje niza brojeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: primjeri algoritama petlje: ispis niza brojeva, zbrajanje niza brojeva, crtanje niza likova (kvadrata, pravokutnika, kružnica).

5. (A) tipovi podataka: numerički, znakovni, liste

Ključni pojmovi: numerički tip, znakovni tip, liste.

Obrazovna postignuća: preoblikovati znakovne nizove programom.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati i demonstrirati različite tipove podataka koje možemo koristiti u programskom jeziku; upoznati osnovne funkcije znakovnog tipa podataka i funkcije za rad s listama.

5. (B) Uporaba naredbi za petlju bez logičkog uvjeta

Ključni pojmovi: naredba za petlju bez logičkog uvjeta.

Obrazovna postignuća: napisati program za ispis niza brojeva i program za zbroj niza brojeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati petlju koja naredbe unutar sebe izvršava dok varijabla petlje od početne vrijednosti ne postigne završnu vrijednost; upoznati petlju s korakom; rješavati primjere: ispis niza brojeva, zbroj niza brojeva; ispis brojeva koji zadovoljavaju neki uvjet.

6. (A) Algoritmi koji koriste različite tipove podataka

Ključni pojmovi: pisanje algoritma, prevođenje algoritma u program.

Obrazovna postignuća: raščlaniti problem na manje dijelove i rješavati ga korak po korak.

Prijedlozi za metodičku obradu: gradivo nastavne cjeline programiranja u 7. razredu

7. Izrada i oblikovanja tablice, kretanje u njima

Ključni pojmovi: elementi tablice (stupac, redak, ćelija) namještanje visine retka i širine stupca, spajanje i razdvajanje ćelija.

Obrazovna postignuća: umetnuti u tekst tablicu zadanog broja redova i stupaca te podesiti njihove veličine; unijeti podatke u tablicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: obrazložiti i pokazati način umetanja tablice u tekst, odabir broja redova, stupaca, unošenje podataka u ćelije tablice, načini namještanja visine retka i širine stupca; promjena izgleda tablice spajanjem ili razdvajanjem ćelija.

8. Položaj i uokvirivanje tablice, razvrstavanje u tablici

Ključni pojmovi: položaj tablice u tekstu, okviri tablica (debljine i vrste crta, odabir sjenčanja), razvrstavanje podataka u tablici (rastućim ili padajućim redosljedom).

Obrazovna postignuća: umetnuti u tekst tablicu zadanog broja redova i stupaca, prilagoditi njihove veličine, unijeti podatke u tablicu te joj po potrebi mijenjati položaj; podatke razvrstati abecednim redom; tablicu ukrasiti dodavanjem obruba zadane debljine, vrste i boje linije.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti i demonstrirati načine određivanja položaja tablice na papiru, postavljanja vanjskih i unutrašnjih obruba, mijenjanje stila, debljine i boje obruba, odabiranje boje i uzorka za sjenčanje u tablici; postavljanje prvog reda tablice kao zaglavlja te razvrstavanje tekstualnih podataka u stupcima rastućim ili padajućim abecednim redom.

9. Crtanje programom za obradbu teksta

Ključni pojmovi: traka za crtanje, crtanje osnovnih likova, grupiranje objekata.

Obrazovna postignuća: nacrtati zadane (osnovne) objekte, obraditi ih linijama različitih boja i debljina te ih naredbom za grupiranje spojiti u jednu cjelinu.

Prijedlozi za metodičku obradu: crtanje trodimenzionalnih objekata alatima s trake za crtanje: postavljanje likova jedan u odnosu na drugi; grupiranje više objekata u jednu cjelinu i ponovno rastavljanje na sastavne objekte; uporaba unaprijed pripremljenih likova.

10. Povezivanje računala

Ključni pojmovi: lokalna mreža, načini povezivanja.

Obrazovna postignuća: objasniti svrhu i potrebu povezivanja računala i pristupiti podacima na drugome računalu.

Prijedlozi za metodičku obradu: računala komuniciraju tako da se sadržaji spremnika jednog računala prenose u spremnik drugog računala; to znači da nizove bitova treba prenijeti iz jednog računala u drugo; prijenos bitova može se obavljati električkim signalima, žično ili bežično (kao i kod telefona) ili svjetlosnim signalima; bitovi se šalju slijedno (jedan za drugim) odgovarajućom brzinom; pretvorbu bitova u električne signale i obrnuto obavljaju modemi; objasniti ulogu pojedinih računala u mreži; klijentska računala, poslužiteljska računala.

11. Paketni prijenos podataka mrežom

Ključni pojmovi: poruke, paketi podataka, norme za prijenos (protokoli).

Obrazovna postignuća: svojim riječima objasniti paketni prijenos.

Prijedlozi za metodičku obradu: svako računalo ima svoj broj (adresu); iz broja se prepoznaje na kojem je kontinentu, u kojoj državi ili regiji i na koji je poslužitelj računalo povezano; iz računala u računalo šalju se paketi koji se sastoje od nizova bitova sadržaja i zaglavlja u kojem je sadržana adresa pošiljatelja i primatelja; računala u mreži usmjeravaju paket na temelju adrese primatelja.

12. Sustavno prikupljanje sadržaja s Web-a

Ključni pojmovi: opasnost od virusa, spremanje Web stranice na disk, izdvajanje dijelova stranice.

Obrazovna postignuća: pretvarati Web sadržaje u druge oblike.

Prijedlozi za metodičku obradu: potaknuti praktični rad u obliku projekta kojim se rješava zadatak traženja i sakupljanja informacija putem *Web-a*; dovesti učenike u situaciju sistematske obrade i oblikovanja informacija u traženi oblik.

13. Snimanje audio zapisa

Ključni pojmovi: mikrofonski program, program za snimanje zvuka, pohranjivanje zvučne snimke.

Obrazovna postignuća: snimati zvuk i pohraniti snimku u zvučnu datoteku, prepoznati zvučnu datoteku.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati mikrofonski program učenicima te praćenjem kabela doći do zvučne kartice i audio ulaza; učenici pokreću program za snimanje, govore u mikrofonski i prate krivulju koja vizualizira zvučni zapis govora; snimljeni zvuk se pohranjuje u zvučnu datoteku i nakon toga preslušava.

14. Oblikovanje audio-zapisa

Ključni pojmovi: WAV, MP3, liste (playlist).

Obrazovna postignuća: koristiti neki od multimedijских svirača (media player).

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću nekog alata pretvoriti WAV snimku u MP3 datoteku; usporediti datoteke s obzirom na kvalitetu slušnosti i veličinu na disku; stvoriti zbirku (album)

15. Montaža videozapisa

Ključni pojmovi: video-zahvat (capture), montiranje kadrova, prijelazi (tranzicije).

Obrazovna postignuća: stvoriti manji videozapis Web kadrova, prijelazi (tranzicije).

Prijedlozi za metodičku obradu: uporaba programa za jednostavnu ideomontažu; objašnjenje pojedinih postupaka jednostavnog programa za montažu.

16. Obrada videozapisa u vremenu

Ključni pojmovi: vremenski niz, umetanje zvučnih datoteka.

Obrazovna postignuća: prilagoditi trajanje videouratka.

Prijedlozi za metodičku obradu: u programu za digitalnog videozapisa kontrolirati duljinu trajanja kadrova; obogatiti videosnimku umetanjem vanjskog audiozapisa.

17. Umetanje datoteka u videozapis

Ključni pojmovi: ubacivanje slika; ubacivanje videoisječaka.

Obrazovna postignuća: umetati crteže u videodatoteku.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripremljene crteže ubaciti u videoprojekt kao dodatne statičke ukrasne elemente (kadrove) i odvojene videoklipove kao dinamičke ukrasne elemente.

18. Završna obrada i pohrana videouradka

Ključni pojmovi: najava i odjava, kakvoća (vrsnoća) videodatoteke.

Obrazovna postignuća: oblikovati i izgraditi jednostavniji video uradak.

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću alata za kreiranje najava i odjave u videouređivaču stvoriti najavni i odjavni kadar, te zaokružiti videouradak spremanjem u odabranoj kvaliteti (Web, CD i slično)

19. Upoznavanje alata za izradbu prezentacije

Ključni pojmovi: traka sa izbornicima programa za izradbu prezentacija, osnovne alatne trake.

Obrazovna postignuća: prepoznati osnovno okruženje alata za izradbu prezentacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati program za izradu prezentacija, njegovu ulogu i okruženje; upoznati ulogu pojedinih izbornika i značenje pojedinih osnovnih alata na alatnim trakama.

20. Oblikovanje prezentacije

Ključni pojmovi: kreiranje prezentacije, otvaranje i spremanje prezentacije.

Obrazovna postignuća: kreirati jednostavnu prezentaciju.

Prijedlozi za metodičku obradu: kreiranje prve prezentacije: pisanje tekst u praznu prezentaciju; odabir dizajniranog predloška; dodavanje novog slajda u prezentaciju; spremanje prve prezentacije; otvaranje svoje prve prezentacije.

21. Oblikovanje teksta na slajdovima

Ključni pojmovi: oblikovanje i sjenčanje teksta, načini pogleda na slajdove.

Obrazovna postignuća: uređivati tekst na slajdu.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisanje i uređivanje teksta na slajdu: vrsta, veličina i boja pisma te sjenčanje teksta; upoznati različite načine pogleda na slajdove (običan, pogled slajda, pogled obrisa); upoznati učenike s poželjnim odnosom boje pisma i pozadine, kao i pravilnim odabirom veličine i vrste slova te količine teksta na slajdu

22. Umetanje ilustracija

Ključni pojmovi: umetanje i oblikovanje ilustracije.

Obrazovna postignuća: postavljati sliku na slajd i pronalaziti odgovarajuće slike za vlastitu prezentaciju.

Prijedlozi za metodičku obradu: odabrati predložak koji omogućuje dodavanje ilustracije na slajd; dodati sliku iz galerije slika ili iz datoteke (pretraživanje galerije slika); pokazati koje su mogućnosti oblikovanja slike u samom prezentacijskom alatu.

23. Uređivanje prezentacije

Ključni pojmovi: premještanje slajdova u pogledu obrisa, kopiranje i brisanje slajdova, ispis prezentacije.

Obrazovna postignuća: uređivati vlastite prezentacije i ispisivati prezentacije.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici nastavljaju rad na svojoj prezentaciji te iz upoznajemo s mogućnostima premještanja slajdova u pogledu obrisa, te kopiranjem i brisanjem slajdova; završene prezentacije ispisujemo na papir te učenici upoznaju dijaloški okvir za ispis prezentacije i njegove mogućnosti.

24. Animacijski učinci

Gljučni pojmovi: korištenje gotovih animacijskih shema, oblikovanje animacije na osnovi ponuđenih efekata, efekti prijelaza slajdova.

Obrazovna postignuća: dodavati animacijske efekte elementima na slajdu i koristiti tu vještinu pri izradbi vlastite prezentacije.

Prijedlozi za metodičku obradu: naučiti kako se dodaju animacijski efekti na slajd korištenjem gotovih animacijskih shema ili definiranjem animacije za svaki element na slajdu posebno; upoznati učenike s ulogom animacijskih efekata (npr. podaci i slike pojavljuju se na slajdu tijekom našeg izlaganja).

OSMI RAZRED

TEME

1. (A) Koordinatna grafika

Gljučni pojmovi: naredbe i funkcije koordinatne grafike, usporedba koordinatne i kornjačine grafike.

Obrazovna postignuća: crtati likove zadane koordinatama vrhova te primijeniti naredbe i funkcije koordinatne grafike u zadatcima.

Prijedlozi za metodičku obradu: definirati koordinatnu grafiku i nabrojati osnovne naredbe i funkcije, objasniti njezine prednosti te je povezati s poznatim naredbama kornjačine grafike rješavati jednostavnije primjere (crtanje lika kojem su zadane koordinate vrhova, crtanje dijagonala lika iz jednog vrha); demonstrirati crtanje svih dijagonala mnogokuta.

1. (B) Uporaba naredbe za petlju s logičkim uvjetom

Gljučni pojmovi: naredba za petlju s logičkim uvjetom.

Obrazovna postignuća: napisati jednostavan program s uporabom petlje s logičkim uvjetom.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati naredbu za petlju koja ima logički uvjet na početku ili na kraju petlje – sličnosti i razlike; primjeri: djeljivost brojeva, prosti i složeni brojevi.

2. (A) Zadaci o pravilnim mnogokutima

Gljučni pojmovi: crtanje pravilnog mnogokuta ako zadan broj vrhova i duljina polumjera opisane kružnice, crtanje upisane kružnice; računanje opsega i površine pravilnog mnogokuta.

Obrazovna postignuća: rješavati matematičke probleme s pomoću računalnih programa.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada programa koji rješava učenicima poznate matematičke probleme pojašnjavajući im matematičke činjenice i formule: crtanje opisane kružnice pravilnog mnogokuta, računanje opsega pravilnog mnogokuta i njegova usporedba s opsegom opisanog kruga mnogokuta; potaknuti učenike na istraživanje omjera ovih opsega opisane kružnice i njezinog promjera za različit broj vrhova mnogokuta; usporedba površine opisanog kruga i površine mnogokuta za različit broj vrhova; računanje broja Π .

2. (B) Crtanje ravnih linija i pravokutnika

Gljučni pojmovi: grafički zaslon, naredba za crtanje ravne linije, naredba za crtanje pravokutnika.

Obrazovna postignuća: nacrtati ravnu liniju sa zadanom početnom i završnom točkom zadane boje, nacrtati pravokutnik zadane duljine i širine, sa zadanom koordinatom jednog vrha.

Prijedlozi za metodičku obradu: motivacija: prikazati neki crtež nacrtan u programskom jeziku koji se crta pomoću ravnih linija i pravokutnika: kuća, brod, avion, itd. te postepeno uvoditi naredbe koje su potrebne da se crtež nacrtava.

3. (A) Izrada grafičkog sučelja

Gljučni pojmovi: osnovni prozor, prozor s vidnim naredbama, određivanje položaja prozora.

Obrazovna postignuća: opisati način programiranja grafičkih sučelja računalnih programa.

Prijedlozi za metodičku obradu: jednostavnih naredbi za stvaranje (otvaranje) i zatvaranje prozora učenicima objasniti određivanje parametara položaja i veličine prozora; uvođenje gumba u prozor ostvariti vezu nadređenih podređenih prozora programa.

3 (B) Crtanje kružnice

Gljučni pojmovi: naredba za crtanje kružnice.

Obrazovna postignuća: nacrtati kružnicu zadanog središta i polumjera.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti naredbu za crtanje kružnice, primjenjivati je u različitim zadacima: olimpijske kružnice, koncentrične kružnice, nizovi i mreže kružnica, krug kao ispunjena kružnica.

4. Stvaranje radne bilježnice

Ključni pojmovi: dijelovi proračunske tablice, aktivna ćelija, oblici pokazivača miša.

Obrazovna postignuća: otvoriti radnu bilježnicu, pokazivačem miša označavati redove, stupce, ćelije, očitati njihove oznake na radnom listu.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti i demonstrirati osnovne elemente prozora, radnu bilježnicu, proračunske tablice, stupce i redove, aktivne ćelije te promjene izgleda i funkcije pokazivača miša s obzirom na njegov trenutni položaj.

5. Unos podataka

Ključni pojmovi: vrsta podataka (tekstualni podaci, numerički podaci), unos formula.

Obrazovna postignuća: pisati formule uporabom znaka jednakosti i navođenjem konstanti ili varijabli koje su u matematičkoj zavisnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti i demonstrirati način unošenja tekstualnih i brojčanih podataka, način poravnanja podataka u ćelijama; objasniti način pisanje formula: adresa ćelije, osnovni matematički operatori; snimanje radne bilježnice na disk ili disketu pod zadanim imenom.

6. Uporaba radne bilježnice

Ključni pojmovi: kazalo radne bilježnice, umetanje i brisanje (ćelija, redova i stupaca), kopiranje i premještanje formula.

Obrazovna postignuća: kopirati i premještanje te brisati sadržaje pojedinih ćelija, ubaciti red ili stupac u proračunsku tablicu, koristiti brzi izbornik.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti i demonstrirati kretanje po radnoj bilježnici; upoznavanje sadržaja radnih listova; opis funkcije brzog izbornika te upoznavanje funkcije crnog križića, kopiranje i premještanje ćelija, ubacivanje i brisanje ćelija, radova i stupaca

7. Uređivanje tablice

Ključni pojmovi: brisanje sadržaja i formata ćelije, promjene širina stupaca i visine redaka, obrublivanje ćelije.

Obrazovna postignuća: promijeniti dimenzije stupaca i redaka u proračunskoj tablici; promijeniti sadržaj i obrubiti ćelije.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati i vježbati kako se u ćeliji može izbrisati: sve, samo formati, samo sadržaj ili komentari; mijenjanje širine stupaca i visine redova pomoću miša ili naredbama u glavnom izborniku; poravnanje sadržaja u ćelijama, obrublivanje ćelija.

8. Formati brojeva u ćelijama tablica

Ključni pojmovi: formati brojeva (decimalni broj, valuta, postotak), formati za nadnevke, korisnički formati.

Obrazovna postignuća: pretvarati jedan format broja u drugi.

Prijedlozi za metodičku obradu: mijenjanje formata brojevima u: decimalni oblik, postotak, valutu; prikazivanje nadnevka u različitim formatima; korisničko odabiranje formata brojeva.

9. Nizovi podataka

Ključni pojmovi: kopiranje podataka i nizova, popunjavanje nizova brojeva i nadnevaka, relativna i apsolutna adresa.

Obrazovna postignuća: nadopunjavati nizove raznovrsnim podatcima, pretvarati relativne adrese ćelija u apsolutne adrese, te raditi jednostavne izračune pomoću njih

Prijedlozi za metodičku obradu: naučiti popunjavati podatke u nizu; pretvaranje relativne adrese ćelije u apsolutnu adresu; pomoću znaka „\$“

10. Grafikoni

Ključni pojmovi: vrste grafikona, elementi grafikona, pomagalo za izradbu grafikona.

Obrazovna postignuća: izraditi grafikon na temelju zadane tablice i oblikovati njegove elemente.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznavanje s alatima za stvaranje grafikona, pozivanje pomagala te izrada grafikona na temelju numeričkih podataka iz tablice određivanje osnovnih elemenata grafikona i njihov smještaj unutar prostora grafikona; izmjene podataka u grafikonu; nastale promjenom numeričkih podataka u tablici; oblikovanje elemenata grafikona.

11. Promjena prikaza i ispis radne bilježnice

Ključni pojmovi: prikaz više radnih bilježnica, prikaz više listova jedne radne bilježnice, zamrzavanje dijelova proračunske tablice, zaglavlje i podnožje stranice, pregled prije ispisa, ispis radne bilježnice.

Obrazovna postignuća: postaviti trake za zamrzavanje na dugačkim radnim listovima kako bi značenje podataka bilo jasno i na udaljenim dijelovima tablice; postaviti zaglavlje i podnožje.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati više listova jedne radne bilježnice, li više radnih bilježnica odjednom; kod velikih proračunskih tablica naučiti postavljati okomitu i vodoravnu traku (plohu) zamrzavanja, kako bi i kod udaljenih podataka vidjeli zaglavlje stupaca ili redaka; dodavanje zaglavlja i podnožja, slanje radne bilježnice na ispis.

12. Osnovne funkcije u programu za izradbu proračunskih tablica

Ključni pojmovi: sintaksa funkcije (argumenti, znak razdvajanja), osnovne funkcije.

Obrazovna postignuća: koristiti osnovne funkcije i s pomoću njih napraviti potrebne izračune; pronaći prosječnu veličinu, maksimalnu i minimalnu vrijednost niza brojeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: pisanje osnovnog oblika funkcije (zavisne veličine) u programu za izradu proračunskih tablica; upoznavanje sintakse osnovnih funkcija za: zbrajanje, traženje minimalne, maksimalne ili prosječne vrijednosti nekog područja, matematičko zaokruživanje, računanje drugog korijena.

13. Grafički elementi

Ključni pojmovi: crtanje grafičkih oblika s pomoću predložaka, samostalno crtanje grafičkih oblika s pomoću osnovnih elemenata (crta, strelica, pravokutnik), odabir i mijenjanje boje linije i ispunjenja, trodimenzionalni efekti.

Obrazovna postignuća: izraditi sheme i crteže na slajdu; izraditi vlastiti crtež koji će opisati zadanu temu.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici izrađuju vlastitu prezentaciju koja će sadržavati nove elemente koje će učenici naučiti u 7. razredu; upoznaju mogućnosti dodavanja grafičkih elemenata na slajd pomoću gotovih predložaka ili crtanjem vlastitih crteža pomoću shema (grupiranje osnovnih elemenata); mijenjanje boje linije i ispunjenja, dodavanje trodimenzionalnih efekata grafičkim oblicima na slajdu; animacijski efekti za nacrtane crteže.

14. Tekstni okviri

Ključni pojmovi: postavljanje tekstnog okvira na slajd, uređivanje tekstnog okvira (rubovi, vrsta, veličina i boja pisma), ispunjavanje bojom i trodimenzionalni efekt, ukrasni tekst (dodavanje i uređivanje).

Obrazovna postignuća: dodavati tekstne okvire i ukrasne tekstove na slajdove u vlastitoj prezentaciji.

Prijedlozi za metodičku obradu: dodavanje tekstnih okvira na slajd (osim tekstnih okvira definiranih predlošcima slajda) i njegovo uređivanje; postavljanje animacijskih efekata na tekstne okvire, ispunjavanje bojom i trodimenzionalni efekt na tekstnom okviru, umetanje ukrasnog teksta na slajd i njegovo uređivanje (mijenjanje boje i oblika ukrasnog teksta).

15. Dodatni elementi u prezentaciji

Ključni pojmovi: tablice, organizacijski dijagram, tablični proračuni.

Obrazovna postignuća: dodavati različite elemente (tablice, grafikoni, organizacijski dijagram) na slajd i uređivati ih.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati mogućnosti dodavanja novih elemenata na slajd: izrada tablica; crtanje grafa za tablične proračune; crtanje organizacijskih dijagrama (vrste dijagrama, različiti oblici u organizacijskom dijagramu, mijenjanje boje i pisanje teksta).

16. Vizualni (grafički) HTML uređivači

Ključni pojmovi: upoznavanje sučelja, tekst i pozadina, umetanje grafičkih elemenata.

Obrazovna postignuća: izraditi jednostavnu osobnu Web stranicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada jednostavne osobne stranice učenika pohranjene na lokalnom disku.

17. Poveznice (linkovi)

Ključni pojmovi: indeksna stranica, tekst kao poveznica, slika kao poveznica.

Obrazovna postignuća: umetnuti slikovni element u stranicu i pretvoriti ga u poveznicu na drugu stranicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada dviju Web stranica pohranjenih na lokalnom disku koje su povezane tekstovnom i slikovnom poveznicom.

18. Elementi stranice

Ključni pojmovi: grafika i pozadina, jednostavne tablice, oblikovani tekst.

Obrazovna postignuća: koristiti tablicu kao element na Web stranicama.

Prijedlozi za metodičku obradu: određivanje pozadine u stranici i u jednostavnoj tablici s oblikovanim tekstom.

19. Jezik HTML

Ključni pojmovi: struktura HTML dokumenta, HTML oznake (tag), jednostavan HTML opis stranice.

Obrazovna postignuća: protumačiti jednostavni HTML opis stranice.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada jednostavne osobne stranice učenika pohranjene na lokalnom disku.

20. Oznake i parametri HTML jeziku

Ključni pojmovi: oznaka P, Oznaka A, oznaka IMG.

Obrazovna postignuća: znati dodavati parametre na osnovne oznake.

Prijedlozi za metodičku obradu: u HTML jeziku opisati (kreirati) dvije Web stranice i međusobno ih povezati

21. Uporaba vizualnog HTML uređivača za izradbu osobne Web stranice

Ključni pojmovi: planiranje strukture stranice, upravljanje strukturom, izrada i objava stranice.

Obrazovna postignuća: uobličiti strukturu stranice.

Prijedlozi za metodičku obradu: učenici uporabom vizualnog uređivača uređuju osobne Web stranice i vježbaju rad u njemu; osobna stranica neka ima i sliku koju učenik stavlja na vrh, a drugu rabi kao pozadinu; učenik u različitim stranicama obrađuje razne teme, i razrađuje jednostavan; efikasan sustav navigacije.

22. Struktura Interneta

Ključni pojmovi: poslužitelj, klijent, načini komunikacije.

Obrazovna postignuća: znati objasniti načine komunikacije unutar Interneta.

Prijedlozi za metodičku obradu: pojasniti i demonstrirati ulogu poslužitelja u sklopu Internet komunikacije.

23. Ostale Internet usluge

Ključni pojmovi: udaljeni prijenos datoteka (FTP).

Obrazovna postignuća: opisati opisane usluge Interneta.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikaz i pokazivanje uporabe Telnet i FTP usluga.

24. Davatelj usluga na Internetu

Ključni pojmovi: vrste modema, uloga modema.

Obrazovna postignuća: objasniti potrebu za bržim Internet vezama u budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: posjet stranicama nekog domaćeg davatelja usluga i upoznavanje s uvjetima usluga.

25. Povezivanje na Internet

Ključni pojmovi: pristup Internetu.

Obrazovana postignuća: objasniti potrebu za bržim Internet vezama u budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazivanje i promatranje modema za vrijeme transfera podataka; objašnjavanje načina povezivanja (ISDN, ADSL).

DEVETI RAZRED

TEME

1. Elektronički logički sklopovi i registri

Ključni pojmovi: logički sklopovi, registri, sabirnice.

Obrazovna postignuća: objasniti kako se odvijaju osnovne funkcije računala na strojnoj razini, objasniti ulogu operacijskog sustava u djelovanju računala.

Prijedlozi za metodičku obradu: ostvarenje logičkih funkcija elektroničkim sklopovima; logička varijabla se pohranjuje kao jedan bit registra; svi se dijelovi računala sastoje od registara i logičkih sklopova; povezani su međusobno električkim vodičima koji su grupirani u sabirnice; mikroelektronički čipovi sadrže mnoštvo sićušnih preklopki (tranzistora) kojima se ostvaruju sve funkcije računala; operacijski sustav je skup programa koji osiguravaju da svi ti elektronički dijelovi skladno djeluju i stoga korisnici program ne moraju znati detalje djelovanja elektroničkih sklopova

2. Paralelni i slijedni ulazno-izlazni pristupi računala

Ključni pojmovi: paralelni pristup, serijski pristup, pretvaranje bitova u električke veličine, očitavanje stanja tipki.

Obrazovna postignuća: opisati neke primjere (primjerice, kućanski uređaji) gdje se ugrađena računala koriste upravljačkim napravama.

Prijedlozi za metodičku obradu: sadržaji pojedinih bajtova mogu se prenijeti kao niz bitova u posebno zato predviđene izlazne registre; ako za svaki bit postoji jedna stezaljka, govorimo o paralelnom pristupu; svaki bit pojaviti će se kao električki napon na jednoj stezaljci; na te se stezaljke može priključiti vanjske logičke sklopove i tako upravljati nekim napravama; jednako tako, u suprotnom se smjeru preko stezaljki mogu bitovi postavljati u stanje 0 ili 1 ovisno o

3. Svojstva računala

Ključni pojmovi: brzina procesora, kapacitet spremnika, brzina prijenosa podataka.

Obrazovna postignuća: nabrojati osnovna svojstva računala i mjere za njihovu usporedbu

Prijedlozi za metodičku obradu: opisati osnovne mjere za vrednovanje računala; uvođenje mjera za vrednovanje računala: duljina registara, brzina takta procesora, veličine radnog i pomoćnih spremnika, brzina prijenosa preko sabirnice računala, brzine prijenosa kroz komunikacijske kanale; objasniti da se prefiksi kilo-,mega-,giga- u računalima upotrebljavaju dvojakom; kada obilježavaju veličinu spremnika tada su to samo približno potencije od 10 dok kod vrednovanja brzine prijenosa imaju uobičajeno značenje.

4. Pohranjivanje multimedijских sadržaja, obrada zvuka

Ključni pojmovi: spremnički prostor za pohranjivanje slika i filmova i zvuka, brzine prijenosa i obrade multimedijских sadržaja, analogno-digitalna i digitalno-analogna pretvorba.

Obrazovna postignuća: ocijeniti veličine datoteka za pohranjivanje multimedijских sadržaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: obrada multimedijского sadržaja zahtijeva istovremenu obradu slike i zvuka; pokretne slike dobivaju se brzom izmjenom pojedinačnih slika brzinom koja nadmašuje tromost ljudskog oka; pohranjivanje zvuka svodi se na uzorkovanje zvučnog vala i pretvaranje uzorkovanih vrijednosti u binarno prikazane brojeve; reprodukcija zvuka je suprotan proces pretvaranja digitalnog oblika u analogni električni val koji se u zvučnicima pretvara u akustički val.

5. (A) Grafičke naredbe u programu

Ključni pojmovi: naredbeni gumbi, klizne trake, okviri s tekstem.

Obrazovna postignuća: upotrijebiti osnovne grafičke naredbe grafičkim kontrolama.

Prijedlozi za metodičku obradu: definiranje osnovnih svojstava grafičkih komandi u programu: svojstvo izvršavanja naredbi odabirom pojedine komande, svojstvo veličine komande, svojstvo ispisa teksta na komandi; rješavati jednostavnije primjere uporabom grafičkih komandi.

6. (A) Procedure i programske funkcije

Ključni pojmovi: programska funkcija, ugniježdene funkcije.

Obrazovna postignuća: upotrebljavati u programima neke unaprijed pripremljene funkcije.

Prijedlozi za metodičku obradu: definirati programske funkcije kao procedure koje kao rezultat daju (vraćaju) samo jednu vrijednost; pripremiti i pokazati funkcije koje vraćaju različite tipove podataka (brojčane, znakovne ili liste); upoznati učenike s funkcijama koje pozivaju druge funkcije i ukazati na to da se tako ugniježdene funkcije mogu usporediti s kompozicijom funkcija u matematici

7. (B) Potprogrami

Ključni pojmovi: pojam potprograma.

Obrazovna postignuća: napisati jednostavniju proceduru (sa ili bez parametara) te je pravilno pozvati u programu.

Prijedlozi za metodičku obradu: navodeći neki složeniji (npr. grafički) primjer motivirati učenike za rastavljanje primjera na jednostavnije dijelove koje rješavamo pišući procedure.

8. (A, B) Primjena programiranja u nastavi matematike

Ključni pojmovi: crtanje kvadratne funkcije, crtanje funkcije drugog korijena.

Obrazovna postignuća: upotrebljavati računalo kao pomagalo pri rješavanju jednostavnih geometrijskih zadataka.

Prijedlozi za metodičku obradu: primijeniti računalo kao alat u rješavanju matematičkih problema: crtanje pravaca zadanih jednadžbom pravca, crtanje paralelnih pravaca zadanom pravcu, crtanje kvadratne funkcije (uz različit odabir jedinične dužine), crtanje funkcije drugog korijena.

9. (A, B) Primjena programiranja u fizici i kemiji

Ključni pojmovi: primjena u kinematici, simulacija kosog hitca, primjena za osnovna kemijska izračunavanja.
Obrazovna postignuća: upotrebljavati računalo kao pomagalo za rješavanje zadataka iz fizike i kemije.
Prijedlozi za metodičku obradu: napisati programe za rješavanje primjera drugih nastavnih predmeta, posebice: kemije i fizike.

10. Baza podataka

Ključni pojmovi: baza podataka, tablica podataka u bazi, upis u polju tablice.

Obrazovna postignuća: stvoriti jednostavnu tablicu u nekom programu za upravljanje bazama podataka.

Prijedlozi za metodičku obradu: definirati tablicu baze podataka učenika razreda s poljima: *identifikator učenika (LD), ime učenika, prezime učenika, datum rođenja, adresa učenika i telefon*; obratiti pozornost na tipove podataka za pojedina polja sloga; organizirati upis podataka neposredno u stvorenu tablicu; svaki učenik radi svoju bazu; učenici pitaju jedan drugoga podatke pri upisu (nije neophodno upisati sve učenike iz razreda).

11. Upisni obrasci i pretraga

Ključni pojmovi: izrada upisnog obrasca, vizualno oblikovanje upisnog obrasca, ažuriranje podataka s pomoću obrasca.

Obrazovna postignuća: upisivati podatke u priređene baze podataka, pretraživati ih, ažurirati i brisati.

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću pomagala izraditi upisni obrazac u izrađenoj bazi podataka razreda (alternativno: izraditi obrazac od samog početka); podesiti vizualni izgled obrasca uporabom jednostavnijih postupaka (boja pozadine obrasca, tip i boja slova za podatke u poljima i pripadajuće natpise polja, ubacivanje slike kao objekta u obrazac i slično); po dovršenju obrazac koristiti za unos novih podataka u bazu, brisanje slogova, pretragu za podacima u bazi i pretraživanje baze.

12. Uređivanje glavnog slajda

Ključni pojmovi: glavni slajd, logotip, podnožje slajda.

Obrazovna postignuća: izraditi jednostavni glavni slajd s logotipom i podnožjem.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstrirati mogućnosti izrade glavnog slajda; izraditi vlastiti predložak glavnog slajda; odabrati prikladan logotip i smjestiti ga na predložak; pokazati načine dodavanja slike i izrade crteža naglavnom slajdu te uređivanja podnožja i dodavanja broja slajda.

13. Veze između slajdova

Ključni pojmovi: hiperveze između slajdova, hiperveze između prezentacije i drugih dokumenata, akcijski gumbi.

Obrazovna postignuća: postaviti hiperveze između slajdova; postaviti akcijske gumbe na slajd i odrediti njihova osnovna svojstva; postavljati veze između slajdova pri izradbi kviza i sl.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazati kako se postavljaju hiperveze između slajdova (veza na tekst ili sliku); upoznati dijaloški okvir za postavljanje hiperveza i primijeniti njegove funkcije te pokazati kako se postavljaju veze između prezentacije i drugog dokumenta na računalu; objasniti postavljanje i uređivanje akcijskih gumba (vrste akcijskih gumba, definiranje akcije na gumbu, boja gumba).

14. Prikazivanje prezentacije

Ključni pojmovi: izvedba prezentacije, postavljanje trajanja slajda, izrada neprekidne prezentacije.

Obrazovna postignuća: pripremiti prezentaciju za izvođenje i obaviti njezino izvođenje.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznati dijaloški okvir za prikazivanje prezentacije i njegove mogućnosti: izrada korisničke prezentacije, postavljanje trajanja slajda, izrada neprekidne prezentacije; uputiti na načine dobre izvedbe vlastite prezentacije

15. Timska izrada Web stranica razreda

Ključni pojmovi: dogovor i podjela uloga u skupini, obrada sadržaja, provjera uspješnosti i ispravak.

Obrazovna postignuća: surađivati u skupini.

Prijedlozi za metodičku obradu: podijeliti učenike u timove po zadacima na izradi Web stranica razreda; unutar timova podijeliti uloge kako bi učenici zajedničkim radom i odgovaranjem došli do rezultata.

16. Tehnike objavljivanja

Ključni pojmovi: prijenos datoteka (FTP), Web publiciranje, sinkronizacija.

Obrazovna postignuća: znati objaviti svoje vlastite Web stranice.

Prijedlozi za metodičku obradu: objaviti neke nedovršene dijelove Web stranica razreda publiciranjem pomoću samog Web uređivača stranica, a neke završene dijelove prebacivanjem na objavljene stranice uporabom nekog FTP programa; nakon toga obaviti sinkronizaciju stranica na poslužitelju i na lokalnom računalu; objasniti zašto je takav postupak potreban.

17. Objavljivanje Web mjesta

Ključni pojmovi: Web mjesto, lokalno predstavljanje Web mjesta, objavljivanje Web mjesta (publiciranje).

Obrazovna postignuća: objaviti svoj Web uradak.

Prijedlozi za metodičku obradu: objasniti pojam Web mjesta; prije objavljivanja organizirati lokalno predstavljanje mjesta kako bi se prikupilo što više neovisnih dojmova; nakon eventualnih dorada objaviti (publicirati) Web mjesta i prijaviti tražilicama.

18. Pokretni dijelovi stranica

Ključni pojmovi: datoteka s animiranim sadržajima, program za animaciju.

Obrazovna postignuća: izraditi animaciju i umetnuti je na Web stranicu.

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću jednostavnog programa za crtanje pripremiti sličice – okvire (*frames*) buduće animirane datoteke; uporabom programa za animaciju povezati okvire i pripremiti kao datoteku (*format* GIF); razrađenu animaciju umetnuti kao dio Web stranice koju su učenici izradili na prethodnim satima.

19. Kritički odnos prema Internetu

Ključni pojmovi: izbor kvalitetnih sadržaja, popularizacija domaćih sadržaja.

Obrazovna postignuća: ocjenjivati sadržaje dobavljene Internetom.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o prihvatljivim sadržajima na Internetu.

20. Sudjelovanje u Internet projektima

Ključni pojmovi: besplatni volonterski projekti, sponzorirani projekti, komercijalni projekti.

Obrazovna postignuća: prijaviti se i sudjelovati aktivno u Internet projektu.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstrirati nekoliko Internet projekata na domaćoj i međunarodnoj sceni po izboru.

21. Školski Internet projekti

Ključni pojmovi: upoznavanje učenika s projektima u školi, izbor željenog projekta.

Obrazovna postignuća: potaknuti stvaralačko predlaganje i kritiku.

Prijedlozi za metodičku obradu: demonstrirati neki Internet projekt koji se provodi u školi ili nekoj susjednoj školi.

IZVANNASTAVNA AKTIVNOST

INFORMATIKA

CILJ

Nastavni sadržaji iz područja informacijske i komunikacijske tehnologije od 2. do 5. razreda moraju učenicima omogućiti:

- stjecanje umijeća uporabe današnjih računala i primijenjenih programa (u daljnjem tekstu: umijeće);
- upoznavanje s osnovnim načelima i idejama na kojima su sazdana računala odnosno informacijska i komunikacijska tehnologija (u daljnjem tekstu: temeljna znanja);
- razvijanje sposobnosti za primjene informacijske i komunikacijske tehnologije u različitim primijenjenim područjima (u daljnjem tekstu: rješavanje problema).

ZADACÉ

Ustanovljuje se da bi bilo poželjno da učenici po završetku 5. razreda budu u stanju:

- upotrebljavati računalo korištenjem ulazno-izlaznih naprava;
- upotrebljavati računalo kao pomagalo pri učenju;
- raspravljati o informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji uporabom ispravnog nazivlja;
- upotrebljavati uzrastu primjerene multimedijske izvore za učenje (interaktivne udžbenike, obrazovne programe, multimedijske enciklopedije i sl.);
- surađivati s drugim učenicima, učiteljima, roditeljima i ostalima pri uporabi tehnologije;
- pokazivati pozitivno društveno i etičko ponašanje te odgovornost pri uporabi tehnologije;
- načiniti uzrastu primjerene multimedijske rukotvorine (artefakte) uz pomoć učitelja, članova obitelji i drugih učenika;
- upotrebljavati prikladne programe za rješavanje problema primjerenih uzrastu;

- prikupljati obavijesti i komunicirati s drugima uporabom tehnologije uz pomoć učitelja, članova obitelji i drugih učenika;
- razumjeti kako na koristan način rasporediti obavijesti (primjerice, stvaranjem abecednih popisa bez uporabe računala).

Napomena

Navedeni nastavni sadržaji podijeljeni su u programske cjeline, a nastavne teme pojedinih cjelina razvrstane su od 2. do 5. razreda uz uvažavanje načela spiralnog modela po kojima se isti sadržaj tijekom školovanja ne uči neovisno više puta već se znanje stečeno na nižim stupnjevima obrazovanja proširuje i višima.

Ovaj program prilagođen izvannastavnim aktivnostima, na izravan način uvodi učenike u područje informacijske i komunikacije tehnologije. Učenici koji svladaju taj program mnogo će uspješnije savladati program izbornog predmeta u višim razredima osnovne škole.

Nastavne teme omogućuju da se izvedbeni program prilagodi tehničkim mogućnostima pojedinih škola. Naime, njegovo potpuno izvođenje zahtjeva određeni standard tehničke opremljenosti. Ako mogućnosti računalnih učionica ne zadovoljavaju te standarde program će se morati prilagoditi.

Kvalitetno izvođenje programa pretpostavlja samostalni rad pojedinog učenika na računalu. U školama s ograničenim tehničkim i kadrovskim mogućnostima treba razmotriti i mogućnost smanjivanja sadržaja tako da se nastavom obuhvati što veći broj učenika makar i s opterećenjem manjim od jednog sata tjedno.

DRUGI RAZRED

TEME

1. Osnovno računalo

Ključni pojmovi: vanjski dijelovi računala, namjena vanjskih dijelova.

Obrazovna postignuća: prepoznati, pokazati i imenovati vanjske dijelove računala.

2. Uključivanje i isključivanje računala

Ključni pojmovi: tipka za uključivanje, pokazivač miša, gumbi za isključivanje.

Obrazovna postignuća: pravilno uključiti i isključiti računalo; pokazati da je učenik svladao jednostruki klik mišem.

3. Pokretanje i zaustavljanje programa

Ključni pojmovi: pokretanje programa, prozor, zaustavljanje programa.

Obrazovna postignuća: pokrenuti neki jednostavniji program i zaustaviti ga.

4. Uporaba CD/DVD naslova

Ključni pojmovi: umetanje i izvlačenje CD/DVD diska, postupanje s CD/DVD diskom.

Obrazovna postignuća: umetnuti i izvući CD/DVD iz pogona optičkog diska.

5. Uporaba obrazovnih programa

Ključni pojmovi: snalaženje u programu, razlikovanje slike i teksta kao poveznice.

Obrazovna postignuća: pokrenuti neki (po izboru učitelja) obrazovni program i snalaziti se u njemu.

6. Uporaba jednostavnog programa za crtanje

Ključni pojmovi: simbol olovke, područje crtanja, spremanje crteža.

Obrazovna postignuća: pomicanjem simbola olovke po području crtanja s pomoću miša nacrtati neki jednostavni lik.

7. Osnovni alati programa za crtanje

Ključni pojmovi: kist, brisalo, kantica.

Obrazovna postignuća: koristiti osnovne alate u jednostavnom programu za crtanje.

8. Podešavanje alata programa za crtanje

Ključni pojmovi: boja crte i ispune, debljine crta, otvaranje datoteke spremljenog crteža.

Obrazovna postignuća: podesiti osnovne alate po potrebi crteža.

9. Crtanje geometrijskih likova

Ključni pojmovi: kvadrat, pravokutnik, trokut.

Obrazovna postignuća: nacrtati nekoliko osnovnih likova različitih veličina i položaja.

10. Osnove pisanja teksta

Ključni pojmovi: tipkovnica, tipke.

Obrazovna postignuća: pravilno upotrijebiti tipke za slova i znamenke, tipke za novi red, tipke za brisanje i tipke za kretanje po tekstu.

11. Uporaba jednostavnog programa za pisanje

Ključni pojmovi: prozor programa za pisanje, glavni izbornik, područje pisanja.

Obrazovna postignuća: pravilno pokrenuti program i napisati neku kratku riječ.

12. Osnovni koraci kornjače

Ključni pojmovi: grafički pokazivač kornjače, kretanja kornjače, brisanje slike.

Obrazovna postignuća: crtati ravne linije zadane duljine od 1 do 20, brisati sliku.

13. Olovka kornjače

Ključni pojmovi: boje olovke, dizanje olovke, spuštanje olovke.

Obrazovna postignuća: pomicati kornjaču dignutim ili spuštenim perom.

14. Okret kornjače koso lijevo i desno

Ključni pojmovi: postavljanje kornjače za crtanje kosih crta.

Obrazovna postignuća: crtati kose linije.

15. Kretanje kroz labirint

Ključni pojmovi: snalaženje u kornjačinom svijetu.

Obrazovna postignuća: pronaći najjednostavnije rješenje postavljenog zadatka.

TREĆI RAZRED

TEME

1. Mape i datoteke

Ključni pojmovi: mapa, datoteka, imena mapa i datoteka.

Obrazovna postignuća: razlikovati datoteke od mapa.

2. Rad s mapom i datotekama

Ključni pojmovi: stvaranje mapa, premještanje mapa i datoteka, kopiranje mapa i datoteka.

Obrazovna postignuća: načiniti novu mapu, premjestiti mapu i datoteku, kopirati mapu i datoteku; prevlačenjem miša upravljati pomicanjem značke na zaslonu monitora te premještanje datoteke iz jedne mape u drugu.

3. Promjena izgleda radne površine

Ključni pojmovi: prozor opisa svojstva radne površine, izbor vrste svojstva, promjena slikovne podloge.

Obrazovna postignuća: promijeniti slikovnu podlogu radne površine: uključiti zaštitu zaslona; svojim riječima opisati važnost zaštite zaslona.

4. Multimedijски CD/DVD

Ključni pojmovi: audio CD/DVD.

Obrazovna postignuća: preslušavati audiozapise i pregledavati videozapise računalom.

5. Rad s dijelovima crteža

Ključni pojmovi: izrezak, kopiranje izreska, zakretanje izreska.

Obrazovna postignuća: kopirati izreske crteža.

6. Kombiniranje crteža iz dviju datoteka

Ključni pojmovi: otvaranje dvaju crteža, premještanje izreska iz crteža u crtež.

Obrazovna postignuća: rabiti međuspremnik za prenošenje dijelova crteža.

7. Pogled na sliku

Ključni pojmovi: povećanje (zoom), mapa piksela

Obrazovna postignuća: brisati osnovni element crteža (piksel).

8. Pisanje i spremanje jednostavnog teksta

Ključni pojmovi: pravila pisanja na računalu, otvaranje datoteke, pohranjivanje datoteke.

Obrazovna postignuća: napisati velika slova na početku rečenice i pravilno pisati znakove interpunkcije; pisati tekst podijeljen na odlomke.

9. Uređivanje stranice teksta

Ključni pojmovi: orijentacija i veličina papira, porubnice, ispis teksta na papiru.

Obrazovna postignuća: urediti i ispisati tekst.

10. Bojanje likova

Ključni pojmovi: naredba za bojenje likova, bojenje kvadrata i pravokutnika.

Obrazovna postignuća: bojiti prethodno nacrtani lik.

11. Naredbe za okretanje lijevo i desno

Ključni pojmovi: naredba za okret ulijevo, naredba za okret udesno, crtanje trokuta.

Obrazovna postignuća: crtati trokut jednakih duljina stranica.

12. Crtanje šesterokuta

Ključni pojmovi: crtanje šesterokuta zadane duljine stranice, bojenje šesterokuta.

Obrazovna postignuća: crtati šesterokut zadane duljine stranica.

13. Izrada crteža s pomoću naučenih naredbi

Ključni pojmovi: nema novih pojmova (utvrđivanje ranije stečenog znanja).

Obrazovna postignuća: crtati kvadrate, pravokutnike, te trokute i šesterokute jednakih duljina stranica.

14. Osnovne usluge interneta

Ključni pojmovi: Internet, www, elektronička pošta.

Obrazovna postignuća: razumijevanje Interneta kao skupa usluga.

15. WWW preglednik

Ključni pojmovi: upis www adrese, pregledavanje Web stranica.

Obrazovna postignuća: uporaba Web preglednika za jednostavan pregled stranica.

ČETVRTI RAZRED

TEME

1. Vrste spremnika (memorije)

Ključni pojmovi: vanjski spremnici, unutarnji spremnici, radni i trajni spremnici.

Obrazovna postignuća: objasniti razliku između trajnog i radnog spremnika, nabrojati unutrašnje i vanjske spremnike.

2. Povezivanje računala

Ključni pojmovi: lokalna mreža, veza s internetom, modem.

Obrazovna postignuća: svojim riječima opisati potrebu povezivanja računala i opisati načine kako se to ostvaruje.

3. Snimanje audio zapisa

Ključni pojmovi: mikrofoni, program za snimanje zvuka, pohranjivanje zvučne snimke.

Obrazovna postignuća: prepoznati zvučnu datoteku; snimati zvuk i pohraniti snimku u zvučnu datoteku.

4. Svojstva crteža

Ključni pojmovi: promjena veličine crteža, pretvaranje višebojnog crteža u jednobojni crtež, dubina boje.

Obrazovna postignuća: mijenjati veličine crteža i dubinu boja crteža i ocjenjivati njegovu kakvoću.

5. Promjena izgleda crteža

Ključni pojmovi: vodena boja, pastelni crtež, zamućenje.

Obrazovna postignuća: mijenjati izgled crteža uporabom različitih efekata.

6. Označivanje i kopiranje teksta

Ključni pojmovi: označavanje, kopiranje, premještanje.

Obrazovna postignuća: promijeniti vrstu pisma, stil ili veličinu slova na postojećem tekstu.

7. Traženje i zamjena riječi

Ključni pojmovi: pronalaženje riječi, zamjena riječi.

Obrazovna postignuća: tražiti i zamjenjivati riječi, koristiti program za pružanje pomoći i u njegovu indeksu pronalaziti ključne riječi.

8. Pisanje prvog programa

Ključni pojmovi: pojmovi programa kao niza naredbi; otvaranje i zatvaranje uređivača; spremanje programa i otvaranje spremljenoga programa.

Obrazovna postignuća: upotrebljavati uređivač teksta pri pisanju programa.

9. Procedure u programu

Ključni pojmovi: procedura, raščlanjivanje zadatka na procedure.

Obrazovna postignuća: rastaviti problem na manje dijelove; pokazati manje dijelove od kojih se sastoji postavljeni zadatak.

10. Programi za rješavanje računskih zadataka

Ključni pojmovi: ispis podataka, osnovne računске operacije.

Obrazovna postignuća: pisati i koristiti programe za obavljanje četiriju računskih operacija te za računanje opsega kvadrata, pravokutnika i trokuta.

11. Moja prva pretraga

Ključni pojmovi: zadana riječ ili izraz (pojam) pretrage, izbor rezultata pretrage.

Obrazovna postignuća: tražiti zadani pojam na internetu.

12. Upotreba Web pošte

Ključni pojmovi: adrese pošiljatelja i primatelja; struktura poruke.

Obrazovna postignuća: pisati jednostavne poruke.

13. Prihvatljivo ponašanje pri slanju pošte

Ključni pojmovi: pravila ponašanja.

Obrazovna postignuća: komunicirati na internetu na prihvatljiv način.

PETI RAZRED

TEME

1. Snimanje fotozapisa

Ključni pojmovi: digitalni fotoaparati, okidanje, zaslon tražila.

Obrazovna postignuća: snimati digitalnim fotoaparatom.

2. Obrada digitalnih fotografija

Ključni pojmovi: pohranjivanje fotozapisa, višestruko preimenovanje, višestruka promjena veličine.

Obrazovna postignuća: premještati fotografije s digitalnog fotoaparata na disk.

3. Snimanje videozapisa

Ključni pojmovi: digitalna kamera, snimanje videa, pregled snimke.

Obrazovna postignuća: snimati digitalne videozapise.

4. Postupci skeniranja

Ključni pojmovi: skeniranje, kontrast i osvjetljenje, uravnoteženost boja i zasićenje.

Obrazovna postignuća: skenirati crteže s papira.

5. Osnovne naredbe programskog jezika

Ključni pojmovi: naredbe za naprijed i nazad, naredbe za lijevo i desno uz zadani broj stupnjeva, naredbe za dizanje i spužtanje pera te brisanje linije.

Obrazovna postignuća: upotrebljavati nove naredbe u programskom jeziku u rješavanju jednostavnih zadataka; programom crtati kvadrat, trokut, pravokutnik i šesterokut.

6. Ponavljanje niza naredbi

Ključni pojmovi: crtanje kvadrata, crtanje jednakostraničnoga trokuta upotrebom petlje, crtanje šesterokuta uporabom petlje.

Obrazovna postignuća: crtati kvadrat, trokut i šesterokut pomoću petlje.

7. Uporaba petlje za crtanje niza likova

Ključni pojmovi: crtanje jednakostraničnoga trokuta uporabom petlje, crtanje šesterokuta uporabom petlje.

Obrazovna postignuća: nacrtati niz kvadrata ako je zadan broj kvadrata i duljina stranice kvadrata.

8. Ulazne vrijednosti procedura

Ključni pojmovi: programi s jednom ulaznom vrijednošću, programi s dvije ulazne vrijednosti.

Obrazovna postignuća: pisati programe koji crtaju kvadrate, trokute ili šesterokute promjenjivih duljina stranica.

9. Postupak pripreme programa

Ključni pojmovi: postupak raščlanjivanja složenijeg zadatka.

Obrazovna postignuća: raščlaniti problem na manje dijelove i rješavati ih korak po korak.

10. Programski alat za elektroničku poštu

Ključni pojmovi: mape u elektroničkoj pošti, upravljanje porukama, opasnost od virusa.

Obrazovna postignuća: upotrebljavati alat za elektroničku poštu.

TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA

UVOD

Odgojno-obrazovni proces predstavlja organizirani proces utjecanja na antropološka obilježja djece, zatim organizirani proces učenja (usvajanja i usavršavanja) motoričkih gibanja te organizirani proces utjecaja na psihofizički status djece pod direktnim vodstvom učitelja i nastavnika. Tjelesno i zdravstveno odgojno-obrazovno područje zbog svoga značenja za skladan razvoj antropoloških obilježja učenika jedinstveno je po mogućnostima i posebnostima. Malo koja aktivnost djeteta ima takvu biotičku uvjetovanost kao tjelesno vježbanje, koje u školstvu osmišljava jedino nastava tjelesne i zdravstvene kulture. To pretpostavlja da nastava treba biti primjerena razvojnim obilježjima djece i mladeži, što ih ovaj program u cijelosti uzima u obzir glede raspodjele programskih sadržaja po razvojnim razdobljima. Time se osigurava usmjerenost nastave tjelesne i zdravstvene kulture prema optimalnom razvoju i usavršavanju onih znanja, sposobnosti i osobina koje su u pojedinom razvojnom razdoblju bitne za učenike.

Program tjelesne i zdravstvene kulture sadržava temeljne postavke tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnoga područja kojega određuju obrazovna, antropološka i odgojna sastavnica. Obrazovna sastavnica se odnosi na usvajanje bitnih teorijskih i motoričkih znanja zbog čega u programu tjelesne i zdravstvene kulture u razrednoj nastavi prevladavaju modificirana biotička i osnovna kineziološka motorička znanja, dok su u predmetnoj nastavi kao nadgradnja uvrštena napredna kineziološka motorička znanja. Njih upotpunjuju temeljna teorijska znanja iz kineziologije, koja u sprezi s motoričkim znanjima izravno potiču razvoj osobnosti učenika.

Tijekom rasta i razvoja organizam je najosjetljiviji na utjecaj različitih tjelesnih aktivnosti koje uzrokuju višestruke promjene morfoloških obilježja i poboljšanja funkcionalno-motoričkih sposobnosti. Upravo se zato antropološka sastavnica tjelesne i zdravstvene kulture odnosi na sustavnu i trajnu pretvorbu prvenstveno morfoloških, motoričkih i funkcionalnih obilježja učenika.

Opći morfološki učinci podrazumijevaju utjecaj na sastav tijela unutar kojega se ističe povoljan odnos između količine mišićne mase i potkožnoga masnog tkiva, te prevencija pretilosti. Fiziološki učinci usmjereni su na poticanje funkcija krvožilnoga i dišnoga sustava te djelovanje na kakvoću koštano-mišićnoga sustava. Pozitivno djelovanje na imunološki sustav jednako je potrebno za održavanje zdravlja i prevenciju akutnih i kroničnih bolesti.

Samosvojnost tjelesne i zdravstvene kulture očituje se i u prostoru razvoja motoričkih sposobnosti, čime povećava mogućnosti motoričkog izražavanja učenika u svim aktivnostima. Pritom stručno provedeni procesi tjelesnoga vježbanja razvijaju motoričke sposobnosti znatno iznad razine dostižne samo spontanom biotičkim rastom i razvojem.

CILJ

Cilj je tjelesne i zdravstvene kulture osposobiti učenike za primjenu teorijskih i motoričkih znanja koja omogućuju samostalno tjelesno vježbanje radi veće kvalitete življenja. Istodobno tjelesna i zdravstvena kultura učinkovito mijenja osobine i razvija sposobnosti, čime izravno osigurava promicanje zdravlja kao nezamjenjivog čimbenika svih ljudskih aktivnosti.

OPĆE ZADACÉ

Zadacé tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi usmjerene su na:

- usvajanje teorijskih i motoričkih znanja za svakodnevne motoričke aktivnosti, djelotvorno korištenje slobodnog vremena i snalaženje u urgentnim situacijama;
- zadovoljavanje potreba za kretanjem i poticanje samostalnoga vježbanja;
- uključivanje u športske klubove i razvijanje interesa za osobni napredak u različitim športskim aktivnostima;
- usvajanje znanja o samostalnoj kontroli tjelesnoga vježbanja;
- upoznavanje sa zakonitostima rasta i razvoja temeljnih antropoloških obilježja;
- usvajanje znanja o očuvanju i promicanju zdravlja;
- praćenje sastava tijela i prevencija pretilosti;
- razvijanje i njegovanje higijenskih navika;
- promicanje općih ljudskih vrijednosti;
- omogućivanje osobne afirmacije učenika;
- osposobljavanje za timski (skupni) rad;
- aktivan boravak u prirodi.

Biološke promjene u rastu i razvoju učenika i učenica, zahtijevaju u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi tvorbu posebnih zadataka po trogodišnjim razvojnim razdobljima.

U prvom razredu, u kojem učenici šestogodišnjaci pripadaju drugom razvojnom razdoblju, naglasak se stavlja na socijalizaciju djeteta, odnosno harmoniziranje dječjih pokreta i kretnji s pokretima i kretanjem svijeta oko njega. Većina djece svoje pokrete i kretnje uspješno formira do četvrte godine. Dalji razvoj psihomotorike karakterizira njezino usavršavanje. Opća psihomotorička spremnost, kao ishod procesa tjelesnih vježbi kojima se povećava opseg i kvaliteta kretanja, bitno je povezana s ukupnim pravilnim i harmoničnim razvojem morfoloških, funkcionalnih, kognitivnih, konativnih i socioloških vlastitosti djeteta.

U dobi oko šeste godine kod djece se znatno povećava spremnost za uključivanje u različite oblike tjelesnih aktivnosti, razvijenija je njihova sposobnost kretanja, snaga i izdržljivost. Djeca su sposobna izvoditi pokrete, odnosno kretanja, točnije i brže. Bolja im je prostorna orijentacija i spremnija su i za izvođenje složenijih pokreta. Također, povećana je njihova otpornost na promjene okoline i na promjene izazvane pod utjecajem kretanja, odnosno tjelesnog vježbanja. Njihove tjelesne aktivnosti, razmjerno opterećenju, mogu trajati i do 30 minuta.

Učenici II., III. i IV. razreda devetogodišnje osnovne pripadaju trećem razvojnom razdoblju koje obilježava sličnost učenika i učenica u morfološkim, motoričkim i funkcionalnim značajkama. Četvrto razdoblje koje obuhvaća V., VI. i VII. razred obilježava progresivno razlikovanje učenika i učenica u navedenim značajkama. Peto razdoblje, koje obuhvaća VIII. i IX. razred osnovne škole i I. razred srednje škole, a obilježeno je izrazitim razlikovanjem učenika i učenica u morfološkim, motoričkim i funkcionalnim značajkama, o čemu nastava tjelesne i zdravstvene kulture dobiva posebne ciljeve i zadatke na obrazovnom, antropološkom i odgojnom planu.

NAPOMENA

Mjerenje antropometrijskih dimenzija i testiranje motoričkih sposobnosti provodi se prvih petnaest dana na početku svake školske godine.

POSEBNE ZADATKE

1. Obrazovne:

a) Temeljna teorijska znanja:

Primjenom teorijskih znanja potrebno je formirati pozitivan odnos prema predmetu tjelesna i zdravstvena kultura.

- znanje o potrebi nošenja odgovarajuće odjeće i obuće,
- znanje o tjelovježbenom prostoru,
- znanje o higijenskim aktivnostima nakon tjelesnog vježbanja,
- znanja o značenju bavljenja tjelesnim aktivnostima,
- znanja o korisnosti i štetnosti utjecaja sunčevih zraka i djelovanju čistoga zraka na čovjeka,
- znanja o važnosti pravilne i raznovrsne prehrane na rast i razvoj.
- znanja o ispravnosti osnovnih položaja (stav, sjed, čučanj, klek, upor, vis...) i kretnih struktura (hodanje, trčanje, naskakanje, saskakanje, preskakanje...) kako bi se spriječila ozljeđivanja,
- znanja o pravilnom držanju tijela, o održavanju i ispravljanju svoda stopala, te značenju praćenja tjelesne visine i težine.

b) Temeljna motorička znanja:

Temeljna motorička znanja koja imaju cilj pripremiti učenike za usvajanje složenijih motoričkih znanja:

- brzo trčanje do 20 metara iz visokog starta,
- penjanje i silaženje po švedskim ljestvama,
- različiti položaji visova upora i hvatova,
- različiti naskoci i saskoci s povišenja do 60 cm.

Temeljna motorička znanja koja omogućuju razvoj ravnoteže i koordinaciju tijela u vremenu i prostoru:

- različiti položaji visova i upora,
- stoj na lopaticama,
- kolut naprijed i natrag,
- premet strance.

Temeljna motorička znanja koja omogućuju razvoj ritma:

- hodanje i trčanje uz glazbenu pratnju,
- dječji poskoci,
- dječji ples po izboru.

Temeljna motorička znanja koja omogućuju prepoznavanje nadarene djece i njihovo uključivanje u športske klubove:

- elementarne i štafetne igre,

- bacanje lopte u zid i hvatanje,
- dodavanje i hvatanje lopte u mjestu (R),
- vođenje lopte lijevom i desnom rukom u mjestu i kretanju,
- vođenje lopte unutrašnjom stranom stopala,
- vođenje lopte u mjestu i pravocrtnom kretanju (K),
- suručno dodavanje i hvatanje lopte iznad glave u odbojkaškom stavu (O).

2. Antropološke:

- uporabom različitih kinezioloških sadržaja djelovati na povoljan odnos između količine mišićne mase i potkožnoga masnog tkiva,
- pozitivno utjecati na živčano-mišićnu koordinaciju i brzinu aktivacije motoričkih jedinica tijekom jednostavnih motoričkih gibanja,
- utjecati na razvoj brzine reakcije na zvučne i vidne podražaje, manipulaciju predmetima i suradnju u prostoru s drugim učenicima,
- utjecati na koordinaciju, gibljivost, statičku i dinamičku ravnotežu,
- obratiti pozornost na razvijanje srčano-žilnog i dišnoga sustava radi sprječavanja negativnih utjecaja sjedilačkoga načina življenja,
- prepoznati nadarenu djecu te ih u dogovoru s roditeljima uputiti u primjerene športske klubove.

3. Odgojne:

- poznavanje i pridržavanje mjera opreza za očuvanje zdravlja koje se ostvaruju njegovanjem higijenskih navika,
- razvijanje interesa za bavljenje tjelovježbom kao dio odgovornosti za vlastito zdravlje,
- prihvaćanje i uvažavanje različitosti između učenika kao i razumijevanje djece s posebnim potrebama,
- razvijanje odlučnosti, samopouzdanja, poticanje ustrajnosti i svladavanje straha,
- razvijanje pozitivne slike o sebi,
- provođenjem igara utjecati na poštovanje protivnika, pridržavanje pravila igre, svladavanje bijesa i nezadovoljstva, priznavanje pobjede protivniku,
- razvijati suradničko ponašanje radi osposobljavanja za timski rad.

RAZREDNA NASTAVA

PRVI RAZRED

NASTAVNE CJELINE

TEME

I. BRIGA ZA ZDRAVLJE

1. Pravilna ishrana izvor zdravlja
2. Zdravlje, tjelesne aktivnosti, boravak u prirodi
3. Dnevni ritam odmora i rada

II. HODANJA I TRČANJA

4. Hodanje i trčanje uz promjenu smjera kretanja
5. Ciklična kretanja različitim tempom do 1 minute
6. Brzo trčanje do 20 m iz visokog starta
7. Slobodno pretrčavanje prepreka do 20 cm visine
8. Boravak u prirodi

III. SKAKANJE

9. Postrojavanje u vrstu, kolonu i krug.
10. Nagazni skok na povišenje 25 cm s različitim saskocima
11. Preskakivanje niskih prepreka do 25 cm visine
12. Sunožni i jednonožni poskoci po označenim prostorima
13. Preskakivanje kratke vijače sunožno u mjestu.

14. Poskoci u mješovitome uporu uzduž švedske klupe

IV. BACANJA I HVATANJA

15. Bacanje loptice udalj s mjesta lijevom i desnom rukom
16. Bacanje lakših lopti uvis na različite načine i hvatanje
17. Bacanje lakših lopti o tlo na različite načine i hvatanje

V. KOLUTANJA

18. Bočno valjanje u lijevo i u desno
19. Povaljke u ležanju
20. Kolut naprijed niz kosinu

VI. PENJANJA I PUZANJA

21. Puzanje i provlačenje na različite načine.
22. Penjanje i silaženje po švedskim ljestvama

VII. VIŠENJA I UPIRANJA

23. Različiti položaji visova i hvatova
24. Različiti mješoviti upori u mjestu i kretanju na tlu/spravama
25. Upor za rukama osloncem nogama na povišenju
26. Stoj na lopaticama

VIII. RITMIČKE STRUKTURE

27. Hodanja i trčanja uz glazbenu pratnju.
28. Oponašanja prirodnih pojava i raspoloženja uz glazbenu pratnju

IX. IGRE

29. Elementarne igre bez pomagala.
30. Štafetne igre bez pomagala.
31. Slobodno poigravanje i vođenje lopte (N).
32. Slobodna igra sa smanjenim brojem igrača u označenom prostoru (3:3, 4:4) (N)

X. MOTORIČKE VJEŽBE

33. Vožnja biciklom
34. Koturaljke
35. Klizanje i sanjkanje
36. Športski ples

Ključni pojmovi: prirodni oblici kretanja, bacanja i hvatanja, kolutanja, igre.

Obrazovna postignuća: usavršiti biotička motorička znanja (hodanja, trčanja, skakanja itd.) u ovoj dobi ima poseban značaj za slobodno vrijeme učenika, urgentne situacije, kao i za vrhunsko športsko stvaralaštvo.

Usvojiti višenja, upiranja i kolutanja kao temeljna motorička znanja u ulozi nadgradnje koordinacijski zahtjevnijih motoričkih gibanja.

Primijeniti elementarne i štafetne igre kao čimbenik socijalizacije i homogenizacije djece u razredu, pri čemu njihovo usvajanje postaje izvorom kvalitetnijeg osmišljavanja slobodnog vremena.

DRUGI RAZRED

NASTAVNE CJELINE

TEME

I. HODANJA I TRČANJA

1. Hodanje i trčanje uz promjenu smjera kretanja
2. Ciklična kretanja različitim tempom do 1 minute
3. Brzo trčanje do 20 metara iz visokog starta
4. Slobodno pretrčavanje preko prepreka do 25 cm visine

II. SKAKANJA

5. Sunožni i jednonožni poskoci po označenim prostorima

6. Preskakivanje kratke vijače sunožno u mjestu
7. Poskoci u mješovitom uporu uzduž švedske klupe

III. BACANJA I HVATANJA

8. Bacanje loptice u dalj s mjesta lijevom i desnom rukom
9. Bacanje lakših lopti u vis na različite načine i hvatanje
10. Bacanje lakših lopti o tlo na različite načine i hvatanje

IV. KOLUTANJA

11. Bočno valjanje u lijevo i u desno
12. Povaljke u ležanju
13. Kolut naprijed niz kosinu

V. PENJANJA I PUZANJA

14. Puzanje i provlačenje na različite načine
15. Penjanje i silaženje po švedskim ljestvama

VI. VIŠENJA I UPIRANJA

16. Različiti položaji visova i hvatova
17. Različiti mješoviti upori u mjestu i kretanju na tlu i na spravama
18. Upor za rukama osloncem nogama na povišenju
19. Stoj na lopaticama

VII. RITMIČKE STRUKTURE

20. Hodanje i trčanje uz glazbenu pratnju
21. Oponašanje prirodnih pojava i raspoloženja uz glazbenu pratnju

VIII. IGRE

22. Elementarne igre bez pomagala
23. Štafetne igre bez pomagala
24. Slobodno poigravanje i vođenje lopte
25. Slobodna igra sa smanjenim brojem igrača u označenom prostoru

(Mjerenje antropometrijskih dimenzija i testiranje motoričkih sposobnosti).

Ključni pojmovi: bacanja, hvatanja, kolutanja, igre.

Obrazovna postignuća: usavršiti biotička motorička znanja (hodanja, trčanja, skakanja...) u ovoj dobi ima posebno značenje za slobodno vrijeme učenika, urgentne situacije, kao i za vrhunsko sportsko stvaralaštvo. Usvojiti višenje, upiranje i kolutanje kao temeljna motorička znanja u ulozi nadgradnje koordinacijski zahtjevnijih motoričkih gibanja.

Primijeniti elementarne i štafetne igre kao čimbenik socijalizacije i homogenizacije djece u razredu, pri čemu njihovo usvajanje postaje izvorom kvalitetnijeg osmišljavanja slobodnoga vremena tijekom cijeloga života.

TREĆI RAZRED

NASTAVNE CJELINE

TEME

I. HODANJA I TRČANJA

1. Hodanje zadanom brzinom
2. Ciklična kretanja različitim tempom do 2 minute
3. Brzo trčanje do 30 metara iz visokog starta
4. Hodanje po uskoj površini

II. SKAKANJA

5. Sunožni i jednonožni poskoci u mjestu i kretanju s različitim zadacima
6. Skok u daljinu iz zaleta
7. Preskakivanje kratke vijače u kretanju
8. Naskok na povišenje do 40 cm i različiti saskoci

III. BACANJA, HVATANJA I GAĐANJA

9. Gađanje lopticom u cilj s različitim udaljenosti
10. Bacanje lakših lopti u zid i hvatanje

IV. KOLUTANJA

11. Kolut natrag niz kosinu
12. Kolut naprijed

V. PENJANJA

13. Penjanje na zapreke do 80 cm
14. Penjanje po švedskim ljestvama, silaženje po kosini i suprotno

VI. UPIRANJA

15. Različiti stavivi upora i sjedova na spravama
16. Stoj penjanjem uz okomitu plohu

VII. RITMIČKE STRUKTURE

17. Ritmično povezivanje jednonožnih i sunožnih skokova
18. Osnovni oblici kretanja uz glazbu različitog ritma i tempa
19. Oponašanje kretanja životinja i različitih ljudskih aktivnosti (improvizacija koreografije)

VIII. IGRE

20. Elementarna igra s pomagalima
21. Štafetna igra s pomagalima.
22. Poigravanje loptom lijevom i desnom rukom u mjestu
23. Viđenje lopte lijevom i desnom rukom, u pravocrtnom kretanju
- 24.. Vođenje lopte unutarnjom stranom stopala (N).
25. Dodavanje i zaustavljanje lopte unutarnjom stranom stopala
26. Udarac na vrata unutarnjom stranom stopala (N)

Ključni pojmovi: skakanja, kolutanja, upiranja, ritmičke strukture, igre.

Obrazovna postignuća: usvojiti na višoj razini biotička motorička znanja iz nastavnih cjelina bacanja, hvatanja i gađanja zbog primjene u svakodnevnom životu čime se spontano potiče daljnji razvoj motoričkih sposobnosti u izvanškolsko vrijeme.

Usvajanja motoričkih znanja iz cjelina kolutanja, ritmičke strukture i igre potiču razvoj koordinacije pokreta, koja je od presudnog značaja i sa stajališta mnogih nastavnih predmeta. Usavršiti motoričke strukture gibanja iz cjelina penjanja i upiranja značajno je za svakodnevne životne situacije djeca, čime postaju svrsishodne za prevenciju ozljeđivanja.

ČETVRTI RAZRED

NASTAVNE CJELINE

TEME

I. HODANJA I TRČANJA

1. Ciklična kretanja različitim tempom do 3 minute
2. Brzo trčanje do 40 m iz visokoga starta
3. Ritmično pretrčavanje prepreka do 30 cm visine
4. Hodanje u usponu po niskoj gredi

II. SKAKANJA

5. Skok uvis iz ravnoga zaleta odrazom lijevom i desnom nogom
6. Preskakivanje duge vijače
7. Naskok u upor čučeci na povišenje do 60 cm, saskok pruženi

III. BACANJA

8. Bacanje loptice udalj iz zaleta

9. Bacanje medicinke od 1 kg objema rukama - suvanjem

IV. KOLUTANJA

10. Kolut natrag

11. Kolut naprijed s mjesta preko niske prepreke (lopte, medicinke i dr.)

V. PENJANJA I PUZANJA

12. Povlačenje po kosini

13. Penjanje po kvadratnim ljestvama

VI. UPIRANJA

14. Naskok na nisku pritku u upor prednji, smak

15. Premet strance

VII. VUČENJA I POTISKIVANJA

16. Vučenje i potiskivanje suvježbača na različite načine bez pomagala

VIII. RITMIČKE I PLESNE STRUKTURE

17. „Dječji“ poskoci

18. Kretanje parova uz glazbu u različitim smjerovima sučelice, postranice, otvoreno, zatvoreno, okretom i sl.

19. Dječji ples po izboru

IX. IGRE

20. Dodavanje i hvatanje lopte u mjestu (R)

21. Slobodna igra (R)

22. Vođenje lopte desnom i lijevom rukom u mjestu i pravocrtnom kretanju (K)*

23. Osnovno dodavanje i hvatanje lopte s dvije ruke u mjestu (K)*

24. Dodavanje i hvatanje lopte s dvije ruke u kretanju - košarkaški dvokorak (K)*

25. Vođenje lopte rolanjem donjom stranom stopala (N)

26. Vođenje lopte rolanjem potplatom (N)

27. Dodavanje lopte u kretanju (N)

28. Zaustavljanje lopte donjom stranom stopala nakon odbijanja od podloge (N)

Ključni pojmovi: hodanja i trčanja, skakanja, bacanja, kolutanja, penjanja i puzanja, upiranja, vučenja i potiskivanja, ritmičke i plesne strukture, igre.

Obrazovna postignuća: daljnje usavršavanje temeljnih motoričkih znanja kao što su hodanja i trčanja, preskakivanja, naskoci i saskoci iznimno je korisno za živčano-mišićnu koordinaciju, kao i pripremu za određene kineziološke aktivnosti. Ovim jednostavnijim motoričkim gibanjima nadalje povećavati učinkovitost aktivacije motoričkih jedinica. Igrama unaprjeđivati sposobnosti reakcija na zvučne i vidne podražaje te rukovanja predmetima. Programskim sadržajima ove nastavne cjeline poticati oplemenjivanje slobodnoga vremena djeteta te učinkovito bavljenje kineziološkim aktivnostima koje u ovom uzrastu uspostavljaju povoljan odnos u sastavu tijela.

Objašnjenje simbola:

- **(R)** - elementarne i štafetne igre, bacanje lopte u zid i hvatanje, dodavanje i hvatanje lopte u mjestu
- **(R)** - vođenje lopte lijevom i desnom rukom u mjestu i u kretanju
- **(N)** - vođenje lopte unutrašnjom stranom stopala
- **(K)** - vođenje lopte u mjestu i u pravocrtnom kretanju
- **(O)** - suručno dodavanje i hvatanje lopte iznad glave u odbojkaškom stavu
- * - Provedba nastavnih tema označenih zvjezdicom uvjetovana je posjedovanjem koševa s mogućnošću podešavanja visine i košarkaške lopte veličine 5. Ako ne postoje mogućnosti provedbe, iste se uključuju kao programski sadržaji u predmetnu nastavu osnovne škole.

Prijedlozi za metodičku obradu: Nastavnu jedinicu hodanje u usponu po niskoj gredi učenici rade uz asistenciju učitelja. Kod penjanja po kvadratnim ljestvama asistirati uz spravu; koristiti manje visine. Pri učenju dječjeg plesa, davati govorne upute učenicima sve dok se ples potpuno ne usvoji.

PETI RAZRED

NASTAVNE CJELINE

TEME

I. TRČANJA

1. Ciklična kretanja različitim tempom do 4 minute
2. Brzo trčanje na 50 m iz poluvisokog starta

II. SKAKANJA

3. Skok uvis iz kosoga zaleta odrazom lijevom i desnom nogom
4. Sunožni naskok na odskočnu dasku i skok pruženo

III. BACANJA I GAĐANJA

5. Gađanje lopticom u pokretni cilj s udaljenosti do 5 m
6. Bacanje medicine od 1 kg suručno iz različitih položaja

IV. KOLUTANJA

7. Povezivanje koluta naprijed i natrag na različite načine

V. PENJANJA

8. Penjanje po mornarskim ljestvama
9. Penjanje po konopu ili motki do 2 m

VI. VIŠENJA I UPIRANJA

10. Vis prednji na karikama
11. Vis stojeći prednji provlakom u vis stojeći stražnji na dočelnim spravama
12. Iz upora prednjeg na niskoj pritki odnjihom saskok

VII. VUČENJA I POTISKIVANJA

13. Vučenje i potiskivanje suvježbača na različite načine uz korištenje pomagala

VIII. RITMIČKE I PLESNE STRUKTURE

14. Trokorak
15. Galop naprijed i strance
16. Vaga zanoženjem na tlu
17. Narodni ples po izboru iz zavičajnoga područja

IX. IGRE

18. Dodavanje i hvatanje lopte u kretanju
19. Mini rukomet
20. Vođenje lopte s promjenom smjera kretanja
21. Ubacivanje lopte u koš jednom rukom odozgor nakon vođenja - *košarkaški dvokorak*
22. Dječja košarka
23. Dodavanje i hvatanje lopte iz „košarice“ u odbojkaškom stavu
24. Vođenje lopte sredinom hrpta stopala
25. Udarac na vrata sredinom hrpta stopala
26. Dječji nogomet

Ključni pojmovi: trčanja, skakanja, bacanja, gađanja, kolutanja, penjanja, višenja, upiranja, vučenja, potiskivanja, ritmičke i plesne strukture, igre.

Obrazovna postignuća: automatizirati ona motorička znanja koja su preduvjet za daljnje učenje složenijih nastavnih tema u predmetnoj nastavi. Usvajanje nastavnih tema iz nogometa, košarke i rukometa temeljna su pretpostavka provođenja samostalnoga tjelesnog vježbanja i razvijanju živčano-mišićne kontrole pokreta koja nalazi primjenu u mnogim predmetima razredne nastave. Upoznati kulturnu baštinu i tradiciju svojega naroda učenjem narodnoga plesa iz zavičajnoga područja te isticanjem nacionalnog identiteta.

Metodičke napomene: provedba označenih nastavnih tema uvjetovana je posjedovanjem koševa s mogućnošću namještanja visine i košarkaške lopte veličine. Ako ne postoje mogućnosti provedbe, iste se uključuju kao programski sadržaji u predmetnu nastavu osnovne škole.

Međupredmetna povezanost: u ovom razredu postoji međuodnos teme *Narodni ples po izboru iz domicilnog područja* s Glazbenom kulturom te temama iz folklorne glazbe - slobodan redosljed obrade po razredima po

načelu zavičajnosti. Uz ovu temu svakako bi mogli korelirati temu *Ritam u pjesmi* iz Hrvatskog jezika. Teme *Dječji rukomet, košarka i nogomet* omogućavaju temi kao što je *Razgovor - verbalna i neverbalna komunikacija* da se primjeni u životnoj situaciji. Teorijska znanja u Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi upućuju učenike u važnost bavljenja tjelesnim aktivnostima, upoznavanje s korisnošću i štetnošću utjecaja sunčevih zraka, djelovanje svježeg zraka na čovjeka te pravilna i raznovrsna prehrana i njen utjecaje na rast i razvoj što ima dodirne točke s pojedinim temama iz predmeta Priroda i društvo s temom *Živjeti u skladu s prirodom*. Teme koje se odnose na bacanje i gađanje kao što je *Gađanje lopticom u pokretni cilj s udaljenosti do 5 m*, te *Bacanje medicinke od 1 kg suručno iz različitih položaja* povezana je s temom *Kutovi* iz predmeta Matematike. Pravilno određivanje kuta izbačaja medicinke i loptice pomaže učeniku razumijevanje pojma kuta.

PREDMETNA NASTAVA

ŠESTI RAZRED

NASTAVNE CJELINE

TEME

I. ATLETIKA

1. Ciklična kretanja različitim tempom do 6 minuta,
2. Brzo trčanje do 60 metara iz niskog starta

II. SKAKANJA

3. Skok uvis prekoračnom tehnikom “Škare”
4. Skok udalj zgrčenom tehnikom

III. BACANJA

5. Bacanje male medicinke od 1 kg s mjesta suvanjem lijevom i desnom rukom

IV. KOLUTANJA

6. Kolut naprijed, kolut natrag

V. PENJANJA

7. Penjanje po motki do 5 metara

VI. VIŠENJA I UPIRANJA

8. Jednonožni uzmah na niskoj preči
9. Stoj na rukama uz okomitu plohu

VII. RITMIČKE I PLESNE STRUKTURE

10. Narodni ples po izboru iz zavičajnog područja

VIII. BORILAČKE STRUKTURE

11. Pad naprijed preko ramena u dominantnu stranu

IX. ŠPORTSKE IGRE

12. **Rukomet:** vođenje lopte različitim načinima
13. Dodavanje i hvatanje lopte različitim načinima
14. Šut s tla osnovnim načinom
15. **Košarka:** osnovni košarkaški stav u napadu s loptom i pivotiranje
16. Šut jednom rukom s prsiju iz mjesta
17. Slobodna igra 1:1

18. **Odbojka:** vršno odbijanje iz srednjeg odbojkaškog stava
19. Podlaktično odbijanje
20. Donji servis i prijem servisa vršno
21. Igra vršnim odbijanjem 1:1, 2:2
22. **Nogomet:** zaustavljanje lopte hrptom stopala principom amortizacije
23. osnovno oduzimanje sučelice
24. žongliranje loptom

Ključni pojmovi: skakanja, preskakanja, borilačke strukture, ritmičke i plesne strukture, igre.

Obrazovna postignuća: povisiti razinu usvojenosti osnovnih elementa nastavne cjeline Športske igre s ciljem primjene momčadskih športova u svakodnevnom životu. Nastavne teme iz ove cjeline u funkciji su ranog usmjerivanja prema odgovarajućim izbornim aktivnostima školskih športskih klubova.

SEDMI RAZRED

NASTAVNE CJELINE

TEME

I. ATLETIKA

1. Hodanja i trčanja različitim tempom do 6 minuta
3. Preponsko trčanje

II. SKAKANJA

4. Skok u dalj jedan i pol koračnom tehnikom
5. Osnovni skokovi s mini trampolina - pruženi, zgrčeni, raznožni

III. BACANJA

6. Bacanje male medicinke do 2 kg bočnom tehnikom

IV. KOLUTANJA

7. Leteći kolut napovišenje od mekih strunjača

V. VIŠENJA, UPIRANJA, VUČENJA I PENJANJA

8. Penjanje po konopu do 5 metara
9. Ljuljanje na karikama malom amplitudom
10. Saskok u zaljulju
11. Njih u uporu na niskim paralelnim ručama, saskok zanožno

VI. PRESKAKANJA

12. Zgrčka

VII. RITMIČKE I PLESNE STRUKTURE

13. Narodni ples po izboru iz zavičajnog područja

VIII. BORILAČKE STRUKTURE

14. Pad natrag i u stranu
15. Osnovni zahvati držanja u parteru

IX. ŠPORTSKE IGRE

16. **Rukomet:** skok šut
17. Blokiranje i oduzimanje lopte
18. Zonska obrana 6:0, sustav igre s jednim kružnim napadačem
19. **Košarka:** kretanje u vođenju i zaustavljanje

20. Vođenje lopte s promjenom smjera i brzine kretanja
21. Suradnja dva igrača u obrani i napadu
22. **Odbojka:** prijem servisa podlaktično
23. Mini odbojka 3:3
24. **Nogomet:** vođenje lopte s promjenom smjera i brzine kretanja
26. Driblinzi i fintiranja
27. Udarac glavom u kretanju bez skoka

Ključni pojmovi: trčanja, skakanja, bacanja, preskakanja, ritmičke i plesne strukture, igre.

Obrazovna postignuća: otkriti i poznavati povezanost tjelesnog vježbanja i voluminoznosti tijela. Nastavne teme: ljuljanje na karikama, saskok uzaljuljaju, njih u uporui na niskim paralelnim ručama, saskok zanožno kao i penjanje po konopu do 5 m značajne su za razvoj relativne repetitivne snage. Zbog toga su posebno pogodne za zorno prenošenje saznanja o reguliranju nerazmjera u odnosu visine i težine tijela, što u širem smislu, valja povezati sa značenjem pravilne prehrane za njihovo zdravlje.

OSMI RAZRED

NASTAVNE CJELINE

TEME

I. ATLETIKA

1. Štafetna trčanja s primopredajom palice odozdo
2. "Leteće" trčanje na 20 metara

II. SKAKANJA

3. Skok uvis prekoračnom tehnikom "škare" iz polukružnog zaleta

III. BACANJA

4. Bacanje loptice od 200 g tehnikom bacanja koplja
5. Bacanje male medicinke od 3 kg bočnom tehnikom

IV. KOLUTANJA

6. Leteći kolut na povišenju od mekanih strunjača uz pomoć odraznog pomagala

V. VIŠENJA, UPIRANJA

7. Podmetni skok iz visa stojećega prednjeg s preče/pritke
8. Njih na preči/pritki
9. Različite varijante premeta stranice
10. Salto natrag odrazom iz visa stojećeg na dočelnim karikama

VI. PLESNE STRUKTURE

11. Narodne igre i plesovi iz zavičajnog područja
12. Engleski valcer
13. Bečki valcer
14. disco fox

VII. BORILAČKE STRUKTURE

15. Tehnika ramenskog bacanja kroz sklek

IX. ŠPORTSKE IGRE

16. **Rukomet:** šut sa pozicije krila i kružnog napadača
17. Pojedinačni i skupni napad
18. **Košarka:** obrambeni stav i kretanje u obranu

19. Ubacivanje lopte u koš jednom rukom odozgor nakon dodane lopte - košarkaški dvokorak
20. Kontra napad - završna akcija
21. **Odbojka:** dizanje lopte visoko na krajeve mreže
22. Napad iz zaleta prebacivanjem jednom rukom - "kuhanje"
23. Mini odbojka 4:4
24. **Nogomet:** tehnika ubacivanja lopte u igru rukama
25. Zaustavljanje lopte natkoljenicom principom amortizacije
26. Oduzimanje lopte presijecanjem

Ključni pojmovi: bacanja, višenja i upiranja, ritmičke i plesne strukture, sastavi, igre.

Obrazovna postignuća: promicati sve inačice suradničkoga ponašanja, kako u razredu, tako u obitelji i u društvu. Usvajanjem motoričkih znanja njihanja na preči i bacanje male medicine do 3 kg bočnom tehnikom poticati pozitivne promjene u povećanju snage, posebice ruku i ramenog pojasa, te trupa, kao i stvaranje predložka za razvijanje objektivnosti i osobne procjene uspješnosti. Društveni plesovi engleski valcer, bečki valcer i disco fox motorička su znanja koja se svrstavaju u opću kulturu te samim tim nalaze primjenu u svakodnevnom životu. Osim toga, ove su nastavne teme jednako značajne za pojašnjavanje i uvažavanje nacionalnih razlika, što je izravni prilog tolerantnom ponašanju.

DEVETI RAZRED

(Mjerenje antropometrijskih dimenzija i testiranje psihomotoričkih sposobnosti)

NASTAVNE CJELINE

TEME

I. ATLETIKA

1. Kinematičke razlike u tehnikama trčanja na kratke i duge pruge
2. Tehnika niskog starta iz startnog bloka
3. Istrajna trčanja do 6 minuta

II. SKAKANJA

4. Skok uvis leđnom tehnikom flop
5. Polusalto na povišenju od mekih strunjača uz pomoć odraznog pomagala

III. BACANJA

6. Bacanje loptice tehnikom O'Brien
7. Bacanje kugle 3 kg i 2 kg tehnikom O'Brien

IV. VIŠENJA, UPIRANJA

8. Ljuljanje na karikama s okretom za 180°

V. RITMIČKE I PLESNE STRUKTURE

9. Narodne igre i plesovi iz zavičajnog područja
10. Bečki valcer
11. Latino - američki ples po izboru
12. Polka

VI. BORILAČKE STRUKTURE

13. Tehnika bočnog bacanja hvatom glave i ruke kroz sklek

VII. SASTAVI

14. Vježbe na tlu

VIII. ŠPORTSKE IGRE

15. **Rukomet:** finte ili varke
16. Stvaranje viška napadača zabadanjem

17. Skok šut sa vanjskih pozicija
18. **Košarka:** skok šut nakon vođenja ili dodane lopte
19. Igra košarka 3:3 ili 5:5
20. **Odbojka:** smeč iz zaleta visoko dodane lopte
21. Gornji servis bez rotacije
22. **Nogomet:** udarci lopte vanjskom stranom stopala
23. Volej ili poluvolej
24. Udarac glavom iz kretanja sa skokom

IZBORNI SPORT (po mogućnosti)

Ključni pojmovi: skakanja, ritmičke i plesne strukture, sastavi, igre.

Obrazovna postignuća: usvojiti kinematičke razlike tehnika trčanja na duge i kratke pruge. Njihova obrazovna primjena očituje se u upoznavanju s pravilnim izmjenama etapa vježbanja i oporavka, čime se postavljaju temelji doziranja opterećenja u neselekcionirane populacije.

Nastavnom temom vježba na tlu poticati kreativnost učenika i razvoj estetske komponente gibanja. Osim toga ovom temom treba učenicima omogućiti stjecanje spoznaja o osobnim mogućnostima, čime se razvija objektivna slika o sebi. Poznavanje bečkog valcera i polke na razini samostalnoga plesa s partnerom osigurava usvajanje društveno prihvatljivih načina komuniciranja. Naprednije tehnike nogometa, košarke, odbojke i rukometa nalaze svrhu u mnogim oblicima rada školskoga sportskoga kluba kao što su međurazredna i međuškolska natjecanja. Na taj se način učenici osposobljavaju za aktivno organiziranje slobodnoga vremena te samostalno postaju kreatori načina življenja.

KATOLIČKI VJERONAUKE

UVOD

Katolički vjeronauk ucijepljen je u odgojno-obrazovni sustav i opće odgojno-obrazovne ciljeve suvremene humane, demokratske i pluralne škole. Zasniva se na ustavnim načelima o slobodi vjere i savjesti te temeljnom pravu roditelja na vjerski odgoj svoje djece u javnim školama, odnosno pravu roditelja da njihova djeca pohađaju nastavu vjeronauka u „sklopu nastavnoga plana i programa“ kao „obveznoga školskog predmeta za sve koji ga izaberu, pod istim uvjetima kao za sve druge obvezne predmete“ (Vidi *Temeljni ugovor između Svete Stolice i Bosne i Hercegovine*, članak 16.). Nastava vjeronauka, u sklopu nastavnoga plana i programa za osnovnu školu, izvodi se u redovitoj nastavi s dva (2) školska sata tjedno. Katolički se vjeronauk time, po svojim ciljevima i sadržajima, smješta u cjelinu školskoga odgojno-obrazovnoga sustava u BiH koji priznaje i potvrđuje temeljna ljudska prava i slobode, te jezične, kulturne, religijske i tradicijske različitost u BiH. Svrha mu je, u komplementarnom suodnosu s drugim školskim predmetima, promicati cjelovit i sustavan odgoj djece i mladeži na načelima korelacijsko-integrativnoga učenja. Budući da je religioznost integralna činjenica čovjekove osobnosti i kulture, autentičan i cjelovit odgoj u školi zahtijeva da se religiozna dimenzija odgoja skladno ugradi u različita obrazovna područja i nastavne predmete kojima po svojoj naravi pripada. Jednako tako, vjeronauk kao autonoman školski predmet s vlastitom epistemologijom, odgojno-obrazovnom zadaćom i didaktičkom artikulacijom, omogućuje svim učenicima koji to žele, autentično i sustavno upoznavanje, čuvanje i razvijanje svoga vlastitoga vjerskog i kulturnog identiteta. Katolički vjeronauk istodobno, u našem kulturološkom i religijskom pluralnom društvu, promiče duh dijaloga i ekumenizma u odnosu na različite ljude, svjetonazore, religije, konfesionalne i kulturne izričaje. Njegova se posebnost očituje i ostvaruje u odgojnoj zadaći da učenicima omogući istinski susret s porukom i osobom Isusa Krista i da im tako pomogne, sa stajališta kršćanske Objave i Tradicije Crkve, „istinito i sigurno“ upoznavanje vlastite vjere i religijsko-kulturne baštine kojoj pripadaju. Katolički vjeronauk, stoga, u školi slijedi i ostvaruje teološke i antropološko-pedagoške temelje odgoja i obrazovanja, i nudi sustavno i što cjelovitije, dijaloški i ekumenski vrlo otvoreno upoznavanje katoličke vjere u svim njezinim bitnim dimenzijama: u učenju, slavljenju i življenju vjere. Riječ je o sustavnim procesima učenja i „upoznavanja“ vjere koji uključuju tjelesne, duševne i duhovne sposobnosti učenika: kognitivnu (spoznajnu), afektivnu (doživljajnu), konativnu (voljnu) i operativnu (djelatnu). Po tim odrednicama katolički vjeronauk u školi ostvaruje i potvrđuje svoju znanstveno-teološku utemeljenost i odgojno-obrazovnu cjelovitost, podupirući pritom sveobuhvatne procese školskoga poučavanja i učenja, odgoja i obrazovanja.

Posebno želimo istaknuti odgojni udio vjeronauka u cjelovitu odgoju i obrazovanju djece i mladeži koji se ne može i ne smije svesti na puko posredovanje informacija i materijalnoga znanja, nego on obuhvaća učenika u totalitetu njegove osobnosti, tj. obuhvaća sve bitne odgojno-obrazovne ciljeve i sadržaje koji omogućuju suradničko, stvaralačko i integrirano učenje, kritičko promišljanje, izgrađivanje sposobnosti, stavova i vrijednota, životno slavljenje i svjedočenje vjere u osobnom i društvenom životu učenika. Učenicima se ponajprije omogućuje da u duhu Evanđelja i vjere Crkve svestrano i kritički prosuđuju svoj život, da upoznaju različite faze svojega odrastanja i izgradnje osobnosti, da usvajaju opće etičke i moralne norme, osobito načela i vrijednote kršćanske vjere i kulture kako bi mogli cjelovito rasti u svojoj osobnosti i odgovorno se suočiti sa svim problemima, nadama i tjeskobama društva u kojem žive. U tom se duhu učenicima nudi jasnoća nauka o Bogu, čovjeku i svijetu, na načelima postupnosti, sustavnosti i cjelovitosti, kako bi oni mogli kritički i osobno, zrelo i svjesno ostvariti svoj vlastiti kršćanski identitet i život u obitelji i društvu.

Jednako tako vjeronauk u školi želi učenike upoznati s kršćanskim korijenima hrvatske i europske kulturne baštine koja u prošlosti i sadašnjosti ostvaruje svoje plodove na religiozno-duhovnom, etičkom, kulturnom, umjetničkom, filozofskom, znanstvenom, pravnom, političkom, i drugim područjima. Ta kršćanska i katolička baština hrvatskoga naroda u BiH, koja se proučava i u drugim predmetima, nije neka sporedna činjenica, nego ona daje snažan pečat životu naroda, a kršćanski simboli i vrijednote, koji su duboko utkani u narodno biće, obilježavaju njegov ukupan identitet.

SVRHA

Svrha ili globalni cilj nastave katoličkog vjeronauka u osnovnoj školi jest sustavno i skladno teološko-ekleziološko i antropološko-pedagoško povezivanje Božje objave i tradicije Crkve sa životnim iskustvom učenika kako bi se ostvarilo sustavno i cjelovito, ekumenski i dijaloški otvoreno, upoznavanje katoličke vjere na informativno-spoznajnoj, doživljajnoj i djelatnoj razini radi zrelosti u kršćanskoj vjeri i postignuća cjelovita općeljudskoga i vjerskog odgoja učenika koji žive u svojem religioznom i crkvenom, kulturnom i društvenom prostoru.

OPĆI CILJEVI

Opći su ciljevi katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi:

- otkriti tragove najdubljeg smisla čovjekova života i izgraditi otvorenost prema transcendenciji, ljudskoj krhkosti i veličini, vremenitosti i vječnosti;
- izgrađivati i ostvariti zrelu ljudsku i vjerničku osobnost, na individualnoj i društvenoj razini, u svim dimenzijama čovjekova života: tjelesnoj, duševnoj i duhovnoj;
- ostvariti cjelovit ljudski i kršćanski odgoj savjesti radi izgradnje zrele i odgovorne savjesti u odnosu djece i mladeži prema sebi, prema drugima, prema društvu i svijetu općenito, a na temelju Božje objave, kršćanske Tradicije i crkvenog Učiteljstva;
- osposobiti za dublje shvaćanje i povezivanje Biblijske poruke sa svakodnevnim osobnim i društvenim životom;
- osnažiti spoznaju i stav da je Bog pozvao ljude na međusobnu ljubav i zajedništvo i da žive u skladu s tim pozivom;
- otkriti, upoznati, susresti, iskusiti i životom svjedočiti otajstvo trojedinoga Boga, Oca, Sina i Duha Svetoga, Boga koji se čovjeku objavio, otkupio ga i ponudio mu vječno spasenje;
- upoznati, prihvatiti i nasljedovati Isusa Krista kao navjestitelja Radosne vijesti čovjeku, jedinog i konačnog osloboditelja i spasitelja svih ljudi;
- u otajstvu Presvetoga Trojstva otkriti otajstvo Božje ljubavi, blizine i djelovanja u osobnom životu vjernika, u životu kršćanske zajednice i u cijeloj povijesti ljudskog roda;
- otkriti, upoznati i doživjeti kako Duh Sveti ispunja ljude duhovnom snagom da mogu svjedočiti vjeru i nesebičnu ljubav prema Bogu i jedni prema drugima;
- otkriti i upoznati snagu jedinstva, zajedništva i služenja Kristove Crkve koja je sakrament spasenja među ljudima te razvijati sposobnosti za kvalitetno življenje svojeg poslanja i služenja u Crkvi;
- upoznati značenje povijesti spasenja i povijesti Katoličke crkve koja izvršava Kristov nalog evangelizacije i služenja na različitim područjima crkvenoga i društvenoga života kako u cijeloj Crkvi tako i u hrvatskome narodu: socijalnom, kulturnom, znanstvenom, prosvjetnom i dr.;
- razviti sposobnost nutarnjeg osjećaja i osobnog stava zahvalnosti za Božju beskrajnu ljubav i dobrotu, za uzajamno bratsko služenje, dobrotu, socijalnu pravdu, solidarnost i pomoć te za osjećaj zahvalnosti jednih prema drugima;
- omogućiti učenicima da otkriju, upoznaju, prihvate i u vlastiti život utjelove cjelovit kršćanski moral, tj. Isusov zakon ljubavi i služenja kao istinski način kršćanskoga života;
- upoznati i iskusiti duhovnu snagu i spasenjsku vrijednost liturgijskih i crkvenih slavlja, sakramenata, pobožnosti i vjerničkoga života koji je protkan svjedočanstvom zahvaljivanja i slavljenja Boga;
- otkrivati, upoznavati i prihvaćati druge i različite od sebe te izgraditi osjećaj poštovanja prema drugim (različitim) kulturama, konfesijama i religijama (ekumenska i dijaloška dimenzija);
- otkriti uzroke sukoba i nerazumijevanja između roditelja i djece, među odraslima, među ljudima i narodima i steći sposobnosti prevladavanja sukoba i nerazumijevanja kako bismo izgradili skladan osobni i društveni život;
- upoznati mjesto, ulogu i važnost obitelji u osobnom i društvenom životu ljudi i razviti stav o vlastitoj odgovornosti i ulozi u obitelji te u široj društvenoj zajednici (obitelji);
- upoznati put i način kako se, u kršćanskoj vjeri, nadi i ljubavi, oduprijeti negativnim životnim iskušenjima i problemima, osobito u doba sazrijevanja i mladosti kako bismo postigli punu ljudsku i vjerničku zrelost;
- razvijati različite duhovne i druge komunikacijske i stvaralačke sposobnosti istinskim „govorom vjere“ i sveobuhvatnim pristupom u zajedničkom i stvaralačkom radu učenika poradi ostvarenja cjelovita vjerskog odgoja i obrazovanja (pismeno, usmeno, likovno, glazbeno, scensko i molitveno izražavanje).

NAPOMENE

U izradi ovoga *Programa katoličkoga vjeronauka* u cijelosti smo slijedili *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi* što ga je 2003. odobrila Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine, a potom u školama propisala nadležna županijska Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture športa Federacije BiH. Program je oblikovan kao cjelovit vjeronaučni kurikulum (curriculum, uputnik) na temelju suvremenih standarda programiranja nastavnih predmeta i ukupna uputnika. U Programu iz 2003. naširoko su izložena teološka, antropološko-pedagoška i didaktičko-metodička načela katoličkoga vjeronauka u školi. Programski su obuhvaćene osnovne didaktičke varijable, od artikuliranja polazišne situacije učenika u pojedinim godištim, pa do određivanja ciljeva i sadržaja (tema), didaktičko-metodičkih uputa, međupredmetne korelacije i evaluacije vjeronaučne nastave po nastavnim cjelinama. Zbog toga Program iz 2003. predstavlja teološki, pedagoški i didaktički temelj, uporište je i okvir sadašnjem Programu prema HNOS-u i vjeroučitelji ih trebaju usporedno koristiti kao cjelinu. Kako su ciljevi i sadržaji vjeronaučne nastave do sada bili postavljeni na razini nastavnih cjelina, ovaj Program za svaku nastavnu temu donosi ključne pojmove, definira odgojno-obrazovna postignuća i daje neke didaktičko-metodičke upute za izravan rad učenika i vjeroučitelja u procesima suradničkog i stvaralačkog učenja i poučavanja.

Plan i program katoličkoga vjeronauka priređen je za devetogodišnje škole u BiH. Oblikovan je prema dogovorenom kurikulumnom modelu i odgojno-obrazovnim ciklusima što su ga odredila mjerodavna županijska ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa u F BiH za osnovne škole u kojima se nastava održava na hrvatskome jeziku i prema nastavnim planovima, programima i udžbenicima na hrvatskome jeziku. Programsko izdavanje prvoga razreda devetogodišnje škole samo se odgojno i didaktički izdvaja jer se želi naglasiti kako se nastava svih područja učenja u tom godištu treba pedagoški, metodološki i organizacijski posve prilagoditi psihofizičkim vlastitostima i odgojno-obrazovnim ciljevima djece te dobi, pazeći osobito na didaktičko-metodičke zakonitosti stvaralačkoga učenja kroz igru, primjerenu šestogodišnjoj djeci. Vjeroučitelj s učenicima te dobi treba ostvariti kreativnu i suradničku odgojno-obrazovnu aktivnost koja potencira odgojne čimbenike vjeronaučne nastave. U tom godištu nema udžbenika za učenike nego se koriste različiti didaktički materijali („centri za učenje“) koji će djeci omogućiti „učenje kroz igru“ i skladno razvijanje različitih duševnih vlastitosti i sposobnosti učenika, osobito iskustveno-doživljajni aspekt učenja i odgoja.

Vjeronaučna didaktika i metodika razlikuje opće, posebne i pojedinačne ciljeve kao ishode i postignuća učenja i poučavanja u procesima cjelovita odgoja i obrazovanja. Naš Program slijedi tu vjeronaučnu didaktiku te definira odgojno-obrazovne ciljeve na spoznajnoj, doživljajnoj, konativnoj i djelatnoj razini. Ovdje su ti odgojni (socijalizirajući) i obrazovni ciljevi samo formalno razdvojeni radi što boljeg uvida u njihovu posebnost, imajući uvijek u vidu da procesi učenja i poučavanja te odgojna i obrazovna postignuća čine zaokruženu, neraskidivu i jedinstvenu sadržajnu, logičku i didaktičku cjelinu. Pogotovo što obrazovna i odgojna postignuća ishode jedna iz drugih, uzajamno se prožimaju i nadopunjuju, osobito u osobi učenika i njegovu životu, pa se oni tek metodološki promatraju kao dvije razine jedinstvena nastavnoga procesa učenja i poučavanja. Ovdje posebno ističemo sadržajnu, logičku i didaktičku povezanost odgojnih i obrazovnih ciljeva ili postignuća vjeronaučne nastave zbog njegove odgojno-obrazovne posebnosti, vlastite epistemologije i načela didaktičke artikulacije u školskom sustavu, poštujući pritom posebnosti svakoga nastavnoga predmeta. Stoga, neka vjeroučitelji budu posebno osjetljivi na skladno povezivanje sadržaja, odgojno-obrazovnih postignuća i didaktike vjeronaučne nastave s osobom učenika i njegovim konkretnim životom.

Program katoličkoga vjeronauka ima od 22 do 27 nastavnih tema oblikovanih u nastavne cjeline (20 do 23 obveznih i 3 do 5 izbornih). Nastavna cjelina predstavlja zaokruženu sadržajnu i didaktičku cijelost, a pojedine nastavne teme mogu se obrađivati, već prema potrebi učenika, od jednoga do tri nastavna sata. Posebna vrijednost vjeronaučnog Programa ogleda se tome što slijedi načelo ostvarenja cjelovita i integriranoga odgoja i obrazovanja u školi te načelo korelacijsko-integracijske nastave. Vjeronaučni Program ta načela promiče i provodi načelima unutrašnje horizontalne i vertikalne povezanost različitih vjeronaučnih područja, ciljeva i sadržaja, slijedeći u isto vrijeme međupredmetnu povezanost različitih nastavnih predmeta, osobito hrvatskoga jezika i književnosti, kao i likovnoga, glazbenoga, povijesnoga, zemljopisnog i drugih područja odgoja i obrazovanja. Upravo vjeronauk svoju posebnost prema drugim školskim predmetima promatra i pokazuje time što on religiozne i religijske činjenice, koje su dio ukupne kulture, čita svojim autentičnim znanstveno-teološkim, religioznim i duhovnim očima i jezikom. Stoga vjeronauk u školi, uza prvotnu vjersko-odgojnu zadaću, ima zadaću da tumači, u duhu evanđelja, kršćanske poruke i tradicije, temeljne vrijednosti naše kulture i civilizacije kao što su ljudska prava, sloboda, dostojanstvo i autonomija ljudske osobe koje su zajedničke današnjim europskim narodima i zemljama. Riječ je o temeljnim i općim vrijednostima čovjeka, društva i ljudske kulture o kojima Crkva, odnosno religija mora govoriti, promišljati ih i izložiti u duhu svojih nazora i učenja. Školski vjeronauk, u demokratskoj i pluralnoj školi, svemu tomu ne pristupa površno, na razini informacije kao izvanjskom povijesnom i sociološkom fenomenu, nego iznutra, u skladu s porukom koju naviješta i svjedoči.

Na kraju, Program katoličkoga vjeronauka promovira suvremene didaktičko-metodičke pristupe i metode školskog učenja i poučavanja tražeći dubinsko učenje te stvaralačku, suradničku i integriranu nastavu na načelima metodičkoga pluralizma radi prevladavanja često prenaplašena kognitivnog učenja usmjerena na stjecanje enciklopedijskoga znanja. Vjeroučitelji stoga u vjeronaučnoj nastavi trebaju promovirati suvremen pristupe, modele i oblike suradničkoga, stvaralačkoga i integriranoga multimedijalnog i multimetodičkog učenja koji u prvi plan stavljaju procese poučavanja i učenja, promičući time samu sposobnost učenja, potom kritičko mišljenje, učeničko stvaralaštvo i suradnju, stjecanje sposobnosti, izgradnju stavova i vrijednosti, stjecanje vještina, umijeća itd. Vjeronaučna nastava, promiče sve navedeno, prednost daje metodičkim pristupima, sustavima, metodama i postupcima koji učenicima omogućuju istinsko i stvaralačko, ljudsko i vjerničko, osobno i zajedničko komuniciranje sa sadržajima evanđeoske poruke i tako pomaže ljudskoj osobi da se ostvari u svojem cjelovitom tjelesnom i duhovnom, ljudskom i vjerničkom, osobnom i društvenom, vjerskom i kulturnom identitetu. U artikulaciji pojedinih kataloških tema predmnijeva se vjeroučiteljevo temeljito poznavanje opće i vjeronaučne didaktike i metodike i primjena u nastavi svih ovdje iznesenih načela i uputa. Zato su se uz pojedine kataloške teme tek naznačili neki mogući pristupi i prijedlozi za njihovu metodičku obradu, a vjeroučitelj će u pripremi i izravnom radu u nastavi morati pronaći put i način suradničke, stvaralačke i integrirane multimedijalne i multimetodičke nastave.

PRVI RAZRED

NASTAVNA CJELINA

DANI UPOZNAVANJA I OTKRIVANJA BOŽJEGA SVIJETA

TEME

1. Lijepo je biti zajedno

Ključni pojmovi: otac, majka, obitelj, prijatelji, škola.

Obrazovna postignuća: otkrivati kako svako dijete ima svoje ime, svoje roditelje i prijatelje; razumijevati različitosti među svojim vršnjacima u skupini i potrebu uzajamnog prihvaćanja; razumjeti kako svako dijete želi biti voljeno u svojoj obitelji, grupi vršnjaka i novoj razrednoj zajednici.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati osjećaj pripadnosti svojoj obitelji, školi i široj okolini u kojoj živi; doživjeti školu kao mjesto u kojem se ugodno osjećamo, zajedno učimo, družimo se i igramo; osjetiti radost zajedništva, poštovanja i pomaganja.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra predstavljanja scenskom lutkom; upoznavanje novoga prostora za učenje, igru, odmor; izrada panoa s fotografijama djece; likovno izražavanje o svojoj obitelji; uređenje vjeronaučnog kutića (različiti predmeti i didaktički materijali religioznog sadržaja za rad i igru kroz godinu).

2. Kako je lijep ovaj svijet (Post 1 1-2,3)

Ključni pojmovi: priroda, Bog, čuvanje prirode.

Obrazovna postignuća: otkrivati i prepoznati ljepotu stvorenoga svijeta i time Božju blizinu i ljepotu života (sunce, biljke, životinje); otkrivati ljepotu prirode koja govori o dobrom Bogu koji je sve nama darovao; otkrivati važnost čuvanja okoliša što nam je Bog darovao.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti i doživjeti čuđenje i divljenje pred svime što je Bog stvorio; stvarati osjećaj zahvalnosti za divni Božji svijet.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre promatranja, osluškivanja i uživanja u prirodi; kaširanje i oslikavanje zemaljske kugle; kreativno slaganje slagalice i pripovijedanje slikovnice *Stvaranje svijeta* (B. Blažević).

3. Biblija nam otkriva: Bog nas sve ljubi

Ključni pojmovi: knjiga, Biblija - Božja knjiga.

Obrazovna postignuća: otkrivati divni svijet slova, riječi i knjige; dodirivati i listati Dječju Bibliju otkrivajući je kao divnu Božju knjigu koja pripovijeda da dobri Bog ljubi sve ljude; prepoznati znakove Božje ljubavi u slici roditeljske ljubavi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti ljepotu slike i riječ Dječje Biblije koja pripovijeda o dobrom Bogu; otkrivati ljepotu Božje riječi i zavoljeti Bibliju, rado čitati ilustrirane biblijske priče u Dječjoj Bibliji.

Prijedlozi za metodičku obradu: obilazak knjižnice, pokazivanje Biblijskih slikovnica i Dječjih Biblija. Izrada vlastitog albuma u koji će unositi svoje crteže tijekom godine.

4. Bog nas hrani svojim kruhom

Ključni pojmovi: kruh, plodovi zemlje, zahvalnost Bogu.

Obrazovna postignuća: naslutiti važnost kruha u našem svakodnevnom životu; uočiti i osjetiti povezanost kruha sa zajedničkim ljudskim radom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: graditi osjećaj brige i pomoći onima koji nemaju svaki dan kruha; razvijati spremnost dijeliti svoj kruh s gladnima i pomagati siromasima; biti zahvalan Bogu za kruh i darove zemlje. dar ove kruha i zemlje. onima koji ga nemaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: količinske igre s mjericama raznih vrsta brašna; izrada tijesta sa i bez kvasca; istraživačke igre sa sastojcima kruha, i izrada štapnih lutaka (zrno, pekar, kruh); izrada albuma *Od zrna do kruha*; igra s pokretom *Sijač*; zahvala Bogu, blagoslov i blagovanje zajednički izrađenog kruha

5. Bog ljubi sve ljude

Ključni pojmovi: Bog - dobri Otac, dobri ljudi.

Obrazovna postignuća: naslutiti i doživjeti u očinskoj i majčinskoj ljubavi samu ljubav i brigu Oca nebeskoga; otkrivati da su ljudi međusobno braća i sestre: crne, žute i bijele boje kože; biblijskim događajima i slikama otkrivati dobrog Boga koji želi da ljubimo svoje bližnje i sve ljude.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjećaj zahvalnosti prema dobrom Bogu za svoje roditelje, prijatelje i dobre ljude; spremnost pomaganja ljudima oko sebe.

Prijedlozi za metodičku obradu: igranje uloga i stvaranje kola prijateljstva u koje ulaze ljudi različitih naroda i rasa; izrada cigle u četiri boje i plakata na temu o pomoći ljudima; igre sa slovima i rješavanje zadatka s labirintom.

NASTAVNA CJELINA

DANI SJEĆANJA I DOBROTE

TEME

1. Život je kao sjeme koje raste

Ključni pojmovi: sjeme, kvasac, Božji prijatelj - svetac.

Obrazovna postignuća: naslutiti kako se u prirodi događaju promjene, buđenje, rast, umiranje; nasluti i otkrivati da u nebu i nakon smrti s Bogom žive dobri ljudi; osjetiti potrebu da se molimo Isusu za naše drage pokojnike.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti potrebu čuvanja uspomena na svoje pokojne, možda djeda ili baku...; rado se pomoliti Bogu za pokojne, posjetiti na Dušni dan njihove grobove, zapaliti svijeću i izmoliti molitvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre sa sjemenkama, njihova sadnja...; pjevanje pjesme: *Sijao Isus*; modeliranje: od sjemenke do drveta; izrađivanje vitraja Božjih prijatelja - svetaca; izrada panoa ili slaganje slagalica sa svecima; ukrašavanje svijeća voštanim folijama.

2. Dobrota svetoga Martina

Ključni pojmovi: siromasi, pomaganje, darivanje.

Obrazovna postignuća: na konkretnim primjerima razumjeti da u svijetu ima mnogo siromašnih ljudi; otkriti na koji način možemo činiti dobra djela svim ljudima, osobito siromašnima; shvatiti da Isus želi da mi pomažemo jedni drugima; prepoznati sv. Martina koji je pomagao siromašnima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti važnost pomaganja siromasima i razvijati spremnost pomaganja ljudima u nevolji i svima koji su u našoj okolini potrebni naše pomoći.

Prijedlozi za metodičku obradu: grupni rad - oslikavanje plašta sv. Martina; izrada i ukrašavanje staklenih lampica; zamišljanje i uživanje u lik sv. Martina; igra uloga u otkrivanju načina kako pomagati potrebnima po primjeru sv. Martina.

3. Krist je naš Kralj

Ključni pojmovi: kralj, Kristovo kraljevstvo.

Obrazovna postignuća: otkrivati da zemaljski kraljevi vladaju na zemlji i da se trebaju brinuti za mir među ljudima; otkriti Isusa kao pravoga i dobrog Kralja koji se brine za sve ljude i čitav svijet, da svima donosi mir i radost.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti Isusa kao dobrog Kralja i rado biti u njegovoj službi; prihvatiti Isusa kao svoga Kralja i rado biti u njegovoj službi brinući se za mir među svojim vršnjacima, u svojoj obitelji i okolini.

Prijedlozi za metodičku obradu: gradnja dvorca od pedagoški neoblikovanog materijala; glazbeno izražavanje *Krist je kralj*; igra uloga - gradimo mir u svojoj školi, u svojoj obitelji i okolini; likovno izražavanje, stvaranje kolaža, izrada panoa.

NASTAVNA CJELINA

RADOST ISUSOVA ROĐENJA

TEME

1. Dobrota i darovi sv. Nikole

Ključni pojmovi: sv. Nikola, dobrota, darivanje.

Obrazovna postignuća: u liku sv. Nikole otkriti dragoga gosta i prijatelja koji pomaže ljudima, osobito maloj djeci; u dobroti sv. Nikole otkriti plemenite osjećaje dobrote, darežljivosti i brige za drugoga.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti sv. Nikolu kao dragog prijatelja i gosta kojemu se molimo za pomoć; razvijati osjećaje dobrote, darežljivosti i brige za drugoga, osobito za potrebe; biti prijatelj i rado pomagati drugima.

Prijedlozi za metodičku obradu: slikovnica *Dan sv. Nikole*; igre rimom iz slikovnice; likovno izražavanje-kaširanje i ukrašavanje čizmica; izrada darovnog kutića i međusobno darivanje simboličkim poklonima ili darivanje pjesmom.

2. Zajedno oko adventskog vijenca

Ključni pojmovi: Došašće, priprava za Božić, adventski vijenac.

Obrazovna postignuća: prepoznavanje znakova adventske priprave za Božić (adventski vijenac, pšenica...); otkrivanje plemenitih osjećaja i radosti u iščekivanju Isusova rođenja.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: pobuditi radost iščekivanja proslave Isusova rođenja; doživjeti Došašće kao vrijeme priprave za Božić u kojem na poseban način činimo dobra djela.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada i ukrašavanje adventskog kalendara i vijenca; igra - svijeće i labirint: *Svijeće traže svoje mjesto na vijencu*; glazbeno izražavanje - adventske pjesme; izrada svijeća od papir-plastike, imitacijska igra: *Ja sam svijeća*.

3. Isus se rodio u štalici

Ključni pojmovi: Isus, Marija, Josip, štalica.

Obrazovna postignuća: uočiti događaj Isusova rođenja te prepoznati Isusa, Mariju, Josipa i pastire koji se raduju Isusovu rođenju; osjetiti i doživjeti znakove božićne poruke koju donosi Isus: dobrota, mir i ljubav.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: pobuditi i doživjeti iskrenu radost zbog Isusova rođenja i proslaviti ga u obitelji i školi, u duhu narodnih božićnih običaja.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada zajedničkih jaslaca (jasle, slama, razne figure, ovce itd.); likovno oblikovanje čestitaka za roditelje, pravljenje ukrasa i kićenje bora; glazbeno izražavanje - božićne pjesme, slušanje klasične instrumentalne božićne glazbe; slikovnica *Mali anđeo i zvjezdica*.

NASTAVNA CJELINA

ISUS NAS VOLI I ČUVA

TEME

1. Isus traži svoje prijatelje

Ključni pojmovi: prijatelj, prijatelj Isus.

Obrazovna postignuća: naslutiti da se Isus rodio za sve ljude, da je prijatelj i spasitelj svih ljudi; otkrivati da Isus treba prijatelje za svoju zadaću (Mt 4, 18-22); otkriti kako je Isus pozvao neke ljude koji su postali njegovi prijatelji i učenici.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti Isusa kao svoga prijatelja i učitelja; razvijati osjećaj prijateljstva i suradnju s bližnjima; prihvaćati druge u svojoj grupi, u školi i sredini iskazujući im osjećaje poštovanja i prijateljstva.

Prijedlozi za metodičku obradu: imitacijske igre u naznakama odjeće iz Isusova doba; igra - labirint: *Put do prijatelja*; izrada vjenčića prijateljstva; likovno izražavanje: crtamo nešto lijepo svome prijatelju.

2. Isus pomaže ljudima

Ključni pojmovi: slijepac, Bartimej, ozdravljenje.

Obrazovna postignuća: zapaziti da Isus svima pomaže i čini dobro, osobito bolesnicima; pripovjediti na dječji način kako je ozdravio Bartimeja koji je bio slijepac od rođenja; naslutiti važnost pomaganja drugima, posebno potrebnima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti i prihvatiti Isusa kao pravoga prijatelja koji svima čini dobro; osjetiti važnost svojih dobrih djela prema drugima u svjetlu Isusove ljubavi, otkrivajući istodobno da nas Isus voli onakve kakvi jesmo.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra zatvorenih očiju: *Pogodi tko sam?*; Labirint: *Bartimej traži Isusa*; likovno izražavanje bojom i crtežom, pravljenje kolaža.

3. Uz Isusa smo uvijek sigurni

Ključni pojmovi: sigurnost, zaštita, Bog - naš čuvar.

Obrazovna postignuća: buditi osjećaj zaštićenosti, sigurnosti i povjerenja u Isusa koji voli djecu i svakog čovjeka; razvijati svijest da se uvijek mogu osloniti na Isusa, u dobru kao i u svim nevoljama i strahovima; otkrivati da Bog čuva sve ljude i za njih se brine.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti sigurnost, zaštićenost i povjerenje u Isusa koji nas uvijek prati i čuva (Lk 15, 3-7); doživjeti da pripadamo jedni drugima i da je potrebno gajiti uzajamno povjerenje.

Prijedlozi za metodičku obradu: likovno izražavanje: *Strah*; igra skrivača, labirint; igra i priča u pokretu.

NASTAVNA CJELINA

S ISUSOM NA PUTU DOBROTE

TEME

1. Drugi trebaju moju ljubav i pomoć

Ključni pojmovi: bližnji, različitost, pomaganje.

Obrazovna postignuća: otkrivati druge pored sebe, uočavati razlike i prihvaćati druge kao svoje prijatelje; upoznavati znakove prijateljstva i načine pomaganja drugima poput Milosrdnog Samarijanca (Lk 10, 29-37)

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: suosjećati s ljudima u nevolji, osjetiti potrebu suradnje s bližnjim s ciljem pripadanja i prihvaćenosti od grupe; spremnost prihvaćanja svog bližnjeg sa svim njegovim različitostima.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre scenskim lutkama različite boje kože; aktivnosti istraživanja: "Po čemu smo slični a po čemu različiti (posebno odnos prema ljudima s posebnim potrebama); pisanje ili crtanje poruka za bolesne: "Ja pomažem drugome"; glazbeno izražavanje - "Ima jedna malena planeta".

2. Dobri Pastir poznaje svoje prijatelje

Ključni pojmovi: ime, pripadati, svatko je važan, Dobri Pastir.

Obrazovna postignuća: otkriti da se poznamo po imenu i da pripadamo jedni drugima; razvijati osjećaj povjerenja i ljubavi prema drugim ljudima u svjetlu Isusa Dobrog Pastira (Iv 10,11-17).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: ojačati osjećaj povjerenja, pripadnosti, sigurnosti i ljubavi uz Dobrog Pastira; razvijati potrebu za ljubavlju: biti ljubljen, moći ljubiti, pripadati i biti siguran uz Dobrog Pastira.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada ovčica i ovčinjaka te igra: "Ja u ovčinjaku"; izrada stripa, slagalice, rad s materijalima za izradu maketa livade, ovce i ovčinjaka.

3. Susret s Isusom svima donosi radost

Ključni pojmovi: Cvjetnica, maslinove grančice, radost.

Obrazovna postignuća: prepoznati znakove radosti susreta s Isusom i ljudima; naslutiti značenje Isusova svečanog ulaska u Jeruzalem na blagdan Cvjetnice (Lk 19, 28-38); otkrivati znakove radosti zbog susreta s dragim osobama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati doživljaje i stavove: biti ljubljen, moći ljubiti, radovati se drugome, pripadati i biti siguran uz Isusa koji donosi radost.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre skrivanja predmeta, labirint: "Isusov put do Jeruzalema"; igre svečanog dočeka uz slavluk - slagalice: "Isus jaše na magarcu"; opisivanje Isusovih osjećaja pokretima; izmišljati svečani poklik kod Isusova ulaska u Jeruzalem; crtanje mjesta radnje događaja; istraživačke aktivnosti s grančicama i cvijećem.

NASTAVNA CJELINA

ISUS JE UVIJEK S NAMA

TEME

1. Isus s učenicima na večeri

Ključni pojmovi: Posljednja večera, oproštaj, žrtva.

Obrazovna postignuća: naslutiti značenje zajedničkoga druženja uz obiteljski stol; otkrivati Isusovu posljednju večeru sa svojim učenicima kao oproštaj i poziv da to uvijek čine kao uspomenu na njegovu ljubav i žrtvu (Lk 22, 14-20); naslutiti da Isus uvijek ostaje s nama; razumjeti važnost svečane proslave blagdana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati spremnost zahvaljivanja za Isusovu ljubav i žrtvu koju je za nas podnio.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre postavljanja stola, svečano okupljanje i blagovanje uz pripovijedanje događaja; igre slovima: "Isus kruh života"; dramatizacija događaja Posljednje večere.

2. Isus daje život za nas

Ključni pojmovi: Isusova muka, križ, smrt na križu.

Obrazovna postignuća: uočiti prisutnost bolesti i smrti u svakodnevnom životu; prepoznati znakove Isusova križnoga puta (Lk 23, 33-49); naslutiti značenje Isusove muke i smrti na križu za spasenje svih ljudi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i doživjeti da je Isus ljubio ljude i čitav svijet te da je radi nas ljudi prihvatio put križa i trpljenja; prepoznati načine kako mi možemo pomagati ljudima koji pate i nikada ne biti nasilan.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada zajedničkog križa - grupni rad u kolaž tehnici; posjet i promatranje križnoga puta u crkvi ili na otvorenom; pripovijedanje događaja Isusove muke; promatranje buđenja prirode; zajednička priprema i izrada uskrsnih pisanica; pjevanje prigodnih pjesmica.

3. Svjetlo Kristova uskrsnuća

Ključni pojmovi: uskrsnuće, Uskrs, mir, radost.

Obrazovna postignuća: naslutiti značenje događaja Isusove smrti i uskrsnuća - Isus je pobijedio smrt i tamu; otkrivati Isusovo uskrsnuće kao pobjedu života nad smrću, svjetla nad tamom, kao pobjedu mira i radosti; znati čestitati Uskrs.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti uskrsnu radost i širiti tu radost drugima; osjetiti snagu mira koje Krist daruje svim ljudima i nastojati među svojim vršnjacima i svima širiti mir i radost.

Prijedlozi za metodičku obradu: posjet cvjetnoj livadi i promatranje prirode (grančice, cvijeće itd.); pripovijedanje događaja Kristova uskrsnuća; ukrašavanje svijeća voštanim folijama; izrada uskrsnih jaja - bojanje i izrada čestitaka: slaganje i razgovor - slagalice: *Isusovo uskrsnuće*; molitva uskrsnom Isusu uz pokrete.

4. Isus je uvijek s nama na putu

Ključni pojmovi: put, Emaus, uskrsnuli Isus s učenicima.

Obrazovna postignuća: razumjeti radost susreta učenika s uskrsnulim Isusom na putu u Emaus; osjetiti kako je Isus vjerni prijatelj koji je uvijek s nama, na našem putu (Lk 24, 13-32); uočavati znakove kojima nas Isus vodi sigurnim putem našega života.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izraziti spremnost da na svom putu nosimo Isusovo svjetlo: mir, radost, dobrotu, ljubav...

Prijedlozi za metodičku obradu: likovno izražavanje na temu uskrsnuća, put u Emaus i dr.; igra zagonetki, igre kamenčića raznih veličina, oblika i boja - gradnja putova; igre slovima na temu: Uskrsnuće, Radost, Mir; pjevanje pjesme: *Ima jedna duga cesta*; dramatizacija: *Ja i Isus na Putu* ili crtanje - *Isus na mom putu*.

5. U molitvi susrećemo Isusa

Ključni pojmovi: molitva, *Oče naš*.

Obrazovna postignuća: otkrivati da je Bog naš dobri Otac, a da su svi ljudi međusobno braća i sestre; otkriti potrebu molitve Bogu i naučiti molitvu *Oče naš* kao najljepšu molitvu koju nas je Isus naučio.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti molitvu *Oče naš* kao razgovor s Bogom koji je naš dobri Otac i rado se svaki dan moliti Bogu.

Prijedlozi za metodičku obradu: molitva *Oče naš* uz pokrete; crtanje: *Ja dok molim*.

IZBORNE TEME

1. Crkva je Isusov i naš dom

Ključni pojmovi: kuća, crkva, sveta misa.

Obrazovna postignuća: prepoznati vanjska obilježja kuće, a potom crkve: zvonik, križ...; prepoznavanje nekih dijelova crkve: oltar, križ, svijeće, kipovi ili slike; naslutiti da je crkve mjesto molitve i susreta s Bogom; otkriti da Isus djecu zove k sebi (Mk 10,13-16).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživljaj radosti radi okupljanja vjernika u crkvi i sudioništva na svetoj misi, i potom za obiteljskim stolom.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada crkve i kuće od kocaka; labirint: Put od kuće do crkve; gradnja crkve od lego kocaka; posjet i crtanje mjesne crkve ili neke zamišljene crkve; igre asocijacije (crkva, molitva...); uočavanje gdje se nalaze i izrada nekih predmeta iz crkve (oltar, križ, ...); igre prepoznavanja uz doticanje nekih crkvenih predmeta; prepoznavanje sveca zaštitnika svoje župe.

2. Marija Isusova i naša majka

Ključni pojmovi: majka, Marija - Isusova majka.

Obrazovna postignuća: otkriti snagu i ljepotu majčine ljubavi i potrebu zahvalnosti prema našim majkama; naslutiti važnost ljubavi prema Isusovoj majci Mariji koja je i naša majka.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživljaj ljubavi i zahvalnosti prema roditeljima i osobito majci; osjećaj ljubavi i znakovi pobožnosti prema Isusovoj majci Mariji.

Prijedlozi za metodičku obradu: imitacijska igra obitelji: *Obiteljski kutić*; imitacijska igra - pjesma majci: *Mama*; slagalice: *Marija, majka Božja*.

3. S Isusom na praznicima

Ključni pojmovi: praznici, odmor, zahvalnost Bogu, povezanost.

Obrazovna postignuća: prepoznati razloge naše radosti i zahvalnosti Bogu, svojim roditeljima, prijateljima, učiteljima; uočiti kako se i za vrijeme školskih praznika bože ostati povezan sa svojim prijateljima (u mislima, u molitvi, telefonskim pozivom, razglednicom...).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: biti zahvalan Bogu za primljene darove i pomoć u učenju i svakodnevnim radostima; odlučiti za vrijeme praznika činiti dobra djela, ići na misu i moliti se za svoje prijatelje.

Prijedlozi za metodičku obradu: igre zahvalne molitve Bogu na završetku školske godine; izražavanje želja za praznike: *Kako možemo ostati povezani*.

DRUGI RAZRED

NASTAVNA CJELINA

NAŠI VJERONAČNI SUSRETI

TEME

1. Imam svoje ime i svoje mjesto

Ključni pojmovi: obitelj, ime, razredna zajednica, prijatelj/prijateljstvo.

Obrazovna postignuća: prepoznati školu kao mjesto zajedništva i učenja; imenovati članove svoje obitelji, prepoznati i imenovati članove razredne zajednice; odrediti osnovne razlike/sličnosti između škole i obitelji; otkriti da u razredu svi možemo biti prijatelji; pronaći vlastito mjesto u učionici i grupi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti školu kao mjesto druženja i susreta, zajedništva, radosti i učenja; otkriti da u razredu svi možemo biti prijatelji; promicati poštovanje obitelji i obiteljskih odnosa; promicanje ljubavi u obitelji i među prijateljima.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra predstavljanja (upoznavanja); slušanje i govorno izražavanje iskustava iz obiteljskog života; crtanje doživljaja i iskustava iz obiteljskog života; vjeroučiteljevo pripovijedanje.

2. Svi smo vrijedni poštovanja

Ključni pojmovi: vjeronauk, vjeroučitelj, pomaganje, drugi.

Obrazovna postignuća: razumjeti pojmove vjeronauk i vjeroučitelj; razumjeti da se na vjeronauku obrađuju važna životna pitanja; prepoznati vjeronauk kao radosni susret u kojem učimo ljubiti Boga i ljude; shvatiti važnost zajedničkog rada i aktivnog sudjelovanja u nastavi; uočiti da nam je ljepše kada zajedno pjevamo, slikamo, veselimo se; uočiti važnost međusobnog prihvaćanja svijui; otkriti važnost uzajamnog pomaganja.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti potrebu samopoštovanje i poštivanja drugih, koji su različiti od mene; doživjeti vrijednost vlastitog mišljenja i potrebu poštovanja tuđega mišljenja; iskusiti i doživjeti važnost uzajamnog pomaganja; uočiti druge pored sebe koji su po raznim obilježjima različiti, pa tako i po vjerskoj pripadnosti, ali da su svi ljudi jednako vrijedni i potrebni poštovanja i bratske ljubavi.

Prijedlozi za metodičku obradu: ritmička igra i pjevanje poznatih dječjih pjesmica; pripovijedanje doživljaja i iskustava; crtanje doživljaja i iskustava iz obiteljskog i školskog života; pokazivanje i promatranje odabranih slika ili umjetničkih reprodukcija; razgovor i tumačenje.

NASTAVNA CJELINA

OTKRIVAMO ZNAKOVE BOŽJE DOBROTE

TEME

1. Divan Božji svijet pjeva slavu Bogu

Ključni pojmovi: Bog, stvaranje, svijet, nebo, zemlja.

Obrazovna postignuća: otkriti i naslutiti da je sve što postoji stvorio Bog; prepoznati veličinu i ljepotu prirode oko sebe; uočiti ljepotu živih Božjih stvorenja; zahvaliti Bogu na darovima koje nam daje; prepoznati potrebu i važnost čuvanja prirode i živih stvorenja koje nam Bog daruje.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati ekološku svijest; iskusiti osjećaj za lijepo i duhovnu dimenziju postojanja u ljepotama svega stvorenoga.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbe promatranja, slušanja, otkrivanja, uživanja, zamišljanja; stvaralačke vježbe (jezične, likovne, glazbene, scenske); odlazak u prirodu i promatranje, izražavanje dojmova; vježbe oblikovanja i preoblikovanja; jezično izražavanje zapažanja i dojmova - vođeni razgovor; pripovijedanje biblijskih izvješća o stvaranju svijeta; prve meditativne vježbe (vidjeti - vidjeti iznutra, slušati - slušati iznutra); pjevanje odabrane pjesme uz pokrete: *Tko stvori ovu našu zemlju...*

2. Bože, čudesno si stvorio ljude

Ključni pojmovi: stvaranje čovjeka, prvi ljudi, Adam, Eva, anđeo čuvar.

Obrazovna postignuća: prepričati, uz pomoć ilustracije, biblijsko izvješće o stvaranju svijeta i čovjeka; navesti imena prvih ljudi; doživjeti i izraziti osjećaj zahvalnosti Bogu za dar života; uočiti važnost čuvanja dara života; naučiti molitvu Anđelu čuvaru.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: sposobnost poštivanja života; doživjeti i izraziti osjećaj zahvalnosti Bogu za dar života; razvijati svoj dar života i vlastite sposobnosti kao i darove i sposobnosti drugih.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedanje biblijskih izvješća o stvaranju svijeta i čovjeka; stvaralačke vježbe (jezične, likovne, glazbene, scenske); izrada plakata o stvorenom svijetu i prvim ljudima; prikazivanje i interpretacija odabranih slika, prikazivanje i tumačenje dijapozitiva; pripovijedanje činjenica koji govore o vjeri u Boga stvoritelja u drugim religijama.

3. Bog je naš dobri Otac

Ključni pojmovi: Bog Otac, Božja dobrota.

Obrazovna postignuća: naslutiti i upoznati Boga kao dobroga Oca koji ljubi sve ljude; prepoznati načine kako možemo pokazivati poštivanja prema svakome čovjeku; navesti znakove Božje dobrote iz vlastitoga iskustva.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati osjećaj i potrebu solidarnost sa slabijima i potrebnima; doživjeti i izraziti osjećaj zahvalnosti za Božju ljubav prema nama.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje fotografija iz obiteljskog albuma; jednostavnim crtežima religioznih simbola poticati dječji doživljaj Božje dobrote; opisivati doživljaje i iskustva po kojima ljudi

izražavaju svoju vjeru: obiteljska molitva, nedjeljna misa, pobožnosti; pokazati i predstaviti religiozne predmete i slike povezane s vjerom u Boga; prikazivanje slika iz sretnog obiteljskoga života: djeca s roditeljima, djedom i bakom, braća i sestre, djeca u igri, u školi i s prijateljima, te slike koje prikazuju suprotne situacije; prikazati slike ili dija pozitivne crkve, kapelice, raspelo; likovno, ritmički i glazbeno izraziti te situacije.

4. Zahvalni smo Bogu za kruh i plodove zemlje

Ključni pojmovi: plodovi zemlje, zahvaljivanje, darivanje.

Obrazovna postignuća: shvatiti da je Bog darovao čovjeku zemlju da je obrađuje i da živi od njezinih plodova; nabrojiti neke plodove zemlje; prepoznati i prikazati važnost kruha u životu ljudi; otkriti i prepoznati načine kako možemo pokazati zahvalnost prema Bogu zbog njegove dobrote; prepoznati načine kako možemo druge darivati, osobito one u potrebi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: poštivati trud i rad svih ljudi koji skrbe za hranu; zahvaljivati Bogu za kruh i plodove zemlje i za one koji obrađuju zemlju; moliti za gladne i za svijest o potrebi pravilne raspodjele dobara.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o zahvalnosti za žetvu i berbu, za plodove zemlje; pokazati različite slike žitnih polja i plodova zemlje, slike o pečenju kruha; opisati put od zrna do kruha; potaknuti učenike da opisuju postupak pečenja kruha i oblikovati tijesto za kruh i peciva; posjet pekari i sudjelovanje u oblikovanju tijesta; likovno izražavanje na temu kruha i plodova; izrada panoa; pjevanje pjesmica; mimikom i pokretima pokazati što znači biti zaštićen, brinuti se za nekoga i biti dobar; navesti primjere kršćanske skrbi za djecu; scenski oblik interpretacije „Priče o sijaču“ (Josip Šimunović).

NASTAVNA CJELINA

LJUDI I POSLIJE SMRTI ŽIVE S BOGOM

TEME

1. Novi život s Bogom

Ključni pojmovi: smrt, novi život, Dušni dan, svijeća.

Obrazovna postignuća: uočiti da oko nas biljke i životinje nestaju, a ljudi umiru; naslutiti i shvatiti da smrt nije kraj, već prijelaz u novi život; rado se sjećati pokojnika i moliti za njih; opisati što se obilježava na Dušni dan; opisati na koji način naša obitelj i drugi ljudi iskazuju poštovanje svojim pokojnima (molitva, svijeće, cvijeće...).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti potrebu suosjećanja s onima koji su tužni zbog smrti bliske osobe i moliti za njih; moliti za one pokojne za koje nema tko moliti.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o dječjim opažanjima prirode: u proljeće sve raste i cvjeta, u jesen lišće opada i nestaje; imamo „kućne ljubimce“, životinje koje jednoga dana nećemo više imati; crtanje i bojanje, uživljanje u promjene koje se događaju u prirodi i životu; pripovijedanje iskustva o sudioništvu na sprovodu nekog pokojnika; promatranje slika i dija pozitivna o temama prolaznosti života; likovno izražavanje - slikanje svijeća, cvijeća; molitveno izražavanje za one koji su otišli s ovoga svijeta; prikazivanje slike crkve, katedrale i groblja, raspela uz putove i na vrhovima planina; ako je moguće, organizirati posjet groblju.

2. Sveci su prijatelji Božji

Ključni pojmovi: svetac, Svi sveti.

Obrazovna postignuća: nabrojiti imena nekoliko svetaca; imenovati sveca zaštitnika svoje župe; otkriti da se sveci nalaze kod Boga i rado se svecima moliti; opisati što se slavi svetkovinom Svi sveti; razlikovati blagdan Svih svetih i Dušni dan; shvatiti da su sveti ne samo oni zapisani u kalendaru, nego i naši djedovi i bake, rođaci, braća i sestre.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti potrebu nasljedovanja svetaca po primjeru njihovih dobrih djela i moliti se svecima.

Prijedlozi za metodičku obradu: pokazivanje religioznih predmeta upućivanje u njihovo osnovno značenje (križ, krunica, molitvenik, razni nabožni predmeti...); prepoznavanje likova svetaca koji su posebno bliski djeci; upoznavanje s proslavom svetkovine Svih i Dušnoga dana svetih kroz primjerene slike, pjesme, ritmičke igre; vođeni razgovor o vjerskim običajima i blagdanima u pojedinom kraju; razgovor o vjerskim slavljinama na kojima posebno sudjeluju djeca; pjevanje pjesmica o svecima; likovno izražavanje; slušanje pripovijesti o nekim svecima; posjet crkvi i promatranje kipova svetaca.

NASTAVNA CJELINA

ISUSOVO ROĐENJE

TEME

1. Došašće

Ključni pojmovi: Došašće, iščekivanje, blagdani, misa zornica, adventski vjenčić.

Obrazovna postignuća: opisati značenje riječi Došašće i blagdan; znati da je Došašće vrijeme iščekivanja Isusova rođenja; imenovati načine kako se može pripremiti za Isusovo rođenje (npr.: izrada čestitki, pripremanje darova za bližnje, mise zornice, pjesme i molitve, adventski vjenčić...); naučiti pjevati jednu adventsku pjesmu; opisati adventski vjenčić.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti ponos čuvanja i promicanja svoje tradicije, običaja i kulturne baštine; razvijati doživljaj radosnog pripremanja za Božić.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor u kojemu djeca pripovijedaju svoje doživljaje o iščekivanju Božića u svojoj obitelji; adventske priče i pjesme; crtanje adventskih tema; izrada adventskoga vijenca i adventskoga kalendara; kratka i primjerena meditacija o svjetlu i tami; praktični rad: posijati pšenicu u posudu u razredu; glazbeno izražavanje iščekivanja i ispunjenja - dramska igra.

2. Radujemo se svetomu Nikoli

Cljučni pojmovi: darivanje, biskup, sv. Nikola.

Obrazovna postignuća: pripovjediti život sv. Nikole; prepoznati i doživjeti sv. Nikolu kao onoga koji dariva; navesti načine kako mi možemo jedni druge darivati.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: spremnost na zahvalu za dobivene darove; izgrađena svijest o potrebi darivanja i dijeljenja s drugima; otkriti načine kako druge pomoći i razveseliti svojim darom, te doživjeti radost darivanja potrebnima.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznavanje sv. Nikole, prijatelja djece i mladeži; priprema darivanja i uvježbavanja priredbe za blagdan sv. Nikole; pjevanje pjesmica o sv. Nikoli; crtanje i izrada čizmica, ukrašavanje učionice; slikanje, risanje, izrada poklona od staniola, kolaž papira; kroz igru 'Da sam ja sveti Nikola'... potaknuti djecu na darivanje.

3. Marija - Isusova majka

Cljučni pojmovi: Marija, anđeo Gabrijel, radosna vijest, Isus, Sin Božji.

Obrazovna postignuća: razumjeti i opisati Mariju kao Isusovu majku; prepričati susret anđela Gabrijela i Marije; uočiti i shvatiti da je Isus Sin Božji; naučiti molitvu Zdravo Marijo; naslutiti i opisati Marijinu spremnost za služenje Bogu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti Marijinu radost što postaje Božja službenica i rado slijediti njezin uzor; spremnost drugima donositi radosnu vijest.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušanje i pripovijedanje evanđeoskoga teksta o navještenju; promatranje reprodukcije o navještenju; risanje i izrada kolaža na temu navještenja; pjevanje marijanske pjesme; scensko izvođenje navještenja; molitva Mariji.

4. Božić - blagdan Isusova rođenja

Cljučni pojmovi: Božić, Betlehem, Isusovo rođenje, pastiri.

Obrazovna postignuća: pripovjediti kada i što slavimo na Božić; navesti osnovne podatke o Isusovu rođenju i osobama koje su ga izbliza pratile (gdje se Isus rodio i zašto, tko je i kako prvi saznao vijest o Isusovu rođenju); opisati kako Božić slavimo u Crkvi i obitelji; izraditi božićne crteže i čestitke; naučiti pjevati neku od poznatijih hrvatskih božićnih pjesama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživljaj zahvalnosti Bogu za njegova Sina Isusa; spremnost da se nekoga za Božić obraduje čestitanjem, darom, molitvom.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedanje iskustava i doživljaja - prigodne slike, božićni prospekti; pripovijedanje događaja Isusova rođenja (Lk 2, 1-7; 8-20); uživanje u pojedine likove i scensko izvođenje; crtanje božićnoga događaja, izrada jaslca i oblikovanje figurica; izrada prigodnih dječjih poklona (božićni ukrasi, čestitke...); uljepšavanje kuće, škole i crkve za Božić; pjevanje i obrada božićnih pjesama.

NASTAVNA CJELINA ISUS SUSREĆE LJUDE

TEME

1. Isus poziva ljude u svoju službu

Cljučni pojmovi: poziv, apostol, zajednica Isusovih učenika, Isusov prijatelj.

Obrazovna postignuća: uočiti način života ljudi u Isusovo vrijeme; navesti imena nekoliko Isusovih učenika; opisati tko su apostoli; navesti zadatak koji Isus daje svojim prijateljima apostolima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razumjeti i doživjeti da Isus poziva sve ljude sebi za učenike i prijatelje; steći osjećaj zahvalnosti što nas Isus poziva za svoje učenike; promicati međusobno zajedništvo i radost što smo Isusovi učenici.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje zemljopisne karte Palestine - Isusove domovine; slike Galileje, Galilejskoga jezera i ribara; pripovijedanje evanđeoskoga teksta o pozivu apostola; izrada plakata; pjevanje

pjesme *Krist na žalu*; scensko izražavanje, scenske improvizacije (slušati, biti pozvan, poslušati, odazvati se...); likovno izražavanje: Isus i apostoli.

2. Isus svima čini dobro i posebno voli djecu

Ključni pojmovi: Isus i drugi, Isus i djeca, činiti dobro.

Obrazovna postignuća: razumjeti zašto je Isus rado susretao ljude; nabrojiti nekoliko načina na koje Isus pomaže ljudima; prepričati jednu biblijsku zgodu koja govori o Isusovoj brizi za druge, osobito siromašne i bolesne; uočiti kako Isus voli sve ljude, a osobito djecu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: sposobnost da kroz igru i pjevanje izrazi radost zbog Isusove ljubavi prema djeci; odabrati neke mogućnosti zahvale Isusu za njegovu brigu za djecu i ljude.

Prijedlozi za metodičku obradu: izražavanje glazbom ili pantomimom (radost, slušanje, situaciju kad sam tužan, kad me nitko neće slušati dok pričam, kad ne prihvaćate što bih želio...); pripovijedanje biblijskoga teksta; uživljavanje u biblijske likove (siromah, bolesnik, grješnik, carinik); slagalice; vjeroučiteljevo pripovijedanje uz korištenje zornih materijala (figure od flanel platna, slike, folije... za rad u paru ili u skupinama); likovno izražavanje na temu Isus i djeca; blagoslivljati djecu..

3. Isus nas uči moliti

Ključni pojmovi: kraljevstvo Božje, molitva, blagoslov, Oče naš.

Obrazovna postignuća: otkriti i odrediti što je molitva; prepoznati da svoju zahvalnost i svoje povjerenje u Boga izražavamo molitvom; naučiti molitvu Očenaš; prepoznati da nas je Očenaš naučio moliti sam Isus; uočiti ljepotu Božje blizine i kraljevstva Božjeg kao najveće dragocjenosti.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti radosno iskustvo osobne molitve i molitve u zajednici; izreći svoju vlastitu molitvu Ocu nebeskom i Isusu; osjetiti potrebu molitve za svu djecu i sve ljude na svijetu.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o molitvi kojom vjernici govore Bogu o svojoj radosti, svojim potrebama, zahvalnosti, o svojim molbama, krivnji, pogreškama; vježbanje molitve Očenaša; pisanje i izricanje kratke osobne molitve kojom zahvaljujemo Ocu nebeskom za njegovu dobrotu; molitva uz pokrete; pjevanje Očenaša.

4. Isus oprašta

Ključni pojmovi: radost, žalost, oproštenje, pomirenje, korizma.

Obrazovna postignuća: razumjeti da u životu ima radosnih i žalosnih trenutaka; upoznati kako radost možemo dijeliti s drugima; prepoznati iskustva nerazumijevanja i svađe među ljudima; navesti i opisati znakove pomirenja i praštanja; spoznati da Bog nama oprašta i da smo i mi dužni opraštati.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti korizmu kao vrijeme praštanja, pomirenja, dobrih djela i priprave za Uskrs; doživjeti važnost svake osobe i svima činiti dobro; razvijati dijalog.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o dječjim iskustvima radosti u životu, događajima kada su bili posebno radosni; promatrati slike na kojima je izražena radost ili slikama izraziti neka važnija iskustva po kojima smo radosni; prikazati ilustracijama i tamniju stranu života, iskustva iz života koja govore o različitim oblicima patnje na koju djeca mogu naići; razgovor o dječjem doživljaju stradanja, nesreće i patnje ili likovno izražavanje; razgovor ili likovno izražavanje dječjih iskustava svađe i pomirenja te svađe i ne pomirenja; zajednička analiza različitih iskustava i stavova; prikazivanje crtežom i slikom različitih mogućnosti rješenja sukoba; pantomima; potaknuti djecu na pričanje doživljaja kada su se posvadili pa pomirili; pripovijedanje evanđeoske poruke primjenjujući je na učeničku situaciju; zajednički protumačiti Isusovu poruku praštanja "otпусти nam duge naše..."; scenski prikaz mogućeg smirivanja svađe i sklapanje mira (pružanje ruku...); likovno izražavanje osjećaja radosti i patnje; dijete u tišini oprašta svima koji su ga taj tjedan uvrijedili; izražavanje oproštenja gestom.

NASTAVNA CJELINA ISUSOVO USKRSNUĆE

TEME

1. Ususret Uskrsu

Ključni pojmovi: priprema za Uskrs, Cvjetnica, Veliki tjedan, Veliki četvrtak.

Obrazovna postignuća: prepoznati i opisati načine kako se kršćani pripremaju za Uskrs; opisati što se dogodilo na Cvjetnicu; razumjeti značenje iskaza da je Isusa kralj mira; odrediti koji je tjedan Veliki tjedan i navesti „velike dane“; opisati što se dogodilo na Veliki četvrtak; opisati s kim i kako Isus blaguje Posljednju večeru.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izraziti suosjećanje i potrebu pomaganja potrebnima; vježbati se u dobroti; popravljati svoje ponašanje i biti drugima dobar primjer.

Prijedlozi za metodičku obradu: iskustvo i tumačenje simbola praha i pepela; djeca promatraju i opipaju pepeo; razgovor o korizmi kao o vremenu dobrih djela, odricanja i žrtve; razgovor na temu odricanja i darivanja u korist

potrebnih; skupljanje igračaka i drugih priloga kao vlastiti način korizmenog odricanja; razgovor o sudioništvu na procesiji za Cvjetnicu; tumačenje značenja maslinovih grančica u procesiji; likovno izražavanje; izrada panoa; pripovijedanje o Posljednjoj večeri kao gozbi ljubavi; risanje; promatranje slike Posljednje večere i analiza likova i radnji; dramsko oživljavanje likova; glazbeno izražavanje prikladnom pjesmom.

2. Isusova muka i smrt

Ključni pojmovi: Veliki petak, Isusova muka, smrt na križu, znak križa.

Obrazovna postignuća: opisati događaje koji se povezuju uz Isusovu muku i smrt; naslutiti značenje Isusove muke, smrti i uskrsnuća za spasenje svih ljudi na svijetu; razumjeti križ kao znak Isusove ljubavi i kao sveti znak za sve kršćane; uočiti važnost dostojnog i redovitog činjenja znaka križa.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: učiti prihvaćati male žalosti i patnje iz ljubavi prema Isusu; znati utješiti one koji su tužni ili pate; moliti za one kojima je teško.

Prijedlozi za metodičku obradu: evanđeoski tekst o Isusovoj mucij; pokazivanje i tumačenje slika i crteža Križnoga puta; pripovijedanje pojedinih događaja Križnoga puta; likovno izražavanje; izrada jednostavnoga križa od drveta; pripovijedanje događaja Velikoga petka; razgovor i podjela uloga za sudjelovanje u pobožnosti Križnoga puta; klanjanje križu i ljubljenje križa; likovno izražavanje o djelima Isusove muke i smrti; odlazak u crkvu i promatranje postaja Križnoga puta.

3. Isus je uskrsnuo i živi

Ključni pojmovi: Uskrs, nedjelja, prazan grob.

Obrazovna postignuća: prepričati biblijski tekst o Isusovu uskrsnuću; različitim oblicima stvaralačkog izražavanja izraziti radost zbog Kristova uskrsnuća; naučiti pjevati uskrsnu pjesmu; opisati neke uskrsne običaje i simbole; prepoznati poklik "aleluja" kao uskrsni poklik radosti; znati da je Uskrs najvažniji kršćanski blagdan; shvatiti zašto Isusovo uskrsnuće slavimo u nedjeljnoj svetoj misi; imenovati nekoliko načina proslave Uskrsa u obitelji, školi, župi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: spremnost s drugima podijeliti radost Isusova uskrsnuća; darovati siromašne za Uskrs; promicati mir i razumijevanje.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedanje događaja Isusova uskrsnuća; pokazivanje slika uskrsne liturgije; prilagođena meditacija s uskrsnim pjesmama i simbolima: svijeća, vatra, svjetlo, život; likovno izražavanje na temu uskrsnuća; ritmičke igre uz uskrsni poklik: "aleluja"; tumačenje riječi "Uskrs" / "uskrsnuće"; promatranje slike uskrsloga Isusa s učenicima i uživanje u njezinu poruku; slagalice; opisivanje i likovno izražavanje dječjih iskustava vezanih uz uskrsne običaje (pisanice, blagoslov jela...); kolaž; pokazivanje i kratko tumačenje uskrsnih simbola; izrada uskrsnog nakita za školu i obitelj.

4. Uskrsli Isus ostaje s nama

Ključni pojmovi: Uzašašće, slanje apostola, Duh Sveti, ognjeni jezici.

Obrazovna postignuća: prepričati biblijsko izvješće o Kristovu uzašašću i odlasku Ocu nebeskom; naslutiti i razumjeti kako Isus i dalje ostaje među svojim učenicima (vjernicima); pripovijediti što se dogodilo na Duhove; prepoznati biblijsko značenje simbola vatre (ognja) i vjetra; naslutiti Duha Svetoga kao Božju snagu koja nas jača, brani i vodi kroz život; navesti što slavimo na blagdan Duha Svetoga (Duhove).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti da je Isus s nama i nakon odlaska na nebo; doživjeti Duha Svetoga kao Božju snagu koja nas jača, brani i vodi kroz život i moliti mu se.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedanje i opisivanje događaja Uzašašća; interpretativno čitanje i uživanje u uloge; likovno izražavanje događaja Uzašašća; promatranje slike duhovskog događaja i pripovijedanje o dolasku Duha Svetoga; kratko tumačenje simbola vjetra i vatre i pripovijedanje o doživljaju i osjećajima; meditacija; likovno izražavanje o Duhovskom događaju; pjevanje prikladne pjesme i prikladna glazba.

NASTAVNA CJELINA

ZAJEDNO SMO RADOSNI

TEME

1. U zajednici Isusovih učenika

Ključni pojmovi: Crkva, krštenje, župa - zajednica vjernika.

Obrazovna postignuća: prepoznati i opisati Crkvu kao zajednicu Isusovih vjernika; razumjeti da krštenjem postajemo članovi Crkve - zajednice Isusovih učenika; nabrojiti neke obredne znakove krštenja (voda, bijela haljina, svijeća); prepoznati nedjelju kao dan okupljanja Isusovih učenika u crkvi; imenovati svoju župu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: radosno sudjelovati u misi gdje je Isus uvijek s nama; poticati druge na sudjelovanje u nedjeljnoj misi.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedanje o znakovima i sakramentu krštenja; pokazivanje znakova kod sakramenta krštenja: voda, sveto ulje, svijeća, krsna haljina itd.; razgovor o znakovima i djelima koja pokazuju

da smo Isusovi učenici; djeca donose krsni list i istražuju što piše u njemu; čitanje i interpretacija teksta o Isusovoj prisutnosti u svetoj misi; promatranje odabranih slika na temu nedjeljnoga slavlja; zajednički pohod crkvi, izmjena i izražavanje dječjih iskustava o onom što su doživjeli; razgovor o dječjim doživljajima i zapažanjima na euharistijskim slavljinama; likovno izražavanje o misnom slavlju; izrada makete crkve od papira (kartona); glazbeno izražavanje; scensko izražavanje: krštenje.

2. Marija - uzor našim majkama

Ključni pojmovi: Marija, majka, svibanj, majčin dan.

Obrazovna postignuća: navesti komu je posvećen mjesec svibanj; prepoznati da je Marija Isusova i naša majka; izreći vlastitoj majci zahvalnost povodom Majčinog dana; izraditi čestitke majkama; obrazložiti važnost majke u obitelji; naučiti jednu marijansku pjesmu (npr. Cvijeće za Mariju).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjećaj zahvalnosti prema nebeskoj i zemaljskoj majci; promicati vrijednost i dostojanstvo žene i majke.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o ulozi Marije u Isusovu i našem životu; promatranje slike - Marija s djetetom Isusom; pripovijedanje o značenju Majke Marije u Crkvi; likovno izražavanje o Mariji koja je naša nebeska Majka; slagalica; ponavljanje i učenje molitava Mariji; usmeno oblikovanje kratkih osobnih molitava; pjevanje poznatih i učenje novih pjesama Mariji; pripovijedanje, iskustva i doživljaji o značenju majke u obitelji; promatranje slike - majka s djetetom i razgovor o odnosu majke i djeteta; izrada čestitki za Majčin dan; izrada panoa; pjesmice za Majčin dan.

IZBORNE TEME

1. Mali misionari

Ključni pojmovi: misionar, poruka, Radosna vijest, misionar, pomaganje.

Obrazovna postignuća: upoznati misionare kao glasnike Isusove Radosne vijesti; razumjeti potrebu naviještanja Isusa onima koji još nisu za njega čuli; prepoznati velikodušnost i dobrotu misionara.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: pokazati osjećaj brige za misionare i biti „mali misionar“ u svojoj okolini i šire; uključiti se u prikupljanje pomoći i molitvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati slike i prizore iz misionarskoga života i pripovijedati o njihovim doživljajima; potaknuti na molitvu i skupljanje pomoći za misije; pogledati organizirati prikupljanje pomoći za potrebe misija; izrada panoa o misijama; izraziti (crtežom, govorom, pantomimom) različite situacije koje su doživjeli.

2. Radujemo se školskim praznicima i ostajemo povezani

Ključni pojmovi: radost, zahvalnost, molitva, povezanost.

Obrazovna postignuća: prepoznati razloge naše radosti i zahvalnosti; navesti načine kako možemo drugima pokazivati našu radost i zahvalnost; naučiti zahvaliti Bogu za primljene darove i radovati se zasluženom odmoru; uočiti da kršćani i za vrijeme školskih praznika sudjeluju na nedjeljnoj svetoj misi, gdje god bili; nabrojiti načine kako i tijekom praznika možemo ostati međusobno povezani (u mislima, molitvi, razglednicom...).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: biti zahvalan Bogu za primljene darove i pomoć u učenju; odlučiti i na praznicima misliti na Boga, ići na misu i moliti i za svoje prijatelje.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o tome kako što ljepše provesti školske praznike, kako bismo i tada doživjeli našu povezanost s Isusom i međusobno; crtežom izraziti različite prizore s praznika u kojima možemo prepoznati Božje tragove; donijeti različite slike i fotografije s praznika; izraziti crtežom i bojama svoju radost što sam dijete Božje i član velike obitelji - Crkve; likovno izražavanje osjećaja radosti i zahvalnosti za školsku i vjeronaučnu godinu; glazbeno i ritmičko izražavanje radosti i zahvalnosti.

TREĆI RAZRED

NASTAVNA CJELINA

PONOVO SMO ZAJEDNO

TEME

1. Gradimo zajedništvo i prijateljstvo

Ključni pojmovi: prijatelj, zajedništvo, radost.

Obrazovna postignuća: poznavati uvjete plodna prijateljstva; nabrojiti i opisati karakteristike prijateljstva; uočiti da svatko od učenika pridonosi izgradnji zajedništva u razrednoj zajednici i u školi; otkrivati da smo jedni drugima potrebni i navesti kako se možemo u školi i kod kuće pomagati; shvatiti kako se može povezati prijateljstvo s radošću.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: spremnost na čuvanje dostojanstva svake osobe; razvijati duh prijateljstva, povjerenja i poštovanja u razrednoj zajednici; širiti radost i mir i nikoga ne isključivati iz svoga društva.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedanje doživljaja s praznika; razgovor o svojim novim prijateljima koje smo stekli; izmjena iskustva i misli o prijateljstvu; pokazivanje razglednica koje smo jedni drugima poslali; razgovor o tome koliko smo mislili jedni na druge za vrijeme praznika; crtanje prijateljskih doživljaja; crtanje mostova koji povezuju i spajaju; izrada mostova od kolaža; scenske igre koje nas potiču na prijateljstvo; pružanje znakova prijateljstva, izrada razrednih pravila za dobre međusobne odnose; križaljke o prijateljstvu; opisivanje prijateljevih svojstava; pjesmice o prijateljstvu; likovno izražavanje: situacije prijateljstva; predstavljanje onoga što će se raditi na vjeronauku tijekom školske godine.

2. Isus nam daje snagu i sigurnost

Ključni pojmovi: Isus, *Stišana oluja*, apostol, povjerenje, sigurnost.

Obrazovna postignuća: prepričati, uz pomoć biblijskog teksta, kako je Isus pomogao apostolima kad je utišao oluju na moru; uočiti na temelju biblijskih tekstova važnost povjerenja u Isusa; otkriti i shvatiti da Isus daje sigurnost i zaštitu; navesti načine kako se možemo međusobno pomagati.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: usvojiti potrebu, po Isusovu primjeru, brige jednih za druge u školi i kod kuće; razvijati osjećaj povjerenja u život i druge.

Prijedlozi za metodičku obradu: slušanje priča i iskustava na temu prijateljstva i evanđeoskoga teksta kako Isus pomaže svojim prijateljima; izreke o prijateljstvu; pripovijedamo kako je Isus naš prijatelj; rišemo o Isusu prijatelju; pjevanje pjesama koje govore o prijateljstvu (Kakav prijatelj je Isus); scenska igra; uživljanje u likove.

NASTAVNA CJELINA

BOG JE ČUDESNO STVORIO SVIJET I LJUDE

TEME

1. Biblija je najljepša knjiga

Ključni pojmovi: Biblija, Stari zavjet, Novi zavjet.

Obrazovna postignuća: imenovati svetu knjigu kršćana; razumjeti da je Biblija sveta knjiga koja govori o Bogu i o ljudima; prepoznati Bibliju kao knjigu koja pripovijeda o velikim Božjim djelima; prepoznati i razlikovati dva osnova dijela Biblije: Stari i Novi zavjet; dobiti prvi slikovni uvid u prisutnost Biblije diljem svijeta.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti ljepotu Božje riječi i poruke koju donosi Biblija; razvijati osjećaj radosna doživljaja pri listanju i čitanju ilustrirane Biblije; osjetiti vrijednost knjige i lijepih pripovijesti koje one donose.

Prijedlozi za metodičku obradu: djeca donose i pokazuju svoje najdraže knjige, pokazati različita izdanja Biblije: Biblija za djecu, Biblija mladih, liturgijska izdanja Biblije, stara i nova izdanja, džepna izdanja, Biblija u stripu itd.; zajedničko pregledavanje knjiga; posjet školskoj, a možda i župnoj knjižnici; pripovijedanje, tumačenje, objašnjenje; *izrada Moje male Biblije* i izložba u razredu.

2. Svijet je čudesan i tajnovit

Ključni pojmovi: Bog Stvoritelj, ljepote stvorenoga, briga za prirodu i okoliš, pouzdanje.

Obrazovna postignuća: prepoznati i imenovati neke ljepote stvorenoga svijeta (u nama i oko nas); diviti se tomu svijetu; znati simbolički povezati vjeru u Boga Stvoritelja i potrebu očuvanja svega stvorenoga (briga za prirodu i okoliš).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti važnost i potrebu pouzdanja u Stvoritelja; gajiti svijest brige za prirodu i okoliš; diviti se svakodnevnom životu i stvorenome svijetu zbog Božjih i ljudskih djela.

Prijedlozi za metodičku obradu: likovno izražavanje na temu: "Sada sam malen - kada budem velik..."; scenski improvizirati: budan sam, uranjam u san, sanjam, budim se..., svjesno disanje, udisanje i izdisanje; posijati i pratiti s djecom rast sjemena neke biljke i tumačiti promjene; organizirati s djecom izlet u prirodu i voditi s njima razgovor tako da mogu doživjeti veličinu i ljepotu stvaranja; gledanje primjerene dijamontaže o stvaranju i sustvaranju; izrada kolaža, panoa; izražavanje dojmova o ljepotama Božjega stvaranja; pjevanje i ritmika; razgovor o očuvanju okoliša.

3. Čovjek je divno Božje stvorenje

Ključni pojmovi: Božje stvorenje, različitost, jednakost, povezanost, zahvala Bogu.

Obrazovna postignuća: prepoznati život kao dar; otkriti i opisati kako čovjek svojim radom izgrađuje svijet; imenovati neke osnovne razlike i sličnosti među ljudima; uočiti da su svi ljudi, unatoč razlikama, jednaki i međusobno povezani; prepoznati i imenovati situacije u kojima se vidi kako su ljudi upućeni jedni na druge.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: radovati se vlastitim darovima kao Božjem daru; doživjeti ljepotu različitosti i povezanosti; iskusiti i doživjeti radost zajedništva (zbog vlastitog života i zbog naših bližnjih) i širiti osjećaj zahvalnosti prema Bogu i bližnjima.

Prijedlozi za metodičku obradu: interpretacija doživljaja o iskustvu stvaranja i sustvaranja uz pomoć biblijskih tekstova, npr. izvješće o stvaranju; pripovijedanje i tumačenje biblijskih tekstova i prikladne pjesme na temu stvaranja prvih ljudi; ritmička igra na temu stvaranja i sustvaranja; poticajna pitanja i vođeni razgovor o dječjim sposobnostima i mogućnostima sustvaranja; izražavanje stvaranja i sustvaranja crtanjem i bojanjem.

4. Ljudi nisu poslušali Boga

Cljučni pojmovi: neposluh (grieh), prijateljstvo između Boga i ljudi, obećanje Spasitelja.

Obrazovna postignuća: poznavati biblijski tekst o prvome neposluhu (griehu); opisati prijateljstvo između Boga i prvih ljudi; kratko upoznati i pripovjediti kako su prvi ljudi sretno živjeli, sagriješili u raj u zemaljskom i kako su izgubili prijateljstvo s Bogom; razumjeti da ljudi mogu sagriješiti; navesti znakove po kojima uočavamo da nas Bog ljubi i prašta nam.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati osjećaj iskrenosti prema Bogu i bližnjima; doživjeti radost iskrena priznanja vlastite pogriješku i oprostjenja kojega dobivamo; spremnost na ispravljanje pogriješaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o odnosu prema stvorenjima i stvarima u našoj okolini; razgovor o odnosu prema starijima; pripovijedanje o biblijskim događajima neposluha Bogu prvih ljudi; likovno izražavanje.

5. Ljudi velike vjere na Božjemu putu

Cljučni pojmovi: potop, Noa, Abraham, Josip Egipatski.

Obrazovna postignuća: prepoznati i imenovati neke velike starozavjetne likove (Noa, Abraham, Josip Egipatski); na temelju biblijskih tekstova, kratko prepričati osnovno o njima; naslutiti važnost vjere i pouzdanja u Boga u njihovim životima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti i doživjeti važnost vjere u Boga u vlastitome životu, osobito u teškim trenucima; po uzoru na biblijske likove otvarati se Bogu i slušati njegovu poruku; promicati poštivanje svake ljudske osobe i sposobnost odluke da nikada nikome ne činimo zlo; vježbati se u spremnosti na praštanje i odluci da drugome ne činimo zlo, poput Josipa Egipatskoga.

Prijedlozi za metodičku obradu: dječje pripovijedanje biblijskih događaja i zgoda iz Staroga zavjeta koje već poznaju; prepričavanje; metoda prekinute priče; slagalice; čitanje pojedinih dijelova teksta iz Biblije; rješavanje križaljke ili osmosmjerke na ovu temu; promatranje odabranih slika; glazbeno izražavanje (meditativni ples); uz pomoć različitih fotografija i dijapozitiva potaknuti razumijevanje biblijskoga svijeta, zemlje, načina života i rada (osnovni podaci: palestinsko naselje, nomadski način života, zemljoradnja, Genezaretsko jezero, ribarenje itd.); uživljeno pripovijedanje o životu i važnim događajima velikih likova Staroga zavjeta (Noa, Abraham, Josip); likovno izražavanje; dramska igra na temu starozavjetnih likova.

NASTAVNA CJELINA

ISUS - DAR BOŽJI ZEMLJI I LJUDIMA

TEME

1. Ljudi žive u nadi i iščekivanju

Cljučni pojmovi: izraelski narod, iščekivanje, Mesija, Spasitelj, Došašće.

Obrazovna postignuća: znati napraviti poveznicu između izraelskog naroda i Spasitelja (Mesije); naslutiti i prepoznati dugotrajno iščekivanje Spasitelja (Mesije) u izraelskome narodu; otkriti Izaijinu poruku o Mesiji; otkriti i doživjeti Došašće kao vrijeme radosna iščekivanja Spasiteljeva rođenja; nabrojiti adventske znakove i običaje koji nas pripremaju za proslavu Isusova rođenja; nabrojiti neke načine kako se pripremamo za Božić (molitvom, dobra djela, pomaganjem potrebnima, darovi, čestitke, ukrasi...).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: gajiti osjećaj za čuvanje adventske kulturne baštine kao dijela nacionalnog i kulturnog identiteta; iskusiti osjećaj božićne radosti i blizine pri izradi božićnih ukrasa i sudjelovanje u pomaganju potrebnima.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedanje i razgovor o doživljajima i iskustvima očekivanja važnih događaja u obitelji i okolini; crtanje kontrastnih slika: čekanje - ispunjenje čekanja (npr.: kad se roditelji vraćaju kući, kada dobijem dar...); predstavljanje dramskom igrom: čekanje - ispunjenje čekanja; vjeroučiteljevo pripovijedanje i tumačenje; promatranje fotografija i slika: ljudi nešto traže; vježba uživljanja: čekati i nadati se nečemu; primjerena meditacija: simbolika adventskog vremena: hladnoća - toplina; tama - svjetlo; pjevanje adventske pjesme.

2. Isus je očekivani Spasitelj

Cljučni pojmovi: Božić, Sveta obitelj.

Obrazovna postignuća: osjetiti da je Isusovo rođenje ispunjenje starozavjetnih iščekivanja; jednostavnim riječima opisati događaj Isusova rođenja kako ga opisuje sv. Luka; imenovati članove Svete obitelji; shvatiti da se Isus rodio da nam pokaže kolika je Božja ljubav prema ljudima; naučiti neku hrvatsku božićnu pjesmu; različitim oblicima stvaralačkog izražavanja izraziti božićnu radost.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti povezanost između velikog Božjeg dara nama i našega međusobnog darivanja; radosno sudioništvo u adventskim i božićnim slavljinama i običajima zajednice; širiti ozračje božićne radosti u svojoj obitelji, okolini i biti spreman pomagati.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedanje biblijskih događaja o Isusovu rođenju; tumačenje riječi „Mesija“; Uživljavanje, uz umjetničku reprodukciju, u događaj susreta starca Šimuna i proročice Ane s Isusom u Hramu; slušanje odabrane božićne priče; scensko izvođenje božićnih prizora; intervju s mještanima Betlehema; likovno izražavanje; izrada i tumačenje božićnih simbola; pjevanje božićne pjesme; razgovor o božićnim slavljinama i običajima; uređenje i kićenje razreda; sudjelovanje u božićnoj priredbi.

3. Mudraci traže Isusa

Gljučni pojmovi: mudraci, zvijezda, darovi Isusu.

Obrazovna postignuća: prepričati biblijski tekst o poklonu mudraca (Mt 2, 1-12); navesti broj mudraca i njihove darove; povezati božićnu zvijezdu s mudracima; uočiti ustrajnost mudraca da pronađu novorođenog Isusa.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti radost zbog Isusova dolaska među nas, poput mudraca; otkriti potrebu i spremnost darivanja kao vlastiti dar Isusu; doživjeti radost i zadovoljstvo darivanja u malim stvarima kojima druge radujemo.

Prijedlozi za metodičku obradu: izražajno čitanje i pripovijedanje evanđeoskoga teksta o poklonu triju mudraca; promatranje i rad na umjetničkoj reprodukciji o poklonstvu triju kraljeva; objašnjenje simboličnih darova koje su donijeli mudraci; likovno izražavanje; scensko izražavanje; pismeno izražavanje: sastav *Moj dar djetetu Isusu*; pjevanje pjesme.

NASTAVNA CJELINA

ISUSOVI PRIJATELJI

TEME

1. Mnogi su povjerovali Isusovoj ljubavi i dobroti

Gljučni pojmovi: Isusova ljubav, Isusove riječi i djela.

Obrazovna postignuća: prepoznati neke znakove Božje ljubavi u Isusovim riječima i djelima; navesti neko Isusovo djelo ili riječi po kojima on pokazuje svoju ljubav i brigu za ljude; navesti imena ljudi iz vlastitoga iskustva koji su povjerovali Isusovoj ljubavi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti da je Božja ljubav o kojoj nam govori Isus upućena svim ljudima; naslutiti i doživjeti da je Isusova ljubav nešto veliko i neuobičajeno što i nas potiče da budemo i plemeniti.

Prijedlozi za metodičku obradu: odabrana priča: predanost zadatku koji je nekome povjerio otac, djed, učitelj...; pripovijedanje evanđeoskih događaja i vođeni razgovor; pravljenje kolaža na biblijske događaje; tumačenje riječi "dobri Otac", "tko vidi Isusa vidi Boga"; kratko tumačenje što znači vjerovati Isusu; tumačenje crteža u udžbeniku; primjeri o Isusovom javnom djelovanju iz Biblije mladih; promatranje biblijskih zemljovida; likovno izražavanje; napraviti intervju s učenicima o njihovoj vjeri u Isusa.

2. Isus treba ljude za svoja djela

Gljučni pojmovi: poziv, Isusovi učenici, apostoli, poslanje.

Obrazovna postignuća: navesti svojim riječima tko su Isusovi učenici i apostoli; prepričati biblijski događaj o Isusovu pozivu prvih učenika i apostola; prepoznati da Isus u svoju službu poziva obične ljude; opisati poslanje Isusovih učenika; razumjeti da Isus i nas poziva i šalje da svima činimo dobro.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti da svi ljudi, bez razlike na dob, učenost, posao i službu mogu činiti dobra djela i da su na to pozvani; doživjeti bliskost Isusova poziva da budemo njegovi učenici i da ljudima činimo dobro; razvijati sposobnosti sudioništvo i suradnje u životu šire zajednice.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o velikim zadacima i poslovima koje mogu izvršiti samo oni koji se osjećaju pozvanima i koji se potpuno predaju tom zadatku; tumačenje riječi «apostol»; vježbe uživljavanja i poistovjećivanja; scensko izvođenje teme o pozivu i poslanju; prepričavanje u prvom licu; rješavanje križaljke s imenima apostola koja nose djeca ili netko u njihovoj obitelji; razgovor o Isusovim učenicima danas; likovno izražavanje, pjevanje pjesama: *Pusti mreže te, Krist na žalu* ili neke druge.

3. Novi zavjet pripovijeda o Isusovu životu

Gljučni pojmovi: evanđelje, evanđelisti, Isusov život, Djela apostolska.

Obrazovna postignuća: prepoznati Evanđelja kao dio Novoga zavjeta; prepoznati na slici i imenovati evanđeliste; navesti krati tekst koji govore o Isusu i opisuju njegov lik; navesti nekoliko podataka o Isusovu

životu koja smo dosada naučili na vjeronauku; navesti neko djelo koje prikazuje Isusa (pjesma, film, knjiga, slika...); prepoznati *Djela apostolska* kao dio Novoga zavjeta koji govori o životu prvih kršćana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti evanđelja i *Djela apostolska* kao spise koji pripovijedaju o Isusu i njegovim učenicima; osjetiti snagu prve kršćanske zajednice i razvijati osjećaj zajedništva i jedinstva Kristovih učenika.

Prijedlozi za metodičku obradu: naučiti imena evanđelista; tumačenje naziva: *Evanđelje, Djela apostolska, poslanice*; prikazivanje dijamontaže o apostolskom propovijedanju i prvim kršćanskim zajednicama; tumačenje s pomoću zemljovida; pomoću križaljke ili osmosmjerke otkriti osobine prvih kršćana; pomoću kolaža izraditi pergamentne poput onih na kojima su apostoli pisali pisma kršćanima; likovno izražavanje na temu Pavlove usporedbe Crkve i vjernika s tijelom, izrada umne (mentalne) mape na tu temu.

NASTAVNA CJELINA

ŽIVOT JE LIJEP I TEŽAK

TEME

1. Upućeni smo jedni na druge

Ključni pojmovi: radost, žalost, pomoć u nevolji, bližnji.

Obrazovna postignuća: razlikovati svijetle (pozitivne) i tamne (negativne) strane života; znati prepričati prisposobu o Milosrdnom Samarijancu; shvatiti da s Božjom pomoću lakše možemo prihvatiti i podnositi teškoće i okrenuti ih na dobro; navesti neke ljude koji ne mogu živjeti bez pomoći drugih; navesti neke ljude koji pomažu drugima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uvidjeti i iskusiti da ljepše i bolje živimo kada se uzajamno pomažemo; izražavanje sposobnosti pomaganja bližnjima, osobito potrebnima; gajiti osjećaj prihvaćanja bolesnika i ugroženih ljudi u svojoj okolini poput Milosrdnog Samarijanca.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor pomoću konkretnih poticajnih pitanja, koja se odnose na primjere iz dječjeg iskustva, na temu «zašto čovjek trenutke velike žalosti ili velike radosti želi podijeliti s drugima» (primjer: rođendani, imendani, vjenčanja, sprovodi...); situacijska igra; razgovor o temi radosti i žalosti s roditeljima i iznošenje iskustava i spoznaja o tome; navođenje djeci poznatih dobrotvornih ustanova koje pomažu ljudima; vježbe uživljanja: kako se osjećam kada sam prema nekome dobar, kada mu pomažem, a kako se taj drugi osjeća; vježbe poistovjećivanja; pantomima; scensko izvođenje prisposobe o Milosrdnom Samarijancu, likovno izražavanje.

2. Isus je trebao trpjeti, biti raspet i umrijeti

Ključni pojmovi: Isusova muka i smrt, trpljenje (patnja).

Obrazovna postignuća: opisati događaje koji se povezuju uz Isusovu muku i smrt; navesti imena nekih ljudi koje povezujemo uz Isusovu muku i smrt (Juda, Pilat); prepoznati da je Isusova muka i smrt oslikana na slikama križnoga puta (u crkvi); naučiti pjevati neku korizmenu pjesmu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: dublje doživjeti Isusovu ljubav u činu smrti i osjetiti kako ljubi ljude i čitav svijet, te da je radi nas ljudi prihvatio put križa i trpljenja; prepoznati načine kako mi možemo pomagati bolesnim ljudima i drugima koji pate; promicati nenasilje.

Prijedlozi za metodičku obradu: pripovijedanje biblijskih tekstova o Isusovoj mucu (prema Lk 22,1-23. 56); prikazivanje primjerene dijamontaže o mucu; zajedničko stvaranje kolaža o Isusovoj mucu, smrti i uskrsnuću; vođeni razgovor; rad sa slikama koje prikazuju pojedine situacije križnoga puta; pjevanje korizmene pjesme; scenske improvizacije; intervju; likovno izražavanje; pokazivanje simbola liturgije Velikog tjedna (liturgijske boje, prekrivanje križa).

3. Uskrsli Isus daruje mir i radost

Ključni pojmovi: Isusovo uskrsnuće, prazan grob, uskrsna radost, Uskrs.

Obrazovna postignuća: otkriti i shvatiti da Isusova smrt na križu nije kraj: Isus je uskrsnuo; kratko pripovjediti događaj uskrsnuća (prazan grob; susret uskrsnuloga Isusa sa ženama i apostolima); uočiti kako su se strah i žalost Isusovih učenika nakon njegova uskrsnuća pretvorila u mir i radost; prepoznati Uskrs i uskrsno vrijeme kao vrijeme kada slavimo Isusovo uskrsnuće.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izraziti iskustvo uskrsne radosti i širiti tu radost drugima; doživjeti snagu mira koje Krist daruje svim ljudima da bi živjeli u miru i radosti; znati čestitati Uskrs i razveseliti siromašne.

Prijedlozi za metodičku obradu: vjeroučiteljevo pripovijedanje o Isusovu uskrsnuću; promatranje slika i likovno izražavanje na temu Uskrsa; pjevanje uskrsne pjesme; razgovor o uskrsnim događajima; izrada umne mape; izrada uskrsnih čestitki i ukrasa; pripovijedanje o uskrsnim običajima.

NASTAVNA CJELINA

LIJEPO JE KAD BRAĆA ŽIVE ZAJEDNO

TEME

1. Isus nas uči opraštati, ljubiti i moliti

Ključni pojmovi: praštanje, zlatno pravilo, molitva.

Obrazovna postignuća: poznavati i objasniti Isusovo zlatno pravilo; uočiti važnost praštanja u svakodnevnom životu; navesti primjere praštanja; razumjeti da je molitva razgovor s Bogom; odrediti najprikladnije vrijeme za rad i za molitvu; izreći/napisati vlastitu molitvu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati sposobnost prepoznavanja pogriješke koje činimo jedni drugima i popravljati ih; doživjeti molitvu kao razgovor s Bogom i kao znak naše uzajamne ljubavi i brige.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o dječjim osobnim iskustvima prijateljstva i zajedništva; usporedba zlatnog pravila i narodne izreke "Što ne želiš da drugi učini tebi..."; tumačenje pojmova koji označuju grijeh, krivnju, pogrešku, povredu zajedništva; odabrane pripovijetke; primjeri iz dnevnog tiska; objasniti razlike na primjerima: oštetiti nešto nehotice, uništiti namjerno, ne htjeti pomoći; priče iz dječjeg svakodnevnog života; dramska igra ili pantomima; likovno izražavanje: strip o odnosima u razredu; oblikovanje vlastitih molitava za zajedničke susrete.

2. Majčin dan

Ključni pojmovi: Majčin dan, majka, ljubav, pomaganje, zahvalnost.

Obrazovna postignuća: navesti što se obilježava Majčinim danom; prepoznati važnost pokazivanja zahvalnosti onima koji se brinu o nama; prepoznati i odrediti u čemu nam je primjer majčina ljubav.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: određenom gestom izreći zahvalnost vlastitoj majci; promicati vrijednost i dostojanstvo majke i žene.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbe uživljavanja: što veseli druge i čime ih mogu usrećiti; izrada čestitki za Majčin dan; priprema dara kojim ćemo razveseliti majku; pisanje pjesmice majci; pjevanje pjesmice za Majčin dan; dogovor o dobrom djelu koje će razveseliti majku za Majčin dan; izrada panoa o zahvalnosti majci; oblikovanje molitve za svoju mamu.

3. U obitelji živimo jedni za druge

Ključni pojmovi: roditelji, djeca, nedjelja u obitelji, zajedništvo.

Obrazovna postignuća: uočiti da svatko živi u zajednici; razlikovati neke zajednice (obitelj, razred, župa itd.); prepoznati i prihvatiti da u obitelji treba znati čuti druge, vidjeti druge, živjeti za druge.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: njegovati obiteljsko zajedništvo; graditi spremnost za prihvaćanje vlastitih dužnosti u svojoj obitelji; razvijati radost obiteljske sloge, pomaganja i zajedništva među braćom i sestrama.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježbe uživljavanja: što veseli druge i čime ih mogu usrećiti, posebno članove obitelji; izrada malog obiteljskog stabla i razgovor o odnosima u obitelji; izrada mape o mojoj obitelji; tko što radi u mojoj obitelji; oblikovanje molitve za svoju obitelj; oblikovanje spontanih molitava za blagoslov kod stola, prije i poslije jela; scensko izražavanje: prizori iz obiteljskoga života; likovno izražavanje: zajedništvo u obitelji.

4. Pripadam župnoj zajednici

Ključni pojmovi: krštenje, ime, Crkva, zajednica, druženje.

Obrazovna postignuća: prepoznati krštenje kao način primanja u Kristovu Crkvu i znak pripadnosti Crkvi; otkriti i spoznati da kršćanska obitelj s drugim obiteljima čini Crkvu; navesti neke podatke o vlastitoj župnoj zajednici.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: naslutiti da su nam za život u vjeri potrebni drugi: kršćanska zajednica, župa, Crkva; promicati važnost aktivnog uključenja u život svoje župe.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o tome kojoj sve zajednici pripadamo; shematski prikaz povezanosti zajednica; izmjena iskustava o krštenju o kojem su djeci pripovijedali roditelji; razgledavanje fotografija s vlastitog krštenja, pregledavanje krsnih listova; vođeni razgovor na temu pripadnosti zajednici; korištenje odabranih slika i fotografija; kratko tumačenje riječi: krstiti (kristiti); uroniti, tumačenje znakova: svijeća, bijela haljina, voda; djeci primjerena meditacija uz krsne simbole; likovno izražavanje na temu krštenja; zajedničko sudjelovanje na jednom krštenju; pripovijedanje o životu i primjeru pojedinih zaštitnika; glazbeno izvođenje dječjih imena; razgovor o značenju krštenja i znaku križanja; tumačenje pojmova: *Crkva, crkva (zgrada), župa*; usmeno, pismeno ili likovno izražavanje: vanjski i unutrašnji izgled župne crkve.

5. Kršćani se u svijetu poštuju i pomažu

Ključni pojmovi: kršćani, papa, biskupi, svećenici, pomaganje.

Obrazovna postignuća: razumjeti da se svi kršćani, koji vjeruju u Krista, trebaju međusobno poštivati i pomagati; imenovati osnovne službe/osobe u Crkvi; uočiti da se kršćani u cijelome svijetu međusobno pomažu (npr. misijski krajevi).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otvoriti se za međusobno poštovanje i pomaganje po čemu iskazujemo znak pripadnosti kršćanskoj zajednici; promicanje vrijednosti rada, suradnje i zauzimanja za druge.

Prijedlozi za metodičku obradu: odabrane priče o ljudima koji su rado drugima pomagali i činili dobro; razgovor kako i djeca mogu pomagati drugima; ritmička igra; rad s različitim fotografijama koje prikazuju različite crkve, crkvene zajednice i njihove predstavnike u posebnim zgodama gdje se vidi zajedništvo i pomaganje; likovno izražavanje na temu pomaganja drugima, tj. što znači biti "jedno srce i jedna duša".

IZBORNE TEME

1. Naša zahvalnost Bogu i ljudima

Ključni pojmovi: otac, dijete, dar života, Tobija, Rafael.

Obrazovna postignuća: znati izraziti zahvalnost prema Bogu za dar života; očitovati oblike zahvalnosti i povjerenja prema Bogu i ljudima; izreći/napisati vlastitu molitvu zahvale.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti i promicati svijest da je Bog dobar i da smo mi međusobno braća i sestre; u konkretnim postupcima očitovati važnost zahvalnosti Bogu i onima koji nam pomažu.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o iskustvima iz svakodnevnog života o odnosima između braće i sestara; pokazivanje i interpretacija fotografija s motivima međuljudskih odnosa među djecom; pripovijedanje dječjih primjera kako oni izražavaju svoju zahvalnost Bogu i jedni drugima; likovno izražavanje osjećaja radosti i zahvalnosti; glazbeno izražavanje osjećaja radosti i zahvalnosti; oblikovanje zahvalne molitve za dobrotu, ljubav i brigu koju doživljavamo od Boga i ljudi (prepričavanje biblijske priče i njezinih zgoda o Tobiji); izražavanje dojмова.

2. Naša zahvalnost svecima i pokojnicima

Ključni pojmovi: svetac, pokojnik, sjećanje, vječni život.

Obrazovna postignuća: navesti neke vrline ljudi koji su živjeli za druge i tako postali sveti kao i naših predaka koji su nas zadužili i od kojih smo mnogo toga naslijedili; imenovati svece - osobito zaštitnike svoje župe i one čija imena nosimo; uočiti važnost molitve za sve pokojne, posebno za one koji su nam bliski; naučiti neke molitve za pokojne.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izraziti zahvalnost prema drugim ljudima koji su živjeli prije nas; promicati kulturu života i dostojanstvo smrti; znati izraziti suosjećanje s onima koji su tužni.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznavanje svetaca koja djecu posebno zanimaju; tumačenje vlastitih imena i imena svetaca; oblikovanje molitava svecima zaštitnicima; pjevanje primjerene pjesme; oblikovanje molitve za pokojne uz upaljenu svijeću; likovno izražavanje na temu svijeće i cvijeća te molitve za pokojne; zajednički pohod groblju, pohod groba i paljenje svijeće nekom pokojniku koji nitko ne posjećuje; likovno izražavanje na ovu temu.

3. Zahvalni idemo u radost života

Ključni pojmovi: praznici, zahvalnost, radost, povezanost.

Obrazovna postignuća: izreći zahvalnost za primljene darove tijekom školske godine: dar života, učenja, prijateljstva, zajedništva; prepoznati znakove povezanosti i zajedništva; različitim oblicima stvaralačkog izražavanja iskazati radost života; stvoriti odluke i plan za školske praznike.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: promicati potrebu zahvalnosti Bogu za dar učenja i one koji su nas učili kao i za dar zajedništva; promicati ljepotu povezanosti molitvom i javljanjem prijateljima i preko praznika.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor na temu; uspoređivanje fotografija našega razreda, učeničkih bilježnica i crteža; oblikovanje zahvalne molitve za dobrotu, ljubav i brigu koju je učenik doživio; likovno izražavanje radosti i zahvalnosti (kolaž); izrada panoa; glazbeno izražavanje radosti i zahvalnosti; situacijske igre; pjevanje primjerene pjesme; pripovijedanje o zadaćama i dužnostima koje djeca mogu preuzeti kod kuće; pripovijedanje o iščekivanju praznika i kako ih provesti.

ČETVRTI RAZRED

NASTAVNA CJELINA

BOG - TAJNA NAŠEGA ŽIVOTA

TEME

1. U zajedništvu otkrivamo tajne Božje dobrote

Ključni pojmovi: Stvoritelj, tajna, povjerenje, poštenje, zajedništvo.

Obrazovna postignuća: uočiti i prepoznati Boga Stvoritelja u svemu stvorenom; shvatiti da Bog ljude poziva da budu dobri i da šire dobrotu oko sebe; shvatiti važnost zajedništva; nabrojati nekoliko znakova i primjera zajedništva u obitelji, školi i ljudskoj zajednici koji omogućuju bolji život, napredak i radost svih ljudi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: pokazati povjerenje prema drugima; otkrivati i prepoznati znakove Božje dobrote prema čovjeku u njegovu svakodnevnom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: Promatranje i interpretacija slike, crteža ili fotografije; prikupljanje podataka i igra naslova; izlaganje, analiza i interpretacija tekstova; interaktivno pisanje; razgovor; izrada plakata; izrada umne mape.

NASTAVNA CJELINA

ISUS JE S NAMA

TEME

1. Ne možemo sve kupiti

Cljučni pojmovi: vjera, bogatstvo (materijalno i duhovno), slijepi Bartimej, prijateljstvo.

Obrazovna postignuća: konkretna životna iskustava otkriti i upoznati kao velike životne vrijednosti (prijateljstvo, dobrotu, ljubav); opisati susret Isusa i Bartimeja; razumjeti snagu Božje ljubavi i dobrote prema čovjeku;

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti razne životne vrijednosti kao nešto što nije moguće kupiti i otkriti njihovo značenje u svakodnevnom životu; razvijati potrebu međusobnog pomaganja i povjerenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijativni govor i izmjena iskustava; čitanje, slušanje i interpretacija tekstova, pojedinačni i skupni rad s tekstovima i fotografijama; pisanje dijaloga; likovno i pismeno izražavanje; igra uloga; kreativno slaganje više sličica - „priča u slikama“; razgovor na temu: „Trebamo ljubav i povjerenje“.

2. Isus reče: „Ja sam kruh života“

Cljučni pojmovi: put i život kao simboli, kruh života, život vječni.

Obrazovna postignuća: razumjeti i opisati značenje kruha u životu čovjeka; uočiti da ne postoji samo glad za kruhom zemaljskim; naslutiti i shvatiti simboliku i značenje Isusovih riječi o „kruhu života“.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izgrađivati stav poštovanja prema potrebnima i spremnost pomaganja onima koji na različite načine gladuju; naslutiti čežnju za kruhom i životom koji daruj Isus Krist.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija, pripovijedanje, razgovor; svestrana analiza i interpretacija tekstova i likovnih priloga; usporedba prikupljenih informacija i poruka; pismeno i likovno izražavanje; priprema potrepština za kruh - praktični rad na načelima zornosti s demonstracijom izvan školskoga prostora /terenska nastava - posjet pekarnici/.

3. Dani kruha i zahvalnosti

Cljučni pojmovi: kruh, zahvaljivanje, darivanje, djela milosrđa.

Obrazovna postignuća: prepoznati sve stvoreno i darovano kao znak Božje brige za čovjeka i njegove povezanosti s čovjekom; uočiti potrebu pravedne raspodjele Božjih darova svim ljudima; prepoznati darivanje kao temeljni znak međusobne povezanosti; nabrojati neka djela milosrđa.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati osjećaj i čin zahvalnosti prema Bogu i ljudima zbog svega dobra što nam ga čine; njegovati osjećaj brige i pomoći za siromašne i potrebite.

Prijedlozi za metodičku obradu: evokacijski razgovor; čitanje i analiza biblijskih i drugih tekstova; pismeno ili likovno izražavanje; promatranje i interpretacija crteža i prigodnih predmeta; prikupljanje materijala i samostalna izrada darova i zahvale; izmjena učeničkih iskustava i stvaranje prigodna kolaža i plakata.

NASTAVNA CJELINA

BOG JE NAŠ SPASITELJ

TEME

1. Vidio sam vašu nevolju

Cljučni pojmovi: Egipat, Židovi (Izraelci), Pasha, Izrael, Jakov i njegovi sinovi.

Obrazovna postignuća: uočiti nastanak i umnoženje izraelskoga naroda iz Jakovljeva korijena i povezati ga s dvanaest izraelskih plemena; opisati neke zgode iz života Izraelaca u Egiptu; otkriti potrebu suradnje s Bogom; prepoznati Božju prisutnost u svakodnevnom životu

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati znakove Božje brige za Izabrani narod i doživjeti snagu Božjeg zauzimanja za svoj narod; buditi osjećaj zahvalnosti za Božje djelovanje u životu čovjeka.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, slušanje, pripovijedanje i interpretacija tekstova; pojedinačni i skupni rad s biblijskim i literarnim tekstovima, crtežima i fotografijama; pisanje dijaloga; likovno i pismeno izražavanje; izražavanje o Božjoj prisutnosti u bojama: crtež.

2. Bog se objavljuje Mojsiju

Cljučni pojmovi: Mojsije, gorući grm, ropstvo, Jahve, faraon.

Obrazovna postignuća: svojim riječima prepričati biblijski događaj Mojsijeva susreta s Bogom; uočiti Božju brigu za svoj narod i slanje Mojsija da ga izbavi iz ropstva; shvatiti da gorući grm predstavlja simbol Božje prisutnosti i blizine; upoznati i objasniti značenje imena Jahve.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti veličinu i snagu Božje brige za svoj narod u ropstvu i za sve ljude koji trpe; prepoznavati i osjetiti Božju prisutnost i blizinu u svom svakodnevnom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje i interpretacija biblijskoga teksta; promatranje i analiza crteža i reprodukcija; identifikacijski razgovor i prikupljanje informacija; razgovor na temu „ropstvo“; pantomima, pismeno i likovno izražavanje.

3. Izlazak spasa

Gljučni pojmovi: Pashalna noć, Izlazak spasa, Crveno more.

Obrazovna postignuća: znati opisati značenje Pashalne noći za Izraelce, kao i za suvremene Židove; shvatiti da prijelaz preko Crvenoga mora predstavlja izlazak spasa izraelskoga naroda; uočiti zahvalnost Izraelaca prema Bogu i njegovu djelovanje; razumjeti ljudsku nezahvalnost kao nedostatak povjerenja u Božju moć.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti kako Bog spašava iz bezizlaznih situacija; prepoznati Božje djelovanje po dobrim i hrabrim ljudima oko nas.

Prijedlozi za metodičku obradu: ponavljanje poznatih činjenica; igra asocijacija; pripovijedanje i razgovor; svestrana analiza i interpretacija biblijskih i drugih tekstova i likovnih priloga; usporedba prikupljenih informacija i poruka; pismeno izražavanje; zornim prikazom s nazivom „naš album“ uprizoriti pripovijest izlaska iz Egipta; prikaz biblijske pripovijesti pomoću orffovih glazbala i predmeta iz okoliša.

4. Bog hrani svoj narod u pustinji

Gljučni pojmovi: pustinja, pouzdanje, sumnja, ma'na, prepelice.

Obrazovna postignuća: poznavati događaj hoda izraelskog naroda u Obećanu zemlju; razumjeti značenje „pustinje“ kao mjesto susreta s Bogom i iskustva Božje blizine; navesti primjer pobune naroda protiv Boga i Božje brige za narod dok je putovao pustinjom (ma'na).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: opažati iskustva nezahvalnosti Božjega naroda za učinjena dobra; doživjeti svoj boravak u prirodi i svoju molitvu kao mjesto Božje blizine i susreta s dobrim Bogom; gajiti otvorenost za zahvalnost Bogu za učinjena dobra.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o stečenim spoznajama i iskustvima; promatranje i proučavanje zemljovida; čitanje i tumačenje biblijskih tekstova u skupnom radu i u radu u parovima; promatranje i analiza reprodukcija (crteža i slika) s meditativnim trenutkom; pismeno ili likovno izražavanje; izrada mentalne mape.

5. Bog daje deset zapovijedi

Gljučni pojmovi: Deset zapovijedi, Zakon, Sinaj (Horeb), Savez.

Obrazovna postignuća: poznavati biblijsko izvješće sklapanja Saveza; naučiti Božje zapovijedi kao znakove toga Saveza; razumjeti značenje riječ Savez; shvatiti značenje Božjih zapovijedi za izraelski narod ali i sve ljude.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: shvatiti važnost Božjeg obećanja čovjeku koji čuva Zapovijedi; prepoznati zapovijedi koje se odnose na Boga, a koje se odnose na čovjeka; buditi želju za revnim obdržavanjem zapovijedi.

Prijedlozi za metodičku obradu: Brainstorming metoda u prikupljanju početnih spoznaja; izlaganje, analiza biblijskih tekstova s promatranjem i interpretacijom fotografija i stripa; identifikacijski razgovor; pisanje dijaloga; izrada plakata; scensko ili pismeno izražavanje; kolaž s temom: „Mojsije prima deset zapovijedi“.

NASTAVNA CJELINA

BOG JE DOŠAO MEĐU LJUDE

TEME

1. Znakovi Božje dobrote

Gljučni pojmovi: dobrota, darivanje, Advent, sveti Nikola.

Obrazovna postignuća: razumjeti život svetoga Nikole kao znakove čudesne Božje ljubavi prema čovjeku; osvježiti znanja o Adventu, odnosno Došašću; poznavati poruku i simboliku blagdana svetoga Nikole.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati osjećaj ljubavi i dobrote prema bližnjemu; osobno se zauzimati za djelotvornu ljubav i dobra djela prema bližnjemu u vremenu Adventa.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i interpretacija crteža i fotografija; vođeni razgovor; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata; pismeno izražavanje; izrađivanje adventskoga vijenca ili Jišajeva panja; uključivanje u akciju dobra u Došašću.

2. Raduj se, Marijo!

Gljučni pojmovi: Navještenje, susret, Marija i Elizabeta, „Anđeo Gospodnji“ - molitva, hvalospjev.

Obrazovna postignuća: razumjeti osnovnu poruku susreta anđela Gabrijela i Marije; pripovjediti susret Marije i Elizabete; prepoznati razloge i znakove njihova radosna susreta; shvatiti kako Bog uvijek ide ususret ljudima i izabire Mariju da bude Spasiteljova majka.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti da Bog po Mariji ispunjava svoja obećanja ljudima; uočiti da se Bog raduje susretima ljudi koji se poštuju i pomažu i da i mi s povjerenjem i radošću trebamo susretati ljude.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, slušanje i interpretacija tekstova; pojedinačni i skupni rad s biblijskim i literarnim tekstovima, crtežima i fotografijama; prikupljanje podataka i davanje naslova; meditacija uz likovnu reprodukciju i glazbu; pisanje dijaloga; likovno i pismeno izražavanje, osobito o doživljaju radosnog susreta Marije i Elizabete; izrada panoa ili zidnih novina; filmski prikaz Marijina pohoda Elizabeti.

3. Bog postaje čovjekom

Ključni pojmovi: Emanuel, Božić, rođenje Isusa Krista, Tri kralja, spasenje.

Obrazovna postignuća: pripovjediti izvješće sv. Mateja o Isusovu rođenju; razumjeti da je Isusovo rođenje ispunjenje Božjeg obećanja dano po prorocima Staroga zavjeta; shvatiti da Bog po rođenju Isusa Krista želi spasiti svakoga čovjeka.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: probuditi želju za djelotvornom proslavom Božićnih blagdana; poznavati božićne narodne običaje i doživjeti ih kao znak duboke radosti i zahvalnosti Bogu za novorođenog Spasitelja svih ljudi.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, stvaralačko pripovijedanje i tumačenje biblijskih tekstova; usporedno čitanje evanđeoskih izvješća s promatranjem i interpretacijom sadržaja umjetničkih reprodukcija; vođeni razgovor o Isusovu rođenju; igra uloga ili dramska igra; izričaj božićnog otajstva u bojama; kolaž adventskih i božićnih otajstava; pjevanje božićnih pjesama, film.

NASTAVNA CJELINA

ISUSOV POZIV NA POMIRENJE

TEME

1. Ljudi i njihova krivica

Ključni pojmovi: savjest, grijeh, opraštanje, dug, dužnik.

Obrazovna postignuća: razlikovati značenje pojmova dug i dužnik; uočiti poruku Isusove pripovijesti o opraštanju; upoznati i razumjeti značenje pojma savjesti; savjest shvatiti kao Božji glas u čovjeku koji mu govori što je dobro a što je zlo; naučiti što je grijeh.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti savjest kao mjerilo ljudskoga djelovanja i kao znak Božjih uputa; izbjegavati pogreške i grijeh; izgrađivati stav prema pravедnosti; usvojiti načela ljubavi i praštanja kao temeljna životna iskustvo i pravila kršćanskoga života.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor među učenicima i izmjena iskustava o tematici grijeha, krivnje, izmirenja duga i praštanja; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova; promatranje i interpretacija slike, crteža i stripa; prikupljanje podataka i davanje naslova; vođeni razgovor o prikupljenim podatcima; izlaganje s tumačenjem pojmova savjest, grijeh (teški, laki); pismeno izražavanje; izrada mentalne mape.

2. Susret Isusa i grješnika

Ključni pojmovi: Zakej, priznanje krivice, kajanje, Božje milosrđe.

Obrazovna postignuća: opisati Zakejev susret s Isusom i njegovu želju za obraćenjem; shvatiti Isusov pristup grešniku kao poziv na služenje dobru; moći snage priznati krivnju i tražiti oprostjenje; razumjeti pojam „kajanje“; razumjeti milost sakramenta pomirenja.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i doživjeti savjest kao Božji glas u nama koji nas potiče na kajanje i pomirenje; razvijati osobnu želju za pomirenjem.

Prijedlozi za metodičku obradu: evokacijski razgovor i igra asocijacija; istraživanje i izlaganje; čitanje i interpretacija biblijske pripovijesti u poveznici s promatranjem i analizom popratnih tekstova, crteža i stripa; identifikacijski razgovor; pisanje dijaloga; izrada plakata i mentalne mape; scensko ili pismeno izražavanje o znakovima praštanja, pomirenja i radosti novoga zajedništva s Bogom; video film, strip.

3. Isus daje priliku za novi početak

Ključni pojmovi: obraćenje, pomirenje, osuđivanje, Božje milosrđe, opraštanje.

Obrazovna postignuća: pripovjediti prisposobu o „dobrom ocu“, shvatiti značenje pojma obraćenje; opisati kako Isus postupa prema ženi grješnici (Iv 8, 2b-11); otkriti i naznačiti putove i načine pomirenja s ljudima i s Bogom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti Božji poziv na obraćenje kao znak pomirenja i saveza s Bogom; doživjeti potrebu zahvalnosti na pruženoj prilici za novi početak; doživjeti stav odbojnosti prema grijehu; otkriti potrebu trajnog pomirenja s Bogom i ljudima; uočiti beskrajnu veličinu Božjeg milosrđa.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija s temom „Prilika za novi početak“; pripovijedanje i razgovor; svestrana analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova u poveznici s promatranjem i interpretacijom likovnih priloga; usporedba prikupljenih informacija i poruka; pismeno ili likovno izražavanje osjećaja svađe i radosti, krivnje i pomirenja; izrada plakata ili kolaža.

4. Isusova smrt i uskrsnuće (temelj oproštenja)

Ključni pojmovi: Novi Savez, smrt, uskrsnuće, život s Kristom, sakramenti.

Obrazovna postignuća: poznavati događaj Kristove smrti i uskrsnuća prema Mt 28, 1-10; shvatiti Kristovu smrt i uskrsnuće kao znakove Božje ljubavi, opraštanja grijeha i spasenja čovjeka; prihvatiti Kristovu smrt kao žrtvu po kojoj je pomirio čovjeka s Bogom; znati da je Isus ustanovio sakramente po kojima se susrećemo s uskrslim Kristom; nabrojiti sedam svetih sakramenata.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i doživjeti u Kristovoj muci i smrti njegovu beskrajnu ljubav po kojoj je pobijedio grijeh, donio oprostjenje i spasenje čovjeku; postati svjestan da se svojim grijesima udaljavamo od života s Kristom.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija biblijskih tekstova; promatranje i interpretacija crteža i reprodukcija; pripovijedanje i tumačenje pojmova uskrsnuće, žrtva pomirnice i Novi Savez; razgovor; igranje uloga; sastavljanje novinskog izvješća ili članka o Kristovoj smrti i uskrsnuću; kolaž.

5. Sakrament obraćenje i pomirenja

Ključni pojmovi: Pedesetnica, vlast opraštanja grijeha, kajanje, zadovoljština, sakrament pomirenja.

Obrazovna postignuća: poznavati događaj silaska Duha Svetoga nad apostole; uočiti i razumjeti ovlast opraštanja grijeha što ga je Isus dao svojim učenicima; poznavati važnost kajanja, ispovijedi i izvršenja zadovoljštine (pokore) za grijeh; naučiti formulu kajanja u sv. Ispovijedi; poznavati značenje slavlja sakramenta pomirenja; razumjeti ulogu svećenika u sakramentu pomirenja;

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otvoriti se djelovanju Duha Svetoga u primanju sakramenata; spremnost opraštanja i izgrađivanja međusobnog pomirenje.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijativni razgovor; pripovijedanje i vođeni razgovor; čitanje i interpretacija biblijskih tekstova u poveznici s likovnim priložima; usporedba prikupljenih informacija i poruka; izlaganje i tumačenje apostolske i svećeničke ovlasti opraštanja grijeha te pojmova kajanje i zadovoljština; rješavanje labirinta u radnoj bilježnici; pisanje ili slikanje temperom na temu: „Isus naviješta pomirenje“.

NASTAVNA CJELINA

U EUHARISTIJI - ISUS JE MEĐU NAMA

TEME

1. Kako je daleko Emaus?

Ključni pojmovi: Emaus, susret, Riječ, lomljenje kruha, prepoznavanje.

Obrazovna postignuća: prepričati biblijski opis događaja na putu u Emaus; razumjeti zašto učenici prepoznaju Krista u lomljenju kruha; shvatiti i slaviti Euharistiju kao uvijek novi čin spasenja čovjeka; u euharistiji prepoznati Krista koji lomi kruh.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uživjeti se u lik dvojice učenika i osjetiti njihovo beznađe na putu; u euharistiji pronalaziti novu snagu za život.

Prijedlozi za metodičku obradu: evokacijski razgovor i igra asocijacija; istraživanje, izlaganje, analiza i interpretacija biblijskih tekstova, fotografija i stripa; interaktivno pisanje; identifikacijski razgovor; izrada plakata; scenski prikaz na temu: „Isus i učenici na putu u Emaus“.

2. Kruh i vino tijelo je i krv Kristova

Ključni pojmovi: kruh, vino, trs i loza, tijelo i krv Kristova, darivanje.

Obrazovna postignuća: shvatiti da uvijek treba dostojno primati tijelo i krv Kristovu; shvatiti euharistiju kao izvor i vrhunac istinskoga života vjernika; upoznati biblijsko značenje vina kao pića.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: produbiti osjećaj i razumijevanje Isusova dara u kruhu i vinu na Posljednjoj večeri; razumjeti da u euharistiji kruh i vino postaju tijelo i krv Kristova; otkriti da dijeliti kruh među sobom znači imati udjela u zajedničkoj radosti; otkriti značenje objedovanja u čovjekovu životu; ophoditi se prema zajedničkom blagovanju lijepim i kulturnim ponašanjem.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor, izmjena i prikupljanje iskustava o uočavanju liturgijskih predmeta, znakova te o doživljaju nedjeljne euharistije; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova u poveznici s promatranjem i interpretacijom slika, crteža ili fotografija; prikupljanje podataka i davanje

naslova; katalog pitanja; vođeni razgovor o prikupljenim podacima; izlaganje i tumačenje pojmova euharistija, tijelo i krv Kristova, Kristova prisutnost u euharistiji; pismeno i likovno izražavanje; izrada kolaža.

3. Euharistija - izvor života

Ključni pojmovi: Euharistija, služba riječi, spomen, Kristova prisutnost.

Obrazovna postignuća: opisati obred slavlja svete mise u prvim kršćanskim vremenima; poznavati obred slavlja svete mise danas (glavni dijelovi); spoznati da se pod prilikama kruha i vina nalazi pravi i živi Krist; uočiti i prepoznati pojedine molitvene stavove za vrijeme svete mise;

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: usvojiti molitvu kao znak zahvale Bogu i kao znak zajedništva za stolom; izgrađivati osobni odnos prema svetoj misi u vlastitom kršćanskom životu; spoznati značenje primanja tijela Kristova u svetoj pričesti i otvoriti se radosti česta primanja svete pričesti.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje i analiza biblijskih i drugih tekstova; promatranje i interpretacija fotografija; katalog pitanja; vođeni razgovor o prikupljenim podacima; izlaganje i tumačenje pojmova spomen, kalež, hostija, sveta pričest, igra uloga u obredu euharistije i pantomima (molitveni stavovi pokretima tijela i gestama); izrada slagalice s temom: „Naše slavlje svete mise“; izrada mentalne mape s nakanom učenja glavnih dijelova svete mise.

4. Podijeli svoj kruh s gladnima

Ključni pojmovi: caritas, činiti dobro, milostinja, dijeliti.

Obrazovna postignuća: razumjeti pomaganje drugima kao nastavak Kristova djelovanja na zemlji; shvatiti učinjeno dobro djelo kao svjedočanstvo nasljedovanja Isusa Krista.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetljivost i otvorenost za potrebe drugih; odgajati za nasljedovanje Krista u djelotvornoj ljubavi; razumjeti da se ne daruje čovjeka samo materijalnim darom nego i riječju, lijepim ponašanjem.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor i istraživanje životnih primjera siromaštva, bolesti, bijede; izlaganje i tumačenje značenja riječi caritas i milostinja; čitanje i analiza biblijskih i drugih poticajnih tekstova u poveznici s promatranjem i interpretacijom fotografija i stripa; prikupljanje podataka i identifikacijski razgovor; pisanje dijaloga; izrada plakata i organiziranje prigodne karitativne akcije za potrebne, osobito teško oboljelu djecu.

5. Isus je uvijek među nama

Ključni pojmovi: svetohranište, Presveti oltarski sakrament, blagdan Tijelova, pokaznica, susret.

Obrazovna postignuća: razumjeti da je euharistijski Isus prisutan među nama i izvan svete mise; upoznati značenje sakramenata kao posebna načina trajne Kristove prisutnosti među vjernicima; upoznati kako nam Krist preko primljenih sakramenata daruje sebe sama i svoju milost, daje slobodu, prašta grijehe, daje snagu i mir; poznavati i navesti nekoliko pobožnosti kojima se u Crkvi štuje i slavi Kristova prisutnost među nama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i doživjeti Isusovu prisutnost u njegovim riječima i djelima; otkriti svetohranište u Crkvi kao mjesto trajne Kristove prisutnosti među vjernicima u Presvetom oltarskom sakramentu.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor o stečenim spoznajama o Kristovoj prisutnosti među nama; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova u poveznici s promatranjem i interpretacijom slika, crteža, liturgijskih predmeta i simbola; prikupljanje podataka i katalog pitanja; vođeni razgovor o prikupljenim podacima; izlaganje i pismeno izražavanje; izrada panoa sa svrhom povezivanja s konkretnom župnom zajednicom u slavlju Tijelova.

IZBORNE TEME

1. Isusov zakon ljubavi

Ključni pojmovi: Ljubav, bližnji, Samarijanac, Jeruzalem i Jerihon, svećenik i levit.

Obrazovna postignuća: razumjeti i poznavati Isusov zakon ljubavi; prepričati događaj o milosrdnom Samarijancu; razumjeti da je Kristu važno da čovjek na isti način voli i Boga i svoga bližnjega.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: shvatiti da je prava ljubav temelj života i ljudske sreće; razumjeti i opisati pojam bližnji.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, stvaralačko pripovijedanje i tumačenje biblijskih tekstova; usporedno čitanje evanđeoskog izvješća i promatranje i analiza sadržaja umjetničkih reprodukcija; dramska igra; promjena perspektive biblijskoga pripovijedanja; pisanje nove prispodobe; pisanje novinskog izvješća; kolaž.

2. Slavlje prve pričesti u župi

Ključni pojmovi: Prva pričest, svečanost, hostija, zajedništvo.

Obrazovna postignuća: shvatiti značenje primanja Tijela Kristova; slavlje u obiteljskoj i župnoj zajednici prihvatiti kao izvorno mjesto slavlja prve pričesti.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti i iskusiti posebnost trenutka Prve pričesti.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o pripremi slavlja Prve svete pričesti u obitelji, školi i župi; analiza i interpretacija tekstova i crteža; meditacija uz fotografiju, sliku ili dijapozitive; terenska nastava (posjet župi, razgovor sa župnikom i župnim osobljem, razgledavanje liturgijskoga bogoslužnoga prostora); pisanje eseja o slavlju Prve svete pričesti.

3. Na praznicima svjedočimo Isusovu dobrotu

Ključni pojmovi: Odmor, svjedočenje, praznici, susret, dobra djela.

Obrazovna postignuća: shvatiti da vrijeme odmora živimo kao vrijeme u kojemu nam se darivaju susreti s ljudima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: truditi se u konkretnom životu svjedočiti Isusa Krista; razumjeti i prihvatiti da u vrijeme odmora «nema odmora» od dobrih djela.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor, čitanje i analiza tekstova; promatranje i analiza fotografija; multimedijalni prikaz i interpretacija teme školskih praznika i odmora, slobodnog vremena i dječjih aktivnosti; izrada plakata ili plana nekih važnih životnih potreba i obveza u vrijeme praznika i odmora.

PETI RAZRED

NASTAVNA CJELINA

ZEMLJA JE NAŠA I BOŽJA KUĆA

TEME

1. Zajedno stvarati i čuvati svijet

Ključni pojmovi: Božja mudrost, Božja dobrota, čovjek-sustvaratelj, ekologija.

Obrazovna postignuća: uočiti čudesnost i ljepotu našega planeta zemlje i cijeloga svemira; poznavati biblijsko izvješće o stvaranju svijeta; naslutiti i shvatiti Božju svemoć kao čin kojim se sve stvara mudro i dobro; znati prepričati biblijski izvještaj Stvaranja; razumjeti pojmove Stvoritelj i sustvaratelj; opisati značenje pojma ekologije; usvojiti nekoliko pravila čuvanja okoliša.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti Božju veličinu u tome što daje čovjeku da bude gospodar i čuvar prirode; razvijati i usvojiti osjećaj odgovornosti za zaštitu našega planeta zemlje, doma i Domovine.

Prijedlozi za metodičku obradu: izmjena učeničkih iskustava o shvaćanju i doživljaju svijeta, prirode i čovjeka da se uoči ono dobro, ali i ono što čovjeka čini nesretnim i ograničenim; igra asocijacija; pripovijedanje, svestrana analiza i interpretacija literarnih tekstova i likovnih priloga (skupni rad i rad u parovima); usporedba prikupljenih informacija i poruka; razgovor; pismeno i likovno izražavanje; rad s fotografijama s prizorima iz čudesnog svijeta prirode i svemira te ljudskog udjela u otkrivanju i daljnjoj izgradnji; izrada tematskog plakata ili panoa; gledanje dokumentarnog filma o tajnama prirode i svemira.

2. Sklad prirode i svijeta - susret s dobrim Bogom

Ključni pojmovi: Bog je nevidljiv i svemoguć, red u prirodi, Božja objava i tragovi u prirodi, dobri Otac, zahvalnost Bogu.

Obrazovna postignuća: otkriti u prirodnim ljepotama red i sklad te povezanost svega u prirodi; razumjeti da je čovjek posebno stvorenje u odnosu na sva druga stvorenja po svome razmišljanju, osjećajima i slobodnom odlučivanju što će činiti; razumjeti i slikovito opisati pojmove „vjerujem“, „svemoguć“, „vidljiv i nevidljiv“; uvidjeti da čovjek Boga ne može vidjeti svojim ljudskim očima; naučiti i navesti neka Božja svojstva (nevidljiv, svemoguć, mudar, dobar).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati i osjetiti Božje djelovanje u prirodnim zakonima, redu i skladu cijele prirode; steći sposobnost divljenja Bogu i skladu svega što je Bog stvorio, osobito čovjeka koji je Božja slika; izraziti osjećaj molitvene i životne zahvalnosti Bogu.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i interpretacija slike, crteža ili fotografije s uživljavanjem u pojedine događaje i likove; prikupljanje podataka i igra naslova; izlaganje i tumačenje nepoznatih pojmova; analiza i interpretacija odabranih tekstova; gledanje kratkog obrazovnog programa o temi skladnosti prirode i prirodnih zakona; raščlamba i tumačenje pojmova kao vidljiv, nevidljiv, savršen, povjeriti, darovati, vjerujem, „vjerujem u Boga Oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje“; vođeni razgovor; izrada plakata; izrada umne mape.

3. Čovjek u Božjem zrcalu i njegova zahvala Bogu

Ključni pojmovi: čovjek - čudesno biće, čovjek slika Božja, vjera u Boga, zahvala Bogu.

Obrazovna postignuća: razumjeti čovjeka kao posebno i čudesno biće; opisati po čemu je čovjek sličan Bogu (misli, govori, ljubi, odlučuje, stvara); shvatiti da sve oko nas govori, osobito čovjek, da Bog postoji; naučiti

Apostolsko vjerovanje kojim kršćani ispovijedaju glavne istine svoje vjere; upoznati i zapamtiti molitvu Hrvata katolika kojom ispovijedaju vjeru u Boga.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: radosno doživjeti spoznaju da su čovjek i sav stvoreni svijet dar Božji; razvijati osjećaj i spremnost zahvalnosti Bogu; gajiti osjećaj poštovanja prema čovjeku kao slici Božjoj; pokazati kako se može molitvom i pjesmom, po uzoru na psalme, zahvaljivati Bogu i slaviti Boga.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija i izmjena iskustava i razgovor među učenicima; pripovijedanje i izdvajanje bitnih pojmova; stvaralačko čitanje biblijskih tekstova i njihova pojedinačna i skupna obrada (svestrana obrada psalma); promatranje, istraživanje i interpretacija crteža i likovnih priloga s povezivanjem biblijskih i likovnih poruka; meditacija uz poticajne fotografije i glazbu; pantomima i dramatizacija; izrada plakata; pisanje vlastite zahvalne molitve u obliku psalma; fotografior.

NASTAVNA CJELINA

S BOGOM NA PUTU ŽIVOTA

TEME

1. Božje zapovijedi - pravila života

Gljučni pojmovi: Deset zapovijedi, Božji zakon, pravila života, Zapovijed ljubavi.

Obrazovna postignuća: opisati značenje dviju ploča Zakona kojega Bog daje Mojsiju; otkriti i shvatiti Božje zapovijedi kao pravila života; prepoznati posljedice kršenja pravila u svakodnevnom životu; naučiti Deset zapovijedi i Zapovijed ljubavi; shvatiti da su Božje zapovijedi pravila za pravedan i sretan život svih ljudi na zemlji.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti i iskusiti važnost poštivanja Božjega zakona u životu svakoga čovjeka i svih ljudi; spremnost čuvanja i obdržavanja Božjih zapovijedi u svakodnevnom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: izmjena iskustava i evociranje spoznaja o Božjim zapovijedima; čitanje, slušanje i interpretacija biblijskih tekstova; pojedinačni i skupni rad s biblijskim i literarnim tekstovima, crtežima i fotografijama; meditacija uz glazbu s prikazom umjetničkih reprodukcija; interaktivno pisanje ili pisanje dijaloga; likovno i pismeno izražavanje.

2. Bog je jedini Gospodin - ljubi ga i svetkuj dan Gospodnji!

Gljučni pojmovi: jedan Bog, klanjanje Bogu, psovka, dan Gospodnji.

Obrazovna postignuća: razumjeti i poznavati poruku prvih triju Božjih zapovijedi; prepoznati znakove i postupke po kojima se ljudi klanjaju krivim bogovima i otkriti načine klanjanja pravome Bogu; uvidjeti da ljudi griješe kada psovkom, kletvama i ružnim riječima vrijeđaju Boga i čovjeka; otkriti poveznicu između poštivanja Božjeg imena i svetkovanja dana Gospodnjega; upoznati starozavjetni tekst Izl 20, 8-1.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: spremno prihvatiti biblijsku poruku da je Bog najveće dobro kojemu se jedino treba klanjati; graditi stav odbojnosti prema riječima kojima se vrijeđaju Bog i čovjek; poštovati Božje ime i odlučiti nikada ne psovati ni najmanju psovku; graditi sposobnost slavljenja Boga u obiteljskoj i društvenoj zajednici; shvatiti i doživjeti važnost kršćanskoga slavlja nedjelje kao dana Gospodnjega.

Prijedlozi za metodičku obradu: kritičko čitanje i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova u poveznici s promatranjem i analizom crteža i fotografija (reprodukcija); identifikacijski razgovor; dramatizacija teksta; kolažno prikazivanje zapovijedi s naglaskom na učenička iskustva i njihova svakodnevna pitanja; vođeni razgovor o poštovanju i kršenju nedjeljne obveze slavljenja Boga (misa, molitva, druženje, izostanak s mise, rad nedjeljom...); pismeno i likovno istraživanje; izrada plakata.

3. Poštuj roditelje i čuvaj dar života!

Gljučni pojmovi: roditelji i stariji, poštivanje, dar života, „ne ubij“

Obrazovna postignuća: razumjeti i poznavati poruku četvrti i pete Božje zapovijedi; otkriti značenje riječi „poštivati“ roditelje; poznavati znakove i pravila poštovanja roditelja u svakodnevnom životu i naučiti im zahvaliti; upoznati neke načine pomaganja u svojoj obitelji (obiteljski poslovi); prepoznati važnost brige za tjelesni život i značenje Božje zapovijedi „ne ubij“!; poznavati kako se u dječjoj dobi može riječima i djelima griješiti protiv pete Božje zapovijedi (tučnjava, nanošenje povreda, vrijeđanje, osveta); naučiti pravila iskazivanja poštovanja u ophođenju s drugima, osobito starijim osobama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti potrebu poštovanja i zahvalnosti roditeljima za dar života i njihovu skrb o nama; graditi stav i sposobnost opiranja svemu što drugima ugrožava život (tučnjava, svađa, nasilje); naučiti i donijeti pravila izbjegavanja nasilja i sukoba među svojim vršnjacima (strpljivost, razgovor, oprostjenje).

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor među učenicima i izmjena iskustava o odnosima roditelja i djece; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova; promatranje i interpretacija slike, crteža ili fotografije; prikupljanje podataka i igra naslova; katalog pitanja i vođeni razgovor o prikupljenim podacima; izlaganje; pismeno izražavanje; izrada kolaža na temu: „Štititi život - ugroziti život“.

4. Pravedno živi - ne ukradi niti želi tuđe stvari!

Ključni pojmovi: krađa, škrtoš, zavist, pravednost, darežljivost.

Obrazovna postignuća: razumjeti i poznavati poruku sedme i desete Božje zapovijedi; opisati značenje pojma „ne ukradi“; razumjeti pojmove zavist, škrtoš i krađa u poveznici s konkretnim životnim pričama i iskustvima učenika; razumjeti značenje poslovice: „Božje oko uvijek gleda, ništa mu se sakrit ne da“; razumjeti i opisati na primjerima iz života Isusovu poruku: „Doista, gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce“ (Mt 6, 19-21).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti i prihvatiti važnost poštivanja sedme zapovijedi „ne ukradi“ u obitelji, školi, u trgovini i cijeloj zajednici; razvijati stav poštovanja i brige za zajednička i tuđa dobra i vlasništvo; otkriti, doživjeti i prihvatiti čine nesebičnosti, dobrote i darežljivosti kao dragocjeno blago koje donosi pravu nutarnju sreću osobama koje tako postupaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, slušanje i interpretacija tekstova; pojedinačni i skupni rad s biblijskim i literarnim tekstovima, crtežima i fotografijama; vođeni razgovor i tumačenje pojmova krađa, zavist, škrtoš, pravednost i darežljivost u poveznici sa životno bliskim primjerima; pisanje dijaloga; rad s autorskim tekstom „Pravedno živjeti“; likovno i pismeno izražavanje; osobito pisanje kratkog učeničkog sastava na temu škrtoš ili krađe.

5. Budi istinit u riječi i djelu!

Ključni pojmovi: istina, iskrenost, laž, krivo se zakleti, prijevara.

Obrazovna postignuća: razumjeti značenje i poruku zapovijedi „ne reci lažna svjedočanstva“; otkriti i shvatiti da je važno i dobro uvijek govoriti istinu; uočiti i na životnim zgodama razumjeti kako laž dovodi do raznih nevolja (laž roditeljima radi loše ocjene u školi, laž radi igre s prijateljima, zatajiti izostanak sa svete mise, krivo pričati o drugima, na nekoga nešto izmisliti, prevariti drugoga); razumjeti značenje poruke: „Mrske su Gospodinu usne lažljive, a mili su mu oni koji zборе istinu“ (Izr 12, 22).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati stav iskrenosti prema sebi samu i drugima; doživjeti radost iskustva zbog istinoljubivosti; sposobnost ispravna postupanja kada se pogriješi i nešto slaže: reći istinu, priznati pogrešku, ispričati se, iskreno se ispovjediti za laž i prijevaru.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova; promatranje i interpretacija fotografija i crteža i usporedna analiza biblijskih i likovnih poruka; izdvajanje i pitanja i razgovor na temelju raznih životnih primjera o iskrenosti i laži; scensko ili pismeno izražavanje; sastavljanje novinskog članka; slušanje Ode radosti.

NASTAVNA CJELINA

BOŽJI NAS GLASNICI ZOVU

TEME

1. Glas viče u pustinji: Pripravite put Gospodinu!

Ključni pojmovi: prorok, Ivan Krstitelj, pustinja, obraćenje, pripraviti put Gospodinu.

Obrazovna postignuća: na karti Palestine pokazati rijeku Jordan; znati pripovjediti događaj na rijeci Jordanu i protumačiti glavne poruke o kojima govori Ivan Krstitelj; otkriti da je prorok čovjek koji govori u Božje ime i potiče čovjekovo obraćenje Bogu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: u Ivanovoj poruci uočiti i iskusiti put i način vlastite pripreve u Došašću za Isusov dolazak: rado drugima pomagati, ispraviti nepravdu, širiti mir, kajati se za grijehe i propuste, tražiti oprostjenje; pripremati se za božićnu ispovijed i ispuniti Ivanov poziv na obraćenje i dobra djela.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, pripovijedanje, analiza i interpretacija biblijskoga teksta; promatranje zemljovida; stvaranje kataloga pitanja; u radu po skupinama napraviti usporedbu biblijske poruke s porukom crteža ili slike Ivana Krstitelja; vođeni razgovor na temelju prikupljenih informacija; pripovijedanje; scenski prikaz na temu „Svjedoci ljubavi“; pisanje novinskoga izvješća o događaju na rijeci Jordanu; izrada plakata i izrada adventskoga kalendara s nakanom širenja kulture zajedništva i predbožićnoga slavlja u školi.

2. „Neka mi bude po riječi tvojoj“

Ključni pojmovi: navještaj Isusova rođenja, Isusovo začecje, Sin Božji, Duh Sveti.

Obrazovna postignuća: shvatiti da Bog ima plan sa svim ljudima, pa tako s Marijom koju izabire da bude Božja majka; poznavati biblijski izvještaj o anđelovu navještenju Mariji; razumjeti da je Marija imala čvrsta vjeru u Boga po kojoj je pristala da bude Isusova majka; otkrivati Duha Svetoga kao čudesnu Božju silu po kojoj je Marija začela Isusa; znati izmoliti molitvu Anđeo Gospodnji.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti snagu Marijine ponizne vjere; doživjeti radost Marijine spremnosti da prihvati Božji poziv i plan; iskusiti Božju i Marijinu blizinu u molitvi Anđeo Gospodnji; rado moliti Marijin zagovor.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor među učenicima i prikupljanje već stečenih spoznaja; pojedinačno i skupno čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova; promatranje i interpretacija slike, crteža ili

fotografije; prikupljanje podataka i igra naslova; pripovijedanje, izlaganje i tumačenje pojmova Božji plan spasenja, začet po Duhu Svetom, Marijina vjera; slušanje meditativne glazbe uz projekcije prizora Navještenja; pismeno izražavanje, scenski prikaz Marijina navještenja prema molitvi Anđeo Gospodnji; film.

3. Posvuda je Betlehem - Isus je svjetlo naroda

Ključni pojmovi: car August, grad Davidov, Emanuel, „mir ljudima“, „svjetlo naroda“

Obrazovna postignuća: na karti Svete zemlje pokazati Betlehem; pripovjediti glavne činjenice Isusova rođenja prema Lukinu evanđelju (Lk 2, 8-14); znati značenje riječi Emanuel; u poruci pastirima otkriti važnost Isusova rođenja za sve ljude; otkriti i shvatiti da je Isus svojim rođenjem donijelo mir i svjetlo ljudima koji im samo Bog može dati.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti poruku Božje ljubavi i mira kao uvjet za sretan i radostan osobni život i život u zajednici; pobuditi i iskusiti osjećaj radosti zbog Božje blizine i sudjelovati u slavlju Božića; povezati božićnu poruku s narodnim običajima i doživjeti radost slavljenja Badnjaka i Božića u svome zavičaju.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija i izmjena iskustava, čitanje biblijskoga teksta po ulogama te pojedinačni i skupni rad u analizi i interpretaciji biblijskih i literarnih tekstova; usporedno promatranje i analiza sadržaja umjetničkih reprodukcija; promjena perspektive biblijskoga pripovijedanja iz kuta kraljeva, Josipova, pastira; dramatizacija teksta; vježba meditativne šutnje i pisanje kratke meditacije; pisanje kratkog sastava na temu božićnoga svjetla i mira; izrada božićnoga panoa.

NASTAVNA CJELINA

ISUS JE SIN BOŽJI - NJEGA SLUŠAJTE!

TEME

1. Dječak Isus u kući Oca nebeskoga

Ključni pojmovi: Isusova domovina, hodočašće, Jeruzalemski hram, Otac nebeski.

Obrazovna postignuća: na karti pokazati Jeruzalem, mjesto u kojem je Isus prikazan u hramu, i Nazaret u kojem je odrastao; upoznati Isusov zavičaj i način života židovskoga dječaka u to doba; prepričati događaj Isusova prikazanja u hramu; razumjeti riječi starca Šimuna: „oči moje vidješe spasenje tvoje“; pripovjediti zgodu o dvanaestogodišnjem Isusu u Jeruzalemskom hramu (Lk 2, 41-51); razumjeti i objasniti Isusove riječi: „Niste li znali da mi je biti u onome što je Oca mojega?“.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: u Isusovoj poslušnosti prema svojim roditeljima otkriti i doživjeti što znači „slušati roditelje“; razvijati sposobnost susreta, poštovanja i razgovora sa roditeljima i odgojiteljima.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor i pripovijedanje o stečenim spoznajama; promatranje zemljovida Isusove domovine; čitanje i interpretacija biblijskoga teksta u poveznici s promatranjem i interpretacijom slike i stripa; pripovijedanje i tumačenje Isusovih riječi da mu je biti u kući „Oca mojega“, terenska nastava (posjet ili „hodočašće“ do mjesne crkve ili svetišta, ili po mogućnosti i sinagoge); gledanje dijelova filmova o Isusovu djetinjstvu, pohod crkvi ili svetištu.

2. „Ovo je moj ljubljani Sin“

Ključni pojmovi: Isusovo krštenje, Sin Božji, golub, jedan Bog, Presveto Trojstvo: Otac, Sin i Duh Sveti.

Obrazovna postignuća: znati pripovjediti događaj Isusova krštenja na rijeci Jordanu; uočiti da se kod Isusova krštenja objavilo Presveto Trojstvo: Otac, Sin i Duh Sveti; upoznati i naučiti glavnu istinu kršćanske vjere koju čovjek nikada ne može posve razumjeti: samo je jedan Bog, a tri su božanske osobe: Otac, Sin i Duh Sveti; opisati znak križa i kako smo kod krštenja kršteni u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: s povjerenjem prihvatiti tajnu Trojedinoga Boga otkrivajući njegovo djelovanje i snagu u događajima povijesti spasenja i vlastitom životu; poznavati i iskusiti važnost molitve Trojedinome Bogu - Ocu, Sinu i Duhu Svetom.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija i izmjena iskustava na temu krštenja; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova; promatranje i interpretacija slika, crteža ili fotografija u usporedbi njihovih poruka s biblijskim porukama; vođeni razgovor o prikupljenim podacima i spoznajama; izlaganje i tumačenje simbola goluba te pojmova Sin Božji, Presveto Trojstvo: Bog: Otac, Sin i Duh Sveti; meditacija sa slušanjem glazbe i projekcijom likovnih priloga (simbolički i likovni prikazi osoba Presvetoga Trojstva); promjena perspektive u pripovijedanju biblijskoga izvješća; pantomima i dramatizacija teksta; pismeno izražavanje; izrada mentalne mape.

3. Isus u Nazaretu - Glasnik radosne vijesti

Ključni pojmovi: sinagoga, svitak knjige, pomazanje, Radosna vijest, Božji siromasi.

Obrazovna postignuća: prepoznati židovsku sinagogu kao mjesto čitanja i tumačenja svetih knjiga; poznavati i prepričati događaj s Isusom u nazaretskoj sinagogi; otkriti čemu se čude Isusovi mještani; protumačiti Isusovu

poruku: „Duh Gospodnji na meni je...“ i „on me posla blagovjesnikom biti siromasima“; upoznati znakove posebne Božje brige za siromašne, bolesne, grješne i sve potrebne ljude.

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: osjetiti potrebu brige za ugrožene i graditi sposobnost razumijevanja i pomaganja potrebnima; iskusiti da prenositi Radosnu vijest znači spremnost zauzimanja i brige za siromašne i potrebne.

Prijedlozi za metodičku obradu: kritičko čitanje te pojedinačni i skupni rad na analizi i interpretaciji biblijskoga teksta; promatranje i analiza ilustracija u poveznici s biblijskom porukom; interaktivno pisanje; prikupljanje informacija s identifikacijskim i vođenim razgovorom; pismeno i likovno izražavanje; gledanje dokumentarnog filma o židovskoj sinagogi i molitvenim običajima Židova.

4. Isusu je važan čovjek

Gljučni pojmovi: subota - sveti dan, čudesno ozdravljenje, kršenje propisa, dječja prava.

Obrazovna postignuća: upoznati i objasniti značenje subote u životu Židova, osobito odredbe „ne radi“; pripovjediti Isusov susret s uzetim čovjekom i njegovo ozdravljenje (Iv 5, 1-16); uočiti i razumjeti da Isus ozdravlja bolesnika snagom svojih riječi: „uzmi svoju postelju i hodi“; doživjeti radost bolesnika nakon ozdravljenja; objasniti zašto Isus krši židovske propise i ozdravlja bolesnika; upoznati i nabrojiti neka važnija dječja prava koja bi svi ljudi na svijetu trebali poštivati.

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: osjetiti posebnost Isusove brige za ljude i snagu njegove riječi i djela dok pomaže bolesniku i ozdravlja ga; razvijati sposobnost uočavanja nevolje svojih bližnjih i spremnosti da im se pomogne; otkriti da u svijetu mnoga djeca trpe bolest, glad i razne nepravde i da im kršćani trebaju pomagati; nabrojiti neka temeljna dječja prava koja posebno treba poštivati.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, stvaralačko pripovijedanje, analiza i tumačenje biblijskih tekstova; usporedno čitanje evanđeoskih izvješća s promatranjem i analizom sadržaja umjetničkih reprodukcija; dramska igra; promjena perspektive biblijskoga pripovijedanja; pisanje nove prisposode; razgovor na temu: „Subota je radi čovjeka“; rad s crtežima na temu: „Da bi djeca mogla živjeti, potrebno je...“; izrada panoa na temu: „Dječja prava danas“.

5. Petrova ispovijest - Isus je Sin Boga živoga

Gljučni pojmovi: Petar, ispovijest vjere, Isus - Sin Boga živoga.

Obrazovna postignuća: razumjeti da Isus traži od svojih učenika da odluče i kažu tko je on za njih, i da žive po njegovim riječima; poznavati događaj Petrove ispovijesti vjere u Isusa Krista; razumjeti i opisati riječi o Isusu da je „Sin Boga živoga“; opisati kako Isus hvali Petrovu vjeru i što mu obećava; uočiti važnost naše vjere u Isusa Božjega Sina; naučiti Apostolsko vjerovanje (recitirati u zajednici).

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: otkriti i doživjeti snagu Petrove vjere u Isusa Krista; razvijati spremnost da pred svima i da uvijek priznamo da vjerujemo u Isusa i da tu vjeru svjedočimo na svakome mjestu: u obitelji, u školi, na ulici i kamo god se krećemo.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, slušanje, pripovijedanje i interpretacija tekstova; pojedinačni i skupni rad s tekstovima i fotografijama u analizi i interpretaciji Petrova lika i njegove vjere; vođeni razgovor o dobivenim podacima i tumačenje pojma „Sin Boga živoga“; promjena perspektive u pripovijedanju biblijskoga događaja - sa stajališta jednog od drugih apostola ili nekog prolaznika; pisanje dijaloga; igra uloga i dramatizacija teksta, likovno i pismeno izražavanje na temu: „Tko je za mene Isus Krist“.

NASTAVNA CJELINA

NA ISUSOVU PUTU - SLIJEDIMO NJEGOVO DJELO!

TEME

1. Slijedimo Isusove riječi i djela

Gljučni pojmovi: korizma, post, djela milosrđa, snaga vjere.

Obrazovna postignuća: shvatiti i objasniti značenje riječi korizma; prepoznati i navesti neka dječja iskustva patnje koja se događaju u svijetu i oko nas; upoznati biblijski tekst o Isusovu postu u pustinji i kušnjama; razumjeti pojmove post i djela milosrđa; upoznati i nabrojiti tjelesna djela milosrđa; razumjeti i doživjeti snagu vjere u Isusa Krista koji pomaže u raznim životnim patnjama, po primjeru žene tuđinke (Mt 15, 21-28).

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: pokazati znakove prihvaćanja svih ljudi, osobito ugroženih, patnika i potrebnih, i znakove spremnosti da im pomognemo radi vjere u Isusa Krista; razumjeti i doživjeti korizmu kao posebno vrijeme u kojem treba činiti djela ljubavi i milosrđa.

Prijedlozi za metodičku obradu: evokacijski razgovor i igra asocijacija; čitanje, stvaralačko pripovijedanje i tumačenje biblijskih i literarnih tekstova s usporedbom poruka dobivenih promatranjem i analizom sadržaja umjetničkih reprodukcija; igra uloga; promjena perspektive biblijskoga pripovijedanja; razgovor na temu milosrđa i pomaganja: duhovna djela - tjelesna djela milosrđa; fotogovor s temom duhovnih i tjelesnih djela milosrđa; sastavljanje novinskog izvješća ili članka o nekoj dobroj djelu i dobroćinitelju.

2. Ići putem Kristova križa

Ključni pojmovi: Cvjetnica, Veliki tjedan, Maslinska gora, trpljenje, križni put.

Obrazovna postignuća: opisati i protumačiti događaje Cvjetnice i Velikoga četvrtka i petka; upoznati i ispriopovjediti biblijsko izvješće o Isusovoj muci i smrti na križu; upoznati i razumjeti Isusovu muku i križni put kao znak njegove božanske ljubavi i praštanja prema čovjeku; prihvatiti svoje poteškoće i kušnje u životu kao put nasljedovanja Isusa patnika; otkriti i objasniti značenje Isusove poruke: „što god učinite jednom od moje najmanje braće, meni učinite“ (Mt 25, 40).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti i doživjeti Kristovu smrt kao vrhunac očitovanja Božje ljubavi i kao čin pobjede nad grijehom i smrću; razvijati sposobnost odupiranja zlu i grijehu; gajiti spremnost prihvatanja i rješavanja poteškoće po Isusovu primjeru; biti spreman priteći u pomoć ljudima koji pate i umiru.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i interpretacija slike, crteža ili fotografije koje prikazuju Kristov križ i patnju; čitanje i interpretacija biblijskih tekstova; prikupljanje podataka i igra naslova; pripovijedanje i izlaganje s tumačenjem pojmova „uzeti grijehe svijeta“ i „otkupiti“; razgovor i pisanje kratkog sastava na temu patnje i smrti u perspektivi Kristova križa; meditacija uz poticajne sladove i glazbu s temom križa i Kristove otkupiteljske patnje; izrada plakata; izrada uskrsnoga panoa (projektna nastava); zajedničko oblikovanje križnog puta crtežima; gledanje igranih i animiranih filmova o Kristovoj muci i uskrsnuću; organiziranje križnoga puta.

3. Svjedočiti pobjedu uskrsloga Krista

Ključni pojmovi: smrt, život, uskrsnuće, šalom - mir.

Obrazovna postignuća: shvatiti smrt kao dio ljudskog života; pripovjediti biblijsko izvješće o Kristovu uskrsnuću (Mt 28, 1-10); otkriti, objasniti i doživjeti Isusovo uskrsnuće kao pobjedu života nad smrću; otkriti i pobuditi radost zbog vlastitog uskrsnuća; razumjeti i protumačiti dio Apostolskog vjerovanja o Isusu Kristu koji je „treći dan uskrsnuo od mrtvih“; znati protumačiti riječ šalom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: iskazati životnu nadu i snagu za svakodnevni život utemeljenu na otajstvu Kristova uskrsnuća i na vjeri u uskrsloga Krista; prepoznati mir kao dar pobjede života nad smrću i kao mogućnost za skladan život s Bogom i ljudima, osjetiti potrebu izgradnje mira danas i uvidjeti vlastite mogućnosti doprinosa miru.

Prijedlozi za metodičku obradu: izražajno čitanje te pojedinačan i skupni rad na analizi i interpretaciji biblijskih i literarnih tekstova; usporedno promatranje i tumačenje crteža, slika i biblijskih poruka; pripovijedanje i tumačenje pojmova „uskrsnuo od mrtvih“ i „uzašao na nebesa“, „vječno spasenje“; pravljenje intervjua s roditeljima i susjedima o značenju Isusova uskrsnuća u svakodnevnom životu kršćana; igra uloga i scenska interpretacija Kristova uskrsnuća; kolaž s temom: „Radost - Uskr u svijetu“; slušanje i izvođenje uskrsnih pjesma; ples i pantomima kao znak tuge i radosti s temom: „Svjetlo uskrsnog jutra“; gledanje filma i razgovor o Kristovoj muci i uskrsnuću.

NASTAVNA CJELINA

GRADIMO KRISTOVU CRKVVU

TEME

1. Kristov Duh okuplja Crkvu

Ključni pojmovi: Duh Sveti, plameni jezici, Crkva, braća i sestre, „jedno srce i jedna duša“.

Obrazovna postignuća: pripovjediti biblijski izvještaj o silasku Duha Svetoga nad apostole; otkriti povezanost života apostola i prvih kršćana s djelovanjem Duha Svetoga u njihovu životu; uočiti i razumjeti da Duh Sveti okuplja Kristove učenike u zajednicu braće i sestara i pomaže im da budu „jedno srce i jedna duša“.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti znakove duhovne snage kojom Duh Sveti i danas Kristovu Crkvu vodi, posvećuje i čisti, da vjernicima daje svoje darove i snagu da mogu živjeti i svjedočiti svoju vjeru; gajiti otvorenost poticajima i vodstvu

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija na temu braća i sestre; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova; promatranje i interpretacija slike, crteža ili fotografije i usporedba njihovih poruka s biblijskim porukama; stvaranje kataloga pitanja; razgovor o prikupljenim podacima i porukama; izlaganje s tumačenjem simbola „plameni jezici“, i pojma „rođendan Crkve“, darovi Duha Svetoga; pantomima i igra uloga; izrada umne mape; pisanje kratke molitve za jedinstvo među svim kršćanima svijeta; organiziranje molitvenog susreta s učenicima pripadnicima drugih kršćanskih zajednica u školi.

2. Crkva u šarenim bojama i licima

Ključni pojmovi: Katolička crkva, zajednica vjernika, papa, biskup, svećenik, vjernik laik

Obrazovna postignuća: shvatiti Crkvu kao zajednicu u kojoj se okupljaju ljudi svih rasa, iz svih naroda, plemena i jezika na svijetu; uočiti i upoznati da su u Katoličkoj crkvi svi vjernici pred Bogom jednaki, ali da, opet, svatko u njoj ima svoje mjesto i svoju službu: papa, biskup, svećenik i vjernik laik; poznati razliku između biskupa i svećenika.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati osjećaj pripadnosti Crkvi kao zajednici Kristovih vjernika po čitavom svijetu; izgraditi osjećaj poštovanja prema papi i svome biskupu kao nasljednicima apostola i crkvenim poglavarima; njegovati osjećaj brige za sve članove Crkve u svijetu i s njima se povezati molitvom i dobrim djelima.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje karte svijeta i razgovor o prisutnosti različitih naroda i jezika u svijetu te spontani razgovor na temu: „Jedna Crkva u šarenim bojama i licima“; izmjena iskustava o odnosima među kršćanima u vlastitoj sredini; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i drugih tekstova s usporednim promatranjem i interpretacijom slika, crteža ili fotografija; prikupljanje podataka i igra naslova; katalog pitanja i vođeni razgovor o prikupljenim podacima; izlaganje s tumačenjem službe, jedinstva i razlika između pape, biskupa, svećenika i vjernika laika u Crkvi; izrada kolaža s temom: „Crkva je šareni vrt Kristovih vjernika“; prikazati dijelove filmova i razgovarati o Papinu posjetu Hrvatskoj i BiH.

3. Moja župna zajednica i župna crkva

Ključni pojmovi: župa, župna zajednica, župnik, župna crkva, zaštitnik župe.

Obrazovna postignuća: navesti ime svoje biskupije, župe i župnika; otkriti svoju župu kao zajednicu braće i sestara koji se okupljaju na nedjeljnu sv. misu, primaju sakramente i slave župnoga zaštitnika; shvatiti kako se u župi svaki njezin član treba osjećati kao „kod svoje kuće“; znati opisati svoju župnu crkvu i navesti što treba imati da se u njoj može slaviti sveta misa i vjernici se okupljati na razne pobožnosti.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: steći osjećaj pripadnosti svojoj župnoj zajednici i spremnost aktivna uključivanja u život svoje župe; osjećati se aktivnim članom svoje župe, odlučiti redovito ići na nedjeljnu misu i vjeronauk, biti član ministrantske ili neke druge skupine i rado pomagati potrebnima.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava (upoznavanje svoje župne crkve i zajednice); razgovor; rad s fotografijama, izlaganje i pripovijedanje s tumačenjem pojmova župa, župna zajednica; metodom „hit parada zajedništva“ prikazati važnost crkvenog i župnog zajedništva; susret i razgovor sa župnikom te ministrantskom ili pjevačkom skupinom; slušanje liturgijske glazbe; izrada kolaža s temom: „Crkva je zajednica Isusovih vjernika“; pohod učenika župnoj crkvi i pastoralnom centru i razgovor sa svećenikom te nekim aktivnim skupinama i članovima vjernika u župi.

IZBORNE TEME

1. Bog poziva ljude na put dobrote

Ključni pojmovi: Došašće, put dobrote, svetac - svet čovjek, sv. Nikola, sv. Lucija.

Obrazovna postignuća: razumjeti da je ljudima potreban Bog da bi istinski i radosno živjeli; razumjeti dobrotu kao Božji dar i put svetosti; na primjeru sv. Nikole, koji vraća nesretnim roditeljima njihova zarobljena sina, otkriti Božju brigu i dobrotu prema ljudima, osobito ugroženima; razumjeti što za kršćane znači pomagati ljudima, osobito siromašnima i potrebnima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: spremnost na razvijanje vlastitoga dara dobrote po uzoru na sv. Nikolu; odlučiti u Došašću pomoći potrebnomu i odabrati neko dobro djelo; u iskrenoj ispovijedi očistiti i pripremiti svoje srce za Isusov dolazak.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor i izmjena iskustava o vremenu pripreve za Božić u obitelji i široj zajednici; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova u poveznici s promatranjem i interpretacijom slika i crteža te slušanjem prigodne glazbe; prikupljanje podataka i davanje naslova; pripovijedanje zgrade iz života sv. Nikole; pismeno izražavanje s temom dobrote i pripreve za proslavu Božića; likovno izražavanje i izrada plakata i panoa za Došašće i Božić.

2. Božji Zakon u životu židovskog dječaka

Ključni pojmovi: odgoj djece, obrezanje, bar micvah, slavljenje šabata, Pesah.

Obrazovna postignuća: uočiti važnost obitelji u odgoju i životu židovske djece; poznavati važnije židovske vjerske obrede koji se odvijaju i svečano slave u obitelji; znati što znači obrezanje za židovskog dječaka; upoznati vjerski obred po kojem židovski dječak postaje vjerski punoljetan i po prvi puta čitati tekst iz Svetoga pisma; otkriti što Židovima znači sveta knjiga Tora.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti potrebu upoznavanja vjerskih i narodnih običaja svojih vršnjaka koji su druge vjere; s poštovanjem se odnositi prema pripadnicima drugih vjera i njihovoj tradiciji i običajima.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija s pribiranjem iskustava i spoznaja o poznavanju imena, događaja i običaja židovskoga naroda; pripovijedanjem i razgovor; pojedinačni i skupni rad s biblijskim i literarnim tekstovima, crtežima i fotografijama; pisanje dijaloga ili poticajnog pisma židovskom dječaku; po mogućnosti pohod židovskoj sinagogi ili gledati dječji dokumentarni film ili emisiju o životu i vjerskim običajima židovskoga naroda.

3. Božja riječ i krštenje - hrvatski kršćanski korijeni

Ključni pojmovi: Hrvati, pokršćavanje, narodna baština.

Obrazovna postignuća: razumjeti simboliku riječi „korijen“; otkriti i doživjeti kako je lijepo imati miran dom i domovinu; upoznati kako su Hrvati kao narod primili krštenje i odlučili svoju domovinu graditi na Kristovu evanđelju i zakonu ljubavi; prepoznati Višeslavovu krstionicu i zavjetni križ kao hrvatske simbole primanja krštenja i vjernosti Kristu i Crkvi.

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: graditi stav zahvalnosti Bogu i svojim precima što imamo Domovinu i svoju bogatu duhovnu i kulturnu tradiciju; voljeti svoju Domovinu i sve njezine stanovnike, vlastitim životom svjedočiti stav da su evanđelje i katolička vjera temelj izgradnje osobne sreće te općeg dobra i napretka hrvatskoga naroda; odlučiti moliti Zavjetnu molitvu Hrvata katolika.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje, analiza i interpretacija crteža i fotografija; analiza i interpretacija tekstova, razgovor, izrada plakata, panoa ili zidnih novina, pismeno i likovno izražavanje s temom „Duboki su naši korijeni“, terenska nastava (posjet zavičajnom muzeju ili zavičajnoj kući); gledanje filmskih i drugih zapisa o važnijim kulturnim činjenicama iz hrvatske narodne baštine koji ishode iz kršćanskih temelja, vjere i duhovnosti hrvatskoga naroda.

ŠESTI RAZRED

NASTAVNA CJELINA

SNAGA ZAJEDNIŠTVA

TEME

1. Ja i drugi - zajedno

Ključni pojmovi: zajednica, vjeronaučna zajednica, razlike i sličnosti među ljudima, međusobna povezanost.

Obrazovna postignuća: Nabrojiti nekoliko zajednica; odrediti što je zajedničko članovima vjeronaučne zajednice; nabrojiti nekoliko osobina/ponašanja koje povezuju članove zajednice; nabrojiti nekoliko osobina/ponašanja koje razdvajaju članove zajednice; uvidjeti i objasniti zašto je čovjeku za život i vjeru potrebna zajednica.

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: razumjeti i prihvaćati razlike među ljudima; uočiti i prihvaćati religioznu i drugu različitost i razvijati odnose povjerenja prema drugima i različitim; biti spreman prihvatiti i potvrditi sebe i druge u njihovoj osobnosti; razvijanje sposobnosti promišljanja o svojim i tuđim postupcima; upoznavanje svojih osobina, prihvaćanje i razvijanje dobrih, a ispravljanje loših.

Prijedlozi za metodičku obradu: izmjena iskustava i razgovor; čitanje s analizom i interpretacijom tekstova; promatranje i interpretacija fotografija; likovno i pismeno izražavanje; izrada plakata.

2. Pravila dobrih odnosa, poštovanja i zajedništva

Ključni pojmovi: pravila, kvalitetni međuljudski odnosi.

Obrazovna postignuća: nabrojiti nekoliko važnijih pravila za ponašanje u razredu i školi; uočiti i protumačiti posljedice kršenja pravila; obrazložiti kako kršenje pravila šteti pojedincu i cijeloj zajednici; prepoznati zajedničke interese zajednice; uvidjeti i objasniti važnost vjere i povjerenja u međuljudskim odnosima i odnosima prema Bogu.

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: usvojiti temeljna pravila koja omogućuju dobre odnose i dobar rad u zajednici (slušanje, pomaganje, uvažavanje...); pokazati spremnost na suradnju s drugim u zajedničkim aktivnostima; biti spreman prihvatiti i potvrditi sebe i druge u njihovoj osobnosti, razvijati solidarnost sa slabijima i potrebitijima; svijest o važnosti i potrebu njegovanja ljepote jezika u svim vrstama komunikacije među ljudima; razvijati svijest o grješnosti i nekulturi uporabe vulgarizama i psovki u hrvatskome narodu (u filmu, svakodnevnoj komunikaciji...).

Prijedlozi za metodičku obradu: traženje i tumačenje nekih iskustava (ne)poštivanja pravila dobrog ponašanja; razgovor o preprekama i poteškoćama u međusobnim susretima; scensko izražavanje; rješavanje problemskih situacija; rad s biblijskim i drugim tekstovima.

NASTAVNA CJELINA

RELIGIJA U ŽIVOTU ČOVJEKA: BOŽJI TRAGOVI

TEME

1. Što je religija? Početak religije.

Ključni pojmovi: religija, religiozno pitanje, primitivne religije, religije antičkih naroda, politeizam.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti nove pojmove; uočiti da su pitanja sastavni dio našeg života, ali da ne možemo na sva pronaći odgovore; objasniti kako nam vjera može dati odgovore na mnoga pitanja; prepoznati

važnost i ukorijenjenost religije u čovjekovu životu; spoznati da je religija stara koliko i čovjek; nabrojiti antičke religije.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uvidjeti važnost vjere i povjerenja u međuljudskim odnosima i u odnosima prema Bogu; razvijati poštovanje duhovnih vrijednosti različitih kultura i civilizacija; uočiti važnost duhovne dimenzije postojanja; razvijati sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: Razgovor; analiza stripa; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata; integrirana nastava u suradnji s nastavnikom iz povijesti.

2. Velike monoteističke religije: židovstvo i islam

Gljučni pojmovi: suvremene nekršćanske religije, monoteizam, ateizam, židovstvo, islam.

Obrazovna postignuća: Usvojiti i razumjeti ključne pojmove; odrediti rasprostranjenost religije danas; kratko opisati najvažnije o velikim monoteističkim religijama (ime, simbol, osnivač, sveta knjiga, Bog, rasprostranjenost); uočiti i imenovati zajedničke korijene ovih religija.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: usvojiti stav poštovanja prema svim religijama; izgrađivati stav poštovanja duhovnih vrijednosti različitih kultura i civilizacija; razvijati sposobnosti uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštivanja drugih kultura; razvijati poštovanja prema drugim narodima i drugim podnebljima.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje; izlaganje; razgovor; proučavanje zemljovida; čitanje i interpretacija tekstova; izrada plakata; upoznavanje i interpretacija molitava i pjesama iz židovstva i islama; dijamontaže; fotogovor; gledanje filma i razgovor o religioznim običajima/ponašanjima Židova i muslimana.

3. Kršćanstvo

Gljučni pojmovi: Isus Krist, kršćani, temeljna poruka kršćanstva.

Obrazovna postignuća: spoznati i objasniti da je Isus Krist utemeljitelj kršćanstva i kršćanske vjere; navesti stožerne činjenice kršćanstva i kršćanske vjere; objasniti važnost i čudesnost Radosne vijesti; prepoznati i opisati poslanje i djelovanje kršćana danas; navesti načine na koje možemo prepoznati kršćane danas.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otvarati se poruci i vrijednostima kršćanstva; uočiti važnost čuvanja i izgrađivanja vlastitoga te upoznavanja i poštivanja tuđega vjermičkoga/religioznoga identiteta; .

Prijedlozi za metodičku obradu: likovno i pismeno izražavanje; izrada plakata; integrirana nastava u suradnji s nastavnim iz povijesti; čitanje, interpretacija i vrjednovanje biblijskih i drugih književnoumjetničkih tekstova; filmovi; fotogovor; gledanje filma i razgovor o Isusu Kristu.

4. Različiti a povezani

Gljučni pojmovi: dijalog, diskriminacija, različiti, ali povezani.

Obrazovna postignuća: usvojiti nove pojmove, razumjeti ih i koristiti ih; navesti primjere dijaloga i diskriminacije; prepoznati primjere dijaloga i diskriminacije u vlastitome životu; protumačiti stav Crkve prema nekršćanskim religijama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti poštivanje prema pripadnicima svim religijama; usvojiti i razvijati stav prihvaćanja i dijaloga s onima koji se od nas razlikuju na bilo koji način, osobito u vjeri; upoznavati i prihvaćati različitost i miran suživot.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i interpretacija fotografija; razgovor; čitanje, analiza i interpretacija pjesme i stripa; izrada stripa i plakata.

NASTAVNA CJELINA

BIBLIJA: KNJIGA NAD KNJIGAMA

TEME

1. Biblija: posebna knjiga riječi i života

Gljučni pojmovi: Biblija, Stari zavjet, Novi zavjet, Autor Svetoga pisma.

Obrazovna postignuća: usvojiti nove pojmove, razumjeti ih i koristiti ih; objasniti značenje riječi Biblija; prepoznati da je Biblija temeljni izvor kršćanske vjere, ali i dokument židovske religije; opisati nastanak Biblije; prepoznati i objasniti posebnosti Biblije među svim knjigama; imenovati osnovne dijelove Biblije; navesti temeljne sadržaje Staroga i Novoga zavjeta; usporediti i uočiti razliku između Staroga i Novoga zavjeta.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izgrađivati i njegovati poštovanje prema Bibliji kao Riječi Božjoj; uočiti povezanost i međusobnu uvjetovanost prošlosti, sadašnjosti i budućnosti; uočiti važnost vjere u životu pojedinca i naroda; uočiti prožetost suvremene kulture i biblijskih motiva (npr. književnost, likovna i glazbena umjetnost).

Prijedlozi za metodičku obradu: rad s Biblijom; razgovor; istraživanje i izlaganje; čitanje i interpretacija teksta; promatranje i interpretacija reprodukcija.

2. Kako upoznati, razumjeti i koristiti Bibliju

Ključni pojmovi: svijet u kojemu je nastala Biblija, književne vrste u Bibliji (povijesne knjige, knjige zakona, pisma, proročke knjige, pjesme), Biblija - Riječ Božja, biblijske kratice, poglavlja i reci.

Obrazovna postignuća: pokazati na zemljovidu prostor nastanka Biblije; nabrojiti književne vrste u Bibliji i navesti neke primjere; prepoznati da je Biblija mini-biblioteka koja sadrži mnoge knjige; objasniti po čemu je Biblija drukčija od svih drugih knjiga; prepoznati biblijske kratice i pomoću njih pronaći određena mjesta u NZ.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izgrađivati i njegovati poštovanje prema Bibliji kao Riječi Božjoj; prepoznati i prihvaćati biblijske poruke osobito one koje nam govore o međuljudskim odnosima te odnosima čovjeka i Boga; uočiti važnost vjere u životu pojedinca i naroda; uočiti prožetost suvremene kulture i biblijskih motiva (npr. književnost, likovna i glazbena umjetnost).

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; analiza i interpretacija stripa; proučavanje zemljopisne karte; igra asocijacija; izlaganje; traženje tekstova u Bibliji; izrada mentalne mape.

NASTAVNA CJELINA

POČECI BIBLIJSKE POVIJESTI/VJERE

TEME

1. Život i vjera ljudi u „plodnom polumjesecu“

Ključni pojmovi: Knjiga Postanka, patrijarsi, nomadi, plodni polumjesec.

Obrazovna postignuća: poznavati ključne pojmove; pokazati na karti prostor plodnog polumjeseca; navesti bitne oznake nomadskoga života te prepoznati povezanost takva načina života sa shvaćanjem života i poimanjem Boga; uočiti i objasniti povezanost prošlosti i sadašnjosti, tj. razumjeti važnost biblijske povijesti za naš život.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otvoriti se temeljnim vjerskim iskustvima praotaca naše vjere; postati pozoran prema iskustvima Božjega djelovanja u suvremenom svijetu i u vlastitom životu; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštivanja drugih kultura.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i interpretacija fotografije uz meditaciju; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; analiza i interpretacija stripa.

2. Abraham, Izak i Jakov

Ključni pojmovi: Abraham -praotac vjere, Izak, Jakov, Izraelci, Jakovljevi sinovi.

Obrazovna postignuća: poznavati ključne pojmove; objasniti sadržaj Božjega obećanja Abrahamu; prepoznati usku povezanost između Božjeg obećanja i ljudskog povjerenja; navesti važnije događaje iz Izakovog života; nabrojiti najvažnije događanje iz Jakovljeve povijesti (san, potomci...); uvidjeti i obrazložiti važnost Jakova i njegovih sinova za povijest izabranog naroda; samostalno pronalaženje biblijskih tekstova u Bibliji; opisati prisutnost Abrahama u židovskoj, islamskoj i kršćanskoj religiji.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: pomoću povezivanja biblijskoga i suvremenoga iskustva otkriti i vrjednovati značenje poziva u svakidašnjem životu; otvoriti se temeljni vjerskim iskustvima praotaca naše vjere; postati pozoran prema iskustvima Božjega djelovanja u suvremenom svijetu i u vlastitom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija; pismeno, likovno, scensko izražavanje; pripovijedanje; izrada plakata; razgovor; rad s fotografijama.

NASTAVNA CJELINA

BOG U POVIJESTI IZABRANOGA NARODA: IZRAELSKI KRALJEVI

TEME

1. Davidovo vrijeme: prvi kraljevi

Ključni pojmovi: suci, Samuel, Šaul.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti nove pojmove; opisati ulogu sudaca nakon ulaska u Obećanu zemlju; prepoznati u čemu je veličina suca Samuela; objasniti potrebu za izborom kraljeva; imenovati i kratko opisati prvog izraelskog kralja.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otvoriti se Božjim pozivima i poticajima u ljudskoj situaciji; otvoriti se nasljedovanju ljudskih i vjerničkih kvaliteta osobito pouzdanje u Boga te prijateljstvo s Bogom.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje i interpretacija biblijskih i drugih tekstova; promatranje i analiza ilustracija; razgovor; pismeno i likovno izražavanje.

2. Davidov životni put - moć i odgovornost

Ključni pojmovi: David, pomazanje, Golijat, Jonatan, Jeruzalem.

Obrazovna postignuća: izdvojiti najvažnije trenutke Davidova životnoga puta; usvojiti i razumjeti nove pojmove; uočiti razliku između Božjeg i ljudskog biranja; usporediti Golijata i Davida te obrazložiti odakle dolazi Davidova snaga; odrediti tko je Jonatan i njegova uloga u Davidovu životu; razumjeti biblijsku logiku da

slabiji pobjeđuje; pomoću Davidova rodoslovnog stabla uvidjeti povezanost Davida i Isusa; objasniti važnost Jeruzalema za Židove, kršćane i muslimane.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati i vrjednovati važnost istinskog prijateljstva; prepoznati i vrjednovati ljudske i vjerničke kvalitete koje su jasno uočljive kod Davida, osobito pouzdanje u Boga; uočiti važnost otkrivanja i razvijanja vlastitih sposobnosti i darova; uočiti važnost vjere u životu pojedinca i naroda; razvijanje sposobnosti promišljanja o svojim i tuđim postupcima; upoznavanje svojih osobina, prihvaćanje i razvijanje dobrih, a ispravljanje loših.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija tekstova; promatranje i analiza fotografija (reprodukcija); pismeno, likovno ili scensko izražavanje; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata.

3. Mudrost kralja Salomona

Gljučni pojmovi: Salomon, Hram u Jeruzalemu, Salomonova mudrost, Zid plača.

Obrazovna postignuća: objasniti tko je Salomon i po čemu je poznat; prepoznati vrijednost jeruzalemskog Hrama u životu Izraelaca; obrazložiti pojam *mudrosti*.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: odrediti ljestvicu vrijednosti u vlastitom životu; uvidjeti i obrazložiti važnost i ljepotu mudrosti u životu; uvidjeti važnost osluškivanja, traženja i življenja mudrosti kako je to činio kralj Salomon.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; pismeno i scensko izražavanje i stvaranje; izrada mentalne mape.

NASTAVNA CJELINA

ISUS KRIST - OSTVARITELJ NOVOGA SVIJETA

TEME

1. Isus - neobični kralj - propovijeda Radosnu vijest o novome Kraljevstvu

Gljučni pojmovi: Isus - središnja osobe cjelokupne povijesti, Isusovi suvremenici, Božje kraljevstvo, ljubav - temeljni zakon, Isus - Kralj.

Obrazovna postignuća: protumačiti važnost Isusove osobe za cjelokupnu povijest čovječanstva; uočiti povezanost Isusa Krista i starozavjetnog obećanja; nabrojiti i kratko opisati vjerske i druge skupine u Isusovo vrijeme; usporediti i razlikovati ljudske zakone od Isusova zakona; nabrojiti neke evanđeoske tekstove koji govore o Božjem Kraljevstvu; samostalno pronalaženje evanđeoskih tekstova u Bibliji.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti i ispravno vrjednovati važnost vrjednota Božjega Kraljevstva, osobito za ostvarenje mira i ljubavi u životu; otvoriti se vrijednostima novoga Isusova svijeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; čitanje i interpretacija tekstova; pismeno izražavanje; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata.

2. Isus prema drugima - susreti mogu promijeniti

Gljučni pojmovi: Isusov odnos prema grješnicima, bolesnima i odbačenima, ozdravljenje, obraćenje.

Obrazovna postignuća: nabrojiti i opisati nekoliko važnijih susreta Isusa i njegovih suvremenika koji su rezultirali ozdravljenjem/obraćenjem; spoznati važnost vjere za ozdravljenje; samostalno pronalaženje evanđeoskih tekstova u Bibliji; upoznati i obrazložiti originalnost i revolucionarnost Isusove poruke i njegova stava prema čovjeku.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: preispitati vlastite odnose prema grješnicima, bolesnicima i odbačenima u svjetlu Isusovih stavova; razvijati osjećaj brige prema onima koji su potrebni naše pomoći, napose prema onima s kojima živimo.

Prijedlozi za metodičku obradu: evokacijski razgovor ili meditacija; interpretacija biblijskih i drugih tekstova; promatranje i interpretacija fotografija; scensko ili pismeno izražavanje.

3. Isusovi učenici - svjedoci istine i ljubavi

Gljučni pojmovi: Isusovi učenici, apostoli, svjedoci.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti nove pojmove; imenovati neke istaknutije Isusove učenike/apostole; uvidjeti i protumačiti važnost razvijanja angažiranog stava kršćanskog djelovanja; imenovati i opisati osobine Kristovih učenika (nekada i danas); prepoznati i protumačiti posljedice Isusova života i nauka kroz povijest, a i danas.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otvoriti se vrjednotama novoga Isusova svijeta; uvidjeti da Isusov život svakoga stavlja pred odluku; razvijati osjećaj brige prema onima koji su potrebni naše pomoći, napose prema onima s kojima živimo; razvijati optimistički stav prema životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: promatranje i analiza fotografija; razgovor; izrada plakata; pismeno izražavanje; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje.

NASTAVNA CJELINA

ŽIVOT PRVIH KRŠĆANA. ULOGA SV. PETRA I SV. PAVLA U ŠIRENJU ISUSOVE PORUKE

TEME

1. Život prvih kršćana.

Ključni pojmovi: duhovski događaj, prva kršćanska zajednica, Djela apostolska, sv. Stjepan, progona kršćana.

Obrazovna postignuća: prepoznati i objasniti važnost duhovskog događaja (Dj 2,1-40); opisati život u prvoj kršćanskoj zajednici; imenovati dijelove NZ koji govore o prvoj kršćanskoj zajednici; uočiti pojavu širenja kršćanstva; upoznati važnije činjenice iz života prve Crkve; prepoznati i protumačiti teškoće s kojima je živjela prva Crkva; prepoznati važnost progona i mučeničke krvi za razvoj Crkve.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti i ispravno vrjednovati poteškoće i upornost prvih kršćana; doživjeti u pravom svjetlu znamenite osobe i događaje iz povijesti Crkve (svjedoci, mučenici); otvoriti se vrijednostima novoga Isusova svijeta; razvijati smisao za kršćanski navještaj i djelovanje u vlastitome životu; razvijati osjećaja osobne i društvene odgovornosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; čitanje i interpretacija tekstova; promatranje i analiza fotografija; gledanje filma i razgovor o životu prvih kršćana.

2. Život i djelo apostola Petra

Ključni pojmovi: Petar, Petrova vjera, apostolski prvak, prvi rimski biskup (papa), Petrova smrt.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti nove pojmove; opisati važnije trenutke Petrova života; objasniti povezanost Petra i papinske službe; navesti nekoliko važnijih biblijskih mjesta u kojima se spominje Petar; uočiti dubinu Petrove vjere.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: objasniti važnost vjere u vlastitome životu; uočiti važnost hrabrosti i ustrajnosti u činjenju dobra; razvijanje želje za postizanjem viših ciljeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; čitanje, analiza i interpretacija tekstova; pismeno ili likovno izražavanje; izrada plakata; gledanje filma i razgovor o sv. Petru.

3. Život apostola Pavla

Ključni pojmovi: Pavao, Pavlova misijska putovanja, kršćanske zajednice koje osniva Pavao, pogani, poslanice.

Obrazovna postignuća: imenovati mjesto nastanka prve kršćanske zajednice; opisati važnije trenutke Pavlova života; nabrojiti nekoliko kršćanskih zajednica koje je osnovao Pavao; uz pomoć zemljovida nabrojiti neke gradove u kojima je Pavao boravio na svojim putovanjima; nabrojiti nekoliko Pavlovihi poslanica; objasniti tko su pogani u Pavlovo vrijeme; uočiti i vrjednovati novinu poruke koju propovijeda Pavao.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati osjećaj odgovornosti za širenje Radosne vijesti u vlastitoj sredini; objasniti važnost svjedočenja istinoljubivosti i dosljednosti u životu; uočavati i razvijati vlastite sposobnosti i darove.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; čitanje, analiza i interpretacija tekstova; pismeno ili likovno izražavanje; proučavanje zemljovida; promatranje i analiza reprodukcija (fotografija); izrada mentalne mape; gledanje filma i razgovor o sv. Pavlu.

NASTAVNA CJELINA

KRŠĆANI MEĐU NAMA: UZORI VJERE U HRVATSKOME NARODU

TEME

1. Biti Kristov učenik - poziv i poslanje

Ključni pojmovi: Kristov učenik, poziv, poslanje.

Obrazovna postignuća: uočiti ljepotu i zahtjevnost kršćanskog puta; prepoznati i usporediti različite životne pozive; uočiti i ispravno vrjednovati vlastiti životni poziv; prepoznati važnost istinoljubivosti, pravednosti, dobrote i dosljednosti u vlastitom životu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti prisutnost temeljnih vrjednota kraljevstva Božjega u vlastitom životu; otvoriti se istinskim evanđeoskim vrjednotama u vlastitome životu; razvijati istinoljubivost, pravednost, dobrotu i dosljednost; razvijati sigurnost u vlastito umijeće; uočiti kako trud, rad i zalaganje vode do uspješnih ostvarenja; razvijati sposobnost razlikovanja bitnoga od nebitnoga.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; pismeno izražavanje; analiza i interpretacija stripa; izrada plakata.

2. Uzori vjere u hrvatskom narodu

Ključni pojmovi: svetost, svetac, blaženik, hrvatski sveci i blaženici.

Obrazovna postignuća: usvojiti nove pojmove; nabrojiti hrvatske svece i blaženike; nabrojiti osnove podatke o životima nekih hrvatskih svetaca i blaženika; prepoznati prisutnost temeljnih vrjednota Kraljevstva Božjega u

njihovim životima; imenovati važnije crkve/svetišta posvećene hrvatskih svecima/blaženicima; ispravno vrjednovati važnost njihova životnog primjera za nas danas.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti prisutnost temeljnih vrjednota kraljevstva Božjega u vlastitom životu; otvoriti se istinskim evanđeoskim vrjednotama u vlastitome životu; razvijati istinoljubivost, pravednost, dobrotu i dosljednost; uočiti kako trud, rad i zalaganje vode do uspješnih ostvarenja; razvijati ljubav prema Crkvi, njezinoj prošlosti, njezinim znamenitim ljudima i posebnostima.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava (posjet crkvi); istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; čitanje, interpretacija i razgovor; izrada plakata; izrada mentalnih mapa.

NASTAVNA CJELINA

ČOVJEK SE OBRAĆA BOGU MOLITVOM I PJESMOM

TEME

1. Kada i gdje se pojavljuje molitva

Gljučni pojmovi: molitva, praznovjerje, molitvene geste, načini čovjekova obraćanja Bogu, kršćanske molitve.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti osnovne pojmove; odrediti što je molitva; uočiti da je molitva temeljni ljudski stav pred Bogom; obrazložiti važnost osobne molitve tijekom dana, tjedna; imenovati/opisati neke molitvene geste; objasniti što je praznovjerje.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izreći vlastitu molitvu; razvijati osjećaj za duhovnu dimenziju postojanja razvijati sposobnosti gledanja, doživljavanja, kontemplacije (naglasiti važnost mira i samoće u ljudskom životu).

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; analiza i interpretacija teksta i stripa; pantomima i scensko izražavanje; pripovijedanje i izlaganje; prepričavanje; pisanje molitve.

2. Kršćanska molitva - oblici, načini i vrijeme molitve

Gljučni pojmovi: Očenaš, vrijeme i prostori molitve, molitva u zajednici, osobna molitva, liturgijska godina.

Obrazovna postignuća: dublje razumjeti molitvu Očenaš i prepoznati ju kao najpoznatiju kršćansku molitvu; imenovati situacije kada je Isus molio; nabrojiti neke važnije kršćanske molitve; memorirati tekst jedne nove molitve po izboru; prepoznati i usporediti različite oblike i načine molitve; imenovati prostore gdje je moguće moliti; objasniti važnost molitve u određenim vremenima (dana, tjedna, liturgijske godine...).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izreći vlastitu molitvu; razvijati osjećaj za duhovnu dimenziju postojanja; razvijati sposobnosti gledanja, doživljavanja, kontemplacije (naglasiti važnost mira i samoće u ljudskom životu).

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija tekstova; promatranje i interpretacija fotografija; meditacija uz promatranje reprodukcija i glazbom; izrada plakata; izrada mentalne mape; pantomima (molitveni stavovi pokretima tijela i gestama); posjet crkvi radi upoznavanja liturgijskoga molitvenoga prostora; slušanje glazbe.

IZBORNE TEME

1. Vjerski život Židova, muslimana i pripadnika drugih religija

Gljučni pojmovi: značenje subote u životu Židova, značenje petka u životu muslimana, sinagoga, džamija, glavni događaji u vjerskom životu Židova, muslimana, budista.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti ključne pojmove; uočiti sličnosti i razlike u načinima slavljenja Boga u drugim monoteističkim religijama; prepoznati i nabrojiti neke vjerske običaje pripadnika drugih religija.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: pokazati stav poštovanja prema svim religijama; izgrađivati stav poštovanja duhovnih vrijednosti različitih kultura i civilizacija; razvijati sposobnosti uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštivanja drugih kultura; razvijati poštovanja prema drugim narodima i drugim podnebljima

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata; gledanje filma i razgovor o vjerskim običajima Židova i muslimana.

2. Biblija u filmu, književnosti ili likovnoj umjetnosti

Gljučni pojmovi: poznata umjetnička djela nadahnutu Biblijom (slikarstvo, kiparstvo, glazba, film, književna djela, kao što su npr.: Pietà, Sikstinska kapela, Posljednja večera, Stvaranje svijeta (Haydn), Suze sina razmetnoga, Judita, Mojsije...).

Obrazovna postignuća: nabrojiti i prepoznati neka umjetnička djela nadahnutu Biblijom; prepoznati biblijske motive koje često susrećemo; imenovati neke važnije autore umjetničkih djela nadahnutih Biblijom; uočiti obilje umjetničkog bogatstva nadahnutog Biblijom.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijanje pozitivnih etičkih vrijednosti i estetskog ukusa; izgrađivati i njegovati poštovanje prema Bibliji kao Riječi Božjoj; prepoznati i prihvaćati biblijske poruke osobito one koje nam govore o međuljudskim odnosima te odnosima čovjeka i Boga.

Prijedlozi za metodičku obradu: Istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata; gledanje filma i reprodukcija i razgovor o njima.

3. Dijelovi svijeta u kojima se danas kršćanstvo intenzivno širi

Ključni pojmovi: rasprostranjenost kršćanstva, misije, evangelizacija.

Obrazovna postignuća: razumjeti i usvojiti ključne pojmove; na zemljovidu pokazati područja gdje je kršćanstvo rasprostranjeno; uočiti i objasniti novost koju donosi kršćanska vjera; uočiti probleme i poteškoće na koje nailaze propovjednici Radosne vijesti; imenovati neke važnije kršćanske misionare današnjice.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: ispravno vrjednovati hrabrost i velikodušnost kršćanskih misionara; razvijanje želje za postizanjem viših ciljeva; promicanje vrijednosti rada, truda i zalaganja.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; proučavanje zemljovida; pismeno ili likovno izražavanje.

4. Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu, božićni ciklus

Ključni pojmovi: nazivi pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena.

Obrazovna postignuća: imenovati i protumačiti značenje pojedinog blagdana ili liturgijskog vremena; uočiti značenje pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena za život suvremenih kršćana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: promicanje kulturne baštine kao dijela nacionalnog i kulturnog identiteta; uočiti i ispravno vrjednovati bogatstvo adventskih i božićnih hrvatskih običaja; promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštivanja drugih kultura.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; istraživanje; izlaganje; analiza i interpretacija tekstova, simbola i reprodukcija.

5. Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu, uskrsni ciklus

Ključni pojmovi: nazivi pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena.

Obrazovna postignuća: imenovati i protumačiti značenje pojedinog blagdana ili liturgijskog vremena; uočiti značenje pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena za život suvremenih kršćana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: promicanje kulturne baštine kao dijela nacionalnog i kulturnog identiteta; uočiti i ispravno vrjednovati bogatstvo korizmenih i uskrsnih hrvatskih običaja; promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštivanja drugih kultura.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; istraživanje; izlaganje; analiza tekstova i reprodukcija.

SEDMI RAZRED

NASTAVNA CJELINA

ŽIVJETI U MIRU I SLOBODI

TEME

1. Suvremene situacije neslobode

Ključni pojmovi: sloboda, nesloboda, grijeh (griješiti), zarobljenost.

Obrazovna postignuća: imenovati situacije slobode/neslobode iz vlastitoga iskustva; uočiti razlike i sličnosti između vanjske i unutrašnje neslobode/zarobljenosti; uočiti povezanost grijeha i neslobode; imenovati neke važnije osobe koje se bore (su se borile) za slobodu čovjeka.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: ispravno vrjednovati vlastitu odgovornost u promicanju slobode; razvijati svijest o štetnosti ljudskih mana kao što su pohlepa, lakomost, zloba, zavist i slično; njegovati želju za oslobođenjem od različitih oblika zarobljenosti; razvijati spremnost za otklanjanje i sprječavanje nevolja i nedaća koje zarobljavaju; uvidjeti opasnost pretjeranog potrošačkog mentaliteta (svratiti pozornost djece na konzumizam, reklamne kampanje, potrošačku groznicu...).

Prijedlozi za metodičku obradu: dramska igra; analiza statističkih podataka; čitanje, analiza i interpretacija tekstova; izrada zidnih novina; kritička analiza novinskih tekstova i reklama; istraživanje.

2. Sloboda izvire iz prave ljubavi

Ključni pojmovi: sloboda, ljubav, ljudska odgovornost.

Obrazovna postignuća: uočiti i ispravno protumačiti neraskidivu povezanost odgovornosti i slobode; ispravno protumačiti povezanost slobode i ljubavi; otkriti i protumačiti Isusov poziv na izgradnju pravednijeg i boljeg svijeta.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati potrebe ljudi oko sebe i nevolje koje ih zarobljuju; ispravno vrjednovati vlastitu odgovornost u izgradnji pravednijeg svijeta; uočiti važnost razvijanja plemenitih ljudskih osobina kao što su skromnost, poštenje, razumijevanje, odgovornost, strpljivost, ljubav.

Prijedlozi za metodičku obradu: Razgovor; čitanje, analiza i interpretacija teksta; promatranje i analiza fotografija; izrada plakata.

NASTAVNA CJELINA

IZ ROPSTVA U SLOBODU - BOG VODI SVOJ NAROD U SLOBODU

TEME

1. Božji poziv i nalog - Mojsije vodi narod u slobodu

Gljučni pojmovi: Mojsije, Jahve, Pasha, prijelaz preko Crvenog mora, Knjiga Izlaska.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti nove pojmove; samostalno pronaći tekstove u Bibliji; usporediti i prosuditi situaciju Izraelaca u ropstvu i situaciju nakon oslobođenja; poznavati najvažnije događaje/činjenice iz Mojsijeva života; opisati prijelaz preko Crvenog mora; uočiti da je tijekom povijesti Bog izveo čudesne zahvate spasenja u Mojsijevu životu i u životu Izraelaca; kratko protumačiti biblijske tekstove koji govore o izlasku naroda iz egipatskog ropstva.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: postati pozoran i osjetljiv na Božje vodstvo u vlastitom životu; prepoznati i imenovati situacije u kojima možemo «zarobiti» sebe i druge oko sebe; razvijati želju za postizanjem viših ciljeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija biblijskih tekstova; igranje uloga; rasprava na temelju primjera tlačenja i neslobode; fotografiranje; izradba dijamontaže; sastavljanje novinskoga članka.

2. Božja ljubav i pomoć - u pustinji hrani svoj narod

Gljučni pojmovi: Sinajski poluotok, mana, prepelice, voda, pustinja.

Obrazovna postignuća: na zemljovidu pronaći Sinajski poluotok; nabrojiti poteškoće na koje su naišli Izraelci u pustinji; opisati i objasniti reakcije Izraelaca u pustinji; uočiti da se Bog brine za svoj narod; protumačiti važnost i smisao „pustinje“ u vlastitome životu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: u osobnom životu osjetiti i prepoznati Božju prisutnost i vodstvo; prepoznati i imenovati situacije u kojima možemo „zarobiti“ sebe i druge oko sebe; razvijati želju za postizanjem viših ciljeva; uočiti potrebu i način traganja izlaska iz ropstva i hoda u slobodu.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiziranje i slikovito predstavljanje razlika između nomadskog života i ropstva; čitanje, analiza i interpretacija teksta; pismeno, likovno ili scensko izražavanje.

3. Krivnja i oprost - Savez na Sinaju

Gljučni pojmovi: Sinajski savez, Deset savjeta (zapovijedi), zlatno tele, Kovčeg Saveza, obećana zemlja.

Obrazovna postignuća: Usvojiti i razumjeti nove pojmove; protumačiti važnost Deset savjeta (zapovijedi) za razvoj nove kulture i civilizacije; ispravno tumačiti i prihvaćati vrjednota koje su sadržane u Deset savjeta (zapovijedi); samostalno traženje i pronalaženje biblijskih tekstova.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: navesti situacija u kojima je vidljivo da čovjek sebi i danas stvara idole; analizirajući biblijske tekstove otkriti kako je Bog uvijek spreman obnoviti savez prijateljstva i ljubavi s čovjekom; izgrađivati odnos povjerenja i predanosti prema Bogu koji oslobađa i spašava, koji se trajno zauzima za čovjeka; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i drugih tekstova; stvaralačko preoblikovanje biblijskog teksta; pisanje novinskog izvješća; dramatizacija teksta; likovno izražavanje.

NASTAVNA CJELINA

ISUS KRIST - NAŠ OSLOBODITELJ I SPASITELJ

TEME

1. Čovjek između čežnje za slobodom i izazovom robovanja

Gljučni pojmovi: vanjsko i unutarnje ropstvo, čežnja za slobodom.

Obrazovna postignuća: usporediti i uočiti razliku između vanjskog i unutarnjeg ropstva; prepoznati postojanje unutarnje borbe između slobode i robovanja; uočiti i objasniti kršćanski način izlaska iz ropstva i ostvarenje istinske slobode; navesti i ispravno interpretirati neke biblijske tekstove koji govore o oslobođenju „srca“.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati zahvalnost za vlastiti život i sve ono što imamo; uočiti važnost slobode, te povezanost slobode i odgovornosti (sloboda *od* i sloboda *za*); prepoznati i kritički pristupiti mnogim

suvremenim situacijama ropstva i neslobode; razvijati svijest o tankoj crti koja postoji između dobra i zla; spoznati kako je naša budućnost u našim rukama; razvijati odgovoran stav prema životu, sebi, drugima i svemu što postoji; razvijati kritičnost prema lažnim vrijednostima.

Prijedlozi za metodičku obradu: Razgovor; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i drugih tekstova; pismeno izražavanje; analiza i interpretacija stripa.

2. Isusove riječi i djela (zakon novoga života, Isusova čudesa, Isusove prisposode)

Ključni pojmovi: Isus - osloboditelj i Spasitelj, novi Savez, Govor na gori, Isusova čuda, prisposode, Kraljevstvo Božje.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti nove pojmove; usporediti Isusa i Mojsija; objasniti sličnosti i razlike između starog i novog Zakona; uočiti od čega nas Isus oslobađa; protumačiti poruku i važnost Isusovih blaženstava; usporediti Isusova i današnja blaženstva; uočiti i protumačiti radikalnost Isusovih riječi i djela; nabrojiti nekoliko Isusovih čuda i te tekstove pronaći u Bibliji; uočiti važnost i ulogu vjere u prihvatanju čuda; odrediti što su prisposode i nabrojiti neke; pomoću prisposoda odrediti što je kraljevstvo Božje.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; izgrađivati savjest koja osuđuje svaku nehumanost, nečovječnost i nepravdu; razvijati spremnost za kršćansko djelovanje u vlastitom životnom okruženju.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, pripovijedanje i tumačenje biblijskih tekstova; paralelno čitanje evanđeoskih izvješća; promatranje i analiza sadržaja umjetničkih reprodukcija; dramska igra; promjena perspektive biblijskoga pripovijedanja; pisanje novih prisposoda; interpretacija odabranih književnumjetničkih tekstova; film.

3. Tajna Božjeg služenja - posljednja večera

Ključni pojmovi: služenje, zapovijed ljubavi, posljednja večera, djela milosrđa.

Obrazovna postignuća: opisati u čemu se sastoji Isusov primjer služenja; uočiti radikalnost toga služenja; uočiti i protumačiti dalekosežnost posljedica Isusova primjera služenja za cijelu povijest; navesti Isusovu zapovijed ljubavi; nabrojiti nekoliko duhovnih i tjelesnih djela milosrđa; otkriti da je Isusov primjer temelj kršćanskog ponašanja i života.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: u vlastitom životu otkriti znakove Božje ljubavi i blizine; pokazati spremnost za kršćanstvo djelovanje i služenje u vlastitom životnom okruženju; razvijati sposobnost prepoznavanja negativnih pojava u suvremenom društvu; razvijati osjećaj za društvenu pravdu; razvijati sposobnost za društveni angažman, tj. za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu društva (osuda nepravde, borba za pravdu); izgrađivati savjest koja osuđuje svaku nehumanost, nečovječnost i nepravdu.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, pripovijedanje i tumačenje biblijskih tekstova; usporedno čitanje evanđeoskih izvješća; promatranje i analiza sadržaja umjetničkih reprodukcija; igra uloga, promjena perspektive biblijskoga pripovijedanja; interpretacija odabranih književnumjetničkih tekstova; izrada stripa; izrada plakata.

4. Ljubav koja oslobađa - muka, smrt i uskrsnuće

Ključni pojmovi: muka, smrt, uskrsnuće, Veliki tjedan, Veliki petak.

Obrazovna postignuća: opisati i interpretirati događaje i likove koje povezujemo uz Veliki petak; otkriti i protumačiti jedinstvenost Isusova uskrsnuća u povijesti i njegovo značenje za kršćane; objasniti zašto je Kristovo uskrsnuće temelj kršćanske nade i slobode; ispravno vrjednovati Kristov križ kao središte povijesti čovječanstva; objasniti kako se određuje datum slavljenja Uskrsa; uočiti i protumačiti važnost zadaće koju je uskrsli Isus dao učenicima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: pokazati spremnost za kršćanstvo djelovanje i služenje u vlastitom životnom okruženju; razumjeti i prihvatiti teška životna iskustva (ona nas uvijek mogu naučiti nečemu dobrom); razvijati svijest o tankoj crti koja postoji između dobra i zla.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, pripovijedanje i tumačenje biblijskih tekstova; promatranje, analiza i interpretacija sadržaja umjetničkih reprodukcija; promjena perspektive biblijskoga pripovijedanja; interpretacija odabranih književnumjetničkih tekstova; izrada plakata.

NASTAVNA CJELINA

CRKVA - NOVI BOŽJI NAROD

TEME

1. Crkva - zajednica Isusovih učenika

Ključni pojmovi: Crkva, Crkva - zajednica Isusovih učenika, božansko i ljudsko lice Crkve, različiti darovi i službe.

Obrazovna postignuća: odrediti što je Crkva; navesti i objasniti nekoliko biblijskih slika kojima se Crkva opisuje; objasniti razliku između božanskog i ljudskog lica Crkve; objasniti važnost uloge svakog kršćanina u Crkvi; prepoznati postojanje različitih darova i službi u Crkvi.

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: prepoznati vlastite darove koje smo pozvani ugraditi u Crkvu; otkrivati način na koji možemo vlastite darove ugrađivati u zajednicu; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; izgrađivanje smisla za njegovanje humanih odnosa među ljudima; razvijati odgovoran stav prema životu, sebi, drugima i svemu što postoji.

Prijedlozi za metodičku obradu: rad s fotografijama; analiza i interpretacija tekstova i stripa; razgovor; likovno izražavanje; proučavanje zemljovida; izrada plakata.

2. Pastiri Kristove Crkve

Ključni pojmovi: sveti red, pastiri Crkve, župe, (nad)biskupije.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti ključne pojmove; nabrojiti pastire Crkve i objasniti njihove uloge (zadaje); nabrojiti (nad)biskupije u Hrvatskoj (i BiH); smjestiti vlastitu župu unutar određene (nad)biskupije; objasniti tko je papa i koja je njegova važnost za Katoličku crkvu.

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: prepoznati vlastite darove koje smo pozvani ugraditi u Crkvu; otkrivati način na koji možemo vlastite darove ugrađivati u zajednicu; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; razvijati odgovoran stav prema životu, sebi, drugima i svemu što postoji.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje (terenska nastava); analiza i interpretacija fotografija; promatranje zemljovida; pripovijedanje i izlaganje; analiza tekstova.

3. Redovnici i redovnice u Crkvi

Ključni pojmovi: poziv, redovnici/redovnice, redovnički zavjeti, redovi, samostan.

Obrazovna postignuća: razumjeti i usvojiti ključne pojmove; nabrojiti nekoliko osnovnih redovničkih redova; opisati način života i rada redovnika; nabrojiti redovničke zavjete; uočiti važnost redovništva u životu Crkve; odrediti povijesna razdoblja kada se javlja redovništvo; imenovati nekoliko utemeljitelja redovničkih redova.

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: prepoznati vlastite darove koje smo pozvani ugraditi u Crkvu; otkrivati način na koji možemo vlastite darove ugrađivati u zajednicu; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; izgrađivanje smisla za njegovanje humanih odnosa među ljudima; razvijati odgovoran stav prema životu, sebi, drugima i svemu što postoji; razvijati sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja; razumjeti odgovornost svih za zajednički život u društvu i Crkvi.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava (posjet redovničkoj zajednici); pripovijedanje i izlaganje; čitanje i interpretacija tekstova; dijapozitivi; rad s fotografijama; izrada plakata.

4. Vjernici laici u Crkvi

Ključni pojmovi: vjernici laici, područja djelovanja laika, Ivan Merz, II. vatikanski sabor i vjernici laici.

Obrazovna postignuća: objasniti tko su vjernici laici u Crkvi i koja je njihova uloga; prepoznati mogućnosti za djelovanje vjernika laika u Crkvi; uočiti i objasniti važnost II. vatikanskog sabora s obzirom na angažman vjernika laika; ispravno vrjednovati primjer laika Ivana Merza; otkriti i imenovati vlastite talente;

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: razumjeti odgovornost svih za zajednički život u društvu (svatko svojim angažmanom pridonosi boljem ili lošijem zajedničkom životu); spoznati kako je naša budućnost u našim rukama; razvijati sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija tekstova; razgovor o konkretnom iskustvu; pripovijedanje i izlaganje; pismeno izražavanje; izrada mentalne mape.

NASTAVNA CJELINA

CRKVA KROZ POVIJEST

TEME

1. Svijetle i tamne strane Crkve u srednjem vijeku

Ključni pojmovi: Istočni raskol, obnova redovništva i prosjачki redovi, križarski ratovi, inkvizicija.

Obrazovna postignuća: opisati uzroke i posljedice velikog raskola Crkve u XI. stoljeću; uočiti i obrazložiti današnje ekumenske pokušaje u zbližavanju podijeljenih Crkava; prepoznati i objasniti važnije doprinose Crkve u srednjem vijeku (obnova redovništva, nastanak prosjачkih redova, osnivanje sveučilišta, promicanje kulture i umjetnosti); prepoznati i objasniti negativne strane Crkve u srednjem vijeku (križarski ratovi, inkvizicija, preveliko bogatstvo); kritički i objektivno protumačiti pozitivne i negativne strane Crkve u srednjem vijeku.

Odgoini i socijalizirajući ciljevi: shvatiti da je Crkva zajednica ljudi koji također mogu griješiti; uočiti kako obnova Crkve počinje od osobnog obraćenja svakog kršćanina pojedinačno; razumjeti i prihvatiti teška životna iskustva (ona nas uvijek mogu naučiti nečemu dobrom); razvijati sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i

mišljenja; uočiti odgovornost sviju za zajednički život u društvu i Crkvi; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštovanja drugih kultura.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje tekstova i dokumenata; pripovijedanje i izlaganje; diskusija (parlaonica); film; izrada plakata; izrada umne mape.

2. Rascjep Crkve na Zapadu i obnova Crkve

Ključni pojmovi: Martin Luther i reformacija, protestantizam, Tridentski koncil, isusovci, misijski pokret.

Obrazovna postignuća: prepoznati i obrazložiti uzroke i posljedice reformacije i katoličke obnove; odrediti glavne odrednice novog protestantskog nauka; otkriti i opisati značenje Tridentinskog koncila u unutarnjoj obnovi Crkve; uočiti i obrazložiti značajnu ulogu isusovaca u sveopćoj obnovi Crkve; opisati misijski pokret.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti znakove po kojima se može vidjeti da je Crkva zajednica ljudi koji također mogu griješiti; uočiti kako obnova Crkve počinje od osobnog obraćenja svakog kršćanina pojedinačno; razumjeti i prihvatiti teška životna iskustva (ona nas uvijek mogu naučiti nečemu dobrom); razvijati sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja; uočiti odgovornost sviju za zajednički život u društvu i Crkvi; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštivanja drugih kultura..

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; analiza i interpretacija tekstova; diskusija (parlaonica); film; izrada plakata; izrada umne mape.

3. Novo lice Crkve u XX. stoljeću

Ključni pojmovi: socijalni nauk Crkve, Ivan XXIII., Drugi vatikanski sabor i obnova Crkve, Ivan Pavao II.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti nove pojmove; prepoznati i objasniti kako se Crkva sve više otvara svijetu; uočiti i objasniti važnost socijalnog nauka Crkve; prepoznati i protumačiti crkvenu brigu za promicanje dostojanstva čovjeka; uočiti i odrediti značenje II. vatikanskog sabora u novoj slici Crkve u svijetu; nabrojiti imena nekoliko papa iz XX. stoljeća.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati osjećaj pripadnosti svojoj Crkvi; razvijati sposobnost za društveni angažman, tj. za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu društva (osuda nepravde, borba za pravdu); uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; spoznati kako je naša budućnost u velikoj mjeri u našim rukama.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje; analiza i interpretacija tekstova; izrada plakata; gledanje (dokumentarnog) filma ili emisije (o Drugom vatikanskom saboru, Ivanu XXIII. ili dijela filma o životu Ivana Pavla II.).

NASTAVNA CJELINA

SAKRAMENTI I KRŠĆANSKA INICIJACIJA

TEME

1. Sedam sakramenata - Kristovi darovi

Ključni pojmovi: sakrament, 7 svetih sakramenata.

Obrazovna postignuća: razumjeti i prepoznati značenje znakova i simbola u životu; otkriti da su sakramenti znakovi spasenja i milosnoga života s Bogom; prepoznati sakramente kao darove Kristove ljubavi i znakove susreta s Bogom i jedni s drugima; nabrojiti i kratko opisati 7 svetih sakramenata.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati sposobnost gledanja i s onu stranu vidljivoga; razvijati sposobnost za uočavanje lijepoga i dobrog oko nas; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; izgrađivati i njegovati svjesniji i odgovorniji stav prema sakramentalnom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o posljedicama koje bi nastale ukoliko ljudi ne bi poznavali znakove iz svakodnevice; analiza i interpretacija teksta, slike i stripa; likovno izražavanje; meditacija uz fotografiju, sliku ili dijaopzitive; terenska nastava (posjet i razgledavanje liturgijskoga bogoslužnoga prostora).

2. Sakramenti kršćanske inicijacije

Ključni pojmovi: kršćanska inicijacija, kršćanska inicijacija u prvim stoljećima, krštenje (krst), potvrda, euharistija.

Obrazovna postignuća: usvojiti nove pojmove, razumjeti ih i rabiti ih; nabrojiti i protumačiti sakramente kršćanske inicijacije; opisati ukratko kršćansku inicijaciju u prvim stoljećima; prepoznati krst kao sakrament rođenja za novi život i ulaska u novi Božji narod; prepoznati potvrdu kao sakrament u kojem primamo posebnu jakost Duha Svetoga; prepoznati euharistiju kao središte i vrhunac kršćanskoga života; nabrojiti drugo nazivlje za euharistiju; protumačiti novost i snagu kršćanskog života koji se događa u sakramentima; objasniti važnost izgradnje svjesnijeg i odgovornijeg stava prema sakramentima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati sposobnost gledanja i s onu stranu vidljivoga; razvijati sposobnost za uočavanje lijepoga i dobrog oko nas; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; izgrađivati i njegovati svjesniji i odgovorniji stav prema sakramentalnom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; čitanje, analiza i interpretacija tekstova i slike; razgovor; izrada mentalne mape.

NASTAVNA CJELINA

CRKVENI JEZICI I KULTURA

TEME

1. Crkvene zgrade

Ključni pojmovi: crkva, kapela, katedrala, crkveno graditeljstvo, stilovi gradnji kroz povijest, unutrašnjost crkve.

Obrazovna postignuća: razumjeti i usvojiti ključne pojmove; opisati mjesta okupljanja prvih kršćana; prepoznati i usporediti osnovne karakteristike najvažnijih stilova crkvenog graditeljstva; navesti neke primjere najpoznatijih crkvi - predstavnica pojedinih stilova; nabrojiti najvažnije dijelove koje uočavamo u crkvama (oltar, svetohranište, ambon, krstionica, ispovjedaonica, slike...); prepoznati važnost i način čuvanja sakralnih dobara.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijanje sposobnosti za uočavanje lijepoga i dobrog oko nas; njegovati brigu za očuvanje sakralnih dobara; razvijati osjećaje poštovanja i brige za materijalnu i duhovnu narodnu i crkvenu baštinu.

Prijedlozi za metodičku obradu: Terenska nastava (posjet nekoj crkvi); rad s fotografijama (analiza i interpretacija); analiza i interpretacija tekstova; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata.

2. Liturgijski predmeti, jezik i glazba

Ključni pojmovi: misno ruho, liturgijski predmeti, liturgijske knjige, liturgijski jezik, liturgijska glazba.

Obrazovna postignuća: prepoznati i imenovati dijelove misnoga ruha; objasniti čemu službe određeni liturgijski predmeti i knjige, imenovati ih; navesti neke vrste liturgijskog pjevanja i sviranja; imenovati liturgijske jezike; imenovati najstarije hrvatske pjesmarice liturgijske glazbe; uočiti i protumačiti posebnosti liturgijske glazbe; otkriti ljepotu duhovne glazbe.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijanje sposobnosti za uočavanje lijepoga i dobrog oko nas; njegovati osjećaj za lijepu duhovnu glazbu; razvijati sposobnosti gledanja, slušanja, doživljavanja, kontemplacije (naglasiti važnost mira i samoće u ljudskom životu).

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava (upoznavanje unutrašnjosti crkve); razgovor; rad s fotografijama; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; slušanje liturgijske glazbe; sudjelovati na probi župnoga zbora.

3. Kršćanski simboli i kratice

Ključni pojmovi: kršćanski simboli i kratice, sveti znakovi.

Obrazovna postignuća: nabrojiti, opisati i objasniti značenje važnijih kršćanskih simbola i kratica; imenovati svete znakove i objasniti što se njima izražava.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti važnost svjesnog i kritičkog primanja poruka suvremenih simbola (simbolom se mogu poslati različite poruke: reklamne, religiozne, domoljubne, ekološke, konzumističke, seksističke...); razvijati sposobnosti oblikovanja i obrane vlastitog mišljenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor; istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; analiza i interpretacija tekstova, fotografija i stripa, izrada plakata i mentalne mape.

NASTAVNA CJELINA

MARIJA U CRKVI

TEME

1. Upoznajmo Mariju iz Evandjelja

Ključni pojmovi: Marija, Anđeo Gospodnji, Marija u Evandelju.

Obrazovna postignuća: navesti i interpretirati biblijske tekstove u kojima se spominje Marija (Lk 1,26-38; Lk 2,1-19; Iv 19,25-27; Dj 1,12-14); izreći naizust molitvu Anđeo Gospodnji.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti Marijinu slobodu i veličinu u prihvaćanju Božje riječi; njegovati stav poštovanja i povjerenja prema Mariji; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija tekstova i fotografija, likovno i pismeno izražavanje; pisanje kratkog eseja.

2. Glavni Marijini blagdani i molitve

Ključni pojmovi: Marijini blagdani i molitve, krunica, marijanska svetišta, Marija u likovnoj umjetnosti.

Obrazovna postignuća: nabrojiti i protumačiti glavne Marijine blagdane (Navještenje, Uznesenje, Rođenje BDM, Bezgrješno začeće); nabrojiti marijanska svetišta u hrvatskom narodu; njegovati stav poštovanja i povjerenja prema Mariji; navesti neke marijanske pjesme i molitve; opisati i protumačiti molitvu krunice.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti Marijinu slobodu i veličinu u prihvaćanju Božje riječi, njegovati stav poštovanja i povjerenja prema Mariji; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; razvijati sposobnost za uočavanje lijepoga i dobrog oko nas; uočiti važnost vjere u životu pojedinca i naroda; upoznavanje povijesnih, kulturnih i religioznih značajka domovine; razvijanje ljubavi prema svome narodu, te nacionalnoga ponosa, osobito prema njegojvoj prošlosti prožetoj kršćanskim elementima.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; analiza reprodukcija, meditacija uz umjetničke reprodukcije i glazbu.

IZBORNE TEME

1. Rimski biskup

Ključni pojmovi: papa, bazilika sv. Petra, Vatikan, konklave.

Obrazovna postignuća: znati navesti tko je papa (koje uloge i zadaće ima) i uvidjeti njegovu važnost za djelovanje Katoličke crkve; nabrojiti osnovne podatke o bazilici sv. Petra i Vatikanu; usvojiti i razumjeti pojam konklava; nabrojiti nekoliko važnijih papa kroz povijest; imenovati sadašnjeg papu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati ljubav prema Crkvi, njezinoj prošlosti, njezinim znamenitim ljudima i posebnostima; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; razvijati želju za postizanjem viših ciljeva.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata; rad s fotografijama.

2. Život redovnika/redovnica

Ključni pojmovi: osnivač /osnivateljica, samostan, molitva, rad, redovi, redovnički zavjeti.

Obrazovna postignuća: objasniti posebnosti redovničkog poziva i života redovnika/redovnica; uočiti važnost molitve i rada u redovničkome životu; uvidjeti osnovne razlike u načinu života i djelovanja pojedinih redova; upoznati detaljnije život redovnika koji djeluju na određenom području.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati vlastite darove koje smo pozvani ugraditi u Crkvu; otkrivati način na koji možemo vlastite darove ugrađivati u zajednicu; uvidjeti važnost usklađivanja uvjerenja i konkretnog djelovanja; izgrađivanje smisla za njegovanje humanih odnosa među ljudima; razvijati odgovoran stav prema životu, sebi, drugima i svemu što postoji; razvijati sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja; razumjeti odgovornost svih za zajednički život u društvu i Crkvi.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava (posjet redovničkoj zajednici); pripovijedanje i izlaganje; čitanje i interpretacija teksta; dijapozitivi i fotografije; izrada plakata.

3. Crkveno graditeljstvo

Ključni pojmovi: stilovi gradnje, razlike između pojedinih stilova, katedrale i crkve pojedinog stila.

Obrazovna postignuća: nabrojiti stilove gradnje crkvi kroz povijest; objasniti osnovne razlike između pojedinih stilova; izdvojiti osnove karakteristike stila gradnje katedrale određene biskupije ili župne crkve; prepoznati veće i poznatije crkvene građevine u Hrvatskoj (Eufrazijeva bazilika, crkva sv. Križa u Ninu, pojedine katedrale...) ili u Europi (Notre Dame, katedrala u Milanu, Barceloni, Beču, bazilike u Rimu...); upoznati stil gradnje župne crkve/katedrale u vlastitoj župi/biskupiji.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijanje sposobnosti za uočavanje lijepoga i dobrog oko nas; njegovati brigu za očuvanje sakralnih dobara; razvijati osjećaje poštovanja i brige za materijalnu i duhovnu narodnu i crkvenu baštinu.

Prijedlozi za metodičku obradu: terenska nastava (posjet nekoj crkvi); rad s fotografijama (analiza i interpretacija), analiza i interpretacija tekstova; istraživanje; izlaganje; izrada plakata.

4. Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu, božićni ciklus

Ključni pojmovi: nazivi pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena.

Obrazovna postignuća: imenovati i protumačiti značenje pojedinog blagdana ili liturgijskog vremena; uočiti značenje pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena za život suvremenih kršćana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: promicanje kulturne baštine kao dijela nacionalnog i kulturnog identiteta; uočiti i ispravno vrjednovati bogatstvo adventskih i božićnih hrvatskih običaja; promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštivanja drugih kultura.

5. Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu, uskrsni ciklus

Ključni pojmovi: nazivi pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena.

Obrazovna postignuća: imenovati i protumačiti značenje pojedinog blagdana ili liturgijskog vremena; uočiti značenje pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena za život suvremenih kršćana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: promicanje kulturne baštine kao dijela nacionalnog i kulturnog identiteta; uočiti i ispravno vrjednovati bogatstvo korizmenih i uskrsnih hrvatskih običaja; promicanje osjećaja za lijepo i za duhovnu dimenziju postojanja; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštivanja drugih kultura.

OSMI RAZRED

NASTAVNA CJELINA

UPOZNAJMO I IZGRADIMO VLASTITU OSOBNOST

TEME

1. Svatko je od nas jedinstven i potreban drugoga

Ključni pojmovi: čovjek kao vrhunac stvaranja, čovjek kao jedinstvena osoba, čovjek kao društveno biće.

Obrazovna postignuća: prepoznati i obrazložiti da je svaki čovjek jedinstveno i neponovljivo biće; uočiti da je svaki čovjek društveno biće i nužno upućen na druge ljude; prepoznati sebe i druge kao vrhunac Božjeg stvarateljskog djela.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prihvatiti sebe sa svim svojim prednostima i nedostacima; doživjeti i živjeti svoju sličnost s Bogom; biti osjetljivi za potrebe drugoga.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor i diskusija; analiza i interpretacija biblijskih i drugih tekstova; pribiranje i vrjednovanje iskustava i primjera iz života.

2. Izazovi puberteta

Ključni pojmovi: pubertet, tjelesni razvoj, duševni razvoj, sukobi u pubertetu.

Obrazovna postignuća: prepoznati i odrediti pubertet kao jednu od prijelaznih faza u čovjekovu razvoju i izgradnji zrele osobnosti; prepoznati i nabrojiti glavne odrednice tjelesnog razvoja u pubertetu; prepoznati i nabrojiti glavne odrednice duševnog razvoja u pubertetu; uočiti i navesti neke probleme s kojima se mladi najčešće susreću u pubertetu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti razloge zbog čega dolazi do sukoba i razmirica u odnosu prema roditeljima i drugim autoritetima te navesti načine rješavanja nastalih sukoba.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor i diskusija o gorućim pitanjima, problemima i temama mladih; kritičko čitanje i interpretacija teksta s usporednim promatranjem i analizom crteža i ilustracija; interaktivno pisanje; identifikacijski razgovor i prikupljanje informacija; pomoću folija i slikovnog materijala razraditi tjelesne i duševne promjene u pubertetu i o njima razgovarati; uživljavanje u uloge i reakcije roditelja i djece u međusobnim sukobima svakodnevnice; stvaralačko izražavanje.

3. Idoli i ideali u izgradnji osobnosti

Ključni pojmovi: osobnost, idol, ideal, uzor, čovjek je slika Božja.

Obrazovna postignuća: objasniti razliku između idola, idolatrije i ideala; objasniti mladenačku potrebu za poistovjećivanjem; otkriti i kritički obrazložiti privid suvremenih idola koji se najčešće nameću mladima danas.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti važnost nasljedovanja pravih i istinskih uzora i ideala u izgradnji vlastite osobnosti; otkriti i prihvatiti Boga kao naš najveći ideal.

Prijedlozi za metodičku obradu: evokacijski razgovor i igra asocijacija; istraživanje; izlaganje s tumačenjem glavnih pojmova; analiza i interpretacija tekstova i fotografija; identifikacijski razgovor i stvaranje kataloga pitanja s problemskom situacijom; paralaonica; pisanje dijaloga; foto-govor; izrada plakata; filmovi.

4. Zamke suvremenih ovisnosti

Ključni pojmovi: ovisnost, droga, pušenje, alkohol.

Obrazovna postignuća: uočiti i imenovati opasnosti suvremenih ovisnosti u koje najčešće upada suvremena mladež; prepoznati i protumačiti razloge zbog koji mladi najčešće postaju ovisnici o drogi, pušenju i alkoholu; prepoznati loša druženja i negativne društvene utjecaje; shvatiti posljedice ovisničkog ponašanja.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prihvatiti svoju slobodu kao dar Božji da činimo uvijek dobro, a izbjegavamo zlo; izgrađivati osobni stav i čvrsti karakter pred napastima suvremenih ovisnosti kod mladih.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor i diskusija o problemu ovisnosti; kritičko čitanje i interpretacija teksta s usporednim promatranjem i analizom crteža i ilustracija; interaktivno pisanje; identifikacijski razgovor i prikupljanje informacija; stvaralačko izražavanje pomoću riječi i slike; stvaranje problemske situacije, analiza i interpretacija, prikaz rješenja pomoću mentalne mape; pisanje novinskog izvješća.

NASTAVNA CJELINA

DEKALOG - PRAVILA ZA ŽIVOT U LJUBAVI I SLOBODI

TEME

1. Savjest - Božji glas u čovjeku

Ključni pojmovi: savjest, pravo na savjest, ispravan sud savjesti, odgoj savjesti.

Obrazovna postignuća: otkriti savjest kao Božji glas u čovjeku koji nas potiče činiti dobro i izbjegavati zlo; shvatiti da svaki čovjek ima pravo živjeti po svojoj savjesti.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti načine i potrebu trajnog odgoja savjesti kako bi naša savjest bila ispravno formirana; prepoznati i obrazložiti važnost vjere i molitve za odgoj savjesti i djelovanje po savjesti.

Prijedlozi za metodičku obradu: Čitanje, analiza, interpretacija i usporedba biblijskih tekstova i pomoćnih citata; scenske improvizacije o glasu savjesti koji čovjeku govori, odobrava ili prekorava; stvaranje problemskih pitanja, prizora, događaja koji stavljaju na ispit čovjekovu savjest i njegov slobodan i odgovoran izbor, razgovor, izrada umne mape.

2. Božje zapovijedi - put u slobodu

Ključni pojmovi: Dekalog, Mojsije, sloboda, ljudska prava.

Obrazovna postignuća: nabrojiti i protumačiti deset Božjih zapovijedi; otkriti zašto nam je Bog dao svoje zapovijedi; spoznati i prihvatiti da nas Božje zapovijedi oslobađaju i da ne ugrožavaju našu slobodu; usporediti Dekalog i temeljna ljudska prava i uočiti njihovu povezanost.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: shvatiti da se sve zapovijedi svode na ljubav prema Bogu i bližnjemu i nastojati živjeti prema Božjim zapovijedima.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, pripovijedanje, analiza i interpretacija biblijskog teksta o Božjim zapovijedima; izlaganje i tumačenje Božjih zapovijedi koje promiču i štite pozitivne ljudske vrijednosti; grupni rad - traženje veza između Dekaloga i dokumenata o ljudskim pravima, razgovor, pisanje eseja.

3. Ljubav prema Bogu

Ključni pojmovi: prva ploča Dekaloga, bogoslovne krjeposti, načini kršenja prvih triju zapovijedi, Dan Gospodnji i zapovijedani blagdani.

Obrazovna postignuća: opisati sadržaj prvih triju zapovijedi Dekaloga; obrazložiti na što nas pozivaju prve tri zapovijedi Dekaloga; nabrojiti bogoslovne krjeposti i obrazložiti njihovu važnost za život; nabrojiti i kritički protumačiti najučestalije načine kršenja prvih triju zapovijedi Dekaloga.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti smisao štovanja Božjeg imena kroz različite molitvene oblike; otkriti svetost dana Gospodnjega i uočiti važnost redovitog sudjelovanja kršćana na nedjeljnim euharistijskim slavljinama.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor o prvoj zapovijedi ljubavi koja je sažetak prvih triju zapovijedi; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova, promatranje i interpretacija slike, crteža ili fotografije, prikupljanje podataka i sastavljanje kataloga pitanja, razgovor i plenumsko rješavanje postavljenih pitanja; izrada plakata; gledanje filma „Deset zapovijedi“ i razgovor o filmu.

4. Poštivanje roditelja i starijih

Ključni pojmovi: četvrta Božja zapovijed, obiteljsko zajedništvo, roditeljski odgoj, dužnosti djece, odnos prema drugim autoritetima.

Obrazovna postignuća: objasniti sadržaj i opseg četvrte Božje zapovijedi; navesti i obrazložiti najčešće načine kršenja četvrte Božje zapovijedi; navesti i kratko protumačiti izabrane biblijske tekstove koji govore o odnosu djece i roditelja; prepoznati i prihvatiti obitelj kao temeljnu društvenu zajednicu; objasniti ulogu roditelja kao prvih odgojitelja svoje djece.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati i obrazložiti važnost ispravnog odnosa prema roditeljima i starijima; prepoznati potrebnu izgrađivanja odnosa poštovanja prema nastavnicima, pretpostavljenima i državnim poglavarima.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor o drugoj zapovijedi ljubavi koja je sažetak ostalih sedam zapovijedi; istraživanje teme povezujući Božju zapovijed i neposredna učenička iskustva; izlaganje i tumačenje temeljnih pojmova; čitanje i interpretacija tekstova i slike; igra uloga; razgovor; izrada mentalne mape i izrada plakata na temu - naše životne situacije.

5. Svetost ljudskog života

Ključni pojmovi: peta Božja zapovijed, svetost života, ubojstvo, pobačaj, eutanazija, samoubojstvo.

Obrazovna postignuća: objasniti sadržaj i opseg pete Božje zapovijedi; uočiti da je Bog jedini gospodar svakog ljudskog života; kritički protumačiti najučestalije povrede ljudskog života (ubojstvo, pobačaj, eutanazija, samoubojstvo, ugrožavanje zdravlja, rat i naoružanje); navesti i kratko protumačiti izabrane biblijske tekstove koji govore o dostojanstvu i svetosti ljudskog života.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i spoznati veličinu i svetost svakog ljudskog života od začeca do prirodne smrti; imenovati načine kako se možemo zauzeti za svaki ljudski život, a osobito za najugroženije.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija i vođeni razgovor o drugoj zapovijedi ljubavi koja je sažetak ostalih sedam zapovijedi; izlaganje; istraživanje i analiza biblijskih, doktrinarnih i drugih tekstova i fotografija; identifikacijski razgovor; stvaranje problemske situacije i diskusija (parlaonica); pisanje novinskoga izvješća.

6. Dostojanstvo ljudskog tijela i bračna čistoća

Ključni pojmovi: spolnost, bludnost, bračna ljubav, predbračni spolni odnosi.

Obrazovna postignuća: objasniti sadržaj i opseg šeste i devete Božje zapovijedi; odrediti čovjeka kao jedinstvo duše i tijela; obrazložiti u čemu se sastoji dostojanstvo ljudske spolnosti; imenovati i kritički protumačiti najučestalije zloporabe na području ljudske spolnosti (bludnost, prostitucija, pedofilija, silovanje, masturbacija, homoseksualnost, pornografija); uočiti i spoznati svetost braka i obitelji koja se očituje u međusobnoj ljubavi i vjernosti.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i prihvatiti da je naše tijelo hram Duha Svetoga; kritički protumačiti opasnosti bračne nevjere i rastave braka; uočiti važnost i vrijednost predbračne i bračne čistoće.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor i izmjena spoznaja o problematici mladenačke spolnosti; prikupljanje podataka i stvaranje kataloga pitanja; stvaranje problemske situacije i kritičko čitanje, analiza i interpretacija biblijskih, doktrinarnih i antropoloških tekstova uz promatranje i interpretaciju slika i fotografije; diskusija (parlaonica), vođeni razgovor s pribiranjem zaključaka i tumačenjem bitnih pojmova; pisanje novinskoga izvješća; izrada plakata; film.

7. Poštivanje tuđe imovine

Ključni pojmovi: privatno vlasništvo, krađa, tjelesna i duhovna djela milosrđa, pohlepa, zavist.

Obrazovna postignuća: znati protumačiti sadržaj i opseg sedme i desete Božje zapovijedi; uočiti i obrazložiti pravo svakog čovjeka na privatno vlasništvo; imenovati i protumačiti različite oblike krađe i povrede tuđega vlasništva; imenovati djela milosrđa.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati situacije u kojima je čovjek pozvan činiti djela milosrđa; uočiti i kritički obrazložiti opasnosti pohlepe, gramzivosti i zavisti; zauzimati se za jednostavnost i siromaštvo srca.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija; vođeni razgovor, istraživanje teme i izdvajanje problema; izlaganje s tumačenjima pojmova privatno vlasništvo, krađa, pohlepa, zavist; čitanje i analiza biblijskih i drugih tekstova i likovnih priloga, razgovor; igra uloga; izrada mentalne mape ili izrada plakata.

8. Poziv na istinoljubivost

Ključni pojmovi: istina, pravo na istinu, laž, krivo svjedočenje, ogovaranje, klevetanje.

Obrazovna postignuća: protumačiti sadržaj i opseg osme Božje zapovijedi; uočiti i protumačiti važnost istine i istinoljubivosti u svakodnevnom životu; shvatiti da svaki čovjek ima pravo na pripočavanje istine; imenovati i protumačiti najučestalije oblike povrede istine (laž, krivo svjedočenje, krivokletstvo, ogovaranje, klevetanje).

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati situacije kada se trebamo zauzimati za istinu; nastojati uvijek govoriti istinu.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, slušanje i interpretacija tekstova, pojedinačni i skupni rad s biblijskim i literarnim tekstovima, crtežima i fotografijama; stvaranje problemske situacije i diskusija (parlaonica); izlaganje s tumačenjem bitnih pojmova povezujući ih s primjerima i pričama iz svakodnevnice; igra uloga; pisanje kratkog eseja.

NASTAVNA CJELINA

ŽIDOVSKI NAROD I VJERA

TEME

1. Judaizam

Ključni pojmovi: judaizam, «Šema Izrael», Šabat, obrezanje, židovski blagdani.

Obrazovna postignuća: usvojiti nove pojmove, razumjeti ih i koristiti; imenovati i objasniti temeljne odrednice judaizma, vjere u jednoga Boga; imenovati i opisati Bibliju kao svetu knjigu izraelskog naroda, osobito Petoknjžje; opisati vjernički život Židova; imenovati i kratko objasniti najvažnije židovske blagdane i uočiti njihovu povezanost s kršćanskim blagdanima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: usporediti kršćanstvo i judaizam te prepoznati najosnovnije poveznice među njima.

Prijedlozi za metodičku obradu: raščlamba i tumačenje pojmova: Židov - kršćanin, Židov - Judaist; sastavljanje kronološke sheme najvažnijih događaja židovske povijesti; tumačenje važnosti pojedinih židovskih blagdana i svetih knjiga; upoznavanje i primjeri židovskih liturgijskih molitava i pjesama, osobito Šema Izrael; posjet židovskoj zajednici i sinagogi.

2. Dijalog Židova i kršćana

Ključni pojmovi: religijski dijalog, antisemitizam, deklaracija *Nostra aetate*.

Obrazovna postignuća: usvojiti nove pojmove, razumjeti ih i koristiti; navesti i objasniti važnije odrednice koje čine zajedničku baštinu Židova i kršćana; protumačiti važnost religijskog dijaloga sa Židovima; imenovati i opisati tragične posljedice antisemitizma, mržnje i progona Židova; kratko obrazložiti što Drugi vatikanski koncil govori o odnosu i dijalogu kršćana sa Židovima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: posvijestiti da su Židovi naša povlaštena braća u vjeri; promicati poštovanje, toleranciju i zajedništvo.

Prijedlozi za metodičku obradu: rad s dokumentarnim fotografijama koje govore o progonima Židova kroz povijest; čitanje, analiza i interpretacija odlomka teksta iz deklaracije *Nostra aetate*, osobito o krivnji Židova za Isusovu smrt i potrebi dijaloga kršćana sa pripadnicima židovske vjere; vođeni razgovor o ulozi pape Ivana Pavla II u promicanju dijaloga.

NASTAVNA CJELINA

PROROCI - BOŽJI GLASNICI

TEME

1. Proroci govore u Božje ime

Ključni pojmovi: prorok, poslanje, Mojsije, proroci - pisci, veliki i mali proroci.

Obrazovna postignuća: protumačiti tko su bili proroci u Starom zavjetu i kada se oni osobito pojavljuju; opisati poziv, ulogu i poslanje starozavjetnih proroka; uočiti i objasniti razliku između starijih proroka i proroka-pisaca; odrediti zašto je Mojsije najveći starozavjetni prorok; imenovati nekoliko važnijih starozavjetnih proroka; navesti i kratko protumačiti neke izabrane proročke tekstove.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: graditi svoj životni put i otvoriti se poticajima Duha da smo i mi danas svi pozvani vršiti proročku službu; razlikovati proroštva od proricanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, slušanje i interpretacija tekstova, pojedinačni i skupni rad s biblijskim i literarnim tekstovima, crtežima i fotografijama; izdvajanje bitnih činjenica, spoznaja i poruka; vođeni razgovor s izlaganjem i tumačenjem bitnih pojmova; izrada umne mape.

2. Proroci - čuvari Saveza

Ključni pojmovi: Savez, proroci u Izraelu, proroci u Judi, asirsko izgnanstvo, babilonsko izgnanstvo.

Obrazovna postignuća: uočiti osobito poslanje proroka u čuvanju Saveza s Bogom; objasniti zbog čega dolazi do podjele Kraljevstva na Sjeverno (Izrael) i Južno (Juda); imenovati proroke koji su djelovali u Izraelu, i one u Judi; uočiti kako se proroci bore za čistoću vjere, za vjernost Savezu, protiv društvene nepravde i idolopoklonstva; objasniti ulogu i poslanje proroka za vrijeme asirskog i babilonskog izgnanstva; navesti i kratko protumačiti neke izabrane proročke tekstove.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razotkriti suvremene oblike zarobljenosti i prepoznati naše osobno proročko poslanje danas.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, slušanje i interpretacija tekstova, pojedinačni i skupni rad s biblijskim i literarnim tekstovima, crtežima i fotografijama; izdvajanje bitnih činjenica, spoznaja i poruka; stvaranje kataloga pitanja i razgovor o mjestu i ulozi suvremenih proroka u crkvenoj i društvenoj zajednici; igra uloga; promjena perspektive i prepričavanje o životu i djelovanju proroka u „JA“ licu; izrada lente vremena najvažnijih događaja i djelovanja pojedinog proroka.

3. Glasnici nade i izbavljenja

Ključni pojmovi: Perzijsko Carstvo, povratak u domovinu, obnova Hrama, židovska dijaspora, Ivan Krstitelj.

Obrazovna postignuća: opisati povijesnu situaciju izraelskog naroda nakon propasti Babilonskog carstva i uspostave Perzijskog carstva; odrediti ulogu proroka kao glasnika nade, izbavljenja i povratka u domovinu; protumačiti važnost obnove i ponovne izgradnje Hrama; objasniti što je to židovska dijaspora nekada i danas; navesti glavne sadržaje proročkog navještanja, osobito navještaj dolaska Mesije; navesti i kratko protumačiti neke izabrane proročke tekstove; definirati ulogu Ivana Krstitelja kao posljednjeg starozavjetnog proroka i Mesijina preteču; navesti glavni sadržaj Ivanova propovijedanja, tj. navještaj Mesije i poziv na obraćenje.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: doživjeti da smo svi potrebni obraćenja i da nas Bog nikada ne napušta.

Prijedlozi za metodičku obradu: pojedinačni i skupni rad na analizi i interpretaciji biblijskih tekstova o životu i porukama pojedinog proroka u poveznici s drugim poticajnim tekstovima ili ilustracijama; pripovijedanje o životu i djelovanju proroka u „JA“ licu; izrada sažetka o djelovanju proroka u obliku slikovnice ili umne mape.

4. Isus Krist - ispunjenje proročanstava

Ključni pojmovi: protoevanđelje, Mesija, Davidov potomak, novi Savez.

Obrazovna postignuća: prepoznati prvi navještaj Spasitelja (protoevanđelje) nakon grijeha prvih ljudi; obrazložiti i opisati tvrdnju da su se u Isusu Kristu ispunila sva starozavjetna proroštva; objasniti što znači da se novi i vječni Savez s Bogom događa u Isusu Kristu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i prihvatiti Isusa Krista kao najvećeg od svih proroka, Mesiju, Spasitelja i Otkupitelja; uočiti i doživjeti važnost vjere u Isusa Krista i u njegovo spasenjsko i otkupiteljsko djelo.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, stvaralačko pripovijedanje i tumačenje biblijskih tekstova; usporedno čitanje evanđeoskih izvješća s promatranjem i interpretacijom sadržaja umjetničkih reprodukcija; meditacija o Kristovu liku uz umjetničku reprodukciju i glazbu; zamišljeni intervju s Isusom; shematski prikaz - odnos proroka SZ i Krista.

NASTAVNA CJELINA

KRISTOVA CRKVA - DA SVI BUDU JEDNO

TEME

1. Isusova želja i molitva za jedinstvom

Gljučni pojmovi: jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva.

Obrazovna postignuća: protumačiti poruku teksta Isusove velikosvećeničke molitve za jedinstvo svojih učenika; uočiti da je Isus želio jednu Crkvu; obrazložiti značenje četiriju oznaka Kristove Crkve; prepoznati i objasniti unutarnje i vanjske kriterije jedinstva Crkve.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: razvijati odnos poštovanja i tolerancije prema drugim kršćanskim vjeroispovijestima; uvidjeti važnost molitvu za jedinstvo svih kršćana.

Prijedlozi za metodičku obradu: interpretativno čitanje, analiza i interpretacija biblijskoga teksta u poveznici s fotografijom; izlaganje i tumačenje povijesne i eshatološke zadaće Crkve u povijesti koju vodi Duh Sveti; pripovijedanje povijesnih događaja i činjenica iz crkvene povijesti od najranijih vremena do danas; shematski prikaz glavnih podjela unutar Crkve; pisanje molitve za jedinstvo svih kršćana; grafički prikaz glavnih pravaca kršćanstva.

2. Kršćani na drugi način

Gljučni pojmovi: Pravoslavna Crkva, grkokatolici, protestantizam, luterani, kalvinisti, anglikanci.

Obrazovna postignuća: usvojiti nove pojmove, razumjeti ih i koristiti; protumačiti posebnosti Pravoslavne crkve, crkvenu strukturu i navesti ono što nam je zajedničko; objasniti nastanak grkokatolika i prepoznati mogućnost jedinstva Crkve u raznolikosti; prepoznati i objasniti temeljne postavke protestantskog nauka; imenovati važnije protestantske Crkve.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uvidjeti važnost i potrebu odnosa poštovanja i tolerancije prema drugim kršćanskim vjeroispovijestima i njihovim pripadnicima.

Prijedlozi za metodičku obradu: pojedinačni i skupni rad s povijesnim kartama i tabelarni prikaz katoličkih, pravoslavnih i protestantskih shvaćanja pojedinih razdoblja i događaja crkvene povijesti; posjet pravoslavnoj ili protestantskoj crkvi, predstavljanje pripadnika različite kršćanske vjeroispovijesti.

3. Ekumenski pokret

Gljučni pojmovi: ekumenizam, ekumenski pokret, jedinstvo kršćana.

Obrazovna postignuća: navesti početak i razvoj ekumenskog pokreta; prepoznati u ekumenizmu jednu od najvažnijih zadaća Crkve; otkriti i prepoznati načine ekumenskog zbližavanja podijeljenih Crkava; navesti najvažnije ekumenske događaje.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti važnost razvijanja ekumenske svijesti i osobnog angažmana; imenovati načine kako možemo promicati jedinstvo kršćana u osobnom životu; moliti se za sjedinjenje svih Kristovih vjernika.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor o uzrocima i posljedicama netrpeljivosti i nepoštovanja koje ponekad susrećemo među kršćanima; izrada logotipa ekumenizma; demonstracija primjera kršćanske solidarnosti, poštovanja i zajedničkih aktivnosti među kršćanskim konfesijama; pismeno izražavanje ili molitve na temu jedinstva; projektna nastava (priprema zajedničkoga susreta učenika u mjestima u kojima postoji više kršćanskih zajednica i organizacija ekumenskoga molitvenog skupa); nacrtati logotip za ekumenizam.

NASTAVNA CJELINA

POTREBA POMIRENJA I OPROŠTENJA

TEME

1. Iskustvo krivnje i grijeha

Gljučni pojmovi: grijeh, istočni grijeh, glavni grijesi, osobni grijeh, laki i teški grijesi.

Obrazovna postignuća: protumačiti što je to grijeh; prepoznati da je svaki čovjek grješnik; protumačiti što je to iskonski ili istočni grijeh; usporediti teške i lake grijehe i odrediti razliku među njima; imenovati i obrazložiti sedam glavnih grijeha; prepoznati i obrazložiti povezanost grijeha i naše slobode (zloupotrebe slobode).

Odgovni i socijalizirajući ciljevi: otkriti kako grijeh stvara osjećaj krivnje koje se moramo osloboditi; uočiti da se grijehom čovjek udaljava od Boga; navesti i obrazložiti posljedice grijeha u osobnom i društvenom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: predstavljanje različitih vrsta ljudskog zla i grijeha pomoću dokumentarne fotografije, novinskog izvješća, ljudskoga iskustva ili filmskog isječaka te vođeni razgovor o tome; prikupljanje podataka, stvaranje kataloga pitanja i problemske situacije; skupni rad na analizi i interpretaciji odabranih biblijskih i drugih tekstova; izlaganje i razgovor; igra uloga s naslovom: "I ja sam bio u masi koja je kamenovala..." ili "Zatajio sam te kad..."

2. Pomirenje s Bogom i s ljudima

Ključni pojmovi: savršeno i nesavršeno kajanje, odgovornost za vlastite čine, obraćenje, sakrament ispovijedi ili pomirenja, pokora.

Obrazovna postignuća: shvatiti važnost priznanja grijeha i obraćenja; razlikovati grijeh od grješnika: Bog mrzi grijeh, a ljubi grješnika; spoznati kako obraćenje započinje vlastitim kajanjem za grijehe; razlikovati savršeno i nesavršeno kajanje; navesti i kratko protumačiti izabrane biblijske tekstove koji govore o čovjekovu pokajanju i obraćenju i Božjemu praštanju i milosrđu.

Odgovni i socijalizirajući ciljevi: razvijati svijest odgovornosti za svoje loše postupke i grijehe; otkriti i doživjeti veličinu i snagu Božjeg milosrđa u sakramentu sv. ispovijedi; uočiti važnost pokore za vlastite grijehe; biti spreman drugima opraštati.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija i nastaviti pričati priču s različitim završecima (dogodila se prometna nesreća i vozač je pobjegao s mjesta nesreće...); analiza i interpretacija biblijskoga teksta u poveznici s doktrinarnim izričajima; scenski prikaz različitih biblijskih prizora susreta, opraštanja i radosti pomirenja; izrada suvremenog ispita savjesti; organizirati pokorničko bogoslužje pripremljeno kroz meditativnu glazbu i po mogućnosti ponuditi ispovijed u župnoj zajednici.

NASTAVNA CJELINA

TAJNA SMRTI I KRŠĆANSKA VJERA U VJEČNI ŽIVOT

TEME

1. Pred tajnom smrti

Ključni pojmovi: smrt, ljudska bolest i patnja, bolesničko pomazanje, besmrtnost duše, vjera u uskrsnuće.

Obrazovna postignuća: obrazložiti zbog čega ljudi vole život i zašto se boje smrti; shvatiti da je smrt prijelaz iz zemaljskog života u vječni život; posvjestiti da je naša duša besmrtna; prepoznati i obrazložiti kako čovjekova patnja ima smisla; opisati, na temelju biblijskih tekstova, Isusov odnos prema bolesnicima; obrazložiti smisao i značenja sakramenta bolesničkog pomazanja.

Odgovni i socijalizirajući ciljevi: osjetiti i probuditi brigu za bolesne; probuditi i osnažiti vjeru u vječni život s Bogom.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, pripovijedanje i tumačenje biblijskih tekstova, promatranje i analiza sadržaja umjetničkih reprodukcija, promjena perspektive biblijskoga pripovijedanja; izlaganje i tumačenje pojmova „preminuće“, popudbina, besmrtnost duše; izrada kolaža s izvještajima o smrti, bolestima, umiranju, nasilju i katastrofama; analizira uzroka i posljedica stradavanja i umiranja; razgovor s učenicima o osobnom iskustvu i susretu sa smrću; pisanje kratkog eseja ili sažalnice.

2. O životu nakon smrti

Ključni pojmovi: raj, pakao, čistilište, posljednji sud, uskrsnuće tijela, život vječni.

Obrazovna postignuća: navesti i protumačiti neke izabrane biblijske tekstove o životu nakon smrti; usvojiti nove pojmove i ispravno ih protumačiti; uočiti mogućnost vječne propasti ako se svjesno i slobodno odlučimo protiv Boga; dublje razumjeti mogućnost čovjekova čišćenja pred Bogom nakon smrti; dublje razumjeti vjeru da nas nakon smrti čeka konačni susret s Bogom i vječni raj; ispravno protumačiti povezanost našega življenja na zemlji i vječnog života.

Odgovni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati važnost i potrebu molitve za sve pokojne; naslutiti važnost kršćanske vjere u Božje milosrđe i uskrsnuće na vječni život.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija s pribiranjem kataloga pitanja i stvaranjem problemske situacije s temom života nakon smrti; rad u skupinama na rješavanju problema analizom i interpretacijom biblijskih tekstova o smrti (SZ i NZ) u poveznici s drugim poticajnim tekstovima i ilustracijama; tumačenje ključnih pojmova; stvaranje kolaža na teme „smrt - život“, „tama - svjetlo“, „žalost - radost“, „pakao - raj“; simboli pobjede, života i spasenja: svijeca - simbol Krista, vječnosti; križ - simbol pobjede života nad smrću;

promatranje slike posljednjeg suda - razgovor i interpretacija s pisanjem kratkog eseja o vjeri u uskrsnuće tijela i vječni život.

3. Živimo u vjeri, nadi i ljubavi

Ključni pojmovi: krjepost, bogoslovne krjeposti, stožerne krjeposti, grijesi protiv krjeposti.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti ključne pojmove; obrazložiti što je krjepost i krjepostan život; usporediti i uočiti razliku između stožernih i bogoslovnih krjeposti; odrediti što je to vjera i na što nas vjera poziva; odrediti u čemu se sastoji kršćanska nada; prepoznati ljubav kao temelj i vrhunsko mjerilo kršćanskog života; imenovati i objasniti grijehe koji se izravno protive vjeri, nadi i ljubavi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti važnost i ljepotu krjeposnog života i vježbati se u krjepostima.

Prijedlozi za metodičku obradu: izmjena iskustva o važnosti vjere u čovjekovom životu na temelju vlastitih životnih spoznaja i iskustava s poticajnim naslovom: „Bez povjerenja nije moguće živjeti“; izrada simbola pojedinih kreposti; izlaganje, razgovor i tumačenje bitnih pojmova; analiza i interpretacija Hvalospjeva ljubavi 1 Kor 13, 1-8; molitveni izričaj.

IZBORNE TEME

1. Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu, božićni ciklus

Ključni pojmovi: nazivi pojedinih blagdana i liturgijskih vremena.

Obrazovna postignuća: imenovati i protumačiti značenje pojedinih blagdana i liturgijskih vremena; uočiti značenje pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena za život suvremenih kršćana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: aktivno sudjelovati u slavljinama liturgijske godine.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada plakata crkvene godine s obilježenim blagdanima i liturgijskim bojama; terenska nastava (posjet nekoj crkvi i upoznavanje liturgijskih knjiga, odjeće i boja).

2. Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu, uskrсни ciklus

Ključni pojmovi: nazivi pojedinih blagdana i liturgijskih vremena.

Obrazovna postignuća: imenovati i protumačiti značenje pojedinih blagdana i liturgijskih vremena; uočiti značenje pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena za život suvremenih kršćana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: aktivno sudjelovati u slavljinama liturgijske godine.

Prijedlozi za metodičku obradu: izrada plakata crkvene godine s obilježenim blagdanima i liturgijskim bojama; posjet crkvi i upoznavanje liturgijskih knjiga, odjeće i boja; proslava crkvenih blagdana kroz liturgiju godinu.

DEVETI RAZRED

NASTAVNA CJELINA

UPOZNAJMO I IZGRAĐUJMO SVOJ ŽIVOT

TEME

1. Radost odrastanja

Ključni pojmovi: adolescencija, mladenačke krize, zrelost.

Obrazovna postignuća: shvatiti i opisati vrijeme adolescencije kao važno prijelazno razdoblje u cjelovitom sazrijevanju čovjeka; obrazložiti važnost skladnog dozrijevanja u tjelesnom, emocionalnom, intelektualnom, društvenom i duhovnom pogledu; imenovati i dublje shvatiti mladenačke krize kao normalni put razvoja i kao vrijeme radosna odrastanja.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prihvatiti sebe i druge ljude; spoznati važnost usklađivanja vlastitih osjećaja s razumom; spoznati koliko je važan utjecaj Božje milosti u vlastitom dozrijevanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija i vođeni razgovor o neposrednim iskustvima i primjerima iz svakodnevnog života učenika koji govore o dozrijevanju, odrastanju, prihvaćanju sebe i drugih i o prihvaćanju vlastitih ograničenja; razgovor i stvaralačko izražavanje na temelju poticajnih biblijskih i literarnih tekstova te životnih svjedočanstva poznatih osoba; stvaralački rad s fotografijama i filmskim prizorima o mladenačkim temama, njihova interpretacija sa stvaranjem umnih mapa i kataloga pravila radosna mladenačkoga odrastanja.

2. Prijateljstvo i ljubav

Ključni pojmovi: prijateljstvo, ljudska spolnost, ljudska heteroseksualnost, zaljubljenost, ljubav.

Obrazovna postignuća: obrazložiti vrijednost prijateljstva; obrazložiti obilježja pravog prijateljstva; prepoznati i obrazložiti kako je čovjek pozvan shvaćati i živjeti svoju spolnost i seksualnost u službi istinske ljubavi i života; prepoznati i protumačiti važnost ljubavi kao norme ljudske spolnosti i odnosa među spolovima; prepoznati i navesti bitne razlike između zaljubljenosti i ljubavi.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: sposobnost izražavanja i pokazivanja zahvalnosti na daru prijateljstva; uočiti važnost odgoja vlastite spolnosti; zauzimati se za razvoj zajedništva, istinskoga prijateljstva i ljubavi.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o primjerima iz neposrednog učeničkog iskustva koji govore o zajedništvu i prijateljstvu, ljubavi ali i o konfliktnim situacijama osobito u doba mladenačkog odrastanja; vježbe uživljanja: unutarjni duševni doživljaji potisnutosti iz zajednice, izoliranosti, sukoba s prijateljima, s mladićem ili djevojkom, s roditeljima; razgovor i analiza primjera koji govore o odnosu mladih prema ljubavi i spolnosti u raznim časopisima za mladež; kritičko čitanje, analiza i interpretacija biblijskih, doktrinarnih i drugih tekstova o kršćanskom shvaćanju prijateljstva i ljubavi te razgovor ili diskusija (parlaonica) na tu temu; pojašnjavanje najvažnijih činjenica s kršćanskoga stajališta; pisanje eseja ili pjesme; izrada vrijednosne mape.

3. Brak i celibat - oblici kršćanskog života

Cljučni pojmovi: sakrament ženidbe, brak, obitelj, celibat, duhovno zvanje.

Obrazovna postignuća: navesti i protumačiti vrjednote braka i bračne ljubavi; navesti i objasniti osnovna obilježja kršćanskog braka; odrediti bitne dimenzije braka koje se očituju u međusobnoj ljubavi i rađanju djece; imenovati i kritički protumačiti poteškoće suvremenog braka; imenovati i protumačiti vrijednost svećeničkog poziva i života u celibatu i čistoći.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: promicati vrjednote braka i svećeničkog poziva; poštivati osobni izbor svakog čovjeka.

Prijedlozi za metodičku obradu: priopćenje i interpretacija informacija i iskustava o životu u braku i obitelji na temelju mele ankete koju su učenici proveli u svojoj sredini; pismeno izražavanje (npr. Promatrajući brak mojih roditelja mislim...; Po gradu često susrećem svećenike i časne sestre. Njihov život po mom mišljenju je...) razgovor o cjelovitom značenju i odnosu pojmova „ljubav“ i „seks“ i prosudba grješnih oblika seksualnosti; kritičko čitanje, analiza i interpretacija 1Kor 13, 1-13 u povezanosti s naukom Crkve i drugim poticajnim izričajima; izrada kolaža.

NASTAVNA CJELINA

ČOVJEKOVO TRAGANJE ZA ŽIVIM BOGOM

TEME

1. Svaki čovjek traži Boga

Cljučni pojmovi: religioznost, religija, vjera, praznovjerje, magija.

Obrazovna postignuća: razumjeti tvrdnju da je čovjek po svojoj naravi religiozno biće; navesti razliku između religioznosti, religije i vjere; usporediti i ispravno razlikovati pravu religioznost od krivih oblika religioznosti; prepoznati i protumačiti najčešća kriva shvaćanja Boga danas; izdvojiti i objasniti opasnosti praznovjerje i magije.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: graditi sposobnost suočavanja s religioznim pitanjima u osobnom i javnom životu i otvoriti se Bogu koji je temelj svega života.

Prijedlozi za metodičku obradu: poticajnim pitanjima i razgovorom povezati teme o čovjekovoj religioznosti i traženju Boga sa stečenim iskustvom učenika na vjeronauku, ali i u drugim predmetima, osobito u književnosti i povijesti; izdvajanje kataloga pitanja i stvaranje problemskih situacija tražeći odgovor u pojedinačnom i skupnom radu učenika s biblijskim i drugim tekstovima te fotografijama koje prikazuju religiozna ponašanja i običaje u različitim kulturama i vremenima; tumačenje pojmova vjera, religioznost, religija; stvaralačko izražavanje na temu: „Za sebe si nas Bože stvorio...“.

2. Ateizam i vjerska ravnodušnost

Cljučni pojmovi: ateizam, vjerska ravnodušnost, praktični ateizam.

Obrazovna postignuća: razlikovati teorijski i praktični ateizam; prepoznati i protumačiti suvremene oblike ateizma koji pokušavaju istisnuti Boga iz života; dobro upoznati i jasno iznositi svoje argumente o ateizmu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti i osjetiti važnost kršćanskog svjedočenja nasuprot suvremenih oblika ateizma; usvajati stav tolerancije prema onima koji ne vjeruju.

Prijedlozi za metodičku obradu: uočiti i objasniti važnost kršćanskog svjedočenja nasuprot suvremenih oblika ateizma; usvajati stav tolerancije prema onima koji ne vjeruju.

3. Traženje Boga u novim religioznim pokretima

Cljučni pojmovi: sekta/sljedba, religiozni pokret, reinkarnacija, yoga, New Age.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti ključne pojmove; usporediti i navesti razliku između sekti i religioznih pokreta; navesti i opisati neke kršćanske i nekršćanske sekte i religiozne pokrete; imenovati različite oblike religioznog ponašanja; opisati neka važnija učenje u suvremenim religioznim pokretima (reinkarnacija, yoga, meditacija, okultizam, ezoterija); kratko opisati temeljne odrednice New Age-a.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i razvijati važnost izgradnje osobnog vjerskog uvjerenja i kršćanskog stava vjere.

Prijedlozi za metodičku obradu: pribiranje iskustava i spoznaja te stvaranje problemske situacije, izlaganje i vođeni razgovor na temu sekta; analiza i prosudba životnih prilika i okolnosti koje čine „pogodno tlo“ za rađanje sekta i okultističkih skupina, ponude različitih životnih filozofija, oblici organiziranja, rituali, zahtjevi i zablude, opasnosti i pogubnosti sekta; analiza i interpretacija učenja Katoličke crkve o sektama - Katekizam Katoličke crkve; analiza i interpretacija sekta s drugim odabranim tekstovima iz drugih religija, filmovi, pisanje eseja na temu: „Moja vjera u svjetlu Isusove poruke“.

NASTAVNA CJELINA

TAJNA SVIJETA I ČOVJEKA U SVJETLU BIBLIJE

TEME

1. Biblijska i današnja slika svijeta

Gljučni pojmovi: Objava, postanak svijeta, Bog Stvoritelj, evolucija.

Obrazovna postignuća: razlikovati naravnu i nadnaravnu objave; kratko protumačiti značenje biblijskog govora o stvaranju svijeta; navesti i kratko protumačiti izabrane biblijske tekstove o stvaranju svijeta; objasniti odnos biblijske i znanstvene slike svijeta.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: spremnost i sposobnost izricanja osjećaj divljenja, zahvalnosti i molitve za čudesni stvoreni svijet; uočiti, obrazložiti i prihvatiti svijest o čovjekovoj odgovornosti za stvoreni svijet i njegovu izgradnju.

Prijedlozi za metodičku obradu: evocirajući razgovor o spoznajama i iskustvima učenika o postanku svijeta stečenima na vjeronauka korelacijski povezanom s drugim predmetima; vjeroučiteljevo pripovijedanje, izlaganje i tumačenje biblijskog teksta, bitnih pojmova i govora o stvaranju svijeta i čovjeka; analiza, interpretacija i usporedni govor tekstova iz Postanka s ponuđenim znanstvenim spoznajama i slikovnim prikazima današnjega vremena; promatranje i analiza likovnog govora (Biblija u umjetnosti).

2. Čovjek je slika Božja

Gljučni pojmovi: stvaranje čovjeka, čovjek slika Božja, dostojanstvo čovjeka, jednakost muškarca i žene.

Obrazovna postignuća: razumjeti izabrane biblijske tekstove o stvaranju čovjeka; objasniti značenje i poruku biblijskog govora o stvaranju čovjeka; uočiti zašto je čovjek kruna Božjeg stvaranja; otkriti ljepotu i dostojanstvo čovjeka kao slike Božje; obrazložiti različitost i jednakost dostojanstva muškarca i žene.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: različitim oblicima stvaralačkog izražavanja izraziti zahvalnost i radost na darovanom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija, kritičko čitanje i interpretacija biblijskih i drugih tekstova u povezanosti s promatranjem i interpretacijom fotografija (reprodukcija), identifikacijski i vođeni razgovor, izdvajanje i tumačenje bitnih pojmova; dramatizacija teksta; pismeno i likovno izražavanje na temu: „Čovjek slika Božja“.

3. Grijeh kao zloraba slobode

Gljučni pojmovi: sloboda kao dar, istočni grijeh, oholost, zavist, bratoubojstvo.

Obrazovna postignuća: kratko protumačiti izabrane biblijske tekstove o grijehu prvih ljudi i prvom bratoubojstvu; uvidjeti i ispravno protumačiti povezanost grijeha i zlorabe ljudske slobode; prepoznati i objasniti da su oholost i zavist glavni izvori čovjekova grijeha; spoznati da je grijeh protiv čovjeka ujedno i grijeh protiv Boga.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti važnost krjeposti poniznosti; konkretnim gestama pokazivati ljubav prema bližnjemu.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor na temu ljudske slobode i grijeha na temelju svakodnevnog iskustva; čitanje, analiza i interpretacija grijeha oholosti i zavisti u svjetlu biblijskih tekstova; promjena perspektive u biblijskom pripovijedanju - npr. Kain pripovijeda iz svog viđenja o ubojstvu brata Abela; skupni rad na temu čovjekove odgovornosti pred pitanjima raskida prijateljstva i zajedništva s Bogom, pred slobodom izbora „za“ ili „protiv“ Boga; izrada kolaža.

4. Božja dobrota i ljubav prema grješnicima

Gljučni pojmovi: potop, Savez s Noom, Kula Babilonska.

Obrazovna postignuća: znati protumačiti glavnu poruku izabranih biblijskih tekstova o općem potopu i kuli babilonskoj; opisati značenje sklapanja Božjeg saveza s Noom; protumačiti značenje i poruku o gradnji babilonske kule; na temelju biblijskih tekstova uočiti i ispravno protumačiti kako je uspjeh bez Boga osuđen na propast.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznavati i otkrivati Božju dobrotu koja nas poziva na miran, ispunjen i sretan život na zemlji; postupno otkrivati da su nam život i svijet darovani i da smo te darove pozvani dalje svjedočiti u susretu s ljudima.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova; promatranje i interpretacija slike, crteža ili fotografije; prikupljanje podataka i davanje naslova; katalog pitanja i vođeni razgovor o prikupljenim podacima; izlaganje; preoblikovanje biblijskoga tekst o kuli babilonskoj iz perspektive današnjeg vremena i znakova ljudske oholosti.

NASTAVNA CJELINA

KATOLIČKA CRKVA I KRŠĆANSTVO U HRVATA

TEME

1. Korijeni kršćanstva na hrvatskom prostoru

Gljučni pojmovi: kršćanstvo u Iliriku, kršćanski mučenici, Salona, Sirmij.

Obrazovna postignuća: opisati početke kršćanstva na hrvatskim prostorima; imenovati i objasniti veličinu i vrijednost kulturno-povijesnih spomenika iz ranokršćanskog vremena; imenovati i kratko opisati neke važnije kršćanske mučenike na našim prostorima.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i životno vrjednovati svetačke vrline kršćanskih mučenika.

Prijedlozi za metodičku obradu: izlaganje, pripovijedanje i tumačenje; prikazivanje i interpretacija činjenica i događaja pomoću dokumenata, dokumentarne fotografije i zemljovidnih karata; prikazivanje obrazovnog materijala o navedenom vremenu; istraživački razgovor, pribiranje rezultata i izrada umne mape.

2. Pokrštenje Hrvata i ulazak u zajednicu kršćanskih naroda

Gljučni pojmovi: Višeslavova krstionica, knez Branimir, papa Ivan VIII., sv. Ćiril i Metod, glagoljica, glagoljski spomenici.

Obrazovna postignuća: objasniti postupnost pokrštavanja Hrvata od 7. do 9. stoljeća; opisati ulogu kneza Branimira i pape Ivana IV. u pokrštavanju Hrvata; povezati početke pismenosti u Hrvata sa Crkvom; opisati važnost glagoljice i starohrvatskog jezika u bogoslužju; obrazložiti važnost i značaj narodnog jezika u liturgiji.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: vrjednovati i izraziti stav poštovanja prema najstarijim spomenicima vjere i kulture hrvatskog naroda; ispravno vrjednovati ulogu kršćanske vjere koja je dala nemjerljiv doprinos u stvaranju samostalnosti Hrvatske države; imenovati načine kako trebamo čuvati i promicati hrvatsku kulturnu baštinu.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje, pripovijedanje, izlaganje i razgovor među učenicima; proučavanje spomeničke baštine i zemljovida s davanjem potrebnih tumačenja; kritičko pojedinačno i skupno promatranje i analiza tekstova, dokumenata i dokumentarnih crteža i fotografija; integrativno i korelacijsko povezivanje tematike s temama iz povijesti; izrada kronološke tablice i plakata.

3. Društveni i vjerski život Hrvata u srednjem vijeku

Gljučni pojmovi: Zvonimirova zavjernica, bratovštine, hrvatske biskupije, starohrvatske crkve, predziđe kršćanstva.

Obrazovna postignuća: usvojiti i razumjeti ključne pojmove; kratko opisati glavne odrednice društvenog i vjerskog života Hrvata u srednjem vijeku; imenovati najstarije starohrvatske crkve; imenovati i kratko predstaviti srednjovjekovne hrvatske biskupije kao središta crkvenog, društvenog i kulturnog života; objasniti zašto se hrvatski narod smatra predziđem kršćanstva.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: prepoznati i vrjednovati ulogu Crkve u obrani kršćanstva na hrvatskim prostorima.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje, analiza i interpretacija tekstova, dokumenata i drugih materijala; pripovijedanje, izlaganje i tumačenje bitnih činjenica; pomoću dokumentarnih crteža analizirati i prikazati djelovanje pojedinih bratovština; izrada plakata; gledanje dokumentarnog filma ili obrazovne emisije.

4. Uloga Crkve u promicanju hrvatskog školstva, kulture i znanosti

Gljučni pojmovi: benediktinske škole, doprinos biskupa i svećenika, doprinos redovnika, Hrvatski narodni preporod.

Obrazovna postignuća: opisati ulogu benediktinaca i benediktinskih samostana u razvoju hrvatskoga školstva; imenovati te kratko opisati neke zaslužne pojedince u Crkvi u izgradnji našeg naroda na duhovnom, prosvjetnom, kulturnom, gospodarskom i političkom području života A. Kažotić, R. Bošković, A. Kačić-Miošić, B. Kačić, J. J. Strossmayer); navesti i kratko opisati nekoliko značajnijih redovničkih zajednica i njihovo kulturno djelovanje; prepoznati ulogu Crkve i istaknutih crkvenih ljudi u vrijeme Hrvatskog narodnog preporoda.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: vrjednovati doprinos Crkve u razvoju školstva, kulture i znanosti; navesti načine kako mi možemo aktivno sudjelovati u razvoju i napretku našeg društva danas.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje, analiza i interpretacija dokumenata i tekstova o doprinosu pojedinih biskupa, svećenika i redovnika na kulturnom, znanstvenom i socijalnom polju; izrada kronoloških tablica; tabelarno prikazivanje socijalnih i kulturnih elemenata koje su dale pojedine redovničke zajednice; terenska i projektna nastava (korelacijska projektna priprema posjeta samostanskoj ili biskupijskoj knjižnici, arhivu, muzeju...); izrada panoa.

5. Crkva u Hrvata za vrijeme svjetskih ratova i poraća

Ključni pojmovi: Hrvatski katolički pokret, Ivan Merz, nacizam, komunizam, Alojzije Stepinac.

Obrazovna postignuća: opisati društveno-političke prilike XIX. i XX. Stoljeća i ulogu Hrvatskog katoličkog pokreta (I. Merz); navesti i opisati oblike stradanja Crkve u Hrvata za vrijeme bezbožnih totalitarističkih sustava (nacizam i komunizam); ispravno vrjednovati ulogu bl. Alojzija Stepinca u obrani Crkve za vrijeme i poslije II. Svjetskog rata; uočiti potrebu te navesti načine kako se valja boriti protiv svakog oblika jednonumlja.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti potrebu i vrijednost tolerancije, dijaloga i međusobnog uvažavanja; jasno iznijeti što možemo naučiti i primijeniti u vlastitome životu od velikih hrvatskih svetaca i mučenika.

Prijedlozi za metodičku obradu: zajedničko stvaralačko istraživanje dokumentarne građe i priloga o doprinosu pojedinih hrvatskih crkvenih velikana duhovnom i kulturnom životu naroda; pripovijedanje, izlaganje i tumačenje važnijih činjenica; dokumentarni filmovi; izrada umne mape, plakata ili panoa.

6. Katolička Crkva u Hrvata danas

Ključni pojmovi: Domovinski rat i samostalnost Hrvatske, hrvatske nad/biskupije, Ivan Pavao II i Hrvati, Crkva u BiH, Crkva u hrvatskoj dijaspori.

Obrazovna postignuća: kratko opisati stradanja hrvatskog naroda za vrijeme velikosrpske agresije na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu; opisati ulogu Crkve u brizi za svoje članove u domovini i inozemstvu; prepoznati i opisati crkvenu organizaciju u Hrvatskoj i BiH danas; protumačiti ulogu pape Ivana Pavla II. u odnosu prema hrvatskom narodu i Crkvi u Hrvata.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: sposobnost uočavanja važnosti aktivnog sudioništva i poslanja vjernika u društvu i u Crkvi; navesti različite oblike zajedništva između iseljene i domovinske Hrvatske.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o spoznajama stečenim o svom užem prostoru i svojoj biskupiji; upoznavanje povijesti svoje biskupije na temelju važnijih dokumenata, dokumentarne fotografije; objasniti ulogu Ivana Pavla II u stvaranju samostalne Hrvatske; pokazati na karti svijeta rasprostranjenost Hrvata po čitavom svijetu i uputiti kako im Crkva u Hrvata pruža pastoralnu skrb, i duhovnu i kulturnu; izrada umne mape.

NASTAVNA CJELINA

U ISUSU KRISTU UPOZNAJEMO PRAVOGA BOGA

TEME

1. Prošao je zemljom čineći dobro

Ključni pojmovi: Isusovo propovijedanje, Isusov odnos prema ljudima, Isusov odnos prema grješnicima i najpotrebnijima, Isusov odnos prema Zakonu.

Obrazovna postignuća: opisati temeljne sadržaje Isusova propovijedanja; prepoznati i objasniti Isusov stav bezuvjetnog prihvatanja svih ljudi, osobito djece, žena, grješnika i najpotrebnijih; kratko protumačiti neke izabrane novozavjetne tekstove koji govore o Isusovu odnosu prema ljudima; protumačiti Isusov odnos prema Zakonu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti važnost zauzimanja osobnog stava vjere u odnosu na Isusa i njegovu poruku; iznijeti argumente i konkretne primjere o potrebi prihvatanja, poštivanja i uvažavanja svakog čovjeka po uzoru na Isusa Krista.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, analiza i interpretacija izabranih biblijskih tekstova u povezanosti s pripadnim crtežima i fotografijama; igra uživljanja u pojedine biblijske likove; personalizacija, analogiziranje i aktualizacija biblijskih tekstova; zamišljeni intervju sa Kristom ili nekim biblijskim likom; uživljanje u ulogu (Ja „Grešnica“, ja „Izgubljeni sin“...).

2. Ljubio nas je do kraja

Ključni pojmovi: Posljednja večera, Isusova muka, smrt i uskrsnuće.

Obrazovna postignuća: obrazložiti otajstvo Isusove muke, smrti i uskrsnuća; postupno otkrivati smisao Isusova potpunog predanja radi čovjeka i njegova spasenja; prepoznati povezanost žrtve i ljubavi; obrazložiti Isusovo uskrsnuće kao pobjedu života nad smrću.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: posvijestiti i doživjeti da ja Uskrsli Krist prisutan i danas među nama; uočiti i osjetiti potrebu stalnog produbljanja vjere u uskrsnuće i vječni život.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o stečenim spoznajama, čitanje, analiza i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova, promatranje i interpretacija slike, crteža ili fotografije, prikupljanje podataka i davanje

naslova, katalog pitanja, vođeni razgovor o prikupljenim podacima, izlaganje, pismeno izražavanje na temu: „Ljubi nas je do kraja“.

3. Tko je Isus Krist?

Ključni pojmovi: pravi Bog, pravi čovjek, Učitelj, Spasitelj, Otkupitelj.

Obrazovna postignuća: prepoznati u Isusu Kristu pravog Boga i pravog čovjeka; uočiti i protumačiti potrebnu stalnog produbljivanja i pročišćavanja vlastite slike o Isusu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti potrebu izgradnje dosljednog života u skladu s vjerom u Isusa Krista; jasno iznijeti vlastite stavove u odnosu na Isusa Krista.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, slušanje, pripovijedanje i interpretacija biblijskih i literarnih tekstova; pojedinačni i skupni rad s tekstovima i fotografijama u analizi, interpretaciji i tumačenju pojedinih izričaja kršćanske vjere u Krista: pravi Bog, pravi čovjek, Spasitelj, Otkupitelj; igra uloga i dramatizacija teksta, pisanje dijaloga ili pisma Kristu; pisanje eseja na temu: „A ti, što ti kažeš, tko sam ja?“

NASTAVNA CJELINA

POTVRDA - SNAGA KRŠĆANSKOG POSLANJA

TEME

1. U potvrdi primamo Duha Svetoga

Ključni pojmovi: potvrda krštenja, sedam darova Duha Svetoga, kršćanska zrelost, sakrament potvrde.

Obrazovna postignuća: objasniti zašto po sakramentu potvrde osobno potvrđujemo čin vjere koju smo primili na krštenju; protumačiti sakrament potvrde kao dar Duha Svetoga; nabrojiti darove Duha Svetoga; protumačiti njihovo značenje za zrelo i odgovorno življenje kršćanske vjere; objasniti važnost dobre pripreme za primanje sakramenta potvrde; opisati obred i učinke sakramenta potvrde.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i doživjeti prisutnost i djelovanje Duha Svetoga u našem životu; navesti i objasniti prava i obveze koje ima svaki punopravni član Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: čitanje, pripovijedanje i tumačenje biblijskih tekstova; usporedno čitanje evanđeoskih izvješća s promatranjem i interpretacijom umjetničkih reprodukcija; prikazivanje simboličkih fotografija s asocijacijama na Duhove uz slušanje meditativne glazbe; tumačenje nepoznatih pojmova i obrazlaganje otajstva Duha Svetoga kao treće božanske osobe u otajstvu Trojedinoga Boga; prikazivanje simbola za pojedine darove Duha Svetoga.

2. Duh Božji u Svetom pismu

Ključni pojmovi: Duh Božji, božanska snaga, pomazanje, simboli Duha Svetoga, nazivi za Duha Svetoga.

Obrazovna postignuća: prepoznati i kratko opisati djelovanje Duha Božjega u Starom zavjetu; prepoznati i kratko opisati djelovanje Duha Svetoga u Isusovu životu; kratko protumačiti izabrane biblijske tekstove o djelovanju Duha Svetoga u Starom i Novom zavjetu; navesti simbole i nazive za Duha Svetoga i njihovo značenje.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: oslušivati poticaje i otvoriti se djelovanju i poticajima Duha Svetoga.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacija na pojmove „duh“, „zloduh“ i „Duh Božji“; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih tekstova; promatranje i interpretacija slike, crteža ili fotografije; prikupljanje podataka i davanje naslova, vođeni razgovor o prikupljenim podacima, izlaganje i objašnjenje bitnih biblijskih izričaja o Duhu Svetome; pisanje molitve Duhu Svetome.

3. Duh Sveti u Crkvi

Ključni pojmovi: Duh Sveti kao duša Crkve, Duh Sveti vodi Crkvu, Duh Sveti u životu kršćanskih svjedoka, plodovi Duha Svetoga.

Obrazovna postignuća: shvatiti Duha Svetoga kao dušu Crkve; kratko protumačiti izabrane novozavjetne tekstove o djelovanju Duha Svetoga u prvoj Crkvi; kratko opisati djelovanje Duha Svetoga u Crkvi, u životu svetaca i među ljudima u svijetu; prepoznati i imenovati plodove Duha Svetoga u životu Crkve.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: pronaći i navesti tragove Duha Svetoga u vlastitome životu; imenovati načine kako možemo živjeti i svjedočiti kršćansku vjeru te s Bogom „sustvarati“ bolji svijet.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor, analiza i interpretacija liturgijskih tekstova i tumačenje obrada sakramenta potvrde; u radu u skupinama napraviti znakovnu i obrednu usporedbu sakramenta krštenja i potvrde; na temelju konkretnih djela koji su učinili neki kršćanski velikani, analizirati snagu kršćanske vjere po djelovanju Duha Svetoga; izrada kolaža na temu prisutnosti i djelovanja Duha Svetoga u životu današnjih ljudi i u svijetu.

NASTAVNA CJELINA

BITI KRŠĆANIN U CRKVI I U DRUŠTVU

TEME

1. Izbor životnog poziva

Gljučni pojmovi: životno zvanje ili zanimanje, životni poziv, važnost osobnog izbora, slušanje savjeta.

Obrazovna postignuća: protumačiti što je životno zvanje ili zanimanje, a što životni poziv; jasno iznijeti osobne sklonosti, interese i sposobnosti kao kriterije pri izboru životnog poziva.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: uočiti važnost traženja i uvažavanja savjeta pri izboru životnog zvanja; uočiti i obrazložiti odgovornost u izboru životnog zvanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: Spontani razgovor među učenicima na temelju male ankete koju su proveli sami učenici i na temelju njihova razmišljanja i iskustva o izboru životnog poziva; Istraživanje i interpretacija tekstova, crteža i fotografija koji tematiziraju različite pozive i službe u zajednici; izdvajanje pitanje i stvaranje problemske situacije radi organiziranja diskusije (parlaonica), pozivanje nekoliko poznatih ljudi iz bliže okoline da učenicima iznesu svoja iskustva i razmišljanja o svom pozivu; izrada vrijednosne mape.

2. Rad i slobodno vrijeme

Gljučni pojmovi: čovjek je biće rada, potreba rada, pravo na rad, dostojanstvo rada, slobodno vrijeme.

Obrazovna postignuća: objasniti značenje i vrijednost rada za ljudski život; navesti posljedice koje proizlaze iz različitih stavova prema radu; obrazložiti potrebu rada i pravo svakog čovjeka na rad; obrazložiti značenje i vrijednost slobodnog vremena u ljudskom životu.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: ispravno vrjednovati kršćansko shvaćanje rada; uočiti i protumačiti potrebu kvalitetnog i kreativnog korištenja slobodnog vremena.

Prijedlozi za metodičku obradu: anketa koju učenici provode među vršnjacima i starijim osobama o vrijednosti ljudskog rada; istraživanje, analiza i interpretacija raznih primjera lošeg i promašenog življenja slobodnog vremena (nekvalitetno korištenje elektroničkih i drugih medija, upadanje u različite ovisnosti...); istraživanje i interpretacija pozitivnih i poticajnih životnih primjera o vrijednosti ljudskoga rada i življenja slobodnoga vremena; izrada kolaža ili panoa s temom: „Moje slobodno vrijeme i moje aktivnosti“.

3. Sudjelovanje u životu župne zajednice

Gljučni pojmovi: zajednica, župna zajednica, vjerski život u župi, moje mjesto u župnoj zajednici.

Obrazovna postignuća: protumačiti što je to župa i koji su bitni elementi koji čine jednu župnu zajednicu; prepoznati i imenovati važnije oblike vjerskog života u jednoj župi; navesti mogućnosti djelovanja kršćana u župnim zajednicama.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: otkriti i imenovati vlastite sposobnosti i sklonosti za angažman u životu i radu župne zajednice; navesti načine kako možemo aktivno sudjelovati u životu svoje župne zajednice.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor i skupni rad s poticajnim fotografijama i konkretnim iskustvima o mogućnostima sudionitva mladih vjernika u životu svoje župne zajednice; analiza i razgovor o nekim konkretnim oblicima dragovoljnog angažmana mladih u župi (ministranti, pjevači, čitači, kulturni i karitativni rad); kolaž na temu: „Moje mjesto u životu moje župe“; terenska nastava (priprava i odlazak u posjet nekoj župi).

4. Suodgovornost za pravedan život u društvu

Gljučni pojmovi: ljudska prava, društvena pravda, oblici društvene nepravde, kršćanska pravda i ljubav.

Obrazovna postignuća: ispravno povezati ravnopravnost i dostojanstvo čovjeka s temeljnim ljudskim pravima; navesti različite oblike suodgovornog angažmana za pravedan i miran suživot u užoj i široj životnoj sredini; prepoznati i opisati različite oblike društvene nepravde i uočiti njezine korijene.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: imenovati vlastite sposobnosti i sklonosti za sudjelovanje u različitim oblicima angažmana za pravedan i miran suživot u društvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: upoznavanje i analiza tekstova o primjerima nepoštivanja ljudskih prava; analiza i interpretacija tekstova i konkretnih primjera zalaganja za mir, društvenu pravdu i opće dobro svih ljudi; pisanje eseja na temu: „Što bih želio promijeniti da ljudi mirno i sretno žive?“.

IZBORNE TEME

1. Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu, božićni ciklus

Gljučni pojmovi: nazivi pojedinih blagdana i liturgijskih vremena.

Obrazovna postignuća: imenovati i protumačiti značenje pojedinih blagdana i liturgijskih vremena; uočiti značenje pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena za život suvremenih kršćana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: aktivno sudjelovati u slavljinama liturgijske godine.

Prijedlozi za metodičku obradu: Izrada plakata crkvene godine s obilježenim blagdanima i liturgijskim bojama; terenska i projektna nastava (u suradnji s nastavnicima povijesti, jezika, likovne i glazbene kulture pripremiti integriran program i posjet nekoj crkvi i župnoj zajednici).

2. Živjeti u ritmu liturgijske godine: vrijeme kroz godinu, uskrсни ciklus

Ključni pojmovi: nazivi pojedinih blagdana i liturgijskih vremena.

Obrazovna postignuća: imenovati i protumačiti značenje pojedinih blagdana i liturgijskih vremena; uočiti značenje pojedinih blagdana ili liturgijskih vremena za život suvremenih kršćana.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi: izgraditi duh poštovanja i obdržavanja svetkovina i blagdana liturgije godine i spremnost aktivnoga sudjelovanja u tim slavljinama.

Prijedlozi za metodičku obradu: Izrada plakata crkvene godine s obilježenim blagdanima i liturgijskim bojama; posjet crkvi i upoznavanje liturgijskih knjiga, odjeće i boja; proslava blagdana kroz liturgiju.

POPIS SUDIONIKA U IZRADI
NASTAVNOGA PLANA I PROGRAMA
NA HRVATSKOME JEZIKU
ZA DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE U BOSNI I HERCEGOVINI

Koordinacija za izradu Nastavnoga plana i programa:

Dr. sc. Ante Pavlović,
Mr. sc. Marko Nedić,
Mario Mikulić, dipl. oec.,
Franjo Ljubas, prof.,
Častimir Čuljak, prof.,

Povjerenstvo za izradu Nastavnoga plana i programa:

Predsjednik Povjerenstva – Ante Bunoza, nastavnik razredne nastave i mentor

Povjerenstvo za razrednu nastavu (Ante Bunoza, Lidija Čavar, Vesna Rakić, Ivana Vujević, Nada Bandur, Vesna Čorluka, Darija Stojčić, Jela Stojić, Ankica Prskalo, Ljubica Knezović, Ankica Brekalo, Sanja Marić, Danijela Weber, Ana Bilić, Lovorka Bokšić, Janja Božić)

Povjerenstvo za hrvatski jezik (Željko Mitar, Radica Leko, Katica Krešić sa suradnicima)

Povjerenstvo za engleski jezik (Jasna Spajić, Dinko Jurić sa suradnicima)

Povjerenstvo za njemački jezik (Damir Draškić sa suradnicima)

Povjerenstvo za francuski jezik (Alice Stepinac i Dubravka Skenderović-Keleč i prir.)

Povjerenstvo za matematiku (Zora Spajić i Ružica Kraljević sa suradnicima)

Povjerenstvo za povijest (Drago Grgić sa suradnicima)

Povjerenstvo za geografiju (Mirko Markotić sa suradnicima)

Povjerenstvo za fiziku (Mirko Zovko i Marinko Zeljko sa suradnicima)

Povjerenstvo za kemiju (Mirko Oreč sa suradnicima)

Povjerenstvo za prirodu i biologiju (Olgica Marušić sa suradnicima)

Povjerenstvo za tehničku kulturu i informatiku (Vjekoslav Tomić sa suradnicima)

Povjerenstvo za glazbenu kulturu (Vera Dropuljić sa suradnicima)

Povjerenstvo za likovnu kulturu (Mario Naletilić sa suradnicima)

Povjerenstvo za tjelesnu i zdravstvenu kulturu (Zvonko Herceg sa suradnicima)

Povjerenstvo za katolički vjeronauk (don Ante Pavlović sa suradnicima)

Stručni suradnici (Zora Skoko, defektolog, Gordana Jelić, psiholog i pedagog, Lidija Markotić, psiholog)

